

שבוע פרשת תרומה

(22 – 28 February 09)

כ"ח שבט – ד' אדר ה'תשס"ט

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אד חשוב להניחו מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּפֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבָהֱמָתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתָּם וּעֲבַדְתָּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתְּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּ אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתָּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתְּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם. (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ כְּמוֹד מַצּוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כִּפִּי שֶׁנֶּחֱלַק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְעָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיתיות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה, כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָיָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב יֹאמְרוּ גֵאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֵלָם מִיַּד־צָר: ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמַּעֲרָב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עִיר מוֹשֶׁב לֹא מִצָּאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֵּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיְדַרְיֶכֶם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵלְכֹת אֶל־עִיר מוֹשֶׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁבִּיעַ נֶפֶשׁ שִׁקְקָה וּנְפֶשׁ רַעֲבָה מִלֹּא־טוֹב: י יֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת אֲסִירִי עֲנִי וּבְרוֹל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמֹל לֶבָם כְּשָׁלוּ וְאִין עֹזֶר: יג וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: יד יוֹצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת וּמִסְרוֹתֵיהֶם יִנְתֵּן: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שֹׁפַר דִּלְתוֹת נִחַשְׁתָּ וּבְרִיתִי בְרוֹל גִּדָּע: יז אוֹלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁע וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יִתְּעֲנוּ: יח כָּל־אֶבֶל תִּתְּעֵב נֶפֶשָׁם וַיִּגְעֻ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: כ יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתֵם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹדְרֵי הַיָּם בְּאִנְיוֹת עֲשִׂי מְלָאכָה בַּמַּיִם רַבִּים: כד תִּמְהָ רְאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצּוֹלָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֶם גִּלְיוֹ: כו יַעֲלוּ שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְּהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרָעָה תִתְמוּגַג: כז יַחֲזֹגוּ וַיִּגְעֻ כְּשָׁפּוֹר וְכָל־חֲכָמָתָם תִּתְּבַלַּע: כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם וּמִמִּצּוֹקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: כט יָקָם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלִיהֶם: ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתָּקוּ וַיִּנָּחֵם אֶל־מַחֲזוֹ חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: לב וַיִּרְוּמוּהוּ בַקֵּהל עָם וּבְמוֹשֶׁב זִקְנִים יַחֲלֹהוּ: לג יֵשֶׁם נִתְרוֹת לַמִּדְבָּר וּמִצָּאֵי מַיִם לְצִמְאוֹן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרֻעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאֹגֶם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה לְמִצָּאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֶנּוּ עִיר מוֹשֶׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּמְעֻ בְּרָמִים וַיַּעֲשׂוּ פְּרִי תְבוּאָה: לח וַיִּבְרַכֶּם וַיִּרְבוּ מְאֹד וּבִהְמָתָם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֻטוּ וַיִּשְׁחֻ מַעֲצָר רָעָה וַיִּגְזֹן: מ שָׁפַךְ בּוֹז עַל־נְדִיבִים וַיִּתְּעֵם בְּתוֹחוֹ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגֹּב אֲבִיוֹן מַעֲוִי וַיִּשֶׁם כְּצֹאֵן מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֵלָה וַיִּתְּבוּנֶנּוּ חֲסִדֵי יְהוָה:

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עוֹרָה הַגָּבֹל וּכְזוֹר אֲעִירָה שָׁחַר: ד אוֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בְּלֵאמִים: ה כִּי־גִדַּל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ וְעַד־שְׁחָקִים אֲמַתֶּךָ: ו רוּמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יַחֲלִיצוּ יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנִנִי: ח אֱלֹהִים | דַּבֵּר בְּקִדְשׁוֹ אֲעֹלָה אַחֲלָקָה שְׂכָם וְעַמֶּק סִבּוֹת אֲמַדֵּד: ט לִי גִלְעָד | לִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם מַעֲזֵז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָוָה אֲשֶׁלֶּיךָ נַעֲלִי עַלִי פִלֶּשֶׁת אֲתָרוּעַע: יא מִי יִבְלִנִי עִיר מִבְּצָר מִי נַחֲנִי עַד־אֲדָוָה: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים וְנַחֲתָנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֵתֵינוּ: יג הִבְהֵלָנוּ עוֹרֹת מִצָּר וְשׂוֹא תְּשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

- א) סדר הנחת תפילין ב
- ב) מזמורי תהלים ק"ז ק"ח ג
- ג) מאמר ד"ה ויקחו לי תרומה אור ליום ד', א' דראש חודש אדר, ה'תשל"ה ה
- ד) שיחת יום א' פרשת כי תשא י"ב אדר, ה'תשמ"ב יא
- ה) לקוטי שיחות פרשת תרומה (בלה"ק) יז
- ו) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת תרומה כב
- ז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תרומה לג
- ח) הלכה יומית לעיון ברמב"ם לו

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדויקים (קאפח):

- ט) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תרומהלט
- י) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תרומהנח
- יא) – ספר המצוות לשבוע פרשת תרומהסג
- יב) נביאים וכתובים שופטים פרק ט, דברי הימים-ב פרק הסו
- יג) מסכת בבא קמא קמא עם ביאורים מדף נו עד דף סבע

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

- יד) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקןצח
- טו) שולחן ערוך הלכות קריאת שמע - אדמו"ר הזקןק
- טז) לקוטי תורה - ד"ה את שבתותי תשמרו - אדמו"ר הזקןקא
- יז) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעיקז
- יח) דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"קז
- יט) תורת שמואל תרל"א - אדמו"ר מוהר"שקט
- כ) קונטרס התפלה - אדמו"ר מוהרש"בקי
- כא) ספר המאמרים ה'תש"ב - אדמו"ר מוהרי"צקיא
- כב) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צקיב
- כג) ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צקיד
- כד) אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צקיו
- כה) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת תרומהקכא
- כו) לוח זמנים לשבוע פרשת תרומהקמב
- כז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודשקמג

בס"ד. אור ליום ד', א' דראש חודש אדר, ה'תשל"ה

(הנחה בלתי מוגה)

ויקחו¹ לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, וזאת התרומה אשר
תקחו מאתם גו'², ומונה את הי"ג³ דברים. וידוע הדיוק בזה מה שאומר ג' פעמים
תרומה, דלכאורה הוה ליה למימר ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו זהב
וכסף וגו'. ואיתא על זה בירושלמי⁴, והובא בפירוש רש"י על התורה⁵, שהכתוב מדבר בג'
תרומות. דאף שבפירוש מדבר רק על תרומה אחת, הוא מרמז לעוד ב' תרומות, ולכן אומר
ג' פעמים תרומה. וכמו שמפרש בירושלמי, ויקחו לי תרומה וגו' זו תרומת אדנים, מאת
כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי זו תרומת שקלים [שמהם קנו קרבנות צבור],
וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זו תרומת המשכן. וזהו מה שאיתא⁶ שמונה כאן י"ג
דברים, אף שלכאורה יש כאן ט"ו דברים, כי הדברים השייכים למלאכת המשכן וכלי
המשכן הם רק י"ג, מה שאין כן שמן למאור וכו' הם על-דרך הקרבנות שבמשכן, ולכן
אינם מן החשובין. וצריך להבין, מכיון שהכתוב מדבר בג' תרומות, מדוע בפרטיות מדבר
רק בנוגע לתרומת המשכן (זהב כסף וגו'). וגם צריך להבין שינויי הלשונות שבג' תרומות
אלו, שבתרומת האדנים נאמר הלשון לי תרומה, היינו שמזכיר את הקב"ה (לי) וגם ענין
התרומה בפני עצמו, בתרומת השקלים נאמר תרומתי, היינו שהענין דתרומה כאן הוא לא
ענין בפני עצמו כי אם תרומתי, תרומת הקב"ה, ובתרומת המשכן נאמר וזאת התרומה,
תרומה סתם (ולא נזכר בה הקב"ה). גם צריך להבין הא דאיתא במדרש⁸ זהב כנגד מלכות
בבל כו' כסף כנגד מלכות מדי כו' נחושת כנגד מלכות יון כו' ועורות אלים מאדמים כנגד
מלכות אדום כו', שזהו דבר פלא, מהו השייכות של ענין הגלויות להענין דועשו לי מקדש
ושכנתי בתוכם.

ויובן זה על-פי המבואר בדרושי רבותינו נשיאנו⁹ (בענין ג' תרומות שהכתוב מדבר), שג'
תרומות הם ג' הענינים דתורה תפלה ומצוות, שהם ג' העמודים תורה עבודה
וגמילות חסדים, שעבודה (עבודת הקרבנות) הוא ענין התפלה, וגמילות חסדים היא כללות
כל המצוות, כידוע שכל המצוות הם בימין, מידת החסד. ועל-פי-זה יובן השייכות של
ענין הגלויות לתרומת המשכן. דהנה ההפרש שבין ג' הענינים (תורה, עבודה וגמילות
חסדים) הוא, שתורה היא המשכה מלמעלה למטה, וכמו שנאמר¹⁰ הלא כה דברי כאש,

(1) מאמר זה נדפס – בשינויים – בלקו"ש חלק טז ע' 292 ואילך.

(2) פרשתנו (תרומה) כה, ב"ג.

(3) פרש"י ודעת זקנים מבעלי התוס' ריש פרשתנו. תנחומא

כאן ה. שהש"ר פ"ד, יג. זהו ח"ב קמח, א.

(4) שקלים פ"ה ה"א.

(5) ריש פרשתנו.

(6) מקומות שבהערה 3.

(7) אוה"ת פרשתנו ע' אישפג. אישצ. א"ת. א"תיד. וראה

עד"ז ברע"ב וש"ך עה"ת כאן.

(8) תנחומא פרשתנו ז. וראה שמו"ר פל"ה, ה.

(9) ראה אוה"ת פרשתנו ד"ה ויקחו לי תרומה ע' אישנט

ואילך. שם ע' א"תיג.

(10) ירמ" כג, כט.

1 שהתורה גם כמו שהיא למטה היא דברי, דברי הקב"ה, שלכן מה אש אינו מקבל טומאה
 2 אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה¹¹. עבודה היא העלאה מלמטה למעלה, שהרי הקרבנות
 3 הם לאחרי שמקדישין אותם (שאו דווקא נעשים לקרבנות), היינו שאין זה העולם כמו
 4 שהוא מצד עצמו כי אם כמו שנתעלה למעלה. דכמו-כן הוא גם בתפלה, שתכלית
 5 השלימות דתפלה הוא שהיא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה¹². וגמילות חסדים,
 6 קיום המצוות, הוא דווקא בדברים הגשמיים¹³ כמו שהם נמצאים למטה, תפילין בקלף
 7 גשמי וציצית בצמר גשמי ועל-דרך-זה בכל המצוות. וזהו מה דאיתא באגרת הקודש¹⁴
 8 בנוגע למצוות דווקא שהם במדידה והגבלה, מה-שאינ-כן בתורה כתיב¹⁵ ארוכה מארץ
 9 מדה ורחבה מני ים, ועל-דרך-זה גם בעבודה, שהשלימות דתפלה הוא כשהיא באופן
 10 דוראשו מגיע השמימה, ענין בכל מאדך שבקריאת שמע או כעבדא קמי מריה שבשמונה
 11 עשרה¹⁶, שהוא היפך המציאות דעולם, ואדרבא, הוא ענין הביטול, ביטול היש או ביטול
 12 במציאות. ועל-פי-זה יובן השייכות של ענין הגלויות לתרומת המשכן, כי בזמן הגלות הוא
 13 ענין החומריות ועל-כל-פנים ענין הגשמיות, ובזה היא עבודת האדם לעשות לו יתברך
 14 דירה בתחתונים בתחתון שאין תחתון למטה ממנו, ולכן זה שייך לתרומת המשכן שהוא
 15 ענין המצוות כנ"ל, כי גם הענין דקיום המצוות [גם בזמן הבית. הוא בגשמיות דוקא. ואף
 16 שישנם מצוות דחובת הלבבות, הרי מבואר בכמה מקומות ובפרט בדרושי רבינו נשיאנו
 17 כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁷, שאהבת ה' ויראת ה' צריכות להיות באופן כזה שיהיה ניכר בהבשר
 18 דלב הגשמי הכיוון או ההתפשטות, ועל-דרך-זה הוא בנוגע להבנה והשגה שזה ניכר במוח
 19 הגשמי כמו שהוא כלי השכל, ועד שזה ניכר בהגידול או בהקמטים שנעשים בהמות,
 20 כמבואר בכמה מקומות¹⁸.

21 ועל-פי-זה יובן גם שינויי הלשונות (שבג' התרומות). שבתחילה נאמר ויקחו לי תרומה,
 22 וידוע הדיוק בזה, דלכאורה הוה ליה למימר ויתנו לי תרומה ומדוע נאמר
 23 ויקחו לי תרומה. ואף שאמרו חכמינו ז"ל¹⁹ שעל-ידי ויקחו לי תרומה אותי אתם לוקחים,
 24 הרי לכאורה ענין זה הוא לא רק בהמצוה דתרומה כי-אם בכל הענינים דתורה ומצוות,
 25 ומדוע נאמר בתרומה דוקא ויקחו לי גו'. אך הביאור בזה, דמכיון שויקחו לי תרומה קאי
 26 על העבודה כמו שהיא בקו התורה²⁰ שהיא המשכה מלמעלה למטה, דודי לי²¹, לכן נאמר
 27 כאן ויקחו לי (ולא ויתנו), כי העבודה דקו התורה היא לא ויתנו היינו העלאה מלמטה
 28 למעלה, כי-אם, הענין דויקחו לי, המשכה מלמעלה למטה, מה שאותי אתם לוקחים²²,

(17) סה"מ תרצ"ז ע' 215. שם ע' 282. וש"נ.

(18) סה"מ תרצ"ז ע' 254. וש"נ.

(19) ויק"ר פ"ל, יג.

(20) תניא פרק מז. אוה"ת פרשתנו ע' א'שנא. א'שנט ואילך.

(21) שה"ש ב, טז.

(22) ראה שמו"ר פל"ג, א. שם, ו. תניא שם.

(11) ברכות כב, א.

(12) ויצא כה, יב. זהר ח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. תיקוני זהר

תיקון מה.

(13) ראה אוה"ת שם ע' א'תיג.

(14) סימן י.

(15) איוב יא, ט.

(16) שבת י, א.

דאורייתא וקודשא-ברוך-הוא כולא חד²³. ואומר בזה הלשון ויקחו לי, לי²⁴ היינו עצמות
אור אין-סוף, ולכן אמרו רבותינו ז"ל²⁵ כל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם, לפי שזהו
בחינת אני הוי' לא שנית²⁶. והגם שזה נמשך עד למטה מטה, דהגם שהוא "עצמות",
בחינת עתיק, מכל-מקום הרי זה נמשך עד למטה מטה, עד גם בגלות מצרים, שלכן הענין
דיהיו לך לבדך ואין לזרים אתך²⁷ נאמר גם גבי מצות קידוש החודש²⁸ שניתנה בגלות
מצרים, מכל-מקום, מכיון שהוא המשכת העצמות לכן אינו זו לעולם גם כמו שהוא נמשך
למטה. דזה גופא מה שצריך לומר שאינו זו לעולם הוא מצד זה שנמשך למטה, ומכיון
שמצד הדרגא והמקום שנמשך בו היה צריך לזוז, הנה על זה אומרים שאינו זו לעולם,
לפי שהוא המשכת העצמות.

ואומר בזה הלשון ויקחו לי תרומה, וידוע שבתיתב תרומה יש ב' פירושים, תרומה
מלשון הרמה²⁹ ותרומה מלשון הפרשה³⁰. שהם ב' ענינים הפכים. דתרומה מלשון
הרמה הוא שהתרומה ברוממות כו', מה-שאינ-כן תרומה מלשון הפרשה, הרי גם לאחר
שמפרישים נמצא הדבר באותו המקום וכל ענין ההפרשה הוא להפריש בין שני דברים
שדומים זה לזה. וזהו ענין ויקחו לי תרומה, כי בתורה ישנם ב' הענינים. דנוסף להידוע
שתיבת תרומה מרמזת על תורה, כי תרומה הוא אותיות תורה מ'³¹, והוא מה שהתורה
ניתנה למ' יום, הנה השייכות דתרומה לתורה הוא גם מצד זה שבתורה ישנם ב' הפירושים
שבתיתב תרומה, הרמה והפרשה. דענין תרומה מלשון הרמה שבתורה הוא, שכאשר
הלימוד הוא כדבעי הנה סוף סוף הוא מגיע להענין דלימוד התורה לשמה, לשם התורה,
ועל-דרך מה דאיתא בספר הבהיר³² (הובא בזהר³³ ומבואר בכמה מקומות בחסידות³⁴)
שדוד היה מחבר תורה בהקב"ה. וענין תרומה מלשון הפרשה שבתורה הוא בתחילת
הלימוד, שתחילת הלימוד צריך להיות אדעתא דנפשיה³⁵ ומזה בא אחר-כך גם שהתורה
נקראת על שמו³⁶, הנה הלימוד שהוא אדעתא דנפשיה פועל בהמקום והדרגא שלו כמו
שהוא נמצא קודם הלימוד, אלא שבמקום זה גופא נעשה בו עילוי. ובדוגמת ענין
ההפרשה, שהדבר המופרש הוא נמצא באותו המקום שהיה קודם, שהרי גם כשאומר חטה
זו שבצפון או בדרום תהיה תרומה נעשית לתרומה, אף-על-פי שנמצאת באותו המקום
שהיתה קודם, אלא שאף-על-פי-כן החטה היא מוקדשת והיא בהפרשה והבדלה מכל
שאר החטים של הכרי הנמצאות בסמיכות לה. וזהו ויקחו לי תרומה, דהגם שהיא תרומה

(23) מובא בתניא פ"ד ורפכ"ג בשם הזהר. וראה זהר ח"א
כד, א. ח"ב ס, א.

(24) לשון האוה"ת פרשתנו ע' א'שפא.

(25) ויק"ר פ"ב, ב.

(26) מלאכי ג, ו.

(27) משלי ה, יז.

(28) שמו"ר פט"ו, כג.

(29) זהר פרשתנו קמז, א.

(30) פרש"י ריש פרשתנו (ד"ה תרומה).

(31) זהר ח"ג קעט, א. תיקוני זהר תיקון יז (לא, ריש ע"ב).

אוה"ת פרשתנו ע' א'שמה ואילך. א'שפד. סה"מ תש"ט ע' 151.

(32) סימן קצו.

(33) ח"ג רכב, ב.

(34) לקו"ת שלח נא, א. אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתקיד. ובכ"מ.

(35) ראה פסחים סב, ב.

(36) ע"ז יט, א.

1 סתם ולא תרומתי, כי מכיון שענין התורה הוא המשכה למטה דוקא, ובפרט ענין התורה
2 כמו שהוא בתחילת הלימוד, הרי הענין דתרומתי (תרומת הקב"ה) אינו בגילוי, מכל-מקום
3 נאמר על זה ויקחו לי, אותי אתם לוקחים, ובאופן דלי שאינו זו לעולם, כי התורה היא
4 נצחית גם כמו שנמשכה למטה מטה, וכמו שמביא כ"ק אדמו"ר הזקן³⁷ ענין זה (שהתורה
5 היא נצחית) גם בנוגע לבינונים, ואפילו בנוגע לאלו שהם למטה ממדריגת הבינונים (וואס
6 ביי זיי דארף מען באוואַרענען (שאצלם צריכים לדאוג שיקויים) הענין דכי קרוב אליך
7 הדבר מאוד בפך ובלבבך לעשותו³⁸), שהתורה היא נצחית בכל מקום ובכל זמן ובכל
8 דרגא ודרגא שבבני ישראל.

9 **ואחר-כך** נאמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, שזה קאי כנ"ל על קו
10 העבודה, קרבנות ותפלה. שהרי תרומת השקלים קנו מהם קרבנות צבור³⁹, ואף
11 שזה היה גם לבדק הבית כדאיתא בירושלמי⁴⁰, הנה עיקר הענין דתרומת השקלים הוא
12 עבור קרבנות צבור, כמו שכתוב בפירוש רש"י על התורה³⁹. וזהו גם מה שכתוב אשר ידבנו
13 לבו, שהלשון ידבנו לבו קאי על הענין דעבודה שבלב, שאיזוהי עבודה שבלב זו תפלה⁴⁰.
14 וזהו גם מה שכתוב מאת כל איש, ומביא כ"ק אדמו"ר הצמח צדק ב"אור התורה"⁴¹ את
15 תורת הרב המגיד⁴², שפירוש כל איש הוא שכולו איש. שהכוונה בזה היא⁴³ שבאדם יש
16 שתי נפשות נפש אלקית ונפש הבהמית, דנפש הבהמית נקראת בשם בהמה לפי שהיא רוח
17 הבהמה היורדת היא למטה⁴⁴, ופירוש כל איש שכולו איש הוא שגם נפש הבהמית נכללת
18 בבחינת אדם. וענין זה (הבחינה דכולו איש) נעשה על-ידי עבודת התפלה, דזהו מאת כל
19 איש אשר ידבנו לבו, שעל-ידי ידבנו לבו שהוא ענין עבודת התפלה (כנ"ל), על-ידי-זה
20 נעשה כל איש, שכולו איש. ומסיים בזה תקחו את תרומתי, שבתבת תרומה יש ב' פירושים
21 הרמה והפרשה (כנ"ל), כי גם בעבודת התפלה ישנם שני ענינים אלו (על-דרך שני הענינים
22 שנתבארו לעיל בלימוד התורה), כמבואר בכמה דרושים.

23 **ואחר-כך** נאמר וזאת התרומה אשר תקחו מאתם ומונה כאן י"ג דברים⁴⁵ (כנ"ל בתחילת
24 המאמר), דאף שיש מקום למנות ט"ו דברים⁴⁶, וגם יש מקום (כדיעה אחת
25 במדרש⁴⁷) למנות י"א דברים כי ג' המינים תכלת ארגמן ותולעת שני נחשבים לאחד,
26 מכל-מקום מונה כאן דוקא י"ג דברים. והנה במקום אחר⁴⁸ מבואר שהי"ג דברים הם כנגד
27 י"ג תקוני דיקנא, שכללותם הם למעלה מהשתלשלות. ובהמשך עת"ר⁴⁹ מבואר שהי"ג

(44) קהלת ג, כא.

(45) ראה מקומות שבהערה 3. וראה בהמצויין בהערה 7.

(46) בחיי פרשתנו כה, ז. כלי יקר שם, ג.

(47) ברייתא דמ"ט מדות. הובא בילקוט שמעוני פקודי רמז

תכד.

(48) אוה"ת פרשתנו ע' אשפג.

(49) סד"ה וזאת התרומה (סה"מ עת"ר ע' קנח).

(37) תניא פרק יז.

(38) נצבים ל, יד.

(39) פרש"י ריש פרשתנו. תשא ל, טו. שקלים רפ"ד. רמב"ם

הל' שקלים רפ"ד.

(40) תענית ב, סע"א.

(41) אוה"ת פרשתנו ע' א'שסג.

(42) אור תורה להה"מ לה, ג"ד.

(43) אוה"ת שם.

דברים הם כנגד העשר ספירות וג' ראשי ראשים שהם למעלה מהשתלשלות, שעל-דרך-זה¹
 גם בעולמות הוא ענין תלת עלמין, בריאה-יצירה-עשיה, אצילות ועולמות אין-סוף²
 שלמעלה מאצילות. הנה המספר י"ג דברים, שמורה על בחינה שלמעלה מהשתלשלות,³
 היא דוקא בתרומה הג' שקאי (כנ"ל) על העבודה שבהקו דקיום המצוות בגשמיות דוקא,⁴
 בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו. דהנה לימוד התורה יש גם בגן עדן, וכן⁵
 עבודת התפלה יש גם בהנשמות כמו שהם למעלה קודם ירידתן למטה, וכמו שכתוב⁵⁰ חי
 הוי' אלקי ישראל אשר עמדתי לפניו ואין עמידה אלא תפלה⁵¹, דפסוק זה קאי על הנשמה
 קודם ירידתה למטה⁵², וכן יש עבודת התפלה בהנשמה לאחר צאתה מהגוף, וגם במלאכים
 שהרי עיקר עבודת המלאכים הוא באמירת שירה שהוא ענין התפלה, מה-שאיין-כן קיום
 המצוות הוא דוקא בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו. דזהו גם כן השייכות
 דתרומה הג' (הקו דקיום המצוות) להי"ג דברים זהב כסף ונחשת וכו' שמורים על ענין
 הגלויות, וכדאיתא במדרש⁸ (הובא לעיל בתחילת המאמר) זהב כנגד מלכות בבל וכו'⁵³,
 שבענין הגלות יש כמה מדריגות. דכללות הענין דירידת הנשמה לבירא עמיקתא (עולם
 הזה) הוא ענין הגלות, ולאחרי זה, בעולם הזה גופא, כמו שירד על-ידי חטא עץ הדעת,¹⁴
 ולאחרי-זה משחרב בית המקדש. וגם לפני-זה, כמו שהענינים (דחטא עץ הדעת וכו') הם¹⁵
 בשרשם, ענין מיעוט הירח ועוד לפני-זה ענין שבירת הכלים דתהו⁵⁴. הנה כל ירידות אלו
 הם ירידה צורך עליה. ועל-דרך המבואר בהמשך דיום ההילולא⁵⁵ אשר דוקא בהתחתון
 תחתון ביותר בא הגבוה גבוה ביותר, ואדרבה, זה גופא שהוא תחתון תחתון ביותר זה¹⁸
 מורה ששרשו הוא גבוה גבוה ביותר. ועל-דרך-זה הוא גם בעבודה, שדוקא על-ידי¹⁹
 העבודה דקיום המצוות שהם בעולם הזה התחתון דוקא, מגיעים למעלה יותר מהבחינה²⁰
 שמגיעים על-ידי העבודה דקו התורה והקו דתפלה. שלכן המספר י"ג, שמורה על למעלה²¹
 מהשתלשלות (כנ"ל), הוא דוקא בתרומה הג', הקו דקיום המצוות. דאף-על-פי אשר²²
 לכאורה, ענין הכי נעלה הוא הענין דויקחו לי תרומה שהוא הקו דתורה, ועל-דרך-זה יש²³
 גם מעלה בעבודת התפלה שענינה הוא העלאה למעלה מעלה, עד שמתעלה גם למעלה²⁴
 מהדבר הוי' שבתורה שנקראת על שמו (של האדם), הנה כל עילויים אלו אינם בערך²⁵
 להעילוי שבמעשה המצוות, הענין דמעשה גדול (שלעתיד תהיה ההלכה דמעשה גדול⁵⁶).²⁶
 מצד המעלה שישנה בהתחתון דוקא. ובדוגמת המעלה דשבט יהודה על שבט יוסף,²⁷
 ובדוגמת מעלת המקדש על הענינים שהיו לפני-זה, שהגם שועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם²⁸
 כולל גם את המשכן, דמשכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן⁵⁷, מכל-מקום השלימות²⁹

(54) ראה ד"ה על כן יאמרו המשלים תרצ"א פרק ב (סה"מ קונטרסים ח"א קצב, א ואילך).

(55) ד"ה באתי לגני ה'ש"ת פרק יב ואילך.

(56) אוה"ת ר"פ ויגש. לקו"ש חכ"ה ע' 263. וש"נ.

(57) עירובין ב, א.

(50) מלכים-א יז, א. (וראה לקו"ש חלק כה ע' 147 הערה 53. וש"נ).

(51) ברכות ו, ב.

(52) ראה סה"מ ה'ש"ת ע' 13. תש"ח ע' 211. ובכ"מ.

(53) ראה אוה"ת פרשתנו ע' א"תט ואילך.

1 דמקדש, הענין דבאתם אל המנוחה ואל הנחלה⁵⁸, הוא לא כאשר קורות בתינו ארזים⁵⁹
 2 כי-אם בהמקדש שהיה מדומם דוקא, דכמו-כן הוא המעלה דמשיח בן דוד ושבת יהודה
 3 בכלל על משיח בן יוסף ושבת יוסף בכלל, כמבואר בהדרושים⁶⁰.
 4 וזהו באחד באדר משמיעין על השקלים⁶¹, דאף שהשקלים הוא תרומה הב' שממנה קנו
 5 קרבנות צבור, מכל-מקום נכלל בזה גם תרומה הא' והג', כי בכדי שיהיה אפשר
 6 להקריב קרבנות צבור צריך להאדנים (תרומה הא') שהם יסוד כל הענינים, וגם צריך לבנין
 7 המשכן, ועל-דרך-זה לבנין המקדש דאיכרי משכן, שאז דוקא אפשר להיות הקרבת
 8 הקרבנות בשלימות, מה-שאיין-כן הקרבנות שבבמה גדולה ובמה קטנה אינם בשלימות.
 9 דתכלית השלימות הוא בבנין המשכן (ובפרט בבנין המקדש), בוזאת התרומה אשר תקחו
 10 מאתם ב"ג דברים גשמיים דוקא, וכמו שמסיים בכתוב (בנוגע לתרומה הג' דוקא) ועשו
 11 לי מקדש ושכנתי בתוכם. אלא שבזה נכלל ברמז גם תרומת האדנים ותרומת השקלים
 12 שהם באים בכדי שיהיה אחר-כך ושכנתי בתוכם על-ידי ועשו לי מקדש, שעל-ידי הפעולה
 13 וואס מען טוט אויף (שפועלים) בהתחתון שאין תחתון למטה ממנו, על-ידי-זה דוקא
 14 עושים דירה לו יתברך, ושכנתי בתוכם. והתחלת ענין זה (דקרבנות צבור, אשר השלימות
 15 דקרבנות הוא בבנין המקדש דוקא, כנ"ל) הוא באחד באדר, שבו משמיעין על השקלים.
 16 ואף שהטעם לזה הוא (כמבואר בנגלה⁶²) שהוא בשביל חדש ניסן [שבו נגאלו ובו עתידין
 17 להגאל⁶³], דלהיות שבאחד בניסן צריך להביא קרבנות צבור מן התרומה החדשה כמו
 18 שכתוב⁶⁴ זאת עולת חדש בחדשו, לכן שלשים יום קודם ראש חדש ניסן משמיעין ומכריזין
 19 על השקלים, מכל-מקום, ההכרזה שבאחד באדר זהו כבר ההתחלה בדיבור, ומזה בא
 20 אחר-כך לידי מעשה בפועל, בגאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש על-ידי משיח
 21 צדקנו, שיבנה בית המקדש במקומו⁶⁵, ושם נקריב לפניך כמצות רצונך⁶⁶, בעגלא דידן.



(58) פ' ראה יב, ט.

(59) שה"ש א, יז. וראה פרש"י תרומה כו, טו.

(60) תו"א, תו"ח ואוה"ת ר"פ ויגש.

(61) שקלים פ"א מ"א.

(62) מגילה כט, ב. ירושלמי שקלים שם.

(63) ר"ה יא, א. שמו"ר פט"ו, יא.

(64) פינחס כח, יד.

(65) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(66) ראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך.

ועוד.

בס"ד. שיחת יום א' פ' תשא, י"ב אדר ה'תשמ"ב לתלמידים ולתלמידות – "צבאות השם" – שיחיו – בבית הכנסת, לאחר תפלת מנחה –

בלתי מוגה

א. אמרו את הי"ב פסוקים ומאמרי חז"ל.

ב. כנס זה של "צבאות השם" - ילדי ישראל שלפני בר-מצוה ובת-מצוה - בא בתור הכנה לימי הפורים. ולכן, לכל לראש צריכים להתבונן ולדבר ולהדגיש אודות הפעולות שצריכים לעשות בתור הכנה לימי הפורים - כי כאשר ההכנה לימי הפורים היא באופן המתאים, חוגגים את ימי הפורים באופן המתאים, ורישומם (של ימי הפורים) מתבטא ובא במעשה בפועל במשך כל השנה כולה.

וענין זה (שההכנה לימי הפורים פועלת על ימי הפורים, ועי"ז - על כל השנה כולה) - מפורש במגילת אסתר:

נצחונם של בני"י בחג הפורים נפעל ע"י ההכנה והעבודה דבני"י בימים שלפני"ז (כדלקמן), זאת אומרת, שע"י ההכנה מצדם של בני"י נפעל ביטול גזירת המן, ואדרבה: "ונהפוך הוא", ועד ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", וענין זה פעל על כל השנה כולה - שהיתה שנה של "אורה ושמחה וששון ויקר".

ומזה מובן בנוגע לימי הפורים בכל שנה ושנה (ש"הימים האלה נזכרים ונעשים") - שכאשר ההכנה לימי הפורים היא כדבעי, חוגגים את ימי הפורים כדבעי, וכל המוסיף בהכנות לימי הפורים, מוסיף הוא גם ב"אורה ושמחה" דימי הפורים, ופעולת ימי הפורים (לאחרי ההכנה המתאימה) נמשכת על כל השנה כולה - שתהי' שנה של "אורה ושמחה וששון ויקר".

ג. ההכנה מצדם של בני"י לנצחון דפורים - קשורה במיוחד עם ילדי ישראל: מסופר במדרשי חז"ל (אסתר"ר פ"ט, ד) שכאשר בני"י היו צריכים לעשות פעולות כדי לבטל את גזירת המן - אסף מרדכי היהודי אלפי ילדי ישראל כדי שיתפללו להקב"ה וילמדו תורה ביחד (וכמודגש במדרז"ל (מגילה טז, א. שם פ"י, ד) שהיו עוסקים בהלכות מצות העומר - לימוד הלכות השייכות לבית המקדש] - וע"י פעולה זו נתבטלה הגזירה, כמסופר במדרש ש"באותה שעה נטל הקב"ה אותן אגרות שגזר עליהם. . וקרעם". ולא זו בלבד שנתבטלה הגזירה, אלא אדרבה: "ונהפוך הוא", ועד ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר".

ויתירה מזו: השמחה דימי הפורים (שנפעלה ע"י פעולתם של ילדי ישראל) גדולה יותר משמחת שאר המועדים (פסח, שבועות, ואפילו סוכות - "זמן שמחתנו"), כמארז"ל (מגילה ז, ב) "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע" - שמחה שלמעלה ממדידה והגבלה (משא"כ שמחת המועדים שהיא במדידה והגבלה דוקא).

ומזה מובן גודל כחם של ילדי ישראל, והשליחות המיוחדת המוטלת עליהם - שעל ידי תפלתם ולימוד התורה שלהם (בתור הכנה לימי הפורים) פעלו את כללות הנס דפורים.

ד. "והימים האלה נזכרים ונעשים" - כפי שהי' "בימים ההם" כן הוא "בזמן הזה", בכל שנה ושנה: כאשר ילדי ישראל מתנהגים כפי שהתנהגו ילדי ישראל בזמן מרדכי ואסתר - היינו, שמתפללים להקב"ה ולומדים תורה (החל מלימוד הלכות ודיני פורים, וכן לימוד הלכות השייכות לבית המקדש (כנ"ל ס"ג)).

ומשנה לשנה מוסיפים בזה - בהתאם לציווי התורה "מעלין בקודש", היינו, שכל בני"י, ובמיוחד ילדי ישראל, מוסיפים בכל הענינים הקשורים עם ההכנות לימי הפורים,

הנה על ידי הכנה זו - חוגגים את ימי הפורים בשמחה גדולה ביותר, ושמחה זו נמשכת על כל השנה כולה, שתהי' שנה של "אורה ושמחה וששון ויקר".

ה. כללות הענין דחג הפורים קשור במיוחד עם "צבאות השם": דובר כמ"פ שהתפקיד המוטל על "צבאות השם" הוא - נצחון במלחמת היצר, זאת אומרת: לא להתפעל מדברי היצר, אלא להתנהג ע"פ ההוראות של הקב"ה - ה"מפקד העליון" של "צבאות השם".

וענין זה מודגש בסיפור המגילה אודות נס פורים:

1 הנקודה הכללית המודגשת בהנהגתם של בני כהנה לנס פורים, היא - "ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה",
 2 זאת אומרת: למרות שבני היו "עם קטן" בתוככי מדינה תקיפה ואדירה, ידעו כולם שכאשר מדובר אודות
 3 עניני יהדות, הרי הנהגתם של בני היא באופן ד"לא יכרע ולא ישתחוה", מבלי להתפעל מפיתויי היצר
 4 והשתדלותו שהנהגת בני תהי' באופן בלתי רצוי ח"ו.

5 [וזהו אופן הנהגתם של כל בני (לא רק של מרדכי היהודי) - כידוע שבכל מגילת אסתר נקראים בני בשם
 6 "יהודים" (למרות החילוקים שביניהם ביחס למוצאם מ"ב השבטים), על שם הנהגתם באופן ד"לא יכרע ולא
 7 ישתחוה" - כמרז"ל (מגילה יג, רע"א) "כל הכופר בע"ז נקרא יהודי", "והכופר בה הוא כמודה בכל התורה
 8 כולה" (קידושין מ, א).]

9 ולדוגמא - בקשר להנהגתם של ילדי ישראל:

10 היצר מנסה לפתות את הילד לאכול "סוכרי" גם כאשר אינו יודע באופן ברור ומוחלט שה"סוכרי" כשרה
 11 למאכל. וכן מנסה היצר לפתות את הילד שמשחק ב"כדור" חשוב יותר (ח"ו) מאשר חזרת פסוקי התורה
 12 (להבדיל).

13 ולמרות זאת - הנהגתו של כל ילד יהודי היא באופן ש"לא יכרע ולא ישתחוה": הוא לא כורע ברך, ועאכ"כ
 14 שאינו משתחוה מלוא קומתו, אל היצר, אלא הוא עומד זקוף בכל תקפו בכל הקשור להנהגה המתאימה לילד
 15 יהודי - ללמוד תורה בהתמדה ושקידה, ולקיים מצוות בהידור, תוך כדי ידיעה שדבר זה (קיום התומ"צ) הוא
 16 הכי חשוב ויקר מכל עניני העולם!

17 ולא זו בלבד שהנהגתו היא באופן ד"לא יכרע ולא ישתחוה", אלא הוא משפיע על כל חבריו (וילדה - על
 18 חברותי) שבבית הספר, ועל כל הנמצאים מסביבו, שהנהגתם תהי' גם באופן ד"לא יכרע ולא ישתחוה" - כפי
 19 שאמרתם זה עתה (בי"ב פסוקים ומאמרז"ל) "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה", שמשום זה צריך כא"א
 20 מכם להשפיע על חבריו, בכל מקום שידו מגעת.

21 וכאמור לעיל - הנצחון במלחמת היצר, באופן ד"לא יכרע ולא ישתחוה", הן בנוגע לעצמו והן בנוגע
 22 להשפעה על החברים - הרי זה התפקיד הכללי המוטל על "צבאות השם".

23 ו. דובר כמ"פ שכחם של ילדי ישראל לנצח במלחמת היצר הוא - מפני היות כא"א מהם "חייל" ב"צבאות
 24 השם", היינו, מאחר שהקב"ה, ה"מפקד העליון" של "צבאות השם", נמצא ביחד עם כל "חייל" השייך ל"צבאות
 25 השם" (בכל מקום ומקום שנמצא), לכן ביכלתו לנצח בקלות במלחמת היצר.

26 וענין זה מתבטא גם בסיפור המגילה [בהתאם להאמור לעיל (ס"ה) שהנקודה הכללית דפורים - "לא יכרע
 27 ולא ישתחוה" - היא הנקודה והתפקיד הכללי ד"צבאות השם"] - "לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן":

28 "שושן" היא "עיר הבירה" ("שושן הבירה") של המלך אחשורוש. וידוע מאמרז"ל (מאו"א א, קפב)
 29 ש"אחשורוש" קאי על הקב"ה, שאחרית וראשית שלו. ועפ"ז מובן ש"שושן" קאי על "עיר הבירה" של הקב"ה.

30 והנה, מאחר שכל ילד יהודי הוא "חייל" ב"צבאות השם", ובכל מקום שנמצא הולך עמו הקב"ה (ה"מפקד
 31 העליון" של "צבאות השם") - מובן, שכל מקום שבו נמצא ילד יהודי ("חייל" ב"צבאות השם") הוא בדוגמת
 32 "שושן הבירה" - "עיר הבירה" של הקב"ה.

33 וזהו "לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן": תפקידו של כל ילד יהודי (וכל יהודי) הוא - לפעול
 34 ש"כל היהודים" (כל חבריו שביכלתו להשפיע עליהם) יהיו ב"שושן הבירה", היינו, שיהיו שייכים ל"צבאות
 35 השם", ועי"ז הנה בכל מקום היותם יהיו ב"עיר הבירה" של הקב"ה (מאחר שהקב"ה נמצא ביחד עם כל "חייל"
 36 של "צבאות השם", בכל מקום ומקום שנמצא, כנ"ל).

37 ומאחר שהקב"ה נמצא ביחד עם כא"א מה"חיילים" ד"צבאות השם" - מובן, שבכחו של כא"א לנצח
 38 במלחמת היצר (באמרו ליצר שהוא (היצר) צריך לסייע לו בעבודת ה', ולא להפריע לו ח"ו), ובכחו של כא"א
 39 לפעול על חבריו שגם הם יהיו שייכים ל"צבאות השם", וינצחו במלחמת היצר, ועד שבכחו ויכלתו של כא"א
 40 מילדי ישראל לפעול על כל העולם כולו.

41 וכפי שאמרתם זה עתה (בי"ב הפסוקים ומאמרז"ל) "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", היינו,
 42 שהקב"ה (ה"מפקד העליון") ברא את כל העולם כולו, והוא הבעה"ב על כל העולם כולו, ובחר בכא"א מכם

- 1 להיות "חיילים" בצבאו ("צבאות השם") - להפיץ את אור היהדות, לימוד התורה וקיום המצוות, בכל העולם
2 כולו, החל מכם בעצמכם, בביתכם, ובכל העולם כולו.
- 3 ז. והנה, ע"י ההכנה המתאימה לימי הפורים (ע"פ האמור לעיל) - תזכו לחגוג את ימי הפורים (ביחד עם
4 הוריהם, המורים והמורות, המדריכים והמדריכות) בשמחה גדולה ביותר - "עד דלא ידע".
- 5 ועי"ז תהי' כל השנה כולה שנה של "אורה ושמחה וששון ויקר", שנה המוארת ב"אורה זו תורה" - היינו,
6 שמוסיפים בלימוד התורה יותר ויותר, ומתוך שמחה של מצוה - "שמחה זה יום טוב".
- 7 ו"מיסמך גאולה לגאולה" - מגאולת פורים באים לגאולה דחג הפסח (הבא בסמיכות לחג הפורים), כולל -
8 הגאולה העתידה, כמרו"ל "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל" - גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,
9 שעלי' נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" - "נאו", במהרה בימינו ממש.

* * *

- 10 ח. בקשר להכנות שצריכים לעשות לקראת ימי הפורים - הנה נוסף על לימוד התורה בהלכות ודיני פורים,
11 ונוסף על תפלה ובקשה מיוחדת מאת הקב"ה שההכנות לקראת ימי הפורים יהיו בהצלחה רבה - מסופר במגילת
12 אסתר שההכנה לימי הפורים התבטאה באמירת אסתר למרדכי היהודי "לך כנוס את כל היהודים הנמצאים
13 בשושן" - לאחד את כל היהודים.
- 14 זאת אומרת: מבלי הבט על זה שהיהודים (שהיו בשושן הבירה) היו מחולקים לכמה חוגים (י"ב שבטים
15 וכיו"ב) - התאחדו כולם ביחד ("כנוס את כל היהודים"), ואצל כאו"א מהם התבטא והודגש במיוחד היותו
16 "יהודי" - "כופר בע"ז ומודה בכל התורה כולה" (כנ"ל ס"ה).
- 17 וכמודגש במגילת אסתר שבנ"י הם "עם אחד", למרות היותו "מפוזר ומפורד בין העמים", וטעם הדבר -
18 כי לבנ"י יש "תורה אחת" המאחדת אותם להיות "עם אחד".
- 19 ובפשטות - למרות שבנ"י נמצאים במעמד ומצב ד"מפוזר ומפורד בין העמים", הרי בכל מקום היותם
20 "דתיים שונות מכל עם":
- 21 כאשר ילד יהודי נגש לאכול דבר מאכל - אינו מתנהג כמו הילדים שאינם יהודים, אלא הוא מברר אודות
22 כשרותו של המאכל ע"פ השו"ע, האם מותר לאכול מאכל זה, או לשלוח זאת לחבירו בתור "משלוח מנות"
23 ביום הפורים.
- 24 ועד"ז בנוגע לכללות הנהגתו - הרי הוא מתנהג באופן שונה מהנהגת הילדים שאינם יהודים ("דתיים שונות
25 מכל עם"), כי בכל ענין הרי הוא מתנהג ע"פ הוראות התורה.
- 26 וכפי שאמרתם זה עתה (בי"ב פסוקים ומאמרו"ל) "ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך
27 ובשכבך ובקומך": ילד יהודי לומד תורה בכל הזדמנות, אפילו "בלכתך בדרך" - כאשר הולך או נוסע למקום
28 מסוים, הרי הוא לוקח עמו "ספר" (או "קונטרס" וכיו"ב) כדי שיוכל ללמוד בו בלכתו בדרך, ועאכו"כ שלומד
29 תורה "בשבתך בביתך" - גם כאשר סיים את לימודיו ב"חדר", "תלמוד תורה" או "ישיבה" (והילדות - ב"בית
30 רבקה" וכיו"ב).
- 31 והנהגתו היא באופן שמשפיע על כל הנמצאים מסביבו ("כנוס את כל היהודים") להתנהג באופן האמור -
32 עי"ז שמראה "דוגמא חי" מהנהגתו האישית.
- 33 וכאמור לעיל היות שלבנ"י יש "תורה אחת" ("דתיים שונות מכל עם"), לכן הם "עם אחד", מבלי הבט
34 על המעמד ומצב ד"מפוזר ומפורד בין העמים".
- 35 ט. והנה, אחדותם של בני" ("לך כנוס את כל היהודים") היתה ההכנה המתאימה לימי הפורים - היינו,
36 שע"י נפעל ביטול גזירת המן, ובאופן ד"ונהפוך הוא", ועד ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר".
37 ומזה מובן שגם ההכנה לימי הפורים בכל שנה ושנה היא - "לך כנוס את כל היהודים", לאחד את כל בני" ל"עם אחד", ע"י ההנהגה ע"פ ההוראות ד"תורה אחת".
- 38 ועי"ז פועלים ש"ליהודים היתה אורה ושמחה גו" - היינו, גם בימי הגלות האחרונים נמצאים בני" במעמד
39 ומצב של "אורה" (באופן האפשרי ששייך בזמן הגלות), וזוהי ההכנה ל"אורה" האמיתית שתהי' בגאולה
40 האמיתית והשלימה.
- 41

- 1 ועד"ז בנוגע לענין ה"שמחה" - גם בימי הגלות האחרונים נמצאים בני"י במעמד ומצב של "שמחה" (באופן
2 האפשרי ששייך בזמן הגלות), כי הקב"ה נותן את כל ברכותיו בכל המצטרך, בריאות לכאו"א מבני המשפחה,
3 ופרנסה בהרחבה - כדי שיוכלו להתנהג כ"יהודים" בתכלית השלימות. וזוהי ההכנה ל"שמחה" (שמחה של
4 מצוה) האמיתית - בגאולה האמיתית והשלימה.
- 5 י. האמור לעיל אודות אחדותם של בני"י ("כנוס את כל היהודים") - מודגש גם בשיעור חומש היומי:
6 בהתחלת השיעור חומש היומי נאמר: "כי תשא את ראש בני ישראל גוי" - מנין בני".
- 7 והנה, דובר כמ"פ שבענין ה"מנין" מודגשת אחדותם של כל בני"י - כי כאו"א מבני"י נמנה באופן שוה, לא
8 יותר ולא פחות ממספר אחד, מבלי הבט על החילוקים שבין בני"י, שא' מהם הוא גדול שבגדולים וא' מהם
9 הוא קטן שבקטנים.
- 10 וכפי שרואים בפועל שכאשר צריכים לאסוף "מנין" של יהודים - נימנים כל העשרה באופן שוה (לא יותר
11 ולא פחות ממספר אחד), למרות שא' מהם הוא יהודי מבוגר שלמד תורה הרבה שנים, וא' מהם הוא נער קטן
12 שנעשה לבר-מצוה זה עתה.
- 13 יא. האמור לעיל שכל בני"י נימנים באופן שוה, מבלי הבט על החילוקים שביניהם - מודגש במיוחד בנוגע
14 ל"צבאות השם", "לגיון של מלך":
- 15 המנין דשבט לוי - "לגיון של מלך" - הי' "מבן חודש ומעלה", זאת אומרת, שילד קטן בן חודש ימים
16 נמנה באותו אופן כמו שנמנה אהרן הכהן (לא יותר ולא פחות ממספר אחד)!
- 17 והרי ידוע מ"ש הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל) "לא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש . . . אשר נדבה
18 רוחו אותו . . . לעמוד לפני ה' לשרתו . . . ויהי ה' חלקו ונחלתו כו'" - זאת אומרת, שכל (יהודי וכל) ילד יהודי
19 שמתמסר לעבודת ה', ללמוד תורה ולקיים מצוות, שזהו התפקיד של "צבאות השם", הרי הוא שייך ל"לגיון
20 של מלך".
- 21 ומזה מובן כחו של כל ילד יהודי - למרות היותו ילד קטן שצריך עוד ללמוד הרבה כו' - כי תיכף ומיד
22 עם הוולדו בתור ילד בריא (בן חודש - "שיצא מכלל נפלים") הרי הוא נמנה (בתור מספר אחד שלם) במנין
23 השבט שתפקידו לעבוד את ה' - "לגיון של מלך", "צבאות השם".
- 24 ולכן, כאשר ילד יהודי מחליט לעבוד את ה' כדבעי - הרי הוא נעשה "יהודי" אמיתי, "כופר בע"ז ומודה
25 בכל התורה כולה", ומתנהג כן במשך כל היום כולו - "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", ופועל
26 על כל היהודים הנמצאים מסביבו - "כנוס את כל היהודים", שיהיו כולם "עם אחד".
- 27 יב. אחדותם של בני"י באופן ד"עם אחד" מודגשת עוד יותר כאשר כאו"א מבני"י קונה את בא' מספרי
28 התורה הכלליים (כמדובר כמ"פ).
- 29 וענין זה מודגש ביותר ביום זה (יום א' י"ב אדר) - כי היום נערך סיום כתיבת א' מספרי התורה הכלליים
30 - הס"ת שנכתבה בקליפורניא.
- 31 וגם בזה מודגש הענין ד"עם אחד", למרות היותו "מפוזר ומפורד בין העמים":
- 32 אע"פ שסיום כתיבת הס"ת נערך במדינת קליפורניא, ואנו נמצאים בניו-יורק ("מפוזר ומפורד בין העמים")
33 - מתאחדים כולם יחד ע"י "תורה אחת" ("דתיהם שונות מכל עם"), ונעשים "עם אחד".
- 34 ולכן, כאשר שמחים אותם יהודים המשתתפים בסיום כתיבת הס"ת הנ"ל, הרי זו גם שמחתם של היהודים
35 הנמצאים כאן, וזוהי שמחתו של כל העם היהודי, בכל מקום שנמצאים יהודים על פני כל כדור הארץ,
- 36 ושמחה זו היא (לא רק בארץ, אלא) גם בשמים - אצל הקב"ה ומלאכי השרת, בראותם שכל בני"י, ילדים
37 ומבוגרים, ובלשון המגילה: "מנער ועד זקן טף ונשים", מתאחדים ל"עם אחד" ("כנוס את כל היהודים") ע"י
38 "תורה אחת".
- 39 יג. ע"פ האמור לעיל מובן, שהנקודה הכללית דחג הפורים היא - אחדותם של בני"י באופן ד"עם אחד",
40 ע"י "תורה אחת", היינו, "שלימות העם", "מנער ועד זקן טף ונשים", ביחד (ועל ידי) "שלימות התורה".
- 41 ועי"ז זוכים בקרוב ממש לבוא לארצנו הקדושה - "שלימות הארץ", שניתנה ע"י הקב"ה (ה"מפקד העליון"
42 של "צבאות השם") לכאו"א מבני"י (החל מילדי ישראל) ולכללות עם ישראל, עד סוף כל הדורות.

- ובנוגע לכל הענינים האמורים לעיל - שלימות העם, שלימות התורה, ושלימות הארץ - עומדים בני" במעמד ומצב ד"לא יכרע ולא ישתחוה":
- יהודים לא מתפעלים מה"גוי"שקייט" הפנימית, ולא מתפעלים מה"גוי"שקייט" שאצל הזולת, ובודאי שלא מתפעלים מגויים (כפשוטם); לא מתפעלים מאיומים ולא מתפעלים מלחצים וכו' - "עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו א-ל!"
- ובודאי ש"נפל פחד היהודים עליהם": כאשר בני" מתנהגים כ"יהודים", היינו, שכופרים בע"ז ומודים בכל התורה כולה - נופל פחדם על כל העמים הנמצאים סביבם, ולא זקוקים לענין של מלחמה ח"ו.
- ואדרבה: זוהי הדרך היחידה להשכנת שלום אמיתי - הן בארץ הקודש, כמ"ש "ונתתי שלום בארץ", ובאופן ד"חרב לא תעבור בארצכם", אפילו חרב של שלום, והן בנוגע לכל העולם כולו, כמ"ש "לא ישא גוי אל גוי חרב וגו'".
- וכמובן בפשטות שכאשר אומות העולם רואים שבני" עומדים בתוקף בנוגע לכל הענינים הקשורים עם קיום התומ"צ, באופן ד"לא יכרע ולא ישתחוה" - הרי זה פועל עליהם שיתנו כבוד ויקר לבני", "עם מרדכי", שהנהגתם היא בדוגמת הנהגתו של מרדכי היהודי - "לא יכרע ולא ישתחוה".
- ולכן, כדי שבני" יהיו במעמד ומצב ד"עם אחד" (למרות היותם "מפוזר ומפורד בין העמים"), "שלימות העם", ויחזיקו בכל ארץ ישראל, "שלימות הארץ" - הרי הדרך היחידה לזה היא - העמידה באופן ד"לא יכרע ולא ישתחוה"!
- יהודים צריכים להכריז בפשטות שכאו"א מהם הוא "יהודי" - "כופר בע"ז ומודה בכל התורה כולה", היינו, שהנהגתו היא ע"פ הוראות התורה ("שלימות התורה"), ובזה לא שייך שום חשבונות, עניני דיפלומטי ופוליטיקה - כי מדובר אודות "תורת אמת", שניתנה מהקב"ה - "אלקים אמת", ו"חותמו של הקב"ה אמת" - הקב"ה "חתם" כל דבר שברא בעולם שקיומו יהי רק כאשר מתנהג ע"פ "תורת אמת", שאז יש לו קיום אמיתי.
- ומזה מובן שכאשר בני" מתנהגים ע"פ "שלימות התורה" ("מודה בכל התורה כולה") - נפעל כללות הענין ד"שלימות העם" ("עם אחד"), ו"שלימות הארץ", ומתוך שלום אמיתי, תחילה בארץ הקודש, ועי"ז - בכל העולם כולו.
- יד. וכל זה נפעל עי"ז שילדי ישראל מראים "דוגמא חי" מהנהגתם האישית ע"פ הוראות התורה - החל מכם, ועד"ז ילדי ישראל בכל העולם כולו.
- ובפרט ילדי ישראל הנמצאים במדינות כאלו שלדאבוננו אין להם אפשרות עדיין לחגוג את ימי הפורים בראש כל חוצות, ואעפ"כ, מקיימים הם את כל המצוות דפורים כדבעי - שבזה מודגש ביותר היות עם ישראל "עם אחד", הקשור עם "תורה אחת", שניתנה ע"י "אלקים אחד" - עד סוף כל הדורות.
- וכאמור לעיל - ילדי ישראל מראים "דוגמא חי" בכל הנוגע להנהגה ע"פ הוראות התורה באופן ד"לא יכרע ולא ישתחוה", ועי"ז פועלים זאת בנוגע לכללות עם ישראל, ובלשון המגילה - "מנער ועד זקן טף ונשים".
- טו. והנה, נוסף על האמור לעיל שכללות הענין דפורים קשור עם "שלימות העם" (כנוס את כל היהודים, "עם אחד"), ועם "שלימות התורה" ("מודה בכל התורה כולה") - הרי זה קשור גם עם בנין בית המקדש (שאז תהי' ארץ ישראל בתכלית השלימות - "שלימות הארץ"):
- מסופר בתנ"ך (עזרא ד, ו) ש"במלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלים" - "שלא לבנות בית המקדש" (פרש"י שם), וכתוצאה מזה צוה המלך לעכב את בנין ביהמ"ק לפי שעה.
- ואעפ"כ, מרדכי היהודי לא התפעל מכל זה, ולמד עם תלמידיו הלכות הקשורות עם בית המקדש (כנ"ל ס"ג), בידעו שבודאי יתבטלו כל הגזירות, וישלימו את בנין ביהמ"ק השני.
- ועד"ז מובן בנוגע לימינו אלו:
- כאשר ילדי ישראל לומדים תורה ומתנהגים ע"פ הוראות התורה - ממהירים את ביאת משיח צדקנו, "נאו", שהוא "יבנה מקדש במקומו" - בנין ביהמ"ק השלישי בשלימותו.
- ואז יסתיים זמן הגלות, ותהי' אתחלתא דגאולה וגאולה בשלימותה - "יקבץ נדחי ישראל", בכל מקום שהם (כאמור לעיל (ס"ו) שבכל מקום שבו נמצא יהודי הרי זה "שושן הבירה" - "עיר הבירה" של הקב"ה).

- 1 ובפשטות: ביאת משיח צדקנו "נאו", שהוא "יקבץ נדחי ישראל" - כאו"א מבנ"י בכל מקום שנמצא, כולל
2 היהודים הנמצאים "מאחורי מסך הברזל", ובכל מדינות העולם - "מאה ועשרים ושבע מדינה", ויביאם "על
3 כנפי נשרים" לארצנו הקדושה, כפי שהיא חדורה בעיני יהדות בכל הפרטים.
4 וגם כאשר בנ"י נמצאים בימי הגלות האחרונים, קודם ביאת משיח צדקנו - הרי מעמדם ומצבם הוא באופן
5 ד"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר".
6 וזוכים לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו ממש, והולכים יחד עמו, וביחד עם הקב"ה (שגם הוא יוצא
7 מהגלות, כי "שכינתא בגלותא") - לארצנו הקדושה,
8 ובמהירות רבה - כמ"ש בנבואת דניאל (ז, יג) "וארו עם ענני שמיא" - "נאו", בגאולה האמיתית והשלמה,
9 במהרה בימינו ממש.

* * *

- 10 טז. "המעשה הוא העיקר" - ולכן, צריכים לקשר את כל האמור לעיל עם מעשה בפועל:
11 מטרת ההכנה לימי הפורים היא - שכאשר יגיעו ימי הפורים, יקיים כל אחד ואחת מכם (כולל - ההשפעה
12 על כל אלו הנמצאים מסביבכם) את כל המצוות השייכות לימי הפורים:
13 לכל לראש (בזמן) - אמירת "ועל הנסים" בתפלת מעריב דליל פורים, וכן בתפלות היום (שחרית ומנחה),
14 ובברכת המזון, קריאת המגילה, וקריאת התורה, משלוח מנות איש לרעהו (ב' מנות מדברים הראויים לאכילה
15 מיד), מתנות לאביונים (לב' עניים - לכל הפחות), וסעודת פורים.
16 וכל זה - מתוך שמחה של מצוה.
17 יז. כדי לקשר את כל הנ"ל עם מעשה בפועל תיכף ומיד (בעת הכנס) - הנה נוסף לתפלת מנחה (קו העבודה),
18 ונוסף ללימוד התורה (אמירת י"ב פסוקים ומאמרי חז"ל) - אתן עבור כל אחד ואחד מכם מטבעות ("דיימ'ס"),
19 לנתינת צדקה, שזהו העמוד השלישי - גמילות חסדים.
20 וכדי לקשר עוד יותר כנס זה עם חג הפורים - הנה ע"פ סיפור המדרש (אסת"ר פ"ז, יג) ש"ראה מרדכי
21 שלשה תינוקות שהיו באים מבית הספר . . שאל לאחד מהם פסוק לי פסוקיך, א"ל אל תירא מפחד פתאום
22 ומשואת רשעים כי תבוא. פתח השני ואמר . . עוצו עצה ותופר דבר ולא יקום כי עמנו א-ל. פתח השלישי
23 ואמר ועד זקנה אני הוא גו'" - ינגנו עתה ניגון על ג' פסוקים הנ"ל: "אל תירא גו'", "עוצו עצה ותופר גו'",
24 ועד זקנה גו'".
25 ובקרוב ממש, "נאו", יקויים היעוד "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך", היינו, שכל בנ"י "ישבו"
26 בישוב האמיתי - בארץ הקודש, ובאופן ד"את פניך" - שיראו את "פני האדון ה'" בבית המקדש.
27 ולכן, יסיימו גם בניגון על התיבות "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך".
28 [ניגנו הפסוקים: "אל תירא גו'", "עוצו עצה ותופר גו'", "ועד זקנה גו'", "אך צדיקים גו'".
29 כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן מטבעות למדריכים ולמדריכות שיחיו, כדי לחלק לכאו"א מהילדים והילדות שיחיו
30 ב' מטבעות (של עשר סענט): מטבע א' - לצדקה, והב' - לעשות בה כטוב בעיניהם].

* * *



לקוטי שיחות פרשת תרומה כרך ו'

מתורגם ללשון הקודש

התכוון התלמיד להבהיר את דברי רש"י "ואיני יודע..."²²,
עליו להסביר כיצד מוכח הדבר מ"שמך", ולא לציין באופן
סתמי, שיש בכך הוכחה.²⁴

(ב) לאחר שרש"י (או תלמידו) אומר "ששמך מוכיח
עליהם שהם תקועין בארץ", הוא מוסיף: "ומקרא זה
מסייעני...". לכאורה, אם יש כבר הוכחה מ"שמך", שהיחד
תקועה באדמה, אין צורך בסיוע²⁷ מפסוק²⁸?

(ג) מדוע אכן יש לרש"י ספק מלכתחילה אם היתדות
היו "תחובין בארץ" (ובמיוחד לפי הגירסא שמלים אלו
"ואומר אני..."³¹ הן של רש"י עצמו, שאצלו יש בכך ספק)
— כאשר יש הוכחה מפורשת מהפסוק המובא "אהל בל
יצען..."³²?

(ד) אנו רואים במפורש שיתדות הן באופן של "תקועין"
מפסוקים רבים "ותתקע את היתד"⁹; "ותקעתיו יתד
במקום נאמן"¹⁰. ואם כך, צריך היה, לכאורה, רש"י (או
תלמידו) להביא הוכחה מפסוקים אלו, ראשית, מפני שהם
מופיעים בתנ"ך לפני הפסוק המצוטט "אהל בל יצען...";
ושנית, מפני שבהם נאמר במפורש "ותתקע", "ותקעתיו"
בקשר ל"יתד", כאשר מן הפסוק "אהל... בל יסע יתדותיו
לנצח" אין הוכחה לכך שהיתדות "תקועין בארץ" במלים
מפורשות, אלא על ידי משמעות הפסוק, שמכך שנאמר
"בל יסע יתדותיו", שהיתדות אינן זזות ממקומן, מוכח
שהן "תקועין"?

(4) וגם אינו מובן: בשביל מה מסיים "לכך נקראו יתדות", דלכאורה —
מיותר?

(5) יוסף בר שמעון.

(6) ראה ג"כ לקמן ס"ג.

(7) וגם: הרי הוכחתו שיתדות הם תקועין הוא מהתיבות "בל יסע יתדותיו
לנצח", ולמה מעתיק גם "אהל בל יצען"?

(8) לכאורה אפשר לתרץ קושיות הנ"ל, שמה שמביא את הפסוק "אהל בל
יצען בל יסע יתדותיו לנצח" הוא לבאר את כוונתו ב"שמך מוכיח עליהם".
אבל — אינו. כי (א) לפי"ו הוצרך לכתוב "ואומר אני שתקועין הן בארץ ומקרא
זה מסייעני כו", והתיבות "שמך מוכיח עליהן" מיותרים. (ב) באם "ומקרא
זה מסייעני" בא בהמשך ל"שמך מוכיח עליהם", וכוונתו בזה להוכיח שיתדות
בכלל הם תקועין, הו"ל לכתוב "ומקרא זה מסייעני" בסמיכות ל"שמך מוכיח
עליהם" בכדי להוכיח שיתדות בכלל הם תקועין, ורק לאחר זה לסיים "לכך
נקראו (אלו שבמשכן בשם) יתדות". וזוהי שכתוב "לכך נקראו יתדות" לפני
"ומקרא זה מסייעני" משמע ש"ומקרא זה מסייעני" הוא סיוע נוסף ל"ואומר
אני".

(9) שופטים ד, כא.

(10) ישע' כב, כג.

א.

היתדות "אם תחובין... או קשורין..."

1 בסוף פרשתנו מסביר רש"י אודות היתדות¹ (א) כיצד
2 נראו — "כמין נגרי נחושת", (ב) למה שימשו — "עשוין
3 ליריעות האהל ולקלעי החצר קשורים במיתרים סביב סביב
4 בשיפוליהן כדי שלא תהא הרוח מגביהתן".

5 לאחר מכן ממשיך רש"י ואומר: "ואיני יודע² אם
6 תחובין בארץ או קשורין ותלוין וכובדן מכביד שיפולי
7 היריעות שלא ינועו ברוח. ואומר אני שמן מוכיח עליהם
8 שהם תקועין בארץ, לכך נקראו יתדות. ומקרא זה³
9 מסייעני: אהל בל יצען, בל יסע יתדותיו לנצח".

10 בכך אין מובן:

11 (א) דברי רש"י "שמך מוכיח עליהם שהם תקועין
12 בארץ". כיצד מוכח מהשם "יתדות" שהם "תקועין
13 בארץ"⁴? ואם רש"י סובר, שהשם "יתדות" מוכיח בודאות
14 שהם "תקועין בארץ", כיצד אומר הוא עצמו לפני כן
15 "ואיני יודע אם תחובין בארץ", שהדבר אינו ידוע?

16 לפי נוסחאות מסוימות, הרי תוספת זו, החל מ"ואומר
17 אני" ועד לסוף הפירוש, אינה לשון רש"י עצמו, אלא
18 נוספה על ידי תלמידו⁵. אך גם לפי נוסחאות אלו אין
19 לתרץ, שלרש"י אכן אין ידוע⁶ אם היתדות היו תקועות
20 בארץ, ואילו לתלמידו ברור בפשטות שכך הוא, שהרי כיון
21 שבהוספת המלים "ואומר אני שמך מוכיח עליהם..."

(1) אין לומר כדעת הרפוסים שראיתי — שהדפיסו התיבה "יתדות"
באותיות ובאופן שמדפיסים התיבות שרש"י מעתיקן מן הכתוב — שזהו ד"ה
חדש על תיבת "יתדות" שבקרא

— דא"כ הו"ל לרש"י להעתיק "יתדותיו" שקדמה ל"יתדות". ולכן נ"ל:

(א) שרש"י מבאר דברי עצמו* באותו ד"ה "לתקוע יתדות". וכ"מ ברפוס הא'
דפרש"י שבו תיבת יתדות אינה מובדלת בנקודה לא לפני ולא אחרי**
כבשאר תיבות שנעתקו מהכתוב.

אלא שעפ"ז יוקשה ההמשך "נחושת" ב"שיפוליהן" — שהרי בפרש"י
קורא "יתדות" גם ל"ווי" העמודים שהיו מכסף, ולמעלה. ולכן נ"ל יותר לומר
(ב) דבכת"י הראשונים דפרש"י הי' כתוב "יתדות" (וכוונתו ל"יתדותיו"
דקרא — וכרגילות מעתיקי כת"י לקצר מלאכתם ע"י ר"ת, קו וכיו"ב), ואחד
המעתיקים החליט שהקו מיותר, שהרי כתוב בקרא יתדות, ולא שם לבו
ש"יתדותיו" קדם לה, ושבשאת כיון דעל על.

(2) בבמדב"ר (פי"ב, יט) שהיו נועצים היתדות בארץ. וכנראה שגירסא
אחרת הייתה לרש"י. ובלאה"כ צ"ל כן, שהרי לרש"י (נשא ד, לב) היו יתדות
גם כמשא בני גרשון, משא"כ לגירסתנו בבמדב"ר שהיא כדעת הרמב"ן (נשא
שם).

(3) ישע' לג, כ.

(* ע"ד פרש"י ואתחנן ו.)

(** תח"י רק צילום — פאָטאָסטאָט — מדפוס הראשון, ואפשר שאינו ברור כ"כ. אבל מהירוח שבין התיבות נראה שלא היו בו הנקודות.

ב.

אין ספק לגבי צורת היתדות

1 מכך שרש"י (א) אומר בפשטות "ששמן מוכיח
2 עליהם", וכן (ב) אינו מביא הוכחה מ"ותתקע את היתד"
3 או מ"ותקעתי יתד", מובן, שאין אצל רש"י ספק לגבי
4 הגדרת היתדות באופן כללי. כלומר, בכללות ידוע, שהיתד
5 היא דבר שתוקעים במקום כלשהו (כדי לחפור), או נועצים
6 ומחזקים אותה¹¹,

7 ולכן, הוא קובע בפשטות גם לגבי יתדות המשכן, ואף
8 לפי הפירוש שיתדות אלה לא היו תחובין בארץ, שהן היו
9 "כמין נגרי נחשת", כשהמשמעות בלשון הקודש היא
10 דברים שתוקעים אותם במקום כלשהו¹², כי זהו ההסבר
11 של המלה יתדות.

12 אך הספק הוא רק, אם במשכן הן היו "תחובין בארץ"
13 גם בפועל אם לאו. וקיימת אפשרות לומר שהן לא היו כך,
14 למרות שברור אצלו שגם יתדות המשכן היו כמין "נגרי",
15 כלומר, שהיתה להן צורה, שאפשר לתקוע אותן:

16 כיון שהמשכן במדבר לא עמד בקביעות במקום
17 אחד¹³, וצריך היה לפרקו¹⁴, סביר לומר, שכדי למנוע
18 טרחה רבה, היו מחזקים את היריעות ואת הקלעים על ידי
19 הכובד של היתדות התלויות, ולא על ידי שהיתדות היו
20 "תחובין בארץ", כך שלצורך הפירוק, צריך להוציא אותן
21 מן האדמה ולנעוץ אותן שוב בהקמה בשנית.

22 אך לפי זה אין מובן:

23 (א) אם סוברים, שיריעות המשכן חוזקו על ידי כובד
24 היתדות, לא היה צורך להשתמש למטרה זו דוקא
25 ב"יתדות", שממלאות תפקיד זה על ידי היותן תקועות
26 בארץ, אלא על ידי דברים כבדים, בכל צורה שהיא?

27 (ב) כיון שהספק אינו לגבי צורת היתדות, אלא לגבי
28 נעיצתן בארץ בפועל, מה תועיל ההוכחה מ"שמן", או מן

ג.

שני סוגי יתדות

הפסוק "אהל כל יצען כל יסע יתדותיו לנצח", שאין
מדובר בו כלל אודות המשכן?

הדברים יובנו על ידי דבריו הקודמים של רש"י,
ב"דיבור המתחיל" הקודם בפסוקנו¹⁵: "מקבות לתקוע
יתדות ועמודים". לכאורה, עדיין אין מוחלט אצל רש"י
אם היתדות היו "תחובין" או "תלוין", וכיצד הוא אומר
לפני כן בפשטות "לתקוע יתדות"?

לכן הכרחי לומר, שהיו במשכן¹⁶ שני סוגי "יתדות",
כפי שמציין רש"י עצמו במפורש בפרשת נשא¹⁷: "ויתדות
ומיתרים היו ליריעות ולקלעים מלמטה... (אשר לגביהן
קיים הספק בפירוש רש"י כאן), ויתדות ומיתרים היו
לעמודים סביב לתלות בהן הקלעים בשפתם העליונה" –
ולגבי יתדות אחרונות אלו, אין לרש"י ספק שהן היו
"תקועין", ואליהן הוא מתכוון ב"דיבור המתחיל" הקודם.
כי ברור, שיתדות העמודים, שעליהן תלו, באמצעות
"הכלונסות וקונדסין"¹⁸, את הקצה העליון של הקלעים –
היו "תקועין" בעמודים, ובאופן כזה הן החזיקו את
הקלעים התלויים. ומובן, שאין בכך כל קשר לכובד
היתדות. כפי שמתאר רש"י עצמו בפרשתנו¹⁹, ומסיק
שה"אונקליות", אשר לפי משמעות הענין הכרחי לומר
שהכוונה היא ליתדות²⁰, שעליהן היה תלוי ה"קונדס דרך
טבעתו", היו תקועות בעמוד.

ולפי זה אפשר לומר, שהיתדות התחתונות של היריעות
ושל הקלעים, המוזכרות בפרשתנו, אכן לא היו תחובות
בארץ, אלא החזיקו את היריעות ואת הקלעים על ידי
כובדן, כפי שמסתבר יותר לומר, כדלעיל בסעיף ב'. ומדוע
השתמשו לשם כך דוקא ביתדות ולא בדברים כבדים
אחרים – זאת מפני שלאותם הקלעים השתמשו בשפתם
העליונה ביתדות, ושם היו הכרחיות דוקא יתדות, כדלעיל,

(17) ד, לב.

ברמב"ן שם מקשה, שבברייתא דמלאכת המשכן (פ"ה) "לא נשנה שיהיו
יתדות לעמודים" – אבל מפשטות לשון הכתוב (פשטו של מקרא) "ועמודי ג'ר
ויתדותם" משמע שהיו יתדות לעמודים.

(18) במפרשי רש"י שם "ויתדות" הכוונה ל"קונדסין" שהיו תלויים
באונקל העמודים. אבל [נוסף שלפ"ז אינו מובן מ"ש רש"י "לתקוע יתדות"],
מלשון רש"י "ויתדות כו' לתלות בהם כו' בכלונסות וקונדסין" משמע שהיתדות
אינם הקונדסין. וראה גם ברייתא דמלאכת המשכן שם: "הי מחבר את
הקונדסין.. בתוך יתדות".

(19) כז, י.

(20) ראה גם פירש"י שם: "ווי העמודים – הם האונקליות ובפירש"י
סנהדרין כב, א: "ווי העמודים – יתדות כסף העשוין כמין אונקליות כו'".

(11) כי מכיון שיתד הוא דבר חד – בפשטות לה"ק (שלכן אין רש"י מפרש
זה בפ"ה עה"ת) – ממ"ש (תצא כג, יד) "ויתד תהי' לך גר' וחפרת בה" – והרי
דברו שאינו חד א"א לחפור, הרי מובן שהוא עשוי (בנוגע לבנין) לתקוע.

(12) ראה רש"י ד"ה נגר (שבת קכו, א): יתד שתוקעין כו'. ד"ה ובנגר
(ב"מ קא, ב): ותחובין אותו כו'. ד"ה עשאה כמין נגר (מנחות לג, א): שקבעה
ותחבה בסף כנגר שתחובין הנגריין בכותל. ועוד.

וכן מוכרח מפרש"י דידן גופא – שהרי הפירוש "כמין נגרי נחשת" הוא
גם להדיעה שהיתדות היו תחובין.

(13) ראה ס"פ פקודי. במדבר א, נא ופרש"י שם. ועוד. וגם בפסוק זה
עצמו כותב רש"י (ד"ה לכל כלי המשכן) "שהיו צריכים להקמתו ולהורדתו".

(14) ראה בהעלותך ט, יז ואילך.

(15) ראה לעיל הערה 1.

(16) אבל בכלל – יש גם יתד לחפור, יתד דבמעשה שמשון ועוד.

הסברו לאחר מכן הוא פותח במלים "ואומר אני", שכן
מתקבל אצלו, כשבכוונתו להבהיר שהדברים אינם ברורים
לחלוטין.

ה.

מלאכת "בונה" בשבת מן התורה

כבר הוסבר פעמים רבות, שבפירוש רש"י על התורה,
אף במקום שהוא מתכוון לפרש רק את הפשט, נכללים גם
ענינים של הלכה, ובדאי²⁶ גם ענינים של פנימיות התורה,
ובלשון רבותינו²⁷ – "יינה של תורה".
ההלכה קובעת, שהאיסור מן התורה לגבי מלאכת בנין
בשבת הוא רק לגבי בנין קבע, אך המלאכה של בנין ארעי
אסורה רק מדרבנן²⁸.
מהי ההגדרה של בנין קבוע? – הדבר קשור וכוון
בהבדל זה בין שתי האפשרויות בפירוש המושג "יתדות",
כפי ששמיענו רש"י בפירושו לפרשתנו:
אם נקבל את האפשרות, שהיתדות חזקו את היריעות
ואת הקלעים על ידי כובדן, מובן מכך – כיון שכל
מלאכות השבת נלמדות ממלאכת המשכן²⁹ – שאף כאשר
בונים אהל שאינו מחוזק באופן של "תקועין", על ידי
יתדות וכדומה, אלא שהוא חזק דיו כך שאינו "נע ונד
ברוח מצויה"³⁰, הרי זה כבר בנין קבוע שאסור מן התורה.
אך אם נקבל את הפירוש, שהיתדות היו נעוצות באדמה,
יוצא, שהאיסור של בונה בשבת מן התורה חל דוקא לגבי
בניית אהל באופן של "תקועין".

ו.

הקדושה בדומם במשכן ובמקדש

כאמור לעיל, מכיל פירוש רש"י גם "יינה של תורה".
מהענינים של פנימיות התורה הנרמזים בפירוש רש"י זה:
מוסבר בתורת החסידות³¹, שבית המקדש נבנה בעיקר
מדומם, והמשכן – מצומח ומחי. אמנם ברור, שהשראת
השכינה – "ושכנתי בתוכם"³² – היתה גם על העפר,
הדומם, שבקרקע המשכן³³, אך בכל זאת אינה דומה

1 ולכן השתמשו ביתדות גם לשיפולי הקלעים, ואף לשיפולי
2 היריעות²¹, למרות שניתן היה להשתמש לצורך כך גם
3 בדברים אחרים.

ד.

ההוכחות לדעת רש"י

ולאחר שרש"י מסביר, שמצד הענין אין הדבר ברור,
הוא עצמו מסיים: "ואומר אני", שהיתדות היו תחובות
6 בארץ, ומביא לכך שתי הוכחות:
7 (א) "ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ, לכך
8 נקראו יתדות": כיון שבכל זאת התורה מכנה אותן כאן
9 בשם יתדות, מובן מכך, שאין זה רק מפני צורתן ואין
10 חשיבות לצורה – אלא לנוכח בלבד, אלא שאכן השתמשו
11 בהן בהתאם לשמן²².
12 אך כיון שאין זו הוכחה מספקת (שהרי אין ברור
13 שהתורה מכנה אותן בשם "יתדות" מפני ששימשו בפועל
14 כיתדות) – ובמיוחד כאשר לפי ענין המשכן קיימת אפשרות
15 הפוכה, כדלעיל, שהן לא היו תקועות בארץ, כי אפשר היה
16 להסתדר באופן אחר – לכן מביא רש"י עוד הוכחה:
17 (ב) "ומקרא זה מסייעני: אהל כל יצען כל יסע יתדותיו
18 לנצח" – מפסוק זה רואים, שהיה נהוג לחזק אהל,
19 שבמהותו הוא נייד ממקום למקום²³, על ידי יתדות שאי
20 אפשר להזיזן ממקומן, כלומר, שהן תחובות בארץ. ולכן
21 אין מתקבלת האפשרות שלעיל, שהסתפקו ביתדות
22 תלויות, אלא אדרבה – "ומקרא זה מסייעני": מכך
23 שהפסוק מלמדנו, שנהוג לחזק אהל חשוב (אהל כל יצען)
24 על ידי יתדות התחובות בארץ²⁴, קיימת הוכחה לדעתו של
25 רש"י לגבי אהל המשכן, האהל החשוב ביותר, שהיתדות
26 שלו היו תקועות בארץ.
27 אך בכל זאת מובן, שעדיין אין זאת הוכחה מוחלטת,
28 ובסופו של דבר אין זה מן הנמנע, שבמשכן באופן מיוחד,
29 בהתאם למהותו ולתנאיו היחודיים²⁵, היה אחרת. ולכן,
30 מציין רש"י בהצגת הענין מלכתחילה "ואיני יודע". וגם את

ימי חייו, משא"כ במשכן – שידעו שנוסעים ממקום למקום עד שיבואו לעבר
הירדן מערכה.

(26) ראה לקו"ש ח"ה ע' 1 הערה 3.

(27) היום יום ע' כד.

(28) ביצה לב, סע"ב. ובכ"מ. שו"ע אדה"ז ר"ס שט"ו.

(29) שבת מט, ב. שו"ע אדה"ז ר"ס ש"א.

(30) ראה שו"ע אדה"ז סשט"ו סעיף ד'.

(31) תו"א ר"פ ויגש. לקו"ת ברכה צט, ד' ואילך. וראה לעיל ע' 17,
21-20.

(32) פרשתנו כה, ח.

(33) וכדמוכח גם מהדין (נשא ה, יז) ומן העפר אשר ייה' בקרקע המשכן
יקח הכהן גר.

(21) ואין להקשות דאילו בתור סברת ספק אין לדמות אותם זל"ז, כיון
שווי העמודים (היתדות) היו של כסף, והיתדות של היריעות וקלעים
בשיפוליהן – של נחשת – כי אדרבא: מסתבר לומר דכמו שצמצם הכתוב
מספר מיני הכלים שבמקדש (ומשכן) – עיין מנחות רפ"ב מדות כו' ד' מדות
כו' – כך מצומצם מספר צורות הכלים וכיו"ב. ועוד – הדפוס ליציקת ווי
(יתדות) העמודים הרי אפשר להשתמש בו גם לצורך שיפולי הקלעים
והיריעות, ולמה יעשו דפוס נוסף?!

(22) ועפ"ז מובן מה שרש"י מסיים "לכך נקראו יתדות" – דלכאורה
מיותר – כי כל עיקר הוכחתו הוא ממה שנקרא (בכתוב זה) יתדות.

(23) עיין לך (יב, ח) "ויעתק משם" ופירש"י: אהל.

(24) שלכן מביא רש"י גם תחלת הכתוב "אהל כל יצען".

(25) אוהל בכלל – הרי ביכולת בעל האוהל להיות במקום אחד כל משך

מכך – קביעותו של המשכן במקומו, "אהל כל יצען",²⁵
 נבעה מקרקע המשכן. השטח המסויים, קרקע המשכן, הוא²⁶
 הגורם לקביעות המשכן, שאז קדושתו רבה יותר, מאשר²⁷
 כשהמשכן נודד. ויש לכך השלכה לגבי מספר הלכות⁴².²⁸
 ח.

קדושת בית המקדש - בכל העולם

ידוע, שקדושת (המשכן ו) בית המקדש האירה לכל²⁹
 העולם⁴³. מכך מובן, שעל ידי בנין בית המקדש ניתן לכל³⁰
 יהודי הכוח, (ב"ועשו לי מקדש" בנפשם⁴⁴), להשפיע³¹
 קדושה לכל העולם כולו, ובאופן פנימי וקבוע – כקדושת³²
 בית המקדש.³³

מכך נלמדת הוראה, שכל יהודי, בכל מקום שהוא,³⁴
 אפילו בהיותו בארץ העמים, אשר התורה קובעת שאוירה³⁵
 וגושה טמאים⁴⁵ – בכוחו לברר ולזכך את חלקו בעולם³⁶
 ולהשפיע שם קדושה באופן פנימי וקבוע, בדומה לקדושה³⁷
 של בית המקדש.³⁸

זהו ההסבר למאמר חז"ל⁴⁶, שבתי כנסיות ובתי³⁹
 מדרשות שבחו"ל הם "מקדש מעט" ולעתיד לבוא יעבירו⁴⁰
 אותם לארץ ישראל, כי על ידי תפילתם ותורתם משפיעים⁴¹
 היהודים קדושה גם בבנינים עצמם, העשויים מאבנים⁴²
 ועצים ועפר⁴⁷, והנמצאים בחו"ל. וקדושה זו נותרת בהם⁴³
 עד שבסופו של דבר יעבירו אותם לארץ ישראל.⁴⁴

וכך, לאידך גיסא: על ידי שכל יהודי משפיע קדושה⁴⁵
 בחלקו בעולם, נעשית ההכנה ל"עתידה ירושלים"⁴⁶
 שתתפשט בכל ארץ ישראל⁴⁸, ועתידה ארץ ישראל⁴⁷
 להתפשט בכל הארצות⁴⁹, ובכל מקום, בכל העולם,⁴⁸

קדושת קרקע המשכן לקדושת היריעות והקרשים:¹
 היריעות והקרשים היו קדושים מצד עצמם, ואילו קדושתו²
 של עפר קרקע המשכן נבעה רק מהמשכן, מהיריעות³
 ומהקרשים, אשר עמד עליו. ולאחר שפירקו את המשכן⁴
 לא נותרה קדושה בקרקע שעליה עמד לפני כן המשכן³⁴.⁵

וזהו מעלת בית המקדש לעומת המשכן. בבית⁶
 המקדש היתה הקדושה בדומם – אפילו בקרקע בית⁷
 המקדש – קדושה מצד עצמו. ואף לאחר החורבן – לאחר⁸
 חורבן הבית הראשון³⁵, או לאחר חורבן הבית השני, שהיה⁹
 באופן של "ערו ערו עד היסוד בה"³⁶, החריבו עד¹⁰
 היסודות³⁷, או גם³⁸ את היסודות³⁹ – נותרה, לפי מספר¹¹
 דעות, קדושה במקום המקדש⁴⁰.¹²

ז.

עומק קדושת הקרקע - תלוי במשמעות ה"יתדות"

אך השאלה היא: עד כמה עמוקה ותקפה היתה קדושת¹³
 קרקע המשכן כאשר עמד עליה המשכן. והדבר תלוי בשתי¹⁴
 האפשרויות לביאור המלה "יתדות", כפי שמציין כאן רש"י:¹⁵
 לפי ההסבר שהיתדות חיזקו את המשכן רק על ידי¹⁶
 כובדן, יוצא, שהקדושה שמשפיע המשכן בקרקע המשכן¹⁷
 היא תוצאה בלבד, וחודרת לעפר רק בחיצוניות, ואינה¹⁸
 קשורה לקרקע כפרט, אלא באופן סתמי וחיצוני, כי גם¹⁹
 כאשר המשכן עמד, לא היה חיבור ונעיצה בקרקע, אלא²⁰
 הוא הוחזק מעל הקרקע על ידי גורם אחר – כובד²¹
 היתדות⁴¹.²²

ואילו לפי הפירוש שהיתדות היו "תחובין בארץ", הרי²³
 קדושת המשכן חדרה אל תוך שטח הקרקע בפנימיות. יותר²⁴

על קיום היעוד (זכר' ח, ד) "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים"
 (משיחת יו"ד שבת – יום ההילולא – תשכ"ה. עיי"ש בארוכה. וראה גם
 לקו"ש ח"ט ע' 72 ואילך).

(40) מגילה י, א. וש"נ. רמב"ם שם ספ"ו.

(41) ואולי י"ל דנפק"מ האם במשכן אסורה חציצה בין רגלי הכהנים
 לקרקע.

(42) לב' הסברות דגדר קדושת קרקע המשכן – יש להעיר מב' הדעות
 בהקדים עפר (קרקע המשכן) למים (דסוטה) – סוטה טז, ב.
 ואף דשם גם במקדש כן הוא – הרי קרא קאי במשכן.
 ולסברא הא' דכאן פסול בהקדים עפר ובמילא ידעין דהסדר בקרא הוא
 לעכב. ואכ"מ.

(43) להעיר מתחומא בהעלותך ב. ויק"ר פל"א, ז. במדב"ר פט"ו, ב. וראה
 גם מנחות פו, ב. וברש"י שם ד"ה שקופים. רש"י כת"י שם ד"ה ואטומים.

(44) וכמדו"ל (נסמן בלקו"ש המתורגם ח"ג ע' 160) בתוכו לא נאמר אלא
 בתוכם בתוך כאו"א מישראל.

(45) שבת טו, ב. רמב"ם רפ"א מהל' טומאת מת.

(46) מגילה כט, א.

(47) ראה נגעים פ"ב, מ"ב.

(48) ראה ספרי דברים א. שהש"ר פ"ז, ד (ג). פס"ר פ' שבת ור"ח. ילקו"ש
 ישעי' רמז תג.

(49) ראה ספרי, פס"ר וילקו"ש שם.

(34) ולהעיר מהר סיני דבתחלה "כל הנוגע בהר מות יומת" ולאחר מ"ת
 (שהגילוי ה' מלמעלה (ראה לקו"ת ראה כח, ב)), "המה יעלו בהר" (יתרו יט,
 יב"ג).

(35) החריבו רק את התקרה – ירושלמי יומא פ"א ה"א. וראה גם גיטין נז,
 ב. שמו"ר פל"ה, ה.

(36) תהלים קלז, ז.

(37) לפי דיעה א' באיכ"ר רפ"ה.

(38) לפי דיעה הב' באיכ"ר שם. שמו"ר שם. זח"ג פט, א. וראה גם
 ירושלמי שם (עפ"י קה"ע).

(39) ועפ"י מ"ש בתוספתא ברכות ספ"א: "שאינ שכניה חזרת עד שתעשה
 הר. מאימתי משנעקרו יסודותי ממנה, י"ל – שאדרכה: דוקא עי"ז שהחורבן
 ה' באופן ד"ערו ערו עד היסוד בה" – יותר מבבית ראשון – "נשאר המקום
 בקדושתו" (צפנת פנח להרגוצובי – הובא ב"מפענח צפנות" ע' קמא).

וכזה יובן גם מה שאמר ר"ע (סוף מס' מכות) "תלה הכתוב נבואתו של
 זכר' בנבואתו של אורי, באורי כתיב (מיכה ג, יב) לכן בגללכם ציון שדה
 תחרש וגו' בזכר' כתיב כו" – דלכאורה, הרי מ"כ פסוקים מדברים אודות
 החורבן, ולמה בחר בפסוק זה דוקא –

כי ב"ציון שדה תחרש" מרומזים ב' הענינים: (א) גודל החורבן ואופנו
 – שלא נשאר מאומה, וכמו שדה שאין בה שום בנין גם לא היסודות. (ב)
 שע"ז דוקא תהי' הגאולה, כי חרישת השדה היא הכנה להצמיחה (ראה
 חדא"ג מהרש"א שבת קלט, א), ולכן קיום הנבואה "ציון שדה תחרש" מעידה

- 1 תתפשט מעין קדושת בית המקדש⁵⁰. הרי הוא "בית זבול
 - 2 לך"⁵¹, ואז יראו שהעולם כולו הוא דירה לה' יתברך,
 - 3 ואדרבה, עיקר הדירה – בתחתונים⁵².
 - 4 וכשם שבבית המקדש היו קוראין את השם ככתבו⁵³
 - 5 – ששם הוי' היה באופן של קריאה בגלוי – כך יהיה בכל
 - 6 העולם "הוי' אחד ושמו אחד – נקרא ביו"ד ה"י (כמו)
 - 7 ונכתב ביו"ד ה"י"⁵⁴ – הגאולה האמיתית והשלימה, על
 - 8 ידי משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.
- (משיחות ש"פ תרומה תשכ"ה)

(50) ראה זח"ב רלד, א: למהוי אתפשטותא דביתא בכל סטריין. וראה אוהח"מ – הובא בניצוצי זהר שם.
(51) מלכים א ח, יג. וראה פירש"י ויצא (ל, כ) ד"ה יובלני "עיקר דירתו".
(52) ראה תניא רפ"ו. מאמר דיום ההילולא – באתי לגני תש"י בתחלתו.
(53) משנה סוטה לו, סע"ב ואילך. וראה בגמרא שם. ספרי נשא לט.
(54) זכרי' יד, ט. פסחים ספ"ג. ובזח"ג רל, א (וכ"ה נוסחת הכ"י לפסחים שם – הובא בדק"ס) הגירסא: נכתב ביו"ד ה"י ונקרא ביו"ד ה"י.

אגרות קודש

ב"ה, ה' אדר, תש"כ
ברוקלין.

ועד נשי חב"ד בכפר חב"ד
ה' עליהן תחיינה

ברכה ושלוש!

במענה למכתבן מי"ט שבט,

בכלל נכונה ההצעה להו"ל חוברת של נשי חב"ד באה"ק ת"ו, ומובן שצריכה להיות באותה השפה המדוברת ע"י רוב נשי ובנות ישראל אשר באה"ק ת"ו, שהרי תכלית ארגון נשי ובנות חב"ד היא לקרב נשי ובנות ישראל מכל החוגים ובאופן דמוסיף והולך.

אלא שכדאי ה"י גם כן - מדור בשפה אידיש וכן בשפה ערבית זו המדוברת ע"י נשי אחינו ובנות ישראל הספרדיות שעלו ממרוקו וכו'.

אלא שתנאי כפול הוא - שהחומר בשביל החוברת יערך בישוב הדעת ולא בחפזון כלל וכלל, וכיון שכבר הו"ל כאן איזו חוברות, נשי חב"ד דכאן, שבודאי נמצאות אצלן, הרי יוקיל זה עליהן התכנית וההכנה וההוצאה לאור, אף שבודאי ישנם פרטים שצריכים לשנות מהחוברת דכאן מתאים לתנאי אה"ק ת"ו וכו'.

ויהי רצון שחפץ ה' יצליח בידן, להרחיב ארגון נשי ובנות חב"ד, בשתוף פעולה עם שאר מוסדות חב"ד אשר באה"ק ת"ו, ויהי זה מתוך מנוחה ושמחה וטוב לבב.

וגודל ערך וחשיבות השתתפות נשי ובנות ישראל, הרי מודגש הוא ג"כ בענין דימי הפורים הבע"ל שהי' נס ע"י אסתר המלכה ומרדכי היהודי, וכסיפורי חז"ל בזה.

בברכה לבשו"ט ומפורטות בכל האמור.

יום ראשון כ"ח שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 70, פרק כט אך... עד עמ' לו, בצדיקים.

39 **נְהוֹרָא** - **מְבַטְשִׁין לִיה כו'**, - בול עץ שאין האש נאחזת בו -
40 מבטשים אותו, מכים בו ומפרידים אותו לחתיכות. כדי להדליק בול
41 עץ שאין האש נאחזת בו - אין מן הצורך להוסיף אש חזקה יותר,
42 אלא אפשר להכין את העץ שהאש תשלוט בו, וזאת - עלידי
43 שמפרידים אותו לחתיכות
44 קטנות ודקות. כך גם -
45 ממשיך ב"זהר": **גופא דְלֵא**
46 **סְלִיק בִּיה נְהוֹרָא**
47 **דְנִשְׁמָתָא** - **מְבַטְשִׁין לִיה כו'**.
48 - גוף שלא נקלט בו
49 האש והאור של הנשמה -
50 מבטשים אותו. אז - מסיים
51 ה"זהר" נעשה הגוף ראוי
52 לקליטת "נהורא דנשמתא"
53 (אור הנשמה). **פְּרִיִּשׁ**
54 **"נְהוֹרָא דְנִשְׁמָתָא"**, -
55 משמעות "נהורא דנשמתא"
56 - אור הנשמה - (שאינו
57 מאיר בגוף), **שְׁאֹר הַנִּשְׁמָה**
58 **וְהַשְׁכָּל אֵינוֹ מְאִיר כָּל כָּךְ**
59 **לְמִשָּׁל עַל הַמְרִיזוֹת שְׁבִנּוֹת**.
60 - שכן, על ה"שכל" של
61 הנשמה, לשלוט בחומרות
62 הגוף ולזככה. ואילו בנידון דידן (בענינו) אין אור הנשמה
63 והשכל משפיעים על החומרות. **וְאֵף שְׁמִינִין וּמִתְבַּנֵּין בְּשִׁכְלוֹ**
64 **בְּגִדְלָת ה'** - כלומר: ב"התבוננות" לא חסר לו כלום, ובכל זאת,
65 **אֵינוֹ נִתְפָּס וְנִדְבָק בְּמַחֲוֹ כָּל כָּךְ** - הבנה זו אינה נתפסת
66 ונדבקת כל כך במחאו, **שְׂיֻכְל לְמִשָּׁל עַל הַמְרִיזוֹת הַלֵּב**, -
67 זאת, **מִחֲמַת הַמְרִיזוֹת וְנִסְתָּן**. - של המחווה והלב. **וְהַסְפָּה**
68 - לכך, **הִיא נִסְתָּה מִקְלִפָּה, שְׁמִנְיָה עֲצֻמָּה עַל אֹר קִדְשָׁת**
69 **נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית**, - הנפש הבהמית, שהיא נפש של קליפה, מגביהה
70 את עצמה בחומריותה, כנגד אור הקדושה של הנפש האלקית,
71 **וּמִתְתַּרֵּת וּמִחֲשִׁיכָה אֹרְהָ**. - את אור הקדושה של הנפש
72 האלקית. כשם שבמשל, כשאין האש נאחזת בבול העץ, לא נדרש
73 דוקא להוסיף יותר אש, אלא מפרידים את בול העץ לחתיכות
74 קטנות, שתהיינה מסוגלות להידלק - כך גם בנמשל, לא נדרשת
75 התבוננות גדולה ועמוקה יותר בגדולת ה', אלא יש לשבור את
76 חומריות הקליפה, כדי שהאדם יהיה ראוי לקלוט בתוכו את אור

1 **פְּרָק כַּט**. בפרקים הקודמים, העלה רבנו הזקן שורה של עצות, כיצד
2 להשתחרר מעצבות, שיש בה משום הפרעה לעבודת ה'. בפרק שאנו עומדים
3 ללמוד, מורה רבנו הזקן כיצד להשתחרר מהפרעה אחרת בעבודת ה', והיא
4 - טמטום הלב, שלעיתים קורה שלבו של אדם סתום ואינו ברי-הרגשה, ולכן
5 אין הוא מסוגל לקלוט את אור
6 ה"שכל" הפועל להשפיע על
7 הלב, שיגיע בתפילתו לאהבת ה'
8 וליראת ה'.
9 **אֵךְ עוֹד אַחַת צָרִיךְ לְשִׁית**
10 **עֲצוֹת** - לחפש עצות,
11 **בְּנִפְשוֹת הַבִּינּוּנִים**, -
12 בנפשות אלה שהם
13 במדרגת ה"בינוני" **אֲשֶׁר**
14 **לְפַעְמִים וְעַתִּים רַבִּים יֵשׁ**
15 **לָהֶם מְטָמוֹם הַלֵּב שֶׁנֶּעֱשֶׂה**
16 **הַלֵּב, בְּאֵבֶן, וְלֹא יוֹכֵל**
17 **לְפָתַח לְבֹו בְּשׁוֹם אִפֵּן**
18 **לְעִבּוּדָה שְׂכִילָה זֹו תְּפִלָּה**,
19 - כפי שמפרשים בתורת
20 החסידות, הכוונה היא,
21 שהתפילה היא עבודה בתוך
22 הלב ועם הלב; העבודה
23 בתוך הלב - היינו: שמה
24 שהאדם מבין במוחו, יאיר בלבו; ומגמתה של עבודה זו היא,
25 להשפיע על הלב לשנות את רגשותיו לטובה, שבמקום תאוות הלב
26 לדברים גופניים - תהיינה לו אהבת ה' ויראת ה'. ברם, לעבודה זו,
27 זקוק האדם לפתיחת הלב שלבו יהיה פתוח לקלוט מה שהמוח מבין
28 ומושפע ממנו. כשהלב סתום ואינו מסוגל לקלוט - יש בכך משום
29 הפרעה לעבודת הלב שבתפילה. **וְגַם לְפַעְמִים לֹא יוֹכֵל לְהִלָּחֵם**
30 **עִם הַיֵּצֶר, לְקַדֵּשׁ עֲצֻמּוֹ בְּמִתָּר לוֹ, מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹת שְׂכִילָה**. - כפי
31 שלמדנו בפרק כו', חלק מעבודתו של ה"בינוני", הוא לקדש את
32 עצמו בדברים המותרים: לא לעשות את מה שהוא מתאוה לעשות,
33 כמו: להימנע מלאכול - כשהוא רוצה לאכול, וכדומה. דבר זה בא
34 בדרך של מלחמה - על האדם להלחם עם היצר הרע שרוצה
35 שהאדם יספק את תאוותיו בכל דבר. וכשהלב נמצא במצב של
36 טמטום וכבדות - אין הוא מסוגל לנהל מלחמה זו עם היצר הרע.
37 **וְזֹאת הִיא עֲצָה הַיְעוּצָה בְּיָתֵר הַקְדוּשָׁה, דְּאָמַר רַב מְתִיבָתָא:**
38 **כִּנֵּן עָרֵן, - שֶׁאִמַּר רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה בֵּן עֵדֶן, "אֲעֵא דְלֵא סְלִיק בִּיה**

1. ספרי, רש"י דברים יא, יג. 2. חלק ג קסח, א. 3. מפי זקני החסידים שמענו: אף שמתחילת הפרק אמר רבנו הזקן, שהטמטום הוא בלב בלבד, ואילו כאן הוא מסיים, מחמת חומריות וגסותו, שזה מזיק לחומריות ולגסות של שניהם, של הלב והמוח? אלא ממה שהלב אינו כמו שצריך להיות, הוכחה שגם במוח לא נתקבלה ההתבוננות כראוי. אם המוח מקבל את ההתבוננות כראוי - מן ההכרח שזה ישפיע על הלב. כפי הכלל הידוע, ששכל ומדות הם "עילה ועלול", סיבה ומסובב, וכשהסיבה קיימת בא המסובב בדרך ממילא. ולכן - אם אין ביכולת השכל להשפיע על הלב, מן ההכרח לומר, שהשכל אינו מאיר כראוי במוח עצמו, וזה נובע מחומריות וגסות המוח. על דברים אלה - העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "א"כ למה לא אמר גם בר"פ ע"ד המוח? - אולי התירוץ על הנ"ל בר"פ קאי בבינונים, ובינוני תמיד מוחו ברשותו כו' (עיין פ"ז). משא"כ כאן מפרש הזהר, ובוהר פשיטא דמדבר גם ברשעים (אף - שגם בבינונים קאי, שלכן הביאו בנדו"ז)".

לומר. משמעות הדברים היא שהאדם עצמו הוא הנפש הבהמית
המחיה את הגוף, והיא אומרת על הנפש האלקית "שנתת בי". כי
אם בצדיקים, בהם, אין הנפש הבהמית – האדם עצמו; שבהם
הוא להפך, שנשמה הטהורה שהיא נפש האלהית – הוא
האדם, – שכן, כל חיותם
באה מהנפש האלקית
בלבד, גם הגוף חי מהנפש
האלקית, וגופם נקרא?
"בשר אדם", – טפל
לאדם עצמו. וכמאמר הלל
הזקן לתלמידיו, בשהיה
הולך לאכל, היה אומר
שהוא הולך לגמול חסד
עם העלובה ועניה – הוא
גופו, כי – הגוף, כמו זר
נחשב אצלו, ולכן אמר
שהוא גומל חסד עמו
במה שמאכילו, – כמו
שעושים חסד כשנותנים
לאכול לזולת. כי הוא
עצמו אינו רק נפש
האלהית לבד, כי היא
לבדה – הנפש האלקית,
מחיה גופו ובשרו, שהרע
שהיה בנפש החיונית בדמו ובשרו
ונכלל בקדושת נפש האלהית ממש, – וממילא, הנפש
האלקית היא האדם עצמו בצדיקים.

הקדושה של הנפש האלקית. ולזאת – ולכן, צריך לבטשה
ולהשפילה לעפר, דהיינו לקבץ עתים להשפיל עצמו, –
לעשות "חשבונות" שישפיעו על השפלתו, להיות "נבזה בעיניו
נמאם" בכתוב, ו"לב נשבר" – "רוח נשברה", היא הסטרא
אחרת, – עלידי ההשפלה
נשברת רוח ה"סטרא
אחרת", שהיא היא האדם
עצמו בבינונים, – הנפש
הבהמית של הקליפה, היא
האדם עצמו באלה
שמדריגתם היא מדרגת
ה"בינוני", שנפש החיונית
המחיה הגוף, היא
בתקפה בתולדתה בלבד,
– של ה"בינוני", נמצא
היא היא – הנפש שמן
הקליפה, האדם עצמו. –
ב"בינוני". וכשהוא שובר
את עצמו, הוא שובר בכך
את ה"סטרא אחרת". ועל
נפש האלהית שבו
נאמר: "נשמה שנתת בי"
טהורה היא, "שנתת בי"
דיקא, – בי, דוקא, מקבל
– מכאן, שהאדם עצמו איננו הנשמה הטהורה, – שהרי, אז
לא היה אומר "שנתת בי". בשעה שהאדם אומר "שנתת בי",
אומרים זאת נפשו וגופו, כי הגוף כשלעצמו איננו אדם שיכול

ליקוטי אמרים

צריך לבטשה ולהשפילה לעפר דהיינו לקבוע עתים
להשפיל עצמו להיות נבזה בעיניו נמאם בכתוב ולב
נשבר רוח נשברה היא הס"א שהיא היא האדם עצמו
בבינונים שנפש החיונית המחיה הגוף היא בתקפה
כתולדתה בלבד נמצא היא היא האדם עצמו. ועל
נפש האלהית שבו נאמר נשמה שנתת בי טהורה היא
שנתת בי דייקא מכלל שהאדם עצמו איננו הנשמה
הטהורה כי אם בצדיקים שבהם הוא להפך שנשמה
הטהורה שהיא נפש האלהית הוא האדם וגופם נקרא
בשר אדם. וכמאמר הלל הזקן לתלמידיו כשהיה הולך
לאכול היה אומר שהוא הולך לגמול חסד עם העלובה
ועניה הוא גופו כי כמו זר נחשב אצלו ולכן אמר שהוא
גומל חסד עמו במה שמאכילו כי הוא עצמו אינו רק
נפש האלהית לבד כי היא לבדה מחיה גופו ובשרו
שהרע שהיה בנפש החיונית המלוכשת בדמו ובשרו
נתהפך לטוב ונכלל בקדושת נפש האלהית ממש
בצדיקים.

יום שני כ"ט שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לו, אבל בבינוני... עד עמ' 72, נגדי תמיד.

מתאזה לעשותם בפעל ממש חס ושלום, רק שאינם מאוסים
אצלו באמת, בצדיקים, – בצדיקים מאוסים באמת הדברים
שהם נגד רצונו של הקב"ה, ואילו ב"בינוני" אין הם מאוסים ויתכן
שגם יתאזה להם, כמו
שנתפאר לעיל [פרק יב].
– שה"בינוני" לאחרי
תפלתו, כשאהבת ה' איננה
בהתגלות בלבו, יתכן
שיתאזה לכל הדברים
הגשמיים שבעולם הזה, גם
בהיתר וגם באיסור, אלא,
כפי שמוסבר שם, התאזה
לדבר של איסור אינה
גדולה כל כך שירצה
לממש בפועל, הוא נכשל רק בהרהורי עבירה. וזכה – בהתאוותו
לדברים שהם נגד רצונו של הקב"ה, הוא גרוע ומשקין ומתעב

אבל בבינוני, מאחר שמהותה ועצמותה של נפש החיונית
הבהמית שמסטרא אחרת, המלוכשת בדמו ובשרו, לא נהפך
לטוב – הרי היא היא – הנפש הבהמית שמן הקליפה, האדם
עצמו. – וכשהוא שובר את
עצמו, הוא שובר בכך את
ה"סטרא אחרת". להלן, 18
עושה רבנו הזקן חשבוננו של
ה"בינוני", כיצד יגיע ללב
נשבר – מעובדה זו עצמה,
שהאדם שבו הנו מ"סטרא
אחרת": ואם כן – אם
ה"אדם" שבו הוא מהנפש
של "סטרא אחרת", הוא
רחוק מה' בתכלית
הרחוק, שהרי כח המתאזה שנפשו הבהמית יכול גם כן
להתאוות לדברים האסורים שהם נגד רצונו ותפירה, אף שאינו

ליקוטי אמרים

אבל בבינוני מאחר שמהותה ועצמותה של
נפש החיונית הבהמית שם"א המלוכשת בדמו
ובשרו לא נהפך לטוב הרי היא היא האדם עצמו וא"כ
הוא רחוק מה' בתכלית הריחוק שהרי כח המתאזה
שבנפשו הבהמית יכול ג"כ להתאוות לדברי האסורים
שהם נגד רצונו ית' אף שאינו מתאזה לעשותם בפועל
ממש ח"ו רק שאינם מאוסים אצלו באמת כבצדיקים
כמש"ל [פ' יב]. וזוהו הוא גרוע ומשוקין ומתעב יותר

1 יוֹתֵר מִבְּעָלֵי חַיִּים הַטְּמָאִים וְשִׁקְצִים וְרָמְשִׁים בְּנוֹכֵר לְעָלִי, –
2 בפרק כ"ד, שבעלי החיים הטמאים אינם עושים דבר שהוא נגד
3 רצונו של הקב"ה, ואילו האדם שעושה דבר כזה, הוא גרוע מהם,
4 וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְאֵנֹכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ וְגו'" – וכשארם נמשל
5 לתולעת, הרי הוא ממילא
6 גרוע מתולעת, שאין לה

ליקוטי אמרים

מבעלי חיים הטמאים ושקצים ורמשים כנ"ל וכמ"ש
וְאֵנֹכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ וְגו' [וגם כשמתגברת בו נפשו
האלהית לעורר האהבה לה' בשעת התפלה אינה באמת
לאמיתו לגמרי מאחר שחולפת ועוברת אחר התפלה
כנ"ל ספ"ג] ובפרט כשיזכור טומאת נפשו בחטאת
נעורים והפגם שעשה בעליוני' ושם הוא למעלה מהזמן
וכאלו פגם ונטמא היום ח"ו ממש ואף שכבר עשה
תשובה נכונה הרי עיקר התשובה בלב והלב יש בו
בחי' ומדרגות רבות והכל לפי מה שהוא אדם ולפי הזמן
והמקום כידוע ליודעים ולכן עכשיו בשעה זו שרואה
בעצמו דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מכלל שהיום
לא נתקבלה תשובתו ועונותיו מבדילים או שרוצים
להעלותו לתשובה עילאה יותר מעומקא דלבא יותר
ולכן אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד.

22 לְאִמְתוֹ לְגַמְרִי, מֵאַחַר שְׁחֻלְפָתָ וְעוֹבֶרֶת אַחֲרֵי הַתְּפִלָּה, בְּנוֹכֵר
23 לְעָלִי סוֹף פֶּרֶק יג]. – "אמת" היא רק כשהיא נשאת לתמיד, ועל
24 כך נאמר: "שפת אמת תכון לעד"¹⁰. ואילו, אם היא מתקיימת לזמן
25 קצוב בלבד – אין זו האמת האמיתית לגמרי. אף שבאותו פרק
26 הוסבר, שב"בינוני", מאחר שביכולתו לעורר בתוכו תמיד את
27 האהבה לה' מחדש – גם זה נקרא "שפת אמת תכון לעד", הרי זו
28 רק האמת לאמיתו "שלחם" (של הבינונים), אבל אין זו האמת
29 האמיתית לגמרי. כשעל ה"בינוני" להגיע ל"לב נשבר", עליו
30 לעשות את חשבון נפשו, שאכן אין זו האמת האמיתית לגמרי,
31 מאחר שאהבתו לה' חולפת ועוברת אחרי התפילה. וּבְפֶרֶק
32 בְּשִׁוְרֵי טְמֵאָה נִפְשׁוֹ בְּחַטָּאת נְעוּרִים, וְהַפֶּגֶם שֶׁעָשָׂה בְּעִלְיוֹנִים,
33 – שם שורש נפשו, ואף שכיום אין הוא שייך לאותם חטאים, אלא
34 התרחשו אצלו לפני שנעשה "בינוני" – אומר על כך רבנו הזקן: וְשֵׁם
35 – בעולמות העליונים, הוא לְמַעַל מִהַזְמַן, וְכֵאלֹל פֶּגֶם וְנִטְמָא

היום חס ושלום ממש. ואף שפֶּרֶק עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה, – על
חטאיו, ותשובה הרי מסירה את הפגם, הרי עֶקֶר הַתְּשׁוּבָה בְּלִב, –
שהחרטה העמוקה בלב על העבירה – מסירה את הפגם, וְהַלֵּב יֵשׁ
בו בְּחִינּוֹת וּמְדֻרְגוֹת רַבּוֹת, – כפי הידוע¹¹ על מה שנאמר¹²:
"ממעמקים קראתיך" –

שבלב האדם ישנו עומק
לפנים מן העומק, וְהַכֵּל –
תלוי לְפִי מַה שֶׁהוּא אֹרֵךְ,
– בשעה שאדם נמצא
במדרגה עליונה יותר –
נדרשת ממנו תשובה גדולה
יותר וחרטה עמוקה יותר
בלבו, וְלְפִי הַזְמַן וְהַמָּקוֹם,
– שבזמן מסויים ובמקום
מסויים אפשר שתידרש
ממנו תשובה עמוקה יותר
מאשר במקום ובזמן אחר,
למשל: אם באותו זמן
ובאותו מקום קיימים לפניו
פחות נסיונות בענין מסויים –
נדרש אז ממנו שהתשובה

על אותו ענין תהיה גדולה יותר מאשר במקום ובזמן שעליו להיאבק
יותר באותם נסיונות, בְּיָדוּעַ לְיֹדְעִים. – לכן, יתכן שהתשובה
שעשה אי פעם, לא יהיה די בה למצב בו הוא נמצא כיום, והיום
נדרשת ממנו תשובה גדולה יותר; וְלִכֵּן עֲכָשׁוּ בְּשַׁעַת זֹאת, שְׂרֹאָה
בְּעֶצְמוֹ "דְּלֹא סְלִיק בִּיה נְהוּרָא דְנִשְׁמָתָא", – שאור הנשמה אינו
נִתְפָּס בּוֹ, מְכַלָּל – מכאן, שְׁהִיּוֹם לֹא נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתוֹ, וְעִנּוּתוֹ
מִבְּדִילִים, – בינו לבין אביו שבשמים, ואינם מאפשרים לאור הנשמה
להאיר בו, או שְׂרֹצִים לְהַעֲלוֹתוֹ לְתְּשׁוּבָה עֲלֵיָה יוֹתֵר, – לתשובה
עליונה יותר, מְעַמְקָא דְלֵבָא יוֹתֵר. – מעומק עמוק יותר שבלב,
מאשר התשובה הקודמת. כלומר: לא שהיום אין תשובתו מקובלת,
אדרבה, מלמעלה רוצים לקרב אותו ולהביאו לדרגה עליונה יותר
של תשובה, ולכן מערימים לפניו סיבות והפרעות בעבודת ה', כדי
לעורר בו כוחות עמוקים יותר ולהביאו לתשובה עליונה יותר. וְלִכֵּן
אָמַר דָּוִד¹³: "וְחַטָּאתִי נִגְדִי תָמִיד"¹⁴.

יום שלישי ל' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 72, וגם מי שהוא נקי... עד עמ' לו, באריכות.

ליקוטי אמרים

וגם מי שהוא נקי
מחטאות נעורים החמורים ישים אל לבו לקיים מאמר
זה"ק להיות ממארי רחושבנא דהיינו לעשו' חשבון עם

71 וגם מי שהוא נקי
72 מחטאות נעורים החמורים
73 – הרי כדי להגיע ל"לב
74 נשבר", ישים אל לבו
75 לְקַיֵּם מֵאִמֵּר וְהָרָא

76 תְּקַדּוּשׁ¹⁵, לְהִיּוֹת מִ"מֵאִרִי
77 דְּחֻשְׁבָּנָא", – מבעלי
78 החשבון, כמו שבעל עסק
79 עורך חשבון רווחיו
80 והפסדיו, שחשבון זה נוגע

9. תהלים כב, ז. 10. משלי יב, יט. 11. לקוטי תורה דברים מה, ד. 12. תהלים קל, א. 13. תהלים נא, ה. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"והנה לכאורה זהו פלא – שאין דבר (עוון) המבדיל, ובכ"ז לא יהא סליק נהורא דנשמתא בהגוף. ולכן מכריח זה מהכתוב ולכן אמר דוד
וחטאתי נגדי תמיד, גם לאחר שאמר ולבי חלל – שאין לו יצה"ר רע ועון – מדר' צדיק, כדלעיל פ"א – וא"כ מדוע צריך תמיד להיות אצלו
בזכרון ולעמוד לנגדו מה שהוא חטא פעם? ומוכרח לומר שזהו בשביל עלי' במדר' הטוב עצמו, תשו"ע יותר כו". 15. ראה זח"ג קעה, א.

1 לו ביותר; לא כמו שכיר, שהדבר אינו נוגע לו כל כך, דהיינו לעשות
2 השבון עם נפשו, מכל המחשבות והדבורים והמעשים שחלפו
3 ועברו מיום היותו עד היום הזה, אם היו כלם מצד הקדושה,
4 או מצד הטמאה רחמנא לצלן, דהיינו — צד הטומאה אין משמעו

5 עבירות דוקא, אלא כל
6 המחשבות והדבורים
7 והמעשים אשר לא לה'
8 המה ולרצונו ולעבודתו,
9 — שכן, גם אם אין הם ענינים
10 של עבירה, עצם העבודה
11 שאין מחשבות, דיבורים
12 ומעשים אלה לשם ענינים
13 של קדושה — הרי הם מצד
14 הטומאה. שיהו פרוש לשון
15 "סמרא אחרא", בנזכר
16 לעיל [בפרק ו]. —
17 שמשמעות הביטוי "סטרא
18 אחרא" היא — צד אחר, לא
19 צד הקדושה; אם המחשבות
20 שהוא חושב, הדיבורים
21 שהוא מדבר והמעשים
22 שהוא עושה, אין בהם ענין
23 של קדושה — הרי הם צד
24 הטומאה והקליפה, (גם אם

25 אינם עבירות ממש). ומודעת זאת, — וידוע הדבר, כי כל עת
26 שהאדם מחשב — חושב, מחשבות קדושות — נעשה מרכבה
27 בעת זו להיכלות הקדושה, שמהן משפעות מחשבות הללו. —
28 כשאדם חושב מחשבות שיש להן זיקה לאהבת ה', הוא מקבל אז
29 השפעה מ"היכל האהבה" שלמעלה; כשהוא חושב מחשבות שיש
30 להן שייכות ליראת ה', הוא מקבל אז השפעה מ"היכל היראה"
31 שלמעלה, וכך הלאה; וכן להפך — כשהוא חושב מחשבות שלא
32 מן הקדושה, נעשה מרכבה טמאה בעת זו להיכלות הטמאה,
33 שמהן משפעות — ומקבלות חיות, כל מחשבות רעות, וכן
34 בדיבור ומעשה. — שבשעה שהוא מדבר או עושה מעשים של
35 קדושה, הוא נעשה "מרכבה" ומקבל השפעה וחיות מהיכלות
36 הקדושה. כך גם להיפך, כשהוא מדבר או עושה מעשים של "סטרא
37 אחרא", הוא נעשה "מרכבה" להיכלות הטומאה. כבר הוסבר
38 בפרקים הקודמים¹⁶, שהמושג "מרכבה" משמעו, כמו מרכבה
39 שנתונה כל כולה לרצונו של הרוכב עליה, כך גם כשרוצים לומר
40 על מישורו שהוא מסור כולו ובטל לקדושה — אומרים שהוא

ליקוטי אמרים

נפשו מכל המחשבות והדיבורים והמעשים שחלפו
ועברו מיום היותו עד היום הזה אם היו כולם מצד
הקדושה או מצד הטומאה ר"ל דהיינו כל המחשבות
והדיבורים והמעשים אשר לא לה' המה ולרצונו
ולעבודתו שזהו פי' לשון ס"א כנ"ל [בפ"ו] ומודעת זאת
כי כל עת שהאדם מחשב מחשבות קדושות נעשה
מרכבה בעת זו להיכלות הקדושה שמהן מושפעות
מחשבות הללו וכן להפך נעשה מרכבה טמאה בעת
זו להיכלות הטומאה שמהן מושפעות כל מחשבות
רעות וכן בדבור ומעשה. עוד ישים אל לבו רוב
חלומותיו שהם הבל ורעות רוח משום שאין נפשו
עולה למעלה וכמ"ש מי יעלה בהר ה' נקי כפים וגו'
ואיננו סטריין בישין אתיין ומתדבקן ביה ומודעין ליה
בחלמא מילין דעלמא וכו' ולזמנין דחייכן ביה ואחזיאו
ליה מילי שקר וצערין ליה בחלמיה כו' כמ"ש בזהר
ויקרא [ד' כ"ה ע"א וע"ב] ע"ש באריכות.

41 "מרכבה" לקדושה. וכך גם בצד ההפכי. על כל פנים, הרי, גם
42 כשאינו מוצא עבירות בעצמו, הוא בכל זאת יכול להגיע ל"לב
43 נשבר", על-ידי שיעשה חשבון נפשו מכל מחשבותיו, דיבוריו
44 ומעשיו, שבסיכומו ימצא שלא כולם היו מצד הקדושה. ואם הם לא
45 היו מצד הקדושה — הרי
46 שהם היו מצד ה"סטרא
47 אחרא". הרי — שהוא היה אז
48 "מרכבה" לטומאה ול"סטרא
49 אחרא". עוד ישים אל לבו,
50 — כדי להגיע ל"לב נשבר",
51 רב חלומותיו — שכן, יותר
52 ממה שאדם יכול ללמוד על
53 מצבו האמיתי מהזמן שהוא
54 ער — הוא יכול ללמוד אותו
55 מחלומותיו בשעת השינה,
56 שהם הכל ורעות רוח¹⁷, —
57 וכל כך למה? משום שאין
58 נפשו עולה למעלה, —
59 בשעת השינה, וכמו
60 שכתוב¹⁸: "מי יעלה בזהר
61 ה', נקי כפים וגו'", —
62 ואילו, מי שאינו נקי כפים
63 וכו', אין נפשו עולה למעלה
64 בשעת השינה. מי שנפשו
65 עולה למעלה בשעת השינה — חלומותיו נעלים יותר; מגלים לו
66 והוא רואה ענינים שלמעלה, היינו עניני תורה וקדושה. ואילו
67 חלומותיו הוא הם הבל ורעות רוח. ו"איננו סטריין בישין אתיין
68 ומתדבקן ביה — ואותם צדדי הרע באים ומתדבקין בו, ומודעין
69 ליה בחלמא מילין דעלמא וכו', — ומודיעים לו בחלום דברי חולין
70 וכדומה, ולזמנין דחייכן ביה ואחזיאו ליה מילי שקר — ולפעמים
71 הם צוחקים ממנו ומראים לו דברי שקר, וצערין ליה בחלמיה כו'",
72 — ומצערים אותו בחלום, וכפי שמסיים שם ב"זהר", אפשרי הדבר
73 שגם יטמאו אותו רחמנא לצלן, אלא שכאן הרי מדובר אודות
74 "בינוני", שבו לא שייך דבר זה, כמו שכתוב בזהר ויקרא [דף כה
75 עמוד א ועמוד ב], עין שם באריכות. — הרי שמחלומותיו הוא
76 יכול ללמוד על מצבו האמיתי, ועל ידי כך — יבוא ל"לב נשבר" —
77 אף שאין ביכולתו למצוא בעצמו עבירות חמורות — גם לא בעבר.
78 ועליו להגיע ל"לב נשבר", כדי לשבור את רוח ה"סטרא אחרא"
79 שבו, המגביהה עצמה לעומת אור הקדושה של נפשו האלקית,
80 ואינה נותנת לאור הנשמה להאיר בגופו.

יום רביעי א' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לז, והנה כל מה... עד עמ' 74, כל העבודה.

ליקוטי אמרים

1 והנה, כל מה שיאריך בעניינים אלו במחשבתו וגם בעיונו
2 בפפרים, – הדנים בעניינים הגורמים "לב נשבר", להיות לבו נשבר
3 בקרב, ו"נבזה בעיניו נמאם" כפתיב, בתכלית המאוס,
4 ולמאם חייו ממש – שחייו נמאסים עליו בחשבו על מצבו הרוחני,
5 הרי בזה ממאם ומכזה
6 הסטרא אחרא ומשפילה
7 לעפר, ומורידה מגדולתה
8 ונסות רוחה ונבזהותה,
9 שמגביה את עצמה על
10 אור קדשת נפש האלהית
11 להחשיך אורה. – של
12 הנפש האלקית. שכן כאמור,
13 ב"בינוני" האדם שבו, הוא
14 הנפש הבהמית שמן
15 הקליפה, ועלידי שלבו
16 נשבר בקרב, נשברת
17 ה"סטרא אחרא". ברם, עד
18 כאן דובר על השפלת
19 ה"סטרא אחרא" באמצעות
20 "חשבונות", עלידי שהוא
21 ישבור את עצמו ויגיע ל"לב
22 נשבר". להלן יוסבר אופן
23 עבודה של השפלת
24 ה"סטרא אחרא", עלידי
25 שירעים על נפשו הבהמית
26 ויצרו הרע, מבלי להיכנס
27 לחשבונות על מעמדו
28 ומצבו. וגם ירעים עליה –
29 על ה"סטרא אחרא", בקול
30 רעש ורגז להשפילה,
31 כמאמר ר"ל¹⁹: "לעולם ירגז אדם יצר טוב על יצר הרע,
32 שנאמר²⁰: רגז וגו', – ואל תחטאו. דהינו לרגז על נפש
33 הבהמית, שהיא יצרו הרע, בקול רעש ורגז במחשבתו, לומר
34 לו: – ליצר הרע: אתה רע ורשע ומשקין ומתעב ומגול וכו',
35 בכל השמות שקראו לו – ליצר הרע²¹, חכמינו ז"ל, באמת –
36 שהאמת היא אכן כך, כמו כל השמות שקראו חכמינו ז"ל ליצר
37 הרע. כ"ק רבינו עומד על המלה "באמת" ושואל: "לפז"צ ע"מאי
38 קמ"ל?" ואומר: "כנראה הפי' שהתיבות ככל... ז"ל הם מאמר
39 המוסגר. לומר לו אתה הרע באמת ורשע באמת כו' ודלא (כבשרשו)
40 הזונה בסוף הפרק – וזה מוכרח להצלחת הביטוש". עד מתי
41 תסתיר לפני²² אור-אין-סוף ברוך-הוא, הממלא כל עולמין, –

והנה כל מה

שיאריך בעניינים אלו במחשבתו וגם בעיונו בספרים
להיות לבו נשבר בקרב ונבזה בעיניו נמאם ככתוב
בתכלית המיאוס ולמאם חייו ממש בזה ממאם
ומכזה הס"א ומשפילה לעפר ומורידה מגדולתה וגסות
רוחה וגבהותה שמגביה את עצמה על אור קדושת
נפש האלהית להחשיך אורה. וגם ירעים עליה בקול
רעש ורגז להשפילה כמאמר רז"ל לעולם ירגז אדם
יצ"ט על יצה"ר שנאמר רגזו וגו' דהיינו לרגז על נפש
הבהמית שהיא יצרו הרע בקול רעש ורגז במחשבתו
לומר לו אתה רע ורשע ומשקין ומתועב ומנוול וכו'
ככל השמות שקראו לו חכמינו ז"ל באמת עד מתי
תסתיר לפני אור א"ס ב"ה הממלא כל עולמין היה הוה
ויהיה בשוה גם במקום זה שאני עליו כמו שהיה
אור א"ס ב"ה לבדו קודם שנברא העולם בלי שום
שינוי כמ"ש אני ה' לא שניתי כי הוא למעלה מהזמן
וכו' ואתה מנוול וכו' מכחיש האמת הנראה לעינים
דכולא קמיה כלא ממש באמת בבחי' ראייה חושיית.
והנה על ידי זה יועיל לנפשו האלהית להאיר עיניה
באמת יחוד אור אין סוף בראייה חושיית ולא בחי'
שמיעה והבנה לבדה כמ"ש במ"א שוהו שרש כל
העבודה

42 הממלא את כל העולמות, אין הוא מתכוון כאן לבחינת "ממלא כל
43 עלמין", כמו במקומות אחרים, אלא – אור אין סוף הנמצא בכל
44 העולמות, הנה הוה ויהיה בשוה, גם במקום זה שאני עליו, כמו
45 שכתב אור אין-סוף ברוך-הוא לבדו קדם שנברא העולם, בלי
46 שום שינוי, כמו שכתוב²³:
47 "אני ה' לא שניתי", –
48 שאין בו, כביכול, שום שינוי
49 מלפני בריאת העולם ועד
50 לאחר בריאת העולם, כי
51 הוא – אור אין סוף, למעלה
52 מהזמן וכו', – הרי שלא
53 שיך בו שינוי הנובע מהזמן,
54 מלפני הבריאה ללאחרי
55 הבריאה, וא"ת – היצר
56 הרע, מגול וכו' מכחיש
57 האמת הנראה לעינים,
58 דכלא קמיה כלא ממש
59 באמת, – שהכל לגבי
60 הקב"ה – כאפס ממש
61 באמת, בבחינת ראייה
62 חושיית. – דבר שיכולים
63 לראות אותו במוחש,
64 שבמחשבות האמורות, של
65 רעש ורגז על הנפש
66 הבהמית והיצר הרע, יצליח
67 להשפילה מגבהותה כנגד
68 אור הקדושה של הנפש
69 האלקית, ויקלט בו אור
70 הנשמה. והנה, על ידי זה –
71 שיגיע לשפלות ול"לב
72 נשבר" – שבכך, ישבור את רוח ה"סטרא אחרא", יועיל לנפשו
73 האלהית, להאיר עיניה באמת, – לראות, יחוד אין-סוף –
74 ההתאחדות של אור אין סוף שהוא יחיד ומיוחד, אחרי הבריאה כמו
75 לפני הבריאה – תראה זאת הנפש האלקית, בראייה חושיית, –
76 כאילו ראה זאת בעיניו ממש, ולא בבחינת שמיעה והבנה לבדה,
77 כלומר: ענין האחדות, מה שאור אין סוף יחיד ומיוחד, יהיה מקובל
78 עליו באותה מדת אמת, כאילו ראה זאת ממש בעיניו, ולא מתוך
79 הבנת שכלו בלבד, כמו שנתבאר במקום אחר, שוהו שרש כל
80 העבודה. – שכן, ההבנה משפיעה על הרצון והתשוקה לאלקות
81 בלבד, ואילו ההכרה באלקות בצורה של ראייה חושיית – משפיעה
82 להתבטלות ולהתמסרות שהן למעלה מרצון ותשוקה.

19. ברכות ה, א. 20. תהלים ד, ה. 21. ראה קידושין ל, א. 22. לפני – ל' בחיריק, פ' בשבא, נ' בצירי – כך אמר כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע במאמר "שופטים ושוטרים" בשנת תרצ"ט. 23. מלאכי ג, ו.

יום חמישי ב' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 74, והטעם לפי שבאמת... עד עמ' לח, בזה"ק.

ה"סטרא אחרא", לְקַנְסֵם מַה שֶׁנֶּאֱמַר²⁶: "מִשֶּׁם אֲוִירֶדָה, נָאִם ה'",
 — את ה"סטרא אחרא" המנסה להגביה את עצמה ולהסתיר על
 אלקות וקדושה; דְּהִינּוּ שְׁמִסְרָה מִמֶּשְׁלָתָהּ ויְכַלְתָּהּ, וּמִסְלָק
 מִמֶּנָּה חֲפֹץ וְרִשּׁוֹת שֶׁנֶּתַן לָהּ לְהַגְבִּיחַ עֲצָמָה נֶגֶד אֹר קִדְשָׁת
 נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, וְאִזִּי —
 כשנוטלים מה"סטרא

אחרא" את הכוח ואת
 הרשות להתנגד לקדושה,
 מְמִילָא — היא, בְּמִלָּה
 וְנִדְחִית כְּבִטּוֹל תַּחֲשֹׁךְ —
 ממילא, מִפְּנֵי אֹר הַנִּשְׁמִי.
 — הרי, שעל-ידי שהוא
 משפיל את עצמו ושובר את
 לבו — ניטל ממילא הכוח
 מה"סטרא אחרא" להסתיר
 ולהפריע לנפש האלקית
 בעבודתה את ה'. וְכִמּוֹ
 שְׁמִצְיָנוּ דְּכָר זֶה מִפְּרִשׁ
 בְּתוֹרָה נְפִי מְרָגְלִים,
 שְׁמִתְחַלֵּק אִמְרוֹ: "כִּי חֹק
 הוּא מִמֶּנּוּ"²⁷ — "אֵל תִּקְרֶי
 מִמֶּנּוּ כו", — חכמינו ז"ל
 אומרים²⁸, שהמרגלים
 התכוונו לא רק "ממנו" —
 מאתנו, אלא "ממנו" — בגוף
 שלישי, מהקב"ה כביכול,
 שֶׁלֹּא הָאִמְרָנוּ בִּיכּוֹלֵת ה', —
 להכניסם לארץ ישראל,
 וְאַחַר כֵּךְ חֲזָרוּ וְאָמְרוּ:
 "הֲנֵנוּ וְעֵלֵינוּ וְגו"²⁹; —
 לארץ ישראל, כמו שאמר
 הקב"ה — וּמֵאִין חֲזָרָה
 וּבָאָה לָהֶם הָאִמּוֹנָה
 בִּיכּוֹלֵת ה'? — לומר שהם

מוכנים ללכת לארץ ישראל, אף שבתחילה לא האמינו שזה בר
 ביצוע, הרי לא הָרָאָה לָהֶם מִשֶּׁה רַבְּנּוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם שׁוֹם אוֹת
 וּמוֹפֵת עַל זֶה בִּינְיָתוֹ, — שיביאו אותם לאמונה ביכולת ה', רַךְ
 שְׁאֵמֶר לָהֶם³⁰ אִיךְ שֶׁקֶצֶף ה' עָלֵיהֶם וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא לְהִבְיֵאֵם אֶל
 הָאָרֶץ; וְכֵן הוֹעִיל זֶה לָהֶם, אִם לֹא הָיוּ מֵאִמְנִים בִּיכּוֹלֵת ה'
 חֵם וְשְׁלוֹם לְכַבֵּשׁ ל"א מְלָכִים³¹, — שמשלו אז בארץ ישראל,
 וּמִפְּנֵי זֶה לֹא רָצוּ כָּלָל לָכֶנֶס לָאָרֶץ? אֵלָּא וְדֹא, מִפְּנֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל
 עֲצָמָן הֵם "מֵאִמְנִים בְּנֵי מֵאִמְנִים", — הם עצמם מאמינים תמיד
 בהקב"ה, בהיותם בניס לאבות מאמינים; וגם באותה שעה שאמרו

וְהַטְעָם, — מדוע השפלות ושברון לב, מסייעים להסיר את טמטום
 הלב, ולהביא לידי כך שיגיע לראיה חושית באלקות, לְפִי שְׁבָאָתָה
 אֵין שׁוֹם מִמַּשּׁוֹת כָּלָל בְּסִטְרָא אַחְרָא, שְׁלֹכֵן נִמְשָׁלָה — ה"סטרא
 אחרא", לַחֲשֹׁךְ, שְׁאִין בּוֹ שׁוֹם מִמַּשּׁוֹת כָּלָל, וּמִמִּילָא נִדְחָה —
 החושך, מִפְּנֵי הָאֹר, —

כשמכניסים אור במקום
 מסיים — נדחה החושך
 ממילא, מבלי להודק
 למלחמה, כי מציאות
 החושך אין בה ממשות כלל
 — ומשמכניסים את האור,
 נדחה החושך ממילא, וְכֵן
 — גם, הַסִּטְרָא אַחְרָא, אֵף
 שִׁישׁ בָּהּ חֵיות הַרְבֵּה,
 לְהַחֲיוֹת כָּל בְּעָלֵי חַיִּים
 הַמֵּמָאִים וְנִפְשׁוֹת אֲמוֹת
 הָעוֹלָם, וְגַם נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה
 שֶׁבִּישְׂרָאֵל בְּנוֹכֵר לְעִילָ²⁴ —
 שכל הדברים מקבלים
 חיותם מה"סטרא אחרא" —
 הרי, אף שיש ל"סטרא
 אחרא" הרבה חיות להחיות
 את כל הדברים, מְכַל
 מְקוֹם, הֲרִי כָּל חֵיותָהּ
 אֵינָה מִצֵּד עֲצָמָה חֵם
 וְשְׁלוֹם, אֵלָּא מִצֵּד הַקִּדְשָׁה
 — שכן, קדושה מחיה את
 הכל, וגם ה"סטרא אחרא"
 מקבלת חיותה מן הקדושה,
 בְּנוֹכֵר לְעִילָ²⁵, וְלֹכֵן הִיא —
 ה"סטרא אחרא", בְּמִלָּה
 לְגַמְרֵי מִפְּנֵי הַקִּדְשָׁה,
 כְּבִטּוֹל תַּחֲשֹׁךְ מִפְּנֵי הָאֹר
 הַנִּשְׁמִי. — שכן, מאחר שכל

חיותה נובעת מן הקדושה, היא ממילא בטלה לקדושה, ואין בה שום
 ממשות כלל. רַךְ שְׁלֹכֵנִי קִדְשָׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שְׁבָאָתָה, נֶתַן לָהּ
 הַקִּדְוָשׁ בְּרִוּוֹה־הוּא רִשּׁוֹת ויְכַלְתָּ לְהַגְבִּיחַ עֲצָמָה בְּנִדְחָה, — כנגד
 קדושת הנפש האלקית, וזאת — כְּרִי שֶׁהָאָדָם יִתְעוֹרֵר לְהַתְגַּבֵּר
 עָלֶיהָ, — על ה"סטרא אחרא", לַחֲשִׁפְלָהּ עַל יְדֵי שְׁפָלוּת וּנְמִיכּוּת
 רִחוּז, וְ"נִבְּזָה בְּעֵינֵינוּ נִמָּאֵם". — שעל ידי כך הוא משפיל וממאס
 את ה"סטרא אחרא". וּבְאִתְעוּרָתָא דְּלִתְמָא — על-ידי ההתעוררות
 למטה, שהואדם מתעורר להשפיל את ה"סטרא אחרא", אִתְעוּרָתָא
 דְּלְעִילָא, — מתהווה התעוררות גם למעלה להוריד ולהשפיל את

24. פרק ו - ז. 25. פרק ו ופרק כב. 26. עובדי' א, ד. 27. במדבר יג, לא. 28. סוטה לה, א. מנחות נג, ב. ערכין טו, א. 29. במדבר יד, מ.
 30. שם פסוק לא. 31. מפורטים ביהושע יב.

1 "כי חזק הוא ממנו" – האמינו – מצד נשמותיהם – בהקב"ה וביכלתו
2 להביאם לארץ ישראל, רק שהספרא אחרא – שמן הנפש
3 הבהמית, המלכשת בגופם הנבית עצמה על אור קדושת נפשם
4 האלהית בגופות רוחה ונבחותה, בחצפה כלי טעם ודעת, –

5 שהביא אותם לומר "כי חזק
6 הוא ממנו". ולכן מיד

7 שפצץ ה' עליהם, והרעים 1
8 בקול רעש ורגז: 2 –
9 באמרו³²: "עד מתי לעדה 3
10 הרעה הזאת וגו'", 4
11 "במדבר הזה יפלו 5
12 פגריכם וגו'", "אני ה' 6
13 דברתי, אם לא זאת 7
14 אעשה לכל העדה הרעה 8
15 הזאת וגו'", – שכל אלה, 9
16 הם הרי, דברים קשים
17 וחמורים, וקששמעו דברים
18 קשים אלו נכנע ונשבר
19 לבם בקרנם³³, בדרתי: 13
20 "ויתאבלו העם מאד", 14
21 וממילא נפלא הספרא 15
22 אחרא מממשלתה

23 ונבחותה ונסות רוחה, וישראל עצמן – מצד נשמתם, הם –
24 הרי, מאמינים. – הם האמינו לכתחילה ביכולת ה', ולכן אמרו
25 שהם מוכנים ללכת לארץ ישראל, אף שבינתיים לא אירעו שום
26 אות ומופת שישפיעו עליהם להאמין בכך; היה נדרש רק להוריד
27 ולהשפיל את ה"ספרא אחרא" – ואמונתם נתגלתה, וכך הדבר בכל
28 אדם: כשאור הנשמה אינו מאיר בגופו – הרי זה מפני גבהותה
29 וגאוותה של ה"ספרא אחרא", המגביהה עצמה כנגד הנפש
30 האלקית. ועלידי שהוא שובר את לבו – הוא שובר את ה"ספרא
31 אחרא", ואור הנשמה מאיר בו. ומזה יכול ללמד כל אדם
32 שנופל לו במחשבתו ספקות על אמינות, כי הם דברי רוח
33 הספרא אחרא לבדה, – ה"ספרא אחרא" היא זו שמעוררת בו
34 מחשבות של ספקות באמונה, הפגניה עצמה על נפשו, –
35 האלקית, אבל ישראל עצמן – מצד נשמתם, הם "מאמינים
36 בו". – בני מאמינים, ואין בהם שום ספקות באמונה. וגם הספרא
37 אחרא עצמה – שורש הנפש הבהמית, אין לה ספקות כלל
38 באמונה, – כפי שלמדנו בפרק כ"ב, שהקליפות הרוחניות, שאין
39 מלוכשות בגוף, אינן כופרות בהקב"ה, רק שנתן לה – ל"ספרא

ליקוטי אמרים

הגביה עצמה על אור קדושת נפשם האלהית בגופות
רוחה ונבחות' בחוצפה כלי טעם ודעת ולכן מיד שקצץ
ה' עליהם והרעים בקול רעש ורגז עד מתי לעדה
הרעה הזאת וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' אני ה'
דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת
וגו' וכששמעו דברים קשים אלו נכנע ונשבר לבם
בקרנם כדכתיב ויתאבלו העם מאד וממילא נפלה
הס"א מממשלתה ונבחותה וגופות רוחה וישראל עצמן
הם מאמינים ומה יכול ללמוד כל אדם שנופלים לו
במחשבתו ספקות על אמונה כי הם דברי רוח הס"א
לבדה המגביה עצמה על נפשו אבל ישראל עצמן הם
מאמינים בו וגם הס"א עצמה אין לה ספקות כלל
באמונה רק שניתן לה רשות לבלבל האדם בדברי
שקר ומרמה להרבות שכו כפיתויי הזונה לבן המלך
בשקר ומרמה ברשות המלך כמ"ש בזה"ק:

כשלא ישמע בקולה. אלא שדבר זה הוא בדרגת ה"ספרא אחרא"
המשמשת כ"שורש" לנפש הבהמית וליצר הרע – היא, אין בה שום
ספיקות באמונה ואיננה רוצה שהאדם ייכשל על ידה. ואילו
כשהנפש הבהמית והיצר הרע נמצאים בגוף – הרי זה "רע" אמיתי,
שכוונתו היא להטות את האדם מן הדרך הישרה. במשל הרי זה,
כשהזונה אותה שבר המלך, ממנה במקומה זונה שניה לתפקיד זה,
והשניה ממנה זונה שלישית, וכך הלאה, עד שהאחרונה מאבדת
לחלוטין את כוונת המלך האמיתית, והיא מתכוונת באמת להכשיל
ולפתות את בן המלך. על כל פנים – כל הספיקות באמונה אינן
נובעות מהיהודי עצמו, ובני ישראל מצד נשמתם – הם כולם
מאמינים בני מאמינים. בקשר לאמור בפרקנו זה, שה"אדם"
בצדיקים הוא הנפש האלקית, וכל חיותם, גם של גופם, היא
מהנפש האלקית – מעניין להוסיף, שמדהענוג הרוחני באלקות
אפשר שתתוסף שמנונית בגוף האדם. מובא על כך³⁵ שמעניית
"אמן יהא שמ' רבא" נהיה גופו של הצדיק רבי נחום מצ'רנובל –
שמן. ענייה זו הסבה לו כל כך הרבה תענוג חיות, שגופו הגשמי
נהיה שמן מכך.

יום שישי ג' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לח, פרק ל עור... עד עמ' 76, באריכות.

79 פרק ל. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שבשעה שה"בינוני" סובל
80 מטמטום הלב, ואף שבמחוחו הוא מהרהר בגדולתו של הקב"ה, אין זה
81 משפיע על לבו, למשול בחומריותו וגוסתו – הרי העצה לכך היא:
82 להתעמק בדברים המביאים ל"לב נשבר", שעל ידי כך ישבור את

חומריות הקליפה של נפשו הבהמית, ויורידה מגבהותה שהיא רוצה
להגביה את עצמה כנגד אור הקדושה של נפשו האלקית. רבנו הזקן גם
הסביר בפרק האמור – באלו ענינים עליו להתעמק, כדי להגיע ל"לב
נשבר".

1 עֹד וְזֹאת יְשִׁים אֶל לְבוֹ, לְקַיֵּם מֵאִמֶּר רַ"ל: "וְהָיָה שְׁפֶל רוּחַ
2 בְּפָנַי כָּל הָאָדָם", "וְהָיָה" — לשון המשנה "היה" מורה שהכוונה
3 היא שיהיה בְּאִמַּת לְאִמָּתוֹ, — שכן, לכאורה הדברים טעונים הסבר:
4 חכמינו ז"ל אומרים כאן, שעליו להיות "שפל רוח" — ושפלות איננה
5 עניוּת. עניוּת משמעה:
6 שהוא יודע מעלת ומדריגת
7 עצמו, אלא שהוא סובר, 1
8 שהוא קבל אותן במתנה, 2
9 שמלמעלה נתנו לו כוחות 3
10 והזדמנויות מיוחדות, שיוכל 4
11 להגיע לאותה מדרגה; 5
12 ואילו ניתנו כוחות אלה 6
13 למישהו אחר — היה הלו 7
14 מנצל אותם יותר טוב ממנו. 8
15 מאידך, שפלות משמעה: 9
16 שמחזיק את עצמו נחות 10
17 ממש מהשני, ומוצא בתוך 11
18 עצמו, שהוא גרוע מהלו — 12
19 כיצד, איפוא, אפשר לומר 13
20 למי שלומד תורה ומקיים 14
21 מצוות, שיחזיק את עצמו 15
22 בדרגה נחותה מכל אדם, גם

23 מ"קל שבקלים", שאינו לומד תורה ואינו מקיים מצוות? לכן, יש
24 מפרשים, שאין הכוונה שאכן יראה את עצמו נחות מהשני, אלא
25 שיתנהג בהנהגה של שפלות, בפני כל אדם. ברם, לשון חכמינו ז"ל
26 "והיה", כלומר שתהיה, ולא "התנהג" — מורה, שאכן יחזיק את עצמו
27 באמת למטה במדריגה, ובפני מי? — "בְּפָנַי כָּל הָאָדָם" — מִמֶּנִּי,
28 אֶפְלוּ בְּפָנַי קֵל שְׁבָקִלִים. — כיצד, באמת, אפשר לו למי שלומד
29 תורה ומקיים מצוות, להחזיק את עצמו פחות מה"קל שבקלים"? —
30 מוכיח רבנו הזקן שגם מי שמקיים כל המצוות, ואינו עובר על שום
31 עבירה, אפשר שיהיו בו דברים שבגללם עליו להחזיק את עצמו
32 נחות במדריגה: ישנם דברים שלגבם נדרש ממנו ללחום כנגד היצר
33 הרע. ואף שהמלחמה שנדרשת ממנו, פחותה בחומרתה מהמלחמה
34 הנדרשת מה"קל שבקלים" ללחום כנגד היצר הרע שלו — בכל זאת
35 אין הוא יכול לעמוד נגד יצרו הרע; וכשאין הוא יכול לעמוד
36 במלחמתו הוא, הרי זה — כפי שיסביר להלן — גרוע בהרבה ממה
37 שה"קל שבקלים" אינו יכול לעמוד במלחמה שלו. על-ידי חשבון זה
38 יהיה בידו באמת, להחזיק את עצמו למטה גם מה"קל שבקלים".
39 וְהָיָה עַל פִּי מֵאִמֶּר רַ"ל: "אֵל תְּרִין אֶת חֲבֵרְךָ עַד שֶׁתִּגִּיעַ
40 לְמִקְוָמוֹ", — אל תשפוט ואל תפסוק עד שלא תעמיד את עצמך
41 במקום ובמצב שחבייך נמצא בהם. "מקום" יש בו שני פירושים:
42 המקום והסביבה הגשמית, והמקום הרוחני — מצבו הרוחני של
43 האדם ואיזה יצר הרע נמצא בו: לאחד יש יצר הרע חזק ומחומם,
44 ולשני — יצר הרע לא כל כך חזק שאינו בוער כל כך אחרי תאוות.
45 וכך אומר רבנו הזקן להלן: בִּי מִקְוָמוֹ — הגשמי וסביבתו, גִּוְרָם לֹא
46 לְחֵטָא, לְהִיּוֹת פְּרִנְסָתוֹ לִילָךְ בְּשׁוֹק כָּל הַיּוֹם, וְלִהְיוֹת — באותה

ליקוטי אמרים

פרק ל עוד זאת ישים אל לכו לקיים מאמר רז"ל
והיו שפל רוח בפני כל האדם. והיו
באמת לאמיתו בפני כל האדם ממש אפי' בפני קל
שבקלים. והיינו ע"פ מאמר רז"ל אל תדין את חבייך עד
שתגיע למקומו. כי מקומו גורם לו לחטוא להיות
פרנסתו לילך בשוק כל היום ולהיות מיושבי קרנות
ועיניו רואות כל התאוות והעין רואה והלב חומד ויצרו
בוער כתנור בוערה מאופה כמ"ש בהושע הוא בוער
כאש להבה וגו'. משא"כ מי שהולך בשוק מעט ורוב
היום יושב בביתו וגם אם הולך כל היום בשוק יכול
להיות שאינו מחומם כ"כ בטבעו כי אין היצר שוה
בכל נפש יש שיעזרו בו' כמ"ש במ"א. והנה באמת
גם מי שהוא מחומם מאד בטבעו ופרנסתו היא להיות
מיושבי קרנות כל היום אין לו שום התנצלות על
חטאיו ומיקרי רשע גמור על אשר אין פחד אלהי' לנגד

שעה שאינו מסתובב בשוק, מיושבי קרנות, ועיניו רואות כל
התאוות, וְהָיָה רֹאֵה וְחֹלֵב חוֹמֶה, — כלומר, מקומו הגשמי יש
בו משום סיבה לחטוא. וגם מקומו הרוחני, מצב יצרו הרע, הוא —
וְיִצְרוֹ בּוֹעֵר כְּתִנּוֹר בּוֹעֵרָה מְאֹדָה, — כתנור בוער של אופה,³
אצלו בוער התנור בצורה
חזקה יותר ולעתים קרובות
יותר מאשר אצל בעל-הבית
סתם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
בְּהוֹשֵׁעַ: "הוא בּוֹעֵר בְּאֵשׁ
לְהָבָה וגו'", — הרי שגם
מקומו הרוחני, מצבו של
יצרו הרע, הוא כזה שגורם
ומביא לחטא. מִה שְׁאִין בֶּן
מִי שְׁהוֹלֵךְ בְּשׁוֹק מְעַט,
וְרֹב הַיּוֹם יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ. —
שאינו מיושבי קרנות,
וממילא אינו רואה את
התאוות לנגד עיניו, ואין לו
אותם נסיונות שיש למי
שמתהלך כל היום בשוק;
וְגַם אִם הוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם
בְּשׁוֹק — בעל עסק שמזדמן
לו להיות כל היום ברחוב, ומבחינת מקומו הגשמי הוא דומה ל"קל
שבקלים", וְכֹל לְהִיּוֹת — שבמקומו הרוחני, במצב יצרו הרע, אינו
דומה לו. שְׁאִינוֹ מְחַמֵּם כָּל כֶּךָ בְּטִבְעוֹ, — וגם כשעליו להיות כל
היום ברחוב, אין לו אותם נסיונות שיש לאלה שיצרים הרע בוער
בקרנם. בִּי אֵין הַיֵּצֵר שׁוֹה כְּכָל נֶפֶשׁ, יֵשׁ שִׁיעָרוֹ בּו', — יש שיערו
הרע בוער, ויש שאינו כן, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּרַר בְּמָקוֹם אַחֵר. — וכפי
הידוע, פירושו של הבעל שם טוב, על המשנה⁵ "איזהו גבור? —
הכובש את יצרו". שהוא גובר על יצרו הרע באותם דברים שהוא
לוחם במדה החזקה ביותר. כי, ביחס לדברים אחרים, יתכן שאין לו
לגביהם יצר הרע כלל, ואין משום גבורה באידיענותו לעצמו
באותם דברים. כֹּאֵן מַעִיר הַרְבֵּי: שבמה שיאמר להלן, בא רבנו הזקן
לתרץ קושיא: "ולכאורה אם הנ"ל נכון — למה נק' קל שבקלים?" —
אם אכן נכונים הדברים, שהאדם נכשל בגלל המקום שהוא נמצא
בו והנסיבות בגשמיות וברוחניות, המעמידות בפניו נסיונות קשים —
מדוע, איפוא, קוראים לו "קל שבקלים"? ורבנו הזקן מפרש את
הדברים להלן, שאף שהמלחמה כבדה יותר למי שגם מבחינת מקומו
הגשמי והרוחני הוא עלול לחטוא — בכל זאת, אין לו שום התנצלות
על שאינו גובר על יצרו הרע. שכן, הפחד מהקב"ה היה צריך למנוע
ממנו לחטוא, למרות הנסיונות שעליו לעמוד בהם. וכך אומר רבנו
הזקן: וְהָיָה בְּאִמַּת גַּם מִי שְׁהוּא מְחַמֵּם מְאֹד בְּטִבְעוֹ, וּפְרִנְסָתוֹ
הִיא לְהִיּוֹת מְיוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת כָּל הַיּוֹם — גם הוא, אֵין לוֹ שׁוֹם
הַתְּנַצְלוֹת עַל חֲטָאֵיו, וּמִקְרֵי — ונקרא, "יִשְׁעֵי גְמוּרָה" עַל אֲשֶׁר אֵין
פֶּחַד אֱלֹהִים לְנֶגֶד עֵינָיו, — שכן, מבלי הבט על מקומו וסביבתו ועל
יצרו הרע הבוהר — היה הפחד מהקב"ה עוזר לו לעמוד בפני כל

1 הקשיים; כי היה לו להתאפק ולמשל על רוח תאותו שבלבו,
2 מפני פחד ה' הרואה כל מעשיו, כמו שנתבאר לעיל, כי המה
3 שליט על הלב בתולדתו. – האדם נולד בטבע, שיש בכוח המוח
4 לשלוט ולמשול בתאוות הלב. אילו היה לאדם הפחד הראוי מפני ה'

5 – הרי למרות הנסיבות
6 הגורמות לחטא – היה יכול

7 להימנע מעשיית עבירות. 1
8 והנה, באמת שהיא 2
9 מלחמה גדולה ועצומה, 3
10 לשפר היצר הפוער באש 4
11 להבה מפני פחד ה', – ויש 5
12 בכך קשיים חמורים, וכמו 6
13 נסיון ממש. והלכה, – ולכן, 7
14 צריך כל אדם, לפי מה 8
15 שהוא מקומו ומדרגתו 9
16 בעבודת ה', לשקל ולבחן 10
17 בעצמו אם הוא עובר ה' 11
18 בערך ובהינתן מלחמה 12
19 עצומה כזו ונסיון כזה, – 13
20 כשנדרשת ממנו מלחמה כזו, 14
21 ועליו לעמוד בפני נסיון כזה,

22 שמלחמה כזו יכולה להיות נדרשת מכל אחד (גם מיושב אהל ובעל
23 יצר הרע "צונן") ולעתים קרובות, בבהינתן "ועשה טוב". – במצוות
24 ובענינים הקשורים בעשיית טוב, כגון, בעבודת התפילה כפונה, –

ליקוטי אמרים

ענינו. כי היה לו להתאפק ולמשול על רוח תאוותו
שבלבו מפני פחד ה' הרואה כל מעשיו כמש"ל כי
המוח שליט על הלב בתולדתו. והנה באמת שהיא
מלחמה גדולה ועצומה לשבור היצר הבורע כאש להבה
מפני פחד ה' וכמו נסיון ממש. והלכך צריך כל אדם
לפי מה שהוא מקומו ומדרגתו בעבודת ה' לשקול
ולבחון בעצמו אם הוא עובר ה' בערך ובחי' מלחמה
עצומה כזו ונסיון כזה בבחי' ועשה טוב כגון בעבודת
התפילה בכוונה לשפוך נפשו לפני ה' בכל כחו ממש
עד מיצוי הנפש ולהלחם עם גופו ונפש הבהמית שבו
המונעים הכוונה במלחמה עצומה ולכטשם ולכתתם
כעפר קודם התפלה שחרית וערבית מדי יום ביום וגם
בשעת התפלה לייגע עצמו ביגיעת נפש ויגיעת בשר
כמ"ש לקמן באריכות.

שינתבאר לקמן¹⁰ באריכות. – כיצד צריכות להיות יגיעת הנפש
ויגיעת הבשר. יתבונן נא, איפוא, אם אכן הוא מנהל מלחמה כזו
בעבודת התפילה,

יום שבת קודש ד' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 76, וכל שלא הגיע... עד עמ' לט, כשגנות.

49 וכל שלא הגיע לידי מדה זו, להלחם עם גופו מלחמה עצומה
50 כזו – צדין לא הגיע לבהינתן וערך מלחמת היצר – המלחמה
51 עם היצר הרע, הפוער באש להבה, – ב"ק שבקלים" מיושבי
52 הקרנות, שעליו להילחם
53 ביצר הרע, להיות נכנע
54 ונשבר מפני פחד ה'. – 15
55 יתבונן נא, האם הוא אכן
56 לוחם בתוקף כזה ביצרו
57 הרע, בנוגע לתפילה בכוונה,
58 כפי שעל ה"ק שבקלים" 18
59 ללחום ביצר הרע שלו; וכך
60 גם בנוגע לענינים אחרים
61 עליהם מדובר להלן. וכן
62 בענין פרבת המזון וכל
63 פרבות הנהיגין והמפוזות –
64 שתהיינה כולן, כפונה, –

65 שלשם כך נדרשות התאמצות ומלחמה נגד היצר הרע, ואין צריך
66 לומר פונת המפוזות לשמן. – לקיימן לשם מצוה ולשמו של

ליקוטי אמרים

וכל שלא הגיע לידי מדה זו
להלחם עם גופו מלחמה עצומה כזו עדיין לא הגיע
לבחי' וערך מלחמת היצר הבורע כאש להבה להיות
נכנע ונשבר מפני פחד ה'. וכן בענין ברכת המזון וכל
ברכת הנהיגין והמפוזות בכונה ואצ"ל כונת המפוזות
לשמן. וכן בענין עסק לימוד התורה ללמוד הרבה
יותר מחפצו ורצונו לפי טבעו ורגילותו ע"י מלחמה
עצומה עם גופו. כי הלומד מעט יותר מטבעו ה"ז
מלחמה קטנה ואין לה ערך ודמיון עם מלחמת היצר
מטבעו – שעל כך עליו כבר להילחם – אבל, הרי זו מלחמה
קטנה, ואין לה ערך ודמיון עם מלחמת היצר הפוער באש, –

25 שהיא יום יומית, שצורת תפילתו תהיה, לשפוך נפשו לפני ה' בכל
26 כחו ממש – בכל כוח כוונתו, עד מיצוי הנפש⁸, – שכל כוחות נפשו
27 יהיו נתונים בעבודת התפילה⁹, ועל סוג תפילה כזה, נדרש מאבק
28 קשה עם היצר הרע, ולהלחם עם גופו ונפש הבהמית שבו
29 המונעים – ומפריעים,
30 הפונה – ועליו להיאבק
31 במלחמה עצומה,
32 ולכטשם ולהכתתם בעפר
33 כדם התפילה שחרית
34 וערבית מדי יום ביום, –
35 שזוהי המלחמה שלפני
36 התפילה – להכין את הגוף
37 ואת הנפש הבהמית שלא
38 יפריעו לתפילה בכוונה. וגם
39 בשעת התפילה, לייגע עצמו
40 ביגיעת נפש – שלא יהיה
41 קשה לו לאמץ את מחשבתו
42 להתעמק ולהרהר בגדולת
43 ה', כל הזמן הדרוש, ויגיעת
44 בפשה, – להסיר את המניעות
45 הנובעות מן הגוף, כמו
46 שינתבאר לקמן¹⁰ באריכות. – כיצד צריכות להיות יגיעת הנפש
47 ויגיעת הבשר. יתבונן נא, איפוא, אם אכן הוא מנהל מלחמה כזו
48 בעבודת התפילה,

1 ב"קל שבקלים", כפי שלמדנו לעיל, דמקרי - שנקרא, "רשע גמור"
2 אם אינו מנצח יצרו, להיות נכנע ונשבר מפני ה'. - הרי
3 שמלחמתו ללמוד קצת יותר מכפי טבעו ורגילותו - אינה דומה
4 כלל למלחמתו הגדולה של הלז, אלא אם כן הוא לומד הרבה
5 יותר מאשר ברצונו, שלשם
6 כך עליו להיאבק במלחמה
7 גדולה - יבדוק נא את
8 עצמו, אם אכן יש לו
9 מלחמה כזו. ואף שאצל
10 ה"קל שבקלים" המלחמה
11 היא בענינים של "סור מרע"
12 - ואילו אצלו חסר ב"ועשה
13 טוב" - אומר על כך רבנו
14 הזקן: ומה לי פחיתת "סור
15 מרע", ומה לי פחיתת
16 "נעשה טוב" - הפל היא
17 מצות המלך הקדוש יתיר
18 ומיחד ברוך-הוא. -
19 ההבדל שבין "סור מרע"
20 ל"ועשה טוב" הוא רק
21 בנוגע לענינים של כוונות
22 ומה שנובע מכך, אך בעצם
23 קיום המצוות - אין מצד
24 המצווה, זה שציווה על
25 המצוות, שהוא יתיר
26 ומיוחד, שום הבדל ביניהם.
27 ממילא, אי לחימתו כראוי

28 בענינים של "ועשה טוב" דומה להיכשלותו של הלז בענינים של
29 "סור מרע". וכן בשאר מצות, - שכדי לקיימן, נדרש ממנו
30 להילחם - גם בכך הוא יכול למצוא בעצמו שאין הוא לוחם
31 מספיק ביצר הרע כפי שנדרש ממנו, ובפרט בקרב שפמון, -
32 מצוות הקשורות לעניני כספים, כמו עבודת הצדקה - לתת
33 צדקה באופן של עבודה, לתת צדקה יותר מאשר יש ברצונו
34 וברגילותו, ובהאי גוה. - וכדומה, בהם הוא יכול למצוא
35 בעצמו, שאין הוא לוחם מספיק כפי שנדרש ממנו. ואפילו בפחיתת
36 "סור מרע", יכול כל איש משכיל למצא בנפשו שאינו סר
37 לגמרי מהרע בכל מכל כל, במקום שצריך למלחמה עצומה
38 בערך הנזכר לעיל, - המלחמה הנדרשת מ"קל שבקלים", ואפילו
39 פחות מערך הנזכר לעיל, - כשנדרשת ממנו לחימה קלה יותר
40 מאשר נדרש מהלז - אין הוא יכול לעמוד במלחמה זו, כגון
41 להפסיק באמצע שיחה נאה, או - באמצע, ספור בגנות חברו,
42 ואפילו גנאי קטן וקל מאד, אף שהוא אמת, ואפילו - כשהוא
43 מספר זאת כדי לנקות עצמו, - שלא יאשימו אותו בגנאי זה,
44 כנודע¹² מהא - ממנה, דאמר רבי שמעון לאביו רבנו הקדוש:

ליקוטי אמרים

הבוהר כאש דמקרי רשע גמור אם אינו מנצח יצרו
להיות נכנע ונשבר מפני ה'. ומה לי בחי' סור מרע
ומה לי בחי' ועשה טוב הכל היא מצות המלך הקדוש
יחיד ומיוחד ב"ה. וכן בשאר מצות ובפרט בדבר
שבממון כמו עבודת הצדקה וכה"ג. ואפי' בבחי' סור
מרע יכול כל איש משכיל למצוא בנפשו שאינו סר
לגמרי מהרע בכל מכל כל במקום שצריך למלחמה
עצומה כערך הנ"ל ואפי' פחות מערך הנ"ל כגון להפסיק
באמצע שיחה נאה או סיפור בגנות חברו ואפי' גנאי
קטן וקל מאד אף שהוא אמת ואפי' כדי לנקות עצמו
כנודע מהא דאר"ש לאביו רבינו הקדוש לאו אנא
כתבי' אלא יהודא חייטא כתביה וא"ל כלך מלה"ר [ע"ש
בגמ' רפ"י דב"ב]. וכה"ג כמה מילי דשכיחי טובא
ובפרט בענין לקדש עצמו במותר לו שהוא מדאוריית'
כמ"ש קדושים תהיו וגו' והתקדשתם וגו'. וגם ד"ס
חמורים מד"ת וכו'. אלא שכל אלו וכיוצא בהן הן
מעוונות שהאדם דש בעקביו וגם נעשו כהיתר מחמת
שעבר ושנה וכו'. אבל באמת אם הוא יודע ספר
ומחזיק בתורת ה' וקרכת אלקי' יחפץ גדול עונו מנשוא

45 - בקשר לגט מסובך שלא נכתב כמו שצריך: "לא אנא פתביה,
46 אלא יהודא חייטא פתביה", - "לא אני כתבתי את הגט, כי אם
47 יהודה חייטא" - באותו מקום היה בכך משום גנאי לא כל כך גדול,
48 והוא השתמש בו כדי לנקות את עצמו, ובכל זאת ואמר לו: - רבנו
49 הקדוש לבנו רבי שמעון:
50 "כלך מלשון הרע" - "לך
51 לך מלשון הרע", [עין שם
52 בפמרא ריש פרק י דבבא
53 פתרא], - הרי שאפשר לו
54 לאדם למצוא בעצמו, שגם
55 בענינים של "סור מרע", אין
56 הוא מנהל כראוי את
57 המלחמה עם גופו ויצרו
58 הרע, ובהאי גוה. - ודומה
59 לכך, כמה מילי דשכיחי
60 טובא. - דברים שכחים
61 רבים, בעתים קרובות, הרי,
62 שכל אחד יכול למצוא
63 בעצמו, שאין הוא לוחם
64 מספיק לנצח את היצר הרע.
65 ובפרט בענין לקדש עצמו
66 במותר לו, שהוא
67 מדאורייתא¹³, - שאדם
68 מחוייב לקדש את עצמו
69 ולהימנע מלעשות גם דברים
70 המותרים, : כמו שכתוב¹⁴:
71 "קדשים תהיו וגו'",
72 "והתקדשתם וגו'"¹⁵; - ובכל זאת, הוא מוצא בעצמו, שאין הוא
73 מקיים מצוה זו בשלימותה, כשנדרשת ממנו מלחמה עצומה, וגם,
74 דברי סופרים - דברים שחכמים קבעו אותם, המורים בדברי
75 תורה¹⁶ וכו'. - שגם לפי הדיעה ש"קדש עצמך במותר לך" הוא
76 מדרבנן - הרי דינים שקבעו רבנן, חמורים מדיני התורה. אלא שכל
77 אלו וכיוצא בהן, הן מעוונות שהאדם דש בעקביו¹⁷, - כי אין
78 הוא חש בחומרתם ואינו שם לב שיש בכך משום עבירה, וגם נעשו
79 פתח, מחמת ששכר ונשנה וכו'. - כפי שהגמרא אומרת¹⁸: "כיון
80 שעבר אדם עבירה ושנה בה... נעשית לו כהיתר" - משום שאינו
81 חש, שהוא חוטא במשהו. בהתאם לאמור, הרי שאין הוא טוב יותר
82 מאשר ה"קל שבקלים", שכן, כשם שהלז אינו מתאבק לנצח
83 במלחמתו הוא, כך גם הוא אינו מנהל מלחמה, כדי לעמוד בנסיגות
84 שלו. ברם, חכמינו ז"ל הרי אומרים "זהו שפל רוח בפני כל אדם",
85 אפילו בפני ה"קל שבקלים" - במה, איפוא, הוא גרוע מה"קל
86 שבקלים"? - אומר על כך רבנו הזקן: אבל באמת, אם הוא - אותו
87 אדם שעושה את החשבון, יודע ספר, - יודע ללמוד תורה, ומחזיק
88 בתורת ה', וקרכת אלקים יחפץ - גדול עונו מנשוא, ואשמתו

11. על הלשון "בכל מכל כל" העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל בדא"פ: כי צ"ל שלימות (ל' כל) העבודה בכל הג' הקווין (האבות) נוכהדוגמא שמביא בזה תומ"י: נאה, גנות, אמת] וכמדו"ל באבות (ב"ב יז, א) ושנ' כן מפני שבחי' צ"ל כבאו"א (תו"א ר"פ וארא) - שמשכרם בכל כו' נדע עבודתם בכל כו' שלמות (עיי"ש בחדא"ג ועוד) - ואצלו חסר זה עכ"פ בא' מהנ"ל". 12. בבא בתרא קסד, ב. 13. ראה לעיל סוף פרק כז. 14. ויקרא יט, ב. 15. ויקרא כ, ז. 16. סנהדרין פ"א מ"ג. 17. עבודה זרה יח, א. 18. יומא פו, ב.

1 גְּדֹלָה בְּכַפְלֵי בְּפָלִים – וכל כך למה? בְּמָה שְׁאִינוּ נִלְחָם וּמִתְנַבֵּר
2 עַל יִצְרוֹ בְּעֶרְךָ וּבְחֵינִית מִלְחָמָה עֲצוּמָה הַנּוֹבֶרֶת לְעֵיל – הנדרשת
3 מִה"קל שבקלים". אשמתו של היודע ספר היא איפוא גדולה בהרבה,
4 מֵאֲשֶׁמֶת קַל שֶׁבְּקָלִים
5 מִיּוֹשְׁבֵי קֶרְנֹת, הֶרְחוּקִים
6 מִה' וְתוֹרָתוֹ. וְאֵין אֲשֶׁמָּתָם 1
7 גְּדֹלָה כָּל כֶּה בְּמָה שְׁאִינָם 2
8 כּוֹבְשִׁים יִצְרָם הַבּוֹעֵר בְּאֵשׁ 3
9 לְהִבָּה, – ואינם שולטים 4
10 בִּיצֵר הָרַע שֶׁלָּהֶם, מִפְּנֵי 5
11 פֶּחַד ה' הַמִּבְכִּין וּמַבִּיט אֶל 6
12 כָּל מַעֲשֵׂיהֶם, – אין אשמתם 7
13 גְּדוּלָה כָּל כֶּה, בְּאֲשֶׁמָּתָם כָּל 8
14 הַקֶּרֶב הַקֶּרֶב אֶל־ה' וְאֶל 9
15 תּוֹרָתוֹ וְעִבּוּדָתוֹ, וּכְמוֹ שְׁאִמְרוּ רַ"ל גַּבִּי אַחֵר: – לגבי אלישע בן
16 אַבְיִי²⁰, הַמְכּוֹנָה "אֶחָר", "שִׁידַע בְּכַבּוּדִי וְכוּ'". – בכבוד ה', ובכל

ליקוטי אמרים

17 זאת חטא – הרי שאשמתו גדולה יותר, וְלִכְן אָמְרוּ רַ"ל עַל עַמִּי
18 הָאֶרֶץ²¹: "שְׂדֵדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לָהֶם בְּשִׁנְנוֹת": – כאילו חטאו מתוך
19 שגגה, יען שאין הם יודעים חומרתם של חטאים. ואילו בתלמיד חכם,
20 הדבר הפוך, ש"שגגת תלמוד
21 עולה וזדון"²², שגם אם הוא
22 נכשל בחטא מפני שלא למד
23 מספיק – נחשב לו הדבר
24 בחומרה כאילו חטא במזיד.
25 הרי, בכך שאין הוא מתחזק
26 למשול ביצר הרע – הוא
27 גרוע מִה"קל שבקלים".
28 חשבון זה יעזור לו לקיים
29 מאמר חכמינו ז"ל "והוי שפל
30 רוח בפני כל האדם", ועל ידי
31 כך יגיע גם ל"לב נשבר", שיביא לשבירת רוח ה"סטרא אחרא" – ויאיר
32 לו אור הנשמה, כפי שהוסבר בפרק כ"ט.

19. לשון הפסוק במדבר יז, כח. 20. חגיגה טו, א. ראה הגהות הב"ח שם. 21. בבא מציעא לג, ב. 22. אבות פרק ד משנה יג.

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח אדר, תש"כ
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על הודעתו אודות יום הולדת שלו,

בודאי נהג במנהג אנ"ש בזמן האחרון בנתינת צדקה ביום ההולדת לפני תפלת שחרית ומנחה או ביום שלפניו - כשחל יום ההולדת בש"ק או ביום טוב - לימוד שיעור נוסף הן בתורת הנגלה והן בתורת החסידות. עלי' לתורה ביום ההולדת או בשבת שלפניו ולימוד שלשת השיעורים הקבועים ליום זה - בחומש תהלים ותניא - ביום ההולדת.

ויה"ר מהשי"ת שתהי' שנת הצלחה אצלו בלימוד התורה וקיום המצות בהידור.

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

בטח יודע הוא משלשת השיעורים השווים לכל נפש בחומש תהלים ותניא בכל יום, וישמור עליהם מכאן ולהבא.

במש"כ עצה לביטול זמן - ילמוד בע"פ כל הסעיף הראשון בשו"ע או"ח סימן א.

ומזמן לזמן יחזור עליו, כן יהי' בקי בע"פ איזה פרקים משניות ועכ"פ פ"א תניא. ויתיעץ עם המשפיע איזה פרקים.

ה'תש"ג	יום רביעי כח שבט	יום ראשון
	שיעורים. חומש: משפטים, רביעי עם פירש"י. תהלים: קלה-קלט. תניא: וכיצא . . . לב- ב"ה כנ"ל. אחת מתורות הבעש"ט: כי תראה חמור – כאשר תסתכל בעיון טוב בהחומר שלך שהוא הגוף, תראה – שונאך – שהוא שונא את הנשמה המתגעגעת לאלוקות ורוחניות, ועוד תראה שהוא – רובץ תחת משאו – שנתן הקב"ה להגוף שיזדכך ע"י תומ"צ והגוף מתעצל בקיומם. ואולי יעלה בלבבך – וחדלת מעוזב לו – שיוכל לקיים שליחותו, כי אם תתחיל בסיגופים לשבור את החומריות, הנה לא בזו הדרך ישכון אור התורה, כי אם – עזוב תעזוב עמו – לברר את הגוף ולזככו ולא לשברו בסיגופים.	תהלים: מפרק קלה עד פרק קלט
ה'תש"ג	יום חמישי כט שבט	יום שני
	שיעורים. חומש: משפטים, חמישי עם פירש"י. תהלים: קמ-קמד. תניא: ויחוד . . . לב- כמ"ש במ"א. דער אלטער רבי האָט אַמאָל געזאָגט: [אדמו"ר הזקן אמר פעם:] פירש"י אויף [על] חומש איז [הוא] יינה של תורה, פותח הלב ומגלה אהבה ויראה עצמיות, פירש"י אויף [על] גמרא איז [הוא] פותח המוח ומגלה שכל עצמי.	תהלים: מפרק קמ עד פרק קמד
ה'תש"ג	יום ששי ל' שבט, ר"ח	יום שלישי
	שיעורים. חומש: משפטים, ששי עם פירש"י. תהלים: קמה-קנ. תניא: ובזה . . . שעה כנ"ל. כמה וכמה חסידים חשבו יום בואם לליובאוויטש ליום הולדת שלהם. מורי הרשב"ץ בא בפעם הראשונה לליובאוויטש אור ליום ששי פרשת משפטים שנת תר"ח, ובכל שנה ושנה הי' ער כל אותו הלילה, ומכוון להניח תפילין בה בשעה אשר נכנס להצ"צ בפעם הראשונה.	תהלים: מפרק קמה עד פרק קנ
ה'תש"ג	שבת א אדר א, שר"ח	יום רביעי
	שיעורים. חומש: משפטים, שביעי עם פירש"י. תהלים: א-ט. תניא: פרק כו. ברם . . . העצם כנ"ל. תו"א ד"ה לא תהי' משכלה סעיף המתחיל והנה אחר: "במסירת נפש בפ"ע", פי' הר"ת הוא "בפנימית עצמותו".	תהלים: מפרק א עד פרק ט
	כתיב: יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב. הנה כל נשמה בירידתה למטה, יש לה מלאכות כלליות ופרטיות. וזהו יצא אדם לפעלו, דיציאת הנשמה מעמידתה בשמי רום באוצר הנשמות, וירידתה מדרגא לדרגא עד בואה להתלבש בגוף ונה"ט והבהמית, הוא בשביל אדם לפעלו	

במלאכות הכלליות להגביר הצורה על החומר, להאיר את העולם באור תורה ונר מצוה. ולעבודתו שהיא מלאכה הפרטית, דכל נשמה יש לה עבודה פרטית במוחין ובמדות כפי טבעה וענינה . . . עדי ערב בעוד יש זמן לעשות כמ"ש היום לעשותם. ובעומק הענין ביאור הכתוב . . . דקאי על כללות ענין העלי' שנעשה ע"י ירידת הנשמה למטה דיצא אדם, דבעלות הנשמה מהיותה למטה מלובשת בגוף, לפעלו היא עוסקת בעוה"ב באופן התעסקותה בעוה"ז, ואם הי' קובע עתים לתורה, גם שם מכניסים אותו באהלי תורה, ולעבודתו, אם עסק בעבודתו כראוי אז הנה עליתו עדי ערב שעולה בעילוי אחר עילוי עד הנועם והעריבות דעצמות א"ס ב"ה.

יום שני

א אדר שני, ר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, שני עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: ומשחרב . . . 86' ה' לו.

ביעלה ויבוא: זכרנו ה"א בו - בית דגושה - ופקדנו בו - בית רפוי'.

יום
חמישי

תהלים:

מפרק י

עד פרק יז

יום ראשון

ב אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: פרק כז. ואם . . . "לד" עשה ממש.

רבינו הגדול - הזקן - סידר לפני אנ"ש העבודה במוח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה, שתהי' רק כפי האמת ובאה ע"י עבודה.

ועבודה זו אינה כמו שטועים בזה טעות גמור לחשוב שצריך לפרק הרים ולשבר סלעים, איבערקערען די וועלט [להפוך את העולם]. האמת הגמור הוא, אשר כל עבודה ופועל, איזה שיהיו, בכוונה אמיתית די ומספיק: א ברכה בכוונה, דעם ווארט אין דאווענען כדבעי [מלה בתפלה כראוי] בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד, א פסוק חומש בידיעה שהוא דבר ה', א פסוק תהלים, ומדה טובה לקרב לבו של חברו באהבה וחבה.

אמת הדבר, אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעת רבה ועצומה, פשוט לערנען א רבוי און פארשטיין [ללמוד הרבה ולהבין] - כל אחד לפי ערכו - ואז ה' בעזרו שיהי' כפי האמת.

יום שלישי

ב אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, שלישי עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: ואם ירחיב . . . 86' כמ"ש לקמן.

הברכה צריכה לאיזה דבר שתאחז בו, וכמו המטר על שדה חרושה וזרועה, או היורה ומלקוש על תבואת השדה והכרם. אבל בשדה בור לא חרושה ולא זרועה, אין המטר יורה ומלקוש מביאים תועלת.

יום שני	ג אדר א	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תרומה, שני עם פירש"י. תהלים: יח"כב. תניא: ואדרבה . . . "לד" ידים כנ"ל.		
תהלים: מפרק יח עד פרק כב		
רבינו הזקן אמר: מצות אהבת ישראל הוא ליליד עם ישראל אשר מעולם לא ראה אותו, ומכל שכן לחבר עדת ישראל אשר במקום מגורו, שהוא בן או בת עדתו.		

יום רביעי	ג אדר שני	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: פקודי, רביעי עם פירש"י. תהלים: יח"כב. תניא: והנה בכל . . . "86" מסטרא דא.		
מענה הצ"צ לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת עול איז משנה דעם מהות. דורך קבלת עול פון א עבד פשוט, וואָס בשעת ער שלאָפּט איז אויך ניכר דער עול העבדות זיינער, קען אפילו א למדן און א גאון אויך קומען צו דער מעלה און חשיבות פון א פראָסט־תּמימות'דיקען מסירת־נפש איד.		
תרגום חפשי		
מענה הצמח צדק לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת עול משנה את המהות. על־ידי קבלת עול של עבד פשוט, שגם בשנתו ניכר עליו עול עבדותו, יכול גם למדן וגאון להגיע למעלתו וחשיבותו של יהודי של מסירות־נפש פשוט ותמים.		

יום שלישי	ד אדר א	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תרומה, שלישי עם פירש"י. תהלים: כג"כח. תניא: ובכל דחי' . . . "לד" צדיקים.		
תהלים: מפרק כג עד פרק כח		
ראשית ההכנה להתעסקות בשכלים עיוניים, ובשכל אלוקי בפרט, הוא א) יגיעת בשר להסיר הטוב טעם מעניני עולם. ב) יגיעת נפש לעורר הטוב טעם במושכלות בכלל, ובעניני אלקות בפרט.		

יום חמישי	ד אדר שני	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: פקודי, חמישי עם פירש"י. תהלים: כג"כח. תניא: פרק לה. והנה . . . "מד" ועבודתם.		
צו חסידות ביים מיטעלען רבי'ן, איז געווען זייער שטיל, דאָך פלעגט ער בשעת חסידות זאָגען: שא, שא.		
דער טאטע האָט עס ערקלערט, אז דאָס איז געווען אויף להשקיט נביעת המוחין. און האָט מיט דעם מבאר געווען דעם מאמר הזהר סבא דעתוהי סתים דשקיט ושכיך.		

תרגום חפשי		
בעת אמירת החסידות אצל אדמו"ר האמצעי שרר שקט מוחלט, למרות זאת נהג לומר תוך כדי אמירת חסידות: שא! שא! אבא הסביר שהדבר נעשה כדי להרגיע את נביעת המוחין [המעלה במחשבה סברות נוגדות וסותרות, ובכך לאפשר הכרעה בענין הנדון], ובכך ביאר מאמר הזהר "סבא דעתוהי סתים דשקיט ושכיך" [זקן דעתו מופלאה (משום) ששוקט ומיושב].		

קרקע אינה נגזלת

יום ראשון כ"ח שבט ה'תשס"ט

למדים מסברא, שלא שייך לגזול קרקע. אבל ברמב"ם מפורש (הל' גניבה פ"ז ה"א) שהגזול קרקע כן עובר על "לא תגזול" ו"קרקע אינה נגזלת" היינו רק שאינה עוברת לרשות הגזולן. ואף שהקרקע היא תמיד ברשות בעליה, מצינו שהגזול קרקע יש לו בה זכות כשואל, לענין הגזול סוכה שאינה בחזקת הגזולן כי בהיותה מחוברת לקרקע אינה נגזלת, אבל היא כשואלה בידו וסוכה שאולה כשרה (סוכה לא, א ורש"י שם). אלא שזהו רק בדיעבד, אבל לא לכתחילה, כי סוכה שאולה ברשות היא כשל השואל, מה שאין כן סוכה גזולה (שו"ע אדה"ז א"ח תרל"ז, ד וי"א).

הלכות גזילה ואבדה, פרק ט הלכה א: הַגּוֹזֵל קֶרֶקַע מִחֵבְרוֹ וְהַפְסִידָהּ... אִם נִשְׁחָתָה מֵאֵלֶיהָ... אוֹמֵר לוֹ: 'הֲרִי שְׁלָךְ לַפְּנִי'; שֶׁהַקֶּרֶקַע בְּחֻזְקַת בְּעֻלְיָה קָנָתָה; וְאִין אֲחֵרִיּוֹת הַפְסָדָה עָלָיו. ומבואר בגמרא (ב"ק ק"ז, ב) שלמדים הלכה זו מכך שבפסוקים המדברים בהשבת הגזילה (ויקרא ה, כא-כד) נזכרו בהם דברים המיטלטלים ולא קרקעות. אמנם התוס' (ב"מ סא, א) כתבו, ש"קרקע אינה נגזלת" סברא היא "משום שאי אפשר להזיזה ממקומה". וכתב ה'פני יהושע' שלדעת התוס' הלימוד מהפסוקים הוא רק שאין בקרקע דין השבת גזילה, אך זה שבגזילת קרקע אינו עובר על "לא תגזול"

אבדת רבו ואבדת אביו

יום שני כ"ט שבט ה'תשס"ט

אפשרות להשיב רק אבידה אחת, ולכן אם אביו אינו שקול בחוכמתו לרבו - צריך להחזיר את של רבו, כי אם לא כן רבו יפסיד את אבידתו לגמרי. הסבר נוסף: אם אביו לימד אותו תורה, ולו מעט, הרי אף שאת רוב חוכמתו קיבל מרבו - יש להקדים את השבת אבידתו של אביו אף שאין אביו שקול בחוכמתו לרבו, אך אם אביו לא לימדו כלל, אבדת אביו קודמת רק אם הוא שקול בחוכמתו לרבו, אך אם רבו גדול מאביו, אבדת רבו קודמת (ארבעה טורי אבן לרמב"ם הל' ת"ת פ"ה ה"א).

הלכות גזילה, פרק י"ב הלכה ב: פָּנַע בְּאֲבֵדַת רְבּוֹ עַם אֲבֵדַת אָבִיו - אִם הָיָה אָבִיו שְׁקוּל בְּנֶגֶד רְבּוֹ, שָׁל אָבִיו קוֹדֶמֶת. מכאן שאם אביו אינו שקול לרבו - אבדת רבו קודמת לאבדת אביו, והרי זה סותר לדבריו בהלכות תלמוד תורה (פ"ה ה"א) - "אם היה אביו חכם אף על פי שאינו שקול כנגד רבו משיב אבידתו ואחר כך משיב אבידת רבו". וכך מיישב את הסתירה ה'לחם משנה' (הל' ת"ת שם): בהלכות תלמוד תורה מדבר הרמב"ם במקרה שניתן להשיב הן את אבדת אביו והן את אבדת רבו, והשאלה היא השבת אבדת מי מהשניים להקדים, ובזה פסק שיש להקדים את של אביו, אף שאינו שקול בחוכמתו לרבו. ואילו כאן מדובר שיש

מתי מועיל 'יאוש שלא מדעת'?

יום שלישי ל' שבט ה'תשס"ט

ואם כן ספק האם החפץ הונח או נאבד הוא ספק גזילה. בהתאם לקביעה זו, דעת הרמב"ם שאם לא היה בחפץ סימן זכה בו המוצא, תואמת את שיטתו ש'ספק גזילה' אל מול 'ודאי ייאוש' מותרת. פסיקה הנשענת על דברי הגמרא (ב"ק ק"ד, א) שהמוכסים שנטלו מאדם את חמורו ונתנו לו חמור אחר, אותו חמור יהיה שלו, כי בעל החמור התייאש. ושואלים הראשונים: הלוא יאוש בעלים הנובע מאיסור (גזילה, למשל) אינו קונה! אבל הרמב"ם סובר כי מאחר שהייאוש ודאי והאיסור שגרם לייאוש ספק (כי שמא אותו חמור היה של המוכסים בדין) - אין הספק מוציא מידי ודאי. והוא הדין כאן: מאחר שמדובר בחפץ שספק אם הונח או נאבד הרי זה ספק גזילה מול ייאוש ודאי שהרי אין בו סימן ולכן לא יחזיר.

(חידושי הגר"ח בסוגיות הש"ס, ב"מ, עמ' קב)

הלכות גזילה ואבדה, פרק טו הלכה א: כָּל הַמוֹצֵא אֲבֵדָה - בֵּין שֵׁשׁ בָּהּ סִימָן, בֵּין שְׁאִין בָּהּ סִימָן - אִם מִצָּאָהּ דֶּרֶךְ הַנֶּחֱתָה, אִסּוּר לָעֵךְ בָּהּ; שֶׁמָּא בְּעֻלְיָה הִנִּיחָהּ שָׁם עַד שִׁיחֲזֹרָהּ לָהּ... וְאִם הָיָה דֶּכֶר שְׁאִין בּוֹ סִימָן - זָכָה בּוֹ, וְאִינוּ חַיִּב לְהַחֲזִירוֹ. בגמרא (ב"מ כה, ב) מובא שחפץ שיש ספק לגביו אם הונח או נאבד - "לכתחילה לא יטול, ואם נטל - לא יחזיר". וכתב הרמב"ם שבספק אם החפץ הונח ואין בו סימן, זוכה המוצא בחפץ, כי מצד אחד אין למוצא אפשרות לזהות את הבעלים, ומצד שני לאחר שנטל אינו חייב להחזיר למקום שבו מצא (ראה כס"מ). אבל הראב"ד סובר שבספק כעין זה יהא מונח עד שיבוא אליהו. וה'מגיד משנה' כתב שהלכה כדעת הראב"ד, כי אף שבעל החפץ מתייאש לבסוף, הרי זה "יאוש שלא מדעת". והגר"ח מבריסק מיישב את הרמב"ם: הנוטל חפץ שניכר כי הונח על ידי הבעלים הוא בעצם גזולן,

מסירת הכתובה לכלה - בנוכחות עדים?

יום רביעי א' אדר ה'תשס"ט

לֵוָה וְלֹא לֵוָה; שֶׁמָּא פָּתַח לָתֵן וְלֹא נָתַן, וְאַחֵר שֶׁכָּתַב שְׁמֵר וְהַ מָּכַר שָׂדֶה זֶה אוֹ נָתַנָּה בְּמִתְנָה לְאַחֵר וְחֹזֵר בּוֹ; וְזֶה שְׁמוּדָה לֵוָה, בְּדִי

הלכות גזילה ואבדה, פרק יח הלכה ט: מִצָּא שְׁמֵר מִתְנָה - אִם מִתְנָה בְּרִיאָה הִיא - אָף עַל פִּי שְׁשִׁנְיָהּ מוֹדִים, לֹא יִחֲזִיר לָא

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ לז

באמצעות הכתובה, כמבואר בסידור רבי סעדיה גאון שהאישה מתקדשת על ידי נתינת כוס יין ומסירת הכתובה ולפי זה ברור שמסירת הכתובה צריכה להיות בפני עדי מסירה, מדין 'אין דבר שבערוה פחות משנים'.

ויש פוסקים שבימינו אין צורך שמסירת הכתובה תהיה בפני עדים, כי הקידושין מתבצעים על ידי נתינת הטבעת ושטר הכתובה אינו אלא ראייה על התחייבות הכתובה ושעבודיה. ולדעתם, השטר אינו פועל את ההתחייבות מדין שטר קניין, אלא מכוח העובדה שהמתחייב גומר בליבו ומשעבד את נפשו בשטר ולכן אין צורך למסור את השטר בפני עדים.

(כתובה כהלכתה, שביכי אש, סי' ח)

לעשות קניניה על האחרון שנתן לו או שפטר לו. בעיקרה של הכתובה עומדת התחייבות של הבעל לתת לאישה סכום כסף במקרה של גירושין או מות הבעל לפני האישה. וכן הכתובה נועדה למנוע גירושין שאינם הכרחיים - "כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה" (כתובות לט, ב). הכתובה ניתנת לכלה בחופה, והפוסקים דנים האם הדבר צריך להיות בפני עדים.

התשב"ץ כתב (ח"ג ס"א) כי נהוג שמסירה תהיה בפני עדים ונתן טעם לכך מדברי הרמב"ם כאן שאין תוקף לשטר עד שנמסר לידי הקונה והוא הדין לגבי ההתחייבות שבכתובה. (תשב"ץ, ח"ג, סי' שא) יתירה מזו, גאוני בבל כתבו שהיו נוהגים לקדש את האישה

חומר האיסור להלבין פנים

וראה בנין ציון, סי' קעב) וכך כותב גם הרשב"ץ (מגן אבות, אבות, פ"ג מ"א): "תולדות רציחה שהיא ביהרג ואל יעבור היא ההלבנה". מאידך דייק ה'בנין ציון' (שם) מלשון הגמרא "כל המלבין פני חברו ברבים כאלו שופך דמים", שאין זה איסור רציחה ממש והביא ראייה ממאמר הגמרא (פסחים ק"ח, א) "כל המבזה את המועדות כאלו עובד עבודה זרה", והרי לא מצינו דין ייהרג ואל יעבור בביזוי המועדות. והמקדק בדברי הרמב"ם ימצא כי בשלושה מקומות (כאן, בהלכות דעות פ"ו ה"ח, ובהלכות תשובה פ"ג ה"ד) הביא את האיסור להלבין פנים, ובכולם לא הזכיר על חובה כלשהי למסור את הנפש ומכאן שאינו סובר כרבינו יונה (עיניים למשפט ברכות מג, א. וראה שו"ת להורות נתן, ה, אר"ח סי' ב).

הלכות חובל ומזיק, פרק ג הלכה ה: המבז את חברו בדרבים... פטור. אמרו חז"ל: "נזק לו לאדם שיפיל את עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים..." (ברכות מג, ב). והקשו התוספות (סוטה י, בד"ה נזק): לפי זה, יש למסור את הנפש כדי למנוע הלבנת פנים, והרי הלכה היא (פסחים כה, א-ב) שדין ייהרג ואל יעבור אמור רק עבורת כוכבים, גילוי עריות ושפיכות דמים! ויתרצו: "משום דעבירת הלבנת פנים אינה מפורשת בתורה, ולא נקט אלא עבירות המפורשות".

למעשה, נחלקו בכך ראשונים. לדעת רבנו יונה (שערי תשובה, שער ג, קלט) יש למסור את הנפש כדי לא להלבין פנים כדין ייהרג ואל יעבור, שנאמר בשפיכות דמים, משום אבק רציחה, כשם שחובה למסור את הנפש על אבק עבודה זרה (כריפו בעצי אשירה,

האדם אינו אדון על גופו

נותן לו רשות להכותו, כי אין לאדם רשות על גופו כלל להכותו. (ב) מהות החיוב בנזקי אדם היא "עין תחת עין", אלא שהתורה עצמה החליפה את עין המזיק בתשלום ממון ככופר. מעתה יובנו דברי הרמב"ם שהמודה שחבל בחברו ולא היו שם עדים פטור מן הנזק: מכיון שבעצם החיוב של חובל הוא לא ממון אלא "עין", לא שייך כאן הגדר של הודאת בעל דין כמאה עדים, מאחר שהאדם אינו אדון על גופו ואיבריו, ולא ניתנו לו מאת הקב"ה אלא להשתמש בהם, אך לא לחבול בהם, ולענין זה כאילו אין כאן בעל דין המודה.

(לאור ההלכה, מהר"י תשס"ד, עמ' תל)

הלכות חובל ומזיק פרק ה, הלכה ו: הוזה החובל שהוא חבל, משלם חמשה דברים, שיתרי העדים היו שם שנכנס לתוך ידו שלם בשעת המריבה ויצא חבול. אבל אם לא היו שם עדים כלל, והוא אומר: 'הבלתי בי', והוזה מעצמו - פטור מן הנזק... על פסק הרמב"ם שהמודה שחבל בחברו ולא היו שם עדים - פטור מן הנזק וחייב רק בשבת ובושת וריפוי, תמחו נושאי כליו: הרי נזק הוא ממון ולא קנס, כמבואר בגמרא (בבא קמא מא, א) ורק המודה בקנס פטור, בעור שבממון "הודאת בעל דין כמאה עדים דמי"! וביאר הגרש"י זצ"ל:

(א) את ההלכה שאין האדם רשאי לחבול בעצמו מנסח אדמו"ר הזקן בלשון זו: "אסור להכות את חברו אפילו הוא

בין 'רודף' ל'מוסר'

למיתה" (להלן ה' י'). ואם כן, מדוע חייב לשלם מה שלקח האנס, הרי אין תשלומים במקום שיש חובת מיתה (פני יהושע ב"ק ק"ו, ב)? ומבאר בעל האור שמח: רודף אחר חברו להורגו או רודף לדבר עבירה שמצוה להורגו - הרי זה כדי להציל נפש או להציל מעבירה ולא כדי

הלכות חובל ומזיק, פרק ח הלכה א: המוסר ממון חברו ביד אנס, חייב לשלם מן היפה שבנכסיו. ויש להקשות: 'מוסר' דינו כ'רודף' שמצוה להורגו, ואפילו "קודם שימסור... כשאמר הריני מוסר פלוני בגופו או בממונו... התיר עצמו

לח הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

להציל ממון, ועל זה נאמר הדין שאין חיוב תשלומין כשיש חיוב מיתה ("קים ליה בדרכה מיניה"). לא כך הדבר ב'מוסר'. צריך להרגו כדי למנוע נזק של ממון ישראל על ידי העברתו לגוי. ואם כן, פשיטא שאין לפטור את ה'מוסר' מתשלום, שהרי הריגתו נועדה למנוע הפסד, ואיך יפטר מלשלם את ההפסד שגרם (חידושי רמ"ש ב"ק שם) !

והגרח"ע גרודזינסקי מיישב: חיוב הממון חל על ה'מוסר' בשעה שהממון נמסר לגוי, ובאותה העת נפקע כבר חיוב המיתה, כדברי הרמב"ם להלן (בהל' יא), ונמצא שחיוב המיתה והתשלומים אינם באים כאחד, וכבר פסק הרמב"ם (הל' גניבה פ"ג ה"א) שבאופן כזה חיוב התשלומים לא בטל מפני חיוב המיתה (אחיעזר ח"א, יח, ב).

אגרות קודש

ב"ה, ראש חדש אדר ה'תשכ"א

ברוקלין, נ. י.

כבוד המשתתפים בשיעור גפ"ת

הנלמד בבית הכנסת עדת יעקב בברוקלין

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם נודעתי ע"י הרה"ח אי"א נו"נ רב פעלים בעל מרץ וכו' מו"ה משה פנחס שי' הכהן, אשר ימים אלו מסיימים בלימודם ברבים - מסכת מגילה.

ובודאי כמנהג ישראל אשר תורה היא, תיכף יתחילו לימוד מסכת אחרת, וכנוסח הנקבע מקדמונים, יהי רצון מלפניך ה"א כשם שעזרתני לסיים כו' כן תעזרני להתחיל כו'.

אשר גם בזה יש לפרש ע"ד המבואר בדא"ח, אשר לשון ציווי התורה פירושו גם הבטחה לעתיד, וכמו "שיהיו קורין כאו"א בזמנו" דפירושו ציווי וגם הבטחה (שהרי לא ידח ממנו נדח), ועד"ז בהאמור, בקשה מלפניך (אשר ע"ז באה) גם הבטחה מלפניך, כשם שעזרתני כן תעזרני בודאי.

ויהא כל הנ"ל כסיום יהי רצון האמור וחותרו, ה' יברך את עמו בשלום, כלי המחזיק ברכתו של הקב"ה בכל המצטרך לאדם ולביתו.

ויהי רצון אשר יקוימו גם התחלת וסוף מסכת זו שמסיימים, מסכת מגלה : מגלה נקראת ב"א כו' בט"ו, וידוע שרומז בזה לשם הוי' - שסיומו יא (וי' ה') והתחלתו טו (וי' ה'), וסכום הכולל של כל ימי קריאת המגלה, י"א עד ט"ו, הוא ס"ה כמספר שם אדנ"י, שם הוי' כמו שהוא נקרא כשנתעלם, ז. א. כשאלקות מסתתר בלבושי עולם, ומודגש זה ביותר במגלה - שלא נזכר בה השם כי אם רמז בר"ת וסופי תיבות. ולכן נצטוינו שתהי' המגלה **נקראת** ופרסומי ניסא. וכמו כן הוא בכלל ע"י לימוד התורה, המברר עניני העולם ופוסק זה מותר וטהור וכשר להעשות בו רצון ה' ומצותו וזה לא הותר למלאכת שמים,

וע"י פעולה זו **דנפש** האדם **בעולם** - מגלים ג"כ תוכנם האמתי של כל ימי **השנה** ותכליתם, כי כל יומא ויומא צ"ל עביד עבידתי, ובפרט - הוא ע"י לימוד המיוחד שתקן משה לישראל שיהיו שואלים ודורשים **בעניניו של יום**, ובאופן כפירוש רש"י שם - לקבל ולקיים עליהם ועל בניהם בזה ובבא.

כבוד ובברכה לבשו"ט.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ח שבט-ד' אדר ה'תשס"ט

יום ראשון כ"ח שבט ה'תשס"ט

הלכות גזלה ואבדה פרק ז

א. כל מי שנתחייב ממון לחברו הישראלי, וכפר בו ונשבע על שקר - הרי זה חייב להחזיר לו הקרן ששכר בו, והוספת חמש; וחייב בקרבן, והוא הנקרא 'אשם גזלות'.

ב. אחד הגזל, או העושק, או הגונב, או שהלוהו, או שהפקיד אצלו, או מצא אבדה וכחש בה, או שהיתה בנייהן שתפות ונשאר לו אצלו ממון, או שעשה לו מלאכה ולא נתן לו שכרו. כללו של דבר: כל שאלו הודה היה חייב לשלם בדין, וכפר ונשבע - משלם קרן וחמש, שנאמר: "וכחש בעמיתו בפקדון וכו'".

ג. במה דברים אמורים? בשהיה חייב לשלם מחמת עצמו; אבל אם היה חייב לשלם מחמת אביו, אינו משלם חמש. כיצד? כגון שגזל אביו או גנב או שהיה חייב לאחרים, והבין יודע, וכפר הבין ונשבע, ואחר כך הודה - משלם הקרן בלבד, שנאמר: "אשר גזל" - על גזלו הוא מוסיף חמש, ואינו מוסיף חמש על גזל אביו.

ד. במה דברים אמורים? בשאין הגזלה קנימת; אבל אם גזל אביו ומת, והרי הגזלה קנימת, וכפר היורש ונשבע, ואחר כך הודה - משלם קרן וחמש.

ה. גזל האב ונשבע והודה, ואחר כך מת - הרי היורש משלם קרן וחמש;

ו. גזל ונשבע ומת, והודה היורש - משלם הקרן בלבד. וביין כך וביין כך, היורש פטור מן האשם.

ז. הנשבע לגוי - משלם את הקרן, ואינו חייב בחמש, שנאמר: "וכחש בעמיתו". וכן הגזל פחות משנה פרוטה, וכפר ונשבע - אינו חייב בחמש, שאין פחות משנה פרוטה ממון. במה הוא החמש? אחד מארבעה בקרן; שאם גזל שנה ארבעה ונשבע, משלם חמשה; ואם היתה הגזלה קנימת - מחזיר אותה, ונותן דמי רביע שלה.

ח. אין הנשבע על פטירת ממון משלם חמש, עד שיודה מעצמו; אבל אם באו עדים, והוא עומד בכפירתו - משלם הקרן בלבד על פי עדים, ואינו משלם את החמש; שהחמש עם הקרבן לכפרה הם באים, ואינו מביא אותן אלא על פי עצמו.

ט. הגזל את חברו - אף על פי שכפר בו, הואיל ולא נשבע, אם חזר והודה, אינו חייב לרדף אחר הבעלים עד שיחזיר להן ממון שבדיו; אלא יהי ביד הגזלן, עד שיבואו הבעלים ויטלו שלהן. אבל אם נשבע על שנה פרוטה ומעלה - חייב לרדף אחר הבעלים עד שיחזיר להן, אפלו הן באיי הים; מפני שכבר נתאשו אחר שנשבע, ואינו באין עוד לתבעו.

י. אפלו החזיר הגזלה בלא חוץ משנה פרוטה, חייב להוליכה אחר הבעלים; ולא יתן לא לבנו של נגזל, ולא

לשלוחו, אלא אם כן עשה הנגזל השלוח בעדים. ואם הביא את הגזלה ואת החמש לבית דין שבעירו - הרי זה מביא אשם, ומתכפר לו; ובית דין מטפלין בה, עד שתגיע לבעלה. וכן נותן הוא לשליח בית דין. וכל הנותן הגזל וכיוצא בו לבית דין, יצא.

יא. נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החמש, או שמחל לו על הקרן ולא מחל לו על החמש, או שמחל לו על זה ועל זה חוץ מפחות משנה פרוטה בקרן - אינו צריך להוליך אחרי, אלא יבוא הנגזל ויטל את השאר. ואף על פי שהגזלה עצמה קנימת, אין חוששין שמה תיקר ונמצא הנשאר שנה פרוטה. אבל אם נתן לו את החמש ולא נתן לו את הקרן, או שמחל לו על החמש ולא מחל לו על הקרן, או שמחל לו על זה ועל זה, חוץ משנה פרוטה בקרן - חייב להוליכו אחרי, או יתן לבית דין שבעירו כמו שבארנו.

יב. המחזיר את הקרן לבעלים, וכפר פעם שניה בחמש ונשבע עליו - נעשה החמש קרן לכל דבר, ומשלם עליו חמש אחר, שנאמר: "והמשתיו יוסף עליו" - מלמד שהוא מוסיף חמש על חמש, עד שיתמעט החמש שיכפר בו ונשבע עליו משנה פרוטה.

יג. מי שהיה אצלו פקדון, וטען שאבד ונשבע, וחזר והודה שהוא אצלו, וחזר וטען שאבד ונשבע, וחזר והודה שהוא אצלו - משלם חמש לכל שכנועה ושכנועה עם הקרן האחד, שנאמר: "והמשתיו יוסף עליו", מלמד שהוא משלם במה חמשים על קרן אחד.

הלכות גזלה ואבדה פרק ח

א. הגזל את חברו, ומת הנגזל - יחזיר הגזלה ליורשין; ואם אבדה או נשתנת, נותן להן דמיה. ואם נשבע לו, ואחר כך מת - נותן הקרן והחמש ליורשין.

ב. הגזל את אביו ונשבע לו, ומת האב - אם אין הגזלה קנימת או נשתנת, עושה חשבון עם אחיו על הקרן ועל החמש; ואם הגזלה קנימת, חייב להוציא הגזלה עצמה מתחת ידו. לפיכך, נותן את הגזלה ואת החמש לאחיו, ועושה עמקן חשבון.

ג. אם אין לו אחין, שנמצא זה הנגזל לבדו הוא היורש - מוציא הגזלה מתחת ידו לבניו; ואם אין לו בנים לזה הבן הנגזל - נותנה לבעל חובו, או בהלוואתו, או לצדקה. הואיל ויצאה הגזלה עצמה מתחת ידו - נפטר, אף על פי שנתנה מתנה או פרעה בחובו; והוא, שיידיעם ויאמר: 'זה גזל אבא'.

ד. וכן הגזל את הגר ונשבע לו, וחזר והודה לו, וזקף עליו הכל מלנה, ואחר כך מת הגר - אף על פי שזקה בגזלה, חייב להוציאה מתחת ידו.

ה. במה דברים אמורים? בשהודה בינתיים. אבל אם גזל את הגר שאין לו יורשים, ונשבע לו, ומת הגר - הרי זה

המזכר הראשון, עד שיחזר הלוקח מן הגזלן על הגזלן ויטל ממנו, כמו שיתבאר.

הלכות גזלה ואבדה פרק ט

א. הגזל קרקע מחברו והפסידה [גרס לה נזק], כגון שחפר בה בורות שיחין ומערות, או שקצץ את האילנות, ושחת המעצנות, והרס הבנין - חייב להעמיד לו שדה או בית כשהיו בשעת הגזלה, או לשלם דמי מה שהפסיד. אבל אם נשחתה מאליה, כגון ששטפה נהר או נשרפה באש שירדה מן השמים - אומר לו: 'הרי שלך לפניך'; שהקרקע בהזקת בעליה קימת; ואין אחריות הפסדה עליו, אלא אם בן הפסיד בידו - מה שאין הדין בן במטלטלין או בעבדים, כמו שבארנו.

ב. גזל שדה, ונגזלה ממנו, ונטוליה מצידי [אנסיס] בכת המלך - אם מפת מדינה היא, כגון שלקח המלך שדות או בתים של כל אנשי המדינה - אומר לו: 'הרי שלך לפניך'; ואם מחמת הגזלן נלקחה - חייב להעמיד לו שדה אחרת. ג. אנס המלך את הגזלן, ואמר לו: 'הראה לנו כל מה שיש לך', והראה לו שדה זו שגזל בכלל שדותיו, ונטלה המלך - חייב להעמיד לו שדה אחרת כמותה, או נותן דמיה. ד. גזל שדה והפסידה בידו - כשבעל השדה גובה את דמי מה שהפסיד הגזלן, גובה אותן מנכסים בני חורין [שנמצאים בידו], מפני שהוא כמלוה על פה; ואם עמד הגזלן בדין ונתחייב לשלם, ואחר כך מכר - גובה מנכסים [של הגזלן] משעבדי [שנמכרו אחר העמדה בדין].

ה. גזל שדה ואכל פרותיה - משלם כל הפרות שאכל מנכסים בני חורין. גזל והשביח - שמים לו, וידו על התחתונה: אם השביח יתר על ההוצאה, נוטל ההוצאה בלבד מן הנגזל; ואם ההוצאה יתרה על השביח, אין לו מן ההוצאה אלא שעור השביח.

ו. גזל שדה ומכרה, והשביחה הלוקח - אם השביח יתר על ההוצאה - נוטל ההוצאה מן בעל השדה, ונוטל הקרן עם שאר השביח מן הגזלן; (ו) הקרן - מנכסים משעבדי, ושאר השביח - מבני חורין. ואם הפיר בה שהיא גזולה כשלקחה - אינו נוטל מן הגזלן אלא הקרן בלבד, ומפסיד שאר השביח היתר על ההוצאה. היתה ההוצאה יתרה על השביח - בין שהפיר בה שהיא גזולה, בין שלא הפיר בה - אין לו מן ההוצאה אלא שעור השביח; נוטלו מן בעל השדה, ונוטל הקרן מן הגזלן מנכסים משעבדי.

ז. הגזל שדה ומכרה, ואכל הלוקח פרותיה - מחשבין עליו כל הפרות שאכל, ומשלם לבעל השדה; וחזור וגובה אותן מן הגזלן מנכסים בני חורין. ואם הפיר בה שהיא גזולה - אין לו פרות, ואינו גובה מן הגזלן אלא הקרן בלבד.

ט. המזכר שדה שאינה שלו - אין ממכרו ממכר, ולא קנה לוקח כלום, כמו שבארנו. חזר הגזלן אחר שמכרה, ולקחה מבעליה - נתקיימה ביד הלוקח מן הגזלן. ואפילו נתנה לו הגזלן מתנה כשהיתה גזולה בידו - כיון שחזר

חייב לשלם הקרן והחמש לכהנים של אותו משמר [שיקריב האשם], ומביא אשמו; ואחר כך יתכפר בו.

י. מפי השמועה למדו, שזה שנאמר בתורה: "ואם אין לאיש גאל" - בגר שמת ואין לו יורשים הכתוב מדבר. ואשם זה האמור כאן, הוא הגזלה או דמי הגזלה. לפיכך, המחזיר גזל הגר בלילה, לא יצא, שהרי אשם קראו הכתוב, ואין מקריבין בלילה. ואין הכהנים חולקין גזל הגר כנגד גזל הגר [פעם לאלו ופעם לאלו], כדרך שאין חולקין בשר אשם זה כנגד בשר אשם אחר.

ז. כל גזל הגר שאין בו שנה פרוטה לכל כהן וכהן מאנשי משמר, לא יצא המחזירו ידי השבחה - שנאמר: "המושב לה", לכהן, עד שתהיה השבחה לכל כהן. ולמה נאמר בגזל הגר "איש"? שהאיש אתה צריך לחקר ולחזר עליו, אם יש לו יורשין או אם אין לו; אבל אם היה הגר קטן - אי אתה צריך לחזר עליו, אלא חזקתו שאין לו יורשין.

ח. הכהנים בגזל הגר, כמקבלי מתנות הן. לפיכך, הגזול חמץ מן הגר שאין לו יורשין, ועבר עליו הפסח - חייב לתן לכהנים את דמיו כשעת הגזלה; שאם יתננו להם עכשו, אינה מתנה - שהרי הוא אסור בהנחה. ואלו היה הגר קטן, היה אומר לו: 'הרי שלך לפניך', כמו שבארנו. ט. כהן שגזל גר שאין לו יורשים, ונשבע לו, ומת הגר - לא זכה זה בגזלה שתחת ידו, אלא יוציא מתחת ידו לכל אחיו הכהנים בני המשמרה.

י. הגזול את הגר ונשבע לו, ומת הגר, והפריש אשמו וגזלתו להעלותו לכהנים, ומת הגזלן קדם בפרה - הרי בני הגזלן יורשין את כסף הגזלה או הגזלה עצמה; והאשם ירעה עד שיפיל בו מום, כמו שבארנו במקומו. יא. נתן הגזלן את הכסף לאנשי משמר, ומת קדם בפרה [הקרבן] - אין יורשי הגזלן יכולין להוציא מיד הכהנים, שנאמר: "איש אשר יתן לכהן, לו יהיה"; ואפילו היה הגזלן קטן, שאין מתנתו מתנה - אין יורשיו מוציאין מיד הכהנים. יב. נתן את הכסף לאחת מן המשמרות, ואת האשם למשמרה זו [של השבוע] שהיא שבתה - יחזר הכסף אצל האשם, לאנשי המשמרה הקבועה; שהמשמרה שלקחה כסף בלא שבתה לא זכתה, ומוציאין מידה.

יג. אין מקריבין את האשם עד שיחזיר הגזלן הקרן לבעלים, או לכהנים אם היה גזל גר שאין לו יורשין. נתן את הקרן והקריב אשמו - נתכפר לו, ואין החמש מעכב הכפרה; וחיוב לתן את החמש אחר הכפרה.

יד. העבדים והשטרות והקרקעות, אין בהם תוספת חמש, שנאמר: "וכחש בעמיתו בפקדון וכו'" - כל האמור בענין, מטלטלין הוא וגופו ממון; וצאו הקרקעות, ויצאו עבדים שהקשו לקרקעות, ויצאו שטרות שאין גופן ממון. וכן אם היה גזל גר שאין לו יורשים, אינן חוזרין לכהנים. וכן הקרקע אינה נקנית לגזלן לעולם, אלא ברשות בעליה קיימת; ואפילו נמכרה לאלף, זה אחר זה, ונתאשו הבעלים - הרי זו חוזרת לנגזל בלא דמים. וכל מי שיצאה מתחת ידו - חוזר על זה שמכרה לו, וחוזר המזכר השני על

ב. במה דברים אמורים? בשהודו הבעלים שאמת טען הגוי המוכר, או יעידו עדי ישראל שאמת טען הגוי. וכן אם היה שם מלך או שר באותו המקום שכלל לכף את הגוי שמכר לדיו, ולא תבעו הבעלים את הגוי - אינן יכולין להוציא מיד הלוקח מן הגוי, אף על פי שאינן מודין לגוי, ואף על פי שאין שם עדים שאמת טען הגוי; שהרי הלוקח אומר לבעלים: 'אם גזלן הוא הגוי, למה לא תבעתם אותו בדיניהם?'

ג. הגויים המציקין לישראל ומבקשין להרג אותן עד שיפדו עצמו מיד הגוי בשדהו או בביתו, ויתנו למציק ואחר כך יניחנו - כשירצה המציק למכר אותה הקרקע - אם יש ביד הבעלים לקח מן המציק, הן קודמין לכל אדם. ואם אין ביד הבעלים לקח, או ששהת הקרקע ביד המציק שנים עשר חדש - כל הקודם ולקח מן המציק, וזה; וכלכך שיתן לבעלים הראשונים רביע הקרקע, או שליש המעות, מפני שזה המציק מוכר בזול; הואיל וקרקע שאינה שלו הוא מוכר - הרי זה מוכר בפחות רביע או קרוב לו, וזה הרביע של בעלים, שהרי מחמת שהיא שלהן מוכר בזול. לפיכך, הלוקח מן המציק בשלשים - נותן לבעלים עשרה, או נותן להם רביע הקרקע, ואחר כך יקנה הכל. ואם לא נתן, הרי רביע הקרקע כגזל בידו.

ד. היורד לתוף שדה חבירו שלא ברשות, ונטעה - אם היתה שדה העשויה לטע, אומדין במה אדם רוצה לתן בשדה זו לטעה, ונוטל מבעל השדה; ואם אינה עשויה לטע - שמין לו, וידו על התחתונה.

ה. אמר לו בעל השדה: 'עקר אילנך ולך' - שומעין לו. אמר הנוטע: 'הריני עוקר אילני' - אין שומעין לו, מפני שמכחיש את הקרקע.

ו. החצרות - הרי הן ראויין לכבדן, ולהוסיף בהן בתים וצלילות; לפיכך הורי הגאונים, שהבונה בחצר חבירו שלא מדעתו - הרי זה כנוטע שדה העשויה לטע, ושמין לו במה אדם רוצה לתן בכבדן זה לבנותו; והוא, שיבנה בגג המועיל [מביא תועלת] הראוי לאותה חצר כמנהג אותו מקום.

ז. היורד לשדה חבירו ברשות - אפלו נטע שדה שאינה עשויה לטע - שמין לו, וידו על העליונה; שאם היתה ההוצאה יתרה על השבח, נוטל ההוצאה; ואם השבח יתר על ההוצאה, נוטל השבח. ובעל בנוכסי אשתו, והשתף בשדה שיש לו חלק בה - כיוור ברשות הן, ושמין להן יחדם על העליונה.

ח. היורד לשדה חבירו שלא ברשות, ונטע או בנה, ואחר כך בא בעל השדה והשלים הבגנן או ששמר הנטיעות, וכיוצא באלו הדברים שמראין שדעתו נוטה [מסכימה] למה שעשה זה וכרצונו בא הדבר - שמין לו, וידו על העליונה.

ט. היורד לתוף חרבתו של חבירו, ובנאה שלא ברשות - שמין לו, וידו על התחתונה. ואם אמר בעל הבגנן: 'עצי ואבני אני נוטל' - בבית, שומעין לו; בשדה, אין שומעין לו, מפני שמכחיש את הקרקע. אמר לו בעל הקרקע: 'טל מה שבנית' - שומעין לו.

ולקחה, נתקמה ביד זה שקבל המתנה; שמפני זה טרח הגזלן עד שקנה, כדי לעמד בנאמנותו.

י. לפיכך, אם תבע הלוקח את הגזלן מפני שמכר לו שדה שאינה שלו, ונתחייב לשלם, והתחילו בית דין להכריז על [מכירת] נכסי הגזלן כדי להגבות מהן הלוקח, ואחר שהתחילו ההכרזות לקחה הגזלן מן הבעלים - לא נתקמה ביד הלוקח; שמאחר שהכריזו על נכסיו, נגלה שאינו נאמן, ולא לקחה מן הבעלים כדי להעמידה ביד הלוקח. **יא.** לקחה הגזלן מן הבעלים אחר שמכרה כשהיא גזולה, וחרר ומכרה לאחר, או נתנה במתנה, או הורשה - הרי גלה דעתו שאינו רוצה להעמידה ביד זה שלקחה ממנו כשהיתה גזולה. וכן אם נפלה לגזלן בירשה, לא נתקמה ביד הלוקח.

יב. גבה אותה הגזלן בחובו - אם יש לגזלן קרקע אחרת, ואמר לו הגזלן: 'זו אני גובה בחובי' - הרי זה נתפס להעמידה ביד הלוקח; ואם אין לגזלן קרקע אלא זו, לגבות את חובו הוא שנתפס.

יג. נתנוה הבעלים לגזלן מתנה, קנה אותה הלוקח; שאלו לא טרח לבעלים, לא היו נותנין לו מתנה, ומפני זה טרח, כדי שיזכה בה בדין, ויעמד בנאמנותו ויתקיים ביד הלוקח.

יד. הגזל שדה, ואחר שגזלה והחזק גזלן עליה חור ולקחה מבעלים הראשונים, וטען הנגזל ואמר: 'אנוס הייתי בשעה שמכרתי לו, ושלל לדעתי מכרתי מחמת גלגלותי' - לא זכה הגזלן, אף על פי שיש לו עדים שלקחה בפניהם; ויתחור השדה לבעליה, ומחזירין לגזלן הדמים שנתן.

טו. במה דברים אמורים? בשהעידו העדים שמנה בפניהם את המעות. אבל אם העידו שבעל הקרקע מכר לגזלן, והודה לו בפניהם שנתן לו דמים כך וכך, והנגזל טוען שלא נתן לו כלום, ומחמת יראה הודה לו - אין לגזלן כלום, אלא מוציאין ממנו השדה בלא דמים, מפני שלא הודה לו אלא מפני הפחד כששען, הואיל והחזק גזלן עליה.

טז. אין בעל השדה צריך לעשות מודעה [הודעה לעדים] על מכר זה [שהוא באונס]; הואיל והחזק זה גזלן על שדה זו ואין ראיתו בה ראיה, אינו צריך למסר מודעה. ואין דין הגזלן בדין האונס חבירו ותלה אותו עד שימכר לו; שזה האונס אינו רוצה לגזל, ולא גזלו עדין כלום; לפיכך, אם לא מסר המוכר האונס מודעה - ממכרו קים.

יום שני כ"ט שבט ה'תשס"ט

הלכות גזלה ואבדה פרק י

א. גוי בעל רוע שאנס [בכח] נכסי ישראל, וירד לתוף שדהו מחמת שהיה לו חוב על בעל השדה, או מחמת שיש לו נזקין ביד זה הישראלי, או מחמת שהפסיד ממונו, ואחר שתקף על השדה מכרה לישראל אחר - אין הבעלים יכולין להוציא מיד הלוקח.

ישראל, ומצא בה אבדה - נוטל ומכריו; ואם בא ישראל ונתן סימניה, חייב להחזיר.

ז. היה רב העיר גויים - אם מצא במקום מן העיר שרוב המצויים שם ישראל, חייב להכריז. אבל אם מצא בסמיה [דרך גדולה] ופלטיה [רחבה] גדולים כבתי כנסיות וכבתי מדרשות שהגויים מצויין שם תמיד [כשומרים], ובכל מקום שהרבים מצויין שם - הרי המציאה שלו, ואפלו בא ישראל ונתן סימניה; שהרי נתאש ממנה כשנפלה, מפני שהוא אומר: 'גוי מצאה'. אף על פי שהיא שלו - הרוצה לילך בדרך הטוב והישר, ועושה לפנים משורת הדין - מחזיר את האבדה לישראל כשיתן את סימניה.

ח. מצא בעיר זו שרובה גויים חבית של יין - יינה אסור בהנחה, וקנקנה מתר משום אבדה; ואם בא ישראל ונתן סימניה, מתרת בשתייה לזה שמצאה.

ט. עוף שחטף בשר והשליכו בחצר אחרת - אף על פי שרוב העיר ישראל - הרי זה מתר משום אבדה, שהרי נתאשו הכעלים ממנו.

י. המוצא אבדה בזוטו [התפשוטות] של יום, ובשולליתו של נהר שאינו פוסק [שעלה על גדותיו] - אף על פי שיש בה סימן, הרי זו של מוצאה, שנאמר: "אשר תאבד ממנו, ומצאתה", מי שאבדה ממנו ומצואה אצל כל אדם; יצאת זו שאבדה ממנו ומכל אדם, שהו ודאי נתאש ממנה.

יא. המאבד ממונו לדעת [במודעות], אין נזקקין לו. כיצד? הניח פרתו ברפת שאין לה דלת ולא קשרה והלך לו, השליף פיסו [ארנקו] ברשות הרבים והלך לו, וכל פיוצא בזה - הרי זה אבד ממונו לדעתו. ואף על פי שאסור לרואה דבר זה לטל לעצמו, אינו זקוק להחזיר - שנאמר: "אשר תאבד ממנו ומצאתה", פרט למאבד לדעתו.

יב. אבדה שאין בה שוה פרוטה - אינו חייב להטפל בה, ולא להחזירה.

יג. מצא שק או קפה [סל גדול] - אם היה חכם או זקן מכבד שאין דרכו לטל פלים אלו בידו, אינו חייב להטפל בהן; ואומד את דעתו: אלו היו שלו - אם היה מחזירן לעצמו, כך היה חייב להחזיר של חברו; ואם לא היה מוחל על כבודו אפלו היו שלו - כך בשל חברו אינו חייב להחזיר. היה דרכו להחזיר פלים האלו בשדה, ואין דרכו להחזירן בעיר, מצאן בעיר - אינו חייב להחזיר; מצאן בשדה - חייב להחזירן עד שיגיעו לרשות הבעלים, ואף על פי שהרי נכנס בהן לעיר ואין דרכו בכך.

יד. וכן אם מצא בהמה והכניסה - נתחייב להטפל בה ולהחזירה, אף על פי שאינה לפי כבודו; שהרי התחיל במצוה. החזירה ובקחה, אפלו מאה פעמים - חייב להחזיר, שנאמר: "השוב תשיבם" - "השוב", אפלו מאה פעמים משמעו. לעולם הוא חייב להטפל בה, עד שיחזירה לרשות בעליה למקום המשתמר; אבל אם החזירה למקום שאין משתמר, כגון גנה וחרבה, ואבדה משם - חייב באחריותה.

י. כל מי ששמן לו - בין שהיתה ידו על העליונה, בין שהיתה ידו על התחתונה - אינו נוטל כלום, עד שישבע בנקיטת חפץ כמה הוציא. ואם אמר: 'יבואו הדגנים, ויעשו שומת ההוצאה, והרי היא גלויה לעיניהם, וישערו העצים והאבנים והסיד ושכר האמנים בפחות שבשערים' - שומעין לו, ונוטל בלא שבועה. וכן זה שנוטל השבח בלבד, והיתה ידו על העליונה - אינו צריך שבועה.

יא. כל ששמן לו ונוטל, שטען בעל השדה ואמר 'נתתי', והיורד לשדה אומר 'לא נטלתי' - היורד נאמן, ונשבע שלא נתן לו כלום ונוטל; שהרי אומרין לבעל השדה: 'עדין לא שמו לך ולא ידעת כמה אתה חייב לתן, היאך נתת? אבל אם שמו לו ואמרו לבעל השדה 'נתן לו', ואמר 'נתתי' - אף על פי שטען לא נשבע היורד, הרי בעל השדה נאמן, וישבע שבועת הסת שנתן, ויפטר; שהקרקע בחזקת בעליה.

יב. בעל שהוריד אריסין [עובדים תמורת חלק ביבול] בנקטי אשתו, ואחר כך גרשה - אם היה הבעל עצמו אריס [במקצו] - נסתלק בעל, נסתלקו אריסין; שלא ירדו לה אלא על דעת הבעל; ושמן להם, וידם על התחתונה. ואם אין הבעל אריס - על דעת הקרקע ירדו, ושמן להם כאריס.

הלכות גזלה ואבדה פרק יא

א. השב אבדה לישראל - מצות עשה, שנאמר: "השב תשיבם לאחיה". והרואה אבדת ישראל, ונתעלם ממנה והניחה - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תראה את שור אחיך"; ובטל מצות עשה. ואם השיבה, קיים מצות עשה. ב. לקח את האבדה ולא השיבה - בטל מצות עשה, ועבר על שני לאוין: על "לא תוכל להתעלם", ועל "לא תגול". אפלו היה בעל האבדה רשע ואוכל נבלה לתאבון [לתאוותו] וכיוצא בו - מצוה להשיב אבדתו. אבל אוכל נבלה להקעים [את הקב"ה], הרי הוא מין; והמינים מיישראל, והאפיקורסין, ועובדי עבודה זרה, ומחללי שבת בפרהסייה - אסור להחזיר להם אבדה, כגוי.

ג. אבדת הגוי - מתרת, שנאמר: "אבדת אחיך". והמחזירה - הרי זה עובר עברה, מפני שהוא מחזיק ידי רשעי עולם. ואם החזירה לקדש את השם, כדי שיעבדו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה - הרי זה משבח. ובמקום שיש חלול השם - אבדתו אסורה, וחייב להחזירה. ובכל מקום מכניסין פליהם [לתוך הבית] מפני הגנבים בכלי ישראל, מפני דרכי שלום.

ד. טעות הגוי [בחשבון כסף] - באבדתו, ומתרת; והוא שטעה מעצמו, אבל להטעותו - אסור.

ה. כיצד? כגון שטעה הגוי חשבון, וטעה מאליו. וצריך שיאמר לו ישראל: 'ראה, שעל חשבונך אני סומך, ואיני יודע, אלא מה שאתה אומר אני נותן לך', כגון זה מתר. אבל אם לא אמר לו כן - אסור, שמא יתבון הנכרי לבדקו, ונמצא שם שמים מתחלל.

ו. עיר שיששראל וגויים דרין בה, ומחצה גויים ומחצה

ה. וכן שנים שהיו באים בדרך, זה בחבית של יין וזה בכד של דבש, ונסדקה הפד של דבש, וקדם שישפך הדבש לארץ, שפך זה את יינו והציל את הדבש לתוך החבית - אין לו אלא שכוונו הראוי לו [על טרחתו]; ואם אמר: 'אציל את שלך, ואתה נותן לי דמי שלי', או שהתנה בפני בית דין - הרי זה חבב לתן לו. ואם נשפך הדבש לארץ - הרי זה הפקר; וכל המציל, לעצמו מציל.

ו. היה זה בא בכד של דבש וזה בא בקנקנים ריקנים, ונסדקה פד הדבש, ואמר לו בעל הקנקנים: 'איני מציל לך דבש זה בקנקני עד שתתן לי חצי או שלישי או כף וכף דינרין', וקבל עליו בעל הדבש ואמר לו 'הן' - הרי זה צחק בו [הערים עליו], ואינו נותן לו אלא שכוונו הראוי לו; שיהי לא הפסידו כלום.

ז. וכן מי שפירח מבית האסורים, והיתה מעברת [רפסודה] לפניו, ואמר לו: 'העבירני, ואני נותן לך דינר', והעבירו - אין לו אלא שכוונו הראוי לו. ואם היה ציד, ואמר לו: 'בטל מצודתך והעבירני' - נותן לו מה שהתנה עמו. וכן כל כיוצא בזה.

ח. שירה שהיתה מהלכת במדבר, ועבר עליה גיס [צבא] וטרפה [טדה] - אם אינם יכולים להציל מידם, ועמד אחד מהם והציל - הציל לעצמו; ואם יכולין הם להציל מידם, וקדם אחד מהם והציל - אף על פי שאמר 'לעצמי אני מציל', הציל לאמצע [לכל אחד את שלו].

ט. היו יכולין להציל על ידי הדחק - כל המציל, מציל לאמצע; אלא אם כן אמר 'לעצמי אני מציל', הרי זה מציל לעצמו; שבינו ששמעוהו אומר 'לעצמי אני מציל', היה להם לדחק עצמם ולהציל, וכיון שישבו ולא הצילו - הרי נתאשו מן הכל.

י. היו שני שתפין, והציל אחד מהם - הציל לאמצע [לשניהם]; ואם אמר: 'לעצמי אני מציל' - הרי זה חלק מחברו, והציל לעצמו. וכן השוכר את הפועל להציל - כל שניציל, הרי הוא למשכיר; ואם אמר: 'לעצמי אני מציל' - הרי חזר בו מן השכירות, וכל שניציל אחר שאמר כן, הרי הוא שלו.

יא. שירה שחנת במדבר, ועמד עליה גיס לטרפה, ופקסו עם הגיס ממון, ונתנו לו - מחשבין לפי ממונם, ואין מחשבין לפי נפשות. ואם שכוונו תיר לפניהם להודיעם בדרך, מחשבין שכוונו לפי ממון ולפי נפשות. ואל ישנו ממנהג החמרים.

יב. ושאין החמרים להתנות ביניהן: 'כל מי שתאבד ממנו חמור מבני השירה, מעמידין לו חמור אחרת'; ואם פשע בה הוא ואבדה, אינן חבין להעמיד לו.

יג. אבדה חמורו, ואמר: 'תנו לי דמיה, ואני רוצה לקח חמור, והריני שומר עמכם' - אין שומעין לו, אלא מעמידין לו חמור אחרת כדי שיגרו עצמו וישמר בהמתו. ואפלו היתה לו בהמה אחרת בשירה, אינו דומה שומר אחת לשומר שתיים.

טו. החזיר את האבדה בשחירת למקום שהבועלים נכנסין ויוצאין שם בשחירת - אינו חבב להטפל בה, שהרי הבועלים רואין אותה, אף על פי שהוא מקום שאינו משתמר. במה דברים אמורים? בדרך שאין בו רוח חיים; אבל בבועלי חיים - לעולם חבב להטפל בה עד שיכניסה לרשות הבועלים המשתמרת; ואינו צריך דעת בעלים.

טז. ראה בהמה שפירחה מן הדיר, והחזירה למקומה - הרי קיים המצוה, ואינו צריך דעת הבועלים.

יז. ההולך בדרך הטוב והישר, ועושה לפניו משורת הדין - מחזיר את האבדה בכל מקום, ואף על פי שאינה לפי כבודו.

יח. כהן שראה האבדה בבית הקברות - אינו מטמא להחזירה; שבעת שמקום מצות עשה של השב אבדה, מבטל עשה של 'קדשים יהיו', ועובר על לא תעשה של 'לא יטמא בעל בעמיו', ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה.

יט. ראה את האבדה, ואמר לו אביו: 'אל תחזירה' - יחזיר, ואל יקבל ממנו; שאם יקבל מאביו, נמצא בעת שמקום מצות עשה של 'כבוד את אביך', בטל מצות עשה של 'השב תשיבם', ועבר על 'לא תוכל להתעלם'.

כ. הוראה מים שוטפין ובאין להשחית בגן חברו, או להשחית שדהו - חבב לגדר בפניהן ולמנועם, שנאמר: 'לכל אבדת אחיד', לרבות אבדת קרקעו.

הלכות גזלה ואבדה פרק יב

א. מי שאבדה לו אבדה, ופגע באבדתו ואבדת חברו - אם יכול להחזיר את שתייהן, חבב להחזיר שתייהן. ואם אינו יכול להחזיר אלא אחת מהן - אבדתו קודמת, ואפלו לאבדת אביו או רבו; שלו קודם לכל אדם.

ב. פגע באבדת רבו עם אבדת אביו - אם היה אביו שקול [בתורתו] פגד רבו, של אביו קודמת; ואם לאו, של רבו קודמת; והוא שיהיה רבו מבקק, שרכ חכמתו של תורה ממנו.

ג. הניח אבדתו, והחזיר אבדת חברו - אין לו אלא שכוונו הראוי לו [על טרחתו]. ביצד? שטף נהר חמורו וחמורו חברו, שלו יפה מנה ושל חברו מאתים - הניח את שלו, והציל את של חברו - אין לו אלא שכוונו הראוי לו. ואם אמר לו: 'אציל את שלך, ואתה נותן לי דמי שלי', או שהתנה בפני בית דין - חבב לתן לו דמי שלו. ואף על פי שעלה חמור שלו מאליו - הואיל ולא נתעסק בו, זכה במה שהתנה עמו.

ד. ירד להציל ולא הציל - אין לו אלא שכוונו הראוי לו. וכן אם היה עוסק במלאכה, ובטל ממלאכתו ששונה דינר, והחזיר אבדה ששונה מאה דינרין - לא יאמר לו: 'תן לי דינר שהפסדת', אלא נותן לו שכוונו כפועל בטל שביטל מאותה מלאכה שהיה עוסק בה. ואם התנה עם הבועלים או בפני בית דין שיטל מה שהפסיד, והרשוהו - הרי זה נוטל. ואם אין שם בעלים ולא בית דין, שלו קודם.

י. שני, שלישי מכריו סתם - כדי שלא יתחלף לו שני בשלישי. ואחר רגל האחרון בשבעת ימים מכריו פעם רביעית, כדי שילך השומע לביתו בשלשה ימים ויממש [יבדוק] את כליו, ויחזר בשלשה הימים, וימצא זה המכריז מכריו בשביעי.

ט. משחרב בית המקדש, התקינו שיהיו מכריון בבתי כנסיות ובבתי מדרשות; משרבו האנסיין [גנבים] ואמרו 'המציאה של מלך היא', התקינו שיהא מודיע לשכניו ולמדיעיו, ודין.

י. הכריז או הודיע, ולא באו הבעלים - תהיה המציאה מנחת אצלו, עד שיבוא אליהו. וכל זמן שהאבדה אצלו - אם נגנבה או אבדה, חייב באחריותה; ואם נאנסה, פטור; ששומר אבדה כשומר שכר הוא, מפני שהוא עוסק במצוה, ונפטר מכמה מצוות עשה כל זמן שהוא עוסק בשמירתה. **יא.** וצריך לבקר את האבדה ולבדקה, כדי שלא תפסד ותאבד מאלה - שנאמר: "והשבתו לו", ראה היאך תשיבנו לו. כיצד? מצא כסות של צמר, מנערה אחת לשלשים יום; ולא ינערה במקל, ולא בשני בני אדם. ושטחה על גבי מטה לצרפה בלבד, אבל לא לצרפה ולצרפו [לתשמישו]. נדמנו לו אורחים - לא ישטחנה בפניהם ואפלו לצרפה, שמה תגוב.

יב. מצא כלי עץ - משתמש בהן, כדי שלא ירקבו. כלי נחשת - משתמש בהן בחמין, אבל לא על ידי האור, מפני שמשחקים. כלי כסף - משתמש בהן בצונן, אבל לא בחמין, מפני שמשחקים. מצא מגרפות וקדרמות - משתמש בהם ברוך, אבל לא בקשה, מפני שמפחיתם [פוגמם]. מצא כלי זהב וכלי זכוכית וכסות של פשתן - הרי זה לא יגע בהם עד שיבוא אליהו. וכדרך שאמרו באבדה, כך אמרו בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים.

יג. מצא ספרים, קורא בהם אחת לשלשים יום; ואם אינו יודע לקרות, גוללם כל שלשים יום. ולעולם לא ילמד בהן לכתחלה [לימוד ראשון], ולא יקרא פרשה וישנה, ולא יקרא פרשה ויתרגם, ולא יפתח בו יתר על שלשה דפין. ולא יהיו שנים קוראין בשני ענינות, שמה ימשך זה וימשך זה ויבלה הספר; אבל קוראין הן בענין אחד. ולא יקראו שלשה בדרך אחד, ואפלו בענין אחד.

יד. מצא תפלין - שם [מעריך] דמיהם ומניחם עליו; שדכר מצוי הוא ביד הכל, ואין עשויין אלא למצוה בלבד. **טו.** מצא דבר שיש בו רוח חיים, שהרי צריך להאכילו - אם היה דבר שעושה ואוכל, כגון פרה וחמור - מטפל בהם שנים עשר חדש מיום המציאה, ושוכרן ולוקחם שכרן ומאכילן; ואם היה שכרן יתר על אכילתם, הרי היתר לבעלים. וכן התרגולין - מוכר ביציהן, ומאכילן כל שנים עשר חדש; מכאן ואילף - שם דמיהם עליו, והרי הן שלו ושל בעלים בשתפות, כדין כל השם בהמה מחברו.

טז. מצא עגלים וסוסיין של רעי [מרעה], מטפל בהם שלשה חדשים; ושל בריאה [מפוטמים] - שצריך להאכילם, - שלשים יום. אנונים ותרגולין גדולים, מטפל בהן

יד. ספינה שהיתה מהלכת בים, ועמד עליה נחשול [גל] לטבעה, והקלו ממשה - מחשבין לפי משאוי, ואין מחשבין לפי ממון. ואל ישנו ממנהג הספנים.

טו. רשאים הספנים להתנות ביניהם: 'כל מי שתאבד לו ספינה, מעמידים לו ספינה אחרת'; פשע בה ואבדה, או שפרש למקום שאין הספינות הולכות בו באותו הזמן - אינן חייבין להעמיד לו.

יום שלישי ל' שבט ה'תשס"ט

הלכות גזלה ואבדה פרק יג

א. המוצא אבדה שהוא חייב להחזירה - חייב להכריז עליה ולהודיעה ולומר: 'מי שאבד לו מין פלוני, יבוא ויתן סימניו, ויטל'. אפלו היתה שנה פרוטה בעת המציאה, והחזלה - חייב להכריז עליה. ואכן גבוהה היתה חוץ לירושלים, שעליה היו מכריון.

ב. כיצד מכריו? אם מצא מעות, מכריו: 'מי שאבד לו מטבע'; וכן מכריו: 'מי שאבד לו כסות', או 'בהמה', או 'שטרות' - 'יבוא ויתן סימנים, ויטל'. ואינו חושש מפני שהודיע מין האבדה, לפי שאינו מחזירה עד שיתן סימניו מבחקה.

ג. בא בעל האבדה, ונתן סימניו שאין מבקשין - אין מחזירין לו; עד שיאמר סימנים מבקשין. והרמאי, אף על פי שאמר סימנים מבקשין - אין מחזירין לו, עד שיקביא עדים שהיא שלו. אמרו חכמים: "היה עמך עד דרש אחיך" - עד שתחקר אחר אחיך, אם רמאי הוא אם לא. **ד.** בראשונה, כל מי שאבדה לו אבדה, ובה ונתן את סימניה - מחזירין אותה לו, אלא אם פן מחזיק רמאי. משרבו הרמאים, התקינו בית דין שיהיו אומרים לו: 'הבא עדים שאין אתה רמאי, וטל'.

ה. הסימנים המבקשין - סומכין עליהם ודנין על פיהם בכל מקום, דין תורה. והמדה או המשקל או המזגן או מקום האבדה, סימנים מבקשין הן.

ו. באו שנים, זה נתן סימני האבדה, וזה נתן סימניה כמו שנתן האחר - לא יתן לא לזה ולא לזה; אלא תהיה מנחת עד שיודה האחד לחברו, או יעשו פשרה ביניהן. נתן האחד את הסימנים, והשני הביא עדים - יתן לבעל העדים; זה נתן סימנים, וזה נתן סימנים ועד אחד - הרי העד האחד כמו שאינו, ויניח.

ז. מצא שמלה וכיצא בה, וזה הביא עדי אריגה שארגו אותה לו, וזה הביא עדים שנפלה ממנו - יתן לעדי נפילה. זה נתן מדת ארפה, וזה נתן מדת רחפה - יתן למי שנתן מדת ארפה; שאפשר שישער הרמאי מדת רחפה כשהיה בעלה מחפסה בה. זה נתן מדת ארפה ורחפה, וזה כון משקלוהיה - יתן למי שכון משקלה. זה נתן מדת ארפה ורחפה, וזה נתן מדת האמירות [קצות הבגד] שבה - יתן למי שנתן מדת ארפה ורחפה.

ח. בראשונה, כל מי שמצא אבדה היה מכריו עליה שלשה רגלים: רגל ראשון אומר 'ראשון', שני אומר

הרי זה אינו יאוש עתה, עד שידעו הבועלים שנפל. אבל אם עדין אומרים הבועלים: 'שמא נתתיו לפלוני', או 'שמא במגדל [בארון] הוא מנח', או 'שמא טעיתי בחשבון', וכיוצא בדברים אלו - אין זה יאוש.

ו. הרואה חבירו שנפל ממנו דינר על הארץ, ולא ידע בו, ונטל הדינר קדם יאוש - עובר על עשה [השב תשיבם] ועל שני לאוין [לא תוכל להתעלם ו"לא תגזול"], כמו שבארנו. ואפילו החזיר לו דינר לאחר שנתיאש - זו מתנה היא, וכבר עבר על האסורין.

ז. נטל הדינר לפני יאוש על מנת להחזירו, ולאחר יאוש נתפנו לגזל אותו - עובר משום "השב תשיבם". המתין לו, ולא הודיע לבועלים, ולא נטל הדינר עד שידעו שנפל, שהרי נתיאשו כמו שבארנו, ואחר כך נטל הדינר מעל הארץ - אינו עובר אלא משום "לא תוכל להתעלם". וכן כל כיוצא בזה.

ח. ראה סלע או מטבע שנפל אפלו משלשה בני אדם, ואף על פי שאין בו שוה פרוטה לכל אחד ואחד - חייב להחזיר; שמא שתפין הם, ומחל אחד מהם חלקו לחבירו, ונמצאת אבדתו של זה שוה פרוטה.

ט. ראה חבירו שנפל ממנו דינר בתוף החול או בתוף העפר, ונתעלם ממנו - הרי זה כנופל לים או לנהר, והרי הוא של מוצאו, שהרי נתיאש ממנו, מפני שאין בו סימן. ואפילו ראה אותו הביא כברה [נפה] לחפש אחריו - בודעת רעועה [לא בטוחה] הוא מחפש, בדרך שמחפשים בעפר שאר הפלשין שלא נפל מהם כלום, שמא ימצאו מה שנפל לאחרים; כך הוא זה מחפש, לא מפני שלא נתיאש. י. המוצא סלע בשוק, מצאו חבירו ואמר לו: 'שלי היא, וחדשה היא, ושל מדינה פלונית היא, ושל מלך פלוני היא', אפלו אמר 'שמי כתוב עליה' - לא אמר כלום, ואינו חייב להחזיר; שאין סימני המטבע סימן, מפני שחזקתו להוצאה [לשימוש]; אומרין אנו: 'שלו היתה, והוציאה מידו, ונפלה מיד אחר'; והואיל ואינו סימן שסומכין עליו - משעת נפילה נתיאש, והרי הוא של מוצאו.

יא. המוצא דבר שאין בו סימן, בצד דבר שיש בו סימן - חייב להחזירו. בא בעל הסימן, ונטל את שלו, ואמר שזה בלבד נפל ממנו - זכה המוצא בדבר שאין בו סימן.

יב. המוצא כלי חרש וכיוצא בהן מפלים שצורת כלן שוה - אם פלים חדשים הם, הרי אלו שלו; שהרי הן כמו דינר משאר דינרים, שאין לו סימן ואין הבועלים מכירים אותו, שהרי אינו יודע אם פך זה או צלוחית זו שלו או של אחר. ואם היו פלים ישנים שטבעתם העין [שהעין הורגלה בהם], חייב להחזירו; שאם יבוא תלמיד חכמים ויאמר: אף על פי שאינו יכול לתן בכלי כזה סימן, יש לו בו טביעות עין [מכירו במראה] - חייב להחזירו לו; אם הכירו ואמר: 'שלי הוא', מחזירין לו.

יג. במה דברים אמורים? בתלמיד ותיק שאינו משנה בדבורו כלל - אלא בדברי שלום, או במסכתא, או במטה, או בבית שהוא מתארח בו. כיצד? היתה עוסק במסכת נדה

שלשים יום. מצא קטנים וכל דבר שטפולו מרבה משכרו, מטפל בהם שלשה ימים; מכאן ואילך, מוכרן בבית דין. וכן פרות שהתחילו להקריב וכיוצא בהן, מוכרן בבית דין. יז. מה יעשו בדמים? ינתנו למוצא, ויש לו רשות להשתמש בהן; לפיכך, אם נאנסו - כגון שטרפם גיס או טבעו בים - חייב לשלם, ואף על פי שלא נשתמש בהם; שפיון שיש לו רשות להשתמש בהם, הרי הם אצלו כשאלה. יח. במה דברים אמורים? בדמי האבדה הואיל ונטפל בה; אבל מעות אבדה, לא ישתמש בהן. לפיכך אם אבדו באנס פטור, שהרי הוא שומר שכר, כמו שבארנו.

יט. כל אותם הימים שמטפל באבדה קדם שימכרנה בבית דין - אם האכילם משלו, נטל מן הבועלים; ויראה לי שהוא נוטל בלא שבועה, מפני תקון העולם.

כ. המוצא מציאה - לא ישבע, מפני תקון העולם; שאם אתה אומר ישבע, מניח המציאה והולך כדי שלא ישבע. אפלו מצא כיס, וטען בעל המציאה ששני כיסים קשורים היו, ואי אפשר שימצא האחד אלא אם נמצא האחר הקשור עמו - הרי זה לא ישבע.

הלכות גזלה ואבדה פרק יד

א. השמלה - בכלל 'כל אבדת אחיד' היתה, וכן השור והשה והחמור. ולמה פרט הכתוב חמור? להחזירו בסימני מרדעת; אף על פי שהסימן בדבר הטפל לו, יחזיר. ולמה פרט שור ושה? להחזיר אפלו גזות השה, או גז זנב השור, אף על פי שהוא דבר מועט. ולמה פרט השמלה? ללמד ממנה: מה השמלה מחזקת שיש לה סימנין, וחזקתה שיש לה תובעין [הבעלים], וחייב להחזיר - אף כל דבר שיש לו סימנין, הרי הוא בחזקת שיש לו תובעין, וחייב להחזיר. אבל דבר שאין לו תובעין, אלא נתיאשו הבועלים ממנו - הרי הוא של מוצאו, אף על פי שיש בו סימן.

ב. זה הכלל באבדה: כל דבר שאין בו סימן - כיון שאבד וידעו בו הבועלים שאבד, הרי זה בחזקת שנתיאשו ממנו בעליו, כגון מסמר אחד או מחט אחת או מטבע אחד, שהרי אינן יכולין לתן סימן להחזירו להן; ולפיכך הרי הוא לזה שמצאו.

ג. וכל דבר שיש בו סימן, כגון שמלה ובהמה - הרי זה בחזקת שלא נתיאשו ממנו בעליו; שהרי דעתן תלויה לתן סימנין שיש בו, ויחזרו להן. לפיכך, המוצא אותו חייב להחזירו, אלא אם כן ידע שנתיאשו הבועלים, כגון ששמע אותם אומרים: 'וי [אוי] לחסורן הכיס', וכיוצא בדברים אלו שמראין שנתיאשו - הרי אותה האבדה של מוצאה. ד. וכן אם מצא דבר שיש בו סימן בים או בנהר וכיוצא בהן, או במקום שרבו גזים - הרי זה בחזקת שנתיאשו ממנו בעליו משעה שנפל; ולפיכך הרי הוא של מוצאו, ואף על פי שלא שמעו הבועלים שנתיאשו ממנו.

ה. יאוש שלא מדעת [כשאינו מודע לאבדה], אפלו בדבר שאין בו סימן - אינו יאוש. כיצד? נפל ממנו דינר, ולא ידע בו שנפל - אף על פי ששמידע בו שנפל, ותיאש -

עליה לפנותה - אף על פי שמצאו מכסה, נוטל ומכריז. וכן אם היו פלים קטנים, כגון סבין וספוד וכיוצא בהם - אפלו היו מכסין באשפה הקבועה, נוטל ומכריז.

ח. מצא פרות מפזרין - דרך הנחה, לא יגע בהן; דרך נפילה - הרי הם שלו. וכן אם מצא פריכות קטנות של שבילים ברשות הרבים, שהרי אין בהן סימן, או שמצא עגולי דבלה [תאנים], וכפרות של נחתום, ומחרוזות של דגים, ונתיכות של בשר, וגוי צמר הכאות ממדינתן [ללא צורה מיוחדת], ואניצי [חבילות] פשתן, ולשונות של ארגמן - הרי אלו שלו, מפני שאין בהן סימן. ואם יש בהן סימן - נוטל ומכריז; שסימן העשוי לדגס [להעלם], הרי הוא סימן.

ט. אכל אם מצא כפרות [ביתיות] של בעל הבית, וגוי צמר הלקוחות מבית האמן, כדי לזן וכדי שמן - חזב להכריז; שכל אלו יש להם סימנים מבהקין. ואם נפתחו האוצרות של לזן ושל שמן - הרי אלו שלו, ואף על פי שהן רשומין [חתומין בטיט]; שכל הפדין כה היו רשומות, ונמצאו אלו הפדין בכפרות של נחתום, שיש צורה אחת לכלן ומשקל אחד לכלן.

י. מצא פריכות ברשות היחיד - אם דרך נפילה, הרי אלו שלו; ואם דרך הנחה, חזב להכריז; שאף על פי שאין להם סימן - המקום סימן, אף על פי שאינו סימן מבהק. מצא אלמות [כריכות גדולות], בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים - נוטל ומכריז.

יא. מצא עגול [של תאנים] ובתוכו [חתכות] חרש, כפר ובתוכו מעות, חתיכה של בשר שהיא משנה בנתיבתה, דג נשוי, וכל פיוצא באלו - הואיל ויש בהם שנוי - חזב להכריז; שלא עשאוים בעליהן אלא לסימן.

יב. מצא פרות מפזרין במקום הגרנות - אם היו כמו קב בתוף ארבע אמות או ביתר על ארבע אמות - הרי אלו שלו, מפני שאין הפעלים מטפלים [טורחים] באספתן. היו מפזרין בפחות מארבע אמות - לא יגע בהן, שמה הפעלים הניחום שם. היו כמו חצי קב בשתי אמות, או קבים בשמונה אמות, או שהיה הקב משנים שלשה מינין, כמו שמקמין תמרים ורמונים - כל אלו ספק; לפיכך לא יטל, ואם נטל - אינו חזב להכריז.

יג. המוצא צבורי פרות, או פרות בכלי, או כלי כמות שהוא - חזב להכריז. מצא כלי ולפניו פרות - הרי אלו שלו הפרות, והכלי נוטל ומכריז; שאני אומר: הפרות של אחד, והכלי של אחד; וזהו אין בו סימן. ואם מראין הדברים שהן של אחד, חזב להכריז.

יד. כיצד? היו אחורי [תחתית] הכלי לפני הפרות, הרי אלו שלו; היו פני הכלי לפני הפרות, חוששין שמה מן הכלי נשפכו. ואם היו לכלי אגנים [שפה כפופה פנימה] - אף על פי שפניו כלפי הפרות, הרי אלו שלו, שאלו נשפכו מן הכלי, היה נשאר מהם בתוכו מפני האגנים. היו מקצת הפרות בכלי ומקצתן בארץ - חזב להכריז.

ואמר 'במקוות אני שונה', כדי שלא לשאלו אותו שאלות בענין נדה, או שישן במטה זו ואמר: 'בוז אני ישן', שמה ימצא שם קרי, או שנתארח אצל שמעון ואמר: 'אצל ראובן אני מתארח', כדי שלא יטריחו על זה שנתארח אצלו, או שהביא שלום בין אדם לחברו והוסיף וגרע כדי לחבבן זה לזה - הרי זה מתר; אבל אם באו עדים שישנה בדבורו חוץ מדברים אלו, אין מחזירין לו בטביעות עין.

הלכות גזלה ואבדה פרק טו

א. כל המוצא אבדה - בין שיש בה סימן, בין שאין בה סימן - אם מצאה דרך הנחה, אסור לגע בה; שמה בעליה הניחיה שם עד שיחזרו לה, ואם יבוא לטל אותה, והיה דבר שאין בו סימן - הרי אבד ממון חברו בידו, שהרי אין לו בה סימן להחזירה בו. ואם היה דבר שיש לו בו סימן - הרי זה הטריחן לרדף אחריה, ולתן סימניה. ולפיכך אסור לו שיגע בה, עד שימצא אותה דרך נפילה. אפלו נסתפק לו הדבר, ולא ידע אם דבר זה אבוד או מנח - הרי זה לא יגע בו; ואם עבר ונטלו, אסור לו להחזירו לשם; היה דבר שאין בו סימן - וזה בו, ואינו חזב להחזירו. ב. וכל דבר שיש בו סימן - בין דרך הנחה בין דרך נפילה, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים - חזב להכריז. כיצד דרך הנחה? כגון שמצא חמור או פרה רועים בדרך ביום, או שמצא כלי מכסה באשפה - הרי זה לא יגע בהן, שנאמר: "נדחים". אבל אם מצא חמור וכליו הפוכין, ופרה רצה בין הפרמים, או כלי מגלה באשפה - הרי זו אבדה, ונוטל ומכריז.

ג. ראה חמור או פרה רועים בדרך כלילה, הרי זו אבדה. בפנות היום ובנשף [קודם עלות השחר] - אם ראה אותן שלשה ימים זה אחר זה - הרי זו אבדה, ונוטל ומכריז. ראה פרה רצה בדרך - אם פניה כלפי העיר, אין זו אבדה; היו פניה לשדה, הרי זו אבדה.

ד. מצאה רועה בין הפרמים - חזב להחזיר, משום אבדת הקרקע. לפיכך, אם היו הפרמים של גוי - אינה אבדה, ואינו חזב להחזיר; ואם חשש שמה ינהג אותה הגוי כשימצאנה, מפני שהפסידה הפרם - הרי זו אבדה, ונוטל ומכריז.

ה. מצא פרה ברשות הרבים - אם עומדת חוץ לתחום [העיר, אלפיים אמה], חזב להחזיר. היתה רועה בעשבים, או שהיתה ברפת שאינה משמרת ואינה מאבדת - לא יגע בה, שאין זו אבדה. מצא קרדם או טלית בצד הגדר, הרי זה לא יגע בהן; בסטיקה [דרך גדולה] - הרי זו אבדה, ונוטל ומכריז. וכן כל פיוצא בזה.

ו. מצא גוזלות מקשרין בכנפיהן, ומדיין אחר הגדר, או אחר הגפה [קיר מקנים], או בשבילין שבשדות - הרי לא יגע בהן, שמה בעליהן הניחום שם. ואם נטלן, הרי אלו שלו; ואם היו קשורין קשר שהוא סימן, חזב להכריז. וכן אם מצאן קבועים במקומן - חזב להכריז, שהמקום סימן. ז. מצא באשפה כלי מכסה, הרי זה לא יגע בו, כמו שבארנו. ואם אשפה שאין עשוייה להתפנות היא, ונמלך

השלחני - אפלו היו צוררין ומנחין על השלחן, הרי אלו של מוצאין; והוא שיהיו רב גויים, כמו שבארנו. אבל אם היו רב ישראל, חייב להכריז; מפני שהן צוררין, יש להן סימן. ו. הלוקח פרות מחברו, או ששלח לו חברו פרות, ומצא בתוכן מעות צוררות - נוטל ומכריז. מצאן מפזרין, הרי אלו שלו. במה דברים אמורים? בשעה שהן הפירות מן התגר, או מבעל הבית דש הפירות בעצמו, או על ידי עבדיו ושפחותיו הכנעניים - הרי זה חייב להכריז.

ז. המוצא מטמון בגל [של אבנים], או בכתל ישן - הרי אלו שלו; שאני אומר: 'של גויים הקדמונים הן'; והוא, שימצא אותן מטה מטה בדרך כל המטמוניות הישנות; אבל אם מראין הדברים שהן מטמון חדש, אפלו נסתפק לו הדבר - הרי זה לא יגע בהן, שמא מנחין הם שם. ח. הואיל וחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, כמו שיתבאר, למה לא יקנה בעל החצר זה המטמון שבתוך הכתל הישן, אף על פי שהוא של אמורים, ותהיה מציאה זו לבעל החצר? מפני שאינה ידועה לו ולא לאחרים, והרי זה המטמון אבוד ממנו ומכל אדם; ולפיכך הוא של מוצאו. ומה אבדה של אדם אמרה תורה "אשר תאבד ממנו, ומצאתה", מי שאבדה ממנו ומצויה אצל כל אדם, יצאת זו שנפלה לסם, שאבדה ממנו ומכל אדם - קל וחמר למטמון קדמוני שלא היה שלו מעולם, והוא אבוד ממנו ומכל אדם; לפיכך הוא של מוצאו.

ט. מצא מטמון בכתל חדש - אם המטמון מוכיח שהוא לבעל הבית, הרי הוא שלו; ואם מוכיח שהוא של אחר מן השוק, הרי הוא של מוצאו. פיצד? הספין, הרי הנצב [הקת] שלו מוכיח; והפס, פיו מוכיח. ואם נמצא תוף הכתל מלא מהן, חולקין.

י. היו בתוף הכתל מעות או לשונות של זכה, שאין שם מוכיח - מחציו ולחוץ, של מוצא; מחציו ולפנים, של בעל הבית.

יא. ויראה לי, שאין הדברים אמורים, אלא בששען בעל הבית שהמטמון שלו, או שהיה יורש, שאנו טוענים לו שמא של אביו הן; אבל אם הודה שהן מציאה, הרי הן של מוצאן. לפיכך, אם היה משפיר הבית לאחרים - הרי הם של שוכר האחרון; ואם השפירו לשלשה גויים פאחת - הרי עשאוהו פנדק [אכסניה], וכל הנמצא בו אפלו בתוף הבית, הרי הוא של מוצאו; מפני שאין אחד יכול לטען שהם שלו או שהוא טמן, שהרי עשאוהו פנדק.

הלכות גזלה ואבדה פרק יז

א. כל מציאה שאמרנו בה שהיא של מוצאה - אינו זוכה בה עד שתגיע לידו או לרשותו; אבל אם ראה את המציאה, אפלו נפל עליה, ובא אחר והחזיק בה - זה שהחזיק בה זכה בה.

ב. היה רוכב על גבי בהמה, וראה את המציאה, ואמר לחברו: 'זכה לי בה' - פיון שהגביהה לו - קנה הרוכב, ואף

טו. המוצא קציצות [תאנים מיובשים] בדרך, ואפלו בצד שדה קציצות - הרי אלו שלו. וכן תאנה שהיא נוטה לדרך, ונמצאו תאנים תחתיה - מתרות משום גזל, שהתאנה וכיוצא בה עם נפילתה נמאסת; ופטורות משום מעשר. אבל זיתים וחורבין וכיוצא בהן, אסורין.

טז. תמרים שמשיר אותן הרוח - מתרות, שהבעלים מחלו אותם לכל אדם; וזו היא חזקתן. ואם היו של יתומים, שאינם בני מחילה - אסורין; וכן אם הקפיד בעל השדה, והקפיד מקום האילנות, או תקן המקום שיפלו בו הנובלות [הנופלות] עד שילקט אותן - הרי אלו אסורות, שהרי גלה דעתו שלא מחל.

יז. חתול רע שהורג את הקטנים, אסור לקנימו; ואין בו משום גזל, ולא משום השב אבדה, אף על פי שעזרו מועיל; אלא כל המוצאו - זוכה בו, והורגו והעור שלו. יח. גזל הנמצא קרוב לשוכף - בתוף חמשים אמה, הרי הוא של בעל השוכף; חוץ לחמשים אמה, הרי הוא של מוצאו, שאין הגזל מדדה יתר על חמשים אמה. נמצא בין שני שוככות, הרי הוא של קרוב; מחצה למחצה, יחלקו. במה דברים אמורים? בשעה יוני שני השוככות שוים במנינן; אבל אם היו יוני האחד רבים - הלך אחר הרב, אף על פי שהוא רחוק.

יום רביעי א' אדר ה'תשס"ט

הלכות גזלה ואבדה פרק טז

א. המוצא מחטין וצנורות ומסמרין וכיוצא בהן - אם מצאן אחת אחת, הרי אלו שלו; מצא שנים שנים או יתר - חייב להכריז; שהמנין סימן.

ב. וכן המוצא מעות מפזרין, הרי אלו שלו; אפלו היו מקצת מטבע זה על גבי זה, הרי הם כמפזרין. אבל אם מצא צבור מעות, חייב להכריז. מצא שלשה מטבעות זה על גבי מטבע זה, והן עשויין כמגדל, או שהיו אחד מכאן ואחד מכאן ואחד על גביהן, או שהיו מקצת זה על מקצת זה, כדי שאם יכניס קיסם ביניהן ינטלו בבת אחת - חייב להכריז. היו עשויין כשיר [עוגול], או כשורה [זה בצד זה], או כפצובה [כסגול], או כסלם [זה על זה באלכסון] - הרי זה ספק, ולא יטל.

ג. המוצא מעות בכיס, או פיס כמות שהוא - חייב להכריז. מצא פיס, ולפניו מעות מפזרין - הרי אלו שלו; ואם מראין הדברים שהפס והמעות של אדם אחד, ומן הפיס נפלו - חייב להכריז.

ד. המוצא מעות בחנות - אם היו בין תבה לתנני, הרי הן של בעל החנות; ואם מצאן על התבה, ואין צריך לומר מתבה ולחוץ - הרי הן של מוצאן. ולמה לא תקנה החנות לבעל החנות? לפי שאינה חצר המשפחה; ואף על פי שבעל החנות בתוכה, צריך לומר: 'תקנה לי חנותי', כמו שיתבאר.

ה. מצא מעות בחנות השלחני [חלפן כספים] - בין כסא לשלחני, הרי אלו של שלחני. מצאן על הכסא לפני

שדי' - זכת לו שדהו. ואם אינו יכול להגיע - הרי אלו כצבי שהוא רץ בדרך וכוונות המפריחין, ולא אמר כלום; אלא כל הקודם בהן, זכה. ואם במתנה נתנו לו - הואיל ואחר הקנה אותן לו, והרי הן מתגלגלין [עוברים] בתוך שדהו, קנת לו שדהו; ואם היה צבי רץ בדרך וכוונות מפריחין, לא קנת לו שדהו.

יב. מציאת חרש שוטף וקטן - יש בה גזל, מפני דרכי שלום. לפיכך, אם בא אחר וגזלה מידן, אינה יוצאה בדינין; ואם כפר בה ונשבע, אינו חייב בחמש.

יג. מציאת בנו ובתו הסמוכין על שלחנו, אף על פי שהם גדולים, ומציאת בתו הנערה, אף על פי שאינה סומכת על שלחנו, ואפילו היתה מכורה אמה [כשפחה], ומציאת אשתו, ומציאת עבדו ושפחתו הנכנענים - הרי אלו שלו. אכל מציאת בנו שאינו סומך על שלחנו, אף על פי שהוא קטן, ומציאת עבדו ושפחתו העבדניים, ומציאת אשתו שהיא מגרשת ואינה מגרשת [ספק מגורשת] - כל אלו המציאות אינן שלו.

הלכות גזלה ואבדה פרק יח

א. המוצא שטר חוב - אף על פי שלא פרש בו אחריות נכסים [שיגבה מנכסיו אף אם ימכרו], ואף על פי שהחייב מודה, ואף על פי שהוא מקדם [מאומת ביד] - הרי זה לא יחזיר; שמא פרעו, וקנניה הן עושין, כדי לטרף בו מן הקלחות שלא פדין, לפיכך הודה לו - שהרי יש לו לטרף בשטר שלא פרש בו אחריות, שהאחריות שלא נתפרשה טעות [שכחת] סופר היא, בין בשטרי הלואה, בין בשטרי מקח וממכר. לפיכך, אם פרש בשטר זה שהוא שלא באחריות - אם היה החייב מודה, יחזיר; ואם לאו - לא יחזיר, שמא פרעו.

ב. וכן אם מצא שטר שזמנו בו פיוס, והיה מקדם והחייב מודה - יחזיר; ואם אינו מקדם - לא יחזיר, שמא כתב ללוות ועדין לא לנה.

ג. מצא שטר בחמת [נוד עור] או בכלי צץ וכיוצא בהן, הרי זה יחזיר למי שנתי סימן. מצא שלשה שטרות ברוכין בכרך אחד, או מנחין זה על זה, או אגודין אגד אחד - יחזיר למי שנתי סימן.

ד. היה הלואה אחד, והמלוין שלשה - אם מקמיין הן, יחזיר ללואה; ואם אינן מקמיין, יחזיר למי שנתי סימן; שמא המלוין נתנו שטריהן לסופר לקימן, ונפלו מיד הדין. היה המלוה אחד, והלווין שלשה - יחזיר למלוה; ואם היו שלשתן בכתב ידי סופר אחד, יחזיר למי שנתי סימן; שמא שלשתן הולכיו שטריהן לסופר לכתב, ונפלו מיד הסופר.

ה. מצא שטרות קרועין, ושטר חוב ביניהם - לא יחזיר. ואם יש עמהם שובר, אפילו בלא עדים - יתן שטר החוב ללואה; שאלו לא היה פרוץ, לא השליכו בין שטרות קרועים; והרי יש עמו כתב שהוא פרוץ.

ו. מצא גטי נשים - בזמן שהבעל מודה, יחזיר לאשה. אין הבעל מודה - אם נתנה האשה סימן מבקק, ינתן לה; ואם

על פי שלא הגיעה לידו. ואם אמר לו: 'נתנה לי', ונטלה ואמר: 'אני זכיתי בה' - זכה בה הנוטל; ואם משנתנה לרוכב אמר: 'אני זכיתי בה תחלה', לא אמר כלום.

ג. המגביה מציאה לחברו - קנה חברו, ואף על פי שלא אמר לו [=חברו לא ביקש] כלום. הגביהו את המציאה שנים, קנאה שניהם.

ד. הגביהו לו חרש או שוטף או קטן - לא קנה הפקח, לפי שאין להן דעת. הגביהו חרש ופקח כאחד - מתוך שלא קנה פקח, לא קנה חרש. היו שניהן חרשין, קנו שניהם; תקנו להן חכמים שיקנו, כדי שלא יבואו להנצות [לרוב עם הלוקחים מהם].

ה. שנים שראו גמל או חמור של מציאה, וקדמו שניהם והנהיגוהו, או משכוהו, או שהיה אחד מנהיג ואחד מושף - קנו שניהם. במה דברים אמורים? בחמור. אבל בגמל - אם היה אחד מנהיג ואחד מושף - המושף קנה, אבל לא המנהיג. ו. בהמת מציאה שקדם אחד ואחר במוסרה [חבל] - לא קנה, עד שימשף או ינהיג; וכן בנכסי הגר. אבל קנה המוסרה לבדה.

ז. היה אחד רוכב, ואחד אוחז במוסרה - הרוכב קנה הבהמה, והמוסרה שעל לחיי הבהמה בלבד; וזה שאמרו המוסרה, קנה ממנה מה שאמרו בידו. ושאר המוסרה, לא קנהו אחד מהן.

ח. חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו; ואם נפלה בה מציאה, הרי היא של בעל החצר. במה דברים אמורים? בחצר המשתמרת. אבל בשדה וגנה וכיוצא בהן - אם היה עומד בצד שדהו ואמר 'זכת לי שדי', זכה בה; ואם אינו עומד שם, או שהיה עומד ולא אמר 'זכת לי שדי' - כל הקודם זכה. וכן ארבע אמות של אדם שהוא עומד בצדן, הרי אלו קונין לו; ואם הגיעה המציאה לתוך ארבע אמות שלו, זכה בה.

ט. חכמים תקנו דבר זה [קנין ארבע אמות], כדי שלא ינצו המוצאין זה עם זה. במה דברים אמורים? בסמטא [פינה ברשות הרבים] או בצדי רשות הרבים, שאין הרבים דוחקין בהם, או בשדה שאין לה בעלים. אבל העומד ברשות הרבים, או בתוך שדה חברו - אין ארבע אמות קונות לו, ואינו קונה שם עד שתגיע מציאה לידו.

י. קטנה - יש לה חצר, ויש לה ארבע אמות; וקטן - אין לו חצר, ואין לו ארבע אמות. מפני שחצר של קטנה, מידה למדנה - שצדדן שהיא מתגרשת בגט המגיע לידה, כף מתגרשת בגט המגיע לחצרה; וכשם שיש לה חצר לענין הגט, כך יש לה לענין מציאה. וארבע אמות של אדם, בחצרו לענין מציאה. אבל האיש, למדנו שחצרו קונה לו משלוהו - בדרך שקונה לו שלוחו, כך תקנה לו חצרו. והקטן - הואיל ואינו עושה שליח, כך אין חצרו ולא ארבע אמות שלו קונין לו, עד שתגיע מציאה לידו. יא. מי שראה אחרים רצין אחר המציאה, והרי הוא צבי שבור [פצוע] או גוזלות שלא פרחו - אם היה עומד בצד שדהו שהן בתוכה, ואלו רץ היה מגיע, ואמר: 'זכת לי

יום חמישי ב' אדר ה'תשס"ט

הלכות חובל ומזיק

מצות עשה אחת, והיא דין חובל בחברו או מזיק ממונו. ובאור מצוה זו - בפסקים אלו.

הלכות חובל ומזיק פרק א

א. החובל בחברו, חייב לשלם לו תמשה דברים: נזק, וצער, ורפוי, ושבית, ובשת. ותמשה דברים אלו - כלן משתלמין מן היפה שבנכסיו, כדין כל המזיקין.

ב. נזק כיצד? שאם קטע יד חברו, או רגלו - רואין אותו כאלו הוא עבד נמכר בשוק, כמה היה יפה וכמה הוא יפה עתה, ומשלם הפחת שהפחית מדמייו, שנאמר: "עין תחת עין, שן תחת שן" - מפי השמועה למדו, שזה שנאמר "תחת", לשלם ממון הוא.

ג. זה שנאמר בתורה: "כאשר יתן מים באדם, כן ינתן בו" - אינו לחבל בזה כמו שחבל בחברו, אלא שהוא ראוי לחסרו אחר או לחבל בו כמו שעשה; ולפיכך משלם נזקו. והרי הוא אומר: "ולא תקחו פקר לנפש רוצח", לרוצח בלבד הוא שאין כפר, אבל לחסרון אברים או לחבלות, יש כפר.

ד. וכן זה שנאמר בחובל בחברו ומזיקו: "לא תחוס עינך", שלא תחוס בתשלומין; שמה תאמר: 'עני הוא זה, ושלם בכונה חבל בו, ארחמנו' - לכך נאמר: "לא תחוס עינך".

ה. ומנין שזה שנאמר באברים "עין תחת עין", תשלומין הוא? שנאמר: "חבורה תחת חבורה", ובפרוש נאמר: "וכי יכה איש את רעהו באבן או באגרוף... רק שבתו יתן, ורפא ירפא". הא למדת, ש"תחת" האמורה בחבורה - תשלומין, והוא הדין ל"תחת" האמור בעין ובשאר אברים.

ו. אף על פי שדברים אלו נראין מענין תורה שבתבב, כלן מפרשין הן מפי משה מהר סיני, וכלן הלכה למעשה הן בדינו; וכנה ראו אבותינו דנין בבית דינו של יהושע, ובבית דינו של שמואל הרמתי, ובכל בית דין ובית דין שצמרו מימות משה ועד עכשו.

ז. ומנין שמזיק חברו חייב בצער בפני עצמו? שהרי נאמר באונס: "תחת אשר ענה"; והוא הדין לכל המצער את חברו בגופו, שהוא חייב לשלם דמי הצער.

ח. ומנין שהוא חייב בשבת בפני עצמו, ורפוי בפני עצמו? שנאמר: "רק שבתו יתן, ורפא ירפא".

ט. ומנין שהוא חייב בבשת בפני עצמו? שהרי נאמר: "ושלחה ידה והחזיקה במבשיו, וקצתה את כפה"; בכלל דין זה, קנס המביש.

י. אינו חייב על הבשת עד שיהיה מתפונן, שנאמר: "ושלחה ידה". אבל המביש חברו בלא כונה, פטור; לפיכך, ישן וכיוצא בו שפליש, פטור.

יא. אדם מועד לעולם - בין שוגג בין מזיד, בין ער בין ישן, בין שכור - אם חבל בחברו, או הזיק ממון חברו, משלם מן היפה שבנכסיו. כמה דברים אמורים שהישן

לאו, לא יחזיר לא לזה ולא לזה. אמר הפעל: 'מדי נפל', ונתן סימניו, והאשה אומרת: 'מדי נפל', ונתנה סימניו - ינתן לה; והוא שתתן סימן מבקק, כגון שאמרה: 'נאב יש בו בצד אות פלוגית' - שאלו לא הגיע לידה, לא היתה יודעת. ז. הוא אומר סימני החוט שקשר בו הגט, והיא אומרת סימני החוט - ינתן לה; והוא שתאמר סימן מבקק, כגון מדת ארץ החוט; אבל אם אמרה: 'אדם' או 'שחר הוא', אין זה סימן מבקק. הוא אומר: 'בחמת היה מנח', והיא אומרת: 'בחמת [נוד עור] היה מנח' - ינתן לו, שאין זה סימן מבקק. ח. מצא גט שחרור [עבד כנעני] - בזמן שהרב מודה, יחזיר לעבד; אין הרב מודה, לא יחזיר לא לזה ולא לזה. ט. מצא שטר מתנה - אם מתנת בריא היא - אף על פי ששניהם מודים, לא יחזיר לא לזה ולא לזה; שמה כתב לתן ולא נתן, ואחר שכתב שטר זה מכר שדה זו או נתנה במתנה לאחר וחזר בו; וזה שמודה לזה, כדי לעשות קנוניה על האחרון שנתן לו או שמכר לו. ואם מתנת שכיב מרע [הנוטה למות] היא - אם הודה, יתן; ואם לאו, לא יתן; ששכיב מרע שנתן לשנים זה אחר זה - האחרון קנה, כמו שיתבאר.

י. מת שכיב מרע שנתנה במתנה - אף על פי שהירש מודה שמורישו נתנה, הרי זה לא יחזיר לא לזה ולא לזה; שמה כתב לתן ולא נתן, ומכרה הירש או נתנה וחזר בו, והרי הוא רוצה לעשות קנוניה עם זה כדי להפקיע נכסי זה האחרון.

יא. מצא שובר [שטר פרעון] - בזמן שפעל השטר מודה שגשבר שטרו ופרעו או מחלו, יתן לבצל השובר; אין שניהם מודים, לא יחזיר לא לזה ולא לזה.

יב. מצא כתבה - אף על פי ששניהם מודים, לא יחזיר לאשה; שמה נפרעה כתבה זו או נמחלה, ואחר כך מכר הפעל נכסיו, והרי הוא רוצה לעשות קנוניה על הלקוחות. יג. מצא אגרות [שטרות] שום [בהם מעריכים ב"ד נכסי לוה למלוה], ואגרות מזון [בהם מחייבים בעל במזונות אשתו], שטרי חליצה ומאונין, ושטרי הטענות שכותבין הדינין טענותיו של פעל דין זה ושל חברו, או שמצא שטרי ברורים - והם השטרות שברו בהם בעלי דינין את הדינין שדינין להם, וקבלו עליהם שידונו להם פלוני ופלוגי - או שמצא כל מעשה [החלטה ממונית של] בית דין - הרי זה יחזיר. כללו של דבר: כל שטר שחוששין בו לפרעון - לא יחזיר, שמה נפרע החוב; ואם היה החייב מודה, ואפשר שהודה כדי לעשות קנוניה עד שיפסיד את הלוקח או מקבל מתנה שלקחו אחר זמן השטר, כדי שיטרפו מידם שלא בדין - הרי זה לא יחזיר, אף על פי ששניהם מודים. וכל שטר שאין בו צד לחשש, לא לפרעון ולא לקנוניה - יחזיר לבצלי.

יד. כל השטרות הנמצאות שדינים שלא יחזיר - אם החזיר, הרי אלו כשרים וגובין בהם, ואין מוציאין אותם מתחת יד בצליהן; והרי הם בחזקתם, ואין חוששין להם.

ברוך רחמנא דיסען

- פטור מכלום, שְנֵאמַר: "ומצא את רעהו", פָּרַט לממציא את עצמו.

הלכות חובל ומזיק פָּרַק ב

א. החובל בחברו חבל שהוא ראוי לשלם התמשה דברים בלן, משלם תמשה; הזיקו נזק שאין בו אלא ארבעה, משלם ארבעה; שלשה, משלם שלשה; שנים, משלם שנים; אחד, משלם אחד.

ב. כיצד? קטע יד או רגל או אצבע מהן, או שפמה עינו - משלם תמשה: נזק וצער ורפוי ושבת ובשת. הִכְהוּ על ידו וצָבְתָהּ [התנפחה] וסֻפָּה לחזור, על עינו ומרדה [יצאה] וסֻפָּה לחיות - משלם ארבעה: צער ורפוי ושבת ובשת. הִכְהוּ על ראשו וצָבָה - משלם שלשה: צער ורפוי ובשת. הִכְהוּ במקום שאינו נראה, כגון שהִכְהוּ על ברכיו או בגבו - משלם שנים: צער ורפוי. הִכְהוּ במטפחת שבידו, או בכֶּסֶר וכיוצא באלו - נותן אחת, והיא הבשת בלבד.

ג. כוהו בשפור או במסמר על צפרניו, במקום שאינו עושה חבורה ולא מעצב מלאכה - משלם הצער בלבד. הִשְקָהוּ סם או סכו סם, ושָׁנָה מראה עורו - משלם לו רפוי בלבד, עד שִׁיחֲזֹר מראהו כמות שהיה. אֶסְרוּ בחדר, נותן לו דמי שבת בלבד. וכן כל כיוצא באלו.

ד. המגלח שֶׁצַר ראש חברו - נותן לו דמי בִּשְׁתוֹ בלבד, מפני שסופו לחזור. גִּלְחוּ בֶסֶם או שְׁכוּהוּ, עד שאין סוף השֶׁצַר לחזור - חֵיב בתמשה דברים: בְּנִזְק וצער ורפוי - שְׁהָרִי ראשו יתחמם מן הכויה או מן הסם, ונמצא חש בראשו; ומשלם לו שבת - שְׁהָרִי הוא ראוי לרקד ולנָגֵד דלת [פאת] ראשו בשעת רקוד, ונמצא בטל ממלאכה זו; ובשת, שאין לך בשת גדולה מזו.

ה. הגה למדת, שֶׁכַּל המחסר חִבְרוּ אָכַר שאינו חוזר - חֵיב בכל התמשה דברים. אָפְלוּ הפיל שנו - חֵיב בכל, שאי אפשר שלא יחלה פיו שָׁעָה אחת; אף על פי שהשן אין לו רפואה, בֶּשֶׁר השנים צריך רפואה.

ו. אָפְלוּ חסרו כשֶׁצַח מעור בשרו - חֵיב בתמשה דברים, שֶׁהַעוֹר אינו חוזר אלא [נשארת בו] צִלְקָתָהּ. לִפְיָךְ, החובל בחברו וקָרַע העור והוציא ממנו דם - חֵיב בתמשה דברים.

ז. המבצעת [מבהיל] את חברו - אף על פי שחלה מן הפחד, הרי זה פטור מדיני אדם וחֵיב בדיני שמים; והוא שלא נגע בו, אלא כגון שצָעַק מאחוריו או נתראה לו באפלה וכיוצא בזה. וכן אם צָעַק בְּאָזְנוֹ וחרשו - פטור מדיני אדם וחֵיב בדיני שמים. אֶחָזוּ, ותקע בְּאָזְנוֹ וחרשו, או שָׁנַע בו, וידחפו בעת שהכעיתו, או שֶׁאֶחָזוּ בִּכְגָדָיו וכיוצא בדברים אלו - חֵיב בתשלומין.

ח. יראה לי, שהנחבל שאמר: 'נתחַרְשֵׁתִי', או נִסְתַּמַּת עיני, וְהָרִי אין אני רואה ואין אני שומע' - אינו נאָמֵן; שְׁהָרִי אין אנו מפריין את הדבר, שָׁמָּה יָעָרִים. ואינו נוטל הנזק, עד שיבדק זמן מרבה ויהיה מחזק שאבד מאור עיניו או נתחַרַשׁ, ואחר כך ישלם זה.

חֵיב לשלם? בשנים שישנו באחד, ונתהפך אחד מהן והזיק את חברו או קרע בגדו. אָבַל אם היה אחד ישן, ובא אחד ושָׁכַב בצדו - זה שָׁבַב באחרונה, הוא המועד, ואם הזיקו הישן - פטור. וכן אם הניח כלי בצד הישן, ושָׁכַרוּ הישן - פטור; שָׁנָה שהניחו, הוא המועד שפָּשַׁע.

יב. מי שֶׁנָּפַל מן הגג ברוח מצויה [ורגילה] והזיק - חֵיב בארבעה דברים, ופטור מן הבשת. נָפַל ברוח שאינה מצויה - חֵיב בנזק בלבד, ופטור מארבעה דברים. ואם נתהפך [כיון ליפול עליו] - חֵיב בכל, אף בבשת; שֶׁכַּל המתפונן להזיק - אף על פי שלא נתפונן לביש, חֵיב בבשת. יג. שנים שחבלו באחד קאחת - שְׁנִיָּהֶן חֵיבִין, ומשלשין [מתחלקין] ביניהן. היה אחד מתפונן ואחד שאינו מתפונן - זה שאינו מתפונן פטור מן הבשת.

יד. המתפונן לביש את הקטן וביש את הגדול - נותן לגדול דמי בִּשְׁתוֹ שֶׁל קָטָן; נתפונן לביש את העֶבֶד וביש את בן חורין - נותן לכן חורין דמי בִּשְׁתוֹ שֶׁל עֶבֶד.

טו. היתה אָכֵן מנחת לו בחיקו, בין שלא הכיר בה מעולם, בין שהכיר בה ושָׁכַחָהּ, וְעָמַד ונפלה והזיקה - חֵיב בנזק בלבד, ופטור מארבעה דברים. וכן אם נתפונן לזרק שֶׁתִּים [אמות] ונרק ארבע והזיק, או שהזיק כשהוא ישן - חֵיב בנזק בלבד, ופטור מארבעה דברים.

טז. המזיק את חברו בכונה בכל מקום, חֵיב בתמשה דברים. ואֶפְלוּ נִכְנס לרשות חברו שלא ברשות, והזיקו בעל הבית - חֵיב; שִׁישׁ לו רשות להוציאו, ואין לו רשות להזיקו. אָבַל אם הִזִּק זה הנכנס בבעל הבית, הרי בעל הבית פטור; ואם הִזִּק בו בעל הבית - חֵיב, מפני שֶׁנִּכְנס שלא ברשות. הִיוּ שְׁנֵיהֶן ברשות, או שְׁנֵיהֶן שלא ברשות, והזיקו שְׁנֵיהֶן זה בזה - שְׁנֵיהֶן פטורין.

יז. המבקע עצים ברשות הרבים, ופרח עץ מהן והזיק ברשות היחיד, או שֶׁבָּקַע ברשות היחיד והזיק ברשות הרבים, או שֶׁבָּקַע ברשות היחיד והזיק ברשות היחיד אחרת, או הנכנס לתנותו של נגר בין ברשות בין שלא ברשות, ונתנה בקעת וטפחה על פניו - בֶּכַל אלו חֵיב בארבעה דברים, ופטור מן הבשת.

יח. כֶּשֶׁם שאומדין למיתה, כך אומדין לנזקין. כיצד? הרי שהכה חברו בצרור קטן שאין בו כְּדִי להזיק, או בקיסם של עץ קטן, וחבל בו חבל שאין חפץ זה ראוי לעשותו - הרי זה פטור, שְׁנֵאמַר: "באָכֵן או באַגְרוֹף", דבר הראוי להזיק. אָבַל חֵיב הוא בבשת בלבד - שֶׁאֶפְלוּ רקע בגופו של חברו, חֵיב בבשת. לִפְיָךְ, צריכין העדים לידע במה הזיק, ומביאין החפץ שהזיק בו לבית דין, עד שאומדין אותו, וְדָנִין עָלָיו. ואם אבד החפץ, ואמר החובל: 'לא היה בו כְּדִי להזיק, וכמו אנוס אני', והנחבל אומר: 'היה בו כְּדִי להזיק' - יִשְׁבַּע הנחבל ויטל, כמו שיתבאר. יט. הבדול, אין לו אומד; אֶפְלוּ מחט קטנה - ראויה היא להמית, ואין צריך לומר להזיק. הַזּוֹרֵק אָכֵן, וְלֹאֲחֹר שִׁצְצָתָהּ מתחת ידו הוציא הלה את ראשו מן החלון וקבלה

[חזרה] המכה אחר שחית - חייב לרפאותו ולתן לו דמי שבתו. עלו צמחים שלא מחמת המכה - חייב לרפאותו, ואינו נותן לו דמי שבתו. עבר על דברי רופא, והכביד עליו החלי - אינו חייב לרפאותו.

כ. כשפוסקין בית דין על המזיק, ומחזיקין אותו לשלם - גובין ממנו הכל מיד, ואין קובעין לו זמן כלל. ואם בפשט בלבד נתחייב - קובעין לו זמן לשלם, שהרי לא חסרו ממון.

הלכות חובל ומזיק פ"ק ג

א. כיצד משערינן הבשתי? הכל לפי המביש והמתביש; אינו דומה המתביש מן הקטן, למתביש מאדם גדול ומכבד, שזה שבישו זה הקל, בשתו מרבה.

ב. המביש את הערם, או את מי שהוא במקרח - פטור. נשבה הרוח, והפכה שוליו [שולי בגדו] על פניו, והרי הוא ערם, והוסיף מזה בהפשטתו - חייב בפשט; ואינו דומה מביש את זה שנעשה ערם, למביש את שאינו ערם. וכן אם הגביה בגדיו לירד לנהר, או שצלה מן הנהר ובישו - חייב; ואינו דומה מביש זה, למביש את המקסה בגדיו. ג. המביש את הישן, חייב בפשט. ואם מת בתוך שנתו, ולא הקיץ, ולא הרגיש בזה שבישו - אין גובין בשת זו מן המביש; ואם תפשו היורשין, אין מוציאין מידו.

ד. המביש את השוטה, פטור; והמביש את החרש, חייב. המביש את הגר או את העבד, חייב. המביש את הקטן - אם כשפסקלימין אותו נכלם, חייב; ואם אינו נכלם, פטור. ומכל מקום, אינו דומה המביש את הקטן למביש את הגדול, ולא המביש את העבד למביש את בן חורין, ולא מביש חרש למביש פקח.

ה. המביש את חברו בדברים, או שרקק על בגדיו - פטור מן התשלומין. ויש לבית דין לגדר בדבר בכל מקום ובכל זמן כמו שיראו. ואם ביש תלמיד חכמים - חייב לשלם לו בשת שלמה, אף על פי שלא בישו אלא בדברים. כבר נפסק הדין, שכל המביש תלמיד חכמים, אפילו בדברים - קונסין אותו, וגובין ממנו משקל חמשה ושלשים דינר מן ההקב, שהוא משקל תשעה סלעים פחות רביעי. וקבלה היא בדינו, שגובין קנס זה בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ.

ו. מעשים היו אצלנו תמיד בכך בספרד; ויש תלמידי חכמים שהיו מוחליין על זה, וכך נאה להן. ויש שתובע, ועושין פשרה ביניהן. אבל הדינים היו אומרים למביש: 'חייב אתה לתן לו ליטרה זהב'.

ז. אף על פי שהמביש שאר העם בדברים פטור מן התשלומין, עון גדול הוא; ואינו מתרחק ומגדף לעם ומבזשן, אלא [מי שהוא] רשע שוטה. ואמרו חכמים הראשונים, שכל המלביין פני אדם פשוט משראל ברבים, אין לו חלק לעולם הבא.

ח. יש הפאות רבות שיש בהן בזוי וצער מעט, ואין בהן נזק; וכבר פסקו להם חכמים דמים קצובים. וכל המכה

ט. כמה הוא הצער? הכל לפי הנזק: יש אדם שהוא רך וענג ביותר ובעל ממון, ואלו נתנו לו ממון הרבה, לא היה מצטער מעט. ויש אדם שהוא עמל וחזק ועני, ומפני זה אחד מצטער צער הרבה. ועל פי הדברים האלה אומדין, ופוסקין הצער.

י. כיצד משערינן הצער במקום שחסרו אבר? הרי שקטע אצבעו - אומדין ואומרים: 'כמה אדם כזה רוצה לתן, בין לקטע לו אבר זה בסוף או לקטע אותו בסם, אם גזר עליו המלך לקטע ידו או רגלו'; ואומדין כמה יש בין זה לזה, ומשלם המזיק.

יא. כיצד משערינן השבת? אם לא חסרו אבר, אלא חלה ונפל למשכב, או שצבתה ידו וסופה לחזר - נותן לו דמי שבתו של כל יום ויום כפועל בטל של אותה מלאכה שקטל ממנה [כמה מוכן לקבל אם מתבטל ממנה]. ואם חסרו אבר, או קטע ידו - נותן לו דמי ידו שהוא הנזק, ושבת - רואין אותו כאלו הוא שומר קשואין בכל יום, ועושין חשבון כל ימי חליו של זה, ונותן לו. וכן אם קטע רגלו, רואין אותו כאלו הוא שומר על הפתח; סמה עינו, רואין אותו כאלו הוא מטחינו ברחים. וכן כל פיוצא כזה.

יב. הבה את חברו על אגנו, או אחרו ותקע באגנו, וחורשו - נותן לו דמי כלו; שהרי אינו ראוי למלאכה כלל. יג. סמה את עינו, ולא אמדוהו, וקטע את ידו, ולא אמדוהו, וקטע את רגלו, ולא אמדוהו; ואחר כך חרשו - הואיל ולא אמדוהו בכל נזק ונזק, נותן לו דמי כלו. אמדוהו לכל נזק ונזק, ואחר כך אמדוהו לכלו - אין גובין ממנו אלא דמי כלו בלבד; ואם תפש הנזק נזק כל אבר ואבר, ודמי כלו - אין מוציאין מידו.

יד. כיצד משערינן הרפוי? אומדין בכמה ימים יחיה [ירפא] זה מחלי זה, וכמה [כסף] הוא צריך, ונותן לו מיד [הכל]. ואין מחזיקין אותו לתן דבר יום ביומו; ודבר זה, תקנה היא למזיק.

טו. וכן השבת - אומדין אותה, ונותן הכל מיד. אם היה מתגלגל בחליו והולך, וארץ בו החלי יתר על מה שאמדוהו - אינו מוסיף לו כלום; וכן אם הכריא מיד, אין פוחתין לו ממה שאמדוהו.

טז. כמה דברים אמורים? בשרצה המזיק - שזו תקנה היא לו. אבל אם אמר המזיק: 'אין רצוני בתקנה זו, אלא ארפאנו דבר יום ביומו' - שומעין לו.

יז. אמר לו הנזק: 'פסק עמי [דמי ריפוי], ותן על ידי, ואני ארפא עצמי' - אין שומעין לו; שהרי אמר לו: 'שמא לא תרפא עצמך, ואחזיק אני עצמי במזיקין'; אלא נותן לו דבר יום ביומו, או פוסק על הכל ונותן דמי הרפוי על ידי בית דין.

יח. אמר לו המזיק: 'אני ארפא אותך', או 'יש לי רופא שמרפא בחנם' - אין שומעין לו; אלא מביא רופא אמן, ומרפאהו בשכר.

יט. הרי שלא פסק עמו [דמי ריפוי], אלא היה מרפא יום ויום, ועלו בו צמחים [פריחות] מחמת המכה, או נסתרה

נתכונן לחברו, ונגף את האשה - אף על פי שמטה, הואיל והמיתה בלא כונה להכיתה, הרי זה כדבר שאין בו מיתת בית דין, ומשלם דמי ולדות.

ז. המכה אביו ואמו, ולא עשה בהם חבורה - חיב בחמשה דברים. אבל אם עשה בהם חבורה, או שחבל בחברו בשבת, אפלו היה שוגג - פטור מן התשלומין; מפני שהוא עון מיתת בית דין, וכבר בארנו שלא חלק הכתוב בדבר שיש בו מיתת בית דין בין שוגג למזיד, לפטורו מן התשלומין.

ח. והלא החובל מקלקל הוא, וכל המקלקלין בשבת פטורין מן המיתה, ולמה נחשב זה החובל עון שיש בו מיתת בית דין? הואיל ונחת רוח עשה ליצרו הרע בעת שחבל בחברו - הרי הוא כמתקן, ונמצא עון מיתה; ולפיכך פטור מן התשלומין.

ט. החובל בחברו ביום הפטורים, אפלו במזיד - חיב בתשלומין, אף על פי שעבר עברה שהוא חיב עליה מלקות. והלא כל המחביב מלקות ותשלומין - לוקה ואינו משלם, שאין אדם לוקה ומשלם? כן הן הדברים בכל - חוץ מחובל בחברו, שהוא משלם; שהרי בפרוש רבתי תורה חובל בחברו לתשלומין, שנאמר: "רק שבתו יתן, ורפא ירפא".

י. החובל בעבד פנעני שלו, פטור. חבל בעבד עברי שלו - חיב בכלל, חוץ מן השבת. החובל בעבד פנעני של חברו, רבו של עבד נוטל חמשה דברים; ואפלו צערו בסם, ונתרפא במהרה - הרי כל רפואתו של רבו.

יא. כל עבד שיצא לחרות, ועדין לא הגיע גט שחרורו לידו - אין לו קנס [שלושים של עבד]. ואחרים שחבלו בו - אינו יכול להוציא מהן לעצמו, שעדין לא גמר שחרורו; ולא האדון יכול להוציא מהן, שהרי לא נשאר לו בו קנין. לפיכך, המפיל שן עבדו, ואחר כך סמה עינו - יוצא בשנו, ואינו נוטל לו דמי עינו; ואם תפש, אין מוציאין מזיד.

יב. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, שבישו אדם, או צערו, או שנגח שור, וכיוצא באלו - חיב. אם ארעו זה ביום של רבו, לרבו; ביום של עצמו, לעצמו.

יג. החובל בעבד עברי של חברו, חיב בחמשה דברים; וילקח בהן קרקע, ורבו אוכל פרותיה; ולכשיצא העבד לחרות, תצא השדה מתחת ידי רבו. הזיקו הזק שאינו מעכב מלאכה כלל, כגון שקטע ראש אָזנו או ראש חטמו - הכל לעבד, ואין לרבו בהן פרות.

יד. החובל בבת קטנה של אחרים - אם נזק הפוחת אותה מפספה [שוויה] הוא, הרי הוא של אב; וכן שבתה, של אב - שהרי מעשה ידיה וכסף מכירתה של אביה הוא. אבל צער ובשת ורפוי, הרי הוא שלה; וכן נזק שאינו פוחת אותה מפספה, הרי הוא שלה. וכן החובל בבתו, משלם לה צער ורפוי ובלשת.

טו. החובל באשת איש - השבת והרפוי לבעלה, והצער שלה. והבשת והנזק - אם בגלוי הוא, כגון שחבל בפניה ובצווארה או בידיה וזרועותיה - השליש שלה, ושני

חברו הכאה מהן, משלם אותו המזון הקצוב; וכלן קנסות הן. ואותו המזון הקצוב, הוא דמי הצער והבשת והרפוי והשבת; בין צריך לרפואה ושבת, בין לא צריך - כזה הוא משלם.

טז. וכמה הוא משלם? הנוצט בחברו ברגלו, משלם חמשה סלעים. הנהו כארבעתו [ברכו], משלם שלשה סלעים. קבץ אצבעותיו כמו אוגר אגדה, והכהו בידו כשהיא אגודה [אגרוף] - משלם שלשה עשר סלעים. תקע את חברו [בעורפו] בכפו, משלם סלע. סטרו על פניו, משלם חמשים סלע; סטרו באחר ידו, משלם מאה סלע. וכן אם צרם [פגם] באָזנו, או תלש בשערו, או שרקק והגיע הרק בבשרו, או שהעביר טליתו מעליו, או שפרע ראש האשה - משלם מאה סלע. וכזה הוא משלם על כל מעשה ומעשה. כיצד? כגון שבעט בחברו ארבע בעיטות, אפלו זו אחר זו - משלם עשרים סלע. סטרו על פניו שתי סטירות, משלם מאה סלע. וכן בשארין.

יז. כל אלו הסלעים - הן מכסף ארץ ישראל באותו הזמן, שהיה בכל סלע חצי דינר כסף ושלשה דינרין ומחצה נחשת; לפיכך, מי שנתחייב בהכאות אלו לשלם מאה סלע, הרי זה משלם שנים עשר סלע ומחצה כסף נקי.

יח. כמה דברים אמורים? במכבד. אבל אדם שהוא מבזה, ואינו מקפיד בכל אלו הדברים וכיוצא בהן - אינו נוטל אלא כפי מה שראוי לו, וכמו שיראו הדנינים שהוא ראוי לטל; לפי שיש בני אדם פעורין [נבזים] שאינן מקפידין על בשתן, וכל היום מבזין עצמן בכל מיני בזי דרך שחוק וקלות ראש, או כדי לטל פרוטה אחת מן הלצים המשחקין עמהן.

יום שישי ג' אדר ה'תשס"ט

הלכות חובל ומזיק פרק ד

א. הנוגף [מכה] את האשה [בהריון], ויצאו ילדיה - אף על פי שלא נתכונן - חיב לשלם דמי ולדות לבעל, ונגזק וצער לאשה.

ב. וכיצד משערין דמי ולדות? שמין האשה כמה היתה יפה [שווה] עד שלא ילדה, וכמה היא יפה משילדה; ונותנין לבעל. אם מת הבעל, נותנין ליוֹרְשֵׁיו. ואם נגפה אחר מיתת הבעל, נותנין אף דמי ולדות לאשה.

ג. היתה נשואה לגר, וחבל בה בחיי הגר - נותן דמי ולדות לבעל; מת הגר, פטור. ואם חבל בה אחר מיתת הגר, נכת היא בדמי ולדות.

ד. היתה שפחה או גויה בשעת הריון, ובשעת נגיפה נשתחררה או נתגירה - הרי דמי ולדות שלה.

ה. הנוגף את האשה, ויצאו ילדיה ומתה - אף על פי שהיה שוגג - הרי זה פטור מן התשלומין, ואינו משלם כלום, שנאמר: "ולא יהיה אסון - ענוש יענש" - לא חלק הכתוב בין שוגג למזיד בדבר שיש בו מיתת בית דין, לפטורו מן התשלומין.

ו. כמה דברים אמורים? בשנתכונן לאשה; אבל אם

ב. אפלו להגביה ידו על חברו, אסור; וכל המגביה ידו על חברו, אף על פי שלא הכהו - הרי זה רשע.

ג. המכה את חברו הפאה שאין בה שוה פרוטה - לוקה, שהרי אין כאן תשלומין כדי שיהיה לאו זה נתן לתשלומין. ואפלו הכה עבד חברו הפאה שאין בה שוה פרוטה - לוקה, שהרי ישנו במקצת מצוות. וגוי שהכה את ישראל - חייב מיתה, שנאמר: "ויפן כה וכה... ויך את המצרי ויטמנהו בחול".

ד. קנס קנסו חכמים לאלו השוטים בעלי זרוע, שיהיה הנחבל נאמן, ונשבע בנקיטת חפץ [קדוש] שזה חבל בו חבל [מכה] זה, ונוטל מה שראוי לו; והוא שיהיו שם עדים. כיצד? היו שני עדים מעידים אותו שנכנס לתוך ידו שלם ויצא חבול, ולא ראוייה בעת שחבל בו, והוא אומר: 'לא חבלתי', והלה אומר: 'אתה חבלת בי' - הרי זה נשבע ונוטל.

ה. במה דברים אמורים? בשהיתה המכה במקום שאפשר לו להכותה לעצמו, או שהיה עמהם שלישי, שאפשר שזה הנחבל אמר לו לחבל בו ולהתרעם על אחר; אבל אם אין עמהן אחר, והיתה המכה במקום שאינו יכול לעשותה בעצמו, כגון שהיתה נשיכה בין כתפיו וכיוצא בזה - הרי זה נוטל בלא שבועה.

ו. הודה החובל שהוא חבל, משלם חמשה דברים, שהרי העדים היו שם שנכנס לתוך ידו שלם בפשת המריבה ויצא חבול. אבל אם לא היו שם עדים כלל, והוא אומר: 'חבלת בי', והודה מעצמו - פטור מן הנזק ומן הצער, וחייב בשבת ובשבת ורפוי על פי עצמו; לפיכך, אם כפר ואמר: 'לא חבלתי', נשבע שבועת הסת [מדברבן].

ז. ולמה משלם אדם שלשה דברים אלו על פי עצמו? שהשבת והרפוי ממון הוא, ואינו קנס - שאם לא יתן לו, הרי חסרו ממון שהוא מתרפא בו ובטל ממלאכתו. והבשת לא הגיעה לו אלא בשעה שהודה בפניו שהוא חבל בו - שהנחבל שלא חבל בו אדם, אין לו בשת, והודאתו בבית דין היא שבישה אותו.

ח. נמצאת למד, שאין הפרש בבשת בין בשת המגיעה לו אם חבל בו בפני אחרים, ובין בשת המגיעה לו בשת שהודה בפני אחרים שחבל בו; לפיכך משלם אדם בשת על פי עצמו.

ט. אינו דומה מזיק חברו בגופו, למזיק ממנו; שהמזיק ממון חברו - פיון ששלם מה שהוא חייב לשלם, נתפטר לו. אבל חובל בחברו - אף על פי שנתן לו כל החמשה דברים, אין מתפטר לו; ואפלו הקריב כל אילי נביות [המובחרים], אין מתפטר לו ולא נמחל עונו, עד שיביקש מן הנחבל וימחל לו.

י. ואסור לנחבל להיות אכזרי ולא ימחל; ואין זו דרך זרע ישראל. אלא פיון שביקש ממנו החובל, ונתחנן לו פעם ראשונה ושניה, וידע שהוא שב מחטאו, ונחם [התחרט] על רעתו - ימחל לו. וכל המקמהר למחל - הרי הוא משבח, ורוח חכמים נוטה הימנו.

שלישים לבעל; ואם בסתר הוא הנזק - השליש לבעל, ושני שלישים לאשה. של בעל, נותנין לו מיד; ושל אשה, ילקח בהם קרקע, והבעל אוכל פרות.

טז. במה דברים אמורים? בשחבלו בה אחרים. אבל הבעל שחבל באשתו - חייב לשלם לה מיד כל הנזק והצער, וכל הבשת; והכל שלה, ואין לבעל בהן פרות. ואם רצת לתן הדמים לאחר, נותנת. וכזה הורו הגאונים. והבעל מרפא אותה, בדרך שמרפא כל חליה.

יז. והמזיק אשתו בתשמיש המטה, חייב בגניקה. **יח.** האשה שחבלה בבעלה - אם היה לה תוספת בכתבתה - מחיבין אותה למכור התוספת לבעלה בטובת הגיה [בדמי הנאתו שנפטר מהתוספת], וגובה ממנה אם רצה הבעל; ואם רצה לגרשה ולגבות מן הכל, גובה. ואם לא היה לה תוספת, אינה יכולה למכור לו עקר בכתבתה; שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתבה, כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה. אלא אם רצה הבעל, כותב עליה שטר [חוב] בדמי חבלו [שווי הזקן], או מגרשה ונוטל מכתבתה הראוי לו.

יט. החובל בפניו הגדולים - אם אין סמוכין על שלחנו, נותן להם מיד; והקטנים - ילקח להן קרקע בנזקו, והן אוכלין פרותיו. וכן הדין באחרים שחבלו בהן. ואם היו סמוכין על שלחנו, וחבל בהן - פטור, בין שהיו גדולים בין שהיו קטנים. ואם חבלו בהן אחרים - בגדולים, ינתן להם מיד; ובקטנים - ילקח בהם קרקע, והן אוכלין פרותיה עד שיגדילו.

כ. חרש שוטף וקטן - פגיעתו [חבלתו] רעה: החובל בהן חייב, והן שחבלו באחרים פטורין. אף על פי שנתפחה החרש, ונשתפה השוטה, והגדיל הקטן - אינן חייבין לשלם; שבשעה שחבלו בהן אינן בני דעה.

כא. העבד והאשה - פגיעתן רעה: החובל בהן חייב, והן שחבלו באחרים, פטורין; אבל משלמין לאחר זמן - אם נתגרשה האשה או מת בעלה, או נשתחרר העבד; שהרי בני דעה הן, והרי הן כבעל חוב שאין לו מה יפרע - שאם העשיר, חייב לשלם.

כב. עבדו של אדם כגופו, ובהמתו כממונו. כיצד? הרי שהניח גחלת על לב עבדו של חברו, ומת, או שדחפו לים או לאש והוא יכול לעלות משם, ולא עלה ומת - פטור מן התשלומין. ואם עשה כן לבהמת חברו, חייב, ובאלו הניח הגחלת על בגדו ונשרף, שהוא חייב לשלם. וכן כל כיוצא בזה.

הלכות חובל ומזיק פרק ה

א. אסור לאדם לחבל, בין בעצמו בין בחברו. ולא החובל בלבד, אלא כל המכה אדם בשר מ ישראל - בין קטן בין גדול, בין איש בין אשה, דרך נציון [מריבה] - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא יוסיף... להכותו"; אם הזהירה תורה שלא להוסיף בהפית החוטא, קל וחמר למכה את הצדיק.

ח. שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים, זה בא בחביתו וזה בא בקורתו, ונשברה כדו של זה בקורתו של זה - פטור; שאלה רשות להלך, ולזה רשות להלך. היה בעל הקורה ראשון, ובעל החבית אחרון, ונשברה חבית בקורה - פטור. ואם עמד בעל הקורה לנות מכבד משאו, חביב; ואם הזהיר בעל החבית ואמר לו 'עמד', פטור. עמד לתקן משאו, הרי זה כמהלך ופטור, ואף על פי שלא הזהיר בעל החבית, שהרי הוא טרוד בדרך. היה בעל החבית ראשון, ובעל הקורה אחרון, ונשברה חבית בקורה - חביב; שזה כמו ששברה בידו בכונה. ואם עמד בעל החבית לנות, פטור; ואם הזהיר בעל הקורה ואמר לו 'עמד', הרי זה חביב. ואם עמד לתקן משאו, אף על פי שלא הזהיר לבעל הקורה - הרי הוא חביב. וכן זה בא בגרו וזה בא בפשתנו [ונשור] ; וכן כל פיוצא כזה.

ט. שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים, אחד רץ ואחד מהלך, והזק אחד מהם בחברו שלא בכונה - זה הרץ חביב, מפני שהוא משנה; ואם היה ערב שבת בין השמשות, פטור, מפני שהוא רץ ברשות, כדי שלא תכנס השבת והוא אינו פנוי [מוכן]. היו שניהם רצים, והזק זה בזה - שניהן פטורין, ואפלו בשאר הימים.

י. אחד המזיק בידו, או שזרק אבן, או ירה חץ והזיק בו, או שפטר [הפנה זרם] מים על חברו או על הפלים והזיק, או שרק או נע [באפו] והזיק בכוחו וניעו [ליחת הגרון והאף] בעת שהלכו מכחו - הרי זה כמזיק בידו, והן תולדות של אדם. אבל אם נח הרק והפלים על הארץ, ואחר כך נתקל בהן אדם - הרי זה חביב משום בורו; שכל תקלה, תולדת בור היא, כמו שבארנו.

יא. לוטש [עובד במתכת] שהיה מכה בפטיש, ויצא גץ מתחת הפטיש והזיק - הרי זה חביב כמי שזרק חץ או זרק אבן. וכן הפנאי שקבל עליו את הכתל לסתרו, ושבר את האבנים או הזיק [אחרים] - חביב. היה סותר מצד זה, ונפל מצד אחר - פטור; ואם מחמת המכה - חביב, שזה כזורק חץ והזיק בו הוא.

יב. הכובש [לוחץ על] בהמת חברו במים, או שנפלה ומנעה מלעלות עד שמתה במים, או שהניחה בחמה וצמצם [דחק] עליה המקום כדי שלא תמצא צל, עד שהרגתה בחמה - חביב לשלם. וכן כל פיוצא כזה.

יג. שנים שהמיתו את הבהמה כאחת, או שברו את הפלי כאחת - משלשין [מחלקים] ביניהם.

יד. חמשה שהניחו חמש חבילות על הבהמה ולא מתה, ובא זה האחרון והניח חבילתו עליה ומתה - אם היתה מהלכת באותן החבילות, ומשהוסיף זה חבילתו עמדה ולא הלכה - האחרון חביב; ואם מתחלה לא היתה מהלכת, האחרון פטור. ואם אין ידוע, בלן משלמין בשונה.

טו. וכן חמשה שישבו על הפסא ולא נשבר, ובא האחרון וישב עליו ונשבר - אף על פי שהיה ראוי להשבר בהם קדם שישב - הואיל וקרב את שבידתו, האחרון חביב; שהרי אומרים לו: 'אלו לא נסמכת עליו, היינו עומדים

יא. ועוד יש הפרש בין נזקי גופו לנזקי ממונו, שהאומר לחברו: 'סמה עיני, קטע את ידי, על מנת שאתה פטור' - הרי זה חביב בחמשה דברים; שהדבר ידוע, שאין אדם רוצה בכך. אבל האומר לחברו: 'קרע את כסותי, שבר את כדי, על מנת שאתה פטור' - הרי זה פטור; ואם לא אמר לו 'על מנת שאתה פטור' - הרי זה חביב לשלם, אף על פי שהרשהו להשחית.

יב. כמה דברים אמורים? בשבאנו הפלים לידו תחלה בתורת שמירה, כגון שהיו שאלין אצלו או מפקדין אצלו, ואמר לו: 'שבר וקרע', ונעשה כן - חביב לשלם, עד שיאמר לו 'על מנת שאתה פטור'; אבל אם אמר לו: 'קח פלי זה ושברו', 'בגד זה וקרעו', ונעשה כן - הרי זה פטור. **יג.** האומר לחברו: 'שבר פלי של פלוני על מנת שאתה פטור', ונעשה כן - הרי זה חביב לשלם, וכאלו אמר לו 'סמה עיני של פלוני על מנת שאתה פטור'. ואף על פי שהעושה הוא החביב לשלם - הרי זה האומר לו שתפו בעון ורשע הוא, שהרי הכשיל עור וחזק ידי עוברי עברה.

הלכות חובל ומזיק פרק ו

א. המזיק ממונו חברו, חביב לשלם נזק שלם; בין שהיה שוגג, בין שהיה אנוס - הרי הוא כמזיד. ביצד? נפל מן הגג ושבר את הפלים, או שנתקל בשהוא מהלך ונפל על הפלי ושברו - חביב נזק שלם, שנאמר: "וימכה בהמה ישלמנה", ולא חלק הכתוב כאן בין שוגג למזיד.

ב. ואחד ההורג בהמתו של חברו, או השובר פלי, או קורע בגדיו, או קוצץ נטיעותיו - הכל דין אחד הוא.

ג. כמה דברים אמורים? ברשות הנזק. אבל ברשות המזיק, אינו חביב לשלם אלא אם הזיק בנדון; אבל בשגגה או באנס, פטור. וכן אם היו שניהן ברשות, או שניהן שלא ברשות, והזיק אחד מהן ממונו חברו שלא בכונה - פטור. **ד.** היה עולה בסלם, ונשמטה שליכה [מדריגה] מתחתיו, ונפלה והזיקה - אם לא היתה מהדקת וחזקה, חביב; ואם היתה חזקה ומהדקת, ונשמטה, או שהתליעה - הרי זה פטור, שזו מכה בידי שמים היא. וכן כל פיוצא כזה, וכל אלו הדברים ברשות הנזק; אבל ברשות המזיק - פטור, עד שיתפנו להזיק, כמו שבארנו.

ה. הרי שמלא חצר חברו בדי יין ושמן, אפלו הכניסן ברשות - הואיל ולא קבל עליו בעל החצר לשמר, הרי זה נכנס ויוצא בדרך, וכל שישתבר מן הפדים בכניסתו וביציאתו, הרי הוא פטור עליהן. ואם שברן בכונה, אפלו הכניסן בעל הפדים שלא ברשות - הרי זה חביב לשלם. וכן כל פיוצא כזה.

ו. שור שעלה על גבי חברו להרגו, ברשות המזיק שהוא בעל התחתון, בין שהיה תם, בין שהיה מועד, ובא בעל התחתון ושמט את שורו להצילו, ונפל עליון ומת - הרי זה פטור.

ז. דחפו לעליון ומת - אם היה יכול לשמטו [לתחתון] ולא שמטו, הרי זה חביב; ואם לא היה יכול לשמטו, הרי זה פטור.

קדם שישבר'. ואם ישבו כאחת ונשבר, פלן חזקין. וכן כל פיוצא בזה.

טז. אדם ושור שדחפו בהמה, או כלים, או אדם, או בהמת פסולי המקדשין, לבזר; והזק הנדחף בבזר, או מת, או נשפכו הפלים: לענין נזקי אדם או הזק בהמה — שלשתם חזקין, האדם הדוחף ובעל השור ובעל הבזר; ומשלשין [מחלקים] ביניהם. לענין דמי ולדות וארבעה דברים — אדם חזק, ובעל השור ובעל הבזר פטורין. לענין כפר [על מות האדם] ושלשים של עבד — בעל השור חזק, ואדם ובעל הבזר פטורין. לענין פלים ופסולי המקדשין — אדם ובעל השור חזקין, ובעל הבזר פטור.

שבת קודש ד' אדר ה'תשס"ט

הלכות חובל ומזיק פרק ז

א. המזיק ממון חברו הזק שאינו נכר — הואיל ולא נשתנה הדבר ולא נפסדה צורתו — הרי זה פטור מן התשלומין, דין תורה; אבל מדברי סופרים אמרו, הואיל והפחית דמיהן, הרי זה חזק, ומשלם מה שהפחית מדמיהן.

ב. ביצד? הרי שטמא אכלין טהורים של חברו, או שדמע [עירב תרומה בחולין] פרותיו, או ערב לו טפת יין נסך בתוך יינו שהרי אסר עליו הכל, וכן כל פיוצא בזה — שמין מה שהפסיד, ומשלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו, בדרך כל המזיקין.

ג. ודבר זה, קנס הוא שקנסו אותו חכמים, כדי שלא יהיה כל אחד ואחד מן המשחיתין הולך ומטמא טהרותיו של חברו, ואומר: 'פטור אני'. לפיכך, אם מת זה שהזיק הזק שאינו נכר — אין גובין הנזק מנכסיו; שלא קנסו חכמים אלא זה שעבר והזיק, אבל היורש שלא עשה כלום, לא קנסו אותו. וכן המזיק הזק שאינו נכר בשגגה או באנס — פטור, שלא קנסו אלא המתכונן להזיק מדעתו. ד. הכהנים שפגלו [פסול] את הזבח — במזיד, חזקין לשלם; בשוגג, פטורין. וכן העושה מלאכה בפרת חטאת ובמי חטאת [חטאת — פרה אדומה] — במזיד, חזק לשלם; בשוגג, פטור.

ה. הכנים פרה למרבך [מקום הדיש] כדי שתניק ותדוש, והסיח דעתו ממי חטאת — פטור מדיני אדם, וחזק בדיני שמים.

ו. המנסף יין חברו לעבודה זרה — לא נאסר היין; שאין אדם מושגל אוסר דבר שאינו שלו. ואם היה לו בו שתופות, או שהיה משמד שהרי הוא כגוי, או שהתרו בו וקבל ההתרעה, שהרי הוא [נעשה כעת] משמד — הרי זה אוסר את היין, וחזק לשלם. והיאך יתחייב זה לשלם, והרי הוא מתחייב בנפשו? מפני שמעת שהגביהו נתחייב לשלם, ואינו מתחייב בנפשו עד שינסף.

ז. כל הגורם להזיק ממון חברו, חזק לשלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו כשאר המזיקין. אף על פי שאינו הוא המזיק זה הנזק עצמו באחרונה, הואיל והוא הגורם הראשון, חזק. ביצד? הזורק כלי שלו מראש הגג על גבי

ח. הזורק כלי של חברו מראש הגג על גבי כרים וכסתות של בעל הפלי, וקדם בעל הפלי והסיר הפרים — הזורק חזק; שזריקתו, היא הגורם הראשון לשכירת הפלי. ואם קדם אחר וסלקן — שניהן חזקין, הזורק והמסלק; ששניהם גרמו לאבד ממנו של זה.

ט. וכן השורף שטרותיו של חברו, חזק לשלם כל החוב שהיה בשטר; שאף על פי שאין גוף השטר ממון, הרי גרם לאבד ממון; ובלבד שזירה לו המזיק ששטר מקנים [מאומת בבי"ד] היה, וכך וכך היה כתוב בו, ומחמת ששרפו הוא שאינו יכול לגבות החוב; אבל אם לא האמינו, אינו משלם לו אלא דמי הנזר בלבד.

י. וכן ראובן שהיה נושה בשמעון, ומכר השטר ללוי, וחזר אחר שמכרו ומחלו לשמעון — הרי נפטר שמעון, כמו שיתבאר במקומו, ונתחייב ראובן לשלם ללוי כל מה שבשטר; שהרי גרם לו לאבד השטר, והרי הוא כמו ששרפו. וכן אם מחלו יורש ראובן, משלם המוחל מן היפה שבנכסיו.

יא. וכן העושה עבדו איפותיקי [שעבדו לחובו], וחזר ונשחררו — חזק המשחרר לשלם לבעל החוב; שהרי הפקיע שעבדו, וגרם לאבד ממנו. וכופין את בעל החוב גם הוא לשחרר העבד, כדי שלא יפגע בו ויאמר לו 'עבדי אתה'. וכן הדוחף מטבע חברו, ונתגלגל ונדר לים — חזק לשלם. וכן הצורם [פוגם] און הפרה — חזק לשלם, שהרי גרם לפחת דמיה. וכן המרקע [כותש] דיגרי חברו, והעביר צורתן — חזק לשלם משום גורם. וכן כל פיוצא בדברים אלו.

יב. הזורק כלי מראש הגג לארץ, ולא היה תחתיו כלים [כרים וכסתות], וקדם אחר וישרו במקל כשהוא באויר, קדם שניגץ לארץ — הרי זה האחר פטור; שלא שבר אלא כלי שסופו להשבר מיד בודאי; ונמצא פשוט כלי שבור, ואין זה כגורם. וכן כל פיוצא בזה, פטור.

יג. שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק את הבריות, ואילן שהוא עומד לקציצה מפני שהוא מזיק את הרבים, וקדם אחד ושחט שור זה וקצץ אילן זה שלא מדעת הבעלים — חזק לשלם לבעלים כמו שיראו הדנים, שהרי הפקיען מלעשות מצוה. ואם טען ואמר: 'אתה אמרת לי להקצו ולקצו', הואיל והוא עומד לקצו, הרי זה פטור.

יד. וכן מי ששחט חיה או עוף, ובא אחר וכסה הדם שלא מדעת השוחט — חזק לתן לו כמו שיראו הדנים. ויש מי שהורה שהוא נותן קנס קצוב, והוא עשרה זהובים; וכן הורו הגאונים, שכל המונע הבעלים מלעשות מצות עשה שהן ראויין לעשותה, וקדם אחר ונעשה — משלם לבעלים עשרה זהובים.

טו. שמין למזיק בידו [בעצמו], בדרך ששמין לו אם הזיק ממנו. ביצד? הרי שהרג בהמת חברו, או שבר כלי

ד. נשא ממון חבירו בידו ונתנו לאנס - חייב לשלם מכל מקום, אף על פי שהמלוך אנסו להביא. במה דברים אמורים שאם אנסו להביא והביא חבירי? בשלא הגיע הממון לרשות האנס. אבל אנס שאנס ישראל עד שהרצהו, ועמד האנס על הממון ונעשה ברשותו, ואנס את ישראל להוליכו לו למקום אחר, ואפילו הוליכו זה המוסר שהרצה - הרי זה פטור מלשלם; שפנין שעמד האנס בצד האוצר, ככר אבד כל מה שיש בו וכאלו נשרף. ה. בעלי דין שהיתה בניניהן מריבה על הקרקע או על מטלטלין, זה אומר 'שלי' וזה אומר 'שלי', ועמד אחד מהן ומסרה ביד גוים - מנדין אותו עד שיתחזיר הדבר לכמות שהיה ויסלק יד האנס מביניהן, ויעשו דין בישראל.

ו. מי שנתפש על [מפני חוב של] חבירו, ולקחו גוים ממנו ממון בגלל חבירו - אין חבירו חייב לשלם. ואין לה מי שנתפש על חבירו ויהיה חבירו חייב לשלם לו, חוץ מן הנתפש מפני המס הקצוב על כל איש ואיש בכל שנה, או הנתפש על התשורה [מתנה] שנותן כל איש ואיש למלוך בעברו עליהם הוא או חילותיו - הרי זה חייב לשלם לו. והוא, שיקחו ממנו בפרוש בגלל פלוני בפני עדים.

ז. מי שיש עליו עדים שמסר ממון חבירו, כגון שהרצה מעצמו, או שנאנס ונשא ונתן ביד, ולא ידעו העדים כמה הפסידו במסירתו, והנמסר טוען 'כף וכף הפסידני', והמוסר כופר כמה שטענו - אם תפש הנמסר, אין מוציאין מידו, אלא נשבע בנקיטת חפץ [קדוש], וזוהי כמה שתפש; ואם לא תפש, אין מוציאין מן המוסר אלא בראיה ברורה.

ח. ואין משיביעין את המוסר שהרצה מעצמו, לא שבועה חמורה ולא שבועת הסת [דברנו], מפני שהוא רשע, ואין לה פסול יתר מזה. אבל המוסר שאנסוהו להראות או להביא, ונשא ונתן ביד - אף על פי שהוא חייב לשלם, אינו רשע, אלא בן תשלומין הוא בלבד, ומשיביעין אותו לפי שרין כלל הפשרין.

ט. אסור למסר ישראל ביד גוים, בין בגופו בין בממונו, ואפילו היה רשע ובעל עברות, ואפילו היה מצר לו ומצער. וכל המוסר ביד גוים, בין בגופו בין בממונו - אין לו חלק לעולם הבא.

י. מתר להרג המוסר בכל מקום, ואפילו בזמן הזה שאין דנין דיני נפשות. ומתר להרגו קדם שיקסר, אלא כשאמר 'הריני מוסר פלוני בגופו או בממונו', ואפילו ממון קל - הרי התיר עצמו למיתה, ומתירין בו ואומרים לו: 'אל תמסר'. אם העז פניו ואמר: 'לא כי, אלא אומסרנו' - מצוה להרגו; וכל הקודם להרגו, זכה.

יא. עשה המוסר אשר זמם ומסר - יראה לי שאסור להרגו; אלא אם כן החזק [ג"פ] למסר - הרי זה ירג, שפא ימסר אחרים. ומעשים בכל זמן בערי המערב להרג המוסרים שהתקו למסר ממון ישראל, ולמסר את המוסרים ביד הגוים להרגן ולהכותם ולאסרם כפי רשעם. וכן כל המצר לצבור ומצער אותם, מתר למסר ביד גוים

- שמין כמה היתה בהקמה שנה וכמה הנבלה שנה, וכמה היה הפלי שנה והוא שלם וכמה שנה עתה; ומשלם הפחת לנזק עם הנבלה או הפלי השבור, בדרך שבארנו בשורו שהיזיק; שדין אחד הוא. דרך ענבים של חבירו [ונעשו יין], שמין לו הנזק. וכן כל פיוצא בזה.

טז. כשגובין הפחת מן המזיק, גובין מן המטלטלין שלו; אם אין לו מטלטלין, גובין מן היפה שבנכסיו. וכן האונס והמפתה והמוציא שם רע, כלן מן היפה שבנכסיו גובין מהן.

יז. כל המזיק ממון חבירו, ואינו יודע מה הזיק - הרי הנזק נשבע בתקנת חכמים, ונוטל. כמו [שמצינו הדין ב] שיטעון הנגזל; והוא שיטען דברים שהוא אמוד בהן [משוער שיש לו], כמו שבארנו בנגזל.

יח. ביצד? לקח כס חבירו והשליכו לים או לאש, או שמסרו ביד אנס ואבד - בעל הכס אומר: 'זהובים היה מלא', והמזיק אומר: 'איני יודע מה היה בו', שפא עפר או תבן היה מלא - הרי הנזק נשבע בנקיטת חפץ, ונוטל; והוא שיטען דברים שהוא אמוד בהן, או אמוד להפקידן אצלו, ודרך להניחן בכיס וכיוצא בו; אבל אם אין דרך להניחן בכלי זה, הוא פשע בעצמו. ביצד? הרי שחטף חמת [נוד עור] או סל מלאים ומחפים, והשליכם לים או שרפם, וטען הנזק שמרגליות היו בתוכם - אינו נאמן, ואין משיביעין אותו על כך; שאין דרך בני אדם להניח מרגליות בסלים ובחמתות. ואם תפש, אין מוציאין מידו, אלא נשבע שמרגליות היו בה, ונוטל כמה שיש אצלו. וכן כל פיוצא בזה.

יט. ידע המזיק שהכס היה בו זהובים, אבל אינו יודע כמה היו, והנזק אומר: 'אלף היו' - נוטל אלף בלא שבועה, והוא שיהיה אמוד; שהרי זה המזיק מחייב שבועה ואינו יכול להשבע, כמו שיתבאר בענין הפקדון.

הלכות חובל ומזיק פרק ח

א. המוסר ממון חבירו ביד אנס [גוי], חייב לשלם מן היפה שבנכסיו; ואם מת, גובין מירשיו כשאין כל המזיקין. בין שהיה האנס גוי, בין שהיה ישראל - הרי זה המוסר חייב לשלם כל מה שלקח האנס, אף על פי שלא נשא [לקח] המוסר ולא נתן בידו, אלא הרגיל [הלשין] בלבד.

ב. כמה דברים אמורים? בשהרצה המוסר מעצמו [את מקום הממון]. אבל אם אנסוהו גוים או ישראל אנס להראות, והרצה - הרי זה פטור מן התשלומין. ואם נשא ונתן ביד - אף על פי שהוא אנוס, הרי זה חייב לשלם; שהמציל עצמו בממון חבירו, חייב לשלם.

ג. ביצד? הרי שגזר המלוך להביא לו יין או תבן וכיוצא בדברים אלו, ועמד מוסר ואמר: 'הרי יש לפלוני אוצר יין או תבן במקום פלוני', והלכו ולקחוהו - חייב לשלם. ואנסו המלוך למוסר זה עד שיראה לו אוצרות יין או תבן, או עד שיראה לו ממון פלוני שהוא בורח מלפניו [מהמלך], והראה לו מפני האנס - הרי זה פטור; שאם לא יראה לו, יכח או מיתתו.

אֶלָּא בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ. וְאֶחָד הַזָּכֵר וְאֶחָד הַנִּקְבָּה בְּגִזְלַת הַדָּם.

ד. וּמִזֶּה־רִיב בֵּית דִּין שְׁלָא לִקַּח כֶּסֶף [פדיון נפשו] מן הַרוֹצֵחַ, וְאֶפְלוּ נֶתֶן כָּל מָמוֹן שֶׁבְּעוֹלָם, וְאֶפְלוּ רָצָה גּוֹאֵל הַדָּם לְפָטְרוֹ; שְׁאִין נִפְשׁוֹ שֶׁל זֶה הַנִּהְגֵּר קִנְיָן גּוֹאֵל הַדָּם, אֶלָּא קִנְיָן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תִקְחוּ כֶסֶף לְנַפְשׁ רֹצֵחַ". וְאִין לֶךְ דָּבָר שֶׁהַקִּפְדָּה תוֹרָה עָלָיו כְּשִׁפְכּוֹת דָּמִים, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תִחַנְפוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ, כִּי הַדָּם הוּא יִחַנֵּף אֶת הָאָרֶץ וְגו'".

ה. רֹצֵחַ שֶׁהֵרֵג בְּזִדּוֹן - אִין מְמִיתִין אוֹתוֹ הַעֲדִים וְלֹא הַרְאִים אוֹתוֹ, עַד שֶׁיָּבֹאוּ לְבֵית דִּין וְיִדְיוּהוּ לְמִיתָה, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יָמוּת הַרֹצֵחַ, עַד עֲמֻדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט". וְהוּא הַדִּין לְכָל מַחֲבִיב מִיתַת בֵּית דִּין שֶׁעָבְרוּ וְעָשׂוּ, שְׁאִין מְמִיתִין אוֹתָם עַד שֶׁיִּגְמַר דִּינָם בְּבֵית דִּין.

ו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁעָבַר וְעָשָׂה הָעוֹן שֶׁחֵבַע עָלָיו מִיתַת בֵּית דִּין; אֶבְל הַרֹדֵף אַחֵר חִבְרוּ לְהַרְגוֹ, אֶפְלוּ הִיָּה הַרֹדֵף קָטָן - הָרִי כָּל יִשְׂרָאֵל מִצּוּרֵי לְהַצִּיל הַנִּרְדָּף מִיַּד הַרֹדֵף, וְאֶפְלוּ בְּנִפְשׁוֹ שֶׁל רֹדֵף.

ז. כִּיצַד? אִם הִזְהִירוּהוּ, וְהָרִי הוּא רֹדֵף אַחֲרָיו - אָף עַל פִּי שְׁלָא קָבַל עָלָיו הַתְּרָאָה, כִּינֵן שֶׁעָדִין הוּא רֹדֵף - הָרִי זֶה נִהְרֵג. וְאִם יָכוֹלִים לְהַצִּילוֹ בְּאֶבֶר מֵאֲבָרֵי הַרֹדֵף - כְּגוֹן שֶׁיָּכֹף אוֹתוֹ בְּחֵץ אוֹ בְּאֶבֶן אוֹ בְּסִיף, וְיִקְטְעוּ אֶת יָדוֹ אוֹ יִשְׁכְּרוּ אֶת רַגְלוֹ אוֹ יִסְמוּ אֶת עֵינָיו - עוֹשִׂין. וְאִם אֵינֶן יְכוֹלִין לַכּוֹן וְלֹא לְהַצִּילוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הִרְגוּהוּ לְרֹדֵף - הָרִי אֵלּוּ הוֹרְגִין אוֹתוֹ, וְאָף עַל פִּי שֶׁעָדִין לֹא הֵרֵג, שְׁנֵאמַר: "וְקִצְתָּהּ אֶת כְּפָהּ, לֹא תַחֲסוּ עֵינֶךָ".

ח. אֶחָד מְבוֹשִׁי [בִּיצִי] וְאֶחָד כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סִכָּנָה נִפְשׁוֹת, אֶחָד הָאִשָּׁה שֶׁאֵתְּנָהּ אֶת הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִישׁ שֶׁאֵתְּנָהּ אֶת הָאִשָּׁה - עֲנִין הַכְּתוּב, שֶׁכָּל הַחוֹשֵׁב לְהַכּוֹת חִבְרוּ הַכָּהָה הַמְּמִיתָה אוֹתוֹ, מִצִּילִין אֶת הַנִּרְדָּף בְּכַפּוֹ שֶׁל רֹדֵף; וְאִם אֵינֶן יְכוֹלִין - מִצִּילִין אוֹתוֹ אָף בְּנִפְשׁוֹ, שְׁנֵאמַר: "לֹא תַחֲסוּ עֵינֶךָ";

ט. הָרִי זֶה מִצְוָה לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁלָא לַחֲסוֹת עַל נִפְשׁ הַרֹדֵף. לְפִיכָךְ הוֹרֵי חֲכָמִים, שֶׁהַעֲבָרָה שֶׁהִיא מְקֻשָּׁה לִילֵד - מִתָּר לַחֲתוּף הַעֲבָרָה בְּמַעֲיָה, בֵּין בֶּסֶם בֵּין בֵּיד; מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּרֹדֵף אַחֲרֶיהָ לְהַרְגָּהּ. וְאִם מִשְׁהוּצֵיא רֹאשׁוֹ, אִין נִוָּגְעִין בּוֹ, שְׁאִין דּוֹחִין נִפְשׁ מִפְּנֵי נִפְשׁ, וְזֶה הוּא טָבָעוֹ שֶׁל עוֹלָם.

י. אֶחָד הַרֹדֵף אַחֵר חִבְרוּ לְהַרְגוֹ, אוֹ רֹדֵף אַחֵר נַעֲרָה מֵאֲרֻשָּׁה לְאַנְסָה - שְׁנֵאמַר: "כִּי כֹאשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וְיִרְצָחוּ נִפְשׁ, כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה". וְהָרִי הוּא אוֹמֵר: "צִעֲקָה הִנְעִירָה מֵאֲרֻשָּׁה, וְאִין מוֹשִׁיעַ לָהּ"; הָאִישׁ לֵאמֹר מוֹשִׁיעַ [מִצִּיל] - מוֹשִׁיעָה בְּכָל דָּבָר שֶׁיְכוֹל לְהוֹשִׁיעָהּ, וְאֶפְלוּ בְּהִרְגָתָהּ הַרֹדֵף.

יא. וְהוּא הַדִּין לְשָׂאֵר כָּל הַעֲרִיּוֹת, חוּץ מִן הַבְּהֵמָה; אֶבְל הַזָּכוּר, מִצִּילִין אוֹתוֹ בְּנִפְשׁ הַרֹדֵף כְּשֶׁאֵר עֲרִיּוֹת. אֶבְל הַרֹדֵף אַחֵר הַבְּהֵמָה לְרַבְעָה [לַהֲזוּדוּג עִמָּה], אוֹ שֶׁרִדָּף לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשִׁבְתָּהּ, אוֹ לַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה - אָף עַל פִּי

לְהַכּוֹתוֹ וּלְאַסְרוֹ וּלְקַנְסוֹ; אֶבְל מִפְּנֵי צַעַר יָחִיד, אֲסוּר לְמַסְרוֹ. וְאֲסוּר לְאַבְדַּת מָמוֹנוֹ שֶׁל מוֹסֵר, וְאָף עַל פִּי שֶׁמִּתָּר לְאַבְדַּת גּוֹפּוֹ, שֶׁהָרִי מָמוֹנוֹ רָאוּי לְיִוָּרְשׁוֹ.

יב. רֹדֵף שֶׁהִיָּה רֹדֵף אַחֵר חִבְרוּ לְהַרְגוֹ, אוֹ לְדָבָר עֲבָרָה, וְשֶׁבֶר אֶת הַכְּלִים, בֵּין שֶׁל נִרְדָּף בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם - פְּטוּר מִן הַתְּשׁוּמִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַתְחִיב בְּנִפְשׁוֹ; שֶׁכֵּינֵן שֶׁרִדָּף, הַתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה.

יג. נִרְדָּף שֶׁשָּׁבַר כְּלִים שֶׁל רֹדֵף, פְּטוּר; לֹא יֵהָא מָמוֹנוֹ חֵבִיב מִגּוּפוֹ. וְאִם שָׁבַר כְּלֵי אַחֲרִים - חֵבִיב; שֶׁהַמִּצִּיל עֲצָמוֹ בְּמָמוֹן חִבְרוּ, חֵבִיב.

יד. מִי שֶׁרִדָּף אַחֵר הַרֹדֵף לְהוֹשִׁיעַ הַנִּרְדָּף, וְשֶׁבֶר אֶת הַכְּלִים בֵּין שֶׁל רֹדֵף בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם - פְּטוּר; וְלֹא מִן הַדִּין, אֶלָּא תַקְנָה הִיא שְׁלֹא יִמָּנַע מִלְּהַצִּיל, אוֹ יִתְמַהֲמַה וְיַעֲזִין [לְהִיזָר מִלְּהוֹצִין] בְּצַת שִׁירְדָּף.

טו. סְפִינָה שֶׁחֲשָׁבָה לְהִשָּׁבֵר מִכַּבֵּד הַמִּשְׁאֵל, וְעָמַד אֶחָד מִמֶּן וְהִקַּל מִמִּשְׁאָה וְהִשְׁלִיךְ בָּנִים - פְּטוּר; שֶׁהַמִּשְׁאָה שֶׁבָּה כְּמוֹ רֹדֵף אַחֲרֵיהֶם לְהַרְגֵם, וּמִצְוָה רַבָּה עָשָׂה שֶׁהִשְׁלִיךְ וְהוֹשִׁיעֵם.

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעֵין

הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וְשִׁמְרֵת נִפְשׁ

יֵשׁ בְּכָלֵלן שְׁבַע עֲשָׂרָה מִצְוֹת - שְׁבַע מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְעָשׂוּר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פָּרְטָן: (א) שְׁלָא לְרַצֵּחַ; (ב) שְׁלָא לִקַּח כֶּסֶף לְנִפְשׁ רוֹצֵחַ, אֶלָּא יוֹמֵת; (ג) לְהַגְלוֹת הַרוֹצֵחַ בְּשִׁנְגָּה; (ד) שְׁלָא לִקַּח כֶּסֶף לְמַחֲבִיב גְּלוּת; (ה) שְׁלָא יוֹמֵת הַרוֹצֵחַ כְּשִׁירְצָתוֹ, קֹדֶם עֲמִידָה בְּדִין; (ו) לְהַצִּיל הַנִּרְדָּף בְּנִפְשׁוֹ שֶׁל רֹדֵף; (ז) שְׁלָא לַחֲסוֹת עַל הַרֹדֵף; (ח) שְׁלָא לַעֲמֹד עַל דָּם; (ט) לְהַפְרִישׁ עֲרֵי מִקְלָט, וּלְכַנֵּן לָהֶם הַדֶּרֶךְ; (י) לַעֲרֹף אֶת הָעֵגֻלָּה בְּנַחַל; (יא) שְׁלָא יַעֲבֹד בְּאוֹתָהּ קֶרֶקַע וְלֹא תִזְרַע; (יב) שְׁלָא לְשׁוֹם דָּמִים; (יג) לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה; (יד) שְׁלָא יִכְשִׁיל תָּמִים בְּדֶרֶךְ; (טו) לְפָרֵק עִם מִי שֶׁנִּכְשַׁל בְּדֶרֶךְ; (טז) לְטַעֵן עִמּוֹ; (יז) שְׁלָא יִנְיָחֵנוּ בְּדֶרֶךְ נִבְהֵל כְּמִשְׁאֵל וְיִלֵּךְ לוֹ. וּבִאֲוֹר מִצְוֹת אֵלּוּ - בְּפָרָקִים אֵלּוּ.

הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וְשִׁמְרֵת נִפְשׁ פָּרָק א

א. כָּל הוֹרֵג נִפְשׁ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִרְצַח". וְאִם רָצַח בְּזִדּוֹן בְּפָנֵי עֲדִים - מִיתַתוֹ בְּסִיף [בַּחֲרָב], שְׁנֵאמַר: "נָקָם יִנָּקֶם"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁזֶּה מִיתַת סִיף; בֵּין שֶׁהֵרֵג אֶת חִבְרוּ בְּכַרְזֵל, בֵּין שֶׁשָּׁרְפוּ בְּאֵשׁ - מִיתַתוֹ בְּסִיף.

ב. מִצְוָה בֵּיד גּוֹאֵל הַדָּם, שְׁנֵאמַר: "גּוֹאֵל הַדָּם, הוּא יָמִית אֶת הַרֹצֵחַ"; וְכָל הָרָאוּי לִירֻשָּׁה, הוּא גּוֹאֵל הַדָּם. לֹא רָצָה גּוֹאֵל הַדָּם, אוֹ שְׁלָא הִיָּה יָכוֹל לְהִמָּיתוֹ, אוֹ שְׁאִין לוֹ גּוֹאֵל דָּם - בֵּית דִּין מְמִיתִין אֶת הַרֹצֵחַ בְּסִיף.

ג. הָאֵב אֲבִי שֶׁהֵרֵג אֶת בְּנוֹ - אִם הִיָּה לְנִהְרֵג בֶּן - הָרִי זֶה הוֹרֵג אֲבִי אֲבִיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גּוֹאֵל הַדָּם; וְאִם אִין לוֹ בֶּן - אִין אֶחָד מִן הָאֲחִין נַעֲשֶׂה גּוֹאֵל הַדָּם לְהִמָּית אֶת אֲבִיו,

בַּעֲצָמוֹ, או שִׁשְׁכַר אַחֲרֵים לְהַצִּילוֹ, וְלֹא הִצִּיל, או שִׁשְׁמַע גּוֹיִם או מוֹסְרִים מִחֻשָּׁבִים עָלָיו רָעָה או טוֹמְנִין לוֹ פֶּחַ, וְלֹא גִלָּה אֶזְנֵן חֲבֵרוֹ וְהוֹדִיעֵנו, או שִׁידַע בְּגוֹי או בְּאוֹנֵס שֶׁהוּא קוֹבֵל עַל חֲבֵרוֹ, וְיִכּוֹל לְפִסּוֹ בְּגִלָּל חֲבֵרוֹ וּלְהִסִּיר מִה שֶׁבִּלְבוֹ וְלֹא פִּיִּסּוֹ, וְכָל כִּיּוֹצֵא בְּדִכְרִים אֵלּוּ - הַעוֹשֶׂה אוֹתָם עוֹבֵר עַל "לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רֵעֶךָ".

טו. הַרְוָאָה רוֹדֵף אַחֵר חֲבֵרוֹ לְהַרְגוֹ, או אַחֵר עָרְוָה לְכַעֲלָהּ, וְיִכּוֹל לְהַצִּיל, וְלֹא הִצִּיל - הָרִי זֶה בְּטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁהִיא "וְקִצְצָתָהּ אֶת כַּפָּה"; וְעוֹבֵר עַל שְׁנֵי לֵאוּיִן, עַל "לֹא תַחֲוֹס עֵינֶךָ" וְעַל "לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רֵעֶךָ".

טז. אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹקִין עַל לֵאוּיִן אֵלּוּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן מַעֲשֵׂה, חֲמוּרִים הֵם; שֶׁכָּל הַמַּאֲבֵד נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל, כָּאֵלּוּ אֵבֶד אֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ; וְכָל הַמְקַדְּשִׁים נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל, כָּאֵלּוּ קָיָם כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ.

שֶׁהִשְׁכַּת וְעִבּוּדָה זָרָה עֲקָרִי הֵתָּה - אֵין מִמִּיתִין אוֹתוֹ עַד שִׁיעֲשֻׂהָ, וְיִכְיָאוּהוּ לְבֵית דִּין וְיִדְיִנוּהוּ, וְנִמּוּת.

יב. רֹדֵף אַחֵר עָרְוָה, וְתַפְשָׁה וְשָׁכַב וְהָעֵרָה - אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא גָמַר בִּיאָתוֹ, אֵין מִמִּיתִין אוֹתוֹ עַד עֲמָדוֹ בְּדִין. רֹדֵף אַחֵר עָרְוָה, וְהָיָה אַחֲרָיו רוֹדֵפִין אַחֲרָיו לְהַצִּילָהּ, וְאִמְרָה לָהֶם: 'הִנִּיחוּהוּ, כִּדִּי שֶׁלֹא יִהְיֶה גָנִי' - אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ, אֲלָא מִכְּהִילִין אוֹתוֹ וּמִנְעִין אוֹתוֹ מִלְּכַעַל בְּאַכְרֵיו; וְאִם אֵינֶם יִכּוֹלִים לְמַנְעוֹ בְּאַכְרֵיו - אֲפִלּוּ בִּנְפִשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יג. כָּל הַיִּכּוֹל לְהַצִּיל בְּאַכְרֵיו מִבְּרִי, וְלֹא טָרַח בְּכָף, אֲלָא הִצִּיל בִּנְפִשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף, וְהַרְגוֹ - הָרִי זֶה שׁוֹפֵף דָּמִים, וְחַיֵּב מִיתָה; אֲבָל אֵין בֵּית דִּין מִמִּיתִין אוֹתוֹ.

יד. כָּל הַיִּכּוֹל לְהַצִּיל, וְלֹא הִצִּיל - עוֹבֵר עַל "לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רֵעֶךָ". וְכֵן הַרְוָאָה אֶת חֲבֵרוֹ טוֹבֵעַ בַּיָּם, או לְסִטִּים בָּאִים עָלָיו, או חִיָּה רָעָה כָּאֵה עָלָיו, וְיִכּוֹל לְהַצִּילוֹ הוּא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום — כ"ח שבט-ד' אדר ה'תשס"ט

יום ראשון כ"ח שבט ה'תשס"ט

הלכות נחלות פרק ה

א. זֶה הַכֹּלל בִּירוֹשָׁין: כָּל שְׁנֵי יוֹרְשֵׁין, שֶׁאֶחָד מֵהֶן יוֹרֵשׁ וְדָאִי, וְהַשְּׁנִי סָפֵק - אֵין לְסָפֵק כְּלוֹם; וְאִם הָיָה שְׁנֵיהֶם סָפֵק, שֶׁמָּא זֶה הוּא הַיּוֹרֵשׁ אוֹ שֶׁמָּא זֶה - חוֹלְקִין בְּשֻׁוֹה. לְפִיכָף, מִי שֶׁמָּת וְהָיָה בֶּן וְטַמְטוּם אוֹ אֲנִדְרוֹגִינוּס [סַפְקִי זָכַר אוֹ נִקְבָּה] - הָרִי הֵבֵן יוֹרֵשׁ הַכֹּל; שֶׁהַטַּמְטוּם וְהַאֲנִדְרוֹגִינוּס סָפֵק. הַנִּיחַ בְּנוֹת וְטַמְטוּם וְאֲנִדְרוֹגִינוּס - יוֹרְשׁוֹת בְּשֻׁוֹה, וְהָרִי הוּא כְּאַחַת מִן הַבְּנוֹת.

ב. כִּכָּר בְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת דִּין הַבְּנוֹת עִם הַבָּנִים בְּמִזְוֹנוֹתֵיהֶן וּבְפִרְנִסָתָן, וְשֵׁם בְּאֲרָנוּ שֶׁהַמִּזְוֹנוֹת [שֶׁל הַבְּנוֹת עַד חֲתוּנָתָן] מִתְנַאֵי בְּתֻבָּה. וּבְזִמְנֵן שֶׁהַנְּכָסִים מְרִבִּין, אֵין לַבְּנוֹת אֲלָא מִזְוֹנוֹתֵיהֶן, וְהַבָּנִים יִירְשׁוּ הַכֹּל; וְיִתְפָּרְנָסוּ הַבְּנוֹת בְּעִשְׂוֹר [עִשְׂוִירִית] נְכָסִים, כִּדִּי שִׁיעֲשֻׂאוּ בּוֹ לְכַעֲלִים. וּבְזִמְנֵן שֶׁהַנְּכָסִים מוֹעֲטִין, אֵין לַבָּנִים כְּלוֹם, אֲלָא הַכֹּל לְמִזְוֹן הַבְּנוֹת. לְפִיכָף, מִי שֶׁמָּת וְהָיָה בָּנִים וּבְנוֹת וְטַמְטוּם אוֹ אֲנִדְרוֹגִינוּס - בְּזִמְנֵן שֶׁהַנְּכָסִים מְרִבִּין - הַבָּנִים יוֹרְשֵׁין, וְדוֹחִין הַטַּמְטוּם אֲצֵל הַבְּנוֹת וְנִזְוֹן כְּמוֹתָן; וּבְזִמְנֵן שֶׁהַנְּכָסִים מוֹעֲטִין - הַבְּנוֹת דוֹחוֹת אֶת הַטַּמְטוּם אֲצֵל הַבָּנִים וְאוֹמְרוֹת לוֹ: 'זָכַר אֶתָּה, וְאֵין לָךְ עֲמֻנָה מִזְוֹנוֹת'.

ג. מִי שֶׁלֹא שִׁהָת אַחֵר בְּעֵלָה שְׁלִשָּׁה חֲדָשִׁים, וְנִשְׁאָת וְיִלְדָה בֶּן, וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לְרֵאשׁוֹן [הַחֹמֶת] אוֹ בֶּן שְׁבַע לְאַחֲרוֹן - אֵין זֶה הַבֶּן יוֹרֵשׁ אֶת אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק. וְאִם מֵת הַבֶּן - שְׁנֵיהֶן יוֹרְשֵׁין אוֹתוֹ וְחוֹלְקִין בְּשֻׁוֹה, מִפְּנֵי שֶׁשְׁנֵיהֶן סָפֵק, שֶׁמָּא זֶה אָבִיו אוֹ זֶה אִמּוֹ.

ד. זָכָמָה שֶׁלֹא שִׁהָת [אַחַר מוֹת בַּעֲלָהּ] שְׁלִשָּׁה חֲדָשִׁים, וְנִתְיַבְּמָה בְּתוֹךְ שְׁלִשָּׁה חֲדָשִׁים, וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה

לְרֵאשׁוֹן אוֹ בֶּן שְׁבַע לְאַחֲרוֹן - זֶה הַסָּפֵק אוֹמֵר: 'שֶׁמָּא בֶּן הֵמָּת אֲנִי, וְאִירֵשׁ נְכָסִי אָבִי כְּלָם, וְאֵין אֶתָּה רֹאשִׁי לִיבִם, שֶׁאֵין אֲמִי בֶּת זָבוּס', וְהִיבִים אוֹמֵר: 'שֶׁמָּא בְּנִי אֶתָּה, וְאִמְךָ רֹאוּיָה לִיבִים, וְאֵין לָךְ בְּנִיכָסִי אֲחִי כְּלוֹם' - הוֹאִיל וְגַם זֶה הִיבִים סָפֵק, שֶׁמָּא זָכָם הוּא אוֹ אִינוֹ יָכֵם - חוֹלְקִין בְּשֻׁוֹה. וְכֵן דִּין זֶה הַסָּפֵק עִם בְּנֵי הִיבִים, בְּנִיכָסִי [אַחֲרֵי] הֵמָּת שְׁנֵיתִיבְמָה אֶשְׁתּוֹ - חוֹלְקִין בְּשֻׁוֹה: הַסָּפֵק מְחַצֵּה, וּבְנֵי הִיבִים הַנִּדְרִין [וְדוֹאִיִּים] מְחַצֵּה. מֵת הִיבִים אַחֵר שֶׁחָלַק עִם זֶה הַסָּפֵק, וּבָאֻ בְּנֵי הִיבִים הַנִּדְרִים לִירֵשׁ אֲבִיהֶן - אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָזֶה הַסָּפֵק לֹמַר לָהֶן: 'אִם אֲחִיכֶם אֲנִי, תָּנוּ לִי חֶלֶק בִּירֵשָׁה זוֹ; וְאִם אֵין אֲנִי אֲחִיכֶם, הַחֲזִירוּ לִי הַחֲצִי שֶׁלָּקַחְתֶּם אֲבִיכֶם' - אֵין לָזֶה הַסָּפֵק עֲמָהּ בְּנִיכָסִי אֲבִיהֶן כְּלוֹם, וְאִינוֹ מוֹצִיא מִיָּדָם.

ה. סָפֵק וְהִיבִים שֶׁבָּאוּ לְחֶלֶק בְּנִיכָסִי אֲבִיהֶם [שֶׁל הִיבִים וְאַחֲרֵי] - הָרִי הִיבִים יוֹרֵשׁ וְדָאִי; וְזֶה הַסָּפֵק - אִם הוּא בֶּן הֵמָּת, יֵשׁ לוֹ חֲצִי הַמָּמוֹן וְלָזֶה הִיבִים חֲצִיו, וְאִם הוּא בֶּן הִיבִים, אֵין לוֹ כְּלוֹם; לְפִיכָף, יִירֵשׁ הִיבִים, וְיִדְחָה הַסָּפֵק. הַנִּיחַ הִיבִים שְׁנֵי בָנִים וְדָאִין, וְאַחֵר כָּף מֵת אָבִי הִיבִים - הָרִי הַסָּפֵק אוֹמֵר: 'אֲנִי בֶּן הֵמָּת, וְיֵשׁ לִי מְחַצֵּה וְלִשְׁנֵיהֶם מְחַצֵּה', וְהַשְּׁנִים אוֹמְרִים: 'אֲחִינוֹ אֶתָּה, וְכֵן הִיבִים אֶתָּה, וְאֵין לָךְ אֲלָא שְׁלִישׁ בְּנִיכָסִי הַזֶּקֶן' - הַחֲצִי שֶׁמִּזְוָה לָהֶן בּוֹ נוֹטִילִין, וְהַשְּׁלִישׁ שֶׁמִּזְוָה לָהֶם בּוֹ לוֹ נוֹטִילוּ; וְהַשְּׁתוֹת [נִשְׁיִית] הַנִּשְׁאָר - חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשֻׁוֹה, הוּא נוֹטִיל חֲצִיו וְשְׁנֵיהֶם חֲצִיו. מֵת הַסָּפֵק - הָרִי הִיבִים אוֹמֵר: 'שֶׁמָּא בְּנִי הוּא, וְאִנִּי שְׁנוֹ', וְאָבִי הִיבִים אוֹמֵר: 'שֶׁמָּא בֶּן בְּנֵי הֵמָּת הוּא, וְאִנִּי אִירֵשֶׁנוּ' - חוֹלְקִין בְּשֻׁוֹה. מֵת הִיבִים - הָרִי הַסָּפֵק אוֹמֵר: 'בְּנוֹ אֲנִי, וְאִירֵשֶׁנוּ', וְאָבִי הִיבִים אוֹמֵר: 'שֶׁמָּא בֶּן בְּנֵי הַאֲחֵר אֶתָּה, וְזֶה אֲחִי אָבִיךָ הוּא, וְאִנִּי אִירֵשֶׁנוּ' - חוֹלְקִין בְּשֻׁוֹה.

ג. אמר: 'פלוני בני יירש חצי נכסי, ושאר בני החצי' - דבריו קימין. אבל אם אמר על הבכור שירש כפשוט [כאחד האחים], או שאמר לא יירש פי שנים עם אחיו - לא אמר כלום, שנאמר: "לא יוכל לבכר את בן האהובה..." כי את הבכור בן השנואה יפיר".

ד. ואם היה בריא - אינו יכול להוסיף ולא לגרע, לא לבכור ולא לאחד משאר היורשין.

ה. במה דברים אמורים? בשאמר בלשון ירשה; אבל אם נתן מתנה, דבריו קימין. לפיכך, המחלק נכסיו על פיו לבניו כשהוא שכיב מרע, רבה לאחד, ומעט לאחד, והשנה להן את הבכור - דבריו קימין; ואם אמר משום ירשה, לא אמר כלום.

ו. כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה - אף על פי שהזכיר לשון ירשה, דבריו קימין. כיצד? 'תנתן שדה פלוני לפלוני בני ויירשנה', או שאמר: 'יירש שדה פלוני ותנתן לו', או שאמר: 'יירשנה ותנתן לו ויירשנה' - הואיל ויש שם לשון מתנה - אף על פי שהזכיר לשון ירשה בתחלה ובסוף, דבריו קימין. וכן אם היו שלש שדות לשלשה יורשין, ואמר: 'יירש פלוני שדה פלונית, ותנתן לפלוני שדה פלונית, ויירש פלוני שדה פלונית' - אף על פי שזה שאמר לו בלשון ירשה, אינו זה שנתן לו חלקו במתנה. והוא, שלא ישהה בין אמירה לאמירה כדי דבור; אבל אם שהה, צריך שיהיה לשון המתנה מערב בשלששתן.

ז. כיצד יאמר? אם היה לשון המתנה באמצע - 'פלוני ופלוני ופלוני יירשו שדה פלוני ופלוני ופלוני שנתתם להם במתנה, ויירשום'. ואם היה לשון המתנה בתחלה - יאמר: 'תנתן שדה פלוני ופלוני ופלוני לפלוני ופלוני ופלוני ופלוני, ויירשום'. ואם היה לשון מתנה בסוף - יאמר: 'יירש פלוני ופלוני ופלוני שדה פלוני ופלוני ופלוני, שנתתם להם במתנה'.

ח. ירשת הפעל - אף על פי שהיא מדבריהם [מדבריהם], עשו חזק לדבריהם כשל תורה; ואין התנאי מועיל בה אלא אם כן התנה עמה כשהיא ארוסה, כמו שבארנו בהלכות אישות.

ט. הגוי יירש את אביו מן התורה; אבל שאר ירשותיהן, מניחין אותן לפי מנהגן.

י. והגר אינו יורש את אביו הגוי, אלא מדבריהם; תקנו לו שירש כשהיה, שמה יחזר למרדו [לגיתו]. ויראה לי שהתנאי מועיל בירשה זו, הואיל ואין הגוי מחזיק לעמד בתקנת חכמים. ואין הגוי יורש את אביו הגר, ולא גר יורש את הגר, לא מדברי תורה, ולא מדברי סופרים.

יא. כל הנותן נכסיו לאחרים, והניח את היורשין - אף על פי שאין היורשין נוהגין בו כשורה - אין רוח חכמים נוטה הימנו, וזכו האחרים בכל מה שנתן להם. ומדת חסידות היא, שלא יעיד אדם חסיד בצוואה שמעבירין בה הירשה מן היורש, אפלו מבין שאינו נוהג כשורה, לאחיו שהוא חכם ונוהג כשורה.

ו. מי שנפל הבית עליו ועל אשתו, ואין ידוע אם האשה מתה תחלה, ונמצאו יורשי הפעל יורשין כל נכסיה, או הפעל מת תחלה, ונמצאו יורשי האשה יורשין כל נכסיה - כיצד דינם? מעמידין נכסי מלוג [נכסי האשה שאין לבעלה חלק בהם] בחזקת יורשי האשה, והפכתה עקר ותוספת בחזקת יורשי הפעל; וחולקין בנכסי צאן ברזל [נדניה] - יורשי האשה נוטלין חצי, ויורשי הפעל חצי. אבל אם נפל הבית עליו ועל אמו - מעמידין את נכסי האם בחזקת יורשי האם, שהם יורשין ודאין; אבל יורשי הבן ספק הם - שאם מת הבן תחלה, אין לאחיו מאביו בנכסי אמו כלום, כמו שבארנו.

ז. נפל הבית עליו ועל בן בתו - אם האב מת תחלה - בן בתו יירשנו, ונמצאו הנכסים של יורשי הבן; ואם בן בתו מת תחלה - אין הבן יורש את אמו בבכור כמו שבארנו, ונמצאו הנכסים של יורשי האב. לפיכך, יחלקו יורשי האב עם יורשי בן הבת. וכן אם נשבה [בשבוי] האב, ומת בן בתו במדינה, או שנשבה הבן, ומת אבי אמו במדינה - יחלקו יורשי האב עם יורשי בן הבת.

ח. נפל עליו הבית ועל אביו או שאר מורישין [של הבן], והיתה [מוטלת] עליו כתבת אשה ובעלי חובות - יורשי האב או מרין: 'מת הבן תחלה, ולא הניח כלום ואבד החוב', ובעלי חובות או מרים: 'האב מת תחלה, וזכה הבן בירשתו ויש לנו לגבות מחלקו' - הרי הנכסים בחזקת היורשין; ועל האשה ובעלי חובות להביא ראיה, או ילכו להם בלא כלום.

ט. דין אלו שמתו תחת המפלל, או שטבעו בים, או שנפלו לאש, או שמתו ביום אחד, וזה במדינה והאחר במדינה אחרת - דין אחד הוא; שבכל אלו וכיצא בהן, אין יודעין מי הוא שמת תחלה.

יום שני כ"ט שבט ה'תשס"ט

הלכות נחלות פרק ו

א. אין אדם יכול להוריש מי שאינו ראוי לירשו, ולא לעקר הירשה מן היורש, אף על פי שזה ממוזן הוא; לפי שנאמר בפרשת נחלות: "והיתה לבני ישראל לחקת משפט" - לומר שחקה זו לא תשתנה, ואין התנאי מועיל בה; בין שצוה והוא בריא בין שהיה שכיב מרע [נוטה למוות], בין על פה בין בכתב - אינו מועיל.

ב. לפיכך, האומר: 'איש פלוני בני בכורי לא יטל פי שנים', 'איש פלוני בני לא יירש עם אחיו' - לא אמר כלום; 'איש פלוני יירשני', במקום שיש לו בת, או שאמר: 'בתי תירשני', במקום שיש לו בן - לא אמר כלום. וכן כל פיצא כזה. אבל אם היו לו יורשין רבים, פגון בנים רבים או בנות או אחים, ואמר כשהוא שכיב מרע: 'פלוני אחי יירשני מכלל אחי', או 'בתי פלונית תירשני מכלל בנותי' - דבריו קימין, בין שאמר על פה בין שכתב בכתב. אבל אם אמר: 'פלוני בני יירשני לבדו' - אם אמר על פה, דבריו קימין; אבל אם כתב כל נכסיו לבנו - לא עשהו אלא אפוטרופא [אחראי], כמו שבארנו.

במשלשלין בין בקרקעות, עד שיבואו הפעלים, או עד שיגיע בודאי שמת? לפי שאין בית דין חבין להעמיד אפיטרופוס לגדולים שהם בני דעת.

ו. נשבה השבוי, וברח המסכן, והניח קמה לקצר, ענבים לבצר, תמרים לגדר, ויתים למסק - בית דין יורדין לנכסיו ומעמידין להן אפיטרופוס, וקוצר ובוצר וגודר ומוסק ומוכר הפרות; ומניחין דמיהם עם שאר המשלשלין בבית דין, ואחר כך מורדין הקרוב לנכסיו; שאם ירד תחלה - שמא יתלש אלו הפרות שהם בתלושין, ויאכל אותן. והוא הדין בתצרות ופונדקיות [אכסניות] וחגיות העשויות לשכר [להשכירות], ואינן צריכין עבודה ולא טרח, ואין אדם נוהן אותן באריסות [שיעבדו בהם תמורת יבול] - אין מורדין להם יורש, שהרי גובה השכר ואוכל. אלא כיצד עושין? בית דין מעמידין להן גבאי, ויהיה השכר מנח בבית דין, עד שתבוא ראיה שמת, או עד שיבוא ויטל שלו.

ז. ואין מורדין הקרוב [של שבוי] לעולם אלא לשדות וגנות וקרמים וכיוצא בהן, שיהיה בהם כאריס, כדי שלא יפסדו, ונמצאו בורים ונשמים [שוממים].

ח. מי שיצא לדעת והניח נכסיו, ואין ידוע לאין הלך ולא מה ארע לו - אין מורדין קרוב לנכסיו; ואם ירד, מסלקין אותו. ואין בית דין צריכין להטפל בו ולהעמיד לו אפיטרופוס, לא לקרקע ולא למשלשלין, שהרי לדעתו יצא והניח נכסיו. וכיצד יהיה דין נכס זה? המשלשלין - יעמדו בידי שעה תחת ידו עד שיבוא ויתבע, או עד שימות ויתבעו הירשין;

ט. והקרקעות - מי שהניחו שכן [אדם שדר בקרקע ברשות], אין לוקחין ממנו שכן, ושדה או כרם שהיה בהן אריס, ישארו כשהניחן עד שיבוא, ושדה או כרם שהניחם בורים, ישארו בורים; שהרי הוא כרצונו אבד ממונו; ואברה לדעת, אין אנו מצוין להחזירה.

י. שמעו בו שמת - הרי בית דין מוציאין כל המשלשלין, ומניחין אותן אצל גאמן על פיהן, ומורדין הקרוב לשדות ולקרמים, ויהיה בהן כאריס, עד שתבוא ראיה ברורה שמת, או עד שיבוא.

יום רביעי א' אדר ה'תשס"ט

הלכות נחלות פרק ח

א. כשמורדין הקרוב לנכסי השבוי או הבורח, או לנכסי היוצא לדעת ששמעו בו שמת - לא יורידו קטן, שמא יפסיד הנכסים. ואין מורדין קרוב לנכסי קטן - שמא יטען ויאמר: 'זה חלקי המגיע לי בירשתי'. ואפלו קרוב מחמת קרוב, אין מורדין. כיצד? היו שני אחים, אחד גדול ואחד קטן, ונשבה הקטן או ברח - אין מורדין הגדול לתוף שדהו, מפני שהקטן אינו יכול למחות, ושמא יחזיק זה האח, ולאחר שנים יאמר: 'זה הוא חלקי שהגיע לי בירשתי, ומחמת ירשה באתי'. ואפלו בן אחי של זה הקטן הנשבה - אין מורדין אותו לנכסיו, שמא יאמר: 'מחמת אבי ירשתי חלק זה'.

יב. ישראל שנשפמד, יורש את קרוביו הישראלים כשהיה. ואם ראו בית דין [לנכון] לאבד ממונו ולקנסו שלא יירש, כדי שלא לחזק ידי הרשעים - הרשות בידם. ואם יש לו בנים בישראל, תנתן ירשת אביהם המשמד להן. וכן המנהג תמיד במערב.

יג. צווי חכמים, שלא ישנה אדם בן בין הבנים בחייו, אפלו בדרך מועט, שלא יבואו לידי תחרות וקנאה, כאחי יוסף עם יוסף.

יום שלישי ל' שבט ה'תשס"ט

הלכות נחלות פרק ז

א. אין הירשין נוחלין, עד שיביאו ראיה ברורה שמת מורישין. אבל אם שמעו בו שמת, או שבאו גוים משיחין לפי תמן - אף על פי שמשיחין את אשתו על פיהם, ונוטלת כתבתה - אין הירשין נוחלין על פיהם.

ב. האשה שבאת ואמרה: 'מת בעלי' - אף על פי שהיא נאמנת, ותנשא ותטל כתבתה - אין הירשין נכנסין לנחלה על פיה. אמרה: 'מת בעלי', ונתבקמה - הרי בקמה נכנס לנחלה על פיה, שנאמר: "יקום על שם אחיו המת", והרי קם.

ג. מי ששבע במים שאין להם סוף [שלא רואים את סופם], ובאו עדים ששבע בפניהם, ואבד זכרו [לא שמעו ממנו] - אף על פי שאין משיחין את אשתו לכתתלה, הרי הירשין נוחלין על פיהן. וכן אם באו עדים שראוהו שנפל לגב אריות ונמרים, או שראוהו צלוב והעוף אוכל בו, או שנדקר במלתמה ומת, או שנהרג ולא הפירו פניו. אבל אם היה לו סימנים מבהקין בגופו והפירו אותן - בכל אלו הדברים וכיוצא בהם - אם אבד זכרו אחר בן, יורדין לנחלה בעדות זו, אף על פי שאין משיחין את אשתו; שאני אומר, שלא התמירו בדברים אלו, אלא מפני אסור ברת, אבל לענין ממונו - אם העידו העדים בדברים שהזקתן למיתה, והעידו שראו אותם הדברים ושאבד זכרו אחר כך ונשמע שמת - הרי אלו נוחלין על פיהם. וכן מעשים בכל יום בכל בתי דינין, ולא שמענו במי שחולק בדרך זה.

ד. שבוי שנשבה, ושמעו בו שמת, וירדו יורשיו לנחלה, וחקלו אותה ביניהם - אין מוציאין אותה מידם. וכן הבורח מחמת סכנה [של מות]. אבל היוצא לדעת [מרצונו] ששמעו בו שמת, וירדו יורשין לנכסיו, וחקלו - מוציאין מידם, עד שיביאו ראיה שמת מורישין.

ה. שבוי שנשבה, ובורח מחמת סכנת נפשות - חבין בית דין להתעסק בנכסיהן. כיצד עושין? כל המשלשלין יהיו מפקדין ביד גאמן על פי בית דין, ומורדין לתוף הקרקעות קרובין הראויין לירשה כדי לעבד את הקרקע ולהתעסק בה, עד שיגיע שמתו, או עד שיבואו. ולכשיבואו השבוי והבורח - שמין לאלו הקרובים שהורדו מה שעשו ומה שאכלו, כמנהג כל האריסין של אותה המדינה. ולמה לא יעמידו בית דין אפיטרופוס [שהוא בחינם] על הכל, בין

ו. אחד מן האחין שמהו המלך גבאי [גובה מס] או סופר שמכנים ומוציא בממון המלך, וכן כל פיוצא בזה מעבודת המלכים - אם מחמת האחין מנהו, כגון שהיה אביהם ידוע בדבר זה, ואמרו: 'נעמיד בנו תחתיו, כדי לעשות חסד עם התומים' - הפך שישל וכל השכר שישתכר בעבודה זו, לכל האחין, ואפלו היה נבון ביותר, וראוי למנותו. ואם מחמת עצמו מנהו, הרי זה לעצמו.

ז. אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית, וקנה עבדים בשמו לבדו [רק הוא רשום בשטר], [או] וקנה לאחרים, והיה שטר החוב בשמו לבדו, ואמר: 'מעוֹת אלו שהלויתי או שקניתי בהן עבדים, אלו שלי לבדי הן שנפלו לי מבית אבי אמי', או 'מציאה מצאתי', או 'מתנה נתנו לי' - עליו להביא ראיה שנפלה לו ירשה אחרת, או מצא מציאה, וזכה במתנה. וכן האשה שהיתה נושאה ונותנת בתוך הבית, והיו אונות - שהן שטרי ממכר עבדים, ושטרי חובות - יוצאות על שמה, ואמרה: 'שלי הם, שנפלו לי מבית אבותי', עליה להביא ראיה שנפלה לה ירשה. וכן אלמנה שהיתה נושאה ונותנת בנכסי יתומים, והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה, ואמרה: 'מירשה נפלו לי', או 'מציאה מצאתי', או 'מתנה נתנה לי' - עליה להביא ראיה. ואם יש לה נדוניא [שהביאה מבית אביה], ואמרה: 'מנדוניתי לקחתי' - נאמנת; אבל אם אין לה נדוניא, ולא הביאה ראיה - הרי הכל בחזקת הירושין. ח. במה דברים אמורים? באחים ובאלמנה שאין חלוקין בעסֶתן [אפילו מזונותיהם אוכלין יחד]. אבל אם היו חלוקין בעסֶתן - שמה מעסתו קמץ [קיצץ מאוכלו], ועל האחין להביא ראיה שהן משל אמצע [כולם]. וכן אם מת זה הנושא ונותן בתוך הבית - על האחין להביא ראיה, אף על פי שלא היו חלוקין בעסֶתן.

ט. אחד מן האחין ששטר חוב יצא מתחת ידו - עליו להביא ראיה שאביו נתנו [רק] לו בכתובה ומסירה, או שצוה לו בו כשהוא שכיב מרע [נוטה למות]; ואם לא הביא ראיה, הרי הוא לאמצע.

י. במה דברים אמורים? באחין, מפני שהזקתן שומטין [מתירין לעצמם לקחת] זה מזה. אבל אחר [שאינו יורש] ששען שנתן לו או שקנהו מבצעו - גובה בו, ואינו צריך להביא ראיה.

יא. אחד מן האחין שנטל מאתם זיו ללמד תורה או ללמד אמונות [במקום אחר] - יכולין האחין לומר לו: 'אם אין אתה אצלנו, אין לך מזונות אלא לפי ברפת הבית [הוצאת מזון בבית]; שאין הוצאת מזונות אחד לבדו, כהוצאת מזונותיו בין רבים'.

יב. מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים - אין הגדולים מתפרנסין [לבושים על חשבון] פרנסת הקטנים, ולא הקטנים נזונים מזונות הגדולים [מזונות הקטנים יקרים], אלא חולקים בשוה. נשאו גדולים [נשים בכסף הירושה] לאחר מיתת אביהם - ישאו קטנים כן מפלל הנכסים, ואחר כך יחלקו. נשאו הגדולים בתי אביהם, ואמרו

ב. לעולם אין מורידין לנכסי קטן, אפלו קרוב מחמת אחי האם שאינן ראויין לירש; הרחקה יתרה היא זו; ואפלו היה ביניהן שטר חלקה, בין בפתים בין בשדות - לא ירד. ואפלו אמר: 'כתבו עלי שטר אריסות' - לא ירד; שמה יאכדו השטרות, ויארכו הימים, ויטען, שזה חלק ירשה בא לו מחמתו או מחמת מורישיו. מעשה באשה אחת שהיו לה שלש בנות, ונשבת הזקנה [האמא] היא וכת אחת, ומתה בת שניה, והניחה בן קטן. ואמרו חכמים: 'אין מורידין זו הבת הנשארה לנכסים, שמה מתה הזקנה, ונמצאו שליש נכסים אלו לקטן, ואין מורידין קרוב לנכסי קטן'. וכן אין מורידין לזה הקטן בנכסים - שמה צדין הזקנה בחיים, ואין מורידין קטן לנכסי שבו. אלא כיצד עושין? מתוך שצריך להעמיד אפיטרופוס לשליש של קטן, מעמידין אפיטרופוס על כל נכסי הזקנה. אחר זמן, שמעו שמתה הזקנה. אמרו חכמים: 'תירד הבת הנשארה לשליש הנכסים, שהוא חלקה, וירד הקטן לשליש, שהוא חלקו מנכסי הזקנה, והשליש של בת השבויה, מעמידין לו אפיטרופוס מפני חלק הקטן; שמה מתה גם הבת השבויה, ויש לזה הקטן חצי השליש שלה'. וכן כל פיוצא בזה.

יום חמישי ב' אדר ה'תשס"ט

הלכות נחלות פרק ט

א. האחין שעדיין לא חלקו ירשת אביהן, אלא בלן משתמשין ביחד במה שהניח להן אביהן - הרי הן כשפתין לכל דבר. וכן בשאר הירושין [שאינם אחים], הרי הן שפתין בנכסי מורישן; וכל שנשא ונתן כל אחד מהן בממון זה [והרויח], השכר לאמצע [מתחלק בשווה].

ב. היו הירושין גדולים וקטנים, והשפיתו הגדולים את הנכסים - השפיתו לאמצע [לכולם]. אמרו [הגדולים לקטנים]: 'ראו מה שהניח לנו אבא, והרי אנו עושין ואוכלין' [בשביל עצמנו בלבד] - השבח של משפית; והוא, שהיה השבח מחמת הוצאה שהוציא המשפית; אבל אם שבו נכסים מחמת עצמן, השבח לאמצע.

ג. וכן אם היתה אשתו של מת, היא הירשת בכלל אחיותיה או בכלל בנות דודה, והשפיתה הנכסים - השפיתה לאמצע. ואם אמרה: 'ראו מה הניח בעלי, והריני עושה ואוכלת', והשפיתה הנכסים מחמת הוצאה - הרי השבח שלה.

ד. מי שירש את אביו, והשפית הנכסים ונטע וקנה, ואחר כך נודע שיש לו אחין במדינה אחרת - אם קטנים הם, השבח לאמצע; ואם היו גדולים - הואיל ולא ידע שיש לו אחין, שמין לו כארס. וכן אח שירד לנכסי קטן והשפית - אין שמין לו כארס, אלא השבח לאמצע; שהרי ירד שלא ברשות.

ה. אחד מן האחין שלקח מעות, ועשה בהן סחורה - אם היה תלמיד חכמים גדול שאינו מניח תורתו שעה אחת, הרי השכר שלו; שאין זה מניח תורתו, ומתעסק לאחיו [וברור שהתכוון לעצמו].

ו. צנה המוריש ואמר: 'נתן חלק הקטן לקטן, ומה שירצה יעשה בו' - הרשות בידו. וכן אם מנה המוריש אפיטרופוס על הקטנים, קטן או אשה או עבד - הרשות בידו. אבל אין בית דין ממנין אפיטרופוס, לא אשה, ולא עבד, ולא קטן; ולא עם הארץ, שהוא בחזקת חשוד על עברות. אלא בודקין על אדם נאמן, ואיש חיל, ויודע להפוך בזכות היתומים, וטוען טענות, ויש לו פת בעסקי העולם, כדי לשמר נכסיהם ולהרויח שבחן; ומעמידין אותו על הקטנים, בין שיהיה רחוק בין שיהיה קרוב לקטן, אלא שאם היה קרוב, לא ירד לקרקעות.

ז. בית דין שהעמידו אפיטרופוס, ושמעו עליו שהוא אוכל ושותה ומוציא הוצאות יתר מדבר שיהיה אמוד בו [משוער שיש לו] - יש להן לחוש לו, שמא מנכסי יתומים הוא אוכל; ומסלקין אותו, ומעמידין אחר. אבל אם מנהו אבי יתומים - אין מסלקין אותו, שמא מציאה מצא; אלא אם באו עדים שהוא מפסיד נכסי יתומים, מסלקין אותו. וכבר הסכימו הגאונים שמשביעין אותו, הואיל והפסיד. והוא הדין לאפיטרופוס שמנהו אבי יתומים, והיתה שמועתו טובה, והיה ישר ורודף מצות, וחסר להיות זולל וסובא והולך בדרך החשד, או שפרץ בנדריים ובאבק גזל - בית דין חביבין לסלק אותו ולהשביעו, ולמנות להן אפיטרופוס פשר. וכל הדברים האלו, כפי מה שיראה לדעת; שכל בית דין ובית דין, הוא אביהן של יתומים.

ח. קטן שהגדיל, אפלו היה אוכל ושותה יותר מדי ומפסיד והולך בדרך רעה - אין בית דין מונעין ממנו ממונו, ואין מעמידין לו אפיטרופוס, אלא אם בן צנה אביו או מורישו שלא יתנו לו אלא אם בן היה בשר ומצליח, או שלא יתנו לו עד זמן פלוני. והשוטה והחרש - הרי הן קטנים, ומעמידין להן אפיטרופוס.

שבת קודש ד' אדר ה'תשס"ט

הלכות נחלות פרק יא

א. מעות של יתומים שהניח להן אביהן - אינן צריכים אפיטרופוס, אלא כיצד עושין בהן? בודקין על מי שיש לו נכסים שיש להן אחריות [קרקעות], ויהיו עדית [משובחים], ויהיה איש נאמן ושומע דיני תורה, ומעולם לא קבל עליו נדוי; ונותנין לו המעות בבית דין, ויעסוק בעסק ש' קרוב לשכר ורחוק להפסד, ונמצאו היתומים נהנין משכר המעות. וכן אם אין לו קרקע, ונתן להן משכון זהב משכר [שבור] שאין לו סימן - נוטלין בית דין המשכון, ונותנין לו המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד. ולמה לא יקחו משכון פלים של זהב [שלמים] או תלי [תכשיט] של זהב? שמא של אחרים הוא, ויתנו סימן, ויטלוהו אחר מותו, אם ידע הדני שאין זה [מקבל הכסף] אמוד [איש אמיד]. וכמה יפסקו בשכר? כפי מה שיראו הדיינים - או שליש השכר, או חצי; ואפלו רביע השכר ליתומים - אם ראו שזו תפנה [תועלת] להן, עושין. לא מצאו אדם שיתנו לו המעות

הקטנים לאחר מיתת אביהם: 'הרי אנו נושאים בדרך שנשאיתם אתם' - אין שומעין להם, אלא מה שנתן להם אביהם נתן.

יג. השיא האב את בנו משל אב, ועשה לו משתה והיתה ההוצאה משל אב, ונשתלחה שושבינות [מתנות חתונה] לזה הבן בחי האב - כשהיא חוזרת [לנותן השושבינות בחתונתו] לאחר מיתת האב, חוזרת לאמצע [בין כולם]. אבל הוציא [שילם] הבן במשתה [חתונתו] משלו [ולקח השושבינות לעצמו] - אינה חוזרת אלא מחלק הבן שנשתלחה לו בלבד.

יד. האב ששלח שושבינות בשם אחד מבניו - כשתחזר השושבינות לאותו הבן, הרי היא שלו. אבל אם שלחה האב בשם בניו סתם - כשתחזר, תחזר לאמצע [לכל בניו]. ואין זה שנשתלחה לו חוב להחזירה, עד שישמחו עמו הבנים בלן [שיתחתנו כולם], שהרי בלן שושבינו, שבשם בלן נשתלחה; לפיכך, אם שמח עם מקצתן [חלקם התחתנו] - מחזיר חלק זה ששמח עמו בלבד, והרי הוא לאמצע.

טו. גדול האחין שהיה לובש ומתכסה מלבושין נאים - אם יש לאחים הנאה ממנו, כדי שיהיו דבריו נשמעין [במשאו ומתנו] - הרי זה לובש מתפוסת הבית [מהירושה].

יום שישי ג' אדר ה'תשס"ט

הלכות נחלות פרק י

א. שני אחים שחלקו, ובא להן אח ממדינת הים, וכן שלשה אחין שחלקו, ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן - אפלו נטל זה קרקע וזה כספים - בטלה מחלקת [החלוקה], וחוזרין וחולקין השאר בשוה.

ב. מי שצוה בשעת חלו שיתנו לפלוני דקל או שדה מנכסיו, וחלקו האחין ולא נתנו לו כלום - הרי המחלקת בטלה. וכיצד עושין? נותנין מה שצוה מורישו, ואחר כך חוזרין וחולקין בפתחלה.

ג. האחין שחלקו, שמין מה שצליהן [בגדיהם מכספי הירושה]. אבל מה ששעל בגיהן ובנחיתיהן, שגנו להן מתפוסת הבית [ירושה] - אין שמין; וכן מה שעל נשותיהן, שפבר וכו' בהן לעצמן [מחלו להם]. במה דברים אמורים? בכגדי חל. אבל בכגדי שבת ומועד, שמין מה שצליהן.

ד. מי שהניח יתומים, מקצתן גדולים ומקצתן קטנים, ורצו לחלק בנכסי אביהן, כדי שישלו הגדולים חלקן - מעמידין בית דין אפיטרופוס לקטנים, ובזר להן החלק היפה. ואם הגדילו - אינן יכולין למחות [נגד החלוקה], שהרי על פי בית דין חלקו להם. ואם טעו בית דין בשומה [הערכה], ופחתו שתות [שישית] - יכולין למחות, וחוזרין וחולקין חלקה אחרת אחר שהגדילו.

ה. מי שמח והניח יורשין גדולים וקטנים - צריך למנות [לפני שמת] אפיטרופוס שיהיה מתעסק בחלק הקטן, עד שיהגדיל. ואם לא מנה - חביבין בית דין להעמיד להן אפיטרופוס, עד שיהגדילו; שבית דין הוא אביהן של יתומים.

בקרוב [לעיר], למכר ברע ולגאל בפה, שמה לא יצליח זה שקנו. ואין רשאים לדון ולחוב [להתדיין בבי"ד בטענות שנגדס] על מנת לזכות ליתומים; שמה לא יזפו, ונמצא החוב קים.

ח. אין האפיטרופין רשאים להוציא עבדים לחרות, ואפלו לקח מן העבד דמיו שיצא לחרות. אבל מוכרין לאחרים ולוקחים מהם הדמים על מנת שיוציאום לחרות, ואותם האחרים הן שמשחררין.

ט. האפיטרופין תורמין ומעשרין נכסי יתומים כדי להאכילן, שאין מאכילין את היתומים דבר האסור; אבל לא יעשרו ויתרמו, כדי שניחיו הפרות מתקנן, אלא ימכרו אותם טבל [לא מופרשים], והרוצה לתקן יתקן.

י. האפיטרופין עושין לקטנים ספה, ולולב, וציצית, ושופר, וספר תורה תפלין ומזוזות, ומגלה כללו של דבר: כל מצות עשה שיש לה קצבה [הוצאה מדודה ומוגבלת], בין שהיא מדברי תורה בין שהיא מדברי סופרים - עושין להן, אף על פי שאינן חבין במצוה מכל המצוות אלא כדי לחנכן. אבל אין פוסקין עליהן צדקה, ואפלו לפדיון שבויים, מפני שמצוות אלו אין להן קצבה.

יא. ומי שנשתמטה או שנתחרש - בית דין פוסקין עליו צדקה, אם היה ראוי.

יב. אף על פי שאין האפיטרופוס צריך לעשות [ליתומים] חשבון [על הוצאותיו], כמו שבארנו, צריך לחשב בינו לבין עצמו ולדקדק, ולהזהר הרבה מאביהם של אלו היתומים שהוא רוכב ערכות [- יושב בשמים], שנאמר: "סלו לרכב בערכות, ביה שמו, אבי יתומים ודן אלמנות, אלהים במעון קדשו".

כריך רחמנא דסייען. נגמר ספר שלשה עשר והוא ספר משפטים, בעזרת שדי. ומנן פרקיו של ספר זה, חמשה ושבעים: הלכות שכירות, שלשה עשר פרקים; הלכות שאלה ופקדון, שמונה פרקים; הלכות הלואה, שבעה ופסחים פרקים; הלכות טוען ונטען, ששה עשר פרקים; הלכות נחלות, אחד עשר פרקים.

רחוק להפסד וקרוב לשכר - הרי אלו מוציאים מהן מזונות מעט מעט, עד שיקנו להן במעות קרקע, וימכרו אותה כדי אפיטרופוס שיעמידו להן.

ב. כל המטלטלין של יתומים - שמיין אותן, ומוכרין אותן בבית דין. ואם היה השוק קרוב למדינה - מוליכין אותן לשוק [נמכר ביותר כסף] ומוכרין אותן, ויצטרפו דמיהם עם המעות של יתומים.

ג. מי שהיה בידו שכר [משקה חריף] של יתומים - אם יניחו פאן עד שימכר, שמה יחמיץ, ואם יוליכו לשוק, שמה יארכו אנס בדרך - הרי זה עושה בו כדרך שהוא עושה בשללו. וכן כל פיוצא בזה.

ד. כשמעמידין בית דין האפיטרופין, מוכרין לו כל נכסי הקטן, הקרקע והמטלטלין שלא נמכרו; והוא מוציא ומכניס, ובונה וסותר, ושוכר ונוטע וזורע, ועושה כפי מה שיראה שזה טוב ליתומים. ומאכילן ומשקן ונותן להן כל הוצאתן, כפי הממון וכפי הראוי להן; ולא ירויחו [יפזרו] להן יתר מדי, ולא יצמצם עליהן יתר מדי.

ה. כשיגדלו היתומים, נותן להם ממון מורישם; ואינו צריך לעשות חשבונות מה שהכניס ומה הוציא, אלא אומר להם: "זה הוא הנשאר", ונשבע בנקיטת חפץ שלא גזלן כלום. במה דברים אמורים? בשמנוהו בית דין. אבל אפיטרופוס שמנוהו אבי יתומים, וכן שאר המורישין - אינו נשבע על טענת ספק [שלא גזל]. יש לאפיטרופוס ללבש ולהתפסות מנכסי יתומים, כדי שיהיה מכבד ויהיו דבריו נשמעין; והוא שיהיה ליתומים הנאה בנקיטתן בהיות דבריו נשמעין.

ו. יש לאפיטרופוס למכר בהמה ועבדים ושפחות שדות וכרמים, להאכיל ליתומים; אבל אין מוכרין, ומניחין המעות. ואין מוכרין שדות לקח עבדים, ולא עבדים לקח שדות, שמה לא יצליחו [קנייתן]; אבל מוכרין שדה לקח שורים לעבודת שדות אחרות, שהשורים הם עקר כל נכסי שדות.

ז. אין האפיטרופין רשאים למכר ברחוק [מהעיר] ולגאל

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — כ"ח שבת-ד' אדר ה'תשס"ט

יום ראשון כ"ח שבט ה'תשס"ט

מצות לא תעשה רסה.

אפלו חמוד בדבור? תלמוד לומר: "לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך" (דברים ז, כה), מה להלן עד שיעשה מעשה, אף כאן נמי עד שעושה מעשה, הנה נתבאר לך שלא זו מזהיר מלעשות תחבולות כדי שנשיג לעצמנו דבר שחמדנו מרכוש אחינו, ואפלו בקניה ומתן דמים מרבים — שכל-זה עברה על "לא תחמד".

המצוה הרס"ה — האזהרה שהזהרנו מלהעסיק מחשבותינו בתחבולות איך לרכוש קנין של זולתנו מאחינו, וזהו אמרו יתעלה: "לא תחמד בית רעך" (שמות כ, יז). ולשון המכללתא (פרשת יתרו שם): "לא תחמד — או (אם-כך אולי)

יום שני כ"ט שבט ה'תשס"ט

מצות לא תעשה רסו.

המצוה ה'רס"ו — האזהרה שהזהרנו מלתלות (לקשור) מחשבותינו בחמוד רכוש זולתנו ולהתאות לו, לפי שזה יביא לידי עשיית תחבולה לרכישתו, וזהו לשון הלאו שבא בענין זה, אמר: "ולא תתאוה בית רעף" (דברים ה, יח). ואין שני הלאוין ענין אחד, אלא הלאו הראשון והוא "לא תחמד", מזהיר מלרכוש קנין זולתנו (על ידי תחבולות), והלאו השני מזהיר אפלו על התאוה והחמוד בלבד. ולשון המכלתא (פרשת יתרו): "לא תחמד בית רעף" ולהלן הוא אומר: "לא תתאוה בית רעף" — לחיב על התאוה (במחשבה ולב) בפני עצמה ועל החמוד (במעשה) בפני עצמו. ושם אמרו: "מנין שאם התאוה אדם סופו לחמוד (בנקיטת פעולות מעשיות)? תלמוד לומר: "לא תתאוה ולא תחמד". מנין שאם חמד אדם סופו לגזול? תלמוד לומר: "וחמדו שדות וגזלו" (מיכה ב, ב). פרוש דבר זה: שאם ראה דבר יפה אצל אחיו אם השליט מחשבתו עליו ונתאוה לו — הרי עבר על אמרו יתעלה: "לא תתאוה". ותתחזק בו אהבת אותו הדבר עד שיעשה תחבולה להשיגו, ולא יחדל מלפייסו ולהכביד עליו למכרו או להחליפו שהוא יותר טוב ממנו ויותר יקר. אם עלה בידו דבר זה — הרי עבר גם על "לא תחמד" כשירכש אותו הדבר שהיה של חברו שלא היה לו ענין במכירתו, אלא שהכביד עליו ועשה תחבולה עד שהשיגו. ונמצא שעבר על שני לאוין, כמו שבארנו (שכל זה גורם). ואם נמנע זה מלמכור ולקבל חליפין מחמת חבתו לאותו הדבר, הרי אז לוקחו בחזקה ובאנס מחמת התחזקות אהבת אותו הדבר בנפשו, והרי אז עבר גם על "לא תגזל". והתבונן בענין זה במעשה אחאב ונבות (מלכים א, כא). הנה נתבאר לך ההבדל בין אמרו "לא תתאוה" ובין "לא תחמד".

תוספת חמש (אם כפר על גזלתה בשבועה) או לתן דמיה אם נשתנתה, והוא אמרו יתעלה: "והשיב את-הגזלה אשר גזל וגו'" (ויקרא ה, כג). וכבר בארו במסכת מכות (טז), שלא דגול הוא לאו שנתק לעשה ואמרו: "ורחמנא אמר: לא תגזל (שם יט, יג), והשיב את-הגזלה וגו'". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרקים האחרונים מ(בבא קמא).

יום רביעי א' אדר ה'תשס"ט

מצות לא תעשה רסט.

מצות עשה דר.

המצוה ה'רס"ט — האזהרה שהזהרנו מלהתעלם מן-האבדה, אלא נקחנה ונחזירנה לבעליה, והוא אמרו יתעלה: "לא תוכל להתעלם" (דברים כב, ג). וכבר בארנו (מצות עשה דר) אמרם במכלתא בענין האבדה: "נמצאנו למדין שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה". ולשון הגמרא (בבא מציעא ל): "השב אבדה עשה ולא-תעשה הוא". ובמשנה תורה כפל את-הלאו בענין זה ונאמר בו לאו מיוחד והוא אמרו יתעלה: "לא-תראה את-שור אחיך או את-שיו נדחים וגו'" (שם, א). ובספרי (פרשת תצא שם): "לא-תראה את-שור אחיך" — מצות לא-תעשה ולהלן הוא אומר: "כי תפגע" (שמות כג, ד) — מצות עשה" וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפ"ב מבבא מציעא.

המצוה ה'ר"ר — הצווי שנצטוינו להשיב (להחזיר) את-האבדה לבעליה, והוא אמרו: "השב תשיבנו לו" (שמות כג, ד); "השב תשיבם לאחיך" (דברים כב, א). ובפרוש אמרו (בבא מציעא לב): "השבת אבדה — עשה הוא". ואמרו (ספרי פרשת כי-תצא) עוד על האבדה: "נמצאנו למדים שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה", ועוד נבאר לא-תעשה של אבדה במקומו (לא תעשה רסט). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ב' מ(בבא מציעא).

יום חמישי ב' אדר ה'תשס"ט

יום שישי ג' אדר ה'תשס"ט

מצות עשה רלו.

המצוה ה'רל"ו — הצווי שנצטוינו בדין חובל

יום שלישי ל' שבט ה'תשס"ט

מצות עשה קצד.

המצוה הקצ"ד — הצווי שנצטוינו להשיב את-הגזלה עצמה אם היא קיימת בעינה, עם

יַעֲשֶׂה לוֹ" (ויקרא כד, יט). הַפְּנִינָה בְּזֶה שְׁלֹקָחִים מִמָּמוֹנוֹ (מה שהזיק לו) כְּדִי מֵה שְׁהִיזָק, כְּמוֹ שֶׁבֹא בַקְּבֻלָּה: אָפְלוּ בִישׁוֹ בְּלִבָּד — הָרִי אֵלּוֹ גּוֹבִים מִמָּמוֹנוֹ כְּדִי אוֹתוֹ הַשְׁעוֹר. וְדַע שְׁדִינִי קְנֻסוֹת אֵלּוֹ כָּלֶם נִזְקֵי אָדָם בְּאָדָם. וְכֵן אִם הִזִּיקָה בְּהֶמָּה אֶת־הָאָדָם אוֹ אֶת־הַבְּהֶמָּה — הָרִי כָּל־הַדִּינִים הָאֵלֶּה לֹא יִדּוֹן בָּהֶם וְלֹא יִפְסֹק אֲלֵא בֵּית דִּין הַסְּמוּכִין בְּאַרְצָן (שנִסְמְכוּ לִסְמֻכוֹת אֱלֹהִים וְעוֹד — מִדּוֹר לְדוֹר). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה בַּפֶּרֶק ח' מ' (בבא קמא).

הַמְצָוָה הַרַפ"ט — הָאֲזִהְרָה שְׁהִזְהִרְנוּ מִלְרָצוֹחַ זֶה־אֶת־זֶה, וְהוּא אָמְרוֹ: "לֹא תִרְצָח" (שְׁמוֹת כ, יג; דְּבָרִים ה, יז). וְהַעֲבִיר עַל לֹאֵזֶה — נִהְרַג בְּהַכָּאָה (בְּהִתְזוֹת רֹאשׁוֹ) מִן הַצֹּאֵר. אָמַר יִתְעַלֶּה: "מַעַם מִזְבְּחִי תִקְחֶנּוּ לָמוֹת" (שְׁמוֹת כא, יד). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוֹ בַּפֶּרֶק ט' מִסְנֵה־דִרִּין (עו): וּבַפֶּרֶק ב' מִמִּכּוֹת.

הַמְצָוָה הַרַצ"ו — הָאֲזִהְרָה שְׁהִזְהִרְנוּ מִלְקַחַת כֶּפֶר לְרוֹצֵחַ בְּמִזִּיד, אֲלֵא יִהְרַג בְּהִכְרַח, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־תִקְחוּ לֶכֶּר לְנַפְשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע לָמוֹת" (בַּמִּדְבָּר לה, לא). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִכּוֹת (כְּתוּבוֹת לו:).

בְּחִבְרוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְכִי־יִרְיֶבֶן אֲנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ" (שְׁמוֹת כא, יח). וְאֵלּוֹ הֵם הַנִּקְרָאִים: דִּינֵי קְנֻסוֹת. וַיֵּשׁ כְּתוּב הַכּוֹלֵל דִּינֵי קְנֻסוֹת כָּלֶם, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ" (ויקרא כד, יט). הַפְּנִינָה בְּזֶה שְׁלֹקָחִים מִמָּמוֹנוֹ (מה שהזיק לו) כְּדִי מֵה שְׁהִיזָק, כְּמוֹ שֶׁבֹא בַקְּבֻלָּה: אָפְלוּ בִישׁוֹ בְּלִבָּד — הָרִי אֵלּוֹ גּוֹבִים מִמָּמוֹנוֹ כְּדִי אוֹתוֹ הַשְׁעוֹר. וְדַע שְׁדִינִי קְנֻסוֹת אֵלּוֹ כָּלֶם נִזְקֵי אָדָם בְּאָדָם. וְכֵן אִם הִזִּיקָה בְּהֶמָּה אֶת־הָאָדָם אוֹ אֶת־הַבְּהֶמָּה — הָרִי כָּל־הַדִּינִים הָאֵלֶּה לֹא יִדּוֹן בָּהֶם וְלֹא יִפְסֹק אֲלֵא בֵּית דִּין הַסְּמוּכִין בְּאַרְצָן (שנִסְמְכוּ לִסְמֻכוֹת אֱלֹהִים וְעוֹד — מִדּוֹר לְדוֹר). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה בַּפֶּרֶק ח' מ' (בבא קמא).

שבת קודש ד' אדר ה'תשס"ט

מצות עשה רלו.

מצות לא תעשה רפט. רצו.

הַמְצָוָה הַרַל"ו — הַצֹּוֹי שְׁנִצְטוּיֵנוּ בְּדִין חוֹבֵל בְּחִבְרוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְכִי־יִרְיֶבֶן אֲנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ" (שְׁמוֹת כא, יח). וְאֵלּוֹ הֵם הַנִּקְרָאִים: דִּינֵי קְנֻסוֹת. וַיֵּשׁ כְּתוּב הַכּוֹלֵל דִּינֵי קְנֻסוֹת כָּלֶם, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בֵּן

שופטים ט מה-נז

מה ואבימלך נלחם בפעיר כל היום והוא וילכד את העיר ואת העם אשר בה
הרג ויתן את העיר ויזרעה מלח: מו וישמעו כל פעלי מגדל שכם ויבאו
אל צריח בית אל ברית: מז ויגד לאבימלך כי התקבצו כל פעלי מגדל שכם:
מח ויעל אבימלך הרצלמון הוא וכל העם אשר אתו ויקח אבימלך
את הקרדמות בידו ויכרת שוכת עצים וישא אשה וישם על שכם ויאמר
אל העם אשר עמו מה ראיתם עשיתי מהרו עשו כמוני: מט ויכרתו
גם כל העם איש שוכה וילכו אחרי אבימלך וישעמו על הצריח ויציתו
עליהם את הצריח באש וימתו גם כל אנשי מגדל שכם באלף איש ואשה:
נ וילך אבימלך אל תבץ ויחן בתבץ וילכדה: נא ומגדל עז היה בתוך העיר
וינסו שמה כל האנשים והנשים וכל פעלי העיר ויסגרו בעדם ויעלו על גג
המגדל: נב ויבא אבימלך עד המגדל וילחם בו ויגש עד פתח המגדל לשרפו
באש: נג ותשליך אשה אחת פלח רכב על ראש אבימלך ותרץ את גלגלתו:
נד ויקרא מהרה אל הנער ונשא כליו ויאמר לו שלף חרבך ומותתני
פן יאמרו לי אשה הרגתהו וידקרהו נערו וימת: נה ויראו איש ישראל כי
מת אבימלך וילכו איש למקמו: נו וישב אלהים את רעת אבימלך אשר

רש"י

(מו) צריח. יער שכפו אילנות ופסגים סביב
סביב, וקורין אותו פליש"ר בלע"ז: בית אל
ברית. אותו צריח היה של בעל ברית, שם של
עבודה זרה שלהם, וצלמון (פסוק מח), יער היה
שם. ויש פותרין: צריח, וודו"י בלע"ז שעושין

בקרע: (מח) שוכת עצים. ענף עצים:
(נג) פלח רכב. חתיכת אבן של ריחים
העליונה הקרויה רכב: ותרץ. ותרוצץ:
(נד) פן יאמרו לי. פן יאמרו עלי:

מצודת דוד

(מה) ויזרעה מלח. פזר מלח לקלקל השדות:
(מו) וישמעו וגו'. כי מגדל שכם לא עמדה בתוך העיר:
(מח) מה ראיתם עשיתי. כמו ראיתם מה עשיתי וכו':
(מט) על הצריח. רצה לומר, סמוך לה: (נב) עד פתח.
כי השער היה מעץ: (נד) נושא כליו. כלי זינו: אשה
הרגתהו. ולקלון יחשב לו: (נו) את רעת. את גמול רעת:

מצודת ציון

(מו) צריח. מגדל גבוה יקרא 'צריח', וכן (שמואל א יג ו)
ובסלעים ובצריחים, והוא מלשון הרמת קול, כמו (ישעיהו
מב יג) יריע אף יצריח, כי הצופה העומד על מגדל גבוה
צריך להשמיע דברו בהרמת קול: (מח) הקרדמות. גרון
שמבקעין בו עצים, כמו (שמואל א יג כ) את קרדמו: שוכת.
ענף גדול. ובמשנה (בבא קמא י ב) לא יקוץ את השוכה,
והוא מלשון סכך: (מט) ויציתו. מלשון הצתה והבערה:
(נא) ומגדל עז. ומגדל חזק: (נג) פלח. כן נקרא אבן הרחיים, כמו (איוב מא טו) כפלח תחתית: רכב. הוא האבן העליון
מהרחיים, הרוכב על התחתית: ותרץ. מלשון רציצה ושבירה: גלגלתו. ראשו, כמו (דברי הימים א י י) ואת גלגלתו:
(נד) לי. עלי: וידקרהו. ענין תחיבה בגוף, וכן (ישעיהו יג טו) כל הנמצא ידקר:

עָשָׂה לְאָבִיו לְהִרְגֹּת אֶת־שִׁבְעִים אָחָיו: וַיָּאֵת כָּל־דָּרֶעַת אָנָשִׁי שְׁכֶם הַשִּׁיב
אֱלֹהִים בְּרָאשָׁם וַתָּבֹא אֲלֵיהֶם קִלְלַת יוֹתָם בֶּן־יִרְפָּעֵל:

דברי הימים ב ה א-יד

ה א וַתֵּשֶׁלֶם כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר־עָשָׂה שְׁלֹמֹה לְבֵית יְהוָה וַיָּבֹא שְׁלֹמֹה
אֶת־קִדְשֵׁי י דָּוִיד אָבִיו וְאֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־כָּל־הַכֶּלִים נָתַן בְּאֻצְרוֹת
בֵּית הָאֱלֹהִים: ב אֹז יִקְהִיל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת
נִשְׂיָאֵי הָאֲבוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־יְרוּשָׁלַם לְהַעֲלוֹת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר
דָּוִיד הִיא צִיּוֹן: ג וַיִּקְהִלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בַּחֹג הוּא הַחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִעִי: ד וַיָּבֹאוּ כָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׂאוּ הַלְוִיִּם אֶת־הָאֲרוֹן: ה וַיַּעֲלוּ
אֶת־הָאֲרוֹן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל הָעֵלֹי אֹתָם

רש"י

ומזהב שלא נאמר בו עשה שלמה מהן שום
דבר מכלל שלא עשה וזהו שאין כתיב כאן
שום נחשת כי אם כסף וזהב ולפי פשוטו נראה
לי מה שלא אמר נחשת לפי שהנחשת בזול
ואינו ראוי וכדי והגון להביא נחשת באוצרות
בית ה': (ב) אז יקהל שלמה את זקני
ישראל. נהג במדת חכמה שהקהיל הזקנים
ולא הבחורים יותר מדוד שהקהיל הוא אף
הבחורים כדכתיב ויקהל דוד את כל ישראל
ירושלים וגומר (לעיל כ"ח): (ג) בחג. הוא חג
הסכות: (ד) את אהל מועד. שעשה משה גזוז
שלמה בבית אוצרות האלהים עם שאר כלים
וההקדשות לפי שלא הוצרך לו ורבותינו אמרו
שנגזזו: ואת כל כלי הקדש אשר באהל. אשר
נתן (ס"א נטע) דוד לארון: העלו אותם הכהנים
הלויים. פתרונו מוסב למעלה שאמר וישאו
הלויים את הארון ומפרש מי היו אותם הלויים
שאמרתי לך למעלה הכהנים הלוי' שאף
הכהנים מבני לוי הם ולא לויים ממש היו וכן

(א) ויבא שלמה את קדשי. כל מה שבפסוק
לפי פשוטו מה שנשאר לו מן הקדשות
שהקדיש דוד כדכתיב למעלה גם אותם הקדיש
המלך דוד לה' עם הכסף והזהב אשר נשא מכל
הגוים וגו' ומה שהותיר לו נתן באוצרות בית
האלהים, ומדרש אגדה יש מחכמים אומרים
לפי שהיה יודע שסופו ליחרב ושלא יהו
אומרים העובדי כוכבים קשה יראתנו שלקחה
נקמתה מן הבית הזה שנבנה מן הגזילות
וחמסים שגזל דוד מבתי עבודת כוכבים שלה
ויש אומרים כך אמר (הקב"ה) [צ"ל שלמה]
רעב היה בימי דוד (אבי) שלש שנים שנה אחר
שנה והיה לו לבזוז ההקדשו' הללו להחיות
בהן עניי ישראל ואני מביא סיוע שהרי בכל
ההקדשות שדוד הקדיש כמו שכתוב למעלה
(שם) לא נאמר בהן עשה שלמה דבר פלוני זה
כאשר נאמר בנחשת שנאמר (שם) ומטבחת
ומכון ערי הדדעזר לקח דוד נחשת רבה מאד
בה עשה שלמה את ים הנחשת וגו' אבל מכסף

מצודת דוד

(א) את קדשי. מה שהקדיש דוד אביו כי כל הבנין וכליו עשה שלמה משלו ממה שקבץ הוא (לבד כלי נחושת עשה
ממה שלקח אביו מערי הדדעזר כמ"ש בדה"א יח): ואת הכסף וכו'. יפרש מה הם קדשי אביו והוי"ו יתירה: נתן.
כמו ונתן ר"ל שהביא קדשי אביו ונתן אותם באוצרות העשויות בבית ה': (ד) הלויים. הכהנים מבני לוי כי במ"א
נאמר הכהנים: (ה) ואת אהל מועד. בגבעון היה ומשם העלוהו וגזזוהו באוצרות בית ה': הכהנים הלויים. הכהני'

הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם: ו וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל הַנוֹעְדִים עָלָיו לִפְנֵי
הָאָרוֹן מִזִּבְחִים צֶאֱן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מֶרֶב: ז וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים
אֶת־אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶש הַקִּדְשִׁים אֶל־תַּחַת
כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים: ח וַיְהִיו הַכְּרוּבִים פְּרָשִׁים כְּנָפִים עַל־מְקוֹם הָאָרוֹן וַיִּכְסּוּ
הַכְּרוּבִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־בְּדִיו מִלְמַעְלָה: ט וַיֹּאדְרִיכּוּ הַבְּדִים וַיִּרְאוּ רֹאשֵׁי
הַבְּדִים מִן־הָאָרוֹן עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יָרְאוּ הַחוּצָה וַיְהִי־שֵׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
י אֵין בָּאָרוֹן רַק שְׁנֵי הַלְחָוֹת אֲשֶׁר־נָתַן מֹשֶׁה בְּחֶרֶב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם־כְּנָפֵי
יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם: יא וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ כִּי כָל־הַכֹּהֲנִים

רש"י

פורשים וסככים אין צריך לזוז כלל מן הבדים ממקומם שהרי הכרובים של משה עומדים היו למעלה לארון על הכפורת וכרובים שנאמר כאן אותם שעשה שלמה עומדים על רגליהם בקרקע ואעפ"כ אותן של משה עדיין היו אדוקין על הכפורת כך פי' ר' נתן (ורבי פי') הכהנים רצו להכניס הארון עם בדיו בדביר ולא הספיקו כי הענן מלא את בית ה' ולא יכלו להביא את הכרובים עד כותל מערבי ממש ועל כן היו בולטים בפרוכת אך קשה לי דכתיב ויהי בצאת הכהנים ואחר כן מלא כבוד ה' את בית אלהים (ור' יוסף זצ"ל פי') ויתארכו לא נאמר דמשמע ויתארכו הן עצמן אלא ויאריכו דמשמע אחרים מאריכין אותם ומפרש האומנין האריכו הבדים עד לעשרים והיו נוגעין שתי קצותם לכותל מזרחי ושתי קצותם לכותל מערבי ותימא יש והיאך יכול לפרוש כנפיהם ולכסות הארון שהיה עשר אמות מהן: (יא) ויהי בצאת הכהנים מן הקדש. מיד היה

כתוב במלכים (א' ח') וישאו הכהנים את הארון וגם הכלים ואהל מועד העלו עמהם הלויים כמשפטם: (ח) ויהיו הכרובים פרשים כנפים על מקום הארון. במקום שהארון עומד שם לפיכך ויכסו הכרובים על הארון: ועל בדיו מלמעלה. למעלה לארון כך היו עומדים הבדים ונמשכו כ"כ לחוץ כלפי מזרח שהיה יכול הארון לעמוד תחת הכרובים ממש בלא עכוב הבדים ולפיכך ויכסו הכרובים על הארון וגם את הבדים כסו קצת אצל הארון ולא כולם שהיו מגיעים עד המזרח ואינך יכול לפרש שכסו הכרובי' על כל הבדים וגם משום דבר זה ויאריכו הבדים ויראו ראשי הבדים מן הארון על פני הדביר שאם לא כן אלא כאחד מדה אחת היו מושכין זה מזה והלא הבדים שעשה משה עדיין הם היו שם והם עומדים בקדש הקדשים של אהל מועד שלא היה כי אם עשר וזה היה עשרים והיה מגיע מקיר אל קיר והכרובים של משה שנאמר אף בהם

מצודת דוד

מצודת ציון
(ו) הנועדים. מל' וועד ואסיפה כמו הנועדים על ה' (במדבר טז): עליו. כמו אליו: (ח) בדיו. מוטות עשויים

בארץ: (ח) ויהיו הכרובים. ר"ל מתחלה נעשו שיפרשו כנפיהם על מקום עמידת הארון ולזה בהכנס הארון אל מקומו היו א"כ הכרובים מסככין עליו: (ט) ויאריכו הבדים. ר"ל משכו הבדים לחוץ כלפי המזרח והיו נראים לפני הדביר בהיותם דוחקים ובולטין לפרוכת שהיה מול הפתח אבל לא היו נראים החוצה להיות מקרעין בפרוכת לצאת חוצה לה: ויהי שם. על הבדים יאמר שכ"א היה שם באותה הנחה ומצב: עד היום הזה. ר"ל עד אשר נגנז הארון בימי יאשיהו: (י) אשר כרת. בעת שנתנם: (יא) מן הקדש. אחר שהניחו שם את הארון: כי כל הכהנים. בא ליתן טעם למה לא יזכיר מי הם הכהנים ששמשו אז ואמר כי כל הכהנים הנמצאים אז בירושלים טהרו לעבודה ולא היה

הַנִּמְצָאִים הַתְּקִדְשׁוּ אֵין לְשִׁמּוֹר לְמַחְלָקוֹת: י וְהַלּוֹיִם הַמְּשֻׁרְרִים לְכָלָם
 לְאַסֵּף לְהִימָן לְיִדְתּוֹן וְלִבְנֵיהֶם וְלֶאֱחִיָּהֶם מְלַבָּשִׁים בּוֹץ בַּמִּצְלָתִים וּבִגְדֵי
 וּכְנָזוֹת עֲמֻדִים מִזְרָח לְמִזְבֵּחַ וְעִמָּהֶם פְּהִינִים לְמֵאָה וְעֶשְׂרִים מַחְצָרִים
 (מַחְצָרִים קרי) בַּחֲצֵצְרוֹת: יג וַיְהִי כְּאַחַד לְמַחְצָרִים (לְמַחְצָרִים קרי) וְלַמְּשֻׁרְרִים
 לְהִשְׁמִיעַ קוֹל־אֶחָד לְהַלֵּל וּלְהַדוֹת לַיהוָה וּכְהָרִים קוֹל בַּחֲצֵצְרוֹת וּבַמִּצְלָתִים
 וּבְכָלִי הַשִּׁיר וּבְהַלֵּל לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ וְהַבִּית מְלֵא עֵנָן בֵּית
 יְהוָה: יד וְלֹא־יִכְלּוּ הַפְּהִינִים לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת מִפְּנֵי הָעָנָן כִּי־מְלֵא כְבוֹד־יְהוָה
 אֶת־בֵּית הָאֱלֹהִים:

רש"י

לו לסמוך והבית מלא ענן בית ה' אלא כהנים אלא כל הנמצאים התקדשו: (יג) ויהי
 שמפסיק בינתים וכן במלכים (א' ח') ויהי כצאת הכהנים מן הקדש והענן מלא את בית ה': כי
 כל הכהנים הנמצאים התקדשו. לדבר זה: אין לשמור למחלקות. כ"ד של לויים וכ"ד של
 לה':

מצודת ציון

לשאת בהם את הארון: (יג) ענן. הוא כעין עשן:
 מצודת דוד
 אז מקום לשמור קביעת חלוק המשמרות שיעבדו משמר
 הקבוע לבד וזהו לפי שהיו הזבחים רבים ולא הספיקו
 בני המשמר לעשות את כולם לבדם: (יב) לכולם. את כולם העמידו וחזרו ומפרש את אסף וכו': מלבשים. כולם
 היו מלובשים בגדי בוך ובידם מצלתיים וכו': מחצרים. היו מנגנים בחצוצרות ולתוספות ביאור אמר בחצוצרות
 וכמוהו רבים במקרא: (יג) ויהי כאחד. ר"ל כולם נגנו באחדות אחת להשמיע כאלו הוא קול אחד להלל וכו' ולא
 הקדים אחד לחברו: וכהרים קול. וכאשר הרימו את הקול בחצוצרות וכו': ובהלל לה'. ר"ל בההלול האמור בו כי
 טוב וכו' והוא הנקרא הלל הגדול: והבית. ר"ל אז בעת שיצאו הכהנים מבית קדש הקדשים וכולם הרימו בקול וכו'
 אז נתמלא הבית ענן הרגיל להיות בבית השם: (יד) מפני הענן. מפני חשכת הענן: כבוד ה'. הוא הענן שנזכר:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט שבט, תשכ"א

ברוקלין.

במענה למכתבו מכ"ח שבט.

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
 נבג"מ זי"ע, ויהי רצון שכשם שהביא הבקשה כן יבשר טוב בזה.

מוכרחני להביע תמיחתי ופליאתי על שעד עתה לא נשמע ע"ד להו"ל בפועל מאמרי ע"ד הבעש"ט
 ז"ל, אף שמלפני כמה שבועות נדבר ע"ד בהנוגע לפועל, והרי שהמעשה הוא העיקר - רואים לא רק נדפס
 במשנה, כי אם גם במעשה רב, נוסף על שכונן הני"ל - הוא גם סברא פשוטה. ופשוט שאין כוונתי להטפת
 מוסר, כי אם זירוז עכ"פ בהנוגע להבא, שהרי יכול להיות הפועל אחר מחרתיים, ויהי רצון שתקדים
 הכתיבה דלעיל - שיהי עכ"פ למחר, אבל לא למחר לאחר זמן.

והרי נכנסים אנו בחדש אדר, שבו בריא מזלא דבני ישראל ועניניהם.

המחכה לבשו"ט בכל האמור.

בְּכוֹתָל רְעוּעָה, ובסתירתו לא הפסיד את הבעלים כיון שעומד הוא להסתר.
 אָמַר מַר, הַבּוֹשֶׁף קָמְתוּ שֶׁל חֲבִירוֹ בְּפִינֵי הַדְּלִיקָה פֶּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחַיִּיב
 בְּדִינֵי שָׁמַיִם. מִבְּרַת הַגִּמְרָא: חֵיבֵי דְמֵי – בַּאֲיָה אֹפֵן מְדוּבֵר, אִילִּימָא
 שְׂמִדוּבֵר דְּמִטְיָא לִיה – שִׁכְשַׁכְפָּה הַגִּיעָה הַדְּלִיקָה לְקַמָּה בְּרוּחַ מְצִינָה,
 בְּרִינֵי אָדָם נִמְיֵי נִחְיִיב שְׁהָרִי בִּידֵי הַבְּעִיר בַּה אֲשֵׁי, אִלָּא מְדוּבֵר דְּמִטְיָא –
 שֶׁהַגִּיעָה הַדְּלִיקָה לְקַמָּה בְּרוּחַ שְׁאִינָה מְצִינָה, שֶׁאֵין לְחַיִּיבוּ בְּדִינֵי אָדָם כִּיּוֹן
 שֶׁאֵי אֲפֻשֶׁר הִיָּה לוֹ לְדַעַת שֶׁתְּבוֹא רוּחַ זֶה. רַב אֲשֵׁי מְבַאֵר בְּאֹפֶן אַחֵר: וְרַב
 אֲשֵׁי אָמַר, טָמֹן אֲחֵמֶר – מְדוּבֵר שֶׁהוּא בַּעֲצָמוֹ לֹא שִׁלַּח בִּידֵי אֶת הַבְּעִירָה,
 אִלָּא שֶׁהוֹזִיקוּ בִּטְמוֹן, שִׁבַּעַת שְׂרָאָה אֶת דְּלִיקָה מִתְקַרְבַּת כִּיסָה אוֹתָהּ
 בְּסִדְיָנִים, וּבִכָּךְ פֶּטֶר אֶת הַמְּבַעֵיר שֶׁאֵינוֹ חַיִּיב בִּטְמוֹן, וְחַיִּיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם
 מִשּׁוֹם דְּשׁוּיָה – שֶׁעָשָׂה אֶת הַקְּמָה טָמֹן בָּאֵשׁ, וּבְכִסְיוֹ גֵּרַם לְהַפְסִיד אֶת
 בַּעֲלִיהָ וּלְפֻטֹּר אֶת הַמְּבַעֵיר;
 אָמַר מַר, הַשּׁוֹכֵר עֲדֵי שְׁקָר לְהַעֲדִי עַל חֲבִירוֹ, פֶּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחַיִּיב בְּדִינֵי
 שָׁמַיִם. מִבְּרַת הַגִּמְרָא: חֵיבֵי דְמֵי, אִילִּימָא לְנִפְשִׁיהָ – לְשׁוֹכֵר עֲצָמוֹ, שְׁפִלוּנִי
 חַיִּיב לוֹ מִמּוֹן, וְעַל יְדֵי עֲדוּתָם הוֹצִיא מִחֲבִירוֹ מִמּוֹן שֶׁאֵין מִגִּיעַ לוֹ, הֵלֵךְ
 מִמּוֹנָא בְּעֵי שְׁלוּמֵי – מִמּוֹן שֶׁקִּיבֵל שֶׁלֹּא כִּדּוּק עָלָיו לְהַשְׁבִּיב לְבַעֲלֵיו, וְכִרְיֵי
 אָדָם נִמְיֵי נִחְיִיב, אִלָּא מְדוּבֵר שֶׁשֶׁכֶּרֶם לְהַעֲדִי שְׁפִלוּנִי חַיִּיב מִמּוֹן לְחֲבֵרָה –
 לְחִבְרֵי, וְחִבְרֵי הוּא שֶׁקִּיבֵל אֶת הַמִּמּוֹן שֶׁלֹּא כִּדּוּק.
 אִמַּר מַר, וְהַיּוֹדֵעַ עֲדוּת, לְחֲבִירוֹ שְׁפִלוּנִי חַיִּיב לוֹ מַעוֹת, וְאֵינוֹ מְעִיד לוֹ,
 פֶּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחַיִּיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם. מִבְּרַת הַגִּמְרָא: בְּטָא עֲסִקְנִין – בַּמָּה
 הַמְּדוּבֵר, אִילִּימָא שֶׁמְדוּבֵר בְּכֵי תֵּי – בִּשְׁנֵי עֲדִים שֶׁלֹּא הָעִידוּ עֲדוּת הַיְּדוּעָה
 לָהֶם, פְּשִׁימָא שְׁחִיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם, שֶׁהָלָךְ דִּין דְּאִוְרִייתָא הוּא שֶׁעֲלִיהֶם
 לְהַעֲדִי, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא ה' א) 'וְהָוָה עַד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע אִם לֹא יִגִּיד וְנִשְׁאָ
 עֲוֹנוֹ', וּמְדוּבֵר בַּפְּסוּק בִּשְׁנֵי עֲדִים, אִלָּא בְּחֵד – בַּעַד אֶחָד, שֶׁמִּחֲבִיב אֶת
 הַנִּתְבַּעַב שְׁבוּעָה בְּלִבּוֹ, וְחַיִּיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם מִשּׁוֹם שֶׁיִּתְכַּן שֶׁהִיא הֵלֵךְ נִמְנַע
 מִלְּהַשְׁבַּע וְהִיא מִשְׁלֵם, וּבִכָּךְ שֶׁנִּמְנַע לְהַעֲדִי גֵרַם לְהַפְסִיד אֶת הַתּוֹבַע.
 הַגִּמְרָא תִּמְחָה עַל דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: וְתָנוּ לִימָא – וְהָאֵם אֵין עוֹד הַיּוֹקִים
 שֶׁהָעוֹשָׂה אוֹתָם פֶּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחַיִּיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם וְאֵף הֵם נִמְנָו בְּבִרְיִיתוֹת,
 וְהָאִימָא – הֵלֵךְ יִשְׁנֵו הַיּוֹק נִסְפָּה שְׁדִּינו כֵּךְ (סִימָן) לְחֻמַּשַׁת הַדְּבָרִים שֶׁהַגִּמְרָא
 מוֹנָה לְהֵלֵךְ, הָעוֹשֶׂה בְּסֵם וְשִׁלִּית חֲבִירוֹ נִשְׁכָּר, שֶׁשִּׁנְיָו בְּבִרְיִיתָא, הָעוֹשֶׂה
 מְלָאכָה בְּמֵי חֲטָאֵת – מִי אִפֶּר פֶּרָה אֲדוּמָה, כְּגוֹן שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם
 כְּמַשְׁקוּלָתוֹ וְשִׁקֵּל כְּגוֹרֵם דְּבָרִים אֲחֵרִים כְּכֵךְ מֵאֲזוּנִים, וּבְפֶתֶר חֲטָאֵת – פֶּרָה
 אֲדוּמָה, שֶׁהַפְּסִיד אוֹתָם בְּמַלְאכָה שֶׁעָשָׂה, שִׁמְעָתָה אֵינֶם כְּשֵׁרִים עוֹד,
 שֶׁפֶּטוּר מִדִּינֵי אָדָם, מִשּׁוֹם שֶׁהַיּוֹק שֶׁאֵינוֹ נִיכָר הוּא וְאֵינוֹ נִחְשָׁב נֹזֵק, וְחֵיבֵי
 בְּרִינֵי שָׁמַיִם. וְהָאִימָא, שֶׁשִּׁנְיָו בְּבִרְיִיתָא, הַנּוֹתֵן סֵם הַמָּוֶת בְּפִינֵי הַמָּוֶת
 חֲבִירוֹ וְאִכְלָה אוֹתוֹ וּמִתָּה, פֶּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחֵיבֵי בְּרִינֵי שָׁמַיִם. וְהָאִימָא,
 הַשּׁוֹלֵחַ אֶת הַבְּעִירָה בְּיַד חֲרָשׁ שׁוֹמֵט וְקָמָן וְהַבְּעִירוֹ בַּה חֲפָצִיו שֶׁל אָדָם
 אַחֵר, פֶּטוּר מִדִּינֵי אָדָם, כִּיּוֹן שֶׁאֵין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה, וְחֵיבֵי בְּרִינֵי שָׁמַיִם.
 וְהָאִימָא, הַמְּכַעֵיִת – הַמְּבַחֵל אֶת חֲבִירוֹ, כְּגוֹן שֶׁתִּקַּע לוֹ בְּקוּלּוֹ בִּאֲחֻזּוֹ
 פֶּתָאוּם, פֶּטוּר מִדִּינֵי אָדָם, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא עָשָׂה מַעֲשֶׂה בְּגוֹפוֹ, וְחֵיבֵי בְּרִינֵי
 שָׁמַיִם. וְהָאִימָא, נִשְׁכָּרָה בְּיַד חֲרָשׁ הַרְבִּים וְלֹא סִלְקָהּ מִשֵּׁם, אוֹ נִפְלָה
 מְלָלוֹ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְלֹא הִעֲמִידָהּ, וְנוֹתָרוּ שֵׁם וְנִתְקַלוּ בָּהֶם אֲחֵרִים וְנִזְוָקוּ,
 רַבִּי מֵאִיר מְחִיב כְּגוֹרֵם דְּבָרִים אֲחֵרִים כְּכֵךְ מֵאֲזוּנִים, וְהַגִּמְלָה הַנּוֹפֵל, וְהַכְּמִים
 אוֹמְרִים, פֶּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחֵיבֵי בְּרִינֵי שָׁמַיִם. וְלָמָּה לֹא מִנָּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
 בְּבִרְיִיתָא גַּם אֶת הַדְּבָרִים הַלֵּלוֹ. מִיִּישְׁבַת הַגִּמְרָא: אֵין, מִיָּהָא אִימָא טוֹבָא
 – אֲכִן יִשְׁנֵם דְּבָרִים נִסְפִים שֶׁהָעוֹשָׂה אוֹתָם פֶּטוּר מִדִּינֵי אָדָם וְחַיִּיב בְּדִינֵי
 שָׁמַיִם, וְהֵנִי – וְאֵלוֹ הָאֲרַבְעָה שִׁמְנָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֲמַטְרִיכָא לִיה – הוֹצִירָכו לוֹ
 לְהוֹכִירֵם מִשּׁוֹם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חִידוּשׁ, מִהוּ דְּתִימָא שְׁבִירָנִי שָׁמַיִם נִמְיֵי – גַּם כֵּן
 לֹא לִיִּתִּיב, קָא מִשְׁמַע לָן – מִשְׁמִיעֵנוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהוּא מִתְחַיִּיב בְּדִינֵי
 שָׁמַיִם.
 הַגִּמְרָא מְבַאֵר אֶת הַחִידוּשׁ שֶׁבָּכֵל אֶחָד וְאַחֵר: הַפּוֹרֵץ גֶּרֶר בְּפִינֵי הַמָּוֶת
 חֲבִירוֹ וְיִצְאָה וּבְרַחָה, חִידוּשׁ בִּרְבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁחִיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם, מִהוּ דְּתִימָא
 – סְבוֹר הֵיית לִמֵּר שְׁבִינֵין לְמִסְתַּבְרִיהָ כֹּא – כִּיּוֹן שֶׁעוֹמֵד הוּא הַכּוֹתֵל
 לְהַסְתֵּר, וְכַפִּי שֶׁהָעוֹמֵד לְמַעַלָּה, עַל כֵּן מִה עָבִיד – מִה עָשָׂה, וּבְרִינֵי שָׁמַיִם
 נִמְיֵי – גַּם כֵּן לֹא לִיִּתִּיב, קָא מִשְׁמַע לָן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁחִיב. הַבּוֹשֶׁף קָמְתוּ
 שֶׁל חֲבִירוֹ בְּפִינֵי הַדְּלִיקָה, נִמְיֵי – גַּם כֵּן יֵשׁ לְחַדֵּשׁ שְׁחִיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם, מִהוּ
 דְּתִימָא לִימָא – שִׁיאֲמַר אוֹתוֹ אָדָם שֶׁעָשָׂה זֹאת מִי הוּא יִדְעָנָא דְּאֵתִיָּא –
 הָאֵם יִדְעָתִי שֶׁתְּבוֹא רוּחַ שְׁאִינָה מְצִינָה וְתַבְעִיר אֶת הַקְּמָה, וּבְרִינֵי שָׁמַיִם

נִמְיֵי – גַּם כֵּן לֹא לִיִּתִּיב, קָא מִשְׁמַע לָן, וְלָרַב אֲשֵׁי דְאָמַר נִמְיֵי טָמֹן אוֹתָמֶר
 – גַּם לָרַב אֲשֵׁי שֶׁהָעוֹמֵד שֶׁמְדוּבֵר שֶׁהָטְמִין אֶת הַקְּמָה וּבִכָּךְ פֶּטֶר אֶת
 הַמְּבַעֵיר מִלְּשִׁלֵּם לְנִזְקוֹ, גַּם כֵּן יֵשׁ לְבַאֵר, מִהוּ דְּתִימָא שִׁיטְעֵן אוֹתוֹ אָדָם אֲנָא
 – אֵנִי לֹא הוֹקְתִּיךְ כֻּלָּל, אִלָּא אֲדַרְבָּה בְּפִסְוִי בְּפִסְתִּיהָ נִיחָלֵךְ – כִּיסִּיתִי אוֹתָהּ
 עֲבוּרֶךְ שֶׁלֹּא תִשְׁרַף הַקְּמָה בֶּאֱשׁ בַּמְהָרָה, וּבְרִינֵי שָׁמַיִם נִמְיֵי – גַּם כֵּן לֹא
 לִיִּתִּיב, קָא מִשְׁמַע לָן שְׁחִיב, וְהַשּׁוֹכֵר עֲדֵי שְׁקָר לְהַעֲדִי עַל חֲבִירוֹ, נִמְיֵי –
 גַּם כֵּן יֵשׁ בּוֹ חִידוּשׁ, מִהוּ דְּתִימָא לִימָא – שִׁיאֲמַר אוֹתוֹ אָדָם שֶׁאֵין לְחַיִּיבוֹ
 מִשּׁוֹם שֶׁהָלָךְ דְּבָרֵי תֵּיב, וְדְבָרֵי תֵּיב לְמִימָד כְּשֶׁהֵם סוֹתֵרִים זֶה אֶת זֶה, לְדְבָרֵי
 מִי שׁוֹמְעִין, בְּתִמְחָה, כְּלוּמָר שֶׁדָּבָר בְּרוּר הוּא שֶׁלֹּא הִיָּה לְעִידִם שֶׁשֶׁכֶּר
 לְהַתְּפוּת לוֹ [שֶׁהוּא הַתְּלִמִּיד] אִלָּא לְשִׁמּוּעַ בְּקוּל הַקְּבִ"ה [שֶׁהוּא הָרַב]
 שֶׁאִסֵּר לְהַעֲדִי עֲדוּת שְׁקָר, וְהִיָּה לָהֶם שֶׁלֹּא לְהַעֲדִי וּבְרִינֵי שָׁמַיִם נִמְיֵי – גַּם
 כֵּן לֹא לִיִּתִּיב עַל חֲטָא שֶׁחֲטָאוּ הֵם מִרְצוֹנָם, קָא מִשְׁמַע לָן שֶׁאֵף עַל פִּי כֵּן,
 כִּיּוֹן שֶׁגֵּרַם לָכֵךְ, חַיִּיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם. וְהַיּוֹדֵעַ עֲדוּת לְחֲבִירוֹ וְאֵינוֹ מְעִיד לוֹ,
 נִמְיֵי – גַּם כֵּן יֵשׁ בּוֹ חִידוּשׁ, מִהוּ דְּתִימָא שֶׁנִּפְטָרָהּ, מִשּׁוֹם שֶׁיִּכּוֹל אוֹתוֹ אָדָם
 לְטַעוֹן מִי יִימָר דְּכִי הוּא (אֲתִינָא) מִסְּהִידָא לִיה הוּא מוֹדָה – מִי יוֹכֵל
 לְדַעַת בְּרָאוּתָם שֶׁאֵם הֵייתִי מְעִיד לוֹ לְתוֹבַע הִיָּה הַנִּתְבַּעַב מוֹדָה וּמוֹשֵׁלֵם,
 וְנִמְצָא שֶׁהַפְּסִדִּיתִי לוֹ מִמּוֹן, דְּלִימָא הוּא מִשְׁתַּבַּע לְשִׁקְרָא – שֶׁמָּא הִיָּה
 הַנִּתְבַּעַב נִשְׁבַּע לְשִׁקֵּר וּנְפֻטֵר, וּבְרִינֵי שָׁמַיִם נִמְיֵי – גַּם כֵּן לֹא לִיִּתִּיב, קָא
 מִשְׁמַע לָן שֶׁגַּם בּוֹזֵחַ חַיִּיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם;
 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, נֵעַל אֶת הַדִּיר כִּרְאִי וּנְפָרְצָה כּוֹתֵל הַדִּיר בְּלִילָה, אוֹ
 שְׁפָרְצָה לְקִטְמִים – בְּשׁוּרִידִים כֹּף, וְיִצְאָה הַצֶּאֱן וְהוֹזִיקָה, פֶּטוּר בַּעַל הַצֶּאֱן,
 מִכִּיּוֹן שֶׁשֶׁמֶר עַל צֶאֱנוּ כִּרְאִי;
 הַגִּמְרָא מְבַאֵר בְּאִיזָה אֹפֵן פֶּטוּר כֹּאשֶׁר נִפְרָצָה בְּלִילָה: אָמַר רַבָּה, מִה
 שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁנִּפְרָצָה בְּלִילָה פֶּטוּר בַּעֲלִיהָ מִנְזוּקָה, וְהוּא שֶׁחֲתָרָה הַבְּהֵמָה תַּחַת
 הַכּוֹתֵל וְהַפִּילָה אוֹתוֹ, שֶׁאֵנוֹס הוּא בִּכְךָ. מִדִּיִּיקָת הַגִּמְרָא: אֲכָל אִם לֹא
 חֲתָרָה, אִלָּא נָפַל הַכּוֹתֵל מִעַצְמוֹ, מֵאִי חֵיבֵי בְּנוּקִיָּה שֶׁל הַבְּהֵמָה, וְקִשָּׁה,
 חֵיבֵי דְמֵי – בַּאֲיָה כּוֹתֵל מְדוּבֵר, אִילִּימָא שֶׁמְדוּבֵר בְּכוֹתָל בְּרִיאַי חוּק, כִּי
 לֹא חֲתָרָה אִלָּא נָפַל מִעַצְמוֹ, אֲמַאי – לָמָּה הוּא חֵיב, מֵאִי הוּא לִיָּה לְמִעַבֵּר
 – מִה הִיָּה לוֹ לְעִשְׁתּוֹת שֶׁנָּפַל הַכּוֹתֵל, אִלָּא וְדֹאֵי מְדוּבֵר בְּכוֹתָל רְעוּעָה, וְלִכֵּן
 אִם נָפַל וְיִצְאָה וְהוֹזִיקָה חַיִּיב, מַעֲתָה קִשָּׁה, כִּי – כֹּאשֶׁר חֲתָרָה הַבְּהֵמָה תַּחַת
 וְהִיא זֶה שֶׁהַפִּילָה אוֹתוֹ, אֲמַאי פֶּטוּר בְּנוּקִיָּה, הֵלֵךְ תִּתְּחַלְתּוּ בְּפִשְׁעִיהָ וְסוֹפּוֹ
 בְּרִאֲוִנָם, הוּא, שֶׁהוּא מְצִידוֹ פֶּשַׁע בְּבַהֲמָה שֶׁהִנִּיחָ אוֹתָהּ בְּמִקּוֹם שֶׁחֲכּוֹתֵל
 רְעוּעָה, אוֹלֵם לְבִסּוּף אִירַע מֵאוּרַע אַחֵר שֶׁלֹּא הִיָּה עָלָיו לְהַשְׁמֵר מִמֶּנּוּ, וְהוּא
 חֲתִירָתָה תַּחַת הַכּוֹתֵל, וְאֵנוֹס הוּא בִּכְךָ. וְאֵם כֵּן הִנִּיחָ לְמֵאֵן דְּאָמַר שֶׁאֵם
 תִּתְּחַלְתּוּ בְּפִשְׁעִיהָ וְסוֹפּוֹ בְּרִאֲוִנָם פֶּטוּר הוּא עַל הַנּוֹקִים שֶׁבָּאוּ מִכָּךְ, כִּיּוֹן
 שֶׁסּוּף סוּף הַנּוֹק אִירַע בְּאוֹנוֹס, וְלִכֵּן הוּא פֶּטוּר כֹּאן, שֶׁהֵלֵךְ יִצְאִיתָהּ הִיתָה
 בַּחֲתִירָה, אִלָּא לְמֵאֵן דְּאָמַר תִּתְּחַלְתּוּ בְּפִשְׁעִיהָ וְסוֹפּוֹ בְּרִאֲוִנָם חֵיב, כִּיּוֹן
 שֶׁהוּא מְצִידוֹ פֶּשַׁע דְּבָרֵי, אֵף שֶׁהִנּוּק לֹא נִגְרַם בְּפוּעַל אִלָּא בְּאוֹנוֹס, מֵאִי
 אִימָא לְמִימָר – מִה נִבְאֵר כֹּאן, וּמְדוּעַ פֶּטוּר הוּא.
 הַגִּמְרָא מַעֲמִידָה אֶת דְּבָרֵי רַבָּה שֶׁהֵם נִסְכּוּבִים עַל עֵינֵן אַחֵר: אִלָּא מִתְּנִיתִין
 שֶׁפֶּטֶרָה אֶת בַּעַל הַבְּהֵמָה יִצְאָה מִהָדִיר כֹּאשֶׁר הַכּוֹתֵל נָפַל, מְדוּבֵר בַּה
 בְּכוֹתָל בְּרִיאַי, וְנִפְלִיתוּ הִיא אֲנוֹס וְלִכֵּן הוּא פֶּטוּר כִּשְׁנֵפֶל וְיִצְאָה וְאִפְּלִלוּ לֹא
 חֲתָרָה תַּחַת הַכּוֹתֵל וְלֹא מִפְּנֵי מַעֲשִׂיהָ נָפַל, וְכִי אִיִּתְמֵר דְּרַבָּה אִסְפִּיא
 אוֹתָמֶר – וְדְבָרֵי רַבָּה שֶׁנֶּאֱמַר, עַל הַמֶּשֶׁךְ דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה נִאֲמַר, שֶׁנֶּאֱמַר שֵׁם
 שֶׁאֵם הִנִּיחָהּ, אֶת הַבְּהֵמָה, בְּחִמָּה, אוֹ שְׁמִסְרָה לְחֲרָשׁ שׁוֹמֵט וְקָשָׁן, וְיִצְאָה
 וְהוֹזִיקָה, חֵיב, וְעַל זֶה אָמַר רַבָּה וְאִפְּלִלוּ חֲתָרָה גַּם כֵּן חַיִּיב. וּפִירוּשׁ הַדְּבָר,
 שֶׁלֹּא מִכְּעִיָּא חֵיבָא – בְּמִקּוֹם דִּלָּא חֲתָרָה, אִלָּא יִצְאָה מִפְּנֵי שֶׁהִנִּיחָ בַּחמָה,
 שְׁחִיב כִּיּוֹן דְּכוּלָּה בְּפִשְׁעִיהָ הוּא, שֶׁלֹּא הִיָּה לוֹ לְהִנִּיחָ שֵׁם, אִלָּא אִפְּלִלוּ
 חֲתָרָה נִמְיֵי – שֶׁלֹּא יִצְאָה בְּדֶרֶךְ רִגְלִיהָ אִלָּא שֶׁחֲתָרָה תַּחַת הַכּוֹתֵל וּנְפַל, מִהוּ
 דְּתִימָא – סְבוֹר הֵיית לִזְמֵר שְׁתּוּיָא לָה – שֶׁנֶּחֱשַׁב הַדְּבָר תִּתְּחַלְתּוּ בְּפִשְׁעִיהָ,
 בִּכְךָ שֶׁהִנִּיחָ בַּחמָה, וְסוֹפּוֹ בְּרִאֲוִנָם, בִּכְךָ שֶׁלְּבִסּוּף חֲתָרָה, וְלִסּוּבֵר שֶׁפֶטוּר
 יִפְטוּר כֹּאן, קָא מִשְׁמַע לָן דְּכוּלָּה בְּפִשְׁעִיהָ הִיא, מֵאִי מִשְׁמַע – וּמִהוּ וְהִסְתַּעַם
 לָהּ, מִשּׁוֹם דְּאָמַר לִיה הַנִּיזָק לְבַעַל הַבְּהֵמָה, מִיָּדַע דְּבִינֵין דְּשִׁבְכָתָהּ
 בְּחִמָּה כֹּל מִצְדָּקָא דְּאִיתִי לָהּ לְמִעַבֵּר עֲבָדָא וְנִפְקָא – הֵלֵךְ יִדְעַת שְׁכִינִין
 שֶׁהִשְׁאֲרָת אוֹתָהּ בַּחמָה שְׁהִיא תַעֲשֶׂה אֶת כָּל הַחֲבוּלוֹת שֶׁתּוֹכֵל בְּכִדִּי
 לְצִאָתָהּ, וְגַם מִה שֶׁחֲתָרָה, הִרִי זֶה מִפְּנֵי שֶׁחֲחָמָה הִפְרִיעָה לָהּ, וְאֵין זֶה נִחְשָׁב
 אֲנוֹס, וְחַיִּיב;
 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, הוֹצִיאָוִהָ לְקִטְמִים, לְקִטְמִים חֵיבִין:

1 **בביתל רעוע.** דלא אפסדיה דלמסתר קאי דמטי ליה. בשכפפה הגיע בה
2 הדליקה: **ברוח מצויה.** הרי בידים הבעיר ובדיני אדם נתייב: **ברוח שאינה**
3 **מצויה.** דמדיד דלא סלקא אדעתיה היא: **טמון איתמר.** שביסה קמת חבירו
4 בסדינן בשראה דליקה אצלה והוא לא שלח את הבערה ושניה טמון וגרם
5 להפסיד את הניקן ולפסור את המבעיר
6 דפסור על טמון באש: **לנפשיה.** להוציא
7 ממון מחבירו לעצמו: **ממונא בעי**
8 **לשלומי.** אותו ממון שהוציא חייב להחזיר:
9 **לחבריה.** שכן עדי שקר להוציא מנה
10 מראובן לשמעון: **פשיטא דאורייתא הוא.**
11 **חייב בדיני שמים: אם לא יגיד.** בתרי קא
12 משתעי מדקפיד אהנהו משמע שאילו
13 מגידן ומתחייב זה ממון ועוד ק"ל (טוסט דף כ.)
14 כל מקום שנאמר עד כדי כהן שני עדים עד
15 שפטר לו הכתוב אחד בדרכיב לא יקום
16 עד אחד באיש (דברים יט.) **אלא כהר.**
17 שמתחייב שבעה ובדיני שמים מתייב דאי
18 הנה מסהיד מתייב ליה שבעה ודלקמ לא
19 הוי מסידי מתייב בשקרא ומשלם: **ותו ליכא.**
20 **דחייבין בדיני שמים: העושה מלאכה בדי**
21 **חטאת.** ששקל כנגדן משקלות במשכת
22 גיטין (דף כ.) וכן נפסלין במלאכה: **פטור**
23 **מדיני אדם.** דהיוק שאינו נכר לא שמים
24 היוק וכולהו הני תיובתי מתנייתא ניהו:
25 **המבעית.** תקע לו באזנו פתאום ובעתו
26 דלא עבר ביה מעשה בגופו: **ר"מ חתייב**
27 **בהיוקן.** פלוגתיהו מפרשא בהמניח נזקיו:
28 **הכר (דף כ.)** בנתקל פושע ובמסקר נזקיו:
29 **אנא כסויי בפסיתיה.** שלא תבעיר בה
30 האש מהרה: **דברי הרב שומעין.** והנה להם
31 שלא יעידו: **והוא שחתרה.** הא דתנן
32 נפרצה בלילה פטור כגון שחתרה בהמה
33 והפילה הכולל דאנוס הוא: **אבל לא**
34 **חתרה.** אלא מעצמה נפלה: **תחילתו**
35 **בפשיעה.** אצל נפילה דעבד למיפל:
36 **וכופו באונס.** דהא לא נפלה אלא חתרה:
37 **הניחא למאן דאמר כו.** פלוגתא היא
38 בסוף המפקדי (כ"ט דף כ.) תרי לישני דש"ס
39 אליבא דר' יוסף: **ה"ג אלא מתני' בביתל**
40 **בריא ואפילו לא חתרה: הניחה בחמה כו'**
41 **אמר רבה ואפילו חתרה.** ובביתל בריא:
42 **תחילתו בפשיעה.** שהניחה בחמה ופשיעה
43 היא אצל פתיחת הדלת דאמרין לקמיה
44 כל תחבולות שכולה לעשות עושה אגב
45 עצרה: **וסופו באונס.** שחתרה: **מצדקא.**
46 תחבולות:

1 **בביתל רעוע אמר מר הכופף קמתו של חבירו בפני**
2 **הדליקה היכי דמי אילימא דמטיא ליה ברוח מצויה בדיני**
3 **אדם נמי נתייב אלא דמטיא ברוח שאינה מצויה ורב**
4 **אשי אמר טמון איתמר משום דשויה טמון באש: אמר**
5 **מר השוכר עדי שקר ה"ר אילימא לנפשיה ממונא בעי**
6 **שלומי ובדיני אדם נמי נתייב אלא לחבריה והיודע עדות**
7 **לחבירו ואינו מעיד לו במאי עסקין אילימא בדי תרי**
8 **פשיטא דאורייתא הוא אם לא יגיד ונשא עונו אלא בחד**
9 **ותו ליכא והאיכא (סימן העושה בסם ושליח חבירו**
10 **גשבר) העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת פטור**
11 **מדיני אדם ותייב בדיני שמים והאיכא הנותן סם המות**
12 **בפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם ותייב בדיני שמים**
13 **והאיכא השולח את הבערה ביד חרש שומע וקטן פטור**
14 **מדיני אדם ותייב בדיני שמים והאיכא המבעית את**
15 **חבירו פטור מדיני אדם ותייב בדיני שמים והאיכא**
16 **גשברה ביד ברה"ר ולא סלקה נפלה גמלו ולא העמידה**
17 **ר"מ מחייב בהיוקן וחכ"א פטור בדיני אדם ותייב בדיני**
18 **שמים אין מיהא איכא טויבא והני אצטריכא ליה מהו**
19 **דתימא בדיני שמים נמי לא ליתייב קמ"ל הפורץ גדר**
20 **בפני בהמת חבירו מהו דתימא כיון דלמסתריה קאי מה**
21 **עבד בדיני שמים נמי לא ליתייב קמ"ל הכופף קמתו של**
22 **חבירו נמי מהו דתימא לימא מי הנה ידענא דאתיא רוח**
23 **שאינה מצויה ובדיני שמים נמי לא ליתייב קמ"ל ולרב**
24 **אשי דאמר נמי טמון איתמר מהו דתימא אנא כסויי**
25 **פסיתיה ניהלך ובדיני שמים נמי לא ליתייב קמ"ל**
26 **והשוכר עדי שקר נמי מהו דתימא לימא דברי הרב**
27 **ודברי התלמוד דברי מי שומעין ובדיני שמים נמי לא**
28 **ליתייב קמ"ל והיודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו נמי**
29 **מהו דתימא מי ימר דכי הוה (אתימא) מסהדינא ליה**
30 **הנה מודה דלמא הוה משתבע לשקרא ובדיני שמים נמי**
31 **לא ליתייב קמ"ל: נפרצה בלילה או שפרצה לסמים כו':**
32 **אמר רבה והוא שחתרה אבל לא חתרה מאי חייב היכי**
33 **דמי אילימא בביתל בריא כי לא חתרה אמאי חייב מאי**
34 **ה"ל למעכב אלא בביתל רעוע כי חתרה אמאי פטור תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא הניחא**
35 **למ"ר תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור אלא למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב מאי**
36 **איכא למימר אלא מתני' בביתל בריא ואפילו לא חתרה וכי איתמר דרבה אסיפא איתמר**
37 **הניחה בחמה או שמסרה לחרש שומע וקטן ויצתה והיוקה חייב אמר רבה ואפי' חתרה לא**
38 **מבעיא היכא דלא חתרה דכולה בפשיעה הוא אלא אפי' חתרה נמי מהו דתימא הויה לא**
39 **תחילתו בפשיעה וסופו באונס קמ"ל דכולה בפשיעה היא מ"מ דאמר ליה מידע ידעת דכיון**
40 **דשבתקתה בחמה כל מצדקא דאית לה למעכב עכבר ונפקא: הוציאוהו לסמים לסמים חייבין:**

פשיטא

פשיטא כיון דאפקוה קיימא

חַיִּיב אָמַר לָךְ רַבָּא מַאי מְסוֹר לְרוּעָה לְבְרִינְיָה דְּאוּרְחִיהּ דְּ
מִדְּקִתְנִי מְסָרָה לְרוּעָה וְלֹא קִתְנִי מְסָרָה לְאַחַר ש"מ מֵא
דְּאוּרְחִיהּ דְּרוּעָה לְמִמְסָר לְבְרִינְיָה אֲבָל לְאַחַר לֹא לִמְא
שְׁמָסָר לְשׁוּמַר חַיִּיב אָמַר לֹא דְלִמְא אִוְרְחָא דְּמִילְתָּא ק
אֲבִידָה רַבָּה אָמַר בְּשׁוּמַר חָנֹם דְּמִי רַב יוֹסֵף אָמַר בְּש"ש
הִנָּהּ קֵא מְמִי לִיה רַב יוֹסֵף אָמַר בְּש"ש דְּמִי בְּהִרְיָא הִנָּהּ
הוּי בְּש"ש אִיכָא דְּמַפְרְשֵׁי הִבִּי רַב יוֹסֵף אָמַר בְּש"ש דְּמִי
הִלְכָּה בְּש"ש דְּמִי (סִימָן הַחֲזוּרָה לְעוֹלָם הַשָּׁב חַיִּיב אִמְרַת

ו ואינו בא להוציא חלק חבירו מרשותו כמו גזלן ועוד בין גזלן קמה ליה קמה ברשותיהו לכל מילי מה שהוא ברשותו לכל מילי יש לו להועיל כאן: גם שן ורגל דאע"ג דכתיב בעירה כדידיה חשיבא הואיל והוא עשהו כמו מדליק

מצודה

ד' (לו): דאפי' שומר חנם אינו על חלק חבירו
ברשותיה גם לענן אונסין יש לחשב בעק
המעמד בהמת חבירו על קמת חבירו

פִּשְׁתָּנוּ שֶׁל חֲבִירוֹ בָּרוּ שֶׁל
חֲבִירוֹ שֶׁאֵינָם אוֹ מִשּׁוֹם דָּלָא עֲבִידָא דְאַבָּא
לְחַיִּיב בִּרְשׁוֹת הָרִישִׁים שֶׁן אֶפְּלִיז מִקְרֵב בְּהִ
וּמְוִלִּיבָה מִמֶּשׁ עַל הָקָמוֹ וּמַעֲמִידָה שֶׁן לִמְדָה
שְׁהִיָּה חֹרֵשׁ מִתְּשׁוּבָה לְאֵין חֵישׁ לְפָרֵשׁ לְמַלְאָךְ
בָּהּ כְּגוֹן שׁוֹטֵחַ לְצוֹרֵכָה אוֹ מִשּׁוֹם עֶסֶק שְׂצָרָה
ס.ה. דָּלָא בִּנְקָא לָן מִקְרָא דְעוֹטֵס בְּמַצָּה וְ
וּמְזוּזָה בִּפְתָחוֹ יִשְׁטֵר מִן הַמְצוֹת וְעוֹד בְּדִפְרוּקָה
ר"ח וד"ג דְּהִלְכָה כִּרְבִּי יוֹסֵף מִשּׁוֹם דְּאִמְרִינוּ
דִּרְבִּי יוֹסֵף אֵל שִׁכְחוּ אוֹרְחֵי דְרֵיבִּי בְּהִרְשָׁה רֵאשִׁי
אֲסוּר לְמִדְרָא אֲבָל אֵל תְּהֵא שוֹמֵר שָׁבֵר וְאִין
אֶלְעוֹר וְהָכִי מוֹקֵי לָהּ סוּגָא דְּלֹאֵי מִצִּיאוֹת
מִשְׁמַע לִיהּ קָרָא אֵלָא אֲסַמְכְתָּא בְּעֻלְמָא דְהֵיאָ
(ס.ד. ו.ה.) אִי מִדְּנִקְרָא לְרֵבָה כְּדִיתִּית לִיהּ מִפְּסִי
יוֹסֵף מִשְׁדָּה עֲנֵן וּמוֹחֶזֶק כְּדִיתָא אֵלָא בְּמִי
בִּרְשָׁה וְהָא אֵין הִלְכָה כִּרְשִׁיג' וְאִין לוֹמֵר
כִּרְשִׁיג' וְעוֹד בְּדִפְרוּקָה מִתְּקִידָה (ו'ס.ה. ו.ה.) בְּבִי
כְּהוֹתִיָּה דִּבְרִינִי נֶאֱנָסוּ לֹא דְמִשּׁוֹם שְׁהִתְחִילוּ לוֹ
בְּהוֹן לְפִיקָה אִם אֲבָדוּ חֵיב בְּאִחְרֵייתוֹן אֵל תְּהוֹ
הֵה שוֹמֵר שִׁבֵּר שְׁהִיָּה שוֹמֵר אֲבִידָה וְאִין לוֹ
בְּעֻלְמָא וְעוֹד יֵשׁ לְהַשְׁבִּיחַ רֵאשִׁי אֲבָדִי יִשְׁבַּע וְשׁוֹמֵר
בְּמִלְכּוֹת חֲבִירוֹ עַל הַמְשָׁכָן אֲבָדִי יִשְׁבַּע לְמִשּׁוֹם
אִי מִצּוֹה עֲקִידֵי אִי אֵל פ' שְׂצוּרִי לְמַשְׁכּוֹ

אפילו במקרה של אונס, ואם כן מדוע במשנתנו נפטר השומר הראשון
מנזקי הבהמה. מתרצת הגמרא: אין זו קושיא, משום שאמר לך דבא, מאי
דקתני במשנה מסרו לרועה, הכוונה שמסרו השומר לבריו ליה – לרועה
שהוא תלמידו, ובאופן זה מודה רבא שפטור, כיון דאורייתא דרועה – דרכו
של הרועה, למימסר הבהמות לבריו ליה, ולכן פטור השומר הראשון, משום
שעל דעת כן מסרו לו הבעלים מתחילה שאם ירצה ימסרנו לתלמידו
לשומרו, כיון שזהו דרך השומרים.
הגמרא מביאה נוסח אחר בדברים אלה: איבא דאמר – יש שאמר,
דמקתני במשנה 'מסרה לרועה', ולא קתני שמסרה לאחר, שמע מינה
דמאי דקתני 'מסרה לרועה', הכוונה היא שמסר הרועה לבריו ליה –
לתלמידו, והרועה פטור מנזקה משום דאורייתא דרועה – שכן דרך
הרועה, למימסר לבריו ליה – למסור את הבהמות שמקבל, לרועה שהוא
תלמידו, ועל דעת כן נמסרה לו הבהמה מתחילה, אבל אם מסרו הרועה
לאחר שאינו תלמידו, לא נפטר הרועה מחיובו. לפי נוסח זה מנסה הגמרא
להוכיח בדברי רבא: לימא – שמא נאמר שדבר זה קסייע ליה לרבא, דאמר
רבא שומר שמסר לשומר חייב, וכמו שמשמע מהמשנה שאם מסרו לאחר
שאינו תלמידו חייב השומר הראשון. דוחה הגמרא: אמרי – אמרו בני
הישיבה, לא, אין להוכיח ממשנתנו כרבה, דלימא – אפשר שהטעם שכתב
התנא 'רועה' אין זה כדי לדייק שדווקא כשמסרו לתלמידו פטור, אלא
אורייתא דמילתא קתני – כפי הרגילות להיות כן נשנתה המשנה, שכן הוא
הדרך שהרועה מוסר לתלמידו כדי לשמור, אבל להלכה אין חילוק בין
רועה לכל שומר, והוא תנין בכל שומר שמסר לשומר אחר, שפטור השומר
הראשון מתשלומי נזקה:
הגמרא דנה בהגדרת דינו של שומר אבידה, האם החיוב שחל עליו להיות
כשומר, הוא כדיון שומר חנם או כדיון שומר שכר: אייתמר, שומר אבידה
– אדם שהגביה אבידה והכניסה לביתו ונתחייב לשומרה עד שיבואו
בעליה, רבה אמר, בשומר חנם דמי, שדינו כשומר חנם שחייב בפשיעה
ופטור מגניבה ואבידה, רב יוסף אמר, בשומר שגבר דמי, שדינו כשומר
שכר שחייב אף בגניבה ואבידה. מבאר הגמרא את טעמי מחלוקת: רבה
אמר בשומר חנם דמי, משום דמאי הנאה קא קטני ליה – מהי הנאה
שיש לו משמירה זו, ולפיכך דינו כשומר חנם שאינו נוטל שכר בעד
השמירה. רב יוסף אמר בשומר שגבר דמי, בהנאה הנאה – כיון שנהנה
מחמת האבידה בהנאה זו דלא בעינא – שאינו צריך, למיתבי ליה ריפתא
לעניינא לתת לחם לעני בעדו עסוק בטיפול באבידה, משום שעוסק במצוה
פטור מן המצוה כשאינו יכול לקיים שניהם, הני בשומר שגבר. איבא
דמפרשי הכי – יש שפירשו שטעמו של רב יוסף שאמר ששומר אבידה
בשומר שגבר דמי, הוא מבין דרמטנא שעבדיה – מכיון שהתורה חייבה
את המגביה אבידה לשמור את האבידה בעל בורחיה – שלא מרצונו,
ומקיים בזה מצות עשה של השבת אבידה, הלכך – כיון שמקיים בזה מצוה,
זה עצמו נחשב הנאה ופשוטו שגבר דמי.
(סימן לשבעת הברייתות והממירות שהגמרא מביאה להלן, להוכיח כרבה
או כרב יוסף, תחזירה לעולם השב חייא אמרת נשבר שגר).
מכאן ועד סוף הסוגיא (נז): הגמרא מביאה קושיות והוכחות בענין
המחלוקת של רבה ורב יוסף האם דינו של שומר אבידה כשומר חנם או
כשומר שכר.
איתניבא – הקשה רב יוסף לרבה

מקשה הגמרא, פשימא שהליסטים חייבים בנזקי הבהמה, דבין דאפקיה
– שהוציאה במשיכה מרשות הבעלים על מנת לגחלה, קנימא לה –
עומדת הבהמה, פרושתייהו – ברשות הלסטים, לכל מילי, – לכל ענין,
בין להתחייב באונסין ובין להתחייב בנזקה. מתרצת הגמרא, לא צריכא,
החדוש של המשנה שהליסטים חייבים בנזקה, אינו באופן שמשכחה
מרשות הבעלים, אלא דקמו לה באפה – שעמדו בפניה מכל צד עד
שהוכרחה לילך לקמה לאכול, והחדוש הוא שאף שאין הבהמה עומדת
ברשותם להתחייב בכל נזקה כבעלים, מכל מקום חייבים בנזק זה כיון שהם
גרמו לה להזיק, כי הא – כמו, דאמר רבה אמר רב מתנה אמר רב,
המעמיד את בהמת חברו ומוליכה על קמת חברו, ואכלה הבהמה מן
הקמה חייב המעמיד לשלם את נזקי הקמה. וקשה, שאם הכוונה שהוא
מעמיד אותה ממש בידיו, שאחזה והוליכה לקמה, פשימא שחייב, ולא
הוצרך רב להשמיענו דין זה, אלא לא צריכא דקם לה באפה – שעמד
בפניה מכל צד ומתוך כך הוכרחה לילך לקמה לאכול. וכן הוא גם הביאור
במשנתנו, שהליסטים קמו לה באפה ולא העמידוה בידים, ואין חיובם
משום גזל אלא משום שגרמו לה להזיק.
הגמרא מביאה ביאור אחר בדברי רב:
אמר ליה אבי רב יוסף הרי בהכרשה במקל אמרת לן – פירשת לנו את
דברי רב, שמדובר שעל ידי שמכה בה במקלו הולכת ואוכלת בקמת חברו,
והחדוש של רב היה שהכשה במקל גם היא כמשיכה להיות גזלן על ידה,
ונתחייב בכך בשמירת נזקה, ולא משום שגרם את ההזיק, ולפי זה נפרש
את האמור במשנתנו שכשהוציאה הלסטים חייבים בנזקה, נמי – מדובר
גם כן דהכרשה, וחיובם משום גזל ולא משום שגרמו את ההזיק, ולפי זה
החדוש במשנה הוא שהכשה במקל מועיל גם כן בקנין משיכה:
שינוי במשנתנו שאם מסרה – את הבהמה, לרועה, נכנס הרועה תחתיו,
להתחייב בשמירת נזקה וכו':
הגמרא דנה בהמשך האם יש להביא ראייה ממשנתנו לדין שומר שמסר
לשומר. ועיקר סוגיא זו בבבא מציעא (לו:–) והגידן הוא כששומר מסר
לשומר אחר, אם נפטר השומר הראשון ממה שהיה חייב קודם שמסר לשני,
או שמתחייב לשלם לבעלים בכל אופן. בגמרא הובאה מחלוקת בין רב
לרבי יוחנן, ונאמרו שני טעמים לחייב את השומר הראשון לשלם, או משום
שיכול המפקיד לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, ונמצא נפסע
השומר במה שמסר את הפקדון לאחר, או משום שאומר לו המפקיד שאתה
לבדך נאמן עלי בשבועה ולא השומר השני.
הגמרא דנה בביאור המשנה: אמרי – דנו בענין זה חכמים, מה שנאמר
במשנה שנכנס הרוע תחתיו, יש לברר תחתיו דמאן, כלומר, מי נתחייב
בשמירתה במסירה זו, אילימא – אם נאמר, שהכוונה היא לתחתיו דבעל
בהמה, והיינו שנכנס השומר תחת הבעלים להתחייב בנזקה, קשה דתנינא
חדא זמנא – שהרי כבר שינונו פעם אחת דין זה, דתנן לעיל (מד:–) מסרו –
הבעלים, לשומר חנם ולשואל לשכר – שומר שכר ולשוכר, כולן
נכנסו תחת הפעלים להתחייב בנזקה, ומדוע שנה התנא שוב דין זה
במשנתנו. מתרצת הגמרא: אלא כוונת המשנה שנכנס הרועה תחתיו
דשומר, שמסר הבעלים לשומר, והשומר מסרו לשומר אחר, והשמיעתנו
המשנה ששומר קמא אפטר ליה לגמרי משמירת נזקה, והבעלים יכולים
לתבוע את הנזק רק מן השומר השני. מקשה הגמרא: לימא – שמא נאמר,
שמשנה זו תיתני תיובתא דרבא – תהיה תשובה ופירכא לדברי רבא,
דאמר רבא שומר שמסר לשומר חייב השומר הראשון לשלם לבעלים

נאמר בברייתא לגבי מוצא אבידה, שאם החזירה למקום שיראהה הבעלים
כאשר יצא ויכנס לביתו, אינו חייב מעתה למפיל בה כדן שאר מוצא
אבידה, מפני שנחשב הדבר שכבר הושבה לבעליה, ואם נגנבה או אבדה
האבידה חייב המוצא באחריותה. מבארת הגמרא את הקושי: מאי נגנבה
או אבדה חייב באחריותה? לא שנגנבה האבידה מביתו של השומר וכן
שאבדה מביתו, ומבואר מכאן ששומר אבידה חייב גם בגניבה ואבידה.
מתרצת הגמרא: לא, מדובר שנגנבה או אבדה במקום שהחזירה, שהשבה
למקום כזה נחשבת כפשיעה שגם שומר חינוס חייב עליה. חזרת הגמרא
ומקשה: והא קתני ברישא שאם החזירה למקום שיראנה שוב אינו חייב
למפיל בה, ומדוע חייב אם נגנבה או אבדה ממקום זה. מתרצת הגמרא:
אמר ליה רבה לרב יוסף, הלא נאמר עסקינן בגון שהחזירה בצתרים
למקום שיראנה הבעלים, ובאופן זה חייב כשנגנבה או אבדה ממקום זה,
ומהטעם שיבואר בגמרא להלן. ותרתי קתני – שני דינים נאמרו בברייתא
בהשבה למקום שיכולים הבעלים לראותה, והכי קתני – כך אומרת
הברייתא. הדין הראשון הוא, אם החזירה בשחירות למקום שיראהה,
ושפית – ומצוי הדבר דעיל ונפיק – שהבעלים נכנס ויוצא מביתו ועל ידי
כן חזי לה – הוא רואה את האבידה, שוב אינו חייב למפיל בה, כיון
שבדאי יראו אותה הבעלים. והדין השני הוא, שאם החזירה בצתרים
למקום שיראהה, כיון דלא שפית דעיל ונפיק – שאין מצוי שהוא נכנס
ויוצא לביתו שהלא הוא עוסק במלאכתו בשרה, דלא חזי לה – שאינו עתיד
לראות את האבידה בזמן הסמוך, ונגנבה או אבדה, חייב באחריותה,
שאינו זה נחשב השבה ומוטל עליו עדיין חיוב אחריות לשומרה שלא תגנב
ושלא תאבד, ואפילו לרבה חייב בגניבה ואבידה כיון שהנחת האבידה
במקום כזה נחשבת פשיעה.

איתיביה רב יוסף לרבה, מהסיפא של הברייתא, לעולם הוא – מוצא
האבידה, חייב באחריות האבידה, עד שיחזירה לרשותו. מאי לעולם,
לא – האם אין הכוונה שאפילו אם נגנבה מביתו של המוצא חייב
באחריותה, שמע מינה דשומר אבידה בשומר שגר דמי, ולכן חייב בגניבה
ואבידה. אמר ליה רבה לרב יוסף, מדינא לה באבדת בעלי חיים שבהם
חייב המוצא גם בגניבה ואבידה, שגניבה ואבידה אצלם נחשבת כפשיעה,
דכיון דנקטי להו נגדא ברייתא – כיון שראה שהם מלומדים לצאת
החוצה, שלכך אבדו מבעלתיהם, על כן בעי נטירותא ויתירתא – צריכים
שמירה יתירה, ואם לא שמרם מגניבה ואבידה חייב, ושונה דינם משאר
מטלטלין שבהם פטור על גניבה ואבידה.

איתיביה רבה לרב יוסף מברייתא הדורשת את הפסוק (דברים כב א)
הנאמר במצות השבת אבידה 'השב תשיבם לאחיוך' 'השב' 'אין לי לומר
שיוצא ידי חובת השבה אלא כשהשיבה בביתו של הבעלים, אבל אם
השיבה לגנותו ולחורבתו של הבעלים מנן שיוצא בזה ידי חובת השבה,
תלמוד לומר 'תשיבם', ללמד שיוצא בהשבה מכל מקום. מבארת הגמרא:
מאי – מהו החידוש שיוצא ידי חובת השבה כאשר הוא משיבה לגנותו
ולחורבתו, אלימא – אם נאמר שמדובר שהשיבה לגנותו המשתמרת
ולחורבתו המשתמרת, אם כן היינו כמו שהשיבה לביתו, ואין בזה חידוש

כלל שנפטר בכך מחיוב השבה, ולמה הוצרכנו לרבות דין זה מהפסוק, אלא
פשיטא שכוונת הברייתא לרבות השבה לגנותו שאינה משתמרת ברוח
שאינה מצויה ולחורבתו שאינה משתמרת מרוח שאינה מצויה, ורק מרוח
מצויה היא משתמרת, שמע מינה ששומר אבידה בשומר חנם דמי, ולכך
נפטר בהשבה כזו, שאם היה כשומר שכר היה עליו להשיבה למקום
המשתמר גם מרוח שאינה מצויה. אמר ליה רב יוסף לרבה, לעולם מדובר
שהשיבה לגנותו המשתמרת לגמרי ולחורבתו המשתמרת לגמרי, שדינו
כשומר שכר שעליו לשמור גם מהחוקים הבאים על ידי רוח שאינה מצויה,
ודקא קשיא לה אם כן היינו כמו שהשיבה לביתו, ומה החידוש שנפטר
בהשבה זו, הא קא משמע לן – השמיענו הפסוק דלא בעינן דעת בעלים
בהשבת אבידה, אלא אפילו אם לא ידעו הבעלים בהשבה זו יצא בה ידי
חובתה, וברבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר הכל – בין גנב וגולן ובין ארבעה
שומרים, צריכין דעת בעלים, כלומר, שידעו הבעלים שהשיב את החפץ
לרשותם, חוץ מהשבת אבידה, שיוצא ידי חובתו אפילו אם משיב שלא
מדעת בעלים, שהרי ריפתה בו תורה השבות הרבה, שנאמר 'השב
תשיבם', שתי פעמים.

אמר ליה אביי לרב יוסף, ואת לא תסקרא – בתמיה, האם אינך סובר,
דשומר אבידה בשומר חנם דמי, והא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי
יוחנן הפוסק טענת נגב באבדה – אדם שמצא אבידה ובא בעל האבידה
ותבע אותו שישבנה לו, וטען המוצא שנגנבה ממנו, ונשבע על כך בבית
דין, ולאחר מכן באו עדים והעידו שהוא עצמו גנבה, דינו כגנב ומשלים
תשלומי כפל לבעלים. ואי סלקא דעתך – ואם עולה על דעתך לומר
ששומר אבידה שומר שגר דמי, אמאי משלים תשלומי כפל, כשנמצא
שהוא גנבה, והלא מלכתחילה כשטען השומר שנגנבה ממנו, קרנא בעי
שלומי – עליו לשלם את הקרן, כדן שומר שכר שחייב בגניבה ואבידה,
וממילא לא שייך לחייב אותו בכפל, לפי שאין חיוב כפל בטוען טענת גנב
אלא אם כן טוען טענה הפוסרת אותו ונשבע על כך בבית דין, ושומר
אבידה זה כיון שמתחייב לשלם את הקרן כשטוען שנגנבה ממנו אין שייך
בו דין טוען טענת גנב, ואינו מתחייב בכפל. אמר ליה רב יוסף לאביי, הלא
במאי עסקינן – כאן מדובר בגון שטוען טענת לסטים מזויין, שלסטים
מזויין גנבה ממנו, שגניבת ליסטים מזויין נחשבת כאונס שאפילו שומר שכר
פטור עליו, וכיון שנמצא שטען שקר והוא עצמו גנבה חייב כפל כשאר טוען
טענת גנב, ובאמת בשאר טענת גניבה בשומר אבידה משלם קרן, ואין שייך
שם דין 'טוען טענת גנב' כלל. אמר ליה אביי לרב יוסף, והרי לסטים מזויין
נזלין הוא ולא גנב, כיון שבא לגזול מדעת הבעלים ואינו מתחבא מהם, ואם
כן לא שייך לומר שדין טוען טענת גנב בשומר אבידה הוא כשטוען טענת
לסטים מזויין, שכיון שלסטים מזויין גזול הוא, שוב אינו טוען טענת גנב אלא
טענת גזילה, ואין בו דין כפל כלל. אמר ליה רב יוסף לאביי, שאני אומר
שלסטים מזויין אף על פי שמתכוין לגזול בחזקה מיד הבעלים, מכל מקום
כיון דמיטמר – נחבא, מאנינשי, נגב הוא ולא גולן.

איתיביה, הקשה

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמ' א

מביאה משא ומתן בביאור קדימת הצדיקים לפורענות: בבי – בכה רב יוסף
ואמר, כולי האי נמי – גם הצדיקים לאין ולהבל דומין, כלומר אף שהם
צדיקים קודמים לפורענות, וכי אין הם חשובים כלל לפני הקדוש ברוך הוא.
אמר ליה אביי, מה שהם קודמים לפורענות מיביתא הוא לנבייהו – טובה

היא עבורם, דכתיב (ישעיה נא ז) 'כי מפני הרעה נאסף הצדיק', כדי שלא
יראה ברעה, ונמצא שטוב הוא להם להסתלק קודם הרעה והפורענות.
ענין נוסף הנלמד מהפסוק האמור במכת בכורות: אמר רב יהודה, אמר רב,

מִצָּה קַעֲבִיד וְלָכַל הָיוּ בְּשׁוּמֵר שָׂכָר וְהָא דְּבַעֲי לְאֻקְמָא פְּלוּגְתִּימִיהוּ בְּדִרְבָּה וְרַב
יֹסֵף וְהָיוּ רַבָּה כְּרִ"א שְׂהוּא שְׂמוּתִי וְעוֹד קָאָמֵר לִימָא דְּרַב יוֹסֵף תַּנְאִי הִיא
וּמְסִיק דְּרַב יוֹסֵף כְּבוּלִי עֲלֵמָא וּמְשַׁמַּע דְּרַבָּה וְדִאי תַּנְאִי הִיא וְאִינוּ יָכוֹל
לְהַעֲמִיד אֶלָּא כְּרִ"א וְלֹא כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּאִי לְרַבִּי עֲקִיבָא וְדִאי הָיוּ שׁוּמֵר שָׂכָר

אִי אֶפְשָׁר לומר כן דַּעַל כְּרַבִּי לְרַבָּה אָפִי
לְרַבִּי עֲקִיבָא שׁוּמֵר חָנֶּם הָיוּ וְהָיוּ לֹא רַבָּה לֹא הָיוּ לְרַבִּי
מִצִּיאֹת (כ"ט דף כט.) וְכֵן לְרַבָּה לֹא הָיוּ לְרַבִּי
טַרְפוֹן דְּמִתִּיר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ אֶלָּא שׁוּמֵר שָׂכָר
אִי"ב לִר"ע לֹא הָיוּ אֶלָּא שׁוּמֵר חָנֶּם לְכָךְ
נִרְאָה דְּרַבָּה לֹא יַעֲמִיד כָּלֵל פְּלוּגְתִּימִיהוּ
בְּשׁוּמֵר אֲבִידָה אֶלָּא יֵאמֹר דְּלְכוּלִי עֲלֵמָא
שׁוּמֵר חָנֶּם הָיוּ וּפְלוּגְתִּימִיהוּ בְּדִשְׁמוּאֵל
דְּר"ע אֵית לִיה דִּשְׁמוּאֵל אֲבָד קִתְּא דְּמִנְגָּל
אֲבָד אֶלְפָא זֹהוּ וְר"א לִית לִיה דִּשְׁמוּאֵל
וְרַב יוֹסֵף כִּי מוֹקִי פְּלוּגְתִּימִיהוּ בְּדִשְׁמוּאֵל לֹא
קָאִי רַבִּי אֶלְעָזָר כְּוֹתִיבָה שְׂהוּא פּוֹטֵר אֶת
הַמְּלוּחַ בְּאֲבִידָה אֶף מִדְּמִי הַמְּשֻׁכּוֹן וְלָכָךְ
מוֹקִי פְּלוּגְתִּימִיהוּ בְּשׁוּמֵר אֲבִידָה וְהָיוּ כְּר"ע
וְקָאָמֵר לִימָא דְּרַב יוֹסֵף תַּנְאִי הִיא דְּרַבָּה
וְדִאי לֹא תַנְאִי דְּמוֹקִי פְּלוּגְתִּימִיהוּ
בְּדִשְׁמוּאֵל וּמְסִיק כְּבוּלִי עֲלֵמָא אֵית לֹהוּ
דְּרַב יוֹסֵף כִּי וְהָא דְּתַנְן בְּשִׁבְעוֹת (ו' מ. וס.)
סַלַּע הַלְיוֹתִי עָלָיו וְשִׁתִּים הָיָה שָׁוָה
דְּמִשְׁמַע שְׁחִיב לְשַׁלֵּם הַמְּשֻׁכּוֹן כְּשֶׁאֲבָד
מִיָּדִי שֶׁאֲבָד בְּפִשְׁתִּיהָ לְרַבָּה דְּאָמֵר שׁוּמֵר
חָנֶּם הָיוּ

לא מִמְּקוֹם שְׁחִיחֻדָּה. וְאֶפִּילוּ שׁוּמֵר חָנֶּם
חִיב דְּפּוֹשֵׁעַ הוּא:
לְעוֹלָם הוּא חִיב עַד שְׁחִיחֻדָּה כִּי. הִיא
סִיפָא דְּבִרְיָתָא דְּלַעֲלִיל
בְּתוֹסְפָתָא דְּב"מ (פ"ט ע"ג) וְלֹהֲכִי דִּימִי מִינָהּ
שְׁפִיר דְּחִיבִי בְּגִיבָה וְאֲבִידָה קָאָמֵר: **אָמֵר**
לִיה מוֹדִיעָא לָךְ בְּכַעֲלִי חִיִּים דְּכִין דְּנִקְטִי
לֹהוּ נִגְרִי בְּרִייתָא כִּי. וְגֹזֵן שְׁנִגְבָּה בְּאוֹתוֹ
עָנָן שְׁנִגְרִי בְּרִייתָא גְּרָמוּ לֹה לְהַגְבֵּי וְלַעֲלִיל
לֹא אֶסֶק אֲדַעֲתִיה הָאִי שִׁנְיָא דְּהִשְׁתָּא
מִצִּי לְמִימֵר דְּנִגְבָּה אוֹ שֶׁאֲבָדָה דְּלַעֲלִיל
מִבִּיתוֹ קָאָמֵר אִי נִמִּי הָךְ סִיפָא אֲבִידָה
דְּקָא קָאִי שְׁנִגְרִי בְּרִייתָא גְּרָמוּ לֹה
לְהֹאֲבָד אֶבֶל לַעֲנָן גְּבִיבָה פְּטוֹר שְׁאִין

גֹּרָמִין לֹה לִיגְבֵּי וּמִשׁוּם הָכִי בְּרִישָׁא דְּקִתְּנִי בְּהִדָּא נִגְבָּה לֹא מִצִּי לְשִׁנּוּי הָכִי
אֶלָּא לְגִינְתוֹ שְׂאִינָה מִשְׁתַּמְרָת. פִּי אֶלָּא בְּרוּחַ מִצִּיחָה וּש"מ בְּשׁוּמֵר חָנֶּם דְּמִי דְּכָלְתָּה שְׁמִירָתוֹ: **לְרַבָּנָא** בְּעִי לְשִׁלּוּמִי. וְכִין שְׁחִיב עֲצָמוּ לְשִׁלּוּמִי בְּשׁוּיִן אֶפִּילוּ
נִמְצָא שְׁנִגְבֵּי פְּטוֹר מִכֶּפֶל: **בְּגֹזֵן** שְׁשַׁעֲנוּ טַעֲנָת לְסִטִּים מוֹזִיין. תִּימָה אֲמַאי מוֹקִי לֹה בְּלִסְטִים מוֹזִיין וְרַחֵק לְמִימֵר דְּגִבָּה הוּא לֹזְקִימָה בְּגֹזֵן שְׁשַׁעֲנוּ טַעֲנָת
גְּבִיבָה בְּאוֹנֶס שְׁנִגְבָּה מִמְּנוּ בְּאוֹנֶס גְּדוֹל בְּגֹזֵן שְׁשַׁמֵּר כְּסִפִּים בְּחִפְרִיהָ בְּקִרְקַע שְׂאִי אֶפְשָׁר לִגְבֵּם אֶלָּא בְּמַחֲלִיּוֹת תַּחַת הַקִּרְקַע דְּהָיוּ אוֹנֶס בְּלִסְטִים מוֹזִיין אוֹ אִם
בָּא עָלָיו חוֹלִי שֶׁל טִירוֹף הִדְעָת אוֹ שִׁינָה נְפִלָה עָלָיו בְּאוֹנֶס אוֹ אִם אֲחֵר שְׂאִינָה יָכוֹל לְשׁוּמֵר וְלְרַבָּה דְּפִטֵּר בְּסוֹף הַפְּעוּלִים (כ"ט דף כ"ג) עַל בְּעִידָא דְּעִיָּלִי אִינְשִׁי
אוֹ דָּנֶם בְּעִידָא דְּנִימִי אִינְשִׁי מִשְׁכַּחַת כֶּפֶל שְׁטוּעֵן טַעֲנָת גִּבָּה בְּעִידָא דְּעִיָּלִי אוֹ בְּעִידָא דְּנִימִי אִינְשִׁי וְלִהְיוֹת אֲמוּדָאִי דְּפִלְגִי עֲלִיהָ הֵתֵם מ"מ מִשְׁכַּחַת כְּדִפְרִישִׁית
וּמִיחֵהוּ אִיבָא לְמִימֵר דְּהָבָא לֹא חִישׁ בִּין דְּמִשְׁנִי שְׁפִיר בְּלִסְטִים מוֹזִיין וּס' דְּגִבָּה הוּא וּבִסְמוּךְ נִמִּי אֲבִרְיָתָא דְּפִרְיָךְ לֹא אִם אֲמַרְתָּ הָדָּה מִצִּי לְמִימֵר נִמִּי וְלִיטְעֻמִּי
דְּגֹזֵן הוּא אֲבִתִּי תִקְשִׁי לָךְ דְּמִצִּינָה שׁוּמֵר שָׂכָר מִשְׁלֵם כֶּפֶל בְּטוּעֵן טַעֲנָת גִּבָּה בְּאוֹנֶס אֶךְ בְּהִדְּוָא קִי' דְּאִין עָלָיו תְּשׁוּבָה קֶשֶׁה דְּבִפְרָק הַשּׁוּאָל (כ"ט דף כ"ג) מְסִיק עָלָה
דְּקִסְבֵּר הָאִי תַנָּא לְסִטִּים מוֹזִיין גֹּזֵן הוּא וּמָה בְּכָךְ אֲבִתִּי יֵשׁ עָלָיו תְּשׁוּבָה דְּמָה לְשׁוּמֵר שָׂכָר שְׁכֵן מִשְׁלֵם כֶּפֶל בְּטוּעֵן טַעֲנָת גִּבָּה בְּאוֹנֶס וְאִין לומר דְּכִין דְּגִיבָה
בְּאוֹנֶס לֹא שְׂכִיחַ לֹא חִשִּׁיב פִּירְקָא אֶבֶל לְסִטִּים מוֹזִיין שְׂכִיחַ טִיפִי דְּבִכְמָה מְקוּמוֹת פִּרְיָךְ מִחוּמָרוֹת דְּלֹא שְׂכִיחַ וְעוֹד אַע"ג דְּלֹא שְׂכִיחַ יָכוֹל לְטַעֲנוֹ כֵּן וְנִרְאָה לְר"י
דְּכִין שְׁחִיב הִתְבּוֹת שׁוּמֵר שָׂכָר בְּגִיבָה וְסָתֵם גְּבִיבָה קְרוּבָה לְאוֹנֶס כְּדִאֲמַרְיָן בְּהַשּׁוּאָל (ס"ט) שְׂבָרָא הוּא דְּבָכָל עָנָן שְׁתַּדְּהָה הַגְּבִיבָה יִתְחַבֵּב מְגוֹרָת הִתְבּוֹת אֶפִּילוּ
בְּאוֹנֶס גְּמוּר וְאֶף עַל גִּבָּה דְּבִלְסְטִים מוֹזִיין דְּהִינּוּ שְׂבִיבָה דְּקָרָא פְּטוֹר אוֹ הִתְבּוֹת אֶף עַל פִּי שְׂאִין אוֹנֶס גְּדוֹל יוֹתֵר וְדוֹחַק וְעִי' חוּס' בִּימ' מִב. ד"ה אִמֹר שְׁמוּאֵל:

לא

הַחֲזִירָה. לְאֲבִידָה: **לְמָקוֹם שִׁירָאָנָה**. בְּעִלְיָה: שׁוּמֵר חָנֶּם פְּטוֹר מִגְּבִיבָה וְאֲבִידָה
וְשׁוּמֵר שָׂכָר חִיב בְּפִי הַשּׁוּאָל (כ"ט דף כ"ג): **שְׁחִירִית**. שְׂכִיחַ אִינְשִׁי בְּבִיתָה אֶבֶל
בְּצִהָרִים מִצִּי בְּמִלְאֲכָתוֹ בְּשָׂדֶה: עַד שְׁחִיחֻדָּה לְרִשְׁתּוֹ. שֶׁל בְּעָלִים: מָאִי לְעוֹלָם
לֹא אֶפִּילוּ. הַיִּחָדָה מוֹצֵא בְּבִיתוֹ וְקִתְּנִי חִיב: מוֹדִיעָא לָךְ. בְּאֲבִידָת בְּעָלִי חִיִּים

דְּחִיבִי הַמוֹצֵא בְּגִיבָה וְאֲבִידָה וְלֹא מִשׁוּם
שָׂכָר מִצָּה אֶלָּא מִשׁוּם דְּגִיבָה וְאֲבִידָה
דִּידְהוּ פְּשִׁיעוּתָא הִיא: דְּכִין דְּנִקְטִי נִגְרִי
בְּרִייתָא. כִּין שְׂרָאָה שְׁמִלְּמִדוֹת הֵן לְצִנְתָּ
בְּעִי נְטִירָתָא וְחִירָתָא וְאָפִי' הָיוּ שׁוּמֵר חָנֶּם
חִיב אֶבֶל שׁוּמֵר אֲבִידָה דְּמִטְלִיל פְּטוֹר
מִגְּבִיבָה וְאֲבִידָה: נִגְרִי. פְּסִיעוֹת: **הַשֵּׁב**.
הַשֵּׁב מַעֲלִייתָא מִשְׁמַע: **לְגִינְתוֹ**
וְלַחֲוִירְכָתוֹ מִנִּין. דְּסָנִי לִיה לְמוֹצֵא
בְּהִשְׁכָּתוֹ לְגִינְתוֹ דְּבַעֲלִים: **כֶּפֶל צִרְכִין**
דַּעַת בְּעָלִים. גֹּזֵן וְגֹזֵל אוֹ אֲחֵד מֵאֲרַבְּעָה
שׁוּמְרִין שְׁחִיחֻדָּה צִרְיָן לְהוֹדִיעוֹ לְבַעֲלִים
וְאִם לֹא הוֹדִיעוֹ חִיב הַמְּחִזִּיר בְּאֲחִירְיָתוֹ:
טַעֲנָת גִּבָּה. לְפִטוֹר עֲצָמוּ ע"י גִּבָּה שְׁטוּעֵן
נִגְבָּה הִיפָּנוּ הָאֲבִידָה שְׁמִצָּתִי וְנִמְצָא
שְׂכִידוֹ הוּא מִשְׁלֵם תְּשֻׁלְמִי כֶּפֶל בְּגִבָּה עֲצָמוּ
דְּדִרְשִׁין בְּפִרְק מְרִבָּה (תָּמָר דף ס"ג) וְאִם לֹא
יִמְצָא הַגִּבָּה אִם לֹא יִמְצָא כְּמוֹ שְׂאִמָּר אֶלָּא
הוּא עֲצָמוּ גִבָּה וְכִתִּיב בְּתַרְיָה וְשִׁלֵּם שְׁנִים
אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא שׁוּמֵר אֲבִידָה בְּשׁוּמֵר
חָנֶּם דְּמִי מִשׁוּם הָכִי מִשְׁלֵם כֶּפֶל דְּהָיוּ בְּעִי
לְמִפְטֵר נְפִשִׁיהָ בְּטַעֲנָת גִּבָּה: **קִרְנָא בְּעִי**
שְׁלוּמִי. מַעֲיָקָא כִי טַעֲנִין נִגְבָּה וְהָיוּ מִתְּחִיב
נְפִשִׁיהָ לְשִׁלּוּמִי קִרְנָא: **טַעֲנָת לְסִטִּים**
מוֹזִיין. גִּבָּה מוֹזִיין נִטֵּל הִימְנוּ בְּחֻקָּה דְּקָא
פְּטֵר נְפִשִׁיהָ בְּטַעֲנָת אוֹנֶס: **לְסִטִּים מוֹזִיין**
גֹּזֵן חוּא. וּבְטַעֲנָת אוֹנֶס פְּטֵר נְפִשִׁיהָ וּכְפֶל
בְּטוּעֵן טַעֲנָת גִּבָּה הוּא דְּכִתְּבַת בִּיהָ רַחֲמָנָא
(דְּכִתְּבַת) וְגֹזֵן מִבִּית הָאִישׁ (מִשְׁנָה ס"ג) **גִּבָּה**
חוּא. וּמִשְׁלֵם כֶּפֶל וְכֵן הַפּוֹטֵר עֲצָמוּ בְּטַעֲנָת
לְסִטִּים מוֹזִיין וְלַעֲנָן חִיב לֹא מִיחִיב שׁוּמֵר
שָׂכָר עָלֶיהָ אִם אֲמַת אֲתוּ דְּהָא אָנִיס:

קִרְנָא בְּעִי שְׁלוּמִי א"ל הָכָא בְּמָאִי עֲסָקִין גֹּזֵן שְׁטוּעֵן טַעֲנָת לְסִטִּים מוֹזִיין א"ל לִיִּסְתִּים מוֹזִיין
גֹּזֵן חוּא א"ל שְׂאִינָה אוֹמֵר לְסִטִּים מוֹזִיין כִּין דְּמִיטְמֵר מֵאִינְשִׁי גִבָּה הוּא אִינְשִׁיחָה

לא

גֹּרָמִין לֹה לִיגְבֵּי וּמִשׁוּם הָכִי בְּרִישָׁא דְּקִתְּנִי בְּהִדָּא נִגְבָּה לֹא מִצִּי לְשִׁנּוּי הָכִי
אֶלָּא לְגִינְתוֹ שְׂאִינָה מִשְׁתַּמְרָת. פִּי אֶלָּא בְּרוּחַ מִצִּיחָה וּש"מ בְּשׁוּמֵר חָנֶּם דְּמִי דְּכָלְתָּה שְׁמִירָתוֹ: **לְרַבָּנָא** בְּעִי לְשִׁלּוּמִי. וְכִין שְׁחִיב עֲצָמוּ לְשִׁלּוּמִי בְּשׁוּיִן אֶפִּילוּ
נִמְצָא שְׁנִגְבֵּי פְּטוֹר מִכֶּפֶל: **בְּגֹזֵן** שְׁשַׁעֲנוּ טַעֲנָת לְסִטִּים מוֹזִיין. תִּימָה אֲמַאי מוֹקִי לֹה בְּלִסְטִים מוֹזִיין וְרַחֵק לְמִימֵר דְּגִבָּה הוּא לֹזְקִימָה בְּגֹזֵן שְׁשַׁעֲנוּ טַעֲנָת
גְּבִיבָה בְּאוֹנֶס שְׁנִגְבָּה מִמְּנוּ בְּאוֹנֶס גְּדוֹל בְּגֹזֵן שְׁשַׁמֵּר כְּסִפִּים בְּחִפְרִיהָ בְּקִרְקַע שְׂאִי אֶפְשָׁר לִגְבֵּם אֶלָּא בְּמַחֲלִיּוֹת תַּחַת הַקִּרְקַע דְּהָיוּ אוֹנֶס בְּלִסְטִים מוֹזִיין אוֹ אִם
בָּא עָלָיו חוֹלִי שֶׁל טִירוֹף הִדְעָת אוֹ שִׁינָה נְפִלָה עָלָיו בְּאוֹנֶס אוֹ אִם אֲחֵר שְׂאִינָה יָכוֹל לְשׁוּמֵר וְלְרַבָּה דְּפִטֵּר בְּסוֹף הַפְּעוּלִים (כ"ט דף כ"ג) עַל בְּעִידָא דְּעִיָּלִי אִינְשִׁי
אוֹ דָּנֶם בְּעִידָא דְּנִימִי אִינְשִׁי מִשְׁכַּחַת כֶּפֶל שְׁטוּעֵן טַעֲנָת גִּבָּה בְּעִידָא דְּעִיָּלִי אוֹ בְּעִידָא דְּנִימִי אִינְשִׁי וְלִהְיוֹת אֲמוּדָאִי דְּפִלְגִי עֲלִיהָ הֵתֵם מ"מ מִשְׁכַּחַת כְּדִפְרִישִׁית
וּמִיחֵהוּ אִיבָא לְמִימֵר דְּהָבָא לֹא חִישׁ בִּין דְּמִשְׁנִי שְׁפִיר בְּלִסְטִים מוֹזִיין וּס' דְּגִבָּה הוּא וּבִסְמוּךְ נִמִּי אֲבִרְיָתָא דְּפִרְיָךְ לֹא אִם אֲמַרְתָּ הָדָּה מִצִּי לְמִימֵר נִמִּי וְלִיטְעֻמִּי
דְּגֹזֵן הוּא אֲבִתִּי תִקְשִׁי לָךְ דְּמִצִּינָה שׁוּמֵר שָׂכָר מִשְׁלֵם כֶּפֶל בְּטוּעֵן טַעֲנָת גִּבָּה בְּאוֹנֶס אֶךְ בְּהִדְּוָא קִי' דְּאִין עָלָיו תְּשׁוּבָה קֶשֶׁה דְּבִפְרָק הַשּׁוּאָל (כ"ט דף כ"ג) מְסִיק עָלָה
דְּקִסְבֵּר הָאִי תַנָּא לְסִטִּים מוֹזִיין גֹּזֵן הוּא וּמָה בְּכָךְ אֲבִתִּי יֵשׁ עָלָיו תְּשׁוּבָה דְּמָה לְשׁוּמֵר שָׂכָר שְׁכֵן מִשְׁלֵם כֶּפֶל בְּטוּעֵן טַעֲנָת גִּבָּה בְּאוֹנֶס וְאִין לומר דְּכִין דְּגִיבָה
בְּאוֹנֶס לֹא שְׂכִיחַ לֹא חִשִּׁיב פִּירְקָא אֶבֶל לְסִטִּים מוֹזִיין שְׂכִיחַ טִיפִי דְּבִכְמָה מְקוּמוֹת פִּרְיָךְ מִחוּמָרוֹת דְּלֹא שְׂכִיחַ וְעוֹד אַע"ג דְּלֹא שְׂכִיחַ יָכוֹל לְטַעֲנוֹ כֵּן וְנִרְאָה לְר"י
דְּכִין שְׁחִיב הִתְבּוֹת שׁוּמֵר שָׂכָר בְּגִיבָה וְסָתֵם גְּבִיבָה קְרוּבָה לְאוֹנֶס כְּדִאֲמַרְיָן בְּהַשּׁוּאָל (ס"ט) שְׂבָרָא הוּא דְּבָכָל עָנָן שְׁתַּדְּהָה הַגְּבִיבָה יִתְחַבֵּב מְגוֹרָת הִתְבּוֹת אֶפִּילוּ
בְּאוֹנֶס גְּמוּר וְאֶף עַל גִּבָּה דְּבִלְסְטִים מוֹזִיין דְּהִינּוּ שְׂבִיבָה דְּקָרָא פְּטוֹר אוֹ הִתְבּוֹת אֶף עַל פִּי שְׂאִין אוֹנֶס גְּדוֹל יוֹתֵר וְדוֹחַק וְעִי' חוּס' בִּימ' מִב. ד"ה אִמֹר שְׁמוּאֵל:

לא אם אמרת בשומר חנם. נראה דקאי אהא דבעי למילף בשלהי המפקד
(כ"ח דף מ"א: וס'י) שלוחות יד בשומר שכן משומר חנם אע"ג דשומר שכן
מתחייב קרנא בלא שבועה קסבר האי תנא כפילא בשבועה עדפא מקרנא
בלא שבועה ותימה להאי תנא מנלן דפרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם
ושניה בשומר שכן איפוך אגא דבפרק
השואל (ס"ז דף נ"ז:) לא קיימא לן אלא משום
דקרנא בלא שבועה עדפא ועוד קשה
דבסמוך גבי ק"ו שאין עליו תשובה דפרקי
מה לשומר שכן שכן משלם תשלומי כפל
כו' כלומר ולכן דין הוא שיתחייב בגניבה
ואבידה אדרבה כיון דחמור הוא ה"ל
לומר שלא יתחייב כדי שיתחייב כפל וי"ל
דהא פשיטא דעדפא חומרא דקרנא בלא
שבועה מחומרא דכפילא בשבועה דמי
יודע שיבא לידי כך ולכן יש לנו להעמיד
פרשה שניה שחייב קרן בגניבה בשומר
שכן שהוא חמור ופרשה ראשונה שפטור
בשומר חנם דדבר פשוט הוא שזה חמור
מזה אבל לעשות פירוק על ק"ו שפיר
פרכינא מכפל אע"פ שהוא חומרא קטנה
כיון שאין בלמד אע"פ שיש בלמד חומרא
אחרת חמורה ממנה והאי תנא דבסמוך
דקסבר קרנא בלא שבועה עדפא מכפילא
בשבועה ס"ל דאפי' פירקא אין לעשות
ממנה מכפי שזה קולטו גרמה לו
שמתחייב כפל הן חומרנו גורמת לו
שפטור מכפל וכה"ג איכא בריש ב"מ ה'
(ס'י) גבי ר' חייא תורת הקומה לא פריך:
נמצא ש"ש משלם תשלומי כפל בטוען
טענת לסטים מזויין. אבל אי גזלן הוא
ניחא דטוען טענת גזלן ונמצא שהוא בידו
לא משלם כפל וא"ת אכתי נמצא ש"ש
משלם כפל בטוען טענת גנב בבועלים
ושמא אין שייך כפל בטוען טענת גנב
בענין זה ואפי' שייך אין לחוש אי המיל
ולטעמיה ולא קאמר:
קסבר האי תנא קרנא בלא שבועה
עדפא. וא"ת ורב יוסף דס"ל
לעיל אליבא דההוא תנא דלסטים מזויין
הוא וגם סובר אותו תנא כפילא בשבועה
עדפא אי"כ מנלן גניבה ואבידה בשואל
דמשומר שכן לא יליף וכן יש להקשות
לרבי יוחנן דאסיקנא לעיל אליביה דקסבר
לסטים מזויין גנב הוא ובהמפקד (כ"ח דף
מ"א:) מוכח דקסבר כפילא בשבועה עדפא
בשמעתא דשלוחות ד' צריכה חסרון וכן
סבר התם ר"א ובמרוצה (למנן דף פט: וס'י) ס"ל
דכי מיטמר מאינשי גנב הוא אע"פ
שבועלים רואין ומסתמא ס"ל הכי בלסטים מזויין ו"ל דנפקא להו מוכי ישאל
וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון כדמסיק בפרק
השואל (כ"ח דף נ"ז:) וס'י) אלוהא מסקנא לא נצטרך ק"ו של ברייתא זו והא דמייחית
ליה התם היינו מקמי דתיקו ליה מוכי ישאל וילמד תחתון מעליון:
סבריה בר' יהודה דאמר שוכר בנושא שוכר דמי. משום דהכי ק"ל כסתם
מתני' בפ' בתרא דשבועות (ה' דף מ"ב:) דקתני נושא שוכר והשוכר
משלמים את הגניבה ואת האבידה ורבי ירמיה נמי אית ליה הכי בהמפקד
(כ"ח דף לו: וס'י) גבי פעמים ששניהם בחטאת כו' וביבמות בריש פרק אלמנה (ה' ס'י):

לא אם אמרת כו'. מתניתא היא ואלא דענא היכא תניא: **כפל** מענותיו.
כלומר כל טענות שעל ידי גנב בין מזויין ובין שאינו מזויין דהא שומר חנם פטור
בגניבה ואבידה הלכך בשנמצא שכן משלם כפל: **האמר בשומר שוכר שאינו**
משלם כפל. בטענת גנב שאינו מזויין אפי' נמצאת בידו דהא מעיקרא לא היה
פטור נפשיה מקרנא: **אין** ל'. שיהא שואל
חייב: **אלא בשבועה ומתה**. שכן אנוס:
שפטור בו שבועה ומתה. דכתיב ביה ונת
או נשבר או נשבה וכתבי בתריה שבועת ה'
תהיה בין שניהם (שמות כב:) **חייב בגניבה**
ואבידה. דכתיב ביה אם גנב יגנב וגו' מה
לשומר שוכר כו'. האמר בשואל שאין בו
כפל לעולם דהא מייחייב באונסין דכתיב
ונשבר או מת נמי נטען לטסים מזויין
נטלו הימנו הנה מייחייב נפשיה בקרנא ומי
שאינו בא לגנוב את הקרן לא ישלם כפל:
קסבר האי תנא. דנושבר או מת: **קרנא**
בלא שבועה עדפא מכפילא בשבועה.
שואל עדפא שמתחייב בשבועה ומתה בלא
שום שבועת שכן משומר שוכר שפטור
עליון ואע"פ שיש בשומר שוכר כפל בטוען
טענת לסטים מזויין אין זה חומר דכפל אינו
בשומרו עד שישבע לשקר שנגנבה הימנו
ואח"כ באו עדים בפרק מרובה (למנן דף ס"ב):
הלכך קנסא משום שבועה הוא דקנסיה
רחמנא: **כספיע** ליה. דלסטים מזויין גנב
הוא: **ואינו נשבע**. דאי בעינא משתבע
דנגנבה מפטרינא: **לשוכר**. דכיון דשילם
נמצאת הגניבה שלו: **סבריה**. רבנן דבעו
לסייעיה לרב יוסף מהא ר"י היא דאמר
שוכר בשומר שוכר דמי בהשוכר את
הפועלים (כ"ח דף נ"ז:) ומחייב בגניבה: **ומדקתני**
אינו נשבע מכפל דאי בעי אשתובעי
דנגנבה בדקטעין הנה מפטר ויחייב דמי
דמפטר הא מייחייב בגניבה אלא ודאי
דקטעין לטסים מזויין גנבה בחזקה וקתני
דכי נמצא אותו לטסים משלם כפל: **שוכר**
בשומר חנם דמי. ובגנב שאינו מזויין הנה
פטור נפשיה מעיקרא: **ואי בעי אימא**.
לעולם ר"י היא ובגנב שאינו מזויין:
ובדמחליף רבה בר אבהו. בהשוכר את
הפועלים: ר' **ויקא אמר**. לעולם בשומר
שוכר דמי ואפי' הכי לא תסייעיה דהאי
דקתני כפל בלסטים שאינו מזויין קאמר
וקתני רישא אינו נשבע מכפל דאי בעי פטר
נפשיה במאי עסקין בטוען טענת לסטים
מזויין הלכך אי בעי איפטר ובשנמצא הגנב
נמצא שאינו מזויין ובר כפל הוא: **אמר רב**.
האי דקתני מה שנהנית משלמת שנהבטה

קאמר כשהבטה על התבואה שישקעו בפרקע והפסידים והיא נהנית שלא לקחה
מקרקע: ופרכינן אבל אכלה אפי' מה שנהנית לא משלמת בתמיה: **לימא רב**
למעמיה דאמר. גבי הכניס פירותיו לחצר בידו שלא ברשות השוכר ושנה את
הפרה (שם דף מ"א:) דקתני הוציא בהם בחמה של בע"ה חייב בעל הפרה ודאמר רב
בשהחלוקה בזה שנה אבל אכלה והתריח פטור המכניס דהנה לה שלא תאכל
והכא נמי אמר בעל ההבמה בירידתה אנוסה היא שהרי נפלה ובאכלתה היה
לה שלא תאכל ומה אני יכול לעשות:

לא

קאמר כשהבטה על התבואה שישקעו בפרקע והפסידים והיא נהנית שלא לקחה
מקרקע: ופרכינן אבל אכלה אפי' מה שנהנית לא משלמת בתמיה: **לימא רב**
למעמיה דאמר. גבי הכניס פירותיו לחצר בידו שלא ברשות השוכר ושנה את
הפרה (שם דף מ"א:) דקתני הוציא בהם בחמה של בע"ה חייב בעל הפרה ודאמר רב
בשהחלוקה בזה שנה אבל אכלה והתריח פטור המכניס דהנה לה שלא תאכל
והכא נמי אמר בעל ההבמה בירידתה אנוסה היא שהרי נפלה ובאכלתה היה
לה שלא תאכל ומה אני יכול לעשות:

א"נ

הבריייתא דנה מדוע נאמר בתורה דין שליחות יד בין בשומר חנים (שמות
כב ז) ובין בשומר שכן (שם י), שהרי אפשר ללמוד בקל וחומר משומר חנים
הקל הפטור מגניבה ואבידה לשומר שכן החמור החייב בהן. דוחה
הבריייתא: לא – אין ללמוד זאת. אם אמרת בשומר חנים שחייב בשליחות
יד, הרי זהו מפני שיש בו חומרא שכן משלם תשלומי כפל כשטוען
שהפקדון נגנב ממנו ונשבע על כך ופטור ושוב נמצא שהוא עצמו גנבה,
והאם מפני כן תאמר שיש חיוב שליחות יד גם בשומר שכן שהוא קל ממנו
בכך שאינו משלם תשלומי כפל, שכיון שחייב בגניבה ואבידה, הרי
כשהוא טוען נגנבה מיד הוא מתחייב לשלם את הקרן, ולפיכך אף אחר כך
כשנמצא שלא כדבריו, אלא שהוא עצמו גנבה, אינו מתחייב בכפל, שהרי
לא פטר עצמו מתשלומים. ומאחר ששומר שכן קל בזה משומר חנים, אין
ללמודו להתחייב בשליחות יד משומר חנים החמור ממנו. עד כאן דברי
הבריייתא. ומעתה קשה, ואי סלקא דעתך שלסטים מזויין נגב הוא, נמצא
שיש בשומר שכן מקרה שהוא משלם תשלומי כפל, זה באופן שמוען
מוענת גניבת הפקדון על ידי לסטים מזויין, ובהו גם שומר שכן פטור,
שאנוס הוא, ואם נמצא שנשבע לשקר, מתחייב בכפל, כיון שפטר את עצמו
בטענת גניבה. ועל כרחק שלסטים מזויין גזלן הוא ולכן אם יפטור עצמו
בטענה זו לא יתחייב בכפל, שאין חיוב כפל אלא כשפטור את עצמו בטענת
גניבה. אמר ליה רב יוסף, הך קאמר, לא, אין ללמוד שליחות יד בשומר
שכן משומר חנים, שאם אמרת בשומר חנים שחייב, זהו מפני שיש בו
חומרא שכן משלם תשלומי כפל כשטוען, דהיינו בכל טענת גניבה
שהיא, והאם תאמר שיש חיוב שליחות יד גם בשומר שכן שאינו משלם
תשלומי כפל אלא במוען מוענת לסטים מזויין ולא בשאר טענת גניבה.
ומעתה אף שיש כפל בשומר שכן, עדיין חמור הימנו שומר חנים שיש בו
יותר מקרי כפל מבשומר שכן.

קרישא נוספת על רב יוסף: אייתיביה אביי, נאמר בתורה בפרשת שואל
(שמות כב יג) וינשכר או מת, בעליו אין עמו שלם ושלם, אין ללמוד
שחייב לשלם אלא בשבועה ומתה, אבל בגניבה ואבידה, מנין, אמרת קל
וחומר, ומה שומר שכן שפטר בו הכתוב מלשלם בשבועה ומתה, ואף
על פי כן חייב לשלם בגניבה ואבידה, שואל שחייב לשלם בשבועה ומתה,
אינו דין שחייב בגניבה ואבידה, והוה קל וחומר שאין עליו תשובה, שאי
אפשר לפרוק אותה. הגמרא מבארת את הקושיא, ואי סלקא דעתך
שלסטים מזויין נגב הוא, אמאי – מדוע אמרו שאין עליו תשובה, והרי
איבא למפרך – אפשר להשיב על הקל וחומר ולומר מה לשומר שכן
שמה שהוא חייב בגניבה ואבידה הרי זהו משום שחמור הוא משואל, שכן
משלם תשלומי כפל במוען מוענת לסטים מזויין, ואילו השואל אינו
מתחייב בכפל בטענה זו, לפי שהשואל חייב לשלם את הקרן גם כשנגנבה
ממנו על ידי לסטים מזויין, ואין ללמוד את השואל שהוא קל משומר שכן
החמור. אמר ליה רב יוסף, קשכר האי תנא שאין זו פירכא משום שקרנא
בלא שבועה – מה שמשלם השואל קרן ואינו יכול להפטור בשבועה
כשאומר שנגנבה על ידי לסטים מזויין, עדיפא – חמורה יותר מכפילא
בשבועה – מתשלומי כפל שמתחייב השומר שכן רק לאחר שנשבע על
טענה זו ונמצאה בידו, וטעם הדבר, שחייב הכפל אינו חומרא בדין שומר
שכן, מאחר שאינו מתחייב בו רק לאחר שנשבע לשקר, ואם כן החיוב הוא
על כך שנשבע לשקר, ולא מפני שדינו של שומר שכן חמור מדינו של
שואל.

הגמרא מנסה להביא ראיה לרב יוסף: לימא מסייע ליה, שנינו בבריייתא,
השוכר פרה מחבירו ונגנבה, ואמר תלה – השוכר, תריני משלם ואינו
נשבע, אף שיכול הייתי להשבע על כך שנגנבה ולהפטר מלשלם. ואמר כך
נמצא הנגב, משלם הגנב את תשלומי הכפל לשוכר. סבריה – סברו

החכמים שרצו להביא ראיה מבריייתא זו לרב יוסף, שהבריייתא כשיטת רבי
יהודה דאמר ששוכר פנושא שוכר ושומר שכן דמי, ומתחייב בגניבה
ואבידה, ולא כדעת רבי מאיר שדינו כשומר חנים ופטור בהן, ומדקתני
בבריייתא ואמר תריני משלם ואינו נשבע, מכלל – יש לדייק מזה דאי בעי
– שאם היה רוצה השוכר, פטר ליה נפשית – היה פטר את עצמו בשבועה
ונפטר מלשלם. ומעתה יש לשאול, היכי דמי – באיזו גניבה מדובר,
בפשטות יש לומר שנגזן דקא מיעין השוכר, מוענת גניבה שנגנבה הימנו
על ידי לסטים מזויין, שאם היה מדובר בגניבה רגילה, לא היה השוכר יכול
להפטר אפילו אם היה נשבע כדבריו, כיון שדין השוכר כשומר שכן שחייב
על גניבה רגילה, וקתני עוד בבריייתא, ואחר כך נמצא הנגב משלם
תשלומי כפל לשוכר, שמע מינה שלסטים מזויין נגב הוא, שאם היה
דינו כגזלן, לא היה נהוג בו דין תשלומי כפל. דוחה הגמרא: אמרי – אמרו
בני הישיבה, מי סברת – האם הנך סובר, שבריייתא זו היא כשיטת רבי
יהודה דאמר ששוכר פנושא שוכר דמי, דלמא – שמא, התנא של ברייתא
זו כרבי מאיר סבירא ליה, דאמר ששוכר בשומר חנים דמי ופטור גם
בגניבה רגילה, ולפיכך אפשר לומר שמדובר בגניבה רגילה ואין הוכחה
שלסטים מזויין גב הוא. דחייה נוספת דוחה הגמרא: איבעית אימא, שגם
אם התנא של הבריייתא סובר כרבי יהודה, עדיין אין ראיה מכאן לרב יוסף,
שיש לומר כדמחליף רבה בר אבבה בין שמות התנאים בבריייתא ותני –
וגורס בבריייתא, שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר בשומר שכן רבי
יהודה אומר בשומר חנים, ונמצא שגם אם הבריייתא כרבי יהודה אפשר
לומר שמדובר בגניבה רגילה ומכל מקום פטור השוכר מלשלם אם ישבע
כדבריו שנגנבה, שהרי דעת רבי יהודה ששוכר דינו כשומר חנים. דחייה
נוספת לראיית הגמרא: רבי ירמיה אמר, הקא במאי עסקינן, במוען השוכר
מוענת לסטים מזויין, ונמצא שנגנב על ידי לסטים שאינו מזויין, ולכן חייב
הגנב לשלם כפל, מכיון שהיה זה לפי האמת גניבה רגילה, וכיון שהשוכר
שילם ולא נשבע בטענתו שהיה זה ליסטים מזויין, מקבל את הכפל:
שנינו במשנה, נפלה הבהמה לגינה ונחנית, משלמת מה שנהנית ולא מה
שהזיקה:

הגמרא מפרשת במה היתה הנאתה בנפילתה לגינה: אמר רב, מה שאמרה
המשנה שנהנתה, המדובר הוא בנחבטה בנפילה זו, שנפלה על התבואה
ורמסה אותה ונתקלקלה, ונהנתה מהתבואה לפי שעל ידיה לא לקחה
מהקרקע, ועל כן משלמת כפי הנאתה ולא כפי הזיקה, כיון שהנפילה היתה
באונס. שואלת הגמרא: האם יש לדייק מדבריו שמה שאמרה המשנה
שמשלמת מה שנהנתה זהו רק בנחבטה, אבל אם נפלה לגינה ואכלה
מתבואתה, וזו היתה הנאתה בה, שאפילו מה שנהנית אינה משלמת, ואם
כן הוא, לימא שרב למעמיה – לשיטתו הוא דוולך, דאמר רב, אם הכניס
פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ואכלה אותם בהמתו של בעל הבית
והזיקה בהם, פטור מהכניס, שהיה לה שלא תאכל, וכאן גם כן טוען בעל
הבהמה שעל מה שנפלה אין לתובעו, לפי שנפלה באונס, ומה שאכלה
אחר כך גם כן לא ישלם, שהיה לה שלא תאכל. דוחה הגמרא: אמרי –
אמרו בני הישיבה, הך השתא – האם כך הוא הדבר לדמות ביניהם, אימור
דאמר רב תתם – כל מה שאמר רב שם שהיה לה שלא תאכל, זהו רק
היבא דאימורא היא – היכן שניזוקה הבהמה, דמיא אמר ליה מריה דפירי
לא משלמנא – שיכול לומר בעל הפירות לבעל הבהמה שאינו חפץ לשלם
על מה שניזוקה, לפי שהיה לה שלא תאכל, אבל לאוויק היא אחריני
דפטרנה לשלומי מי אמר – לפוטרה לשלם על מה שהזיקה אחרים, האם
גם זאת אמר רב, ואין זה כלול בדבריו שם, ואין לומר כן.
הגמרא מבארת את דברי רב: אלא

1 רב לא מבעיא קאמר – אמר את דבריו בדרך של אין צריך לומר. דהיינו,
2 לא מבעיא – אין צריך לומר שאם אכלה מתבואת הגינה דמשלמת מה
3 שנתנית באכילתה זו, אף שלא פשע בשמירתה כלל, שהרי סוף סוף נהנית,
4 ובוזו רק בנפילה היתה אנוסה ולא באכילתה. אכל אם נפלה ונחבטה
5 ונהנתה רק במה שהגנה עליה התבואה שלא תחבל, שבוזו גם בהנאתה
6 היתה אנוסה, ולא התכוונה להנאה זו כלל, אימא – בזה הייתי אומר שבעל
7 השדה כמקריה ארי מנכסי חבירו הוא, שאין בעל הנכסים צריך לשלם
8 לאותו אדם שהבריהו, כיון שמצוה עשה, וכן כאן הצילה התבואה את
9 הבהמה ומנעה ממנה נזק, ומה שנתנית נמי – גם כן לא משלם, קא משמע
10 לן – משמענו רב שבמקרה זה עליו לשלם את הנאת הבהמה. שואלת
11 הגמרא: ואימא הכי נמי – ומדוע לא נאמר שאכן כך הוא, שבעל התבואה
12 כמבריהו ארי מנכסי חבירו הוא ולא ישלם דבר. משיבה הגמרא: חלוקים
13 המקרים ביניהם, שמקריה ארי מנכסי חבירו מדעתו הוא שעשה כן, ועל
14 כן אין לו לקבל על כך שבר, ואילו האי – זה שהופסדה תבואתו כאשר
15 נפלה הבהמה עליה, לאו מדעתו היה הדבר, ועל כן יקבל את שכרו על כך.
16 אי נמי – חילוק נוסף, שמקריה ארי מנכסי חבירו לית ליה פסידא – לא
17 נזוק בהברחה זו, ועל כן לא יקבל שכר, ואילו האי – זה שנפלה הבהמה על
18 תבואתו אית ליה פסידא – יש לו הפסד בכך, שנתמעה התבואה ונרמסה.
19 הגמרא מבררת מהי נפילת אונס שפטור בה על ההיזק ואינו חייב אלא על
20 הנאתה: תיבי – באיזה אופן נפל לגינה. מביאה הגמרא מחלוקת בדברי: רב
21 כהנא אמר, מדובר כאן שהוחלקה הבהמה במימי רגליה כאשר היתה
22 מהלכת ברשות הרבים, שזהו אונס שאין להעלותו על הדעת ולהשמר
23 ממנו. רבא אמר, מדובר כאן שהחלקה חביתה. הגמרא מבארת את
24 המחלוקת: מאן דאמר – רבא שאמר שהמדובר שהחלקה חביתה, כל
25 שכן שהוחלקה במימי רגליה נחשב לדעתו אונס, ופטור בעל הבהמה על
26 נפילה זו. ומאן דאמר – רב כהנא שאמר שמדובר שהוחלקה במימי
27 רגליה, משום שלדעתו רק זה נחשב אונס, אכל אם דתפתה חביתה,
28 פשיעה, ומשלמת כל מה שהזיקה, ולא רק מה שנהנתה בנפילה באכילה
29 או בחבטה. והטעם לדבר הוא דאמר ליה בעל התבואה לבעל הבהמות,
30 איבעי לך עבדתי תרא תרא – היה לך להעבירן אחת אחת, בכדי שלא יארע

31 כן שתרחוף אחת את חברתה ותפול ותזיק.
32 הגמרא מביאה מחלוקת נוספת אודות גדרי הפטור בנפילה זו מתשלומי
33 ההיזק: אמר רב כהנא, לא שנו שפטורה מלשלם את מה שאכלה
34 בנפילתה, אלא על מה שאכלה באותה ערוגה מיד, שכיון שנפלה וראתה
35 תבואה תחתיה לא יכלה לעצור בעצמה שלא לאוכלה, ואנוסה היא, אכל
36 אם הלכה מערוגה לערוגה ואכלה מערוגה אחרת, משלמת בערוגה
37 השניה כל מה שהזיקה. ורבי יוחנן אמר, אפילו הלכה מערוגה לערוגה,
38 ואפילו כל היום כולו היא מהלכת בגינה ואוכלת, פטורה, עד שתמצא
39 ותתחורר לדעת הבעלים. מביאה הגמרא ביאור לדברים אלו: אמר רבי
40 פפא, לא תימא – אל תאמר שהכוונה היא עד שתמצא לדעת הבעלים,
41 שידעו שיצאה מהגינה, ותתחורר לדעת הבעלים שלא נעל בפניה כראוי,
42 אלא כיון שצאתה לדעת הבעלים מהגינה אף על פי שהזיקה שלא לדעת
43 הבעלים, שנעל בפניה כראוי ויצאה, חייב, מאי טעמא – מפני מה הוא חייב
44 אפילו שמר כראוי, דאמר ליה בעל התבואה, כיון דילמא – שלמדה לאכול
45 שם, כל אימת דמשתמטא להתם דהתם – כל זמן שהיא יכולה להשטט
46 לשם היא הולכת, והיה עליך לשומרה שמירה מעולה:
47 שנינו במשנה, ירדה הבהמה בדרבקה שלא נפלה, והזיקה באכילת ערוגה
48 בשדה, משלמת מה שהזיקה:
49 הגמרא מביאה ספק אודות דרך ההיזק: פני – נסתפק רבי ירמיה, ירדה
50 הבהמה בדרבקה לשדה, וילדה שם, והזיקה את הגרל שם פני לידה שיצאו
51 ממנה, מהו שיתחייב בעליה בנזקה, אליבא דמאן דאמר – לפי הסובר שכל
52 נזק שתחלקו בפשיעה וסופו באונס תיבי, לא תיבעי לך – אין לך
53 להסתפק, שדאי הוא חייב בנזקה, שהרי 'תחילתו בפשיעה', שהיה לו
54 לשומרה שלא תרד ותאכל, ו'סופו באונס' שלא היה יודע שתלד שם, וגם
55 באופן זה חייב. כי תיבעי לך – מה שיש להסתפק הוא אליבא דמאן דאמר
56 – לפי הסובר שתחלקו בפשיעה וסופו באונס פטור, ומצד זה יש לפטור
57 כאן, מאי – מהו הדין בזה, מי אמרינן – האם אנו אומרים שבין דתחלקו
58 בפשיעה וסופו באונס, פטור, או דלמא – או שמא נאמר דכא – כאן שונה
59 הדבר, ויש לחייבו, שבנפילה בפשיעה הוא, דכיון דקא חוו דקריבה לה
60 למילד איבעי ליה לנטורה

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמ' ב

28 – אמנם מובן למאן דאמר – לפי הביאור השלישי שדור רצה לאחלופי –
29 להחליף ערשים ושעורים זה בזה, תיינו – שזהו מה דבתיב תד קרא –
30 בפסוק אחד, בספר שמואל (ב' כג יא) 'ותהי שם חלקת השדה מלאה
31 ערשים, ובתיב תד קרא – בפסוק אחר, בספר דברי הימים (א' יא יג), 'ותהי
32 חלקת השדה מלאה שעורים', ואין יתקיימו שני הכתובים, אלא שהיו גם
33 אלו וגם אלו רוצה להחליפם זה בזה. אלא למאן דאמר – לפי הביאור השני
34 שרצה דוד למקלי – לשרוף את אותה תבואה שנחבאו בה פלשתים, מאי
35 איבעיא להו להני תרי קראי – מהי צריכותם ומשמעותם של שני פסוקים
36 אלו במעשה זה. מיישבת הגמרא: אמר לך – יכול הוא בעל שיטה זו לומר
37 וליישב, דהווי נמי – שהיו גם גדישים דערשים דישאל דהווי מיטמרו בהו
38 – שנחבאו בהם פלשתים, מלבד אותם גדישי שעורים שנחבאו בהם,
39 ומתקיימים שני הפסוקים, ששאל דוד על שני הגדישים אם מותר לשרפם.
40 שואלת הגמרא: בשלמא למאן דאמר – לפי הביאור השני שדור חפץ
41 למקלי – לשרוף את התבואה, תיינו דבתיב – לכן נאמר שם (שמואל ב' כג
42 יא-יב) 'ותהי שם חלקת השדה מלאה ערשים וגו' ויתיצב בתוך החלקה
43 ויצילה, שלא נתן להם לשרופה שאסור להציל עצמו בממון חבירו, אלא
44 למאן דאמר – לפי הביאור השלישי שרצה דוד לאחלופי – להחליפה
45 בתבואה אחרת, מאי ויצילה, הרי לא התכוונו לאבדה. מיישבת הגמרא:
46 דלא שבק להו לאחלופי – שלא נתן להם להחליף זו בזו, מפני הנאמר
47 'חבול ישיב רשע וגולה ישלם'. שואלת הגמרא: בשלמא הני תרתי – אמנם
48 מובן לפי שני הביאורים, הן לביאור השני שחפץ לשרוף את תבואות
49 הערשים והשעורים והן לביאור השלישי שרצה להחליף את השעורים
50 בערשים, תיינו דבתיב תרי קראי – לכן נאמרו שני הפסוקים, האחד בדברי
51 הימים, שהיתה שם שדה מלאה שעורים, והאחר בספר שמואל, שהיתה
52 שם שדה מלאה שעורים, ששאלו על שריפת שתי השדות לשיטה האחת,
53 ולשיטה האחרת שרצה להחליף זו בזו,

1 אם חייב עליו, אי הלכה כרבי יהודה המחייב על טמון באש, אי – או שמא
2 הלכה כרבינן הפוטרים בזה, ונוקק לשאלה זו מפני ששרפו אנשיו גדיש של
3 ישראל שהיו טמונים בתוכם כלים, ונסתפק אם חייבים לשלם גם על הכלים
4 הטמונים, ופשטו ליה הסנהדרין שנשאלו בזה על ידי הגיבורים, מאי
5 דפשטו ליה, ואינו יודעים מה פשטו. דעה שניה, רב הונא אמר, בשאלה
6 אחרת נסתפק, שנאמר באותם פסוקים (דברי הימים א' יא יג) 'והקלשתיים
7 נאספו שם לפלחמה ותהי חלקת השדה מלאה שעורים', ויש ללמוד מזה
8 שבשדות ששם נלחם דוד עם פלשתים גדישים דשעורים דישאל הווי –
9 היו שם, דהווי מטמרי פלשתים בהו – שנחבאו בהם פלשתים, ורצה לשרוף
10 את אותם גדישים שבהם פלשתים, וקא מיבעיא ליה – ונסתפק מהו הדין
11 אם מותר להציל עצמו בכך שיוק את טמון חבירו, שהרי הגדישים של
12 ישראל היו, ושלחו ליה הסנהדרין בידי הגיבורים ששאלום עבורו, אכן
13 אסור לאדם להציל עצמו באיבוד טמון חבירו, אכל אתה מלך אתה,
14 [ולמקל] מותר להיות פורץ גדרות השדות בכדי לעשות לו ולאנשיו דרך
15 ללכת, ואין מוחין בידו בעשותו זאת, שדרך המלך אין שיעור לרוחבה,
16 ויכול להרחיבה על חשבון שדות אחרים ללא הגבלה. ולכן מותר לך
17 לשרופם. דעה שלישית, ורבנן, ואיתימא לן – ויש אומרים דבה בר מרי,
18 אמרו לבאר, שגדישים דשעורים דישאל הווי – היו שם וכמו כן היו גדישין
19 דערשים דפלשתים, וקא מיבעיא להו – ונסתפק דוד מהו – האם מותר
20 ליפול דרשין של שעורים דישאל ולייתן אותם לפני הקהות שאתאכלם,
21 על מנת לשלם תחום לישראל שנטלו את גדישי שעורים דרשין של
22 ערשים דפלשתים. שלחו ליה הסנהדרין, נאמר (חזקאל לג טו) 'חבל ישיב
23 רשע גולה ושלם', והכוונה שאף על פי שגולה משלם, בכל זאת רשע
24 הוא, ולכן אין לכל אדם לעשות כן, אכל אתה מלך אתה, ומלך פורץ
25 לעשות לו דרך ואין מוחין בידו, וכן כאן אתה יכול להפקיע את תבואתם
26 ליתן אותה לפני הבהמה.
27 הגמרא מבררת את פירוש הפסוקים לדעתו אלו. שואלת הגמרא: בשלמא

לא מבני אכלה דמשלמת. מיהא מה שנהנית אע"ג דלא פשע בשמירתה
דהא נהנית: אכל נחבטה. דאפי' בההיא חזיקא אנוסה וקאי: אימא. האי בעל
השדה מברית ארי מנכסי חבירו הוא שהציל את בהמת חבירו שלא נחבטה
בקרקה ומצוה הוא דעבר ומיד לא לשקול קמ"ל: שהוחלקה במימי רגליה.

מרה"ר לגינה דאנוסא דלא סלקא אדעתיה
הוא: לא שנו. דמה שנהנית הוא דמשלמת
ולא מה שהזיקה: אלא. שאכלה מיד
באותה ערוגה שפלה שם דכיון דאנוסה
היא בנפילה אנוסה היא נמי באכילתה
דכיון דחזיקא לתבואה תתה לא מוקמה
אנפשה: אכל. הלכה מערוגה לערוגה
ואכלה משלמת מה שהזיקה: לא תימא
עד שתצא לדעת. שיענו הבגלים
שיצאתו ותחזור לדעת. שלא נעל בפניה
כראוי: אלא בין שיצאת לדעת. שיענו
ביציאתה: אם על גב שהורה שלא לדעת.
דהשתא לא סיגי לה בשמירה פחותה דאמר
ליה בין דילפא בו: תחלתו בפשיעה.
בלאו לידה הנה לו לשמירה שלא תבנס
ותאכל: וסופו באונס. לא היה יודע
שתלה:

ולאסטמורי

לא מבני קאמר לא מבני אכלה דמשלמת מה
שנהנית אכל נחבטה אימא מברית ארי מנכסי חבירו
הוא ומה שנהנית נמי לא משלם קמ"ל ואימא ה"נ
מברית ארי מנכסי חבירו מדעתו הוא לאו מדעתו
אי נמי מברית ארי מנכסי חבירו לית ליה פסידא האי
אית ליה פסידא היכי נפל רב כהנא אמר שהוחלקה
במימי רגליה רבא אמר שדחתה חברתה מ"ד שדחתה
חברתה כל שכן שהוחלקה במימי רגליה ומאן דאמר
שהוחלקה במימי רגליה אכל דחתה חברתה פשעה
ומשלמת מה שהזיקה דא"ל איבעי לך עבורי דאמר
אמר רב כהנא לא שנו אלא באותה ערוגה אכל מערוגה
לערוגה משלמת מה שהזיקה ורבי יוחנן אמר אפי'
מערוגה לערוגה ואפילו כל היום כולו עד שתצא ותחזור
לדעת א"ר פפא לא תימא עד שתצא לדעת ותחזור לדעת אלא בין
שהורה שלא לדעת מ"מ דא"ל בין דילפא כל אימת דמשלמא לההם רהטא: ירדה בדרבה
והזיקה משלמת מה שהזיקה: בעי רבי ירמיה ירדה בדרבה והזיקה במי לידה מהו אליבא דמאן
דאמר תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב לא תיבעי לך כי תיבעי לך אליבא דמאן דאמר
תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור מאי מי אמרין בין דתחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור
או דלמא הכא כולה בפשיעה הוא דכיון דקא חזי דקריבה לה למילד איבעי ליה לנמורה

ולאסטמורי

א"נ מברית ארי מנכסי חבירו לית ליה פסידא. ואתי והרי פורע חובו
דחשבין ליה מברית ארי בריש אין בין המודר (מ"ט דף נ"א) אע"ג דאית
ליה פסידא וי"ל דהכי פי' מברית ארי מנכסי חבירו מדעתו וכיון דמדעתו אפי'
אית ליה פסידא כמו פורע חובו חשיב מברית ארי האי שלא מדעתו א"נ
מברית ארי מנכסי חבירו אפי' כשאני
מדעתו אלא חבירו מברית ארי מנכסי חבירו
מערוגה לית ליה פסידא למברית האי אית
ליה פסידא וכיון דאיכא תרתי שלא
מדעתו ואית ליה פסידא לא חשיב מברית
ארי אכל מדעתו אפי' אית ליה פסידא או
שלא מדעתו ולית ליה פסידא חשיב
מברית ארי ואין נותן לו אפי' שקרו ואת'
דכסוף השוכר (אתא הפועלים (כ"ט דף נ"א) אמר
דשומר חנם שהיה לו לקדם ברועים
ומקלות ולא קדם חייב ומפרש שומר חנם
בחנם ושי' בשכר ומסיק דחזיר ונטול
מביה ומשמע דשומר חנם לא מחייב
לקדם בשכר אכל כ"ש אם קדם בשכר
דשפיר עבר ונותנים לו מה שהוציא
ומסתברא דה"נ איניש דעלמא שאינו
שומר וגם שכר עצמו נטול ואין סברא
לחלק בין רועה עצמו שמוטל עליו
להתעסק ולשומר לאיניש דעלמא ועוד
אמרין בהגוזל בתרא (לקמן דף קט"ו) שטף
נהר חמורו וחמורו חבירו והניח שלו והציל
של חבירו אין לו אלא שקרו ושכרו מיהא
שקיל ולא אמרין מברית ארי בעלמא
הוא וכן משיב אבידה שנותנין לו שכר
כפועל טל (כ"ט דף נ"א) לא אמר דליה
מברית ארי בעלמא ולא יטול כלום ואין

לומר דבכל הנהו אע"ג דמן הדין היה פטור מ"מ תקנת חכמים הוא שישלם לו כדי שישב אבידתו של חבירו פורע חובו אין לנו לעשות תקנה ע"י זה
דהא הכא בשמעתין משמע דאי הוה מדעתו הוה חשיב מברית ארי ולא היה נטול כלום אעפ"י שהוא מציל חבירו מן ההפסד לא פשו תקנה ונראה לר"י
דמברית ארי שאינו נטול שכר היינו כשאין הדבר ברור שיבא לידי הפסד כגון שהארי רחוק ואין יודע אם יבא כאן והארי אם לאו ואין מצילו אלא מנהגה ומן
הפחד שדואג שמא יבא אכל אם הדבר ברור שיבא לידי הפסד ולידי דריסת הארי או מציל מפי הארי עצמו או ודאי נטול שכרו כמו שטף נהר חמורו חבירו
והך דשמעתין מיידי שהצילו ירקת מצער בעלמא שאין בעל הבהמה רוצה שתחבט בהמתו בארץ ותצטרע אע"פ שלא היה דמיה נפחתין בכך ולכך היה נחשב
מברית ארי אי הוה מדעתו ופורע חובו אין מצילו מהפסד דמה שהיה הלזה נזקק לפרעו אין זה הפסד שהרי נתחייב לו ואינו מצילו אלא מצער בעלמא והשיב
מברית ארי א"נ בדמפרש טעמא בירושלמי דתבובות (פ"ו) ובגדרים (פ"ו) מפיסא הוינא ליה ומחיל לי ואפי' במשכונן מפיס הוינא ליה ויהיב לי משכונני ואפי' בב"ח
דחוק עצמו מסיק כל בירושלמי ויראה דהטעם משום שכול לומר לו יהיית מוצא הרבה בני אדם שהיו פורעין עבורי כי דרך אהובים שמרפמים על אהוביהם
להציל מן הצער הזה דהיינו מעין אותו טעם וקא דקרי בחזקת הבתים (כ"ט דף נ"א) מברית ארי נתי צרור והועיל נטל צרור והועיל דסבר מיהא קא דהוציא מיהא
מאי אע"פ שמוצילה מהפסד שהיה נהר שוטפה לא נטל לשון מברית ארי לענין שיפטר חבירו משכר הברתו אלא כלומר דאין זה הוצאה דאין זה תיקון כמו
רפס בה פורתא או נעל וגדר ופרץ אלא מגין עליה פורתא שלא תבא לידי קלקול ורבינו גרשון פסק בתשובה אחת על אגס עב"ם שאנס ביהו של ישראל
ובא ישראל אחר ולקחו ממנו שלא יחזיר לבגלים בחנם אכל רש"י פי' בהנזקין (ויטין דף נ"א) גבי עב"ם הבא מחמת חוב ומחמת אנפשות אין בו משום סיקריקון
שאם הוזיק עבדים בקרקע של ישראל מחמת חוב שהיה לו עליו או מחמת אנפשות בגזל בעלמא ואינו מסור בידו להרגו אין בו דין סיקריקון אפילו אם שהתה
י"ב חדש לתת רביע לבגלים בתיקון חכמים אלא מחזיר לו הקרקע בחנם דכיון דאין כאן סיקריקון לא גמר ומקני מיד ואת"ג שהתה י"ב חדש לא בא לו שעה
לכופו להלך אין מכירת הועב"ם מכירה כלל ור"י אמר דלא מבניא במקום שאם לא קנאו ישראל לא היה חוזר לבגלים לשולם שהיה מוכרו או נותנו לעבדים
אחר וקיה אבוד מן הבגלים לגמרי דלא חשיב מברית ארי כיון שמוצילו מן ההפסד ואפי' קנאו בשוין מצילו מהפסד הוא כמו מקדים ברועים ובמקלות בשכר
דאמרין שנותן שכר עד כדי דמיהם וג"מ לכושא דחיותא או לטראת ויתקא אלא אפי' יודע ודאי שאם לא מהדר זה לקנות היה חוזר לבגלים בדמים הללו
כל שעה שירצו דהשתא אין מצילו מן ההפסד אעפ"כ אין לדמותו כלל למברית ארי דכיון שיצא הבית מחזקת ישראל ובא ליד הנכרי וזה מציאו מיד הנכרי
ומחזירו ליד ישראל לא דמי למברית ארי ונטול מה שהנהיגו ואותם היהודים הבוחרים מעירם וחשד מחזיק קרקעותיהם שאין בהן טסקאות ואפי' יש בהן טסקא
אם הניח הקרקעות ביד אחרים לפורע מהן טסקא אומר ר"י שאם בא ישראל וקנאו מיד השר מחזירם לבגלים ונטול מה שהנהיגו דאין זה דינא דמלכותא אלא
גזילה כי ראינו במדינה שסביבותינו שמשפשי היהודים לעמוד כמו פרשים בכל מקום שירצו וברין מלכותא הוי תופסין שלא יחזיק המושל בנפלת היהודים
בשיצאו מעירו וכן היו נוהגין בכל ארץ בירוגיניא ואם יש שר שבא לשנות את הדין ולעשות דין לעצמו אין זה דינא דמלכותא שהרי זה הדין אין הגון כלל
ודמאי למוכס שאין לו קצבה (לקמן דף ק"א) והיכא שמשביח נכסי חבירו אין דומה כלל למברית ארי כגון יורד לתוך שדה חבירו ונטעו שלא ברשות ומקוף את
חבירו משלש רוחותיה וכגון ההוא דהאומנין (כ"ט דף נ"א) השוכר את הפועל לעשות בשלו והצארה בשל חבירו דנטול מבצל הבית מה שהנהיגו ואין להקשות
בשטף נהר חמורו חבירו למה אין לו אלא שקרו למה אין לו כל הפסדו דכיון דבעל חמור עומד שם מה לנו לעשות לו תקנה שלא מדעתו אם ירצה יתנה
(עם) המציל לשלם חמורו ועוד דע"כ מייירי בכול להציל על ידי הדחק דאליב לימא ליה מהפסד קושינא כדאמרין התם על חבית של דבש וג"מ שקרו נותן
לו דמסתמא ניקח ליה שכל מי שייציל טול שכר כל זמן שלא ימחה בידו בין שאין יכול להציל אלא ע"י הדחק: לא שנו אלא באותה ערוגה. דכיון שתחלת
נפילתה באותה ערוגה באונס אינו חייב להעלותה מאותה ערוגה אכל מערוגה לערוגה הוי כשדה אחר:

שְׂמִין בית סָאָה באותה שְׂדֵה. פי' בקונטרס (בריש פירקין) שאם אכלה ערוגה אחת שְׂמִין אותה אגב בית סָאָה כְּמָה הִיְתָה יָפָה קוֹדֵם שְׁאָכְלָה מִמֶּנָּה וְכֵמָה הִיא יָפָה עֲכָשְׁיוּ וְקָשָׁה לִרְ"י דְּאִי אֵבִית סָאָה קָאִי דִּלְמִימָר כְּמָה הִיְתָה יָפָה וְכֵמָה הוּא יָפָה בִּלְשׁוֹן זָכֵר וְעוֹד דְּקִבְעֵי בִּגְמִי הִיכִי שְׂיִמִּין הִלָּא פִּירְשָׁה

יָפָה מִשְׁתַּנִּינִי שְׂשִׁמִּין עֲרוּגָה בְּבֵית סָאָה
וְהָה שְׂפִי' בִּגְמִי הִיכִי שְׂיִמִּין דְּבֵית סָאָה
בְּאִנְפִי נִפְשָׁה לֹא שְׂיִמִּין דְּמִכְחִישִׁין לִיה
לְמוֹזִיק דְּקִרְחַת עֲרוּגָה שֶׁל קָב אוֹ קִבִּים
חֲשׂוּבָה לְפִי דְּמִי אֶלָּא שְׂמִין ס' סָאָן
וְרוֹאֵן כְּמָה דְּמִים מִגִּיעִים לְבֵית סָאָה
וְחוֹזְרִין וְשִׁמִּין כְּמָה נִפְתָּחָה בְּשִׁבִּיל
הָעֲרוּגָה וְקָשָׁה דְּהִיבִן מִצִּנּוּ שְׁתֵּי שׁוּמוֹת
הִלְלוּ דְּבִקְרָא לֹא כְּתִיב אֶלָּא בְּשִׁדָּה אַחֵר
שְׂשִׁמִּין מִה שְׂדֵהוּק אֲגַב שְׂדָה אַחֵר וּמִן
הַמִּשְׁנָה לֹא מִשְׁתַּמֵּעַ כָּל וְעוֹד דְּלִמִּיד
בִּגְמִי קָלָל בְּשָׂשִׁים קָלְחִים כְּלוּמָר בְּשָׂשִׁים
שִׁיעוּרִים כְּמוֹתוֹ אֲמַאי נָקַט בְּמִתְנִיתִין בֵּית
סָאָה וְעוֹד קָשָׁה דְּפִרְיָךְ בִּגְמִי אֲבֹלְהוּ
אֲמֹרָאִי מָהָּ דְּהִנְיָא אֶכְלָה קָב אוֹ קִבִּים
רוֹאֵן אוֹתָהּ כְּאִילוֹ הִיא עֲרוּגָה קִטְנָה
וְנִשְׁעָרִין אוֹתָהּ מֵאִי לֹא בִּפְנֵי עֲצָמָה
תִּקְשִׁי לִיה מִמִּתְנִי דְּקִתְנִי שְׂמִישְׁעִירִין
אוֹתָהּ בְּבֵית סָאָה וְנִרְאָה לְפָרֵשׁ דְּשִׁמִּין בֵּית
סָאָה דְּקִתְנִי הֵינִי בֵּית סָאָה הִנְאָכַל שְׂמִין
בְּאוֹתָהּ שְׂדָה בְּקִתְנִי סִפָּא בְּמִילְתָּא דִּרְשׁ
אִם סָאָה קָאִי אִם קָשִׁים סָאָתִים וּלְפִי
שְׂלֹא פִי מִשְׁתַּנִּינִי בְּכֵמָה שְׂמִין אוֹתָהּ אֶלָּא
שְׂבֹאוֹתָהּ שְׂדָה שְׂמִין אוֹתָהּ מִפְּרֵשׁ בִּגְמִי
הִיכִי שְׂיִמִּין וּנְפִירֵשׁ ר' יוֹסִי בֵּר חֲנִינָא
סָאָה בְּשָׂשִׁים סָאָן בִּין אֶכְלָה פָּחוֹת בִּין
אֶכְלָה יוֹתֵר לְעוֹלָם שְׂמִין סָאָה בְּשָׂשִׁים
וְנִשְׁלֵם לְפִי הִתְשַׁבֵּן חֻזְקָה אוֹמֵר קָלָל
בְּשָׂשִׁים קָלְחִים כְּלוּמָר לְעוֹלָם מִה שְׁאָכְלָה
בְּשָׂשִׁים שִׁיעוּרִין כְּמוֹתוֹ ר' יִנְאִי אוֹמֵר
תִּרְקַב בְּשָׂשִׁים תִּרְקַבִּין וּבִין אֶכְלָה פָּחוֹת אוֹ
יוֹתֵר מִשְׁלֵם לְפִי חֲשׂוֹב וְלִר' יִנְאִי מִשְׁבִּית
יוֹתֵר מוֹזִיק מִלִּר' יוֹסִי בֵּר חֲנִינָא דְּקִרְחַת
תִּרְקַב אִינְהָ יִפְכֵּר בְּשָׂשִׁים סָאָן כְּמוֹ
קִרְחַת סָאָה קָאִי סָאָן כִּדְאָמֵר ר' פִּפְא
דְּאִין שְׂמִין כּוֹר בִּס' כּוֹרִים מִפְּנֵי שְׁפּוֹגִם
מוֹזִיק וְאֵעִיג' דְּקִתְנִי בְּמִתְנִיתִין בֵּית סָאָה
בְּאוֹתָהּ שְׂדָה לְרִבִּי יִנְאִי לֹא לְשִׁיעוּרָא
נִקְטִין שְׂאִין מִשְׁעִירֵי בּו כָּל אֶלָּא בְּתִרְקַב
מִשְׁעִירִין וְנִרְאָה לִר' דְּכִי מִשְׁעִירִין לְמִר
בְּתִרְקַב לְמִר בִּסָּאָה לֹא בְּבֵית סָאָה זָרַע
קָאָמֵר דְּהִיב' עַל נ' דְּאִין דּוּמָה שְׂדֵהָ
מִשְׁתַּנִּינִי בְּזֶה דְּבִבְהִמָּה אַחַת אִינְדִּי וּמִתִּי
אֶכְלָה כָּל זֶה אֶלָּא בִּסָּאָה פִּירוֹת קָאָמֵר
דְּמִשְׁעִירִין כְּדִקְתִּי אִם סָאָה סָאָה וְאִין
לְתוּמָה עַל לִשׁוֹן בֵּית סָאָה דְּקִתְנִי
בְּמִתְנִיתִין דְּכִינִן שְׁתִּפּוּרִית מְחֻבְּרִין לְקִרְקַע
שְׂדֵיךְ שְׂפִיר לְקִרוֹת לִסָּאָה פִּירוֹת הִנְאָכַל
בֵּית סָאָה וְהָא דְּפִרְיָךְ בִּגְמִי אֵינִי הִיא וְלֹא בֵּית כּוֹר וְלֹא בֵּית כּוֹר מִיָּהוּ אִי הִיְתָה מִפְּרִישִׁין דְּבִבִּית
סָאָה זָרַע קָאָמֵר בִּגְוִן נ' עַל נ' הָיוּ נִיחָא טְפִי אֵעִיג' דְּבִגְמִי אֵינִי בֵּית כִּדְאָמֵר סָאָה תִּרְקַב קָב וְכוּר אִין לְהִקְפִּיד דְּלִפְעָמִים קָרִי נִמִּי לְבֵית כּוֹר זָרַע
כּוֹר סֵתָם כִּדְאָשְׁבִּתוֹן בְּפִרְקִי הַמִּקְבָּל (פ"ח דף קס"ב) נוֹתֵן אֶרְבָּעָה קִבִּין לְכוֹר וּמִסִּיק דְּאֶרְבָּעָה קִבִּין לְכוֹר זָרַע קָאָמֵר:

קִשְׁבָּא פי' בקונטרס דָּקֵל וְכֵן מִשְׁמַע דְּקָאָמֵר וְתִלְתָּא תִּלְתָּא בְּקִינָא הָיוּ קִימִי וְתִלְתָּא הֵם דְּקִלִּים כְּדִמְכּוּחַ בְּהַחֲבִיל (לשון דף נ"ג) הָיוּ תִּלְתָּא בִּי גּוֹפְנִי וְקָאָמֵר גּוֹפְנִי
קִנּוּ דְּקִלִּי וְקָשָׁה דְּכִפִּיק דִּעו"ה (דף נ"ג) תֵּן דָּקֵל טַב וְחֻצַּב וְנִקְלָבָּא וּמִפְּרֵשׁ בִּגְמִי חֻצַּב קִשְׁבָּא וְשָׂמָּה יֵשׁ מִינִי דְּקִלִּים הִרְבָּה שְׂאֵהוּ קְרוּי דָּקֵל סֵתָם וְאֶחָד קְרוּי
חֻצַּב דְּהֵינִי קִשְׁבָּא וְכַעֲרוּךְ פִּירֵשׁ דְּקִשְׁבָּא הוּא דְּקָלָא פִּרְסָאָה:

דְּדִאִין דִּינָא דְּפִרְסָאָה. י"מ שֶׁל דָּקֵל פִּרְסָאִי דְּאָמֵר לְקַמֵּן הִלְכָּתָא כְּוֹתִיבָה דְּרִישׁ גְּלוּתָא בְּדָקֵלָא פִּרְסָאָה וּלְפִי מִה שְׂפִירֵשׁ בְּעִירוֹךְ דְּקִשְׁבָּא דְּקָלָא פִּרְסָאָה אִי אִפְשָׁר
לְפָרֵשׁ בָּן:

וְלֹאֲסַמְוִרִי בְּגִנָּה. לְהַשְׁמִיר וּלְהַזְהִיר בְּהָ הִיכִי שְׂיִמִּין. לְבֵית סָאָה דְּמִתְנִי: **כָּאָה**
כָּס' סָאָן. הִיא בֵּית סָאָה דְּקִתְנִי כְּמִתְנִי דְּבִשְׁבִּיל עֲרוּגָה אַחַת שְׂמִין בֵּית סָאָה לֹא
בֵּית סָאָה בְּאִנְפִי נִפְשָׁה שְׂיִמִּין דְּמִכְחִישִׁין לִיה לְמוֹזִיק לְפִי שְׂבִית סָאָה נִמְכָּרָת
בִּיּוֹקֵר לְפִי שְׂמוּעָה הוּא וְאִינוּ מִצִּוִּי לְיִמְכֹּר וְעִנִּי שְׂאִין דְּוּ מִשְׁנָה לְדְמִי קִרְקַע גְּדוּלָּה
קִטְנָה אוֹתוֹ בְּיוֹתֵר מְדִמִּין וְקִרְחַת עֲרוּגָה שֶׁל
קָב אוֹ קִבִּים חֲשִׁיב לֹא לְפִי דְּמִי אֶלָּא שְׂמִין
שְׂשִׁים סָאָים כְּמָה שְׂוִין וְרוֹאֵן כְּמָה דְּמִים
מִגִּיעִין לְבֵית סָאָה וְחוֹזְרִין וְשִׁמִּין כְּמָה
נִפְתָּחָה דְּמִי בְּשִׁבִּיל קִרְחַת עֲרוּגָה זוֹ וְאִתִּי
לְמָה הִתְכַּבֵּר בֵּית סָאָה שְׂאֵם הִיְתָה שְׂמִין
מִתְחַלָּה הָעֲרוּגָה בְּשָׂשִׁים סָאָן כְּמָה הִיוּ יָפִין
וְכֵמָה הֵן יָפִין לֹא הִיְתָה מִשְׁלֵם כְּלוּם שְׂאִין
קִרְחַת עֲרוּגָה קִטְנָה נִיכְרָת בְּשָׂשִׁים סָאָן
אֶכְלָל בְּבֵית סָאָה נִיכְרָת: **תִּרְקַב בְּשָׂשִׁים**
תִּרְקַבִּין. שְׂלִשִׁים סָאָן שְׂמִין וְלֹא שְׂשִׁים
דְּאִי כִּסְפִּית לִיה לְנִיזֹק שְׂאִין קוֹנִין מִצִּוִּין
לְשָׂשִׁים סָאָן לְפִי שְׂמִירוּבִין הֵן לְאִינִם בִּינּוּי
וּמוֹעֲטִין הֵן לְמִשְׁפּוֹעַ בְּנִכְסִים: **קָלָל כָּס'**
קָלְחִים. מִה שְׁאָכְלָה בִּס' שִׁיעוּרִין כְּמוֹתוֹ:
מִשְׁלֵם דְּמִיתוּן. כְּמוֹ שְׂנִמְכְּרִין קָב אוֹ קִבִּים
בְּשִׁוּק: **מֵאִי לֹא בִּפְנֵי עֲצָמָה.** וְקָשָׁה
לְכֹלְהוּ: **לֹא בְּשָׂשִׁים.** וְכָל חֵד בְּדִאִית לִיה:
אִין שְׂמִין קָב בְּשָׂשִׁים קִבִּים. אִם אֶכְלָה
קָב אִין שְׂמִים בְּשָׂשִׁים קִבִּים: **מִפְּנֵי**
שְׂמִישְׁעִירִין מוֹזִיק. דְּשָׂשִׁים קִבִּים אִין לָהֶם
מִכֹּר מִפְּנֵי שְׂמִירוּבִין הֵן לְעִנִּי וּמוֹעֲטִין לְבִינּוּי:
וְכָל שְׂכָן לְעִשְׂרִי וְעוֹד שְׂאִין קִרְחַת קָב
נִיכְרָת בְּשָׂשִׁים קִבִּים: **וְלֹא כּוֹר בְּשָׂשִׁים**
כוֹרִין. אֶכְלָה כּוֹר תְּבוּאָה אִין שְׂמִין אוֹתָהּ
בְּשָׂשִׁים כּוֹרִין: **מִפְּנֵי שְׁפּוֹגִם מוֹזִיק.** לְפִי
שְׂאֵדָם הַמִּשְׁפּוֹעַ בְּנִכְסִים וְתֵאֵב לְקוֹנוֹת קִרְקַע
גְּדוּלָּה קִטְנָה אוֹתָהּ כְּשִׁהָא מוֹצֵאָה בְּהִרְבָּה
יוֹתֵר מְדִמִּין וְעוֹד קִרְחַת כּוֹר גְּדוּלָּה הִיא
מֵאֵד אֶלָּא כָּל סָאָה שְׂמִין בְּשָׂשִׁים: **וְלֹא כּוֹר**
מִכְּעֵי לִיה. כְּדִקְתִּי אִין שְׂמִין קָב וְלֹא קִתְנִי
בֵּית קָב: **קָב בְּבֵית כּוֹר.** אִין קִרְחַתוֹ נִרְאִית
כּוֹר. שְׂלִשִׁים סָאָה: **קִשְׁבָּא.** דְּקָלָא **אֲמֵר**
לִיה. רִישׁ גְּלוּתָא אִין רִאִיתוֹ: **וְתִלְתָּא**
תִּלְתָּא בְּקִינָא הָיוּ. שְׂלִישֵׁה דְּקִלִּים הֵן
אֶצֶּל הֵן: **דִּינָא דְּפִרְסָאָה.** שְׂאִינוּ דִּין תּוֹרָה:
אִם אֲמֵרוּ. בִּס' לְהִקְלֵל עַל הַמּוֹזִיק: **בִּגְוִן**
מִמוֹנֵהוּ. כְּמָה שְׁאָכְלָה בְּהִמָּה וְהוֹקִיָּה:
יִאמְרוּ בִּגְוִן גּוֹפְנֵי. שְׂמִינִי בְּעֲצָמָה בְּדִים
שְׂקָצִי לְדָקֵל: **הַפְּכִידִי כְּרָמוֹ.** שִׁיחַת
וְכִילָה: קִטְמָה נְטִיעָה גְּרִסִּין בְּהִמָּה שְׂקָטָמָה
נְטִיעָה: **גּוֹזִיר גְּזִירָתוֹ.** קוֹנִסִּי קִסּוֹת אֲדִמּוֹן
וְחֵן בֵּן אֲבִשְׁלוֹם בְּפִרְקִי הַתְּבוּבוֹת:
חִוִּי. שְׁחֵת: **בְּמִשְׁוִירֵי שְׂפָתָה.** רוֹאֵן אֵת
הַנּוֹתֵר לְפִי מִה שְׂתַּעֲלָה כָּל עֲרוּגָה וְעֲרוּגָה
בִּימֵי הַקְּצִיר וּמִשְׁלֵם: **כְּמָה הִיְתָה יָפָה.**
הַקְּרַקַע לְיִמְכֹּר כְּשִׁהָא עִם הַשְּׂחָד:
סִמְדָר

בֵּית סָאָה וְהָא דְּפִרְיָךְ בִּגְמִי אֵינִי הִיא וְלֹא בֵּית כּוֹר וְלֹא בֵּית כּוֹר מִיָּהוּ אִי הִיְתָה מִפְּרִישִׁין דְּבִבִּית
סָאָה זָרַע קָאָמֵר בִּגְוִן נ' עַל נ' הָיוּ נִיחָא טְפִי אֵעִיג' דְּבִגְמִי אֵינִי בֵּית כִּדְאָמֵר סָאָה תִּרְקַב קָב וְכוּר אִין לְהִקְפִּיד דְּלִפְעָמִים קָרִי נִמִּי לְבֵית כּוֹר זָרַע
כּוֹר סֵתָם כִּדְאָשְׁבִּתוֹן בְּפִרְקִי הַמִּקְבָּל (פ"ח דף קס"ב) נוֹתֵן אֶרְבָּעָה קִבִּין לְכוֹר וּמִסִּיק דְּאֶרְבָּעָה קִבִּין לְכוֹר זָרַע קָאָמֵר:

קִשְׁבָּא פי' בקונטרס דָּקֵל וְכֵן מִשְׁמַע דְּקָאָמֵר וְתִלְתָּא תִּלְתָּא בְּקִינָא הָיוּ קִימִי וְתִלְתָּא הֵם דְּקִלִּים כְּדִמְכּוּחַ בְּהַחֲבִיל (לשון דף נ"ג) הָיוּ תִּלְתָּא בִּי גּוֹפְנִי וְקָאָמֵר גּוֹפְנִי
קִנּוּ דְּקִלִּי וְקָשָׁה דְּכִפִּיק דִּעו"ה (דף נ"ג) תֵּן דָּקֵל טַב וְחֻצַּב וְנִקְלָבָּא וּמִפְּרֵשׁ בִּגְמִי חֻצַּב קִשְׁבָּא וְשָׂמָּה יֵשׁ מִינִי דְּקִלִּים הִרְבָּה שְׂאֵהוּ קְרוּי דָּקֵל סֵתָם וְאֶחָד קְרוּי
חֻצַּב דְּהֵינִי קִשְׁבָּא וְכַעֲרוּךְ פִּירֵשׁ דְּקִשְׁבָּא הוּא דְּקָלָא פִּרְסָאָה:

דְּדִאִין דִּינָא דְּפִרְסָאָה. י"מ שֶׁל דָּקֵל פִּרְסָאִי דְּאָמֵר לְקַמֵּן הִלְכָּתָא כְּוֹתִיבָה דְּרִישׁ גְּלוּתָא בְּדָקֵלָא פִּרְסָאָה וּלְפִי מִה שְׂפִירֵשׁ בְּעִירוֹךְ דְּקִשְׁבָּא דְּקָלָא פִּרְסָאָה אִי אִפְשָׁר
לְפָרֵשׁ בָּן:

1 וְלֹא־סִטְמוּרִי בְּגוֹהַ – כִּיּוֹן שְׂרֹוּאָה הוּא שְׂהִיא קְרוּבָה לְלֹדֶת הִיָּה לוֹ לְשׁוּמְרָה
2 וְלֹהֲזוּרָה בָּהּ, שְׂמָא תוּק בְּלִידְתָּהּ, וּפְשַׁע בְּמָה שְׂלָא שְׂמֵרָה. אוּמֶרְתָּהּ הַגְּמָרָא:
3 תִּיקוּ – יַעֲמֹוד הַסֶּפֶק כְּמוֹת שְׂהוּא, שְׂלָא הוֹכֵרַע;
4 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה 'בִּיצֵר מִשְׁלֶמֶת מָה שְׂהִיָּקָה' וְכוּ', שְׂאֵם אַכְלָה עֵרוּגָה
5 בְּשִׂדָּה, 'שְׁמִין בֵּית סָאָה בְּאוֹתָהּ שִׂדָּה כְּמָה הִיָּתָה יָפָה וְכְּמָה הִיא יָפָה', שְׂאִין
6 שְׂמִים רַק אֶת הָעֵרוּגָה שְׂאֻכְלָה כְּמָה נִפְסְדָה בְּדִמְיָה, שְׂאֻ יִשְׁלֵם סְכּוּם רַב,
7 אִלָּא שְׂמִים שְׂטַח בֵּית סָאָה שְׁבוּ הָעֵרוּגָה, בְּכִמָּה יִרְדַּ עֲרֻכוּ בְּגִלְל נֹזֶק
8 הָעֵרוּגָה, וּבִאֻפֹּן זֶה הוּא מִשְׁלֵם פְּחוֹת, מֵאֲחֵר שְׂבִקְנִיתָ בֵּית סָאָה אִין עֲרֻכָּה
9 נִפְחוֹת הִרְבָּה אִם חִסְרָה בָּהּ רַק עֵרוּגָה אַחַת:
10 מִבְּרִית הַגְּמָרָא: מְנָא הֵי שְׂכָר הִיא הוֹשֻׁמָּא. אֲמַר רַב מִתְּנֵי, דְּאֲמַר
11 קְרָא (שְׂמוֹת כֹּד ד') לִגְבֵּי נֹזֶק שְׂל אֲכִילַת בַּהֲמָה בְּשִׂדָּה, 'וְכַעַר בְּשִׂדָּה אַחֶר',
12 מִלְּמַד שְׂשִׁמְיוֹן אֶת הַנֹּזֶק עַל גַּב – אֲגַב שְׂדָה אַחֶר, וְלֹא לְפִי נֹזֶקָה שְׂל אוֹתָהּ
13 עֵרוּגָה שְׂאֻכְלָתָה לְבִדָּה. שׁוֹאֲלָתָה הַגְּמָרָא: הֵיא 'וְכַעַר בְּשִׂדָּה אַחֶר' מְכַעַר
14 לִיָּה 'לְאֻפְקִי' – לְמַעַט בַּהֲמָה שְׂהִזִּיקָה בְּאֲכִילָתָהּ וְ–'שִׁן' אוֹ אֲגַב הִילוּכָה
15 וְ–'רִגְלִי' בְּרִשְׁוֹת הָרִבִּים שְׂפִטְרָה, וְאִין נִיתוֹן לְדִרוּשׁ גַּם דְּרִשָּׁה זֹו. מֵיִישֻׁבַּת
16 הַגְּמָרָא: אִם כֵּן שְׂלָא בֵּא הַפְּסוֹק לְלַמֵּד אִלָּא לְאוֹתָהּ דְּרִשָּׁה, לְכַתּוּב רַחֲמֵנָא
17 'וְכַעַר בְּשִׂדָּה חֲבִירוֹ', אִי נִמְי' וְכַעַר שְׂדָה אַחֶר, מֵאִי – לְמָה כְּתִבָּה וְכַעַר
18 בְּשִׂדָּה אַחֶר, הִיָּי זֶה בֵּא לְלַמֵּד שְׂשִׁמְיוֹן אֶת הַנֹּזֶק עַל גַּב שְׂדָה אַחֶר. שׁוֹאֲלָתָה
19 הַגְּמָרָא: וְאִי־מָא בּוֹלִיָּה לְהֵיָּי הוּא דְּאֵתָא – וְשִׂמָּא נִאֲמַר שְׂכָל הַפְּסוֹק בֵּא
20 לְלַמֵּד רַק זֹאת, וְלֹא לְפִטּוֹר נֹזִקִים אֱלוּ בְּרִשְׁוֹת הָרִבִּים, וְאִם כֵּן 'לְאֻפְקִי' –
21 לְהוֹצִיא וּלְפִטּוֹר נֹזִקִים אֱלוּ בְּרִשְׁוֹת הָרִבִּים מְנַלְן – מֵהִיָּיִכֵן נִלְמַד. מֵיִישֻׁבַּת
22 הַגְּמָרָא: אִם כֵּן שְׂלָא בֵּא הַכְּתוּב אִלָּא לְלַמֵּד שְׂהוֹשֻׁמָּא אֲגַב שִׂדָּה אַחֶר,
23 לְכַתְּבִיהָ רַחֲמֵנָא – שְׂהִתּוֹרָה תְּכַתּוּב פְּסוֹק זֶה גַּב־י – אֲצֵל דִּין הַתְּשַׁלּוּמִּין
24 דְּלֹהֵן בְּפִסּוֹק, שְׂכָר תֹּאמַר הַתּוֹרָה, 'מִי־יִטֵּב שְׂדָהוּ וְיִמִּיִּטֵּב בְּרָמּוֹ' יִשְׁלֵם
25 בְּשִׂדָּה אַחֶר, שִׂישְׁלֵם מִזְּהוּטוֹ בְּנִכְסָיו עֲבוּר הַנֹּזֶק לְפִי עֲרֻכוּ לְעוֹמֶת שִׂדָּה
26 אַחֶר, לְמָה לִי דְּכַתְּבִיהָ רַחֲמֵנָא דִּין זֶה שְׂל הוֹשֻׁמָּא גַּב־י – אֲצֵל 'וְכַעַר' שְׂעוּסָק
27 בְּתִיאוֹר הַנֹּזֶק עֲצָמּוֹ, שְׂעָמֵק מִיָּתָה שִׂישׁ לְלַמֵּד מִהַפְּסוֹק תְּרִיָּה, הָאֲחֵר שְׂפִטּוֹר
28 בְּרִשְׁוֹת הָרִבִּים וְלִכְן נִכְתַּב 'שִׂדָּה אַחֶר' כֵּאֵן וְלֹא לְהֵלֵן בְּתוֹךְ עֵנִין הַתְּשַׁלּוּמִּין,
29 וְהִשְׁנִי שְׂהוֹשֻׁמָּא נַעֲשִׂית אֲגַב שִׂדָּה אַחֶר וְלִכְן נִאֲמַר 'בְּשִׂדָּה אַחֶר' וְלֹא
30 'בְּשִׂדָּה חֲבִירוֹ' אוֹ 'שִׂדָּה אַחֶר'.
31 הַגְּמָרָא דְּנָה כִּיצַד הִיא שׁוּמָא זֹו. מִבְּרִית הַגְּמָרָא: הִיָּב 'שְׂיִמְיוֹן' – כִּיצַד
32 שְׂמִים דְּנָה אוֹתָהּ בֵּית סָאָה שְׂבַמְשֻׁנָּה, שְׂבָה מַחֲשָׁבִים אֶת נֹזֶק הָעֵרוּגָה.
33 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחְלוקָת דְּבַר: אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַחֲמֵינָא, שְׂמִים אֶת בֵּית
34 הַסָּאָה לְפִי עֲרֻכוּ כְּשִׂהוּא בְּשִׂישִׁים סָאִין, שְׂאֵם יִשְׁמוּ בֵּית סָאָה לְעֲצָמּוֹ,
35 יִפְסִיד הַמְּזִיק, מִשּׁוּם שְׂבִית סָאָה הוּא שְׂטַח מוּעֵט וְאִינוּ מִצּוֹי לְהַמְכֵּר,
36 וְלַעֲנִיִּים שְׂאִין יָדָם מִשְׁגַּת לְקִרְקַע גְּדוּלָּה הוּא נִמְכֵּר בִּיּוֹתֵר מַעֲרֻכוֹ. וְלִכְן אִין
37 לַחֲשַׁב כֵּן, אִלָּא יֵשׁ לַחֲשַׁב מַחִיר קִרְקַע גְּדוּלָּה שְׂל שִׂישִׁים סָאִים, וְלַחֲלֵק אֶת
38 מַחִירָה לְשִׂישִׁים כְּדִי לְדַעַת אֶת מַחִירָה שְׂל סָאָה, וְשׁוּב יֵשׁ לַחֲשַׁב כְּמָה יוֹרֵד
39 מִמַּחִיר זֶה בְּנֹזֶק הָעֵרוּגָה. רַבִּי יִנְאִי אֲמַר, מַחֲשָׁבִים תִּרְקֹב – חֲצִי סָאָה,
40 בְּשִׂישִׁים תִּרְקֹבִים, דְּהִיָּינוּ בְּשִׁלּוּשִׁים סָאִים, שְׂאִין מִשְׁעָרִים בְּשִׂישִׁים סָאִים,
41 שְׂהִיא שִׂדָּה גְּדוּלָּה מְדִי מְכַרִּי שִׂיקְנָה אוֹתָהּ אֲדָם בִּינוּנִי וְקִטְנָה מְדִי בְּשִׁבִּיל
42 הַמְּשׁוּפַע בְּנִכְסִים, וְלִכְן אִין קוֹנִים מִצּוּיִים לָהּ וְעֲרֻכָּה נִמּוּךְ וְאִם יִחֲשְׁבוּ בָּהּ
43 יִפְסִיד הַנִּזְק, אִלָּא מַחֲשָׁבִים סָאָה בְּשִׁלּוּשִׁים סָאִים שְׂהוּוּ גוּדֵל שִׂדָּה לְאֹדָם
44 בִּינוּנִי. תְּקִינָה אֲמַר, מַחֲשָׁבִים קָלָח שְׂאֻכְלָה, דְּהִיָּינוּ אֶת הָעֵרוּגָה, בְּשִׂישִׁים
45 קָלָחִים כְּמוֹתָהּ, מִמָּה עֵרֶךְ הַנֹּזֶק בְּשִׂטַח הַגְּדוּל מִמֶּנּוּ פִי שִׂישִׁים. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא
46 מִבְּרִיתָא: מִיָּתִיבִי, אֲכִילָה קָב אוֹ קְבִיִּים, אִין אוֹמְרִים תְּשַׁלֵּם דְּמִיתָן לְפִי
47 עֵרֶךְ שְׂל קָב אוֹ קְבִיִּים בְּשׁוֹק, אִלָּא רֹאִין אוֹתָהּ – אֶת הָעֵרוּגָה, כְּאִילוֹ הִיא
48 עֵרוּגָה קְטַנָּה וְיִשְׁעָרִים אוֹתָהּ. מֵאִי לֹא – הָאֵם אִין הַכוּנָה שְׂמִשְׁעָרִים
49 אוֹתָהּ בְּפִנֵּי עֲצָמָה וְלֹא אֲגַב כְּמוֹת גְּדוּלָּה יוֹתֵר, וְקִשָּׁה עַל כָּל הַדְּעוֹת
50 הָאֲמוּרוֹת שְׂשִׁמְיוֹן בְּשִׂישִׁים. דּוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא, הַכוּנָה שְׂמִשְׁעָרִים אוֹתָהּ
51 בְּשִׂישִׁים כֹּאחַת מִהַדְּעוֹת הַנּוֹכְרוֹת.
52 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דִּינִים נוֹסְפִים בְּשׁוּמָא זֹו: תִּנּוּ רַבְּנֵן, אִם אַכְלָה קָב אוֹ בֵּית
53 כּוֹר, אִין שְׂמִין אֶת שׁוֹי הַקָּב שְׂאֻכְלָה, מְכַעַר שְׂבִיכָה הוּא מִשְׁפִּיחוֹ – גּוֹרֵם לוֹ

54 לְהַרְחִיק, וְלֹא שְׂמִים אֶת שׁוֹי בֵּית כּוֹר שְׂאֻכְלָה, מְכַעַר שְׂבִיכָה – גּוֹרֵם לוֹ
55 לְהַפְסִיד. מִבְּרִית הַגְּמָרָא: מֵאִי קְאָמַר – מִהִי כּוֹנֶת הַבְּרִיתָא, אֲמַר רַב
56 פֶּפְאָה, הִיָּב קְאָמַר, אִין שְׂמִין קָב שְׂאֻכְלָה מִה שׁוֹי וְתוֹךְ כְּמוֹת שְׂל שִׂישִׁים
57 קְבִיִּים – שְׂאִין מַחֲשָׁבִים כְּמָה עֵרֶךְ שִׂישִׁים קְבִים וְיִשְׁלֵם אֶחָד חֲלָקִי שִׂישִׁים
58 מִמֶּנּוּ, מְכַעַר שְׂמִישְׁבִּית – מְרוּיַח הַמְּזִיק שְׂמִשְׁלֵם רַק מַעֲט, כִּי כְּמוֹת שְׂל שִׂישִׁים
59 קְבִים אִינָּה נִמְכֶּרֶת, שְׂהִיא גְּדוּלָּה מְדִי בְּשִׁבִּיל עֲנִי וּמוּעֵט מְדִי בְּשִׁבִּיל אֲדָם
60 בִּינוּנִי וְכָל שְׂכָן אֲדָם עֲשִׂיר, וְעַל כֵּן מַחִירָה נִמּוּךְ וְחִישׁוּב הַנֹּזֶק הִיָּה מוּעֵט.
61 וְעוֹד, שְׂאִין חֲסֵרוֹן שְׂל קָב נִיכֵר בְּכְמוֹת שִׂישִׁים קְבִים. אִלָּא שְׂמִים קָב בְּסָאָה,
62 וְסָאָה בְּשִׂישִׁים סָאִים, וְכָךְ יִשְׁלֵם. וְכֵן לֹא שְׂמִים כּוֹר שְׂאֻכְלָה מִה שׁוֹי
63 בְּשִׂישִׁים כּוֹרִין, מְכַעַר שְׂפִיגָם – מַפְסִיד הַמְּזִיק שְׂמִשְׁלֵם הִרְבָּה, שְׂאֵדָם
64 הַמְּשׁוּפַע בְּנִכְסִים וְרִצָּה קִרְקַע גְּדוּלָּה שְׂל שִׂישִׁים כּוֹר מוֹכֵן לְשֵׁלֶם עֲלֶיהָ
65 יוֹתֵר מַעֲרֻכָּה, וְעַל כֵּן מַחִיר הַכּוֹר הִיָּה יָקָר יוֹתֵר. וְעוֹד, שְׂחֲסֵרוֹן שְׂל כּוֹר
66 בְּשִׂטַח שְׂל שִׂישִׁים כּוֹרִים הוּא נִיכֵר מֵאֹד. וְעַל כֵּן בִּאֻפֹּן שְׂאֻכְלָה כּוֹר שְׂמִים
67 כָּל סָאָה מִמָּה שְׂאֻכְלָה בְּשִׂישִׁים סָאִים, וְכָךְ יִשְׁלֵם.
68 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּחִיָּה לְבִיאוֹר זֶה: מִתְּקִיף לָהּ רַב הוֹנָא בְּרַחֲמֵינָא, הֵיא –
69 מִה שְׂנִאֲמַר בְּבִרְיָתָא 'וְלֹא בֵּית כּוֹר', וְלֹא כּוֹר' מְכַעַר לִיָּה – צְרִיכָה הִיָּה
70 לוֹמַר, כְּפִי שְׂאֲמַרָה מִתְּחִילָה 'אִין שְׂמִים קָב' וְלֹא אֲמַרָה 'בֵּית קָב'. הַגְּמָרָא
71 מְבִיאָה פִּירוּשׁ אַחֶר: אִלָּא אֲמַר רַב הוֹנָא בְּרַחֲמֵינָא דְּרַב אֶתָּא בְּרִיָּה
72 דְּרַב אִיקָא, הִיָּב קְתַנִּי, אִין שְׂמִין קָב שְׂאֻכְלָה בְּפִנֵּי עֲצָמּוֹ, כְּמָה שׁוֹי בְּשׁוֹק,
73 מְכַעַר שְׂמִישְׁבִּית – שְׂמִירוּיַח הַנִּזְק מִפְּסִיד הַמְּזִיק, שְׂעֲרֻכוּ רַב מֵאִילוּ נִישׁוּם
74 אֲגַב שְׂטַח גְּדוּל גוֹרֵל יוֹתֵר, וְלֹא שְׂמִים קָב זֶה בְּשִׂטַח גְּדוּל שְׂל בֵּית כּוֹר כְּמָה שׁוֹי
75 מִתּוֹךְ בֵּית כּוֹר, מְכַעַר שְׂפִיגָם – מַפְסִיד הַנִּזְק מְרוּיַח הַמְּזִיק, שְׂעֲרֻכוּ אִינוּ
76 כְּלוּם, שְׂאִין קִרְחָת שְׂל קָב נִיכֶרֶת בְּשִׂטַח גְּדוּל כּוֹר, אִלָּא שְׂמִים בְּשִׂישִׁים.
77 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשָׂה בְּעֵנִין זֶה: הָהוּא נִבְרָא דִּקֵּין קִשְׁבָּא מַחְבְּרִיה – שְׂקִצָּךְ
78 דְּקָל שְׂל חֲבִירוֹ, אֶתָּא – בֵּא הַנִּזְק לְקַמֵּיהָ דְּרִישׁ גְּלוּתָא – לְפָנֵי רֹאשׁ גְּלוּתָא
79 וְ– רֹאשׁ הַגְּלוּלָה, הַמְּמוּנָה עַל הַיְּהוּדִים, אֲמַר לִיָּה רִישׁ גְּלוּתָא, לְדִידִי חֲזִי לִי
80 – אִנִּי רֵאִיתִיו אֶת אוֹתוֹ דְּקָל, וְתִלְתָּא תִּלְתָּא בְּקִינָא הוּוּ קִינִי – הִיוּ שֵׁם
81 שְׁלוֹשָׁה דְּקָלִים יַחֲדִי, וְתוּוּ שׁוּוּ – וְשׁוּוּ שְׁלֹשְׁתָם יַחַד הִיָּה מֵאָה זִוּוּ, עַל כֵּן
82 יוֹלַב לִיָּה – לָךְ וְתוּן לוֹ תִּלְתִּין וְתִלְתָּא וְתִלְתָּא – שְׁלוֹשִׁים וְשְׁלוֹשָׁה זִוּוּם
83 וְשִׁישִׁים. אֲמַר אוֹתוֹ מְזִיק, גַּב־י רִישׁ גְּלוּתָא דְּרִישׁ דְּרִישׁ דְּפִרְסָאָה לְמָה לִי –
84 מָה לִי לְלַכֵּת אֲצֵל רִישׁ גְּלוּתָא הָדָן דִּינֵם שְׂל פְּרִסִּים, שְׂאִינוּ דִּין תּוֹרָה. אֶתָּא
85 לְקַמֵּיהָ – בֵּא לְפָנֵינוּ דְּרַב נְחֻמִּי, אֲמַר לִיָּה רַב נַחְמָן שִׂישׁוּם אֶת שׁוֹי הַדְּקָל
86 מִה עֲרֻכוּ כְּשִׂהוּא בְּשִׂישִׁים דְּקָלִים, וְכָךְ יִשְׁלֵם. אֲמַר לִיָּה רַבָּא לְרַב נַחְמָן, אִם
87 אֲמַרְוּ בְּנִזְקֵי מְמוּנָה, דְּהִיָּינוּ כְּשִׂמְמוֹנוּ הוּיָק, כְּגוֹן בְּהַמְתוֹ, שְׂמִיקִלִּים וְשִׂמִּים
88 אֶת נֹזֶק בְּשִׂישִׁים, הָאֵם יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִזֶּה שִׂאֲמַרְוּ וּיקִילוּ כֵּן גַּם בְּנִזְקֵי גּוֹפּוֹ,
89 דְּהִיָּינוּ כְּשִׂהוּק בְּעֲצָמוּ בִּידֵי. אֲמַר לִיָּה אֲבִי לְרַבָּא, בְּנִזְקֵי גּוֹפּוֹ שְׂאֲמַרְתָּ
90 שְׂשִׂמָא בְּהֵם אִין מְקִילִים לְשׁוּם בְּשִׂישִׁים, מֵאִי דְּעִתִּיךְ – מֵהִיָּיִכֵן לְמַדַּת לוֹמַר
91 זֹאת, דְּתִנְיָא, תְּמַכְבִּיר – הַמַּשְׁחִית וּמַכְלָה בְּרָמּוֹ שְׂל חֲבִירוֹ כְּשִׂפִּירוֹתָיו עֲדִין
92 כְּמִדָּר וְאִינוּם גְּמוּרִים, רֹאִין אוֹתוֹ – אֶת מִה שְׂהוּיָק בְּמָה הִיָּתָה יָפָה – שׁוּה
93 קוֹדֵם לָבֵן – לְפָנֵי שְׂהוּיָק, וְכִמָּה הִיא יָפָה עֲתָה לְאַחֶר מְכַאֵן – לְאַחֶר
94 שְׂהוּיָק, עַד כֵּאֵן דְּבִרִי הַבְּרִיתָא. וְאִילוּ שְׂשִׁמְיוֹן אֶת נֹזֶק בְּשִׂישִׁים לֹא קְתַנִּי
95 בְּבִרְיָתָא, וּמִזֶּה רְצִית לְלַמֵּד שְׂאִין קוֹלָא זֹו בְּנִזְקֵי גּוֹפּוֹ. אֲמַנֵם קִשָּׁה, אֲמַנֵם גַּב־י
96 בְּקִשְׁתּוֹ נִמְי' מִי לֹא תִנְיָא כִּי הֵיא גּוֹנָא – הָאֵם לֹא שְׁנִינוּ גַם לִגְבֵּי בַּהֲמָה
97 בְּרִיתָא שְׂמַדְבֶּרֶת בִּאֻפֹּן זֶה שְׂבַהֲמָה הוּיָקָה וְלֹא נִאֲמַר בָּהּ שְׂשִׁמְיוֹן בְּשִׂישִׁים,
98 דְּתִנְיָא, בַּהֲמָה שְׂקִמְיָה – חֲתֻכָּה וְכִילְתָּה נְטִיעָה – עֵץ צַעִיר, רַבִּי יוֹסִי אֲמַר,
99 גּוֹרִי גּוֹרִי – מִטְּלִי קִנְסוֹת שְׂפִירוֹשְׁלִים, וְהֵם חָנָן וְאֲדָמוֹן בֵּן אֲבִישִׁלּוֹם,
100 אוֹמְרִים, אִם הוּיָק נְטִיעָה בְּתִשְׁתָּה מִשְׁלֵם שְׁתִּי בְּקָה, וְאִם הִיא בְּתִשְׁתִּי
101 שְׁנִיָם מִשְׁלֵם אֲרִבְעָה בְּקָה. אֲכִילָה חֲזִיו – שְׂחַת, דְּהִיָּינוּ שְׂעָרִין לֹא צִמְחָה
102 דִּיה, רַבִּי יוֹסִי הִנְלִילִי אוֹמַר, נִדְוִן וְנַחֲשָׁב הַנֹּזֶק בְּשִׂישׁוּיִר שְׂבֹו – לְפִי מָה
103 שִׂיחִיהָ עֵרֶךְ מָה שְׂנִשְׂאָר בְּעֵרוּגָה בִּימֵי הַקְּצִיר יִשְׁעָרוּ כְּמָה הַפְּסִידוֹ שְׂהִיהָ
104 יִכּוֹל לְהוֹסִיף וּלְגוֹדֵל. וְנִחְבְּמִים אוֹמְרִים, רֹאִין אוֹתָהּ בְּמָה הִיָּתָה יָפָה וְשׁוּה
105 הַקִּרְקַע עִם הַשְׂחָת וְכִמָּה הִיא יָפָה וְשׁוּה עֲתָה לֹא הַשְׂחָת, וּמָה שְׂנַתְמַעֲטוּ
106 דְּמִיָּה מִשְׁלֵם.

1 ואם אִכְלָה ענבים כשהם סָמְדִּר – דקים בתחילת גידולם מיד לאחר שפרחו,
2 רַבִּי יְהוֹשֻעַ אָמַר, רֹאשׁוֹן וּמַדְמִים אוֹתָן בְּאֵילוֹ הֵן עֲנָבִים גְּדוּלוֹת שְׁעוּמָדוֹת
3 לִיבְצָר, וכפי ערך ענבים גדולים כן משלם. וְחֻכְמִים אֲמָרִים, רֹאשׁוֹן בְּמָה
4 הֵיחָה יָפָה הַקֶּרֶק עִם הָעֲנָבִים וּבְמָה הִיא יָפָה עֵתָה בְּלַעֲדֵיהֶם, וּמָה
5 שֶׁנִּמְנָעוּט דְּמָה מִשְׁלָם, וְיִשׁוּבֵהּ זֶה הוּא לְקוּלָא לְמוֹזֵק, שֶׁמִּשְׁלָם פְּחוּת. רַבִּי
6 שְׁמֵעוֹן בֶּן יְהוּדָה אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמֵעוֹן, בְּמָה דְּבָרִים אֲמָרִים שֶׁשִּׁמִּים
7 אֶת הַנוֹק אֲגַב הַקֶּרֶק וּמִשְׁלָם לָפִי כְּמָה שֶׁנִּפְתַּח הַקֶּרֶק בְּדַמְיָה, בְּזִמְן
8 שְׁאִכְלָה לִּלְבִּי נִפְגִּים וְיַחְוָרִי תֵּאָנִים – אֲשַׁכּוּלוֹת הַגִּפְנִים וְהַתָּאֲנִים הַנֶּרָאִים
9 בַּעַת הַחֲנֻטָּה אוֹלָם אֵינִם נִיכְרִים שְׁעֵדִין לֹא פָּרְחוּ, אֲכָל אִכְלָה תֵּאָנִים
10 בְּדוּתָם פְּגִים אוֹ עֲנָבִים בְּדוּתָם בּוֹסֵר וְהֵם בְּגֹדֶל פֹּל הַלֵּב וְנִחְשָׁבִים
11 כַּפִּירוֹת גִּמּוּרִים, רֹאשׁוֹן וּמַדְמִים אוֹתָן בְּאֵילוֹ הֵם עֲנָבִים הָעוּמָדוֹת לִיבְצָר,
12 וְכֵן רֹאשׁוֹן אֶת הַפְּגִים בְּאֵילוֹ הֵם תֵּאָנִים גִּמּוּרִים, וּמִחְשָׁבִים אֶת הַהִפְסָד לָפִי
13 מִחִיר הָעֲנָבִים וְהַתָּאֲנִים הַגִּמּוּרִים. קָתְנִי מִיָּתָה – עַל כָּל פְּגִים נֹאמַר
14 בְּבִרְיִיתָא וְחֻכְמִים אֲמָרִים רֹאשׁוֹן אוֹתָן בְּמָה הֵיחָה יָפָה וּבְמָה הִיא יָפָה,
15 וְלֹא קָתְנִי שְׁשִׁמִּים בְּשִׁשִּׁים, וְאִף שֶׁמְדוּבָר עַל נֹזֵק בְּהַמְתּוֹ שׁוּדָאִי נִישְׁמִים
16 בְּשִׁשִּׁים, אֲלֵא מָאִי אֵית לָךְ לְמִימָר שֶׁאִף שִׁלָּא נֹאמַר כֵּן. שְׁמִים בְּשִׁשִּׁים,
17 הֵבָא נִמְי בְּנוֹזֵק גּוֹפ, בְּהֵם מְדוּבָר בְּבִרְיִיתָא דְּלַעֲלִי, יֵשׁ לֹמַר שֶׁהֵם נִישְׁמִים
18 בְּשִׁשִּׁים אִף שִׁלָּא נֹזֵק כֵּן.

19 אֲבִי מִבֵּיא אֶת הַדְּעוֹת אוֹדוֹת חִישׁוּב מַה שֶׁאִכְלָה בְּמִשׁוּרֵי שְׁבוּ: אֲמַר אֲבִי,
20 רַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי וְרַבִּי יִשְׁמַעְעָל אָמְרוּ דְּבַר אַחֵר. רַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי הָא
21 דְּאֲמָרָן – מַה שֶׁהוּבָא לַעֲלִי (בַּהּ) מִשְׁמֹ, שְׁנִידוֹן הַחוּצוֹ בְּמִשְׁשׁוּרֵי שְׁבוּ. רַבִּי
22 יִשְׁמַעְעָל, דְּתֵנָּא, נֹאמַר בְּתוֹרָה (שְׁמוֹת כ"ד) לִגְבִי מִי שֶׁהִזִּיקָה בְּהַמְתּוֹ מִמּוֹן
23 שֶׁל אַחֵר, מִיִּטְבַּ שְׁדָּהוּ וּמִיִּטְבַּ בְּרָמּוּ וְשִׁלָּם, וְהִינֵנוּ מִיִּטְבַּ שְׁדָּהוּ שֶׁל נִיזָק
24 וּמִיִּטְבַּ בְּרָמּוּ שֶׁל נִיזָק, וְכֹאשֶׁר יוֹבֵא, דְּבַרִּי רַבִּי יִשְׁמַעְעָל. רַבִּי עֲקִיבָא
25 אָמַר, לֹא בָּא הַבְּתוּב לִזְה אֲלָא בֹא לְלַמֵּד שִׁישׁ לְגִבּוֹת לְנִיזָקִין אֶת מַה
26 שֶׁשִּׁמּוּ וְהִטִּילוּ עַל הַמּוֹזֵק לְשַׁלֵּם. מִן הַקֶּרֶק הַעֲדִידִית שִׁישׁ לוֹ לָפִי אוֹתוֹ שׁוּי,
27 וְכָל וְחוֹמֶר לְהַקְדִּישׁ שְׁגוּבָה מִן הַעִידִית. וּבִפְשֻׁטוֹת הַכוּנוּהַ בְּדַרְבֵּי רַבִּי
28 יִשְׁמַעְעָל שִׁישְׁלָם שׁוּי שֶׁל עֵרוּגָה שְׁמִינָה אִף שֶׁאִכְלָה רַק כְּחוֹשֶׁה, וְהַתְּקַשְׁנוּ
29 בּוֹה לַעֲלִי (ו'): מְדוּעַ יִשְׁלָם יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִזִּיק, וְלֹא תֵּימָא כְּפִירוֹשׁוֹ שֶׁל רַב
30 אֲדִי בַר אֲבִי, דְּאֲמַר רַב אֲדִי בַר אֲבִי, שְׂרָבִי יִשְׁמַעְעָל דִּיבַר בְּגִזָּן
31 שְׁאִכְלָה עֲרוּגָה בֵּין הָעֲרוּגוֹת וְלֹא יִדְעִין אִי בְּחוֹשֶׁה הָוָא אוֹתָה עֵרוּגָה
32 אִי שְׁמִינָה הָוָא, דְּאֲמַר קוּם שְׁלָים – עֲמֹד וּשְׁלָם שׁוּי שֶׁל עֵרוּגָה שְׁמִינָה
33 בְּמִיטְבַּ דְּאִיכָּא הִשְׁתָּא – כְּפִי שׁוּי שֶׁל הָעֲרוּגוֹת הַשְּׁמִנּוֹת בְּשִׁדָּה עֵתָה, וְחוּ
34 כּוּנוֹת רַבִּי יִשְׁמַעְעָל מִיטְבַּ שְׁדָּהוּ שֶׁל נִיזָק כְּפִי הַמִּיטְבַּ בְּעֵרוּגוֹת הָאֲחֵרוֹת
35 עֵתָה, דְּהֵכִי לֹא אֲמָרִין – שְׁאִין לֹמַר כֵּן, וּמָאִי מַעְמָא נִדְחִים דְּבִרְיוֹ שֶׁאֲמַר
36 שֶׁמִּסְפֵּק יִשְׁלָם שְׁמִינָה, מִשּׁוּם שֶׁהִלְכָה הִיא בִּסְפֵּק מִמּוֹן שֶׁהַמּוֹצִיא מִתְּכִירָו,
37 דְּהִינּוּ שְׁמִי שְׁבֹא לְהַבּוֹעַ מִמּוֹן מִחְבְּרוֹ, עָלְיוֹ חוֹבַת הָרִאָה לְהוֹכִיחַ דְּבִרְיוֹ,
38 וְאִם לֹא יוֹכִיחַ אִין חֲבֵרוֹ מִחוּיִיב לַתֵּל לוֹ דְּבַר. אֲלָא כּוּנוֹת רַבִּי יִשְׁמַעְעָל
39 שִׁישְׁלָם בְּמִיטְבַּ דְּלִקְמִיָּה – שִׁיגִיעַ אַחֵר כֵּן, וּמָאִי נִיחָו – וּמָהוּ מִיטְבַּ זֶה, בִּי
40 הָיָא דְּסָלִיק – כְּפִי מַה שִׁיעִלָה בְּעֵרוּגוֹת בִּימוֹת הַקְּצִיר, שֶׁלִּפִּי זֶה אֲנִי יוֹדְעִים
41 כְּמָה הִיא צָרִיק לְגֹדֶל כָּאֵן לֹלִי אִכְלָה, וּסְכּוּם זֶה הַפְּסִידוֹ וְעָלְיוֹ לְשַׁלְמוֹ. הִרִי
42 שֶׁאִף רַבִּי יִשְׁמַעְעָל סִבַּר כְּרִבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי שְׁשִׁמִּים לָפִי הַמִּשְׁשׁוּרֵי שְׁבוּ.

43 הַגִּמְרָא מִמְּשִׁיכָה לְבֹאֵר אֶת הַבְּרִייתָא: אֲמַר מַר, רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן יְהוּדָה
44 אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמֵעוֹן, בְּמָה דְּבָרִים אֲמָרִים בְּזִמְן שְׁאִכְלָה לִּלְבִּי נִפְגִּים
45 וְיַחְוָרִי תֵּאָנִים. מִדִּיִּיקָתָה הַגִּמְרָא: דְּוֹקָא אִם אִכְלָה לִּלְבִּי גִפְנִים וְיַחְוָרִי תֵּאָנִים
46 שְׁעֵדִין לֹא פָּרְחוּ, בּוֹה הִדִּין שֶׁמִּחְשָׁבִים אֶת הַנוֹק כְּפִי שׁוּיִים אֲגַב הַקֶּרֶק, הָא
47 אִכְלָה סָמְדִּר, שֶׁהֵם הָעֲנָבִים מִיד אַחֵר שֶׁפָּרְחוּ, בּוֹה הִדִּין שְׁרֹאשֵׁין וּמִחְשָׁבִים
48 אוֹתָן בְּאֵילוֹ הֵם עֲנָבִים עוּמָדוֹת לִיבְצָר, הָא אִם אִכְלָה סָמְדִּר שֶׁהֵם הָעֲנָבִים
49 אֲבֵל אִכְלָה פְּגִים אוֹ בּוֹסֵר רֹאשׁוֹן אוֹתָן בְּאֵילוֹ עֲנָבִים עוּמָדוֹת לִיבְצָר, וְיֵשׁ
50 לְדִיִּיק שֶׁדְּוֹקָא בִּאִכְלָה פְּגִים אוֹ בּוֹסֵר שֶׁהֵם כַּפִּירוֹת גִּמּוּרִים, הוּא דְּרֹאשֵׁין
51 אוֹתָן בְּאֵילוֹ הֵם עֲנָבִים עוּמָדוֹת לִיבְצָר, הָא אִם אִכְלָה סָמְדִּר שֶׁהֵם הָעֲנָבִים
52 מִיד אַחֵר שֶׁפָּרְחוּ, הִדִּין הוּא שְׁרֹאשֵׁין אוֹתָן בְּמָה הִיא – הַשְּׁדָּה יָפָה עֵתָה אַחֵר
53 שֶׁאִכְלָתָם, וּבְמָה הֵיחָה יָפָה קוּדָם לָכֵן, וְיִשְׁלָם אֶת הַהִפְשָׁר, וְסוֹתוּרִים דְּבִרְיוֹ
54 שֶׁל רַבִּי שְׁמֵעוֹן דְּבִירוֹ שֶׁל סָמְדִּר, הָאִם דִּינוֹ כְּלוּלִיב גִּפְנִים אוֹ כְּבוֹסֵר. מִשִּׁיבָה
55 הַגִּמְרָא: אֲמַר רַבִּינָא, בְּרוּךְ יְהִי – יֵשׁ לַחֲקֹן אֶת הַבְּרִייתָא וְלַהוֹסִיף סָמְדִּר
56 בְּדַבְרִיָּה, וְכֵן יֵשׁ לְשִׁנּוֹת, בְּמָה דְּבָרִים אֲמָרִים בְּזִמְן שְׁאִכְלָה לִּלְבִּי נִפְגִּים
57 וְיַחְוָרִי תֵּאָנִים, אֲכָל אִכְלָה סָמְדִּר פְּגִין אוֹ בּוֹסֵר רֹאשֵׁין אוֹתָן בְּאֵילוֹ עֲנָבִים

58 עוּמָדוֹת לִיבְצָר, וְעֵתָה לֹא קִשָּׁה דְּבַר, כִּי דִין סָמְדִּר דִּין פְּגִים וּבוֹסֵר.
59 שׁוֹאֵל הַגִּמְרָא: אִי הֵכִי שֶׁלְּדַעַת רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן יְהוּדָה דִּין סָמְדִּר שְׁרֹאשִׁים
60 אוֹתָם כְּעֲנָבִים הָעוּמָדוֹת לְהַבְצֵר, רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן יְהוּדָה הִינֵנוּ רַבִּי יְהוֹשֻעַ
61 שֶׁאֲמַר דִּין זֶה בְּבִרְיִיתָא עַל סָמְדִּר, וְאֵילוֹ בְּבִרְיִיתָא נִרְאָה שְׂרָבִי שְׁמֵעוֹן בֶּן
62 יְהוּדָה חוֹלֵק עַל רַבִּי יְהוֹשֻעַ. מִיִּישְׁבַת הַגִּמְרָא: אִף שֶׁשְּׁנִינֵים סוֹבְרִים שְׁרֹאשִׁים
63 אוֹתָם כְּעֲנָבִים הָעוּמָדוֹת לְהַבְצֵר, מְכַל מְקוֹם אִיכָּא בִּינְיָיָהוּ – יֵשׁ הַבְּדֵל
64 בִּינְיָיָה לְגַבִּי בְּחֹשׁ גּוֹפְנָא – מַה שֶׁמְכַחֲשִׁים וּמַחֲלִישִׁים הָעֲנָבִים אֶת הַגִּפֵּן,
65 שֶׁאִם לֹא הִיתָה אוֹכֵלָת אֶת הָעֲנָבִים וְהִיוּ נֹתָרִים עַל הַגִּפֵּן עַד הַבְּצִיר, אִף
66 שְׁהִיוּ גְּדִלִים וְעֵרְכָם הִיָּה רַב יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר כִּשְׁאִכְלָתָם, מְכַל מְקוֹם עֵרֶךְ הַגִּפֵּן
67 הִיָּה יוֹדֵר מִפְּנֵי שֶׁהָעֲנָבִים יוֹנְקִים מִלְּחֻלְחוּתָהּ, וְנַחֲלָקוּ רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן יְהוּדָה
68 וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ הָאֵם מִנְכִּים מִעֵרֶךְ הָעֲנָבִים הָעוּמָדוֹת לְהַבְצֵר אֶת פְּחוּת הַגִּפֵּן
69 שֶׁנִּמְנָע מִהִנְזִק עַל יְדֵי אִכְלָיָהּ, וְלֹא כְּסִינִי – אִין הַדְּבַר מְבוֹרֵר מִי מִהֵם
70 סוֹבֵר שֶׁמִּנְכִּים וּמִי מִהֵם סוֹבֵר שְׁאִין מִנְכִּים. אֲבִי אָמַר, כְּסִינִי וּמִסִּינִי –
71 הַדְּבַר מְבוֹרֵר גַּם מְבוֹרֵר, שְׁהִי מֵאֵן תֵּנָּא דְּחִיִּישׁ לְבַחֲשׁ גּוֹפְנָא – מִיָּהוּ הַתָּנָא
72 הַסּוֹבֵר שִׁישׁ לַחֲשֹׁב אֶת פְּחוּת הַגִּפֵּן, רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן יְהוּדָה הִיא, דְּתֵנָּא
73 בְּבִרְיִיתָא לְגַבִּי מִי שֶׁאֵנִם נִעְרָה, רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן יְהוּדָה אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי
74 שְׁמֵעוֹן בֶּן מְנַסֵּא, הָאֲזִנָּם אֶת הַנְּעִרָה, אֵינִי מִשְׁלָם לְאֲנוּסָה אֶת הַצֶּעֶר עַל
75 הָאֲנוּס, מִפְּנֵי שֶׁשׁוֹפָה לְהַצְמִיעַ תַּחַת בְּעֵלָה וְעֵתָה כִּשְׁבֹּא עֲלֶיהָ מִנֵּעַ מִמֶּנָּה
76 צֶעַר זֶה וְאִין עָלְיוֹ לְשַׁלְמוֹ. אָמְרוּ לוֹ, אֵינִי דּוֹקָה צֶעֶרָה שֶׁל נְבִעְלָתָה בְּרָצוֹן,
77 לְצֶעֶרָה שֶׁל נְבִעְלָתָה בְּאֲזִנָּם, וְלָכֵן עָלְיוֹ לְשַׁלֵּם אֶת הַצֶּעַר מִשּׁוּם שֶׁאִם הִיתָה
78 נִבְעֵלָתָה בְּרָצוֹן לֹא הִיתָה מִצְטַעֲרָה. וְלִמְדוֹ מִכָּאֵן שְׁדַעְתּוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן
79 יְהוּדָה הִיא שֶׁהוּא חוֹשֵׁשׁ לְכַחֵשׁ גּוֹפְנָא.

80 הַגִּמְרָא מִבֵּיאָה תָּנָא נֹסֵף הַסּוֹבֵר כֵּן: אֲמַר אֲבִי הֵנִי תֵּנָּא – אִלוֹ הַתָּנָאִים
81 שִׁיּוּבָאוֹ בְּהַמְשָׁךְ וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן יְהוּדָה, אָמְרוּ דְּבַר אַחֵר. רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּן
82 יְהוּדָה אָמַר אֶת הָא דְּאֲמָרָן – מַה שֶׁהִבְאֵנוּ מִשְׁמֹ, שֶׁאֲנוּס אֵינִי מִשְׁלָם צֶעַר
83 מִפְּנֵי שֶׁנִּמְנָע מִמֶּנָּה צֶעַר בְּעֵתִיד. הֵנִי תֵּנָּא – אִלוֹ הַתָּנָאִים שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁאִף הֵם
84 אֲמָרוּ כֵּן, מָאִי הִיא – מַה הֵם, הֵם אִלוֹ דְּתֵנָּא בְּבִרְיִיתָא לְגַבִּי חִיּוּבֵהּ שֶׁל מִי
85 שֶׁהִכָּה אִשָּׁה וְהִפִּיל אֶת עוֹבְרָה שְׁדִינוֹ שֶׁמִּשְׁלָם לְבַעַל דְּמִי וְלִדּוֹת, רַבִּי יוֹסִי
86 אָמַר, נָבִי – יֵשׁ לְנִכּוֹת מִהַתְּשִׁלוּמִים אֶת דְּמִי הַתֵּיָה – הַמִּיילִדָּת שֶׁהִיָּה לוֹ
87 לְבַעַל לְשַׁלֵּם אֵילוֹ לֹא הִיָּה מִכָּה אוֹתָהּ וְהִיָּה הָעוֹבֵר נוֹלֵד וּבְמַעֲשָׁהּ מִנֵּעַ
88 מִבְּהֵעַל הוֹצֵאָה זֶה. בֶּן עֲזַאי אָמַר, נָבִי – יֵשׁ לְנִכּוֹת מִהַתְּשִׁלוּמִים אֶת דְּמִי
89 הַמְּזוֹנּוֹת הַיְּתִירִים שֶׁהִיָּה לוֹ לְבַעַל לַתֵּל לְאִשָּׁה בִּימִים שֶׁהִיא מְקַשָּׁה לִילָד,
90 שְׁעֵתָה שֶׁהִכָּה אוֹתָהּ וְאֵינָה מְקַשָּׁה לִילָד מִנֵּעַ מִמֶּנּוּ הוֹצֵאָה אִלוֹ. וּמִכָּאֵן
91 שֶׁגַּם הֵם סוֹבְרִים שִׁישׁ לְנִכּוֹת מִתְּשִׁלוּמִי הַנוֹק אֶת הַהוֹצֵאָה שֶׁהִנּוֹק מִנֵּעַ
92 מִהִנְזִק.

93 הַגִּמְרָא מִפְּרִשְׁתָּהּ בְּמָה נַחֲלָקוּ רַבִּי יוֹסִי וְבֵן עֲזַאי: מֵאֵן דְּאֲמַר נָבִי – שֶׁמִּנְכָּה
94 דְּמִי הַתֵּיָה – הַמִּיילִדָּת, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁנָּבִי – שֶׁמִּנְכָּה אֶת דְּמִי הַמְּזוֹנּוֹת הַיְּתִירִים
95 שֶׁהִיָּה הַבְּעַל מִבֵּיא לְאִשָּׁה בִּימִים שֶׁהִיא מְקַשָּׁה לִילָד, וּמֵאֵן דְּאֲמַר נָבִי –
96 שֶׁמִּנְכָּה אֶת דְּמִי הַמְּזוֹנּוֹת הַיְּתִירִים, לְשִׁיטָתוֹ רַק אוֹתָם הוּא מִנְכָּה אֲכָל נָבִי
97 – לְנִכּוֹת אֶת דְּמִי הַתֵּיָה, לֹא, שְׁאִין מִנְכָּה אוֹתָם, מִשּׁוּם דְּאֲמַר לִיָּה הַבְּעַל
98 לְמוֹזֵק אֶתְתָּא יְרִידִי פְּקִיחָא הִיא – אֲשֵׁרִי פְּקִיחָתָהּ הִיא וְלֹא מְכַעֲיָא – וְאֵינָה
99 זְקוּקָה לְתֵיָה – לְמִיילִדָּת, וְלֹא מִנֵּעַת מִמֶּנּוּ הוֹצֵאָה דְּמִי מִיילִדָּת בְּמַעֲשֵׁךְ,
100 וְלָכֵן אִין לֹךְ לְנִכּוֹתָם מִתְּשִׁלוּמִי.

101 הַגִּמְרָא מִבֵּיאָה מַעֲשָׂה בְּעִנְיָנִי סוּגִייתָנָה: רַב פִּסְפָּא וְרַב הוּנָא בְּרִיָּה דְּרַב
102 יְהוֹשֻעַ עֲבֹד עוֹבְדָא – עָשׂוּ מַעֲשָׂה בְּנוֹתִיָּה – כְּדַעְתּוֹ דְּרַב נַחֲמָן שֶׁגַּם בְּנוֹקִי
103 גּוֹפִי שְׁמִים אֶת הַנוֹק בְּשִׁשִּׁים, שְׁבֹא לִידָם אֲדָם שֶׁהִזִּיק אֶת חֲבֵרוֹ וְשִׁמּוּ אֶת
104 נֹזֵק בְּשִׁשִּׁים, וְלֹא כְּרַבָּא שֶׁסִּבַּר שְׁאִין זֶה אִלָּא בְּנוֹקִי מִמּוֹנוֹ. נֹסֵחַ אַחֵר
105 בְּמַעֲשָׂה זֶה: לִישְׁנָא אַחֲרֵינָא – לְשׁוֹן אַחֲרֵיתָהּ, רַב פִּסְפָּא וְרַב הוּנָא בְּרִיָּה דְּרַב
106 יְהוֹשֻעַ שְׁמוֹ דְּקָלָא – דְּקַל שֶׁהִזִּיק אֲנִי בְּקִינָא דְּאֲרֵעָא – שְׁדָּה קִטְנָה, וְלֹא
107 כְּמוֹ שֶׁהוֹרָה רִישׁ גְּלוּתָא שִׁישׁ לְשׁוּמוֹ בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ. הַגִּמְרָא פּוֹסֶקֶת אֶת הַהִלְכָּה
108 בְּשׁוּמַת דְּקַל: וְהִלְכָּתָהּ בְּנוֹתִיָּה דְּרַב פִּסְפָּא וְרַב הוּנָא בְּרִיָּה דְּרַב יְהוֹשֻעַ
109 בְּדְקָלָא אַחֲרָמָהּ – בְּדִקְלָא אֲרָמִי שִׁישׁ לְשׁוּמוֹ אֲבִי שְׁדָּה אַחֵר, וְהִלְכָּתָהּ
110 בְּנוֹתִיָּה דְּרִישׁ בְּלוּתָהּ בְּדְקָלָא פְּרִסְכָּה – בְּדִקְלָא פְּרִסִּי, שֶׁהוּא חָשׁוּב מְאֹד,
111 שְׁשִׁמִּים אוֹתוֹ בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, וְלֹא אֲגַב הַשְּׁדָּה שֶׁהוּא בּוֹ.

112 הַגִּמְרָא מִבֵּיאָה מַעֲשָׂה שֶׁמִּמֶּנּוּ נִלְמָדִים דִּינֵי קְצִיצַת תְּמָרִים שֶׁאֵינִם גִּמּוּרִים:
113 אֲלִיעֶזֶר וְעִירָא – אֲלִיעֶזֶר הִקְטִין וְזֶה הִיָּה שְׁמוֹ וְכִינוּיוֹ

בבא קמא. פרק שישי – הכונס דף נט עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס

רעש"י

תוספות

אֶבְרָהָה סָמְדָר ר' ה'הוֹשֶׁעַ אוֹמֵר רֹאִין אוֹתוֹן כְּאִילוּן הֵן עֲנָבִים עוֹמְדוֹת לִיבְרָא. וְאִילוּן אִם נִתְקַלְקַל הַמְשִׁיירִת מִשְׁלֵם כְּעֲנָנִים הָעוֹמְדוֹת לִיבְרָא וְדוֹקָא בְּסֻמְדָר דְּעָנָבִים פְּעָמִים שְׁאֵלוּ מִתְקַלְקְלִים וְאֵלוּ נִיזוּלִים לְפִיכָר אֵין מִדְּנוּנִין בְּמִשְׁוִיר אֲבָל תְּבוּאָה רִגִּילָה לְהִתְקַלְקֵל כּוֹלָה יָחַד וּבְחִיזוּ מוֹדֵה ר'

1 **סִמְרָה**. עֲנִיִּים דָּקִין בַּהֲתַחֲלָתָן לְאַחַר שִׁפְרוֹן מִדֵּי: וְכִמְתָּ הִיא יָפָה. הַקֶּרֶקֶר
2 לִימְכֹר בְּשֵׂהִיא סְמוּד וְלִקְחֵל בָּא: בְּרָמָה. בְּנִישׁוּמִין אֲנִי קֶרֶקֶר: בְּיָמֵי שִׁמְכֵלָה
3 לִזְלִיבִי פְּנִינִים. הָאֲשׁוּבוֹת גִּרָאָה בַּחֲנִיטָה הַפְּנִים וְנִיכָר וְעֵינֵי לֹא פִרָח לְהִיחִית
4 הָעֲנִיִּים מְגוֹרִים הוּא לִזְלִיב וְכֵן יָחִיר בַּתָּאנִים: אֲכַל אֲכֵלָה פְּנִינִים. בַּתָּאנָה אִי בּוֹסֵר

וּבְהַבּוּאָה גְדוּלָּה כְּמוֹ סִמְדוֹר בְּעֵבְרִים יִסְבֹּר
בְּמִשְׁתִּיר שָׁבוּ אִי נִמִּי כְּהַבּוּאָה לֹא קִנְסוּ
כָּל כֶּךְ כְּמוֹ בְּעֵבְרִים וְלֹא יִהְיֶה בִּידוּחַ
בְּמִשְׁתִּירֵי שָׁבוּ לִרְבִּי יִהְיֶה וְנִרְאָה דֹּאעִ"ג
דְּאִמֶּר ר' יִהְיֶה שְׂוֹשֵׁן אוֹתָן כְּאִילוֹ
עוֹמְדוֹת לִיבִצֵּר מִ"מ שְׂמִין אוֹתָן אֲגַב קִרְקַע
דְּהֵא ר"ש נִמִּי קֶאָמֶר הִכִּי בְּפָגִים אִו בּוֹסֶר
וְעִ"כ אֲגַב קִרְקַע שְׂמִין אוֹתָן בִּין דְּרִירִכִּי
לְשֹׁדֶה וּבִפְרוֹת גְּמֻרִים דּוֹקֵא קֶאָמֶר רִבִּי
שְׁמַעוֹן דְּמִשְׁלֵם פְּרוֹת גְּמֻרִים בְּמִשְׁתַּנְתָּה
וּמֵא"י יִדוּחַ כִּי הֵיִאֵר דְּסִלְקִי. הֵכָא מִשְׁמַע
אֲסִבֶּר אֲבִי דְּפִלְגִי דְּנִידוּחַ
בְּמִשְׁתִּיר שָׁבוּ וְהִקְשָׁה רִית דְּבִרְשִׁי הִינְקִין
(גִּיטִין דף מה: וסג') סִ"ל **לֵאבִי** דְּפִלְגִי אִי
שִׁימְקִין בְּדִינְקֹן אִו בְּדִמּוּק וְי"ל אֵעִ"ג
דְּמִשְׁמַע דְּפִלְגִי אִי בְּדִמּוּק אִי בְּדִינְקֹן
דְּהֵא תִנְיָא פִּסְק (דף ק"ו) כְּהִדְיָא מִיטֵב שְׁדוּחַ
שֶׁל נִינְק מִיטֵב כְּרֻמוֹ שֶׁל נִינְק דְּבִרִּי ר' יִהְיֶה
יִשְׁמַעְעָל ר"ע אוֹמֵר כִּי מִ"מ מִשְׁמַע לִיה
לֵאבִי דְּבִמְשִׁיר נִמִּי פִלְגִי מִדְּקֶאָמֶר ר"ע
לֹא כָּא הִתְכּוּב דְּמִשְׁמַע שְׂרוּזָה לוֹמֵר לֹא
כָּא הִתְכּוּב לְהַחְמִיר עַל הַמּוּזִיק כְּמוֹ
שְׂאֻמְרָת אֵלֹא דּוֹקֵא לְגִבּוֹת לְנִינְקֹן מִן
הַמַּעֲדִית לְבַד וְאִי מַעֲדִית לְחֹדֶיֶה פִלְגִי
אִ"כ לֹא הִיָּה ר' יִשְׁמַעְעָל מַחְמִיר עַל
הַמּוּזִיק טַפִּי מִר"ע אֵלֹא אֲדַרְבָּה הִיָּה ר"ע
מַחְמִיר טַפִּי דְּאִין חֵזִיב לְקֻנוֹת מַעֲדִית
נִינְקֹן אִם אִין לֹא דְּפִרְשִׁישִׁית בְּפִ"ק (דף ק"ו וסג')
דִּישׁ מִנּוּחַ: שְׁמַעוֹן בֶּרֶי יִהְיֶה הֵינִי רִבִּי
דְּהוֹשֶׁעַ מִימָה אֲמַאֲלִי קֶאָמֶר בְּרוּךְ וְתִנִּי
בִּרְאִי בּוֹמֵן שְׂאֻמְרָת לֹלֹבִי גְּפָגִים סִמְדוֹר
וְי"ל מִשּׁוּם דְּאִין שִׁינְךָ לְכַלּוֹל סִמְדוֹר בְּהִדְיָ
לֹלֹבִים דְּלֹא הוּוּ לִיה לְחֻזְבִּיר לֹלֹבִים
אֵלֹא הִכִּי הִ"ל לְמִימֵר בִּרְאִי בּוֹמֵן שְׂאֻמְרָת
סִמְדוֹר אֲבָל בְּהִדְיָ פָּגִים וּבּוֹסֶר שִׁינְךָ לְכַלּוֹל
שְׁפִיר דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּהוֹשֶׁעַ בְּפִגְזִין:
אִיכָא בְּעִינְיָהוּ כּוּשָׁה גּוֹפֵאֵא וְרִבִּי סִימְיָי.
וְאִית' לִימָא תִנְא בְּתֵרָא לְטַפְּי
וְלִהְחִמִּיר בְּתַשְׁלוּמִין קֶאֱתִי כְּדָאִמֶר בְּרִישׁ
הַמּוֹכֵר פְּרוֹת (ב"ב דף ק"ג) וְי"ל דְּשִׁנְיָא הֵכָא
דְּדִלְמָא לֹא כָּא לְטַפְּי כִּי אִם עַל חֻכְמִים
דֹּאמִיתִיהוּ דְּמִשּׁוּם דְּגּוֹפֵאֵא רִבִּי קֹאִי:
מֵאֵן תִּנְא דְּחִישׁ לְכַחַשׁ וְנִרְאָה ר' שִׁי. אֲבִי
אֲבִי אֲבִי לוֹמֵר דְּמִסְימִי שְׁפִיר וְלֹא
לֵאפּוֹקִי רִבְּנִן דְּפִלְגִי עֲלֵיהּ דְּרִישׁ בָּאוּנֵס

גמורים רואין אותן כו' לַגִּזְיוֹן מִן הָעֵדִית. 6
אוֹתָה שְׂמָא שְׂשֻׁמוּ בִיד מָאָה אוּ מֵאֵתִים 7
יִגְבֹּה קִרְקַע בְּמָאָה אוּ בְּמֵאֵתִים מִן הָעֵדִית 8
שִׁבְנִקְסִי: וְלֹא תִימָא. דְּהָאִי מִיטֵב שֶׁל גִּזְק 9
דְּקָאמֶר ר' יִשְׁמְעֵאל וְקָשָׁי אֶל כִּפּ"ק אֲכֵלָה 10
בְּחֻשָׁה מִשְׁלֵם שְׂמִינָה וְתֹרֵצָה רַב אִידִי בָּנוּן 11
שְׂאֲכֵלָה כִּי דְהִמּוּצִיא מִחִבְרֵי עֲלִיו הָרֵאִיָּה 12
וּבְחֻשָׁה הוּא דְמִשְׁלֵם אֶלָּא מֵאִי מִיטֵב דְּגִזְק 13
דְּקָאמֶר ר' יִשְׁמְעֵאל לֹא בְּסִיקָא מִיָּרִי 14
וְהִיק אוֹתָהּ עֲרֻגָּה שְׂאֲכֵלָה וְשֵׁלֶם כִּפִּי מַה 15
שִׁתִּיתָה רָאִיָּה לְהִטִּב וְלִהְשִׁיב לְקִמְיָה: כִּי 16
הָיָה דְסִיקָי. מִיּוֹת קִרְקַע: כְּסִדְרִי. 17
לְאַחַר שְׁפָרְיוֹ הָעֲנָבִים בִּדְמֵי לְוֹלְבִין קֹדֶם 18
שְׁפָרְחָו: כִּרְדֹּךְ וְתִנִּי. הוֹסִיף סְמִדֵּר עֲמֵהֶם 19
בְּמִשְׁנָה: כִּתְשֵׁ וְנִפְתָּא. לְבוֹת מִן הַתְּשִׁלּוּמִן 20
מַה שִׁבְחִישׁוֹ הָעֲנָבִים בְּגִפְנִים אִם יַעֲמִד 21
שֶׁעַד הַבְּצִיר שְׁתַּמִּיד יִזְקִים לְחֻלּוֹת הַגִּפְנוֹ: 22
אֲבִי יִשְׁמְעֵאל וְסִיקָי וְסִיקָיִי וְסִיקָיִי וְסִיקָיִי 23
דְּתִישֵׁ לְכֻחַשׁ בְּנִפְתָּא וְרִשִׁי. שְׂפִימְעָנָה לִיָּה 24
בְּדוֹכְתָא אֲחֵרִית: שְׂפִימְעָנָה לְהַצְמֵר. 25
אֶלְמָא מִנְבִּין מִן הַתְּשִׁלּוּמִן כִּפִּי מַה 26
שְׁתִּיתָה לְבַחֲשִׁי: גְבִי חֵיָּה. בְּדִמִי וְלִדֹת 27
קָמִינִי דְמִנְכָּה לוֹ מַה שֶׁהִבְעֵל עֲתִיד לִיתֵן 28
בְּשִׁכְרֵי הַמִּינִיזִיזִי וְגִזְק הָאֵשָׁה שְׂהִיא נֹזֶקָה 29
מִתְּעַרְתָּ בְּכִישׁוֹי וְיֹתֵר מִשְׁשֵׁל חֵץ חֵיָּה הִיא 30
הוּא מִשְׁלֵם לְאִשָּׁה גִזְק חֲצֵר וְנִמְצָא הַכֹּל 31
בְּכָל מִקְדָּמִי וְלִדֹת שְׂהוּא נֹתֵן לְבַעַל מִנְבִּין 32
שִׁכְרֵי חֵיָּה: גְבִי מִזְוֹנוֹת. שְׂהוּא צִרְךְ לְהוֹסִיף 33
עַל מִזְוֹנוֹת אִישׁוֹ בִּימֵי קִישׁוּיָה וְהִשְׁתָּא אִן 34
קִישׁוּי אֶלְמָא מִנְבִּין מַה שְׂהוּא עֲתִיד 35
לְהוֹרָצָא: דְּקִלָּא פִרְעָאָה. חֲשׁוֹב הוּא מֵאִד 36
וְיֵחֵשֶׁב בְּכִי עֲצֻמָּה: 37

דאינו דומה נבעלת באונס לנבעלת ברצון כדקאמרי: **אונס** אינו משלם את הצער. בפרק אלו נערות (מכוסות לו קט. נט) צבי הא דתנן האונס נותן את הצער בעי בממרא צער דמאי אע"פ דבר פשוט הוא שיש צער גדול לכתולה שגבעלה מתחילה בשמשי בתוליה ורוב טקנות חולות מזה היינו משום דצער דהשקרת בתולים שפיקא ליה דלא משלם לפי שסופה להצטער תחת בעלה דתנא דמתניתין דהתם חייש לבחש גופא ממקנתי שהאונס נותן את הצער ומפתה פטור ומפטרנו מפתה אלמא חייש לבחש גופא מה שסופה להצטער תחת בעלה הלכא בעי צער דמאי:

הנה סיים מסאני אוכמי. משמע שלא היה רגילין במגעלים שחורין וכן משמע בסדר תעניות אלו (תפנית כח. וס) דקאמר אדוקי אתא ההוא גברא דסיים מסאני אוכמי ולא רמי חטי כדי שלא יכירו בו שהוא יהודי ותימה דבפ"ק דביצה (ה' טו.) תנן אין משלחין מנצל לכן ביו"ט מפני שצריך ביצת הגזיר להשחירו משמע שלא היה נוצלים אלא שחור ואומר ר"ת דהמנצל ודאי היה שחור אבל הרצועות היו לבנות ומסאני אוכמי דהקא ודמסקת תענית הניינו המנצל והרצועות הכל היה שחור והניינו דאמרין בפרק בן סורר (פסחים דף ע"ג. וס) בשעת השמד אפי' לשני ערקתא דמסאני אסור שהרצועות היו משנות משל נכרים ואבילות דאליעזר היה כזה שהיה לבוש שחורים ומתבסס שחורים והיה רוצה שאפי' הרצועות יהיו שחורים שלא יהא עליו כלל צד לבונית מפני חיבתה של ירושלים:

כתב לראשון ולא חתמה לו כו'. בסוף מי שהיה נשוי (פסחים דף ט"ז. וס) מפרש רב אשי דאפילו ר"מ לא קאמר אלא בשני לקוחות דאם איתא דנחת רוח עבדה מקמא אבעי לה למעבד אבל בלוקח אחד אפילו ר"מ מודה וא"ת דבפ' הנזקין (גיטין נ"ח. וס) גבי לקח מן האיש והור ולקח מן האשה מקחו בטל אמר רב לא שנו אלא דאל לך חזק וקני אבל בשטר קנה ואלקח מן האיש והור ולקח מהאשה קאי בדמוכח בסוגיא ואורי' שיש לחלק בין כתבה בשטר עצמו של בעל לכתבה שטר בפני עצמו ועוד אומר ר"י דאפילו בשטר של בעל איירי התם אלא שכתבה שהיא עצמה מכרה ללקוחות אבל חתמה לו דהקא היינו שמחלה שעבד כתובתה שיש לה על שדה זו וכן משמע לשון חתמה כלומר שנתרצת במקח ולא מחתה בו וה"ר אלעזר משינ"ץ פ' דטעמא דרב התם דבשטר קונה משום דס"ל אחריות טעות סופר הוא והוי כאילו קבל עליה אחריות אבל אם פירש בלא אחריות לא קנה אפי' בשטר ושמואל דאמר עד שתכתוב לאו אחריות משום דקסבר אחריות לאו טעות סופר הוא דפליגי בהכי בפ"ק דבבא מציעא (ה' טז.) דשמואל קאמר בדינא דשעבוד צריך לימלך ורב נמי אמר התם נמצא שאינו שלו רב אמר יש לו מעות ויש לו שבח ומשמע דפשיטא ליה דאפי' לא פירש לו את השבח קאמר רב ויש לו שבח והניינו משום דאית ליה דאחריות טעות סופר הוא:

ופסק הלכה כר"ש דאמר אכלה פירות גמורין כו'. פ"י ר"ח דמקחא פשיטא לן בפרק נערה בכתובות (ה' טז.) דכל העומד לגזול דמי לענן בעל חוב ולא טריף להו אע"ג דפלוגתא לענן שבועה בפרק שבועה הדינין (פסחים דף ט"ז. וס) בענבים העומדים ליבצר אי כבצורות דמיין אי לא: **המגדיש** בתוך שדה חבירו וכו'. אצטרף למיתניא או למסקתא דלא כרבי או לאשמועינן דאפילו רבי מודה בהא דמפרש בגמרא: **לבתה** הרוח כולן פטורין. פ"י דברוח מצויה איירי בדמשמע בגמ' דסתם ליבוי דרוח מיירי ברוח מצויה מדפריך עלה דבריייתא וליבוי כוונה ורוח מסייעת ואי ברוח שאין מצויה הא לא היה ליה לאסוקי אדעתיה וא"ת בין דמתלבה ברוח מצויה יתחייב האחרון של תחת עצים (ואור) דבכל דוכתי אשכחן שמתחייב לענן אש בשכול להזיק ברוח מצויה כגון אבנו וסבינו ומשאן שהזיקין בראש גז ונפלו ברוח מצויה והזיקו וכופה קמת חבירו בפני הדליקה דמטיא ליה ברוח מצויה ואין מחוסר אלא הולכת האש בעלמא ע"י רוח מצויה אבל כאן מחוסר ליבוי ואין שם אש עליו ולא קרינא ביה המבעיר את הבערה דהא בפ"ק (ה' טז.) אמר גחלת כמה דשביק ליה מעמיא עמיא ואזלא אע"פ שמתנדנדת בטלטול מעמיא עמיא ואזלא הא אם דרקה להתלבות ע"י נדנדו של חרש המטלטלה היה המוסר לו חייב הקא נמי יהיה האחרון חייב אע"פ שמחוסר ליבוי וי"ל דלבת הרוח דמתני' קאי אבא אחר וליבה דהשקא הוי ליבה וליבתה הרוח כברייתא דגמ' וכן משמע לישנא דכולן וכו' ליבוי כדי ללבות ולא ברוח בפני עצמו כדי ללבות כמו שאפרש בגמ' בדיק לפרש דליבתו הרוח היינו ליבה וליבתו הרוח אלא נראה לפרש דליבתו הרוח היינו שליבתה הרוח בפני עצמה ברוח שאין מצויה וליבה וליבתו הרוח בגמ' בין מצויה בין אין מצויה ובגון שקודם ליבוי כבר בא הרוח שלבתו לבסוף איהו רוח שיהיה דמאחר שבא כבר כך לי שאינו מצויה כמצויה וכן משמע מותר תירוצו של רבא שתירץ כגון שליבה ברוח מצויה וליבתו הרוח ברוח שאינה מצויה מקבל דמעיקרא ס"ד שבעיקרא בא הרוח שלבסוף ליבה וכן משמע בירושלמי דמתניין איירי ברוח שאינה מצויה דגרסינן התם ליבתו הרוח כולן פטורין תמן אמרין ברוח של אנוסים אבל ברוח שהעולם מתנהג בו חייב ר' יוחנן ור"ל תרתייהו אמרי אפי' ברוח שהעולם מתנהג בו שפעמים הוא בא ופעמים אין בא:

מסאני אוכמי. מנהג אבילים: **כופרא**. בתמרים כבוסר בענבים: **דמי כופרא**. אינו כלום לימכר עכשיו: **והא הוה תמרי**. לאחר זמן: **בששים**. עם הקרקע דהכל בכלל שהקונה קרקע בפירותיה נותן עניו קצת בשבח של אחר זמן: **דן רב**. מעשה עבד: **פסק הלכתא**. כלומר לימוד לתלמידים שהלכה כר"ש הלכה פסוקה לדורות: **לא חתמה לו**. שדה המיוחדת לכתובה: **אברה בתובתה**. ולא מצית לומר נחת רוח עשיתי לבעלי דא"כ הוה לה למעבד לראשון אלא ודאי גמרה ומקניא: **נפד בי דרי**. שומר הגרנות שמונהג היה לעשות כל בני הבקעה בגזון אחד זה גדישו וזה גדישו ומנזן שומר ובההיא אפי' רבי מודה: **מתני' המביא את העצים חייב**. דאי לא אחרון קמא לא עבד מיד: **גמ' צבתא**. צבת טנליש: **גזוזא**. קריצום: סלחא

והא הוה תמרי א"ל משלם דמי תמרי אמר להו והא לאו תמרי שקל מיניה אמרו ליה אימא לן את אמר להו בששים אמרו ליה מאן אמר כוונתך אמר להו הא שמואל חי ובית דינו קיים שדרו קמיה דשמואל אמר להו שפיר קאמר לכו בששים ושקוהו: **ר"ש** אומר אכלה פירות גמורים כו'. מ"ט הא דאמר רחמנא ובער בשדה אחר מלמד ששמיין על גב השדה ח"מ מדי דצריך לשדה הני כיון דלא צריכי לשדה בעינייהו בעי שלומי אמר רב הונא בר חיאי א"ר ירמיה בר אבא דן רב כר"מ ופסק הלכתא כר"ש דן רב כר"מ דתניא כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו אברה בתובתה דברי ר"מ רבי יהודה אומר יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי אתם מה לכם עלי ופסק הלכתא כר"ש כי הא דתנן ר"ש אומר אכלה פירות גמורין משלמת פירות גמורין אם סאה סאה אם סאתים סאתים: **מתני'** המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות ואכלתו בהמתו של בעל השדה פטור ואם הוזקה בהן בעל הגדיש חייב ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב: **גמ'** לימא תנן דלא כרבי דאי כרבי האמר עד שיקבל עליו בעל הבית לשמור אמר רב פפא הקא בנפד בי דרי עסקין דכין דא"ל עייל וגדוש עייל ואמר לך הוא: **מתני'** השולח את הבערה ביד חרש שומה וקטן פטור בדיני אדם והייב בדיני שמים שלח ביד פקח הפקח חייב אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים המביא את העצים חייב אחד הביא את האור המביא את האור חייב כא אחר וליבה המלכה חייב ליבתה הרוח כולן פטורין: **גמ'** אמר ר"ל משמיה דחזקיה לא שנו אלא שפסור לו גחלת וליבה אבל מסר לו שלהבת חייב מ"ט מעשיו קא גרמו לו ורבי יוחנן אמר אפילו מסר לו שלהבת פטור מ"ט צבתא דחרש גרמה לו ולא מחייב עד שיקסור לו גזוזא סלחא

סלחא קנה אפי' בשטר ושמואל דאמר עד שתכתוב לאו אחריות משום דקסבר אחריות לאו טעות סופר הוא דפליגי בהכי בפ"ק דבבא מציעא (ה' טז.) דשמואל קאמר בדינא דשעבוד צריך לימלך ורב נמי אמר התם נמצא שאינו שלו רב אמר יש לו מעות ויש לו שבח ומשמע דפשיטא ליה דאפי' לא פירש לו את השבח קאמר רב ויש לו שבח והניינו משום דאית ליה דאחריות טעות סופר הוא: **ופסק** הלכה כר"ש דאמר אכלה פירות גמורין כו'. פ"י ר"ח דמקחא פשיטא לן בפרק נערה בכתובות (ה' טז.) דכל העומד לגזול דמי לענן בעל חוב ולא טריף להו אע"ג דפלוגתא לענן שבועה בפרק שבועה הדינין (פסחים דף ט"ז. וס) בענבים העומדים ליבצר אי כבצורות דמיין אי לא: **המגדיש** בתוך שדה חבירו וכו'. אצטרף למיתניא או למסקתא דלא כרבי או לאשמועינן דאפילו רבי מודה בהא דמפרש בגמרא: **לבתה** הרוח כולן פטורין. פ"י דברוח מצויה איירי בדמשמע בגמ' דסתם ליבוי דרוח מיירי ברוח מצויה מדפריך עלה דבריייתא וליבוי כוונה ורוח מסייעת ואי ברוח שאין מצויה הא לא היה ליה לאסוקי אדעתיה וא"ת בין דמתלבה ברוח מצויה יתחייב האחרון של תחת עצים (ואור) דבכל דוכתי אשכחן שמתחייב לענן אש בשכול להזיק ברוח מצויה כגון אבנו וסבינו ומשאן שהזיקין בראש גז ונפלו ברוח מצויה והזיקו וכופה קמת חבירו בפני הדליקה דמטיא ליה ברוח מצויה ואין מחוסר אלא הולכת האש בעלמא ע"י רוח מצויה אבל כאן מחוסר ליבוי ואין שם אש עליו ולא קרינא ביה המבעיר את הבערה דהא בפ"ק (ה' טז.) אמר גחלת כמה דשביק ליה מעמיא עמיא ואזלא אע"פ שמתנדנדת בטלטול מעמיא עמיא ואזלא הא אם דרקה להתלבות ע"י נדנדו של חרש המטלטלה היה המוסר לו חייב הקא נמי יהיה האחרון חייב אע"פ שמחוסר ליבוי וי"ל דלבת הרוח דמתני' קאי אבא אחר וליבה דהשקא הוי ליבה וליבתה הרוח כברייתא דגמ' וכן משמע לישנא דכולן וכו' ליבוי כדי ללבות ולא ברוח בפני עצמו כדי ללבות כמו שאפרש בגמ' בדיק לפרש דליבתו הרוח היינו ליבה וליבתו הרוח אלא נראה לפרש דליבתו הרוח היינו שליבתה הרוח בפני עצמה ברוח שאין מצויה וליבה וליבתו הרוח בגמ' בין מצויה בין אין מצויה ובגון שקודם ליבוי כבר בא הרוח שלבתו לבסוף איהו רוח שיהיה דמאחר שבא כבר כך לי שאינו מצויה כמצויה וכן משמע מותר תירוצו של רבא שתירץ כגון שליבה ברוח מצויה וליבתו הרוח ברוח שאינה מצויה מקבל דמעיקרא ס"ד שבעיקרא בא הרוח שלבסוף ליבה וכן משמע בירושלמי דמתניין איירי ברוח שאינה מצויה דגרסינן התם ליבתו הרוח כולן פטורין תמן אמרין ברוח של אנוסים אבל ברוח שהעולם מתנהג בו חייב ר' יוחנן ור"ל תרתייהו אמרי אפי' ברוח שהעולם מתנהג בו שפעמים הוא בא ופעמים אין בא:

בבא קמא דף נט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) פה

התבואה שישא עתה בהפסדה.
המגדלש – המכניס תבואה לעשות ממנה גדיש בתוך שדה של חבירו שלא
בגטילת רשות מבעל השדה, ובאה ואכלתן בהמתו של בעל השדה, בעל
השדה פטור מלשלם על התבואה שניזוקה. ואם בהמת בעל השדה
החליקה על התבואה ועל ידי כך הוזקה פתח, הרי בעל המגדלש חייב
בתשלומי נזקה. ואם בעל התבואה המגדלש – הכניס תבואתו לעשות גדיש
ברשות ובהסכמת בעל השדה, הרי בעל השדה חייב לשלם על התבואה
שניזוקה, וכן אם הוזקה בהמתו על ידי התבואה, פטור המכניס כיון שהכניס
ברשות. ואף שלא אמר בפירוש שמקבל עליו שמירה, מכל מקום כיון
שהסכים שיכניס את התבואה הרי זה כקבלת שמירה עליה.

גמרא.

בפרק הקודם (מו). שנינו מחלוקת בין רבי לחכמים בדין זה, שדעת חכמים
היא שכשהרשה להכניס לרשותו חפץ או בהמה, הרי זה כאילו קבל עליו
לשומרה, ולרבי אין רשותו אלא רשות להכניס ואין עליו חובת שמירה עד
שיקבל אותה עליו בפירוש. מבררת הגמרא: לימא תנן במשנה דלא ברבי,
דאי ברבי האמר שאינו חייב באחריות עד שיקבל עליו בעל הפית
בפירוש לשמור ואין די בהסכמתו להכניסה לרשותו. דוחה הגמרא: אמר רב
פפא, הקא – במשנתנו, בנזכר כי דרי עסקינן – מדובר בשומר הגרנות,
שכל בני הבקעה עושים את גדישם בשדה אחת וממנים שומר לשמור על
כל הגרנות, שבזה מודה רבי דכיון דאמר ליה עייל וגדוש – שכיון שאמר
לו הכנס תבואתך ועשה גדיש, אף שלא קיבל עליו בפירוש לשמור, מכל
מקום עייל ואגמר לך הוא – כוונתו לומר הכנס תבואתך ואשמור לך, לפי
שוויו עבודת השומר לשמור את התבואה.
המשניות הבאות עוסקות בענייני אש שהזיקה.

משנה

השולח את הפערה – המניח אש דולקת ביד – ברשות חרש שאינו שומע
ואינו מדבר שאין בו דעת, או שופת וקטן, והלכו עם האש והזיקו, אותם
אין לחייב לפי שאינם בני דעת, ומכל מקום גם המשלח פטור בדיני אדם
לפי שהם הלכו והזיקו ולא אשו לבדו, ומכל מקום חייב המשלח בדיני
שמים. ואם שלח את האש ביד אדם פקח – בר דעת, הרי הפסקת חייב
בתשלום ההזיק, והמשלח פטור לגמרי.
המשנה מבארת דין אש שנעשתה על ידי כמה אנשים, מי חייב עליה: אם
אחד הביא את האור – האש עצמה, והניחה, ולאחר מכן בא אחד והביא
את העצים, האחרון המביא את העצים הוא החייב, והראשון שהביא את
הלהבה פטור. לפי שהראשון לא עשה כלום, שבלעדי העצים לא היתה
האש יכולה לבעור ולהזיק, לכן נחשב השני לבדו כעושה את האש
המזיקה. וכן להיפך, אם בתחילה אחד הביא את העצים ואחר כך בא אחד
והביא את האור, האחרון שהוא המביא את האור חייב. כל זה הוא
במקום שהרוח מצויה ללבות ולהבעיר את העצים, אך אם אין רוח מצויה,
והאש היתה דועכת, ופא אחר וליבה – הבעירה על ידי שהשיב עליה רוח,
שניהם פטורים והמלבה חייב, שעל ידי ליבויו נעשתה האש למזיקה. ואם
גם בליבויו לא היה בכדי להבעיר את האש, אלא ליביתה הרוח שאינה
מצויה, בולן פטורין לפי שלא היה להם להעלות על דעתם שתבא רוח
שאינה מצויה.

גמרא

שנינו במשנה שהשולח אש ביד חרש שוטה וקטן, והזיקה, פטור. הגמרא
מביאה דעות שונות אימתי נאמר פטור זה:
אמר ריש לקיש משמיה דהקיקה, מה ששנינו במשנה שהשולח אש ביד
חרש שוטה וקטן שפטור המשלח, לא שנו – לא דבריו אלא שפסד לו נחלת
– גחלים, שאין להם קיום כלל בלא ליבויו, וליבה החרש או השוטה או
הקטן, אבל אם מסר לו שלהבת – להבת אש בוערת שהיא מלוכה כבר,
חייב המשלח, מאי טעמא – מהו הטעם לדבר, משום שמעשיו של
המשלח קא גרמו לו – הם גרמו זאת. ורבי יוחנן אמר, אפילו מסר לו
שלהבת שהיא מלוכה כבר, גם כן פטור, מאי טעמא – מהו הטעם לדבר,
משום שצרכא דחרש – אחזיתו של חרש שנטלה והלך להזיק עמה היא
שנרמא לו להזיק, ולא מתייב – ואינו מתחייב עד שימסור לו גוואז – עצים
יבשים

היה כיום מסאני אוכמי – היו נעולות לרגליים נעליים שחורות, כמנהג
אבלים, וקא בשוקא – והיה עומד בשוק דנהרדעא. אשכחיהו דבי ריש
גלותא – מצאוהו אנשיו של ראש הגולה ואמרו ליה – ושלוחו, מאי שנא
הני מסאני – מדוע הנך לובש נעליים אלו דווקא. אמר להו אליעזר זעירא,
הריני לובשם משום דקא מאבילנא אירושלים – שמתאבל אני על חורבן
ירושלים. אמרו ליה האם את חשיבת לאיתאבולי אירושלים – חשוב אתה
להתאבל על חורבן ירושלים. פבר יוהרא הוה – חשבו עבדי ראש הגולה
שהוא עושה כן משום גאווה שיש בו, ועל כן אתייה וחקשוה – לקחוהו
ואסרוהו. כאשר ראה זאת אליעזר זעירא, אמר להו, נברא רבא אגא –
אדם גדול הנני, וראוי לי להתאבל על ירושלים. אמרו ליה, מנא ידעין –
מהיכן נדע שאכן אדם גדול אתה. אמר להו, יכולים אתם לבחון את
ידיעותי, ועל כן או אתון בעו מינא מילתא או אנא איבעי מינייכו
מילתא – או שאתם תשאלוני דבר הלכה ואשיב לכם, או שאשאל אתכם
דבר הלכה. אמרו ליה, בעי את – שאל אתה. אמר להו, האי מאן דקין
בופרא – מי שקצץ תמרים שאינן גמורות, בעין בוסר בענבים, מאי משלם
בדמי נזק. אמרו ליה, משלם דמי בופרא, וכיון שאין להם עתה שום ערך,
אין משלם כלום. שאל אותם אליעזר זעירא, והא הוו – והלא סופם להיות
תמרי לאחר זמן. אמרו ליה, אם כן משלם דמי תמרי. חזר אליעזר זעירא
ואמר להו, והא לאו תמרי שקל מיניה – הלא לא לקח הימננו תמרים,
ולמה ישלמם. אמרו ליה, אם כן, אימא לן את – אמור אתה מה דינו. אמר
להו, יש לשום את היוקו בששים דקלים הנמכרים עם הקרקע, שהקונה
קרקע עם פירות מחשב בדעתו גם את הפירות שיבואו לאור זמן. ומנצא
שכשקצץ את הכופרא ירד ערכה להמכר. אמרו ליה, מאן אמר בנותיך –
מיהו האומר כמור. אמר להו, הא שמואל חי ובית דינו קנים, ויכולים
אתם לשואלו מהו הדין בזה. שדרו קמיה דשמואל – שלחו את הדברים
שאמר אליעזר זעירא לפני שמואל. אמר להו שמואל, שפיר קאמר לבו –
יפה אמר לכם שכן יש לשום בששים. וראו אנשי ראש הגולה שאכן אדם
גדול הוא וראוי להתאבל על ירושלים ושקוהו – הניחוהו;

שנינו במשנה, רבי שמעון אומר אכלה פירות גמורים כו' משלמת פירות
גמורים אם טאה טאה אם סאתיים סאתיים, שאין שמים אגב השדה כלל:
הגמרא מבארת דין דעת רבי שמעון במשנה:

מאי טעמא, לפי שסובר דהא דאמר רחמנא – שמה שאמרה התורה
(שמות כב ד) 'ובער בשדה אחר' שמה דרשנו לעיל (נח): שהפסוק מלמד
ששמיין את הנזק על גב השדה כולה, הני מילי – אין דברים אלו אמורים
אלא במקרי – דבר הצריך לשדה, כגון פירות שאינם גמורים, ואילו הני –
פירות אלו שהם גמורים, כיון דלא צריכי לשדה, בעינייהו בעי שלומי –
עליו לשלמם בשלימות.

הגמרא מביאה פסק הלכה בענין:

אמר רב הונא בר חייה, אמר רבי ירמיה בר אבא, שתי שמועות בשם
רב, דן רב במעשה שהיה לפניו ברבי מאיר, ובמקרה שיבואר להלן, ופסק
הלכתא – לימוד לתלמידים הלכה פסוקה לדורות ברבי שמעון. מה
שאמרנו שדן רב ברבי מאיר, הוא רבי מאיר בברייתא זו, דתניא, כתב
אדם לראשון שהוא מוכר לו את השדה המיוחדת לכתובה אשתו, והלך
אותו אדם לאשה שתחתום גם כן על מכירה זו לפי שללא הסכמתה הרי
היא משועבדת לכתובתה ותחזור ותגבה ממנו לכשתתבע כתובתה, ובה
להחתימה שתוותר על שדה זו, ולא חתמה לו. ושוב מכר הבעל את השדה
לשני והלך לאשה והסכימה למכירה וחתמה לו עליה, אכלה בתובתה,
לפי שמחלה עליה במכירה זו, ואינה יכולה לומר שלא התכוונה באמת
למכירה אלא נחת רוח עשתה לבעלה, שאם כן היה לה לחתום כבר
לראשון, ומוכח שאינה חפצה בנחת רוח שלו, ומה שחתמה לשני, באמת
חתמה, דבר רבי מאיר. רבי יהודה אומר, גם באופן זה שלא חתמה
לראשון יכולה היא עדיין שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי אתם מה לכם
עלי, ובהו דרב כרבי מאיר. ופסק רב הלכתא ברבי שמעון, כי האי דתנן
במשנה לעיל (נח): רבי שמעון אומר, אכלה פירות גמורים משלמת
פירות גמורים, אם אכלה קאה משלם קאה ואם אכלה סאתים משלמת
סאתים, ואין שמים אגב השדה אלא בפירות הצריכים לשדה:

משנה

המשנה עוסקת בדין תבואה שהוכנסה לשדה של אחר ונאכלה על ידי
בהמות בעל השדה או ניזוקה על ידם, על מי היתה מוטלת חובת שמירת

או סלקתא – עצים דקים ושרקא – נר דולק, דההוא – שבזה ודא מעשה
דידיה – שלו נרמו להזיק.

שנינו במשנה, שלח פיר ספקת הפקת חייב וכו' בא אחר וליבה המלכה
חייב :

הגמרא מבררת את הגירסא במשנה: אמר רב נחמן בר יצחק מאן דתני –
מי ששונה 'בא אחר וליבה' לא משתבש – אינו טועה, וכן מאן דתני – מי
ששונה 'בא אחר וניבה', לא משתבש – אינו טועה. מאן דתני 'ליבה' לא
משתבש, דכתבי (שמות ג) 'וירא מלאך ה' אליו בלילת אש' ופירושו
להבת אש, הרי שלהבה נקראת לבה על שם ליבויה. ומאן דתני 'ניבה' לא
משתבש, דכתבי (ישעיה נז ט) 'בזרא נב שפתים שלום שלום לרחוק
ולקרוב אמר ה', שהקדוש ברוך הוא יברא ויחדש לישראל צורת דיבור של
שלום, הרי שניב הוא ביטוי של דיבור, וכשאדם מדבר מונענע שפתי ויוצא
מהם רוח, לכן ניתן לקרוא להשבת רוח בכדי להבעיר את האש בלשון
ניבוי, ולומר 'בא אחר וניבה'.

שנינו במשנה, לפתה הרוח בולן פטורין:

הגמרא מביאה ברייתא דיני ליבוי אדם ורוח באש אחת: תנו רבנן, אם
אדם ליבה אש ולפתה גם הרוח המצויה את אותה אש, אם יש כח לבויו
שלו לבדו בפרי ללפותה לאש, וברוח לבדה אין בכדי ללבות, חייב המלכה,
ואם לאו – ואם גם בליבוי שלו לבדו אין בכדי ללבות, פטור. הגמרא
מבררת את סוף דברי הברייתא. מקשה הגמרא: אמאי – מדוע הוא פטור,
ליהו – שהוא חייב כמו שמצאנו בנזרה בשבת ורוח מסייעת, והיינו שהוא
מפריד את המוץ מהתבואה על ידי הנפת התבואה ברוח, שחייב על כך
משום מלאכת זורה, הרי שאף שרק בצירוף הרוח נעשית הזרייה, בכל זאת
נחשב הוא כעושה המעשה כולו וחייב, וכמו כן לענין נזקי האש יתחייב
כמבעיר האש אף שלא הבעיר לבדו אלא בצירוף הרוח. מביאה הגמרא
ארבע תשובות לשאלה זו: אמר אביי, תבא פמאי עסקינן – בגזן שליפה
הוא מצד אחר ובצד זה לא נתלבה כלל, אלא לפתו הרוח מצד אחר, לכן
הוא פטור לפי שליבויו לא הועיל כלום, ואין המדובר שליו שניהם כאחד
באותו מקום. רבא אמר, מדובר בברייתא בגזן שליפה ברוח מצויה ובוה
עדיין לא נתלבתה האש, ולאחר מכן באה ולפתו הרוח ברוח שאינה
מצויה, ולא היה לו להעלות על דעתו שתבא רוח שאינה מצויה ותבעיר
את האש. ומה שזורה חייב על זרייה ברוח, הוא משום שזורה ברוח מצויה,
שגם היא מספיקה בכדי להפריד את המוץ מהגרענים. רבי וירא אמר, בגזן
דצמח צמור – מדובר במקום שלא ליבה על ידי נשיבת רוח אלא הוציא
חום הבל פיו על ידי נשימתו, ואין זה ליבוי כלל. לדעת אמוראים אלו, אם
יש בליבוי בצירוף הליבוי של רוח מצויה בכדי ללבות, חייב, כזורה ברוח.
רב אשי חולק על כך: רב אשי אמר, חלוק דין זורה בשבת מדין אש,
ולעולם כיון שליבויו נצרך לסיועה של הרוח אינו מתחייב על אש זו,
שאינו נחשב כעושה האש, ובי אמרינן – ומה שאמרנו שזורה בשבת ורוח
מסייעת שחייב, הני מילי – זהו רק לענין איסורי שבת, לפי דמלאכת
מחשבת אברה תורה, דהיינו שהתורה אסרה כל מלאכה שחשב וכיוון
לעשותה, ובזורה כוונתו היתה על ידי הרוח תורה התבואה ונתקיימה
מחשבתו, ולכן חייב. אמר תאם לגבי נזיקין גרמא בעלמא הוא, כיון שלא
עשה לבדו את האש, אלא רק גרם לה בצירוף הרוח, ונרמא בגזן פטור.

משנה

משנתנו מבארת על מה חייבים בנזיק האש: השולח את הבערה ואכלה
עצים, או אפילו רק סיכסכה אכנים, או ליחבה עפר – ניר חרישה
והתקלקל, חייב המבעיר לשלם. שגאמר (שמות כב ד) 'כי תצא אש
ומצאה קציים, ונאכל גדיש או הקמה או השדה, שלם ישלם המבעיר את
הבערה'.

גמרא

הגמרא דורשת את הפסוק: אמר רבא, למה לי דכתב רחמנא שחייב גם
על קוצים גם על גדיש גם על קמה וגם על שדה, ואין די שיכתב אחד מהם
וממנו נלמד לשאר דברים שחייב עליהם. צריכי, דאי כתב רחמנא רק
קוצים, הוה אמנא שרק על קוצים הוא דחייב רחמנא אם הזיקם, משום
דשכיבא אש גבייהו ושכיבא דפשע – שדרך קוצים להיאכל באש ונמצי שאין
נוהרים שלא לגרום לשריפתם, ולכן יש לתלות שאף הוא פשע וגרם

לשריפתם, אמר אם אכלה האש גדיש של תבואה, כיון דלא שכיבא אש
גבייהו ולא שכיבא דפשע – אין דרך לשרוף גדיש ונוהרים אנשים בשמירת
אישם שלא תשרוף גדיש, אמנא לא חייבתו תורה על שריפתה, שהרי יש
לתלות שאנוס היה בכך, על כן כתבה תורה שחייב גם על גדיש. ואי כתב
רחמנא רק גדיש, הוה אמנא – הייתי אומר שרק על גדיש חייב רחמנא,
משום דהפסוק מרובה הוא לבעליה, כאשר הוא נשרף, אמר על נזקי קוצים
דהפסוק מונע הוא, אמנא לא חייבתו תורה, לכך הוצרכה התורה לומר
שחייב גם על קוצים. ממשכיה הגמרא לבאר: 'קמה' שאמרה תורה שחייב
על שריפתה, למה לי, ללמדנו מה קמה בגלוי – כשם שהתבואה
המחוברת ועומדת בקרקע, היא גלויה, אף בכל שאר נזקי אש לא חייבה
תורה אלא כאשר הדבר הניזק הוא בגלוי, אך אם שרפה איש דבר הטמון
וחבוי, אינו חייב על כך. שואלת הגמרא: ולריב' יהודה (הלחן סא): דמחייב
אנן קטון באש – הסובר שגם אם שרפה דבר הטמון חייב, קמה שהזכירה
תורה שחייב עליה, למה לי. משיבה הגמרא: בא הפסוק לרבות כל בעלי
קומה – כל דבר שעומד גבוה, ולא רק שדה ואבנים, ומכאן למדים שחייב
גם על שריפת בעלי חיים ואילנות. שואלת הגמרא: ורבנן שלמדים מ'קמה'
לפטור טמון באש, לרבות כל בעלי קומה מנא להו – מהיכן להם ריבוי
לזה. משיבה הגמרא: נפקא להו – למדים הם זאת מ'אוי הקמה', שתיבת
'אוי' באה לרבות כל בעלי קומה. שואלת הגמרא: ורב' יהודה המרבה
מתיבת 'קמה' כל בעלי קומה, מה למדים מתיבת 'אוי'. משיבה הגמרא:
מריב' ליה לחלק לחלק בין גדיש לקמה, שלא תאמר שחייב רק אם אכלה
גם קמה וגם גדיש, אלא חייב אף אם אכלה רק אחד מהם או גדיש או קמה.
שואלת הגמרא: ורבנן שלמדים מ'אוי' לרבות כל בעלי קומה, לחלק מנא
להו – מניין להם לחלק שחייב גם על אחד מאלו בלבד. משיבה הגמרא:
נפקא להו – למדים הם זאת מ'אוי השדה', שתיבת 'אוי' זו מיותרת היא
לדרשה זו. שואלת הגמרא: ורב' יהודה שלמד מ'אוי הקמה' לחלק, מה הוא
דורש מתיבת 'אוי' שנכתבה בשדה. משיבה הגמרא: אידי דכתב רחמנא
'אוי הקמה' – אגב שכתבה תורה תיבת 'אוי' לגבי קמה ללמד לחלק, כתב
גם 'אוי השדה' אף ששתיבת 'אוי' זו אינה נצרכת לשום דרשה. ממשכיה
הגמרא לבאר: 'שדה' שאמרה תורה שחייב על שריפתה למה לי, לאתנוי
– לרבות שאף אם האש לחקה את נירו – חרישת חבירו שלא נזרעה עדיין
וסכסכה – חיכתה את אכניו וניזוקו, חייב. שואלת הגמרא: ולכתוב רחמנא
'שדה' שחייב על נזיקה, דהיינו כשליחכה נירו וסכסכה אבניו, ולא בעי הנה
– ולא יצטרך הכותב להזכיר את האחרים, קוצים גדיש וקמה, שהרי אם על
נירו ואבניו חייב פשוט שחייב גם עליהם. משיבה הגמרא: צריכא דאי כתב
רחמנא רק שדה, הוה אמנא שאין כוונת הכותב לשדה עצמה, אלא לומר
שרק אם שרפה האש מה ששדה, דהיינו תבואה, אין – כן חייב, אבל אם
שרפה מידי אחרים – דבר אחר, דהיינו את השדה עצמה, נירו ואבניו, לא
יתחייב, קא משמע לן – לכך השמיענו התורה בתיבת 'קמה' שחייב על
התבואה, ותיבת 'שדה' מיותרת ללמוד הימנה שחייב גם על השדה עצמה,
בליחכה נירו וסכסכה אבניו. ונתבאר גם למה כתבה התורה שדה.

הגמרא דורשת את הפסוק בדברי אגודה: אמר רבי שמאי בר נחמני, אמר
רבי יונתן, אין פורענות – מזירה רעה באה לעולם, אלא בזמן שהרשעים
בעולם, ואינה מתחלת להפרע אלא מן הצדיקים תחלה, שגאמר (שמות
כב ד) 'כי תצא אש ומצאה קציים, ויש לפרש את הפסוק בדרך רמו,
שאימתי אש דהיינו פורענות, ויצאה ובאה לעולם, בזמן שקוצים שהם
הרשעים, מצוין לה, דהיינו בזמן שיש רשעים בעולם, ואינה מתחלת
להפרע אלא מן הצדיקים תחלה, שגאמר (שם) 'ונאכל גדיש' שהם
הצדיקים, וכיון ש'נאכל גדיש' לא נאמר בפסוק, אלא נאמר 'ונאכל גדיש',
משמע שגאכל גדיש כבר קודם לקוצים, והיינו שהאש יוצאת כשיש
רשעים ואוכלת אותם, אולם כשהיא אוכלתם כבר נאכל הגדיש, שכבר
נפרעו מהצדיקים:

עד בענין זה: תאמיני – שנה רב יוסף, מאי דכתבי (שמות יב כב) בזמן מכת
בכורות, 'ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר', והלא זהו עונש רק
על המצרים, אלא כיון שניתן רשות למשחית להפרע אינו מכתין בין
צדיקים לרשעים, ולכן הוזהרו ישראל להכנס לבתיהם שיש בו דם קרבן
פסח על המשקוף כדי שלא יפרעו מהם. ולא עוד, אלא מצונו שמתחילים
להפרע מן הצדיקים תחלה, שגאמר (יחזקאל כ ח) 'והכרתי מן הצדיק
ורשע', והוכר הצדיק קודם לרשע לומר שממנו נפרעים תחילה. הגמרא

לְעוֹלָם

יכנס אדם בכי טוב. מוקדם ר"ת מדימקדים בניהול לציאה דבכנס מעיר אחרת איירי מזילין בריש פסחים (דף 7. וס) מאברהם דמצפרא סגי לזרז ממות דכתיב וישכם אברהם בבקר ודלמא משום כי טוב הוא דלא השכים אלא ודאי מביתו לא שייך למימר שדא בכי טוב משכיר המוקשים והפחיתים ואע"ג דהבא מיייתי קרא ואתם

לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר 1
משמע דמביתו נמי מיידי יש לומר דכין 2
דהוא סכנתא חשיב כמו לעיר אחרת 3
ובפ"ק דתענית (דף טו) מיייתי קרא דהבקר 4
אור ור"י אומר דאין לדקדק בה דאורחיה 5
דגמרא בהכי בפרק במה מדליקין (וכאן דף 6)
בין השמשות בהרץ עין זה נכנס וזה 7
יוצא ובפרק עושין פסין (פירושין דף כח) נמי 8
אמרין אבל אדם מטפס ועולה מטפס 9
ויוצא וקא דליף מושבם אברהם בבקר 10
שפיר וליף דמשום כי טוב לא היה צריך 11
לאחר כיון דאזיל לדבר מצוה דשלוהי 12
מצוה אין נזקקין:

שְׂמֵלֶךְ

המנות מפקיד שם בלוי. לא 1
גריסין שבאמר למכמש 2
יפקיד בלוי דגבי עשרה מסעות של 3
סנהריב כתיב האי קרא (וכשטי י) בא על 4
עית עבר במגורן למכמש יפקיד בלוי: 5
מהו 6
להציל עצמו בממון חבירו. איבעיא 7
ליה אי חייב לשלם כשהציל עצמו 8
מפני פקוח נפש: 9
דלא 10
שביק להו לאחלופי. בתרוייהו 11
כתיב ויצילה של שעורים שלא 12
נטולה ע"מ לשלם עדשים ושל עדשים 13
שלא לקוחה ממני שזכה בה: 14
ד"ג

אדם יחיד לבית הכנסת שְׂמֵלֶךְ המנות מפקיד שם בלוי ור"מ היכא דלא קרו ביה דרדקי 22
ולא מצלו ביה עשרה ת"ר פלבים בוכים מלאך המנות בא לעיר פלבים משחקים אליהו 23
הנביא בא לעיר וה"מ דלית בהו נקבה: יתיב רב אמי ורב אפי קמיה דר' יצחק נפחא מר 24
א"ל לימא מר שְׂמֵעָתָא ומר א"ל לימא מר אגדתא פתח למימר אגדתא ולא שביק מר פתח למימר שְׂמֵעָתָא ולא שביק מר 25
אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה לאדם שיש לו שתי נשים אחת ילדה ואחת זקנה וילדה מלקטת לו לבנות 26
זקנה מלקטת לו שחורות נמצא קרח מפאן ומפאן אמר להן אי הכי אימא לכו מלתא דשויא לתרוויכו כי תצא אש ומצאה 27
קוצים תצא מעצמה שלם ישלם המבעיר את הבערה אמר הקב"ה עלי לשלם את הבערה שהבערתי אני הציתי אש בציון 28
שנאמר ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה ואני עתיד לבנותה באש שנאמר ואני אהיה לה חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה 29
שְׂמֵעָתָא פתח הכותב בנזקי ממונו וסוים בנזקי ממונו וישאבו מים מבזר בית לחם אשר בשער [וגו'] מאי קא מיבעיא 30
לחם אשר רבא אמר ר"נ טמון באש קמיבעיא ליה אי כר' יהודה אי ברבנן ופשוטו ליה מאי דפשוטו ליה רב הונא אמר גדישים 31
דשעורים דישאל הוה דהו מטררי פלשתים בהו וקא מיבעיא ליה מהו להציל עצמו בממון חבירו שאלו ליה אסור להציל עצמו 32
בממון חבירו אבל אתה מלך אתה [ומלך] פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו ורבנן ואיתימא רבה בר מרי אמר גדישים 33
דשעורין דישאל הוה וגדישין דעדישין דפלשתים וקא מיבעיא ליה מהו ליטול גדישין של שעורין דישאל ליתן לפני בהמתו 34
על מנת לשלם גדישין של עדשים דפלשתים שאלו ליה חבול ישיב רשע גזילה ישלם אע"פ שגזילה משלם רשע הוא אבל 35
אתה מלך אתה ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו בשלמא למאן דאמר לאחלופי היינו דכתיב חד קרא ותהי שם 36
חלקת השדה מלאה עדשים וכתוב חד קרא ותהי חלקת השדה מלאה שעורים אלא למאן דאמר למקלי הוה להני 37
תרי קראי אמר לך דהו נמי גדישים דעדישין דישאל דהו מיטמרו בהו פלשתים בשלמא למאן דאמר למקלי היינו דכתיב 38
ויתצב בתוך החלקה ויצילה אלא למ"ד לאחלופי מאי ויצילה דלא שביק להו לאחלופי בשלמא הני תרתין היינו דכתיב תרי קראי 39
אלא

כבי טוב. בעוד חמה זורחת זלין במלון ולא ימתין עד שתחשך ולבקר לא ישיבים 1
לצאת עד שאיר כי טוב לישנא משליא האור כי טוב כלומר טוב הוא לצאת בו 2
וליכנס בו מפני המזיקין והליסטיין: חרב. חרבו של מלאך המות: אימת 3
מות של מלאך ולא בגלוי כל כך: רתחא. דבר: סבר בוי. סתם חלונות: אם 4
אמרנו בוי. בארבעה אנשים מצורעים: 5
דליכא ספק נפשות. במקום שתגלה שם: 6
תא שמע. וסיפיה דקרא ועתה לכו ונפלה 7
אל מחנה ארם אם יחיונו נחיה וגו': וה"מ 8
דלית בהו נקבה. דהתם משום נקבה הוא 9
דעבדי דשויא לתרוויכו. אגדתא 10
ושמעתא בדבר אחר ושנים שוין בה 11
שתתרוצו ותחפצו בה: כי תצא מעצמה. 12
אגדתו גרמנו לו שקלקלנו והבטיח הקב"ה 13
לשלם כאילו הוא הבעירה: פתח הכותב 14
בנזקי. שהזיק ממונו דכתיב כי תצא משמע 15
מעצמה שהדליק בתוך שלו והלכה ודלקה 16
בתוך של חבירו: וסוים בנזקי גופו. 17
שקראו מבזר בידים: משום חציו. כוזק 18
חץ שמוזיק למרחוק דאיהו גופיה עבד הכא 19
נמי איהו גופיה עבד ונפקא מינה לחיבו 20
בד' דברים אם חזק בה אדם כדאמרין 21
בפ"ב (דף כז): אשר בשער. סנהדרין זקני 22
השער: טמון באש קמיבעיא ליה. מעשה 23
בא לפניו במחנה ששרפו אנשיו גדיש של 24
ישאל ויצור לשאל הלכה אם חייבין 25
לשלם בלים הטמונים בתוכו כר' יהודה או 26
פטורין ברבנן: גדישין דשעורין הוו. אקרא 27
סמך דכתיב ותהי חלקת השדה מלאה 28
שעורין: מלך פורץ. גדר שדה אחרים 29
לעשות לו דרך ולאכולטין שלו דאמרין 30
בב"ב (דף ק) דרך המלך אין לה שיעור: 31
מלאה שעורים בוי. בדברי הקמים: מלאה 32
עדשים. בספר שמואל: ויצילה. שלא 33
ישרפה הוואל ואסור להציל את עצמו 34
בממון חבירו:

ה"ג

עשרה. תגנו רבנן, אם הקלבים שבעיר בוכים, סימן הוא שמלאך המות
 בא לעיר. ואם הקלבים שבעיר משחקים – צוחקים, סימן הוא שמלאכו
 הנביא בא לעיר. מוסיפה הגמרא: והני מילי – וכל זה שהצחוק סימן
 לאלוהו הנביא שבא לעיר, אינו אלא באופן דלית פהו נקבה – שאין ביניהם
 כלבה נקבה, שאם יש ביניהם נקבה יתכן ששחקו מחמתה ולא מפני
 שאלוהו הנביא בא לעיר:
 הגמרא חוזרת לדברי הלכה ואגדה השייכים לנוקי אש: יתיב – ישבו רב
 אמי ורב אסי קמיה – לפני דרבי יצחק נפחא ללמוד הימנו, מר – אחד
 מהם אמר ליה רבי יצחק נפחא, לימא מר שמענתא – ילמדנו מורינו
 דברי הלכה, ומר – והשני אמר ליה רבי יצחק נפחא, לימא מר אנדתא –
 ילמדנו מורינו דברי אגדה. פתח רבי יצחק נפחא למימר אנדתא – לומר
 דברי אגדה, ולא שביק מר – ולא נתנו השני לאומרים, לפי שרצה שיאמר
 דברי הלכה. פתח רבי יצחק נפחא למימר שמענתא – לומר דברי הלכה,
 ולא שביק מר – ולא נתנו הראשון לאומרים, לפי שרצה שיאמר דברי
 אגדה. אמר להם רבי יצחק נפחא לרב אמי ורב אסי, אמשול לכם משל,
 למה תדבר דומה, לאדם שיש לו שתי נשים, אחת ילדה – צעירה, ואחת
 זקנה, והיו לו בראשו שערות שחורות ושערות לבנות, אשתו הקלה היתה
 מלקקת לו את השערות הלבנות לפי שרצתה שיראה צעיר, ואילו האשה
 הזקנה היתה מלקקת לו את השערות השחורות לפי שרצתה שיראה זקן,
 נמצא קרם מפתן ומפתן, לפי שלא נותרו לו שערות כלל. אף אני איני
 יכול לומר דבר, לפי שאחד מבם אינו נותן לי לומר דברי הלכה והאחר אינו
 נותן לי לומר דברי אגדה, ונותרנו בלא כלום. אמר להן רבי יצחק נפחא, אי
 הכי – אם כך, שעומדים אתם על דעתכם והאחר רוצה שאומר דברי הלכה
 והאחר דברי אגדה, אימא לבו מלתא דשניא לתרוויכו – אומר לכם דבר
 המתאים לשניכם, הלכה ואגדה בענין אחד. נאמר (שמות כב ה) 'כי תצא
 אש ומצאה קציים, ומשמע שהאש תצא מעצמה, ואילו סיום הכתוב
 'שלא ישלם המכר את הבקעה', משמע שהובערה על ידי מבעיר ולא
 מעצמה, ויש לדרוש מכך דבר אגדה ודבר הלכה. דבר אגדה הוא,
 שהמדובר אודות שריפת בית המקדש, שעל אף שלא הקדוש ברוך הוא
 הבעירה אלא אנו שגרמנו לזה בעוונותינו הרבים, בכל זאת אמר הקדוש
 ברוך הוא, עלי לשלם את הבקעה שהבערתי בציון, כאילו הבעירה
 בעצמו, שהקדוש ברוך הוא אומר אני הציתי אש בציון, שנאמר (איכה ד
 יא) 'ויצת אש בציון ותאכל יסודותיה', והוא ממשיך ואומר, ואני עתיד
 לבנותה באש, שנאמר (זכריה ב ט) 'ואני אהיה לה חומת אש קבי
 ולבבד אהיה בתוכה'. זהו דבר אגדה. ודבר שמענתא – הלכה שיש
 לדרוש מכך, שפתח הכתוב בגין מונו, שהרי 'כי תצא אש' מעצמה
 היינו שהבעיר אש בתוך שלו ולא שמרה, והלכה האש לשדה חבירו
 והזיקה, שזהו ככל ממונו שלא שמרו והלך והזיק, וכגון שורו שהזיק, ופייס
 בגין גופו, שקראו הכתוב 'מבעיר' כאילו הוא עצמו הבעיר בשדה חבירו
 והזיק בידי ובגופו, לומר לה שחייב על אש שהזיקה משום שנחשבת
 כהציתו שהזיק, שכשם שאם זרק חץ והזיק חייב כאילו הזיק בידי ממש, כך
 חייב על אש שהזיק בתוך שלו כאילו הוא עצמו הולכיה לשדה חבירו
 והזיק בידי, שלכן קראו הכתוב 'מבעיר'. וכיון שנוקי אש דינן כדן אדם
 המזיק בעצמו, כשם שאם הזיק בעצמו חייב לשלם לניזק מלבד נזק גם צער,
 ריפוי, שבת ובושת, כך גם חייב לשלם לו אם הזיק באישו. אך אילו היה
 חייב על אש כדן ממון המזיק, לא היה משלם אלא נזק בלבד, כשם שאם
 נגח שורו אדם, אין בעל השור משלם אלא את מה שפחתו דמיו של הניזק:
 הגמרא מביאה מאורע שהיה אצל דוד המלך השייר לדיני נוקי אש: נאמר
 בפסוק (שמואל ב כ טו) אודות מה שאירע בעת מלחמת דוד עם פלשתים,
 'ויהא דוד ויאמר מי יצקני מים מבור בית לחם אשר בשער', ופירוש
 הפסוק הוא שהסתפק בהלכה ושאל מי ילך לברר אצל הסנהדרין היושבים
 בשער בית לחם. ונאמר בפסוק שאחריו (שם כ טז) 'ויבקעו נפשות
 הנפלים במהנה פלשתים וישאבו מים מבור בית לחם אשר בשער [וגו']'
 וישאבו ויבאו אל דוד ולא אבה לשותותם ויפך אתם ליהודי, ופירוש פסוק זה
 הוא שגיבורי דוד הלכו לברר שאלה זו, אך דוד מאן לקבל את דבריהם.
 הגמרא מבארת במה הסתפק ולמה מאן לקבל את דבריהם. מבררת
 הגמרא: מאי קא מיבעיא ליה – מהי אותה הלכה שנסתפק בה. מביאה
 הגמרא שלוש דעות מהי הלכה זו: דעה ראשונה, אמר רבא, אמר רב
 נחמן, ממונו באש קמיבעיא ליה – נסתפק בדן שורף דבר טמון של חבירו,

לעולם יבא לעיר אדם המהלך בדרך, וילין באכסניה כבי טוב – בעוד
 החמה זורחת ומאיר היום, ויצא מהעיר לדרך כבי טוב – בעת שהאיר היום
 בבוקר, שנאמר (שמות יב כב) 'ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד
 בקר', שהיום הוא הזמן הטוב לצאת ולהכנס בו מפני המזיקין והליסטים
 המצויים בלילות.
 הגמרא דורשת מפסוקים כיצד לנהוג בעיתות סכנה: תגנו רבנן בברייתא, אם
 יש מגפת דבר בעיר, כנס רגליך – הסתגר בביתך ואל תצא לחוץ, שנאמר
 (שם) 'ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר', הרי שבעת מגפה יש
 להסתגר בבית, ואומר פסוק נוסף (ישעיה כו כ) 'לך עמי בא בחדריך וסגר
 דלתך פערך חבי כמעט רגע עד יעבר צמ', הרי שיש להחבא בעת הזעם
 עד שיעבור ויחלוף, ואומר פסוק אחר (דברים לב כה) 'מחויך תשכל חרב
 ומתדרים אימה', הרי שכאשר יש סכנת חרבו של מלאך המות בחוצות יש
 להסתגר בחדרים. מפרשת הגמרא את הצורך בשלושת הפסוקים: מאי
 'ואומר' – הטעם שהוצרכה הברייתא להביא פסוקים נוספים מלבד הפסוק
 הראשון 'ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר', וכי תימא – שאם
 תאמר שהלימוד מהפסוק הראשון שיש להסתגר בבית בעת מגפה, הני
 מילי – זהו רק כליילא – בלילה, אבל ביממא – ביום לא למדנו מהפסוק
 שיש לכנס רגליו. לכן תא שמע – בא ושמע ראייה גם לזה מהפסוק 'לך עמי
 בא בחדריך וסגר דלתך', שממנו למדים שגם ביום כן. וכן כי תימא – אם
 תאמר שהלימוד מהפסוקים אלו שיש להסתגר בבית בעת מגפה, הני מילי –
 הוא רק [תיבא] דליקא אימה מנוא – באופן שאין אימה ופחד בבית עצמו,
 אבל היקא דאימא אימה מנוא – באופן שגם בבתיים ישנה אימה ופחד,
 שמא תאמר דכי נסיך יתיב ביני אינשי בצוותא בעלמא טפי מעלי –
 שעדיף שיצא וישב בין אנשים ויהיו לו לצוותא, לכן תא שמע – בא ושמע
 ראייה שגם באופן זה יש לו להסתגר בביתו, שנאמר 'מחויך תשכל חרב
 ומתדרים אימה', שאף על גב דמתדרים יש אימה ופחד, בכל זאת מחויך
 תשכל חרב ולא בבית, ומוטב שיסתגר בבית. הגמרא מביאה מעשה מענין
 זה: רבא, בעידן רתחא – בזמן שהיה כעס מקדוש ברוך הוא, היתה מגפת
 דבר, הוי סכר פוי – היה סותם את החלונות, דכתיב (ירמיהו ט כ) 'כי עלה
 מות בחלונינו', שהמוות בא דרך החלון, ואם הוא סגור אפשר להנצל
 הימנו.
 הגמרא מביאה ברייתא אודות התנהגות בזמן רעב: תגנו רבנן בברייתא,
 בעת שיש רעב בעיר, פור רגליך – לך לחפש מזון, ואל תשאר במקום,
 שנאמר (בראשית יב י) 'ויהי רעב בארץ ויורד אברהם מצרימה [לגור]
 (ויגר) שם', הרי שהלך אברהם מפני הרעב למקום אחר, ואומר פסוק אחר
 (מלכים ב' ז ד) לגבי ארבעה אנשים מצורעים שישבו מחוץ למחנה, ואמרו
 זה לזה 'אם אמרנו נבא העיר והרעב בעיר ומתנו שם ואם ישבענו פה
 ומתנו נענה לנו ונפלה אל מותה ארם אם יחינו נחיה ואם ימותנו ומתנו',
 ולמדנו מזה שבעת רעב יש ללכת למקומות אחרים להשיג שם מזון.
 הגמרא מפרשת את הצורך בשני הפסוקים: מאי 'ואומר' – הטעם שהוצרך
 הפסוק השני, וכי תימא – שאם תאמר שהלימוד שבעת רעב יש לתור אחר
 מזון, הני מילי – זהו רק היקא דליקא – כשאין ספק סכנת נפשות בהליכה
 למקום אחר, אבל היקא דאימא – כשיש ספק סכנת נפשות, לא ילך
 למקום אחר, לכן תא שמע – בא ושמע ראייה גם לכך מפסוק אחר, שנאמר
 בפסוק השני שאמרו המצורעים זה לזה שמפני הרעב בעיר 'לבו ונפלה אל
 מותה ארם אם יחינו נחיה', הרי שבעת רעב יש ללכת גם במקום סכנה
 להשיג מזון.
 הגמרא מביאה ברייתא שונות אודות ההנהגה הראויה בזמן דבר ואודות
 מקומו חמנו של מלאך המות: תגנו רבנן, בעת שיש דבר בעיר, אל יחלף
 אדם באמצע הדרך, מפני שמלאך המות מהלך באמצע הדרכים.
 מבארת הגמרא: דכיון דיהיבא ליה רשותא – שכוין שניתנה לו רשות
 להרוג, מפני להדיא – הולך באופן גלוי וברור, באמצעה של דרך, ומזיק את
 ההולכים שם. ובעת שיש שלום בעיר, אל יחלף בדרכים, מפני
 שמלאך המות מהלך בשולי הדרכים. דכיון דלית ליה רשותא – שכוין
 שאין לו רשות להרוג, מתפי חבוי ומסני – מהלך בהחבא בצידי הדרכים,
 ומזיק את ההולכים שם. תגנו רבנן, בעת שיש דבר בעיר, אל יבא אדם
 יחיד לבית הכנסת מפני שמלאך המות מפקיד – מניח ושומר שם את
 כליו. מוסיפה הגמרא: והני מילי – וכל זה אינו אלא היקא דלא קרו ביה
 דרביי ולא מצלי בית עשרה – שאין לומדים שם ילדים ואין מתפללים שם

אֵלָא לְמָאן דְּאָמַר – לדעה הראשונה שביארה שטמון בִּאֵשׁ קְמִיבְעִיא לִיהּ
– שנסתפק דוד אם חייבים הם לשלם על כלים שהיו טמונים בגדיש ששרפו,
מֵאֵי אִיבְעִי לִיהּ קְרָא – למה נצרכו פסוקים אלו, הפסוק שהיתה שם חלקת
שדה מלאה עדשים, והפסוק שהיתה חלקה מלאה שעורים. מיישבת
הגמרא: אָמַר לָךְ – יכול הוא לומר לך שטמון וְהָדָא מְהֵנָּה קְמִיבְעִיא לִיהּ
– מלבד הנידון בטמון הסתפק דוד גם בנידון נוסף, אחד מאלו שהוכירו בעלי
הדעות האחרות, או אם מותר לשרוף את התבואה או אם מותר להחליף
תבואה בתבואה, ומשום הנידון השני הוצרכו שני הפסוקים.

שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא – מוכן הדבר לְמָאן דְּאָמַר הֵנִי תִרְתִּי – לאלו שתי
השיטות, הן לשיטה השניה שחפץ לשרוף את תבואות העדשים והשעורים
והן לשיטה השלישית שרצה להחליף את השעורים בעדשים, הֵינִי דְבִתִּיב
– לכן נאמר שם בהמשך הפסוקים 'לֹא אֶכָּה (דָּוִד) לְשִׁתּוֹתִם', והיינו שלא
חפץ דוד להקל בדבר, וְאָמַר, בֵּין דְּאִיבָא אִיסוּרָא לֹא נִיחָא לִי – כיון שיש
איסור בדבר איני רוצה להקל בזה, אף שמלך אני ומותר לי לעשות כן, אֵלָא
לְמָאן דְּאָמַר – לסובר שטמון בִּאֵשׁ קָא מְבַעֵיא לִיהּ – שנסתפק אם חייבים
הם לשלם את הכלים שהיו טמונים בגדיש ששרפו, מִכְּדִי נִמְרָא הוּא
דְּשִׁלְחוּ לִיהּ – הלא כיון שפסק הלכה שלחו לו, מֵאֵי 'לֹא אֶכָּה (דָּוִד)
לְשִׁתּוֹתִם' – מה שייך לומר שלא קיבל את דבריהם. מיישבת הגמרא: אֵין
הכוונה שלא קיבל דבריהם, אלא דִּלָּא אִמְרִינְהוּ מְשִׁמְיָהוּ – שלא אמר
הלכה זו בשם הגיבורים שהלכו לשאול את הסנהדרין, אָמַר דוד, כֵּךְ
מְקוֹבְלִי מִבֵּית דִּינִי שֶׁל שְׁמוּאֵל הַתְּרֵמְטִי – שמואל הנביא, שֶׁכֵּל הַשּׁוֹמֵר
עַצְמוֹ לְמוֹת עַל דְּבָרֵי תּוֹרָה, אֵין אוֹמְרִים דְּבַר הַלָּכָה מְשִׁמּוֹ, שלא היה
לו למסור נפשו על כך.

שואלת הגמרא: מה שנאמר בהמשך הפסוק 'וַיִּסַּף אֹתָם לֵחַ', בְּשִׁלְמָא –
מוכן הדבר לְמָאן דְּאָמַר הֵנִי תִרְתִּי – לאלו שתי השיטות, הן לשיטה השניה
שחפץ לשרוף את תבואות העדשים והשעורים והן לשיטה השלישית
שרצה להחליף את השעורים בעדשים, שכיון שלא רצה לסמוך להקל על
עצמו אף שמלך הוא, אלא החמיר מחמת שלאחרים יש איסור בדבר, לכן
הפסוק מכנה זאת שניסך את המים לה; מְשִׁוּם דְּעֵבֶד – שעשה זאת לְשִׁם
שְׂמִים. אֵלָא לְמָאן דְּאָמַר – לסובר ששאל אם חייב על טמון בִּאֵשׁ, מֵאֵי
כוונה הכתוב 'וַיִּסַּף אֹתָם לֵחַ'. מיישבת הגמרא: הכוונה היא דְּאִמְרִינְהוּ
מְשִׁמָּא דְּנִמְרָא – שרוד אמר הלכה זו בשם הגמרא, היינו בסתמא, ולא בשם
הגיבורים, משום שלא היה להם למסור נפשם על זה, וזהו משמעות הכתוב
שניסכם לה, שלא נאמרו בשם בשר דום:

משנה

משנתנו מבארת, עד היכן תעבור ותדלג אישו למקום אחר ויהיה חייב על
נזקה: הניח אש ולא שמרה וְעֵקְבָהּ נָדַר שֶׁהוּא גְבוּהָ אַרְבַּע אַמּוֹת והלכה
והזיקה דברים שהיו מצידו השני של הגדר, אִו שעברה אַמּוֹת האש
כשיעור רוחב של דֶּרֶךְ תְּרֵבִים, דהיינו רוחב שש עשרה אמה, והזיקה שם,
אִו שעברה נֶהָר והזיקה בציוד השני, פְּטוּר:

גמרא

שנינו במשנתנו, שאם עברה האש גדר הגבוה ארבע אמות פטור. מקשה
הגמרא: וְהִתְנִיא – הלא שנינו בברייתא להיפך, שאם עֵקְבָהּ האש נָדַר
שֶׁהוּא גְבוּהָ אַרְבַּע אַמּוֹת, תִּיבִי. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פֶּסְאִי, כוונה
משנתנו שיעד' ארבע אמות פטור, וכוונה בברייתא שיעד' ארבע אמות
חייב, אלא דִּתְנָא דִּין קָא חֲשִׁיב – התנא ששנה את משנתנו ונחביק לשנות
את דיני הגדרות מְלִמְעָלָה לְמַטָּה – מגדר גבוה לגדר נמוך, וכך אמר, אם
הגדר שעברה גבוה שש אַמּוֹת, פְּטוּר, וכן חֲמִשׁ אַמּוֹת, פְּטוּר, עַד אַרְבַּע
אַמּוֹת ועד בכלל, פְּטוּר, ואילו תְּנָא בְּרָא – התנא ששנה את הברייתא
מְלִמְעָלָה לְמַטָּל קָא חֲשִׁיב – מן הנמוך לגבוה דיבר, אם הגדר שעברה היה
גבוה שתי אַמּוֹת, תִּיבִי, וכן אם היה גבוה שְׁלֹשׁ אַמּוֹת, תִּיבִי, וכן עַד גּוּבָה
אַרְבַּע אַמּוֹת ולא עד בכלל, תִּיבִי. ונמצא שלדעת הכל אם עברה גדר
שהוא גבוה ארבע אמות פטור, ומי שאמר שחייב כוונתו שמגובה נמוך עד
גובה של ארבע אמות, ולא עד בכלל, חייב.

הגמרא דנה באיזה אופן נאמר השיעור של ארבע אמות: אָמַר רַבָּא, עברה

גדר בגובה אַרְבַּע אַמּוֹת שְׁאִמְרוּ במשנתנו דְּפִטוּר, הדבר אמור אִפִּילוּ
כְּעֵבֶרָה לְשִׁדָּה קוֹצִים שנח לאש להיאחו בהם ולדלג אליהם, שגם בזה
פטור. מוסיפה הגמרא, אָמַר רַב פֶּסְאִי, ובאופן זה פטור רק כאשר יש
מְשִׁפֶּת קוֹצִים וְלִמְעָלָה גובה גדר של אַרְבַּע אַמּוֹת.

הגמרא מביאה מחלוקת באיזו אש מדובר: אָמַר רַב, לֹא שָׁנִי במשנה
שפטור על אש שעברה גדר הגבוה ארבע אמות והזיקה, אֵלָא בִּאֵשׁ הַנִּכְפְּפֶת – שהרוח
מטה אותה וכופפתה לצדדים והשלהבת נפסקת מן האש ומדלגת, אִפִּילוּ
עברה גדר גבוה הרבה, ואפילו עַד מֵאָה אַמָּה, תִּיבִי. וְשְׁמוּאֵל אָמַר,
מִתְּנִיתִין שפטור רק באופן שעברה גדר שאינו פחות מארבע אמות, מדובר
בה בִּאֵשׁ הַנִּכְפְּפֶת, אֵבֶל בִּאֵשׁ הַקּוֹלָחַת אִפִּילוּ עברה גדר גבוה כָּל שְׁהוּא,
פְּטוּר. הגמרא מביאה ראייה כדעת רב שהשיעורים שנאמרו במשנתנו
היינו דווקא באש הקולחת: תְּנִיא בְּנוֹתֶיהָ דְּרַב – שנינו בברייתא כדעת רב,
בְּמָה דְּכָרִים אַמּוּרִים שבעברה כשיעור דרך הרבים שרוחבה שש עשרה
אמה, שפטור, היינו דווקא בִּאֵשׁ הַקּוֹלָחַת ואינה נסרכת בעשבים שעל גבי
קרקע, אֵבֶל בִּאֵשׁ הַנִּכְפְּפֶת וְנִסְרַכַת בְּעֵצִים הַמְצִיזִין לָהּ על גבי קרקע,
אִפִּילוּ עברה עַד מֵאָה מִיל, תִּיבִי. ונמצא מבואר בברייתא, שהדין השני
השני במשנתנו שעברה דרך הרבים פטור אינו אלא ב'קולחת', וכשם שדין
זה ב'קולחת' כך דין הרישא ב'קולחת', וזהו כשיטת רב. מוסיפה ברייתא זו
דין אחר: עֵבֶרָה נָהָר אִו שְׁלוּלִית שְׁחָם תְּרֵבִים שְׁמִנְתָּה אַמּוֹת, פְּטוּר:
שנינו במשנה, שאם עברה אישיו מרחק כשיעור רוחב דֶּרֶךְ תְּרֵבִים והזיקה,
פטור:

מבארת הגמרא: מָאן תְּנָא – מיהו התנא הסובר כן שאף אם עברה רק
כשיעור דרך הרבים שפטור, אָמַר רַבָּא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּא, דִּתְנִי במשנה
הסמוכה (לקמן ע"ב) שנחלקו תנאים מה מרחק תעבור הדליקה ויהיה
פטור, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר, שאף אם עברה רוחב שש עֵקְבָהּ אַמּוֹת כְּשִׁיעוֹר
דֶּרֶךְ רִשּׁוֹת תְּרֵבִים (פְּטוּר), ואילו רבי עקיבא אומר רק אם עברה רוחב
חמישים אמה פטור, ורבי שמעון אומר שאין לכך שיעור, אלא הכל נמדד
לפי גודל הדליקה. ונמצא שמשנתנו כדעת רבי אליעזר היא:

שנינו במשנה, עברה גדר וכו' אִו נֶהָר פטור, ומביאה הגמרא מחלוקת
בפירוש דין זה: רַב אָמַר, נהר שאמרו במשנה שפטור אם עברה אותו האש,
הכוונה לנֶהָר מְשִׁשׁ הוא. וְשְׁמוּאֵל אָמַר, מדובר במשנה בְּאִירִיתָא דְּרִלְאִי –
יאזר קטן שדולים ומשקים ממנו את הדשדות. מבארת הגמרא, מָאן דְּאָמַר
– רב שאמר שמדובר במשנה בְּנֶהָר מְשִׁשׁ, לדעתו פטור אִף עַל גַּב דְּרִלְאִי
מֵאֵי – שאין מים בנהר, שכיון שהוא רחב נחשב כדרך הרבים שאם עברה
אותו פטור. וְשְׁמוּאֵל אָמַר – ושמאל שאמר שמדובר במשנה בְּאִירִיתָא דְּרִלְאִי
– בְּאִזּוֹר קטן שדולים הימנו, לדעתו אִי אֵיתִי בִּיהּ מֵאֵי – אם שבו מים, אֵין
– אכן פטור, אֵבֶל אם לִית בִּיהּ מֵאֵי – אין בו מים בְּאִזּוֹר, לֹא יהיה פטור על
נזקי האש, כיון שאינו רחב הרבה והאש יכולה לעבור אותו בקלות אם אין
בו מים.

הגמרא מביאה סוגיא אודות הדברים המפסיקים בשדה לענין פאה, שממנה
נלמד מהו שלולית שדברה בה הברייתא לעיל שפסטיקה לענין נזקי האש:
תְּנִי תָתָם – שנינו במסכת פאה (פ"ב מ"א), לגבי דין נתינת פאה, שיש לתת
פאה לעניים מכל שדה ושדה בנפרד, וְאִלּוּ מְפַסְקִין לְפָאָה להחשיב שדה
אחת כשתים ולהצריך פאה מכל חלק בנפרד, תִּנְחַל וְהִשְׁלֹולִית, וְדֶרֶךְ
הַתִּיחִי הרחבה ארבע אמות, וְדֶרֶךְ תְּרֵבִים הרחבה שש עשרה אמה, שאם
הם עוברים באמצע השדה היא נחשבת כשתי שדות, ויש לתת פאה מכאן
ומכאן בנפרד. מבארת הגמרא: מֵאֵי 'שְׁלֹולִית', ומביאה מחלוקת בדבר.
אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, שלולית היא מְקוֹם שְׁמִי נְשָׁמִים שוֹלְלִין –
מתקבצים ונאספים שָׁם. רַב יְרִיבִי אָמַר בשם רַבִּי יוֹחָנָן, 'שלולית' היא אַמַּת
הַמִּים שְׁמִחֻלְקַת שְׁלָל לְאַנְפִּיָּה – לצדדיה, דהיינו שמשקים ממנה את
השדות שמצידיה. מבארת הגמרא: מָאן דְּאָמַר – שמואל שאמר שלולית
המפסקת לפאה היא מְקוֹם שְׁמִי נְשָׁמִים שוֹלְלִין ומתקבצים שָׁם, כָּל שֶׁכֵּן
שלדעתו אַמַּת הַמִּים מפסקת לפאה, וְשְׁמוּאֵל דְּאָמַר – ורבי יוחנן שאמר
שלולית המפסקת היא אַמַּת הַמִּים, וזהו דווקא באמת המים שהוא מְקוֹם
חשוב בפני עצמו, אֵבֶל מְקוֹם שְׁמִי נְשָׁמִים שוֹלְלִין ומתקבצים שָׁם לֹא
מְפַסְקִין לפאה, כיון דְּאֵינִם חשובים בפני עצמם, אלא תִּנְחֻ

ה"ג אלא למאן דאמר טמון באש תרתי קראי למה לי. אכל הא לא בעי
 דלמה לי כלל קראי דחד קרא אצטרף לכל הפחות משום בעיני דטמון
 והא דכתיב ויצילה לר"י הצילה שלא הניח לשרוף כדי שלא יתחייב בטמון
 ולרבנן שהציל את המזיק שלא נתחייב לשלם אבל תרי קראי למה לי דלמ"ד
 לאחלופי אע"פ שאם לא היה ערשדים היו
 צריכים לישראל אם מותר לישלם שעורים
 על מנת לשלם דמים מ"מ הוציר ערשדים
 לפי שהיו מוזהרים שם והיו רוצים לפרעם
 תחתיהן ולמ"ד להציל עצמו בממון חבירו
 מביעניא ליה בשעורין דלא חשיבי כל כך
 ובצדשים דחשיבי טובא אלא למ"ד טמון
 תרתייהו למה לי ובקונטרס גרס קראי למה
 לי: **מאי** ולא אבה דוד לשתותם. הנה
 מצי למימר אחד מהנך דמביעניא ליה עם
 טמון אלא משמע ליה דאכל מילתא
 דאיביעניא ליה קאי ומכאן קשה לפי פירוש
 הקונטרס דמעשה בא לפניו ששרפו אנשיו
 גדיש והיו בה כלים טמונים דלפירושו
 הנה ליה למימר שלא אבה דוד לשתות
 והיינו שלא רצה להפטר מחמת שהוא
 מלך:

עברה גדר שהוא גבוה ארבע אמות.

במקרא מפורש ארבע אמות

משפת קוצים ולמעלה ונראה לר"י דאיירי

שאין הגדר גבוה מן השלכת שאם היה

גבוה יותר מאי קמפליג בין קולות

לנכפפת מה לי זה ומה לי זה פיון שהגדר

גבוה מן השלכת מה יכולה להזיק אלא

ודאי בשאין גבוה מן השלכת איירי

ומיהו בשאין עצי הדליקה גבוהין מן

הגדר איירי שאם היה גבוהין מן הגדר מה

מועיל שהגדר גבוה מן הקוצים והי הוא

כאילו היה היתר המדורה על הגדר אלא

כשעצי הדליקה שוים לגדר איירי או

נמוכים מן הגדר ועוד נראה דגבוה ד

אמות דקתני אצני הדליקה קאי שהגדר

גבוה מעצי הדליקה ארבע אמות ורב פפא

בא להוסיף בגמי משפשת קוצים ולמעלה

נמי בעינין ארבע אמות אבל פשיטא

דמתניתין אצני הדליקה קאי ולשון עבר

לא שייך אם לא היה הגדר גבוה מעצי

הדליקה אע"פ שהשלכת עולה למעלה

מן הגדר:

והתניא עברה גדר כו'. אומר ר"י דאי

גרסי' בברייתא עד ובמתניתין

לא גרסינן עד לא ניקח דלא שייך למפרך

אמות דבכל מקום ד' אמות בלמעלה מד' אמות ובמתניתין לא

קתני עד דבארבע אמות פטור ואפילו קתני במתניתין עד כמו בברייתא אין שייך להקשות דפשיטא דמתניתין לא מיפרשא אלא בלמעלה למטה וברייתא לא

מיפרשא אלא בלמעלה למטה אבל אי במתניתין קתני עד אין שייך למפרך שפיר אי נמי בשניהם אין עד שייך למפרך שפיר דמתניתין

קתני בד' אמות פטור וברייתא קתני חייב ואת' אי בשניהם אין עד אמאי אצטרף לשנוי מתניתין בלמעלה למטה וברייתא בלמעלה למטה לימא מתניתין ד'

אמות דוקא בלא עד וברייתא מיפרשא בעד ויל' דבין דלא קתני עד לא כן אלא כן סבא הוא דכי היכי דתף מיפרשא בעד תף נמי מיפרשא בעד:

לא שמו דוקא בלא עד וברייתא מיפרשא בעד ויל' דבין דלא קתני עד לא כן אלא כן סבא הוא דכי היכי דתף מיפרשא בעד תף נמי מיפרשא בעד:

אדרך רה"ר ואין נראה דהא בסמוך מיייתי משנה דדרך הרבים ואמרין עלה מאן תנא משמע דעד השתא לא איירי בה אע"ג דברייתא דתניא בנותיה

גרס מיל דברוח איירי ולא בגובה דקתני ועצים מצויין לה מ"מ שפיר קאמר תניא בנותיה דברייתא מוקמה למתניתין בקולחת: **דרך** הרבים מאן תנא רבי

אליעזר היא. אמתניתין קאי והיו סתם ואח"כ מחלוקת:

מאן דאמר נהר ממש אע"ג דלית ביה מאן. ואע"ג דברשת הרבים בעי ט"ו אמות הכא סגי בח' אמות מתוך שהנהר עמוק וגם יש בו קרירות מים שעוברים

בו תמיד: **אלו** מפסיקין לפאה כו'. במסכת פאה (פ"ב מ"ה) גרס בסדר המשנה דרך היחיד ואח"כ דרך הרבים ומפרש בירושלמי דמשום סיפא איצטרף

למיתני דוקא וכל מפסיקין לרועים ואינו מפסיק לאילן דאפילו דרך הרבים אינו מפסיק לאילנות ועוד וקא חשיב שם שביל היחיד ושביל הרבים הקבוע

בימות החמה ובימות הגשמים והשתא שביל היחיד איצטרף לאשמועינן דאע"פ שהוא קטן מדרך מפסיק מאחר שהוא קבוע ודרך היחיד אצטרף דס"ד בין

שאין קבוע לא מפסיק אע"פ שהוא רחב ושביל הרבים אצטרף דס"ד אמאי דבשביל היחיד הוא דבעינן קבוע בימות החמה ובימות הגשמים אבל שביל הרבים

אע"פ שאין קבוע בימות הגשמים מפסיק קא משמע לו: **שמוחלקת** שלל לאנפיה. כשגולה האמה מתמלאה מים בורות שיחין ומערות שסביבותיה שמשקין

בהם הישדות:

ה"ג קראי למה לי ולא גרסינן תרי: **מכדי** נמרא שלחו ליה. לא נצרך אלא
 ללמוד הלכה כמו ששלחו לו ומאי ולא אבה: **דעבר** לשם שמים. בין דאיכא
 איסורא גבי איניש דעלמא: **מתני'** דרך הרבים. ו"ו אמות מעגלות דרגלי מדרב
 ילפינן במסכת שבת (ו' טז): **גמ'** תנא דידן קא חשיב מלמעלה למטה שש
 אמות או חמש אמות או ד' אמות

פטור דס"ל עד ועד בכלל: **ותנא** ברא
 קחשיב מלמטה למעלה שתי אמות או
 שלש אמות חייב. וד' אמות פטור דס"ל
 עד ולא עד בכלל וכולן שוין בד' אמות
 דפטור לתנא דידן עד ועד בכלל לתנא ברא
 עד ולא עד בכלל: **ואפילו** בשדה קוצים.
 אפילו היתה שדה שקופצת ולשם האור
 מעל לגדר מלאך קוצים שנזח האש לבער
 בה ולדלג פטור: **לא** שנו. דפטור: **אלא**
 בקולחת. אש שקולח מתמר ועולה
 למעלה: **אכל** בנכפפת. שהרחק מטה אותה
 ובופה לצדדין ומפסיק השלכת ודולגת
 לשון מורי. לישנא אחרתא נכפפת אש
 נמוכה הולכת ונסרכת בעשבים ובקסמים
 שעל גבי קרקע הלך אפילו עברה דרך
 רה"ר רחב מאד חייב: **בפה** דברים
 אמורים. דאם עברה דרך רה"ר פטור:
 שלולית. לקמיה מפרש: **ר"א**. במתניתין:
אריטא דדלא'. יאור קטן שדולין ממנו
 ומשקין שדות: **מאן** דאמר נהר ממש
 אע"ג דלית ביה מאן. והואיל ורחב הוי
 בדרך הרבים: **מפסיקין** לפאה. להניח
 פאה מכל אחד ואחד: **הנחל**. שדה מכאן
 ושדה מכאן ונחל עמוק באמצע חייב
 להניח פאה מכל אחד ואחד: **דרך היחיד**.
 ארבע אמות: **שוללין**. מתקבצין כמו מן
 השלל של בריזם (פ"ה דף יז) דבר אשר לשון
 שלל ומלקוח (בבב"ב פ"ה דף יז) דבר המקובץ:
שמוחלקת שלל לאנפיה. שמשקין אותו
 ממנה וכן עושין פירות:
 באנני

אליעזר אומר שש עשרה אמות בדרך רה"ר (פטור): או נהר: רב אמר נהר ממש ושמואל

אמר אריטא דדלא מ"ד נהר ממש אע"ג דליכא מאן ומ"ד אריטא דדלא אי אית ביה מאן

אין אבל לית ביה מאן לא תנן התם ואלו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית ודרך היחיד ודרך

הרבים מאי שלולית אמר רב יהודה אמר שמואל מקום שמי גשמים שוללין שם רב ביבי

א"ר יוחנן אמת המים שמוחלקת שלל לאנפיה מאן דאמר מקום שמי גשמים שוללין שם כ"ש

אמת המים ומאן דאמר אמת המים אבל מקום שמי גשמים שוללין שם לא מפסיק דהנהו

כלל דפשיטא דברייתא מלמטה למעלה קא חשיב דבענן אחר לא מפרש אלא עד ולא עד בכלל דבכל מקום ד' אמות בלמעלה מד' אמות ובמתניתין לא

קתני עד דבארבע אמות פטור ואפילו קתני במתניתין עד כמו בברייתא אין שייך להקשות דפשיטא דמתניתין לא מיפרשא אלא בלמעלה למטה וברייתא לא

מיפרשא אלא בלמעלה למטה אבל אי במתניתין קתני חייב ואת' אי בשניהם אין עד אמאי אצטרף לשנוי מתניתין בלמעלה למטה וברייתא בלמעלה למטה לימא מתניתין ד'

אמות דוקא בלא עד וברייתא מיפרשא בעד ויל' דבין דלא קתני עד לא כן אלא כן סבא הוא דכי היכי דתף מיפרשא בעד תף נמי מיפרשא בעד:

לא שמו דוקא בלא עד וברייתא מיפרשא בעד ויל' דבין דלא קתני עד לא כן אלא כן סבא הוא דכי היכי דתף מיפרשא בעד תף נמי מיפרשא בעד:

אדרך רה"ר ואין נראה דהא בסמוך מיייתי משנה דדרך הרבים ואמרין עלה מאן תנא משמע דעד השתא לא איירי בה אע"ג דברייתא דתניא בנותיה

גרס מיל דברוח איירי ולא בגובה דקתני ועצים מצויין לה מ"מ שפיר קאמר תניא בנותיה דברייתא מוקמה למתניתין בקולחת: **דרך** הרבים מאן תנא רבי

אליעזר היא. אמתניתין קאי והיו סתם ואח"כ מחלוקת:

מאן דאמר נהר ממש אע"ג דלית ביה מאן. ואע"ג דברשת הרבים בעי ט"ו אמות הכא סגי בח' אמות מתוך שהנהר עמוק וגם יש בו קרירות מים שעוברים

בו תמיד: **אלו** מפסיקין לפאה כו'. במסכת פאה (פ"ב מ"ה) גרס בסדר המשנה דרך היחיד ואח"כ דרך הרבים ומפרש בירושלמי דמשום סיפא איצטרף

למיתני דוקא וכל מפסיקין לרועים ואינו מפסיק לאילן דאפילו דרך הרבים אינו מפסיק לאילנות ועוד וקא חשיב שם שביל היחיד ושביל הרבים הקבוע

בימות החמה ובימות הגשמים והשתא שביל היחיד איצטרף לאשמועינן דאע"פ שהוא קטן מדרך מפסיק מאחר שהוא קבוע ודרך היחיד אצטרף דס"ד בין

שאין קבוע לא מפסיק אע"פ שהוא רחב ושביל הרבים אצטרף דס"ד אמאי דבשביל היחיד הוא דבעינן קבוע בימות החמה ובימות הגשמים אבל שביל הרבים

אע"פ שאין קבוע בימות הגשמים מפסיק קא משמע לו: **שמוחלקת** שלל לאנפיה. כשגולה האמה מתמלאה מים בורות שיחין ומערות שסביבותיה שמשקין

בהם הישדות:

וְלִית ליה לר"ש שיעורא. קס"ד הכל לפי היזק הדליקה ושלם אפילו אין ראוי לעבור: לא יעמיד אדם תנור בתוך ביתו בו, שיכול לעכב עליו בעל העלייה אם הבית של אחד והעלייה של אחר היה מעמידו בעלייה בעל הבית מעכב ובקונטרס פירש לענן בני העיר שמעבבין עליו וכמו שפירש ניהא דהוי דמויא דאינן מתניתין דהתם בפרק

לא יחפור (כ"ב דף כ"א)

לפלוג וליתני בדידה. וא"ת השתא נמי קא מפליג בדידה במדליק בתוך שלו וי"ל דע"כ סיפא בתוך ביתו של חבירו מדליק דאי במדליק בתוך שלו אע"פ שדרך בני אדם להניח בבתים היה פטור דהא קתני רישא וחכ"א אינו משלם אלא גדיש של חסין או גדיש של שעורין משמע דאפילו מוריגים וכלי בקר שדרך להניח בגדיש לא משלם אלא גדיש לבדו והשתא בכל ענן שנעמיד דברי רב כהנא פריך רבא עליה שפיר דאם ר"ל רב כהנא מחלוקת בתוך שלו ופליגי במוריגין וכלי בקר דר"מ מחייב והכמים פטורין אבל במדליק בשל חבירו אפילו רבנן מחייבי אמוריגין וכלי בקר אם בן שפיר פריך דליפלוג בדידה בגדיש עצמה דהא בירה נמי לא מיתוקמא אלא במדליק בשל חבירו ואם ר"ל רב כהנא מחלוקת במדליק בתוך שלו דפליגי אפילו בארנן דר' יהודה מחייב אע"פ דאין דרך ארנן להניח בגדיש ורנן פטרי אפי' במוריגין בדפרישית מ"מ כשמשכים אבל במדליק בתוך של חבירו ד"ה משלם כל מה שבתוכו אפילו אארנן נמי קאי דמשמע ד"ה משלם כל מה שבתוכו לרנן כמו לר"י הלכך פריך שפיר לפלוג וליתני בדידה דלשמעין אפי' ארנן בגדיש דאין דרכו להניח דהוי רבוחא טפי ועוד שקשה לשון המשנה דקתני שדרך בני אדם להניח בבתים דאפי' אין דרך נמי מחייבי רנן במדליק בתוך של חבירו:

אלא אמר רבא בתרתי פליגי ופליגי במדליק בתוך של כו'. דר"י מחייב אפי' ארנן בגדיש שאין דרך להניח מדנקט מודים חכמים במדליק את הבירה דלכך נקט בירה שרוצה למצוא שחיובו רנן אפי' בארנן כמו ר"י ואי רבי יהודה לא מחייב במדליק בתוך שלו אלא דוקא במוריגין הנה ליה לפלוג בדידה ולימא דמודים חכמים במדליק גדיש של חבירו דחייב במוריגין אלא ודאי מחייבי ר"י במדליק בתוך שלו אפי' בארנן בגדיש ורנן לא מחייבי אפי' במוריגין דקתני אינו משלם אלא גדיש של חסין כו' ופליגי נמי במדליק בתוך של חבירו דר' יהודה מחייב אלא במוריגין של חבירו שדרכו להניח בגדיש או ארנן בבית שדרך להניח כל דבר בבתים וטעמיהו יש לפרש דר' יהודה לא פטר בטמן כלל ורנן במדליק בתוך שלו פטרי כדמשמע קרא כי תצא אש (ומשמע) דאיירי במדליק בתוך שלו אבל במדליק בתוך של חבירו מחייב דבר שדרכו להטמין דלא אשכחן דפטר ביה קרא טמן וקבדן שאין דרכו פטרי מסבא דלא אבעי ליה לאטקמי אדעמיה שיניי אדם ארנן בגדיש:

באנני דארעא מקרו: מתני' המדליק בתוך שלו עד כמה תעבור הדליקה רבי אלעזר בן עזריה אומר רואין אותו כאילו הוא באמצע בית כור ר"א אומר ט"ז אמות בדרך רה"ר רבי עקיבא אומר חמשים אמה ר"ש אומר שלם ושלם המכעיר את הבערה הכל לפי הדליקה: גמ' ולית ליה לר"ש שיעורא בדליקה והתנן לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אלא אם בן י"ש על גב גובה ד' אמות היה מעמידו בעלייה עד שיהא תחתיו מעזיבה שלשה טפחים ובכירה טפח ואם הזיק משלם מה שהזיק ר' שמעון אומר לא נאמרו שיעורין הללו אלא שאם הזיק פטור מלשלם אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה הכל לפי גובה הדליקה אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' שמעון וכן אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כר"ש: מתני' המדליק את הגדיש והיו בו בלים ודלקו ר"י אומר משלם מה שבתוכו וחכ"א אינו משלם אלא גדיש של חסין או של שעורין היה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור ומודים חכמים לר"י במדליק את הבירה שהיה משלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח בבתים: גמ' אמר רב כהנא מחלוקת במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו דר"י מחייב ארנן טמן באש ורנן פטרי אבל במדליק בתוך של חבירו דברי הכל משלם כל מה שבתוכו א"ל רבא אי הכי אדתני סיפא מודים חכמים לר"י במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח בבתים לפלוג וליתני בדידה כד"א במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו אבל מדליק בתוך של חבירו דברי הכל משלם כל מה שהיה בתוכו אלא אמר רבא בתרתי פליגי פליגי במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו דר"י מחייב אטמון באש ורנן סברי לא מחייב ופליגי נמי במדליק בשל חבירו דר"י סבר משלם כל מה שבתוכו ואפילו ארנן ורנן סברי פליס שדרךן להטמין בגדיש פגון מוריגין וכלי בקר הוא דמשלם פליס שאין דרךן להטמין בגדיש לא משלם תנו רבנן המדליק את הגדיש והיו בו בלים ודלקו ר"י אומר משלם כל מה שהיה בתוכו והכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש של חסין או גדיש של שעורין ורואין מקום פליס כאילו הוא מלא תבואה במה

באנני. כמו באגנות (שמות כד) קוני"ש בלע"ז: מתני' באמצע בית כור. אם יש לו חצי בית כור לכל רוח פטור ובקולחת שדילגה וכדאוקימנא אבל נכפפת בוערת והולכת כל שעה אפילו עד מאה מיל חייב: הכל לפי הדליקה. קס"ד ה"ק הכל ושלם כל כמה שהדליק בין רחוק בין קרוב: גמ' לא יעמיד. בני העיר מעבבין עליו שלא תבער האש בתקרה: מעזיבה. טיח של סיד על תקרה ודומה לו בספר עזרא (מחיים ז) ועזבו (אח) ירושלים עד החומה: ובכירה. שפוחתה מתנור ואין מכעירין בתוכה אש גדולה: לפי גובה. כשהאש גבוהה וגדולה קופצת למרחוק: מתני' אלא גדיש של חסין או גדיש של שעורין. אם חסין חסין אם שעורין שעורין: היה גדי כפות לו כו' חייב. על הגדי דבעלי חיים נמי אתרבו מאו הקמה ומשום דקם ליה בדרבה מיניה ליכא למפטריה דאינו חייב מיתה על העבד דהואיל ואינו כפות היה לו לברוח ופטור עליו ממייתה ומתשלומים אבל היה עבד כפות לו פטור אפילו על הגדי ועל הגדיש דחייב מיתה על העבד דכתיב נקם ינקם (שמות כ"א) וקם ליה בדרבה מיניה ואפי' לא חתרו בו שאינו נהרג הא קי"ל (מכוסס ד' ה"ז) דחייבי מיתות שוגגין פטורין ובגדי לא שני לן בין כפות לשאינו כפות ואידי דנקט בעבד נקט בגדי ואיכא דאמרי בגדי נמי דוקא נקט סמוך פטור דהיה לו לברוח והכי קאמר היה עבד כפות לו או גדי סמוך לו פטור ואע"ג דפטש בשילהי פ' שני (כ"ז) שורו כממונו דאם הניח חזלת עליו ונשרף חייב התם הוא דהניח על גבי שור דלא היה לו לשור לישול אבל תכא היה לו לברוח: גמ' בתוך של חבירו. אין לו רשות והוי כמאמר בדים: במדליק את הבירה. בתוך של חבירו הוא ואפ"ה חייב טעם משום דדרך בני אדם להניח בלים בבתים אבל גדיש לא : בדידה. בגדיש ולשמעין אע"פ שאין דרך להטמין בו חייב הואיל והדליק לתוך של חבירו וכ"ש בירה: בתרתי פליגי [פליגין] במדליק בתוך שלו כו'. ופטרי רנן אפילו פליס שדרךן להטמין בגדיש דהא גזירת הכתוב הוא דטמן באש פטור ור' יהודה מחייב אטמון ובכלים ל"ש אותן שאין דרךן להטמין ול"ש אותן שדרךן להטמין: בכירה. מגדל גדול: מוריגין. קרשים וקוביבות ובהן ימידות וישן בקו את התבואה: ד"ה

מה שבתוכו ואפילו ארנן ורנן סברי פליס שדרךן להטמין בגדיש פגון מוריגין וכלי בקר הוא דמשלם פליס שאין דרךן להטמין בגדיש לא משלם תנו רבנן המדליק את הגדיש והיו בו בלים ודלקו ר"י אומר משלם כל מה שהיה בתוכו והכמים אומרים אינו משלם אלא גדיש של חסין או גדיש של שעורין ורואין מקום פליס כאילו הוא מלא תבואה במה

בבא קמא דף סא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) צג

1 **בְּאַנְיָ דְּאַרְעָא מְקוּרָא** – אלו נקראים בורות הקרקע, ונחשבים כחלק
2 מהשדה, ואין הם עושים אותה כשתי שדות, ולכן יכול לתת פאה מצד
3 אחד של השלולית על מה שגדל בצידה השני:

משנה

4 משנתינו מוסיפה לדרון בשיעור המרחק שתעבור ותדלק איש ויהא חייב על
5 נזקה: **הַמְדִּילִיק אֶשׁ בְּתוֹךְ שָׁלוֹ** ולא שמרה, והלכה והזיקה במקום אחר, **עַרְ**
6 **בְּמָה** שיעור המרחק שתעבור ותדלק **הַדִּילִיקָה** למקום אחר ויהיה חייב על
7 נזקה, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן אֶזְרֵיה אָמַר**, **רוֹאִין אוֹתוֹ**, את המקום בו הדליק את
8 האש, **כִּאִילוּ הוּא בְּאַמְצַע בֵּית בּוֹר** ו- שטח של מאתיים שבעים וארבע
9 אמה על מאתיים שבעים וארבע אמה, וחייב על כל מה שתלך האש ותזיק
10 בתוך הבית בור, אך אם הרזיקה האש חוץ למקום זה, דהיינו שיעור חצי
11 בית בור (מאה שלושים ושבע אמה) לכל צד, והזיקה, פטור. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר**
12 **אָמַר**, שיעור המרחק שתעבור ויתחייב הוא עד מ"ו אמות, **בְּשִׁיעוֹר רֹחוֹב**
13 **דְּרֶךְ רְשׁוֹת הָרִבִּים**. **רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר**, שיעור המרחק להתחייב הוא עד
14 **חֲמִשִּׁים אַמָּה**. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר**, נאמר בנזקי האש (שמות כב ה) **שִׁלְם**
15 **יִשְׁלַם הַמִּכְעָר אֶת הַכְּעָרָה**, ולכן עליו לשלם **הַכֵּל**, **לְפִי** מה שתלך
16 הַדִּילִיקָה:
17

גמרא

18 שנינו במשנה, רבי שמעון אומר 'הכל לפי הדליקה'. סברה הגמרא שכונתו,
19 שאת כל מה ששרפה הדליקה עליו לשלם, אף במקום רחוק שלא היתה
20 האש ראויה להגיע לשם. מקשה הגמרא: וְלִית לֵיה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שִׁיעוֹרָא
21 בְּדִילִיקָה – וכי רבי שמעון אינו סובר שיש שיעור עד איזה מרחק יתחייב על
22 איש שהלכה והזיקה, וְהִתְנַן במשנה (ב"ב כו): יכולים בני העיר לעכב
23 ולמנוע שלא יַעֲמִיד אֶדְמָה תְּנוּרָה בְּתוֹךְ הַבֵּית, אֲלֵא אִם כֵּן יֵשׁ עַל גִּבּוֹ שֶׁל
24 התנור עד התקרה נזיפה של אֲרִבְעָ אַמּוֹת עד התקרה, בכדי שלא תאחו
25 האש בתקרה. ואם הָיָה מַעֲמִיד בְּעִלְיָה – בדירה העליונה של הבית,
26 יכולים לעכב ולמנוע ממנו מלהעמיד עַד שִׁיִּהָא תַּחְתּוֹ – תחת התנור, על
27 רצפת העליה שהיא תקרת הבית, מַעֲזִיבָה – שכבת טיח של סיד, בשיעור
28 עובי של שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים, שבאופן זה הבית שמור מפני הדליקה. וּבִמְבַקֵּשׁ
29 להעמיד בְּרִיחַ בעלייה, שהיא קטנה מתנור ואין מבעירים בתוכה אש
30 גדולה, יכולים למנוע ממנו עד שתהיה תחתיה מעזיבה בגובה טַפָּחָה.
31 מוסיפה המשנה: וְאֵף שֶׁהֲרָחִיק בְּשִׁיעוֹרִים אֵלּוּ, מכל מקום אִם אֵף עַל פִּי כֵן
32 הָיָה, מִשְׁלָם מַה שֶּׁהָיָה. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר**, לֹא נֶאֱמַר שִׁיעוֹרִין הִלָּלוּ
33 אֲלֵא לומר שֶׁאִם הָיָה, פְּטוֹר מִשְׁלָם, כיון שהרחיק כדין. ולמדנו ממשנה
34 זו, שגם לפי רבי שמעון יש דליקה שפטור עליה, אם הרחיקה כדין, ואין
35 אמר במשנתנו 'הכל לפי הדליקה', שמשמע שמשלם בכל מקרה שאישו
36 הלכה והזיקה. הגמרא מבארת את דעת רבי שמעון באופן אחר: **אָמַר רַב**
37 **נַחֲמָן, אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהָ, כוונת רבי שמעון היא, שֶׁהַכֵּל לִפִּי נִזְכָּה**
38 **הַדִּילִיקָה**, שאין לתת שיעור מרחק קבוע לכל הדליקות, אלא הדבר תלוי
39 בגובה הדליקה שלפיו משערים אם היתה ראויה לעבור לאותו מקום
40 שהזיקה, שכשהאש גבוהה היא ראויה לעבור מרחק רב יותר, שהיא קופצת
41 למרחוק.
42

43 הגמרא מביאה את פסק ההלכה במחלוקת במשנה: **אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב**
44 **יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הִלָּכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן**. וְכֵן **אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר**
45 **שְׁמוּאֵל, הִלָּכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן**:

משנה

46 משנתינו דנה בדיני טמון באש, וכן במדליק גדיש ונשרפו עמו עבד וגדי:
47 **הַמְדִּילִיק אֶת הַגִּדִישׁ** של חטיין או של שעורין, וְהָיוּ טְמוּנִים בּוֹ בָּלִים וְדִלְקוֹן,
48 **רַבִּי יְהוּדָה אָמַר**, מִשְׁלָם מַה שֶּׁתּוֹכּוֹ, ואינו פטור על הכלים, והיינו
49 שחייבה תורה אף על דבר ה'טמון'. וְחֻכְמִים אֲמָרִים, אֵינּוּ מִשְׁלָם עַל
50 הכלים כולל, כיון שלא חייבה תורה על נזקי 'טמון' באש, אֲלֵא מִשְׁלָם גִּדִישׁ
51 שֶׁל חֲטָיִין אוֹ שֶׁל שְׁעוֹרִין. ואם הָיָה גִּדִּי בְּפֹתַי לוֹ – קשור לגדיש, וְעָקֵב
52 סָמוּךְ לוֹ – לגדיש, ולא היה העבד כפות, ונשרף הגדיש וְנִשְׂרָף עִמּוֹ הגדי
53

54 והעבד, תְּחִיב עַל הגדיש ועל הגדי, אבל על העבד אינו חייב, שהיה לו
55 לברוח. ואם היה עָקֵב בְּפֹתַי לוֹ וְגִדִּי סָמוּךְ לוֹ ואינו כפות, ונשרף הגדיש
56 וְנִשְׂרָף עִמּוֹ הגדי והעבד, חייב מיתה על הריגת העבד שהיה כפות ולא יכל
57 לברוח, וכיון שנתחייב מיתה, הרי הוא פְּטוֹר עַל הגדיש ועל הגדי, שהלכה
58 היא שמי שבאו עליו חיוב מיתה וחייב ממון כאחד, פטור מחיוב הממון.
59 שמעמידים אותו בחיוב הגדול בלבד.
60 המשנה חוזרת לנידון הקודם: מוֹדִים חֻכְמִים הפוטרים בטמון לְרַבִּי יְהוּדָה
61 המחייב על כך, בְּמְדִילִיק אֶת הַבִּירָה – מגדל גדול של בתים, שְׁהוּא מִשְׁלָם
62 כָּל מַה שֶּׁהָיָה בְּתוֹכָהּ ונשרף, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ בְּנֵי אֲדָם לְהַנִּיחַ חֲפָצִים בְּבִתָּיָם,
63 ובוה לא נאמר פטור טמון, שרק בכלים הטמונים בגדיש, שאין דרך להניח
64 בו כלים, נאמר פטור זה:

גמרא

65 שנינו במשנה שנחלקו רבי יהודה וחכמים אם חייב על נזקי טמון באש.
66 מבארת הגמרא: **אָמַר רַב כְּהֵנָא, מְחֻלָּקִת זו** של רבי יהודה וחכמים אם
67 חייב על נזקי טמון באש, היא רק בְּמְדִילִיק אֶשׁ בְּתוֹךְ הַרְשוֹת שָׁלוֹ, ולא
68 שמרה וְהִלָּכָה וְאִכְלָה בְּתוֹךְ רְשׁוֹתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, דְּרַבִּי יְהוּדָה מְחִיב אֶת
69 המדליק לשלם גם אֲנֻכִּין מַה שֶּׁהָיָה טְמוֹן ונשרף בָּאֵשׁ, וְרַבֵּנן פְּטוֹרִים אֲכֵל
70 בְּמְדִילִיק אֶשׁ בְּתוֹךְ רְשׁוֹתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, בּוֹה דְּבִירָה הַכֵּל מִשְׁלָם כָּל מַה
71 שֶׁטְמוֹן בְּתוֹכּוֹ, משום שכיון שאין לו רשות להדליק ברשות חבירו, הרי זה
72 כמזיק ומאבד בידים, שלא נאמר בו שפטור על הטמון. הגמרא מביאה
73 דחייה לדברי רב כהנא: **אָמַר לִיה רַבָּא** לרב כהנא, **אִי הָכִי אֲדִתְנִי סִפָּא** –
74 מדוע שנה התנא בהמשך המשנה שמוֹדִים חֻכְמִים לְרַבִּי יְהוּדָה בְּמְדִילִיק
75 אֶת הַבִּירָה שֶׁמִּשְׁלָם כָּל מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ בְּנֵי אֲדָם לְהַנִּיחַ בְּבִתָּיָם,
76 שמשמעותו שאילו בגדיש שאין דרך בני אדם להניח שם חפצים, ויהיה
77 פטור, ואף שהדליק ברשותו של חבירו, והלא היה לו לתנא לְפָלוּג וְלִיתְנִי
78 בְּרִידָה – לשנות חילוק בגדיש עצמו, ולומר, בְּמָה דְּבִירָם אֲמֹרִים שפטור
79 על כלים הטמונים בגדיש לדעת חכמים, רק בְּמְדִילִיק בְּתוֹךְ שָׁלוֹ וְהִלָּכָה
80 וְאִכְלָה בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבִירוֹ, אֲכֵל הַמְדִּילִיק בְּתוֹךְ גִּדִישׁוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, לְחִבְרֵי
81 הַכֵּל מִשְׁלָם כָּל מַה שֶּׁהָיָה בְּתוֹכּוֹ, ואף על הטמון בו, שהרי בכך היה
82 משמיענו שאפילו בגדיש שאין דרך להניח שם חפצים, אם הדליק בשל
83 חבירו חייב, וכל שכן שיהיה חייב במדליק בירתו של חבירו שדרך להניח
84 שם חפצים.
85

86 רבא מבאר את המחלוקת בדרך אחרת: **אֲלֵא אָמַר רַבָּא**, רבי יהודה
87 וחכמים בְּתִרְתִּי פְּלִיגִי – חולקים בשני דברים, פְּלִיגִי – דבר אחד שבו
88 חולקים, הוא בְּמְדִילִיק אֶשׁ בְּתוֹךְ רְשׁוֹתוֹ שָׁלוֹ וְהִלָּכָה וְאִכְלָה בְּתוֹךְ
89 רְשׁוֹתוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, דְּרַבִּי יְהוּדָה מְחִיבִים גַּם אֲטָמוֹן – על מה שהיה טמון
90 באותה רשות ונשרף בָּאֵשׁ, וְרַבֵּנן סְבָרִי שֶׁלֹּא מְחִיבִים עַל מַה שֶּׁהָיָה טְמוֹן
91 שם, כיון שהתורה פטרה על הטמון, בין אם דרך להטמין אותו שם ובין אם
92 אין דרך להטמין אותו שם. וּפְלִיגִי נָפִי – ודבר שני שבו הם חולקים, בְּמְדִילִיק
93 אֶשׁ בְּגִדִישׁוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, שבאופן זה אין גזירת הכתוב לפטור על טמון, דְּרַבִּי
94 יְהוּדָה סְבָר מִשְׁלָם כָּל מַה שֶּׁהָיָה בְּתוֹכּוֹ ונשרף, וְאִפִּילוּ הָיָה שם אֲרֻנְקִי
95 – כיס של מעות שאין דרך להניחו בגדיש, וְרַבֵּנן סְבָרִי, שרק על בָּלִים
96 שְׁדִּירְכֵן לְהַטְמִין אותם בְּגִדִישׁ, כְּגוֹן מוֹרִיעִין וקִרְשִׁים נְקוּבִים ובהם פגimות
97 שדשים בהם את התבואה וְכָלִי הַכֶּקֶר החורש בשדה, רק עליהם הוא
98 דְּמִשְׁלָם, אבל בָּלִים שֶׁאֵין דְּרִכֵּן לְהַטְמִין אותם בְּגִדִישׁ, כגון אֲרֻנְקָה, לֹא
99 מִשְׁלָם אִם נשרפה, שכיון שאין הדרך שיהיו שם, אינו חייב בנזקיהם. ולפיכך
100 שנה התנא במשנתנו שמודים חכמים בבירה, ולא שנה שמודים חכמים
101 בגדיש עצמו באופן שהדליק בשל חבירו, שהרי רק בבירה שדרך להניח שם
102 את כל החפצים, מודים חכמים שחייב על הכל, אבל בגדיש אינו חייב אלא
103 על מוריגין וכלי בקר.

104 הגמרא מביאה ברייתא אודות פטור טמון באש: **תָּנּוּ רַבֵּנן** בברייתא,
105 **הַמְדִּילִיק אֶת הַגִּדִישׁ** וְהָיוּ טְמוּנִים בּוֹ בָּלִים וְדִלְקוֹן, **רַבִּי יְהוּדָה אָמַר**,
106 **מִשְׁלָם כָּל מַה שֶּׁהָיָה בְּתוֹכּוֹ**, וְחֻכְמִים אֲמָרִים, אֵינּוּ מִשְׁלָם אֲלֵא גִדִישׁ
107 שֶׁל חֲטָיִין אוֹ גִּדִישׁ שֶׁל שְׁעוֹרִין, לפי שהוא פטור על הכלים שהיו טמונים
108 בגדיש, וְרוֹאִין – דנים את מקום הכלים שבגדיש בְּכִאִילוּ הוּא מִלָּא תְּבוּאָה,
109 ומשלם כפי ערך תבואה ולא כפי ערך הכלים.

מוסיפה הבריייתא, **בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים** שפוטרים חכמים על טמון באש, **בְּמַדְלִיק** את האש **בְּתוֹךְ רְשׁוּתוֹ שְׁלֹ וְהִלָּכָה וְדָלְקָה בְּתוֹךְ רְשׁוּתוֹ שְׁל חֲבִירוֹ** ושרפה את גדישו, **אֲבָל** אם היה **מְדָלִיק** אש **בְּתוֹךְ רְשׁוּתוֹ שְׁל חֲבִירוֹ** (**דְּבָרִי חֶבֶל**) **מְשַׁלֵּם כָּל מַה שְׁהָיָה בְּתוֹכוֹ**, אם הם כלים שדרך להטמנים בו, כגון מוריגין וכלי הבקר, כיון שהמדליק בשל חבירו אינו פטור על טמון באש. **וּמוֹדָה רַבִּי יְהוּדָה לְחַכְמִים** שפטור על הטמון אישו, אלא על מה שנתן לחבירו רשות להכניס וקיבל עליו לשומרו, ולכך דינו **שְׂאִין מְשַׁלֵּם אֱלָא** את דְּמֵי הַגְדִּישׁ בְּלִבְדָּה ולא את דמי הכלים שהטמין, שעליהם לא קיבל שמירה. וכן אם השאיל לו מקום בשדהו **לְהַגְדִּישׁ חֲפִין**, וְהַגְדִּישׁ שְׁעוֹרִין, או שהשאיל לו מקום להגדיש שְׁעוֹרִין וְהַגְדִּישׁ חֲפִין, או שהשאילו עבור שיגדיש חֲפִין, וכן עשה שהגדיש חֲפִין אלא שחֲפִין – כיסה אותו **בְּשַׁעוֹרִין**, או שהשאילו עבור שְׁעוֹרִין והגדיש שְׁעוֹרִין וְחֲפִין בְּחֲפִים, הדין בכל ארבעת המקרים הללו **שְׂאִין מְשַׁלֵּם אֱלָא דְּמֵי שְׁעוֹרִין בְּלִבְדָּה**. שבאופן הראשון, שהשאילו עבור גדיש של חֲפִין והגדיש שְׁעוֹרִין, לא נזוק אלא בשְׁעוֹרִין. ובאופן השני, שהשאילו לשְׁעוֹרִין והגדיש חֲפִין, לא קיבל עליו שמירה אלא בערך של שְׁעוֹרִין. ובאופן השלישי, שהשאילו לחֲפִין וחֲפִין בשְׁעוֹרִין, אף שניזוק בחֲפִין מכל מקום, **בְּאֹפֶן שֶׁמְשַׁאֵל מְקוֹם בְּשִׂדְהוֹ לְחֲבִירוֹ כְּדִי לְהַגְדִּישׁ גְּדִישׁ, וְהַגְדִּישׁ בּו חֲבִירוֹ גְדִישׁ וְהִטְמִין כִּלִּים בְּאוֹתוֹ** גדיש, ונשרפו באישו של בעל הבית, שכיון שהגדיש נמצא בתוך רשותו, אין לחייבו מדין נזקי הרי הוא אומר לו כיון שחֲפִיתו אותן בשְׁעוֹרִין לא נהרתי בהן כל כך, שסבור הייתי שכל הגדיש של שְׁעוֹרִין הוא. ובאופן הרביעי, שהשאילו לשְׁעוֹרִין וחֲפִין בחֲפִין, גם כן לא נזוק אלא בשְׁעוֹרִין בלבד.

הגמרא מביאה דינים נוספים מענין זה:

אָמַר רַבָּא, הַנּוֹתֵן דִּינָר זָהָב לְאִשָּׁה לְשׁוֹמְרָה, וְאָמַר לָהּ, הַזֹּהֲרִי בּו בְּשִׁמְרָתָהּ, משום שדינר שֶׁל כֶּסֶף הוא, אם הִזְקָתָה בידים, כגון ששרפתו או השליכתו לים, **מְשַׁלֵּמַת דִּינָר זָהָב**, ואף שלא ידעה שדינר של זהב הוא. **מִשּׁוֹם דְּאָמַר לָהּ הַנּוֹתֵן, מֵאִי הָיָה לִיךְ גְּבִיהַ דְּאֻזְקָתֶיהָ** – מה סיבה ראית להזיקו, ומוזיק משלם את שויו של הדבר אפילו חשב שערכו פחות. אך אם **פְּשָׁעָה בּו** ולא שמרתו כראוי וניזוק, **מְשַׁלֵּמַת דְּמֵי דִינָר שְׁל כֶּסֶף**, ולא כערכו אמיתי, משום **דְּאָמְרָה לִיה לְנוֹתֵן, נְטִירוּתָא דְּכֶסֶף אֵינִי קְבִילִי עָלִי נְטִירוּתָא דְּהַלְבָּא לֹא קְבִילִי עָלִי** – קבלתי עלי שמירת דינר כסף ולא שמירת דינר זהב, ולכן איני מחוייבת בערך דינר זהב אלא בערך דינר כסף.

הגמרא מביאה שסברא זו נאמרה בבריייתא:

אָמַר לִיה רַב מְרִדְכִי לְרַב אִשִּׁי, אֲתוֹן בְּדִרְבָּא מְתִנִיתוּ לָהּ – אתם בשם רבא אמרתם את הדין האמור, שאם אמר לה שהדינר של כסף, אינה מחוייבת בשמירה אלא על ערך דינר כסף, ואילו **אֲנִי מְתִנִיתָא פְּשִׁיטָא לָן** – אנו הוכחנו זאת מהבריייתא האמורה לעיל, שנאמר בה שאם השאילו מקום בשדהו להגדיש חֲפִין, והוא **חֲפִין בְּשַׁעוֹרִין**, או שהשאילו לְשַׁעוֹרִין וְחֲפִין בְּחֲפִין, **אִינוּ מְשַׁלֵּם אֱלָא דְּמֵי שְׁעוֹרִין בְּלִבְדָּה**, ואף באופן הראשון שהגדיש חֲפִין וחֲפִין אותן בשְׁעוֹרִים, **אֱלָמָא** – מוכח שְׂאֵמַר לִיה – יכול בעל השדה לומר למגדיש **נְטִירוּתָא דְּשַׁעְרִי קְבִילִי עָלִי** – רק שמירה של שְׁעוֹרִין קבלתי עלי, ולא שמירה של חֲפִין. **הָבָא נְמִי אֲמָרָה לִיה נְטִירוּתָא דְּדִרְבָּא לֹא קְבִילִי עָלִי** – כך גם כאן יכולה היא לומר למפקד שלא קבלה עליה שמירת מטבע של זהב, ולא תשלם אלא דמי מטבע של כסף.

הגמרא מבארת כיצד מבררים ערך הכלים שהוטמנו ונשרפו:

אָמַר רַב, שְׂמִיעִית מִלְּתָא – שמעתי שנאמרה הלכה לְשִׁיתָ רַבִּי יְהוּדָה במשנה, המחייב על טמון באש, **וְלֹא יִדְעָנָא מֵאִי הִיא הִלְכָה זֶה. אָמַר שְׂמִיאל, וְכִי לֹא יִדְעָ אָבָא** – רב (ששמו היה אבא) **מֵאִי שְׂמִיעִית לִיה** – מהי ההלכה ששמע, בתמיה. וזו היא ההלכה, שְׁלִרְבִּי יְהוּדָה **דְּמִתִּיב עַל נִזְקֵי שְׂמִינ בְּאִשׁ, עָשׂו 'תְּקַנְתָּ נִגְזָל'** ושתקנו חכמים שמי שגולוהו יכול להשבע כמה גולוהו ויטול כפי מה שנשבע **בְּאִשׁוֹ**, שכמו כן תיקנו שמי שניזוק באש של חבירו יכול להשבע כפי מה היה טמון בהשועלם לו חמץ. הגמרא דנה אם דין זה אמור גם במזיקים נוספים: **בְּעִי** – נסתפק **אִמְיָמַר**, האם **עָשׂו 'תְּקַנְתָּ נִגְזָל' בְּמִסּוֹר** – במי שמסר את ממונו של חבירו למלכות,

שישבע חבירו כמה היה שוה וישלם לו, **אִי לֹא** תיקנו כן בזה. מבארת הגמרא: **אֱלִיבָא דְּמֵאָן דְּאָמַר** – לדעת הסוברים (להלן ק"ז): **שְׁלֹא דִּינָא דְּנִרְבִּי** – שאין דנים דין 'גרמי', דהיינו שאין אדם חייב על נזקים שסייב וגרם אלא רק על מה שעשה בגופו או בכוחו, **לֹא תִבְעִי לָךְ** – אין להסתפק כלל, **דְּהִירִי מְסִירוֹת נְמִי לֹא דִּינָנָן** – גם מי שמסר ממונו של חבירו למלכות אין דנים לחייבו, שגם זה אינו אלא גרמי, **אֱלָא בִּי תִבְעִי לָךְ** – מה שיש להסתפק הוא **אֱלִיבָא דְּמֵאָן דְּאָמַר** – לדעה הסוברת שדִּינָנָן דִּנָּא דְּנִרְבִּי – שדנים ומחייבים בנזקים שנעשו בגרמי, ומי שמסר את ממונו של חבירו למלכות חייב לשלם, שיש לדון אם **עָשׂו 'תְּקַנְתָּ נִגְזָל' בְּמִסּוֹר**, דְּמִשְׁתַּבֵּעַ וְשָׁקִיל – נשבע מהו הדיקו ונוטל מהמזיק, **אִי לֹא** עשו תקנה זו, ואין המוסר משלם אלא במה שהוא מודה שהזיקו. ואמרת הגמרא: **תִּיקֵּן** – יעמוד ספק זה, שלא הוכרע.

מביאה הגמרא מעשה ובו ספק נוסף בענין זה: **הָהוּא נִבְרָא דְּבִטְשׁ בְּכֶסֶף תַּתָּא דְּחִבְרִיָּה שְׂדִיָּה בְּנִתְרָא** – מעשה באדם שבעט בכספת וארגו שמנחים בו כספנים של חבירו וזרקו בנהר, ואינו יודע מה היה בתוכה, ובכמה הזיקו. **אָתָּא מְרִיָּה** – בא בעליה של הכספת **וְאָמַר הִכִּי וְהִכִּי הָיָה לִי בְּנִתָּה** – כך וכך ממון היה לי בתוכה. **וְתִיב – יִשָּׁב רַב אִשִּׁי וְקָא מַעֲיִין בִּיה** – והתכוון בדבר, שנסתפק **בִּי הָאִי גְּזוּנָא מֵאִי** – מהו הדין במקרה זה, האם נאמן בעליה לטעון מה הכילה, או לא. **אָמַר לִיה רַבִּנְאָה לְרַב אֲחָא בְּרִיה דְּרַבָּא, וְאָמַר לָהּ – וַיֵּשׁ אֹמְרִים שֶׁאִמְרָה זֹאת רַב אֲחָא בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב אִשִּׁי, לֹא הָיָנוּ מְתִנִיתִין** – האם אין ללמוד זאת ממשנתנו, דְּתִנְנִי וּמִדּוּרִים חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה בְּמַדְלִיק אֶת חֲבִירוֹ שֶׁמְשַׁלֵּם כָּל מַה שְׁבִתּוֹכּוֹ, שְׁכֵן דְּרִיךְ גְּנִי אָדָם לְהִנִּיחַ בְּבִתִּים. ובהכרח מבואר במשנתנו שנאמן הניזק לומר כמה היה בבירה. דוחה הגמרא, **אָמַר לִיה, אִי דְקָא מַעֲיִין וְזוּי הָבָא נְמִי** – אם הניזק טוען שהיו שם מעות, אכן הוא נאמן, וכפי המבואר במשנתנו, אבל **הָבָא (בְּמֵאִי עֲקִינִין)** – במעשה זה שבא לפני רב אשי מדובר היה **דְּקָא מַעֲיִין מְרִנְיָתָא** – שהניזק טוען שהיתה שם מרגלית, ולכך יש להסתפק **מֵאִי** – מהו הדין בזה, **מִי מְנִיחִי אִינִישִׁי מְרִנְיָתָא בְּכֶסֶף תַּתָּא** – האם דרך בני אדם להניח מרגלית בכספת, ונאמן הוא על כך, או לא.

אומרת הגמרא: **תִּיקֵּן** – יעמוד ספק זה, שלא הוכרע.

מסתפקת הגמרא ספק נוסף בענין זה: **אָמַר לִיה רַבִּי יִימָר לְרַב אִשִּׁי**, באופן שנשרפה הבירה, שמשלם המזיק כל מה שבתוכה, כאמור במשנה, **אִם מַעֲיִין הַנִּזֶּק שֶׁהִיא בְּכָסָא דְּכֶסֶף** – כוס כסף בְּבִירָה שנשרפה, **מֵאִי** – האם נאמן בזה לחייב את המזיק לשלם. **אָמַר לִיה, חֲזוּנָא** – רואים אנו, **אִי אִינִישִׁי אֲמִיד הוּא** – אם הניזק הוא אדם עשיר שיש לאמוד אותו **דְּאִית לִיה כֶּסֶף דְּכֶסֶף** – שיש לו כוס כסף, **אִי נְמִי** – או אם **אִינִישִׁי מְרִנְיָתָא הוּא דְּמִסְפְּרִי אִינִישִׁי גְּבִיהַ** – אדם נאמן הוא שאנשים מפקידים אצלו את חפציהם, ולכך יתכן שהפקידו אצלו כוס כסף, **וּמִשְׁתַּבֵּעַ וְשָׁקִיל** – נשבע בעל הבירה ונוטל מהמזיק את דמי הכוס, **וְאִי לֹא** – ואם אינו אדם עשיר ואף אינו אדם נאמן שמפקידים אצלו, **לֹא כָּל בְּמִנְיָה** – אין ביכולתו לטעון כן.

הגמרא מביאה נידון אודות ההבדל בין גזלן לחמסן: **אָמַר לִיה רַב אֲדָא בְּרִיה דְּרַב אֲוִיָּא לְרַב אִשִּׁי, מַה חֲזִילוֹק בֵּין גִּזְלָן לְחִמְסָן. אָמַר לִיה רַב אִשִּׁי, חֲמִסָן הוּא מִי שֶׁנִּשְׁלַח מִחֲבִירוֹ בַּעַל כּוֹרְחוֹ אוֹלֵם יְהִיב דְּמֵי – משלם את דמי מה שנטל, ואילו גִּזְלָן הוּא מִי שֶׁנִּשְׁלַח וְלֹא יְהִיב דְּמֵי – אינו משלם. שואלת הגמרא: **אָמַר לִיה רַב אֲדָא, אִי יְהִיב דְּמֵי** – אם הוא משלם על מה שנטל, **חִמְסָן קִרִּית לִיה** – האם אתה קורוהו חמסן. והרי **הָאָמַר רַב הוֹנָא, אִם תְּלוּתָהּ עַל עֵץ**, כלומר הכריזהוהו, למכור חפץ שלו, **וְזָבִין – וּמַחֲמַת כֵּן מִכַּר אֶת הַחֶפֶץ, וְזָבִינָה וְזָבִינָה** – מכירתו מכירה, שכיון שקיבל דמיו יש לתלות שהתרצה בסופו של דבר למוכרו, ואף כאן אין זה חמס כיון שמחמת הדמים נתרצה במכירה. מיישבת הגמרא: **לֹא קִשְׁיָא, הָא – מה שאמר רב הונא שמכירתו מכירה היינו באופן דְּלִבְסוּף אָמַר רוֹצֵה אֲנִי בְּמִכְרָה זֶה, ולכן אף שמתחילה היתה בעל כורחו, מכל מקום בסופו של דבר נתרצה בה, ואילו **הָא** שאמר רב אשי שאף ששילם דמי החפץ הוא חמסן, מדובר **דְּלֹא אָמַר לְבִסּוּף רוֹצֵה אֲנִי**, ולכך לא התרצה במכירה כלל וחמס הוא:****

בבא קמא. פרק שישי – הכונס דף סב עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס

זה

תוספות

רש"י

במה דברים אמורים במדליק בתוך שלו והלכה בתוך של חברו אבל במדליק בתוך של חברו משלם כל מה שבתוכו. כלומר בדרך שדרכו כגון מוריגים וכלי בקר אבל ארנקי בגדיש לא מחייבי רבנן אע"פ שדקדקנו בכל הני דלעיל שהיא משלם כל מה שבתוכו לרבנן כמו לר' יהודה הני מילי היבא דקתני ומודים או היבא דקתני דבירי תכל אבל אכל כמה דברים אמורים קתני ורבנן מילתייהו מפרשי ולא אמילתא דרבי יהודה קיימי:

שאנינו משלם אלא דמי שעורים. במדליק בתוך שלו איירי דאי במדליק בתוך של חברו שעורין והגדיש חטין קמה לא ישלם חטין כיון דחזי להו ובסמך מודמי להו נמי לנותן דינר זהב לאשה ופשעה בו משמע דהיינו מדליק בתוך שלו והלכה בתוך של חברו:

לרבי יהודה דמחייב על נזקי טמון באש בר' לרבנן נמי הנה מצי למימר דעשו תקנה בבירה בכל דבר ובגדיש במוריגין אלא רבותא אשמועי' דלרבי יהודה אפי' ארנקי בגדיש עשו תקנת גגול: עשו תקנת גגול במסור או לא. כתב רב אלפס כגון שיש עדים שפסרו ואיבר ממונו ואין יודעין כמה תיקו וכל תיקו דממונא לקולא ובשם רב האי גאון כתוב שישבע ויטול מחצה של תיקו דממונא חולקין וטל נראה לר' לרבי כלל משום תיקו ור"ת מפרש דהך בעיא כשהמסור מבחיש את הנמסר דומיא דגגול בשבועות דגגול מבחישו אבל אם המוסר עצמו אינו יודע כמה ישבע נמסר כמה הפסיד ויטול ולר"י נראה דהך בעיא אפילו אין המוסר יודע דומיא דתקנת גגול באשו שאין המבכיר יודע כמה הפסיד הניק דמבצי ליה במסור אי עשו תקנתא או לא:

מי מנחי אינשי מרגניתא בכספתא או לא. אפילו יש עדים שהיה בו מרגניתא מבקיא ליה דשקא לא אבגי ליה לאסוקי אדעתיה להאי ולא אמרנן מאי הנה ליה גביה דאזקיה כיון דלא רגילי אינשי לאנחיה כלל ולא דמי לדינר זהב דלעיל דאבגי ליה לאסוקי אדעתא טפי דפעמים שאומר בן נראה שאם היתה יודעת שהוא של זהב לא היתה שומרתו

ולא דמי נמי לארנקי בגדיש דרגילין טפי דמנחי מרגניתא בכספתא ואין לפרש דלענין שבועה מבקיא ליה אי עשו תקנת גגול ויהא נאמן לומר שהיה בו מרגניתא דא"כ מה היה אומר לרב אשי לאו היינו מתני' מה ענין זה למשנתניה:

מה בין גזלן לחמסן. בלישנא דקרא אין חילוק ביניהם והקא קבצי מה בין גזלן דרבנן לחמסן דרבנן דתניא בפ' זה בורר (סנהדרין דף סט) הוסיפו עליהם הגזלנים והחמסנים ומפרש גזלן לא יהיב דמי ובמציאת חרש שטה וקטן כדמוקי ליה הוה פסול מן התורה אלא משום דרכי שלום: חמסן יהיב דמי. ובשלא אמר רוצה אני כדמפרש אבל מן התורה אינו פסול אלא היבא דלא יהיב דמי כשר אע"פ דלא אמר רוצה אני אע"פ שעובר על לאו תחמוד הוא אמרי' בפרק שנים אוחזין (נ"ח דף ס"ו וס"ז דף ס"ח) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו וההיא דסוף מביילתין (מ"ח דף ס"ט) ויהיב מתקם בני יהודה דאפילו היבא דיהיב דמי הנה כאלו נוטל נשקתו לאו דרשה גמורה היא אלא אסמכתא בעלמא דקרא היינו גזלן דלא יהיב דמי ויהיב דמי כיון דחמסן דיהיב דמי פסול מדרבנן איב' כי אמר' בפ' שנים אוחזין (נ"ח דף ס"ו וס"ז דף ס"ח) אלא הא דאמר רב הונא משבועים אותו שבועה ברשתו ניקא מיגו דחשיד כי ומשני מורה ואומר דמי קהיבנא מ"מ מה תירץ בך אם הוא מעבד הפקדון בידו ורוצה ליפטר בדמים בעל כרחו של בעלים הרי הוא חמסן ופסול לשבועה מדרבנן ואבתי ניקא מיגו דחשיד כי וי"ל דמ"מ בגזלן דאורייתא אין להוכיח שלא יהא חשוד אשבועתו ועוד דחמסן דרבנן כשר הוא ואינו פסול עד שיכריחו עליו כדאמר בפ' זה בורר (סנהדרין דף ס"ו) ואפילו אם הוא יודע שנעשה חמסן בענין זה שקא לא ראו חכמים לפסלו בך וגם לא להכריזו אלא דוקא כי שקול וחסין בורע בעל ברחייהו דבעלים ותמקשה דקא פריק ניקא מיגו דחשיד כי אע"פ דהא ודאי קים לו דגזלן דרבנן בעי הכרה ואינו נפסל עד אחר הכרה כל עקר לא הביא דבירי רב הונא אלא משום דמקשה והא קעבר בלא תחמוד אי' הכי מקשה כיון שפטר עצמו כמה ששען נגבבו או נאבדו ואינו משלם דמים אלא לפי שאינו רוצה לישבע ואם היה פוטרו מן השבועה לא היה משלם כלום אי' ניקא מיגו כי ומשני מורה ואומר כי וגם אם היה פוטרו מן השבועה שקא כמו כן היה משלם דמים לפי שמעבד הפקדון בידו ולקחי לא חשיד אממונא:

פסולה

ר"ה משלם מה שבתוכו. רבא מתיר לה לטעמיה בכלים שדרכן להטמין בגדיש: אלא דמי גדיש. אם הבעירו בעל השדה דלא קביל עליה אלא נטירותא דגדיש: חטין וחיפן בשעוריי. אע"פ שנותן לו רשות לחטין אינו משלם אלא שעורין דאמר ליה לא ראיתי אלא שעורין לפיכך לא נזהרתי בהן כל כך: מאי הנה לך גביה דאזקתיה. בידים ששפרתו או שהשלקתו לים ולא דמי למשאיל מקום

לחבירו להגדיש שעורין והגדיש חטים דאמרן לעיל אינו משלם אלא דמי שעורין דמבכיר לא מזיק בידים הוא אלא פושע דכרתיב כי תצא אש מעצמה מפי המורה: פשעה בו. לא שמרתו בדרך השומרים ואבד: [בדרבא] מתניתו לה. משמיה דרבא אמריתו לה: שעורין וחיפן בחטין. נותן לו רשות להגדיש שעורין ולא חטין: שמעית מילתא לר' יהודה. אליבא דר' יהודה דמתני': עשו תקנת גגול באשו. כי היכי דתקנו רבנן לגגול לישבע כמה גזלו ויטול דתנן במסכת שבועות (דף ס"ז) אלו נשבעין ונוטלין השכיר והגגול כל תקנו באשו שישבע מה חטמין ויטול: אליבא דר"מ לא דיינינן דינא דגרמי. בפרק הגזלן ומאכיל (תמן דף ס"ח) בכספתא. ארנן שומיחין בו כספיה: אמיר. עשר שאומדן אותו לכלי כסף:

אמר רב שמעית מילתא לר' יהודה ולא ידענא מאי היא אמר שמואל ולא ידע אבא מאי שמיע ליה לר' יהודה דמחייב על נזקי טמון באש עשו תקנת גגול באשו בעי אמימר עשו תקנת גגול במסור או לא אליבא דר"מ לא דיינינן דינא דגרמי לא תבעי לך דמסירות נמי לא דיינינן אלא כי תבעי לך אליבא דר"מ לא דיינינן דינא דגרמי עשו תקנת גגול במסור דמשתבע וישקיל או לא תיקו ההוא גברא דבטש בכספתא דתבריה שדייה בנהרא אתא מריה ואמר הכי והכי הוה לי בגוה יתיב רב אשי וקא מעיני ביה כי האי גוונא מאי א"ל רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי לאו היינו מתניתין דתנן ומודים חכמים לר' יהודה במדליק את הבירה שמשלם כל מה שבתוכו שכן דרך בני אדם להניח בבתים אמר ליה אי דקא טעין וזוי הכא נמי הכא (במאי עסקינן) דקא טעין מרגניתא מאי מי מנחי אינשי מרגניתא בכספתא או לא תיקו א"ל ר' יימר לרב אשי טעין כסא דכספא בבירה מאי אמר ליה חיונא אי אינשי אמיר הוא דאית ליה כסא דכספא אי נמי אינשי מהימנא הוא דמפקרי אינשי גביה משתבע וישקיל ואי לא לאו כל במיניה א"ל רב אדא בריה דרב אשי מה בין גזלן לחמסן א"ל חמסן יהיב דמי גזלן לא יהיב דמי א"ל אי יהיב דמי חמסן קרית ליה והאמר רב הונא תלויה וחיפן וביניה זביני לא קשיא הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני:

מתני'

ולא דמי נמי לארנקי בגדיש דרגילין טפי דמנחי מרגניתא בכספתא ואין לפרש דלענין שבועה מבקיא ליה אי עשו תקנת גגול ויהא נאמן לומר שהיה בו מרגניתא דא"כ מה היה אומר לרב אשי לאו היינו מתני' מה ענין זה למשנתניה:

מה בין גזלן לחמסן. בלישנא דקרא אין חילוק ביניהם והקא קבצי מה בין גזלן דרבנן לחמסן דרבנן דתניא בפ' זה בורר (סנהדרין דף סט) הוסיפו עליהם הגזלנים והחמסנים ומפרש גזלן לא יהיב דמי ובמציאת חרש שטה וקטן כדמוקי ליה הוה פסול מן התורה אלא משום דרכי שלום: חמסן יהיב דמי. ובשלא אמר רוצה אני כדמפרש אבל מן התורה אינו פסול אלא היבא דלא יהיב דמי כשר אע"פ דלא אמר רוצה אני אע"פ שעובר על לאו תחמוד הוא אמרי' בפרק שנים אוחזין (נ"ח דף ס"ו וס"ז דף ס"ח) לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו וההיא דסוף מביילתין (מ"ח דף ס"ט) ויהיב מתקם בני יהודה דאפילו היבא דיהיב דמי הנה כאלו נוטל נשקתו לאו דרשה גמורה היא אלא אסמכתא בעלמא דקרא היינו גזלן דלא יהיב דמי ויהיב דמי כיון דחמסן דיהיב דמי פסול מדרבנן איב' כי אמר' בפ' שנים אוחזין (נ"ח דף ס"ו וס"ז דף ס"ח) אלא הא דאמר רב הונא משבועים אותו שבועה ברשתו ניקא מיגו דחשיד כי ומשני מורה ואומר דמי קהיבנא מ"מ מה תירץ בך אם הוא מעבד הפקדון בידו ורוצה ליפטר בדמים בעל כרחו של בעלים הרי הוא חמסן ופסול לשבועה מדרבנן ואבתי ניקא מיגו דחשיד כי וי"ל דמ"מ בגזלן דאורייתא אין להוכיח שלא יהא חשוד אשבועתו ועוד דחמסן דרבנן כשר הוא ואינו פסול עד שיכריחו עליו כדאמר בפ' זה בורר (סנהדרין דף ס"ו) ואפילו אם הוא יודע שנעשה חמסן בענין זה שקא לא ראו חכמים לפסלו בך וגם לא להכריזו אלא דוקא כי שקול וחסין בורע בעל ברחייהו דבעלים ותמקשה דקא פריק ניקא מיגו דחשיד כי אע"פ דהא ודאי קים לו דגזלן דרבנן בעי הכרה ואינו נפסל עד אחר הכרה כל עקר לא הביא דבירי רב הונא אלא משום דמקשה והא קעבר בלא תחמוד אי' הכי מקשה כיון שפטר עצמו כמה ששען נגבבו או נאבדו ואינו משלם דמים אלא לפי שאינו רוצה לישבע ואם היה פוטרו מן השבועה לא היה משלם כלום אי' ניקא מיגו כי ומשני מורה ואומר כי וגם אם היה פוטרו מן השבועה שקא כמו כן היה משלם דמים לפי שמעבד הפקדון בידו ולקחי לא חשיד אממונא:

פסולתה בסוכה וכמבוי. תימה דהנה ליה למימר ימעט כדאמר' בריש מסכת סוכה (דף כ.) מבוי דרבנן תני תקנתא וי"ל משום דבעי למימר בסוכה נקט לשון פסולה אי נמי לפי שהיה צריך להאריך בלשון ולומר יכבה וימעט ויחזור וידליק דלמעט כמו שהיא מדולקת לא סגי כדאמרין בפ' במה מדולקין (מכילתא דף כג.) הדליקה בפנים והוציאה בחוץ לא עשה ולא כלום והקא נמי לא שפא:

הדרן עלך הבונים

מְרוּבָּה. מי קתני אין בין כו'. משמע הקא תיבא דקתני אין בין לא שייך למימר תנא ושייר והקשה הר"י מאורליני'ש מזה דתנן בפ"ק דמגילה (דף ת.) וס' ד"ס (ל"ו) אין בין נדרים לנדרות אלא שהנדרים חייב באחריותו ונדרות אינו חייב באחריותו ואפתי הא איבא שהנדרה באה מן המעשר ונדר שהוא דבר שבחובה אין באה אלא מן החולין כדתנן בהתורה (מסכת ד' פס.) וי"ל דהתם לא בא לשנות כל ענין שניד נדרה חלוקים זה מזה אלא בר לומר שאין חייב בהא בזה יותר מבזה אלא אחריות אבל לענין כל תאחר זה וזה שזין וכן אין בין שבת ליום הכפורים לא איירי לכל דברים שביניהם גזון איסור אכילה וכן אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד לא איירי בחומר שבשניהם גזון לאו ומיתה אלא בדבר האסור או מותר לעשות בקו ועוד י"ל דהך משנה דמגילה שניה במסכת קנים (פ"א מ"א) גבי עולת העוף ועולה בין נדר בין נדרה אין באה מן המעשר כיון דאין בה אכילת אדם כדדרש בספרי בפ' עשר תעשר ת"ל ואכלת ושמתה שמה שיש בה אכילה יצאו עולות שאין עממן אכילה ואין להאריך כאן יותר:

מְרוּבָּה. קתני תנא ושייר. לשון ראשון דמייתי סיעתא לא בעי למימר דשייר דסבר ההוא לישנא דכיון דקתני מְרוּבָּה אין לומר שיר כמו באין בין וכן משמע הלשון דקאמר ללישנא בתרא מי קתני אין בין מְרוּבָּה קתני משמע שתחלה היה סבור דמְרוּבָּה הוי כמו אין בין וא"ת ומאי שיר דהאי שיר וי"ל דשייר טענת גב באבדה דדרש לקמן רבי יוחנן דמשלם כפל ואי טעין טענת גב בפקדון לא משלם ארבעה וחמשה בטב וקבר הכי נמי טוען טענת גב באבדה ועוד

שמישיר שותף שגב מחבירו ושותפין שגביו לא משלם ארבעה וחמשה כדאמר לקמן בפירקין (דף פח.) ועוד יש מפרשים דאין לחוש הקא אם אינו משייר כי אם דבר אחד כיון דלא נתת למנינא אלא דגלי לן שיש ריבוי בפסל מארבעה וחמשה:

יָצְאוּ קרקעות כו'. וא"ת כיון דאמעטי משבועה כדאמרין בפרק הוהב (כ"ז ד' ס.) תיפוק ליה דאין בהם כפל בטוען טענת גב דלא משלם אלא בשבועה כדאמרין לקמן בשמעתין וליבא למימר דאצטרך לקופץ ונשבע דבהגזול קמא (תוס' ד' ק.) מוכח דלא משלם א"כ ב"ד משיבעין אותו וי"ל דאצטרך להיבא דנשבע ע"י לגזול כדתנן (תוס' ד' ס.) וזקקין הנכסים שיש להם אחריות עם הנכסים כו' לישבע עליהן ומיהו לפי מאי דמסקינן לקמן האי כל ריבוי הוא מדלא כתיב הני פרטי גבי כסף וכלים וס' דכפל ושבועה הכל אחד נחא דליבא אלא חזי קרא לתרויהו וא"ת וגביה בקרקע היכי שייכא וי"ל במשיג גבול אי' במחוזר לקרקע כי ההיא ד' אפנים טענות וטוען שגביו לו ה' ונמצא שהוא גבב (מסכת ד' מנכ.) יצאו שטרות. ואם תאמר למה לי קרא למעט מכפל והא אפי' אבדו בידים לא משלם קרן למאן דלא דאין דאין דאין לא הוה אלא מדרבנן כדפרישית בסוף (תוס' ד' מנ.) ד"ס תוס' וי"ל כיון דאי איתיה לשטר בעין חייב להחזיר (משלם) סלקא דעתך דכשמתחזיר ומשלם (מחזיר) הכפל עמו:

מתני' ג'. אשטנציה: **גמ'** למעלה מעשרים אמה. לא חזו לה אינשי ולא מפרסם ניסא ואנן לפרסומי ניסא בעינן:

הדרן עלך הבונים

מְרוּבָּה. אין הנזב אחר הנזב כו'. דכתיב וגנב מבית האיש ולא מבית הנזב: **גמ'** בטוען טענת גב. גבב בא וגנבו ודרשין לקמן בשמעתין דחייבו רחמנא כפיילא אם נשבע ונמצא שקר: **לא** קתני. אלא מהגיד ד' דה' בטוען טענת גבב אם טבח ומכר: **מי** קתני **אין** בין. דהוי דקא ולא שיר מדי: **קתני**. קצת דברים שזו מְרוּבָּה על זו ושייר: **שהוקשו** לקרקעות. דכתיב והתנחלתם אותם וגו' (ויקרא כ.) **אין** גופן ממוז. אלא גורמין לגבות ממוז:

הדרן עלך הבונים

מְרוּבָּה מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי ארבעה וחמשה שמדת תשלומי כפל נזהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו רוח חיים ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נזהגת אלא בשור ושה בלבד שנאמר כי יגנב איש שור או שה ומכרו או מכרו וגו' אין הגנב אחר הגנב משלם תשלומי כפל ולא החובב ולא המוכר אחר הגנב משלם תשלומי ארבעה וחמשה: **גמ'** ואילו מדת תשלומי כפל נזהגת בין בגנב בין בטוען טענת גבב ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נזהגת אלא בגנב בלבד לא קתני משיע ליה לרבי חייא בר אבא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הפוען טענת גבב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה איבא דאמרי לימא משיע ליה לרבי חייא בר אבא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הפוען טענת גבב בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה מי קתני אין בין מְרוּבָּה קתני תנא ושייר: שמדת תשלומי כפל נזהגת כו': מנה"מ דת"ר על כל דבר פשע כלל על שור על חמור על שה ועל שלמה פרט על כל אבדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא בעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המפלטל וגופו ממוז אף כל דבר המפלטל וגופו ממוז יצאו קרקעות שאין מפלטלן יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות שאף על פי שמפלטלן אין גופן ממוז יצא הקדש רעהו כתיב אי מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא אף כל דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא אבל עופות לא ומי מצית אמרת הכי והא שלמה כתיב אמרי אנן כבעלי חיים קאמרין אימא כבעלי חיים דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא אין דבר שאין נבלתו מטמא במגע ובמשא לא

אם שמישיר שותף שגב מחבירו ושותפין שגביו לא משלם ארבעה וחמשה כדאמר לקמן בפירקין (דף פח.) ועוד יש מפרשים דאין לחוש הקא אם אינו משייר כי אם דבר אחד כיון דלא נתת למנינא אלא דגלי לן שיש ריבוי בפסל מארבעה וחמשה:

יָצְאוּ קרקעות כו'. וא"ת כיון דאמעטי משבועה כדאמרין בפרק הוהב (כ"ז ד' ס.) תיפוק ליה דאין בהם כפל בטוען טענת גב דלא משלם אלא בשבועה כדאמרין לקמן בשמעתין וליבא למימר דאצטרך לקופץ ונשבע דבהגזול קמא (תוס' ד' ק.) מוכח דלא משלם א"כ ב"ד משיבעין אותו וי"ל דאצטרך להיבא דנשבע ע"י לגזול כדתנן (תוס' ד' ס.) וזקקין הנכסים שיש להם אחריות עם הנכסים כו' לישבע עליהן ומיהו לפי מאי דמסקינן לקמן האי כל ריבוי הוא מדלא כתיב הני פרטי גבי כסף וכלים וס' דכפל ושבועה הכל אחד נחא דליבא אלא חזי קרא לתרויהו וא"ת וגביה בקרקע היכי שייכא וי"ל במשיג גבול אי' במחוזר לקרקע כי ההיא ד' אפנים טענות וטוען שגביו לו ה' ונמצא שהוא גבב (מסכת ד' מנכ.) יצאו שטרות. ואם תאמר למה לי קרא למעט מכפל והא אפי' אבדו בידים לא משלם קרן למאן דלא דאין דאין דאין לא הוה אלא מדרבנן כדפרישית בסוף (תוס' ד' מנ.) ד"ס תוס' וי"ל כיון דאי איתיה לשטר בעין חייב להחזיר (משלם) סלקא דעתך דכשמתחזיר ומשלם (מחזיר) הכפל עמו:

או שה שגגבם הוא מאחרים, וטבחם או מכרם, אינו מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמִי
אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה לא לבעל הגניבה ולא לגגב הראשון.

נמרא

הגמרא מדייקת בדברי התנא ולומדת מהם דין נוסף: התנא נקט רק הבדל
דין אחד בין כפל לארבע וחמשה, וְאִילּוּ שְׁמִדַּת תְּשֻׁלוּמִי כְּפָל נִזְהָנָה בֵּין
בְּגָנֵב עֲצֻמוּ וּבֵין כְּמוֹעַן מַעֲנֵת גָּנֵב – שומר הפוטר עצמו בטענה שהפקדון
נגנב ממנו ונמצא שהוא גנבו, שדינו כגנב ומשלם תשלומי כפל, וּמִדַּת
תְּשֻׁלוּמִי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה אֵינָה נִזְהָנָה אִלָּא בְּגָנֵב כְּלָבָד ולא בטוען טענת
גנב לא קָתְנִי – חילוק זה לא שנה התנא, דבר זה מְסִייעַ לִיה לְרַבִּי חִיָּיא
בְּרַ אֲבָא. דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַטּוֹעֵן מַעֲנֵת גָּנֵב
בְּפִקְדוֹן מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמִי כְּפָל, ואם טָבַח וּמָכַר את הפקדון, מְשַׁלֵּם
תְּשֻׁלוּמִי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה.

הגמרא מביאה דעה אחרת הדוחה את הראיה מהמשנה: אִיבָא דְּאָמְרִי –
יש אומרים שכך אמרו חכמי התלמוד על דברי המשנה, מאחר והתנא לא
שנה חילוק נוסף וּשְׁחִיב כפל נוהג אף בטוען טענת גנב, ואילו חיוב ארבעה
וחמשה אינו נוהג אלא כגנב עצמו לִיבָא מְסִייעַ לִיה – נאמר שיש מכאן
סיוע וראיה לְרַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲבָא הסובר שאין חילוק בענין זה בין כפל
לארבעה וחמשה, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַטּוֹעֵן מַעֲנֵת
גָּנֵב בְּפִקְדוֹן מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמִי כְּפָל, טָבַח וּמָכַר מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמִי אַרְבָּעָה
וְחֲמִשָּׁה. דוחה הגמרא: מִי קָתְנִי – האם נקט התנא בלשונו 'אִין' בֵּין מִידָת
כפל למידת ארבעה וחמשה, שאז היינו אומרים אכן שאין חילוק נוסף
מלבד החילוק האמור, הלא לשון 'מְרִיבָה' קָתְנִי התנא, כלומר שהאופנים
שחייב עליהם כפל רבים על האופנים שהוא חייב בהם ארבעה וחמשה,
וְהָאִין יִשְׁרִי – שנה מקצת מהאופנים וישרי מקצתן, ויתכן שאף חילוק זה
לא הזכירו התנא.

שנינו במשנה, שְׁמִדַּת תְּשֻׁלוּמִי כְּפָל נִזְהָנָה כו', בין בדבר שיש בו רוח חיים
ובין בדבר שאין בו רוח חיים. מבררת הגמרא: מָנָא הֵי מִיָּלִי – מנין שמדת
כפל נזהנת בכל דבר. משיבה הגמרא: דִּתְּנִי רַבְּנָן, 'עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע'
(שמות כב ח) האמור לענין חיוב תשלומי כפל, ומשמע לחיוב בכפל על כל
דבר, הרי זה כָּלָל, ובהמשך הפסוק כשנאמר 'עַל שׂוֹר עַל הַמּוֹר עַל שֶׂה'
(ו)עַל שְׁלֵמָה' שמשמע שאין לחייבו כפל אלא בדברים אלו, הרי זה פָּרֵט,
וכשנאמר שוב 'עַל כָּל אֲבִירָה' ומשמע שוב שחייב כפל הוא בכל דבר חוץ
הכתוב וְכָלִי. ומידה היא בתורה כָּלָל וּפָרֵט וְכָלִי אִי אִתָּה דִּין לרבות אִלָּא
כְּעִין הַפָּרֵט, לפיכך מָה ו-כשם שוְהַפָּרֵט הַמְּפֹרֵשׁ בַּפְּסוּק 'שׂוֹר' 'חמור'
'שֶׂה' 'שלמה' הוא דָּבָר הַמְּטַלְטֵל וְנוֹפֵף שווה מָמוֹן, כך נוהג חיוב כפל אִף
בְּכָל דְּבַר הַמְּטַלְטֵל וְנוֹפֵף מָמוֹן, וְצֵאוּ קְרָקְעוֹת שאין חייבים עליהם כפל
לפי שֵׁאִינָן מְטַלְטְלִין. וכן וְצֵאוּ עֲבָדִים כיון שְׁהוּקְשׁוּ לְקְרָקְעוֹת – התורה
השוותה את דינם לקרקע, וכשם שאין חיוב כפל על קרקע כאמור לעיל כך
אין חיוב כפל על עבד. וכן וְצֵאוּ שְׁטָרוֹת, שֵׁאִינָן עַל פִּי שֶׁהֵם מְטַלְטְלִין, אִין
גּוֹפֵן שווה מָמוֹן אלא הן רק ראייה על קיומו של חוב. וכן וְצֵא הַגּוֹנֵב הֶקְדָּשׁ
שאינו חייב כפל, כיון שבחיוב כפל 'וְעָדֵהוּ' בְּתֵיבָה, שנאמר (שם כב ו) 'כִּי יִתֵּן
אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף או כְּלִים לְשִׁמְרָ' וגו', והקדש אינו בכלל רעהו.

מקשה הגמרא: אם כן נדרוש גם כך, אִי מָה הַפָּרֵט הַמְּפֹרֵשׁ הוא דָּבָר
שְׁנִבְכָּלְתוּ מְטָמֵא אדם כְּמִנְעַ וְכִמְשָׂא, שכן נבלת שור חמור ושה מטמאת
את האדם בנגיעה וטלטול, אִף כָּל דָּבָר שְׁנִבְכָּלְתוּ מְטָמֵא כְּמִנְעַ וְכִמְשָׂא
ישנו בתשלומי כפל, אֲבָל עֲזוּפֹת שאין נבלתם מטמאת במגע ובמשא לא
יהיו חייבים עליהם כפל. אך הגמרא תמזהה על קושייתה: וּמִי מְצִית אֲמָרָתָהּ
הַכִּי – וכי יכול אתה לומר שאין מפורש בפרט אלא דבר שנבלתו מטמאת
במגע ובמשא, וְהָא 'שְׁלֵמָה' בְּתֵיבָה שם, והיא אינה מטמאת במגע ובמשא.
הגמרא מבארת את הקושיא באופן אחר: אָמְרִי – ביארו בני הישיבה את
הקושיא, אֲנִי שֶׁהִשְׁתִּי קוּשִׁיא זו, כְּכַעֲלִי חִיִּים קְאָמְרִינִי, ובהם בלבד
הקשינו. וכך היא הקושיא, אִיבָא – אומר שְׁכַכְעֲלִי חִיִּים רק דָּבָר שְׁנִבְכָּלְתוּ
מְטָמֵא כְּמִנְעַ וְכִמְשָׂא, אִין – אכן חייבים עליו כפל, אבל דָּבָר מִבְּעִלֵי הַחִיִּים
שֵׁאִין נִבְכָּלְתוּ מְטָמֵא כְּמִנְעַ וְכִמְשָׂא לא חייבים עליו כפל,

משנה

המשנה עוסקת במקרים שונים של נזקי אש: גִּין – ניצוץ שִׁינְצָא מִתַּחַת
הַפְּטִישׁ כשהכה בו הנפח על הסדן, והלך ובער בחפצים שונים וְהָיִיק אותם,
חֲתִיב הנפח לשלם. גָּמַל שְׁחִיתָ מַעֲוֵן על גבו משא של פֶּשֶׁתָּהּ, וְעָבַר בְּרִשּׁוֹת
הָרָבִים וְנִכְנַם פֶּשֶׁתָּהּ לַתּוֹךְ הַחֲנֻת, וְדָלְקוּ חֲבִילוֹת הַפֶּשֶׁת וַפְּגִרוּ שֶׁל חֲנֻנִי
שהיה בחנות, וְהָדָלִיק בכך אֵת הַבִּידָה – בית גדול, בַּעַל גָּמַל חֲתִיב לשלם
על שפשע ולא שמר שלא ידלק הפשתן ויזיק. ואם הֵנִיחַ חֲנֻנִי גִרוּ מִכַּחֲזִין
– מחוץ לחנותו ברשות הרבים, הַחֲנֻנִי חֲתִיב, שלא היה לו להניח נרו שם.
רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אם דלק הפשתן בְּנֵר הַנּוֹכַח שהניחו אדם מבחוץ, פְּטוּר
מניח הנר, כיון שמצוה להניחה ברשות הרבים כדי לפרסם את הנס:

נמרא

שנינו במשנתינו, שלפי רבי יהודה, חנוני המדליק נר חנוכה ברשות הרבים
פטור מנזקי. ודנה הגמרא אם יש ללמוד מדברי רבי יהודה דין בהלכות נר
חנוכה: אָמַר רַבִּינָא מְשַׁמִּיָּה ו- בשמו' דְּרַבָּא, שְׁמַע מִינָהּ – יש ללמוד
מִדְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁנֶּר הַנּוֹכַח מְצֻוֶּה לְהִנִּיחָה בַּתּוֹךְ עֲשֶׂרָה טפחים מהקרקע,
ולא למעלה מכך, דְּאִי סָלְקָא דְעָתֵדָה – שאם עולה על דעתך לומר שאפשר
להניח את הנר גם לְמַעְלָה מִעֲשֶׂרָה טפחים מהקרקע, קשה, אֲמַאי – למה
אָמַר רַבִּי יְהוּדָה שאם דלק הפשתן בְּנֵר הַנּוֹכַח פְּטוּר בעל הנר, והלא על
אף שמצוה עליו להניחה ברשות הרבים, עדיין לִיבָא לִיה – יאמר לו בעל
הבידה דִּתְּנֵה לִיה לְאֲנֻחָה – שהיה לו להניח את הנר גבוה משיעור
גובה של גָּמַל וְרוֹכְבּוֹ, כדי שלא ידלק משא הגמל בנר, אֲלָא לֹא שְׁמַע
מִינָהּ – האם אין ללמוד מזה שְׁמִצְוָה לְהִנִּיחָה את הנר בַּתּוֹךְ עֲשֶׂרָה טפחים
מהקרקע, ולכן פטור בעל הנר לפי שלא יכל להניחו גבוה יותר. דוחה
הגמרא: אָמְרִי – אמרו בני הישיבה, לֹא, אין ראייה ממשנתינו, משום
דְּלְעוּלָם אִיבָא – אומר לך שאפשר להניח את הנר אֲפִילוּ לְמַעְלָה מִעֲשֶׂרָה
טפחים, מֵאִי אֲמָרְתָּ – מה תאמר, שאם כן יש לטעון כנגד בעל הנר, אֲכַעֲי
לָךְ לְאֲנֻחָה – היה לך להניחו לְמַעְלָה מגובה גָּמַל וְרוֹכְבּוֹ, על כך יש
לענות שִׁבְיָן דְּכִמְצֻוָה קָא עָסִיק – עסוק הוא במצוה, כּוּלִי הָאִי לֹא
אֲמִרְחִיתָ רַבְּנָן – לא הטריחיהו חכמים כל כך, והתירו לו להניח גם פחות
מעשרה טפחים.

הגמרא מביאה דין נוסף בגובה הנחת נר חנוכה: אָמַר רַב כְּהֵנָא, דִּרְשׁ רַב
נָתַן בְּרַ מְנוּמִי מְשַׁמִּיָּה דְרַבִּי תַנְחוּם, נֶר הַנּוֹכַח שְׁחִינָה גבוהה לְמַעְלָה
מִעֲשָׂרִים אַמָּה, פְּסוּלָה, בְּדִין סוּכָה שפסולה אם סככה למעלה מעשרים
אמה, וּבְדִין מְבוֹי שאין לטלטל בו על סמך קורה הגבוהה מעשרים אמה,
וכיוצא בדבר אף בנר חנוכה, כיון שמצותו לפרסם את הנס, עליו להיות תוך
עשרים אמה, שאם לא כן לא יראוהו ולא יתפרסם הנס:

הדרן עלך הכונס:

משנה

המשנה מלמדת מתי נוהגים תשלומי כפל בגנב, ומתי נוהגים בו תשלומי
ארבעה וחמשה אם טבח או מכר דברים מסוימים לאחר שגנב: מְרִיבָה מִדַּת
– מרובים האופנים שיש חיוב לשלם תְּשֻׁלוּמִי כְּפָל מְמַדָּת – מהאופנים
שיש חיוב לשלם תְּשֻׁלוּמִי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה, שְׁכֵן מִדַּת תְּשֻׁלוּמִי כְּפָל
נִזְהָנָה בֵּין דְּבָרָה שֶׁשֶּׁ בּוֹ רוּחַ חֲתִים וּבֵין דְּבָרָה שֶׁאִין בּוֹ רוּחַ חֲתִים – בין
אם גנב בעלי חיים ובין אם גנב שאר מטלטלין, וּמִדַּת תְּשֻׁלוּמִי אַרְבָּעָה
וְחֲמִשָּׁה אֵינָה נִזְהָנָה אִלָּא בְּשׂוֹר וְשֶׂה כְּלָבָד, לא במטלטלים ואף לא
בשאר בעלי חיים, שְׁנִנְאָמַר לענין תשלומי ארבעה וחמשה (שמות כא לו)
'כִּי יִגְנֹב אִישׁ שׂוֹר או שֶׂה וּמָכַחוּ או מָכְרוּ וגו' חֲמִשָּׁה בָקָר וְשֵׁלֶם תַּחַת
הַשּׂוֹר וְאַרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה', הרי שלא חייבה התורה אלא על אלו בלבד.
המשנה מביאה דין נוסף בחיוב כפל וארבעה וחמשה: אִין הַנּוֹכַח אַחֵר הַגָּנֵב
– הגונב מגנב חפץ שגנב הוא מאחרים, אינו מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמִי כְּפָל לא לבעל
החפץ ולא לגנב. וְלֹא הַמּוֹכֵחַ וְלֹא הַמּוֹכֵר אַחֵר הַגָּנֵב – אם גנב מהגנב שור

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

- א הָבָא לְסַלֵּק קִדְרָה מַעַל גְּבִי כִירָה^א וְלִהְטֵמְנָהּ כְּדִי שְׁלֹא תִצְטָמָן^ב אִסּוּר לֹא לִהְטֵמְנָהּ בְּדָבָר הַמוֹסִיף הֶבֶל^ג אֲפִילוּ
מִבְּעוֹד יוֹם^ד גִּזְרָה שְׁמָא יִטְמִין בְּרָמִין דִּהְיִינוּ אֲפִר שְׁמַעוֹרָב בּוֹ גְּחָלִים וְאַחֲרֵיכֶן בְּשִׁבְתָּ יִשְׁכַּח וְיִחַתָּה בְּגִחָלִים וְאִם
עָבַר וְהִטְמִין אֲפִילוּ בְּשׁוּגָה הַתְּבָשִׁיל אִסּוּר בֵּין לֹא בֵּין לְאַחֲרִים עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת^ה אִם הוּא מְצַטְמָק וְיָפָה לֹא^ו אוֹ שֶׁהִיא
צוּנָה וְנִתְחַמֵּם^ז עַל־יְדֵי הַטְּמָנָה זֶה אֲבָל אִם הוּא עוֹמֵד בְּחִמְיּוּתוֹ בְּשַׁעַר הָרָאשׁוֹנָה וְהוּא דָּבָר שְׁמֻצְטָמָק וְרַע לֹא^ח מוֹתֵר
שְׁהָרִי אֵינוֹ נִהְיָה כָּלֵל מִן הָאִיסוּר^ט אֲבָל לְכַתְּחִלָּה אִסּוּר אֲפִילוּ הוּא מְצַטְמָק וְרַע לֹא.

ביאורים

- א [קדרה מעל גבי כירה – איסור זה אפילו כתבשיל שבשל כמאכל בן דרוסאי¹.]
ב [כדי שלא תצטמן – והוא הדין כתבשיל צונן שאין לחממו על ידי הטמנה זו, ואפילו אם כוונתו רק להפיג צינתו או שלא יצטנן יותר².]
ג [להטמנה בדבר המוסיף הבל – מהם האופנים הנחשבים כ'הטמנה' ובאיזה אופן נחשב ל'שהיה', וכן באיזה אופנים נקרא הטמנה בדבר המוסיף הבל, ומתי הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל נתבאר להלן סעיף י.
ד [אפילו מבעוד יום – ואפילו הטמנה בבוקר ערב שבת קודם חצות, מכל מקום עושה הוא איסור כששוהה בין השמשות³.]
ה [עד למוצאי שבת – ואפילו בדיעבד⁴.]
ו [עד למוצאי שבת – ובמוצאי שבת צריך להמתין בכדי שיעשו⁵, אמנם מפשטות הדברים שלא הוזכר שצריך להמתין בכדי שיעשו – משמע שמותר לאכלו מיד במוצאי שבת⁶.]
ז [מצטמק ויפה לו – שיפה לו לאדם ושמח במה שהתבשיל
- מצטמק⁷. ושני פרטים באיסור זה: אפילו אם למעשה התבשיל לא נצטמק כלל, אלא די בכך שהוא מצטמק ויפה לו כדי שנחשוש שמא יבוא לעשות כן לכתחילה – ולכן אסור עד למוצאי שבת, וכל שכן היכן שנהנה מן האיסור כגון שהיה צונן ונתחמם, שאסור עד למוצאי שבת⁸.]
ח [שהיה צונן ונתחמם – ואפילו תבשיל הנאכל כשהוא צונן, מכל מקום אם נתחמם – אסור⁹.]
ט [שמצטמק ורע לו – שרע לו לאדם ועצב הוא בזה שהתבשיל מצטמק¹⁰.]
י [אינו נהנה כלל מן האיסור – ואף שהתבשיל שמר על חמימותו, אינו נחשב להנאה, כיון שהיה יכול לטומנו בדבר שאינו מוסיף הבל, ואדרבה עדיף לו לטומנו בדבר שאינו מוסיף הבל שהרי התבשיל ה'מצטמק ורע לו'.]
יא [אינו נהנה כלל מן האיסור – שכיון שאינו נהנה מן ההטמנה אין חוששים שמא יבוא לעשות כן בשבת הבאה, והוא בתנאי שהתבשיל מצטמק ורע לו, אבל אם נתיר לו

מקורות

- יכול לחממו במהירות, ואם מדובר בתבשיל שלא בשל עדיין ומטרתו בהשהיית התבשיל הוא כדי שיתבשל כל צרכו – בזה די לו להשהות התבשיל על גבי כירה שאינה גרופה או בתנור שהם אופנים המותרים בתבשיל שבשל כל צרכו.
7) סימן רנ"ג סעיף ט.
8) ואין לפרש 'מצטמק ויפה לו' היינו שבפועל התבשיל מצטמק, כיון שבהמשך הסעיף נכתב 'עומד בחמימותו כשעה הראשונה והוא דבר שמצטמק ורע לו', משמע שלא די בכך שהתבשיל עומד בחמימותו כשעה הראשונה כדי להתירו – כיון שהוא מצטמק ויפה לו. (עד"ז בסימן רנ"ג סעיף כד לגבי המחזיר בשבת תבשיל שבשל כל צרכו המצטמק ויפה לו למקום שאסור להחזיר בשבת, אבל בתבשיל המצטמק ורע לו – מותר שלא הועילו מעשיו.
ושם הוסיף שיש מסתפקין להתיר אפילו בתבשיל המצטמק ויפה לו שהחזירו בשוגג כיון שהיה מבושל כל צרכו, אבל כאן לא הסתפק בזה אפילו בשוגג (ולכאורה משום שבהטמנה החמירו יותר מחזרה כמבואר בפמ"ג א"א סק"ז ומח"ש סק"ז), וראה מה שהסתפק בענין זה בשבת כהלכה פ"א ביאור ג.
9) תהלה לדוד אות א, וראה שבת כהלכה פ"א הערה טז שדן בדבריו, ובסוף הדיון הוסיף שעל פי דברי ה'מנחת שלמה' ח"א סי' ה' משמע שאיסור זה הוא רק בדבר צונן אף שנאכל כשהוא צונן, אבל מים שכבר היו חמים קצת ונתחממו יותר – מותר, ע"כ. וצ"ע האם מתאים זה עם דברי רבינו 'בעומד בחמימותו כשעה ראשונה'.
10) סימן רנ"ג סעיף י.
- 1) כן מובן מהדעה המתירה תבשיל זה המובאת בהמשך הסעיף, וראה שם שבדיעבד יש מקום לחילוק בין תבשיל שהתבשל או לא כמאכל בן דרוסאי.
2) כמבואר מהמשך הסעיף ולהלן סעיף ט.
3) פמ"ג א"א ס"ק ג ד"ה ואפילו, הובא במשנ"ב סק"ו.
4) כן משמע פשטות הלשון, וכן הבין בתהלה לדוד סוף אות ב, ובשבת כהלכה פ"א ביאור ד* כתב שישנה אפשרות לדייק וללמוד שהאיסור הוא רק לכתחילה, אבל הוסיף שאין ללמוד הלכה מדיוקים כאלו.
5) קצות השולחן סי' ע"א בדי השלחן ס"ק כח, על פי סימן שיח סעיף א, וראה שם החילוק בין העובר במזיד או בשוגג על מלאכות דאורייתא או מדרבנן, וראה שבת כהלכה פ"א ביאור ד.
6) ראה בשבת כהלכה פ"א ביאור ד שמנסה ליישב בכמה אופנים מדוע רבינו לא הזכיר 'בכדי שיעשו' אמנם בדרך הפשט ניתן ללמוד שאין צריך להמתין בהטמנה בכדי שיעשו, וכפי שהביא שם שכן פסק ב'ישועות יעקב', והחילוק בין המשהה בע"ש שאסור בכדי שיעשו לבין המטמין בע"ש הוא בפשטות דבמשהה בערב שבת תבשיל שלא בשל כל צרכו – אסור במוצאי שבת עד בכדי שיעשו כיון שאם נתיר לו במוצאי שבת מיד – נמצא שנהנה מבישול התבשיל בשבת – ויבוא לעשות כן להבא, אבל בנדרון דידן שהאיסור הוא גם בתבשיל המבושל כל צרכו, אם נאסור לו התבשיל בשבת נמצא שלא נהנה כלל ממעשה השבת שדרך כלל התבשיל כבר יצטנן עד למוצאי שבת, ואף אם תשאר מעט חמימות בתבשיל במוצאי שבת, הרי

1 ואינו דומה להשהייה שמוותר להשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה כל שהתבשיל נתבשל במאכל בן
2 דרוסאי מבועד יום לפי שסתם הטמנה היא לצורך מחר שמטמינה ומכסה שלא תתקרב עד למחר ולפיכך צריכה
3 יותר לחיותי כדי שלא יתקרב התבשיל בכל הלילה¹¹ אבל סתם שהיה היא לצורך הלילה שהרי מניחה מגולה
4 ולכן אינה צריכה כל כך לחיותי כל שנתבשלה במאכל בן דרוסאי מבועד יום ואפילו אם משהה אותה עד למחר
5 אין לחוש לחיותי לפי שאין מעט חיותי מועיל לה לשמור חומה עד למחר בין שהיא מגולה¹² אבל כשהיא טמונה
6 מועיל לה מעט חיותי לכן חוששים שמא יחתה אם היא טמונה ברמץ וגזרו על כל דבר המוסיף הכל משום רמץ
7 ואפילו אם מטמין לצורך הלילה שלא חלקו חכמים בגזרתם ומפטעם זה אסור להטמין אפילו בשר שהוא חי לגמרי
8 סמוך לחשכה שאף-על-פי שמוותר להשהותו לפי שמסיח דעתו ממנו עד למחר ובכל הלילה יוכל להתבשל בלא
9 חיותי ואם יוכל להתקרב אחר-כך אף אם יחתה מעט לא יועיל כלום בין שהוא מגולה אבל בהטמנה יש לחוש
10 שמא יחתה אחר גמר בישולו להחזיק חומו שלא יתקרב שמעט חיותי ויעיל לזה.
11 ויש חולקין על זה ואומרים שאף להטמין בדבר המוסיף הכל מבועד יום מותר כל שנתבשל במאכל בן דרוסאי
12 או שהוא חי לגמרי סמוך לחשכה ממש כמו שמוותר להשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה כמו שנתבאר
13 בס' רנ"ג¹⁴ ובמקום שנהגו להקל על פי סברא זו אין למחות בידם אבל אין לנהוג בן בשאר מקומות.
14 ויש מקילין עוד שאף אם אינו חי סמוך לחשכה מכל מקום אם מסיח דעתו ממנו עד למחר דינו כחי לגמרי
15 ומוותר להטמינו לצורך מחר¹⁵ אף-על-פי שלא הגיע עדיין למאכל בן דרוסאי ואין לסמוך על סברא זו¹⁶ אלא
16 בדיעבד ובלבד שלא יהא רגיל לעשות בן סדין:

ביאורים

בתבשיל המצטמק ויפה לו – מחמת שלא נהנה, יבוא
להטמין בשבת אחרת בדבר המוסיף יותר הבל, ולכן לא
התירו גם לאחר שנצטנן התבשיל (כגון לקראת סוף
השבת) למרות שלא נהנה מן האיסור כיון שחוששים עדיין
שיבוא לעשות כן בשבת הבאה¹¹.
יב) שלא יתקרב התבשיל בכל הלילה – ולכן אסור אפילו
במצטמק ורע לו, כיון שאדם עשוי לחתות בגחלים ואינו
חש להצטמקות התבשיל שאם לא כן לא יוכל לאכול
התבשיל מחמת קרירותו, אבל כשהוא לצורך הלילה ובזמן
קצר כזה התבשיל ישאר חם גם בלא החיותי, למה יחתה
כדי להפסידו?¹²
יג) בין שהיא מגולה – ב' טעמים ישנם כאן לחילוק בין
שהייה להטמנה: א. שהייה לצורך הלילה, והטמנה לצורך
מחר (שבכך שמטמין הקדרה מגלה דעתו שרוצה שיישמר
החום עד למחר). ב. אפילו אם שניהם לצורך מחר,

בשהייה אין החיותי מועיל כיון שהקדרה מגולה, משא"כ
בהטמנה חוששים יותר לחיותי¹³.
יד) להטמינו לצורך מחר – ולא חיישינן שמא ימלך לאכלו
בלילה, דכיון שמטמין בדבר המוסיף הבל, ודאי מסיח
דעתו עד למחר¹⁵.
זו) ואין לסמוך על סברא זו – הטמנה בערב שבת לצורך
מוצאי שבת: מותר להטמין מערב שבת לצורך מוצאי שבת
בדבר שאינו מוסיף הבל, אבל בדבר המוסיף הבל נחלקו
הפוסקים¹⁶.
זו) שלא יהא רגיל לעשות בן – היינו שיזהר בערב שבת
בעוד היום גדול שיהיה כל הבשר שחפץ להטמין מבושל
לפחות כמאכל בן דרוסאי, וכך לא יצטרך לסמוך על סברא
זו בדיעבד¹⁷.
זו) שלא יהא רגיל לעשות בן – ואם הרגיל עצמו בכך: כתב
המשנ"ב¹⁸ שאסור אפילו בדיעבד.

מקורות

11) מותר להשהות תבשיל שנתבשל יותר משליש או חצי
בישולו (שזהו שיעור מאכל בן דרוסאי שהיה ליסטים שאוכל
תבשילו אף שעדיין לא נתבשל כל צרכו) בערב שבת על גבי
כירה גרופה וקטומה על אף שמוסיפה חום בתבשיל. (סימן רנ"ג
סעיף א, סעיף ט, וסעיף יג).
12) מהדורא בתרא לסימן רנט ד"ה והנה להרשב"א, וראה שם
שהאיסור הוא רק במצטמק ורע לו, אבל אם התבשיל מתחמם
ונשרף לגמרי אין לחשוש לשמא יחתה.
13) נפקא מינה בין הטעמים: אם ננקוט כטעם הא' בלבד, כל
מקום שלא ניכר שהוא לצורך מחר אין לאסור כשמצטמק ורע
לו, (מהדורא בתרא לסימן רנט ד"ה והנה להרשב"א).
14) סעיף ח: אם הוא חי לגמרי מותר ליתנו אפילו בתוך התנור
. ואין חוששים שמא יחתה בשבת, דכיון שעכשיו הוא חי הוא
מסיח דעתו ממנו עד למחר. . ובכל הלילה עד למחר יוכל

להתבשל אף בלא חיותי כלל. (והיינו שלדעה זו דין הטמנה
כדין שהיה, וראה עוד שם שהוא דוקא כשנותנו סמוך לחשכה
ממש, ודוקא בבשר חי ולא בירק חי).
15) פמ"ג א"א סק"ח, ובמחצית השקל סק"ח כתב שהוא
מטעם שהוא גזירה לגזירה, ובשבת כהלכה פ"א הערה כא
העיר שבקצות השלחן סי' עא השמיט היתר זה.
16) ובשבת כהלכה (פ"א ביאור טז) כתב על פי דיוקים
והוכחות שיתכן שאסור מן הדין.
17) ע"פ חדא"ג מהרש"א תענית דף כ ע"ב ד"ה ובלבד, ולפי
זה אם אפילו פעם אחת המתין עם הבשר שאינו חי לגמרי ולא
בישלו מבועד יום נחשב כרגיל בכך' שאסור אפילו בדיעבד,
אמנם בשבת כהלכה (פ"א הערה כא) כתב שלא מצא לזה
הגדרה ברורה ומסתפק האם הוא ב' פעמים או ג' פעמים.
18) סק"י"ב.

הלכות קריאת שמע

ה ערוה בעששית ונראית דרך דפנותיה אסור לקרות כנגדה
 ואפילו היא בבית אחר ונראית דרך עששית שבחלון לפי
 שבראיה תלה הכתוב שנאמר ולא יראה בך וגו' והרי היא
 נראית:

ט היתה ערוה כנגדו והחזיר פניו ממנה עם כל גופו עד
 שנעשית לו מן הצד אע"פ שעומד בסמוך לה מן הצד תוך
 ד' אמות מותר לקרות אצלה ואף על פי שנאמר והיה מחניך
 קדוש ולא יראה בך וגו' ומחנהו של אדם הוא ד' אמות מכל
 צד כמ"ש בסי' ע"ט מכל מקום כיון שאמרה תורה ולא יראה
 בך תלה הכתוב בראיה ולא אסר אלא ערוה הנראית ומכל מקום
 אם יכולה להיות נראית אלא שהוא עוצם עיניו מראות ברע או
 שהוא סומא או בלילה אין זה מועיל כלום שהרי לא נאמר לא
 תראה אלא לא יראה כמ"ש בסימן ע"ד ויש מתירין בזה לפי
 שמלא יראה בך וגו' אין ללמוד אלא לערות עצמו שכשעורתו
 מגולה אסור לקרות אפילו עצם עיניו או סומא או בלילה
 שנאמר ולא יראה בך וגו' אבל לא לערות חבירו והעיקר כסברא
 הראשונה:

י מותר להרהר בדברי תורה כשהוא ערום וא"צ לומר כנגד
 ערוה אחרת שנאמר ערות דבר דיבור אסור הרהור מותר
 ומכל מקום אין לו לשמוע ברכה מחבירו (ולצאת ידי חובתו)
 (כי אי אפשר לומר) שומע כעונה (כיון שאי אפשר לו לענות):

חלק א סימן עה, להזהר מגלוי ושער [וקול אשה] בשעת קריאת שמע
 וכן שלא לקרותה כנגד הערוה טעמים חי

א צואה בעששית מותר לקרות כנגדה אע"פ שרואה אותה דרך
 דפנותיה לפי שבצואה תלה הכתוב בכיסוי שנאמר ושבת
 וכסית את צאתך והרי היא מכוסה:

ב צואה בגומא מניח סנדל על גבי הגומא וקורא שעל ידי כן
 חשובה כמכוסה והוא שאין ריח רע מגיע אליו כמו שיתבאר
 בסי' ע"ט ואין אומרים שהסנדל בטל לגבי רגלו ואינו חשוב
 כיסוי כמו שהרגל עצמה אינה מועלת לכסות צואה שתחתיה
 בגומא משום דאין זה מחניך קדוש כיון שאין הפסק כיסוי בין
 גוף האדם לצואה שבגומא אלא הסנדל הוא חשוב כיסוי והפסק
 ביניהם.

ומכל מקום בטל הוא לגבי רגלו לענין שצריך שלא יהיה נוגע
 בצואה שבגומא שאם הוא נוגע בה יש להסתפק ולומר שהרי
 זה כאלו נוגע ברגלו מפני שהסנדל הוא טפל ומשמש לרגלו
 בנגיעה זו שהרגל נוגע בצואה על ידי הסנדל שהיא מעמידה
 את הסנדל על הצואה וחשובה כאלו היא עצמה נוגעת בצואה.

ואף להמתירים בצואה על בשרו ומכוסה בבגדו אין הסנדל
 נחשב כיסוי לצואה שעליו ואין זה מחניך קדוש וספיקא של
 תורה לחומרא.

אבל צואה שעל בגדיו מבפנים כיון שהוא מכוסה בבגדיו הרי
 זה מחניך קדוש ואין אומרים שהבגד בטל לגבי גופו וכאלו גופו
 נוגע בצואה על ידי הבגד כיון שאין הבגד משמש לגוף בנגיעה
 זו שהבגד נוגע בצואה כיון שאין ריח רע מגיע אליו מותר
 לקרות ולהתפלל כשהוא לבוש בבגדים אלה ומכל מקום מדת
 חסידות להחליפם בשעת התפלה כמו שיתבאר בסימן (צ"א)
 [צ"ח]:

ג צואה אפילו היא עוברת כגון שצפה על פני המים או שאחד
 נושא גרף של רעי ומעבירו לפני הקורא או המתפלל צריך
 להפסיק עד שתעבור מנגד פניו ד' אמות לצדדין או לפניו
 כמלא עיניו כמו בצואה מונחת כמו שיתבאר בסי' ע"ט לפיכך
 פי חזיר אסור לקרות קריאת שמע כנגדו אע"פ שהוא עובר מפני
 שהוא כצואה עוברת ואפילו הוא עולה מן הנהר אין הרחיצה
 מועלת לו מפני שהוא כגרף של רעי שאסור לקרות כנגדו אע"פ
 שאין בו רעי הואיל והוא מיוחד לכך כמו שיתבאר בסי' פ"ז:

ד היתה צואה על בשרו ומכוסה בבגדיו אפילו הבגד נוגע בה
 וכן אם הכניס ידו לבית הכסא ואינו מריח ריח רע וכגון
 שיש מחיצה בינו לבין מחיצות בית הכסא והכניס ידו לבית
 הכסא דרך חור שבמחיצות דאם לא כן אסור משום בית הכסא
 עצמו אף על פי שיש לו מחיצות כמו שיתבאר בסי' פ"ג אבל
 עכשיו שאין לאסור אלא משום היד בלבדה שהיא בבית הכסא
 או משום אותו מקום בבשרו שהצואה מונחת עליו תחת בגדיו
 שאותו מקום אין אני קורא בו והיה מחניך קדוש וגו' (ויש
 אומרים שאין לאסור בשבילם לקרות ולהתפלל שנאמר כל
 הנשמה תהלל יה הפה והחוטם הם בכלל ההלול ולא שאר
 איברים ואף על פי שאינם נקיים מותר ויש אומרים משום
 שנאמר כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך ויש אומרים שלא
 התירו המתירים בצואה שעל בשרו אלא במקום שהיא נכסית
 מאליה בלא מלבוש כגון בין אצילי ידיו ולענין מעשה נכון
 לעשות כדברי האוסרים בכל ענין.

ואפילו בשכבת זרע שעל בשרו נכון להחמיר בה כמו בצואה
 אע"פ שהיא מכוסה בבגדו אע"פ שמעיקר הדין אינה כצואה
 כלל ומכל מקום א"צ לרחוץ במים אלא א"כ היא יבשה כבר
 אבל אם עדיין היא לחה מקנחה במפה ודיו במה דברים אמורים
 כשהיא על בשרו אבל על בגדו ומכוסה שמותר אפילו בצואה
 כמו שנתבאר לעיל כ"ש בשכבת זרע שאינו כצואה כלל מן הדין
 ומכל מקום מקצת חסידים הראשונים היו משמשים מטותיהם
 ערומים שלא תדבק שכבת זרע בחלוקיהן אע"פ שהוא מכוסה
 מלמעלה וכן היו מחמירים על עצמן שלא יהיה על בגדיהם
 אפילו טיפי מימי רגלים וכ"ש טיפות צואה:

חלק א סימן עו, להזהר מצואה בשעת קריאת שמע טעמים א"ד

1 תוכן הפרק: ההבדל בין "וישבות גו' מכל מלאכתו
2 אשר עשה", ל"כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא"
3 ואמנם כל זה הוא ענין ביטול היש לאין, והיינו
4 כענין בחינת ומדרגת שבת תתאה, אבל שבת
5 עילאה הוא למעלה מבחינה זו.
6 מדרגת הביטול שבשביעית (שנתבאר בפרק
7 הקודם) היא כענין בחינת שבת תתאה, והיא הכנה
8 לביטול נעלה יותר, בחינת שבת עילאה.

9 כלומר:

10 כשם שנתבאר לעיל כענין "שכר מצוה מצוה",
11 שקיום המצוה (בעשי' גשמית) הוא רק ענין של
12 "ביטול היש לאין", היינו מה שהאדם מכניע ומבטל
13 את ישותו ומציאותו, אך ענין "שכר מצוה" דלעת"ל
14 הוא, שאז יתגלה למטה אור ה"סובב כל עלמין"
15 ("אין" האמיתי), שע"ז יהי' ביטול אמיתי (שיורגש
16 בפועל שאין שום מציאות מלבד אלקות, כהביטול של
17 עולם האצילות),

18 עד"ז ענין "שבת תתאה" הוא רק "ביטול היש
19 לאין", הבא לידי ביטוי בכך ש"שוכת ממלאכתו
20 הגשמי", שאינו עוסק בצרכים הגשמיים שלו (על דרך
21 מה שנתבאר לעיל כענין השביתה דשביעית);

22 משא"כ שבת עילאה ענינה - "גילוי הסובב
23 האמיתי.. שסובב לכל העולמות בהשוואה א' ממש" -
24 שמצד בחינה זו נמשך ביטול אמיתי בעולמות
25 ונבראים, היינו שאין זה "ביטול היש" בלבד (שבזה
26 עדיין יש מקום לישותו ורק שמבטל אותה), אלא שאין
27 כאן אלא אלקות בלבד.

28 דוגמא אחת להבדל בין שבת תתאה ושבת עילאה
29 ברגש האדם ביום השבת:

30 "ביטול היש" דשבת תתאה בא לידי ביטוי
31 בשביתה ממלאכה, שתמורת זה שהאדם יעסוק בהשגת
32 פרנסתו, הרי הוא "מנתק" את עצמו ממלאכה (ואפילו
33 ממחשבה בענייני מלאכה, ורואה את עצמו "כאילו כל
34 מלאכתו עשוי"), ומקדיש את היום לה' (שבת לה').

35 אך סוף-סוף יש ב"עולמו" צרכים גשמיים
36 ועסקים, אלא שהוא שובת מהם, היינו שמרגיש שצריך
37 לנתק את עצמו (בדרך כפי') מענייני חול, ולעסוק
38 בתורה ועבודה, וזהו ענין של "ביטול היש" בלבד.

39 משא"כ ענינו של "ביטול אמיתי" דשבת עילאה
40 הוא, כשאדם מתעלה לעולם אחר, עולם שכולו
41 קדושה, שמעיקרא אין שם אלא "ה' אחד" בלבד,
42 ובדרך ממילא האדם שקוע כל כולו בעבודתו יתברך
43 (בתורה ותפלה כו'), בלי כל נתינת מקום לאיזה ענין
44 שהוא מלבד אלקות.

45 [והנה נתבאר לעיל, ש"עליית" העולמות דשבת
46 (אפילו "שבת תתאה") אינה תוצאה מעבודת האדם, אלא
47 היא באה מלמעלה, ע"י עליית החיות של העולם.

48 ולפי זה היתה העלי' צריכה להיות שוה בכל
49 בחינותיו, כיון דאינו תלוי ומושפע מענינים אחרים, ומהו
50 שמצאנו בכל זאת שתי בחינות בביטול בשבת - ביטול
51 היש בלבד (שביתה מעשי' ומלאכה) והתקרבות לאלקות
52 בבחינת "ביטול אמיתי"?

53 אשר מזה מובן, דסיבת שתי הבחינות ב"ביטול" דיום
54 השבת היא, לפי שיש באמת שתי מדרגות ב"עליית" חיות
55 הנבראים לשרשה ומקורה בשבת.

56 וזהו שהולך ומבאר:]

57 וביאור הענין הוא, דהנה מצינו שנאמר בתורה גבי
58 שבת ב' לשונות.

59 הא' כמ"ש וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר
60 עשה, שהוא השבת והעלייה מכל "אשר עשה",
61 דהיינו מבחינת עשייה.

62 הב' מ"ש אח"כ כי בו שבת מכל מלאכתו אשר
63 ברא, שהוא בחינת שבת ועלייה גם מבחינת
64 בריאה.

65 משינוי הלשון בשני הכתובים, דתחילה נאמר
66 "וישבות גו' מכל מלאכתו אשר עשה", ואח"כ נאמר
67 "שבת מכל מלאכתו אשר ברא", מוכח, ד"אשר ברא"
68 ו"אשר עשה" הם שני ענינים שונים.

69 וכפי שהוא גם בפשטות, ד"ברא" הוא בריאת יש
70 מאין, היינו בריאת עצם ה"יש", ו"עשה" - ל' תיקון
71 - הוא נתינת צורה מסוימת ליש, עד שהוא מתוקן
72 ונגמר לגמרי.

73 ועל פי פנימיות הענינים, "ברא" ו"עשה" הם שני
74 סוגי עולמות, דיש עולמות שנקראים עשי' ויש
75 שנקראים בריאה (כפי שימשיך בסמוך), וביום השבת
76 יש שביתה ועלי' בשני סוגי העולמות, דישנה השביתה

1 "מכל אשר עשה" שע"ז העולמות שבבחינת עשי'
2 עולים למעלה מבחינת עשי', וישנה השביתה "מכל
3 אשר ברא", שעולים למעלה מבחינת בריאה.

4 עם היותו [בחינת בריאה] למעלה מבחינת עשייה,
5 וכמ"ש אשר ברא אלקים לעשות, שהבריאה הוא
6 רק מקור להיות מזה אח"כ בחינת עשייה, ובשבת
7 שבת ג"כ מבחינת מלאכתו אשר ברא בו'.

8 החידוש בכך שהקב"ה שובת גם מ"אשר ברא"
9 הוא, לפי שבריאה היא למעלה מעשי' ואינה אלא
10 מקור לעשי'.

11 דזהו פירוש הכתוב "אשר ברא אלקים לעשות" -
12 דתיבת "לעשות" כאן אין לה הבנה לכאורה - אך ע"פ
13 פנימיות הענינים מובן היטב, כי הבריאה היא רק מקור
14 לבחינת עשי', וזהו "אשר ברא אלקים [כדי שאח"כ
15 ישתלשל מזה] לעשות" [בחינת עשי'].

16 וזהו הרבותא, דאע"פ ש"אשר ברא" אינה העשי'
17 אלא רק מקור אלי', מכל מקום שובת הקב"ה גם מזה.

18 והן הן בחינות שבת תתאה ושבת עילאה.

19 שבת תתאה היא השביתה והעלי' מבחי' עשי'
20 (שמצד שביתה זו, נמשך בנבראים בחינת ביטול
21 היש); ושבת עילאה היא השביתה והעלי' מבחי'
22 הבריאה (שע"ז נמשך ביטול אמיתי בנבראים).

23 כי הנה וישבת מבחינת "אשר עשה" היינו עליות
24 עולמות התחתונים, שנקראים בכלל בחינת
25 "עשייה" אצלו ית' ["אשר עשה"], ובשבת הם
26 מתעלים למעלה מבחינת עשייה.

27 העולמות בריאה יצירה ועשי', שהם מציאות "יש"
28 ובהרגשתם הם דבר נפרד מאלקות, נקראים (בכללות)
29 "עשיי" לגבי הקב"ה, דכמו שבאדם העושה מלאכה
30 בידיו, אף שכוחותיו מלוכשים בחפץ שעוסק בו, מכל
31 מקום, כח המעשה שלו עוסק בדבר שהוא נפרד ממנו,
32 כך עולמות אלה מרגישים א"ע נפרדים מאלקות, והם
33 בחינת עשי' לגבי הקב"ה.

34 וזהו ענין השביתה (והעלי') "מכל אשר עשה",
35 שעולמות אלה מתעלים למדריגת עולם האצילות
36 שלמעלה מבחינת "עשיי", שמיוחד עם אלקות
37 בתכלית, להיות גם הם בטלים באלקות כמו עולם
38 האצילות.

39 וזהו [ביאור רמז הסמיכות בכתובים] "והנה טוב מאד
40 גו', ויכולו השמים בו'".

41 דמשמע, שזה גופא הי' טוב מאד לפניו יתברך
42 אשר "ויכולו השמים גו'".

43 פירוש, שהוטב והוכשר בעיניו סדר ההשתלשלות
44 שנעשו על אופן "ויכולו", לשון כלות הנפש,
45 שנעשו בענין שיוכלו להיות בבחינת כלות הנפש
46 מלמטה למעלה.

47 עוד קודם בוא יום השבת דששת ימי בראשית -
48 היינו קודם שנמשך בבריאה בפועל ענין השביתה
49 והביטול (ד"ויכולו השמים והארץ" - כלות הנפש
50 וביטול ועליית העולמות) - כבר הוטב בעיניו ית'
51 שהעולמות נבראו באופן זה שיכולים לבוא לידי
52 "כלות הנפש" (ע"י עליית החיות שלהם), היינו
53 ש"אחר עשייתם ל"יש" ודבר בפני עצמו, יכולים
54 לחזור אח"כ לקדמותם".

55 בבחינת רצוא ושוב.

56 במעשה מרכבת יחזקאל כתיב "והחיות רצוא
57 ושוב כמראה הבזק". רצוא ושוב לפי פשוטו משמעו
58 הנה והנה, הלך ושוב. ברוחניות הענינים מבואר,
59 שה"חיות" שבפסוק, שהם המלאכים העליונים, הם
60 תמיד בתנועה כפולה של רצוא ושוב, "רצוא" משמעו,
61 שהם נמשכים למקורם ומשתוקקים להתכלל במקורם
62 מחמת השגתם בגדלות הקב"ה, ו"שוב" משמעו, שהם
63 שבים למקומם כדי למלא פקודתם ושליחותם.

64 וכן בעבודת האדם: "רצוא" - מלשון ריצה - היא
65 האהבה והתשוקה "לברוח" ממיצר הגוף והנפש
66 הבהמית וכבלי הגדרות העולם ולהתכלל בהקב"ה,
67 בבחינת "כלות הנפש" (כליון וביטול הישות); ואילו
68 "שוב" משמעו לשוב אל העולם הזה, "לשבת יצרה",
69 לקיים בעולם הזה את תכלית כוונת הבריאה לעשות
70 לו ית' דירה בתחתונים דוקא.

71 וזהו החילוק בין שבת לחול, דביום השבת הוא
72 זמן של "רצוא", כשאדם מתעורר ברגשי "כלות
73 הנפש" ועלי' לאלקות; ואח"כ במשך ששת ימי
74 המעשה הוא בבחינת "שוב", ש"יורד" לעסוק בענייני
75 עוה"ז, עובדין דחול - לעבוד את הקב"ה בענייני
76 הגשמיים, "כל מעשיך יהיו לשם שמים".

77 [וכן הוא בכללות העולמות והברואים, שבשבת
78 שיש "עליות העולמות", הרי הם בבחינת "רצוא",
79 ועלי' והתקרבות לאלקות; ובששת ימי המעשה הם
80 יורדים וחוזרים למדריגתם הקודמת, בבחינת "שוב"].
81 וזהו "והנה טוב מאד, ויכולו גו'", שהוטב לפניו

41 היא ראשית - ומקור - ההשתלשלות). ולפיכך, מ"עלי" זו
42 דיום השבת, נמשך בעולמות ובנפש האדם רק "ביטול
43 היש", היינו שישנו "יש" ומציאות, אלא שמתבטל
44 לאלקות - וביטול זה הוא הנקרא שבת תתאה;

45 משא"כ בחינת שבת עילאה היא מצד עליית החיות
46 לאור הסובב כל עלמין, כפי שהוא למעלה לגמרי מכל גדר
47 ההשתלשלות ולא שייך ל"התלבשות" כלל בעולמות,
48 אפילו בבחינת "חכמה" (והוא כמשל המנוחה בעת השינה,
49 שהכוחות כולם עולים עד ל"עצמות הנפש"). ומצד "עלי"
50 זו - נפעל "ביטול אמיתי" בנבראים, שכל מציאותם אינה
51 אלא אלקות.

52 וזהו שהולך ומבאר:]

53 כי אבא [בחינת חכמה] מקנן באצילות, שהוא
54 בחינת ביטול, חכמה היא כח מ"ה. משא"כ
55 בבריאה יצירה עשי' [שהם מציאות יש] אין מתגלה
56 בחינת חכמה [ביטול דאצילות], וכמאמר אימא
57 [בינה דאצילות] מקננא בכורסיא [עולם הכסא -
58 עולם הבריאה].

59 עשר ספירות עליונות דעולם האצילות - שהם
60 הכוחות האלקיים שעל ידם הקב"ה מחי' את העולמות
61 ומנהיגם - הם מקור השפע לכל העולמות כולם. ועל
62 זה איתא בתיקונים שספירת החכמה (הנקראת "אבא",
63 אב) שוכנת ("מקנן") בעולם האצילות, וספירת הבינה
64 דאצילות (הנקראת "אימא", אם) שוכנת (מקננא)
65 בעולם הבריאה [העולם השני מ"סדר השתלשלות",
66 הנקרא "עולם הכסא" ("כורסיא"), שהוא מקומו של
67 כסא הכבוד].

68 כלומר: עיקר השפע של כללות עולם האצילות
69 הוא מספירת החכמה, ושפע החיות של כללות עולם
70 הבריאה שרשו ומקורו (בעיקר) מספירת הבינה
71 דאצילות [וכן - עולם היצירה מקבל חיות משש
72 המדות (מחסד עד יסוד) דאצילות, ועולם העשי' -
73 מספירת המלכות דאצילות].

74 ונמצא, שנוסף לכך שבכל עולם ועולם יש עשר
75 ספירות (מחכמה עד מלכות), שמקורן הוא מעשר
76 ספירות דאצילות, לדוגמא: מספירת החכמה דאצילות
77 - משתלשל כח של חכמה בעולם הבריאה, ואח"כ
78 לעולם היצירה והעשי', הנה מלבד זה, יש קשר מיוחד
79 בין כל עולם ועולם לספירות מיוחדות של עולם
80 האצילות, היינו שהתכונה הכללית של כל עולם ועולם
81 שייכת לספירה מיוחדת דעולם האצילות: עולם

1 ית', שגם אחרי ה"שוב" דששת ימי המעשה, יוכל
2 האדם לחזור ולעורר בעצמו ה"רצוא" לאלקות ביום
3 השבת; ואחר ה"רצוא" דשבת חוזר לבחינת "שוב"
4 בששת ימי המעשה, בחיות מחודשת בעבודתו ית',
5 "לפי שעל ידי עלי' זו [דשבת] הם מקבלים אור וחיות
6 ממקור חיי החיים ב"ה להשפיע אח"כ בימי הירידה"
7 [דימות החול].

8 וכל בחינות העליות הללו הוא עד עלייתם בבחינת
9 חכמה, שהיא ראשית ההשתלשלות.
10 ה"חכמה" היא "ראשית ההשתלשלות".

11 פירוש:

12 השם "השתלשלות" הוא תואר לכל העולמות עם
13 כל פרטי המדרגות שבהם, והחכמה היא המדרגה
14 הראשונה של סדר ההשתלשלות, כי היא ה"ספירה"
15 הראשונה מעשר ספירות קדושות שבעולם האצילות
16 (העולם הראשון והיותר נעלה של "סדר
17 ההשתלשלות").

18 וכל העליות הנ"ל (דבחינת "שבת תתאה") הן רק
19 עד בחינת החכמה.

20 [להבנת הענינים המבוארים כאן אודות ההבדל בין
21 "שבת תתאה" ל"שבת עילאה" - יש להקדים:

22 נקודת ההבדל בין "ביטול היש" לביטול האמיתי (אצל
23 האדם) היא: ב"ביטול היש", הרי גם לאחר שהאדם בא
24 לידי ביטול הוא נשאר בגדר יש ומציאות אלא שמבטל
25 ומכניע את ישותו להקב"ה; משא"כ ביטול אמיתי הוא
26 כאשר מאיר בנפשו האור האלקי שמחמתו אין שום
27 מציאות באמת בלעדו, ובמילא אין בעולמו אז אלא
28 עבודתו יתברך ודביקות באלקות (בלי שום הרגש של
29 מציאות עצמו).

30 וסיבת שתי בחינות אלו ב"ביטול" - הנפעלות בדרך
31 ממילא ביום השבת ע"י "עליות העולמות" (כנ"ל) - תלוי
32 באופן העלי' של חיות העולמות:

33 על ידי שהחיות עולה עד שרשה ומקורה בבחינת
34 "חכמה" דאצילות (וכמשל הנ"ל מאדם הנח ממלאכת
35 כתיבת דבר חכמה, שכוחות שכלו שהיו מלובשים
36 ועסוקים ומצומצמים בענין של "מעשה" חוזרים ועולים
37 לשרשם במוחו), מתבטלים הנבראים לאלקות.

38 אך מכל מקום, להיות שגם החכמה היא חלק מ"סדר
39 השתלשלות", הרי סוף-סוף זוהי בחינת "מציאות", ואינה
40 שוללת לגמרי את מציאות הנבראים (ואדרבה, החכמה

1 האצילות שייך לספירת החכמה; עולם הבריאה לבינה,
2 עולם היצירה לששת המדות, ועולם העשי' לספירת
3 המלכות.

4 הסברת השייכות בין כללות עולם האצילות
5 לספירת החכמה - בקיצור:

6 כבר הובא לעיל, שעולם האצילות "הוא אלקות
7 ממש", ונקרא ג"כ "עולם האחדות" לפי שהוא מיוחד
8 בתכלית עם אלקות. וזהו גם לשון "אצילות" - לשון
9 "האצלה" כמו "ואצלתי מן הרוח", כי אין כאן בריאה
10 נפרדת, אלא רק "האצלה" מן האור האלקי (היינו
11 הפרשת והתגלות כוחות אלקיים מן האין סוף ב"ה);
12 משא"כ עולם הבריאה הוא עולם נברא ונפרד בפני
13 עצמו, שלכן שם הוא מקומם של מלאכים עליונים
14 ונשמות, שבהרגשתם הם "דבר בפני עצמו" בעל
15 מציאות עצמאית.

16 והנה ענינה של "חכמה" (ע"פ משנת החסידות)
17 הוא - ביטול, "חכמה" אותיות "כח מ"ה", היינו כח
18 של מ"ה (מ"ה מורה על ביטול, כמו "ונחנו מה").
19 ומטעם זה, השפע האלקי שבעולם האצילות המיוחד
20 בתכלית עם אלקות הוא מ"חכמה", דכשם שחכמה
21 עצמה ענינה ביטול בתכלית לאלקות, כך העולם
22 המתהווה ומקבל חיותו ממנה - אצילות - הוא עולם
23 המיוחד בתכלית עם אלקות.

24 משא"כ בעולמות בריאה יצירה ועשי' שהם
25 מציאות יש, אין בהם התגלות הביטול של ספירת
26 החכמה דאצילות. דאפילו בעולם הבריאה שוכנת רק
27 "אימא" (ספירת הבינה דאצילות).

28 ועליית עולמות על ידי הביטול, היינו ליכלול
29 באצילות אשר שם גילוי חכמה עילאה שבו מלוכש
30 אור אין סוף.

31 הוסבר לעיל, שהביטול הנפעל בעולמות על ידי
32 עליית העולמות, סיבתו היא העלי' לאור האלקי
33 שלמעלה מן העולמות, שמחמתו הכל בטל באמת
34 לאלקות.

35 וזהו ענין "שבת תתאה" - עליית החיות
36 שבנבראים עד לשרשה ומקורה הראשון שבסוד
37 השתלשלות, דהיינו שחיות הנבראים נכללת במדריגת
38 עולם האצילות שהוא בטל בתכלית לאלקות, כי בו
39 שוכנת ומתגלית "חכמה עילאה" (חכמתו יתברך, היינו
40 ספירת החכמה דאצילות), דלהיות שענינה של חכמה

41 הוא ביטול (כנ"ל - כח מ"ה, "ונחנו מה") על כן היא
42 כלי לאור אין סוף ב"ה.

43 ולפיכך, על ידי "עלי'" זו של חיות העולמות,
44 שנכללת באצילות, נפעל בנבראים הביטול לאלקות.

45 ועל זה נאמר וישבת מכל אשר עשה.
46 עליית חיות הנבראים עד לשרשה במדריגת חכמה
47 דאצילות נק' "וישבות גו' מכל אשר עשה", ד"אשר
48 עשה" משמעו התהוות עולמות בריאה יצירה עשי'
49 (כמובא לעיל, שכולם נקראים, בכללות, בשם
50 "עשי'"), ונמצא, דעליית חיות עולמות אלה למקורה
51 בחכמה דאצילות היא ה"שביתה" (היינו העלי'
52 והביטול) "מכל אשר עשה".

53 אך עדיין אין עלי' זו בכלל השביתה "מכל אשר
54 ברא" (וכפי שהובא לעיל שיש שתי בחינות בשביתה
55 הקב"ה, האחת "מכל אשר עשה", ושביתה עליונה
56 יותר - "מכל אשר ברא"), מפני שגם לאחר עלייתם
57 לחכמה דאצילות עדיין נמצאים הם בבחי' בריאה
58 ועדיין אין כאן שביתה מבחינת בריאה, וזהו שמדגיש
59 ד"על זה נאמר וישבת מכל אשר עשה" - ולא מכל
60 אשר ברא.

61 /ולכאורה דבר זה צריך ביאור, שהרי לעיל הובא
62 ד"אצילות" הוא מלשון "האצלה", כי אין כאן בריאה
63 נפרדת אלא רק "האצלה" מן האור האלקי (היינו הפרשת
64 והתגלות כוחות אלקיים מן האין סוף ב"ה), לעומת עולם
65 הבריאה שהוא עולם נברא ונפרד בפני עצמו, הרי
66 שאצילות אינו בבחינת בריאה.

67 על כן הולך ומפרש, דמ"מ לגבי ה"אין סוף ב"ה"
68 עצמו, שמדומם ומנושא מגדר חכמה, גם החכמה
69 דאצילות נקראת "בריאה יש מאין":

70 שהרי גם בחכמה כתיב והחכמה מאין תמצא, שנק'
71 בריאה יש מאין לגבי אור אין סוף ב"ה.

72 בלשון "בריאה" נכללת גם האצלת בחינת החכמה,
73 ואע"פ שלגבי העולמות שלמטה ממנו - בריאה יצירה
74 עשי' - הרי עולם האצילות אינו נקרא "בריאה" (מאחר
75 שאינו יש ודבר נפרד מאלקות), מ"מ, לגבי אור אין
76 סוף ב"ה נקרא "בריאה יש מאין". ועל זה נאמר
77 "והחכמה מאין תמצא", דקאי על התהוות ספירת
78 חכמה דאצילות (היינו חכמתו של הקב"ה), שהתהוות
79 וגילוי החכמה מן ה"אין סוף ב"ה" (היינו הקב"ה
80 עצמו) היא בריאה "יש מאין" ("מאין תמצא").

1 ולפיכך, עליית החיות של עולמות תחתונים (רק)
2 עד לספירת החכמה, היא שביתה ועלי' רק מבחינת
3 "עשי'" (וישבות מכל אשר עשה) - אבל לא מבחינת
4 "בריאה" (אשר ברא), מאחר שגם מדריגת החכמה
5 (דאצילות) היא עדיין בכלל בריאה, ואין כאן עלי'
6 למעלה מבחינת "אשר ברא".

7 וזהו בחינת שבת תתאה, והוא ענין ביטול היש
8 לאין, וכן הוא בענין שביעית.

9 מאחר שגם בחינת חכמה דאצילות היא "מציאות"
10 (לגבי אור אין סוף ב"ה), עד שנקראת "בריאה יש
11 מאין" (כנ"ל) - לפיכך, הביטול שנפעל בעולמות
12 ובנבראים (מחמת עליית חיותם למדריגת האצילות,
13 שבה יש גילוי "חכמה עילאה"), הוא רק "ביטול
14 היש", היינו שהיש נשאר במציאותו וישותו אלא
15 שמבטל את עצמו להקב"ה (הבא לידי ביטוי בשביתה
16 ממלאכה, וכן בשביעית - בשביתה ממלאכת האדמה
17 והפקרת פירותיה).

18 והנה כן הוא ג"כ ענין המצות, שהם ג"כ ביטול
19 היש לאין.

20 גם הביטול הנעשה ע"י קיום המצות (כמבואר
21 לעיל) הוא "רק ביטול היש שלמטה, שהוא מעשה
22 המצות המלוכשות בענינים גשמיים, קלף דתפילין
23 ומעות הצדקה".

24 אמנם השכר שיהי' עי"ז לעתיד, היינו בחינת גילוי
25 עצמות אור אין סוף הסובב כל עלמין, הוא בחינת
26 "אין" שממנו "תמצא" החכמה עילאה.

27 אבל שכר המצוה לעתיד, הנגרם ע"י קיום המצות,
28 הוא גילוי עצמות אור אין סוף הסובב כל עלמין,
29 והיינו בחינת הביטול האמיתי. ובחינה זו היא למעלה
30 לגמרי אף מן החכמה דאצילות, דהחכמה "מאין
31 תמצא", ואילו אור אין סוף הוא הוא ה"אין" שממנו
32 "נמצאה" ונבראה החכמה.

33 וזהו בחינת ומדרגת שבת עילאה, והוא מ"ש כי בו
34 שבת מכל מלאכתו אשר ברא, שהחכמה נקרא
35 בריאה כנ"ל.

36 שבת עילאה היא כעין שכר מצוות דלעתיד לבא,
37 שאז יתגלה "עצמות אור הסובב כל עלמין" שהוא
38 למעלה מכל העולמות, והוא בחינת "אין האמיתי".

39 ועל זה נאמר "כי בו שבת מכל מלאכתו אשר
40 ברא" - דבלשון "ברא" נכללת גם החכמה, שלגבי

41 סובב כל עלמין נק' "בריאה" (כנ"ל), ושבת עילאה
42 היא עליית החיות עד לסובב כל עלמין, שעי"ז יש עלי'
43 ("שביתה") אף לחכמה עילאה, ומעלי' זו נמשך ביטול
44 אמיתי בנבראים.

45 [וביאור ענין עלי' זו (של חיות העולמות לבחינת
46 ה"אין" שממנו תמצא החכמה) בפרטיות ובעומק יותר:]

47 והנה חיות והתהוות החכמה הוא רק מבחינת שמו
48 וזיו בלבד, וכמבואר למעלה [פרק ו'] בפירוש בורא
49 קדושים ישתבח שמך כו'.

50 החיות הנמשכת מהקב"ה עצמו להאציל מציאות
51 החכמה דאצילות היא רק זיו ו"הארה חיצונית",
52 שאינה נוגעת לעצמותו כלל (וכמשל זיו השמש
53 שנתבאר לעיל), שלכן נקראת הארה זו "שמו" (יشتבח
54 שמך), לפי שהיא כמו שמו של אדם להבדיל, שאינו
55 נוגע כלל לעצמיות האדם (שהרי כל ענין השם הוא
56 רק בשביל הזולת), וכמו שנתבאר כל זה בארוכה לעיל
57 בפירוש "בורא קדושים ישתבח שמך".

58 ושמו בנימטריא רצון.

59 זהו גם מה שתיבת "שמו" בגימטריא "רצון",
60 דכמו שרצון האדם, אע"פ שהוא למעלה משאר כוחות
61 הנפש, מכל מקום, אינו עצמותו ומהותו של האדם,
62 אלא רק התפשטות של הנפש (דרצונו של אדם באיזה
63 דבר היינו מה שנפשו נמשכת ו"מתפשטת" לדבר
64 ההוא), כך החיות מאור אין סוף ב"ה המתפשט ממנו
65 ית' כדי להאציל מציאות ה"חכמה" נקראת בשם רצונו
66 ית'.

67 אבל עצמותו ית' הנקרא "בעל הרצון" - ונקרא
68 "מאור", פירוש מקור האור - הוא למעלה מעלה
69 מהיות מקור לחכמה.

70 אור אין סוף ב"ה הוא מובדל לגמרי מגדר
71 ה"ספירות" ("לאו מכל אלין מידות איהו כלל"), ולא
72 שייך לומר אפילו שהוא ית' מקור לחכמה, שהרי תואר
73 "מקור" מורה שיש איזה יחס ושייכות לדבר המתהווה
74 ממנו.

75 אלא הוא יתברך נקרא "בעל הרצון". וכן נקרא
76 "מאור", דזה שהמאור הוא מקור לאור המתפשט
77 ממנו, אין זה שהוא טרוד ועסוק בהמצאת האור, אלא
78 ה"אור" נמשך ממנו בדרך ממילא (להיות שאינו אלא
79 הארה בעלמא), שלכן אין האור פועל שום שינוי
80 במאור, וכנ"ל שאין שום שינוי בעצם השמש אם מאיר

36 צריך להגיע לידי התבטלות גמורה כזו כענין
37 ה"שתיקה".

38 [והולך ומביא עוד ראיות לכך ששתיקה מורה על
39 התבטלות גמורה (למעלה מן החכמה):]

40 והוא ענין סייג לחכמה שתיקה, סייג הוא גדר
41 ומקיף שלמעלה מהחכמה, הוא השתיקה והביטול.
42 זהו הפירוש הפנימי במאמר רז"ל "סיג לחכמה
43 שתיקה", ד"סיג" פירושו גדר, היינו דבר המקיף אותו
44 מכל צד (כמו גדר סביב), ועל זה אמרו, דה"גדר"
45 המקיף וסובב את בחינת החכמה (והוא למעלה הימנו)
46 הוא שתיקה, כי על ידי גילוי בחינת הכתר (שסובב
47 ומקיף על החכמה) באים לביטול מוחלט, המתבטא
48 בענין של שתיקה.

49 ובענין משתאה לה מחריש.
50 זהו גם מ"ש (באליעזר עבד אברהם) "והאיש
51 משתאה לה מחריש גו'", דהיות שהי' במצב של
52 השתוממות ("משתאה - משתומם ומתבהל כו'"),
53 שראה דבר נפלא מאד שקשה מאד לקבל בשכלו, על
54 כן הי' "מחריש", שנתבטל באופן שלא הי' יכול לדבר.
55 וכמ"ש במ"א בענין כבוד פה וכבוד לשון דמשה כו'.
56 במקום אחר מבואר התוכן הפנימי בזה שמשה הי'
57 "כבוד פה וכבוד לשון", שזה הי' מצד גודל ביטולו
58 לאלקות, עד שהגיע לבחינת "שתיקה", ביטול מוחלט,
59 שלא שייך להוציא דבר מפיו.

60 וזהו שאמר רז"ל בירושלמי כתיב שבת לה' אלקיך,
61 שבות כה', מה הוא שבת ממאמר אף אתה שבות
62 ממאמר, אמר ר' חנינא בדוחק התירו שאילת שלום
63 בשבת:

64 מדברי הירושלמי משמע, דהענין ד"שבות
65 ממאמר" אינו רק לשבות מדיבורים בענייני חול אלא
66 מכל סוגי דיבור, שלכן רק בדוחק התירו שאילת
67 שלום. והיינו, לפי שענינה של "שבת עילאה" הוא,
68 שהאדם בא לידי ביטול מוחלט לאלקות, עד לבחינת
69 שתיקה.

1 אורה על הארץ או אם יחשיכו עננים ולא יומשך שם
2 האור.

3 וכך הוא בנמשל, דאע"פ שהחכמה נמצאת
4 ונאצלת מן האין סוף ("מאין תמצא"), הרי זה רק
5 כדרך שנוצר האור מן המאור, היינו שהחכמה נמצאה
6 ממנו ית' בדרך ממילא מבלי שום טירדא והתעסקות
7 מצד האין סוף ב"ה, מאחר שהוא ית' "למעלה מעלה
8 מהיות מקור לחכמה".

9 ובשבת יש בחינת עליות העולמות כל כך עד
10 שהחכמה עולה ונכלל במאצילה הסובב כל עלמין,
11 וזהו בחינת שבת עילאה.

12 אור אין סוף ב"ה עצמו הסובב כל עלמין, שממנו
13 נמצא ו"נאצל" עולם האצילות - נקרא "מאציל",
14 וענינה של שבת עילאה הוא עליית חיות כל העולמות
15 כולם עד כדי התכללותה באור אין סוף ב"ה עצמו
16 ("המאציל").

17 ומצד עלי' זו ניתנה היכולת לאדם להגיע ביום
18 השבת ל"ביטול אמיתי" לאלקות, עד שאין שום דבר
19 בעולמו מלבד עבודת הש", ועד שאין לו שום הרגש
20 מציאות עצמו ("אני") כלל.

21 ובחינת ביטול זה זהו ענין כתר, שהוא לשון
22 שתיקה, כתר לי זעיר, דפירושו המתן לי מעט
23 ודום, שהוא ענין שתיקה.

24 ידוע דאור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין נקרא
25 גם כן בשם "כתר" - כמו הכתר שמקיף וסובב את
26 הראש. ולשון זה ("כתר") מורה גם על "ביטול
27 אמיתי" שנפעל בעולמות ונבראים ע"י גילוי אור אין
28 סוף ב"ה הסובב כל עלמין.

29 כי "כתר" משמעו "שתיקה" כמ"ש "כתר לי
30 זעיר", שפירושו "המתן לי מעט ודום" [דאליהוא אמר
31 לאיוב, שלא ישיב עדיין על דבריו אלא ישתוק וימתין
32 עד שיגמור את דבריו] - וענין השתיקה מורה על
33 התבטלות גמורה עד שאין יכולים לפתוח את הפה
34 כלל.

35 והוא הוא הביטול האמיתי דשבת עילאה, שהאדם

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

לא הי' ניכר מציא' חסד כלל כי הי' בלבו בהעלם והוא
בבחי' היול"י שזהו בכ"ח ולא בפועל, וכשיתעורר החסד
בלבו בא לידי גילוי במציאת יש ודבר מה והוא באותו ענין
שנתפס ומלוכש בו אותו החסד והטוב כמו בנתינת כסף
צדקה לעני או לחם ולבוש כו' או בגמ"ח בדבר שבממון
או בחסד שבגופו כביקור חולים כו', וכה"ג יש הרבה
חלוקי ענינים של חסד בגילוי בלבו וכולם כלולי' בכח
מדת החסד וטוב שבטבע איש החסד כו' ויצא מן ההעלם
לגילוי לבד לפעמי' בדבר זה ולפעמי' בדבר אחר, שאין
זה רק גילוי והתלבשות אור עצם החסד שנתפס ומתלבש
בדבר מה כממון או לחם או לבוש או דבר חסד בגופו הכל
שזה ממש לגבי עצם אור מדת החסד הנטוע בטבע לב
האיש הטוב והחסד כו' כי הרי כל מה שיבקשו ממנו טוב
וחסד יתעורר בלבו מיד בלי עיכוב כלל כו', ולזאת יובן
שזה הגילוי הוא ההתעוררו' חסד בלב יש בו ג"כ בבחי'
כלל ופרט דכאשר יבא לכלל התעוררו' חסד לאור' ובנו
יחידו וכה"ג עדיין אין בו חלוקי עניני' בפרט רק דרך כלל
ואח"כ מתחלק ובה ומתלבש בעניני חסד שונים כו', ונמצא
שהענין שבו מתלבש החסד הוא הנק' גילוי מציא' בדבר
מה בפרט שאינו רק לבוש לגבי העצם כנ"ל, אבל גופו של
בחי' הגילוי התעוררו' חסד בכלל נק' גילוי עצם החסד
שנחשב כמו כח העצם של חסד ממש מאחר שלא בא
עדיין דרך פרט, אך הוא כחומר היולי לגבי צורה היולית
כו' כחומר המוח לגבי צורת השכל שמוכן להיות כלי
מקבל כל דבר חכמה להכילו בכלי המוח כל מה שיש בכח
השכל להשכיל ולהמציא כל שכל וסברא וכהכנת חומר
כלי העין להביט כל שאור הראי' יראה כו', וכך הוא ענין
הכנת כלי חומר הלב להכיל כללות אור עצם אור החסד
ההיולי שיש בכ"ח בהעלם הכל יבא בו בגילוי בכלל
התעוררו' טרם שמתחלק לפרטי עניני' שנק' חומר היולי
כנ"ל וד"ל.

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתיבתא

אך מ"ש להכין אותה ולסעדה עכשיו דוקא כו' איך יכינו
בנין המל' עכשיו להיו' בבחי' הנצח' אחר שבנין
המל' עתה רק מז"ת דחכמ' דאור אבא לבד כנ"ל, וגם
להבין שרש ענין בנין המל' איך דלית לה מגרמ' כלום כו'.
הנה יש להקדים ענין הידוע בעיקר בנין המל' איך שהוא
מו"ק דז"א דהיינו מבחי' מל' דחסד דז"א נבנה בחי' חסד
שבמל' דאצי' ומבחי' מל' דגבור' דז"א נבנה בחי' גבור'
שבמל' כו' ועד"ז בכל פרטי הספי' דז"א עד בחי' מל' דמל'
דז"א נעשה מל' דמל' דאצי', וכך הוא כחב"ד דמל' דחכמ'
דז"א נבנה חכמ' שבמל' ועד"ז בהתחלקו' כל ספי' לי' כו'
וכללותם הן י' מלכיו' שבע"ס דז"א שמהן נבנין ע"ס דמל',
והיינו יו"ד מלכיו' שא' דוד כו' שאומרי' בכל ר"ה בשביל
בנין הנוק' (שהיא אחת מצלעותיו כידוע בענין הנסירה
כו'), וזהו שא' במשנה האשה נקנית בג' דרכי' כו' והן
נחלקי' לי' שהן לי' מעלות שהמל' נקנה בהן שהוא לי' כלים
דז"א כו', והיינו בחי' לי' הגבורי' אשר לדוד שהוא חב"ד
דז"א שכל א' נחלק לי"ס וכן נה"י כו' כידוע בזוהר בענין
ג' עדרי צאן רובצי' עלי' כו', וזהו שא' באד"ר דו"ק שבמל'
היינו ו' אלפי' רבבו' ספיראן (כי כל ספי' דז"א נחלקת לי'
וי' לי' עד הי' פעמי' הרי עולה ת"ר אלף שהן ס"ר, ועוד
נחלק פעם הו' לי' הרי י"פ ס"ר הן ת"ר רבבות, ועוד נחלק
פעם הו' לי' הרי י"פ ת"ר רבות הן ו' אלפי' רבבו' לפי
שהתחלקו' לי' הן ז' פעמי' לנגד ז' מדו' דכל ספי' וד"ל).
ולהבין ביאור הדברי' הנה ידוע דעיקר בחי' המל' הוא
רק בחי' ההתגלות של עצם הדבר לבד ואינו
נחשב בבחי' מהות ועצם הדבר כלל אך הוא בחי' הישות
שלו לבד כו', דהיינו מה שנגלה הדבר באיזה מציאת ויש
עכ"פ והוא אשר נתפס ומתלבש בענין דבר מה הנגלה כו'
משא"כ טרם הגלותו במציא' ויש לא הי' נראה בבחי' יש
ודבר מה כלל וד"ל. עד"מ מדת החסד שבא בהתפעלות
בלב איש החסד בטבעו, דודאי טרם שבא לכלל גילוי בלבו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

מבחי' נוגה נשרפת באש ומתבררת והפסולת נדחה
לחיצונים כמבואר בענין תרומת הדשן ומה שנתברר נכלל
באלהות באש שלמעלה ולכן הי' מזבח החיצון חוץ למקום
הנק' קדש כי באצי' לא יגורך רע והבירורים לא שייכים

(ב) **ועתה** יש להבין פרטי הכלים הנה מזבח החיצון הוא
בחי' מל' שנשפלת בבי"ע לברר בירורי נוגה
כמ"ש ותתן טרף לביתה ומעלית אותם בסוד מ"ן וכמ"כ
הי' ענין הקרבנות נקרבים במזבח החיצון שהבהמה שהיא

1 כ"א בבי"ע כו' ולכן על המזבח הפנימי שבבחי' אצ"י כתיב
 2 ועולה ומנחה ונסך לא תסכו עליו (שמות ל' ט') והוא ל"ת
 3 כמ"ש בסדר תצוה (סי' ק"ד) כ"א קטרת שענין הקטרת
 4 הוא בחשאי והוא מל' התקשרות שהעולמות נקשרים זב"ז
 5 והוא ע"ד מ"ש רשב"י בחד קטירא אתקטירנא ב' בקוב"ה
 6 ר"ל התקשרות נפלאה ולא בבחי' בירור להפריד הרע אלא
 7 גם אחר שכבר הפריד כל תערובות רע יוסיף אומץ
 8 והתקשרות בה' וזה שייך גם במזבח הפנימי ת"ת דאצילות
 9 שמביריח מן הקצה אל הקצה ר"ל שעולה מעלה מעלה עד
 10 קצה העליונה בחי' כתר ולכן ה' מזה"פ מכוון נגד הארון
 11 ועד"ז הוא משרז"ל מיכאל מקריב נשמותיהן של צדיקים
 12 ע"ג המזבח (עי' תוס' מנחות ק"י) ואין זה בירור אלא
 13 תוספת התקשרות כנ"ל לאשתאבא בגופא דמלכא. ושולחן
 14 בצפון בחי' רשפי אש האהבה שהיא כמעלת הזהב על
 15 הכסף שנמשכת מגבורה דאצ"י ומשם באים כל ההשפעות
 16 כידוע בענין גבורות גשמים ולכן ה' מניחים הלחם על
 17 השולחן, ומנורה בדרום הוא בחי' חסד, והארון שבקדה"ק
 18 הוא בחי' כלי להלוחות הוא בחי' ג"ר כח"ב כי הלוחות
 19 הם מבחי' פנימי' הכתר כמ"ש במצוה שע"ט ע"פ
 20 הירושלמי שהיו נקראים מכל צד לפי שכולו פנים ואין
 21 בהם מבחי' אחוריים וס"ת שכתב משה שהי' מונחת בארון
 22 בחי' אור החכמה והארון ה' כלי לכ"ז והכפורת הוא
 23 מחיצת יסוד אימא המלביש ליסוד אבא כמ"ש באוצ"ח
 24 ע"פ טובה תוכחת מגולה מאהבה מסותרת (משלי כ"ז ה')
 25 שבחי' חסדים המכוסים ביסוד אי' נק' אהבה מסותרת
 26 והוא בחי' אהבה רבה שלמעלה מהשכל שעוברת דרך
 27 מעביר ע"י השכל ומתלבשת בו. ושני הכרובים כרוב א'
 28 מקצה מזה וכרוב א' מקצה מזה (שמות כ"ה י"ט) הם בחי'
 29 זו"נ כי ז"א הוא סוף עולמות הא"ס וזהו מקצה מזה ונוק'
 30 היא מקור הנבראים ושורשם ונק' אי' תתאה וזהו מקצה
 31 מזה והטעם שנק' כרוב הנה אא"ס לאו מכל אינון מדות
 32 איהו כלל כי הוא פשוט בתכלית הפשיטות ועליו נאמר כי
 33 לא אדם הוא להנחם (שמ"א ט"ו כ"ט) והתלבשותו להאיר
 34 בעולמות הוא ע"י י"ס וכנ"ל במשל התלבשות הנפש בגוף
 35 בחי' נר"נ במוח לב כבוד ועש"ז נק' אדם אך באצילות
 36 החכמה היא בבחי' א"ס וכן המדות ואז נק' אדם הגדול
 37 אדם הראשון אבל כשמתלבש ומתמצמצם להאיר לבי"ע נק'
 38 אנפי זוטרי שהחכמה בבחי' צמצום וזהו ענין כרוב כרביא
 39 כדאי' בגמ' (חגיגה י"ג ב') והכרובים פורשי כנפים למעלה
 40 כי ג"פ בכל יום עולים ומתייחדים בבחי' אצילות בג'
 41 תפלות שבכל יום והכרובים יוצאים מן הכפרת בחי' יסוד
 42 אי' שנעשה כתר לזו"נ והוא בחי' סוכ"ע שכולל שניהם
 43 בשוה, (וגפן של זהב שהי' עומדת על פתחו של היכל
 44 בבית עולמים (מדות פ"ג מ"ח) בחי' יסוד דעביד פירין,
 45 ושתי שולחנות שהיו באולם מבפנים על פתח הבית
 46 (שקלים פ"ו מ"ד) אפשר שהם נו"ה וצ"ע). ומשחרב

47 בהמ"ק אעפ"כ יוכל האדם להמשיך כל בחי' ומדריגות
 48 הנ"ל ע"י עבודתו שהרי ושכנתי בתוכם כתי' ויוכל
 49 להמשיך ע"י עבודתו האורות שהיו שוריי' בבהמ"ק ובכליו
 50 כי גם בנפשו יש בחי' יריעות וכלים. מזבח החיצון ומזבח
 51 הפנימי הם בחי' חיצוני' הלב ופנימי' הלב והנה בחיצוני'
 52 הלב הוא בירור הבהמה ר"ל המדות הרעות של נפש
 53 הבהמית להשליך התאוות רעות ולעורר התשוקה לה' והוא
 54 בתפלה פסוד"ז ויוצר ואח"כ מזה"פ בחי' קטרת בחשאי
 55 פנימי' הלב והתקשרות נפלאה לה' והוא באמת ויצבי ט"ו
 56 ווי"ן שהם חיוזק דבר הנאמר בק"ש איך שהיו' אחד, גם
 57 מזבח הפנימי הוא בחי' התעוררות רחמים רבים, ושולחן
 58 בצפון בחי' יראה, ומנורה בדרום בחי' אה"ר הנ"ל
 59 ששרשה למעלה מהשכל ונק' אהבה מסותרת אלא
 60 שמתגלי' ע"י אמצעות השכל, והארון שבו הלוחות הוא
 61 בחי' ת"ת שכנגד כולם והיינו כשלומד בבחי' ביטול ודברי
 62 אשר שמתי בפך (ישעי' נ"ט כ"א) כמאמר המגיד לב"י
 63 אני המשנה המדברת בפך. וענין המשכת המקיפים שהיו
 64 ביריעות היינו ע"י ביטול רצון לאכפיי' לסט"א עשה רצונך
 65 כרצונו הגם ששכלו ומדותיו אין חפצים בכך אעפ"כ
 66 עושה נגדם והוא למעלה מבחי' בחירה שע"פ השכל
 67 והתאוה ובוה מעורר בחי' רצון העליון שהי' שורה
 68 ביריעות הנ"ל שהוא למעלה מבחי' חו"ב כנ"ל, ועוד יש
 69 דרך להתעוררות המקיפים שהיו שורים ביריעות והוא
 70 בהקדים שהיריעות נעשו מד' דברים תכלת וארגמן ותולעת
 71 שני ושש משור והיו שזורים יחד והמה נגד ד' כלים הנ"ל
 72 שבמקדש שהם מנורה ושולחן ומזה"פ וחיצון שהם
 73 חגת"ם אלא שבכלים הוא בחי' חגת"ם שבפנימי' וביריעות
 74 הוא בבחי' מקיפים וביאור הענין הנה תכלת דומה לים עד
 75 לכה"כ (מנחות מ"ג ב') הוא בחי' מל' שממנה באה מדת
 76 היראה מורא ואימת המלך, וארגמן בחי' ת"ת שכולל כמה
 77 גוונים כי הת"ת מכריע בין חו"ג והוא מדת הרחמים
 78 ליעקב אשר פדה את אברהם (ישעי' כ"ט כ"ב) בהתעוררות
 79 רח"ר על נפשו האלהית גם הוא קלא פנימאה דקטרת
 80 פנימי' הלב כנ"ל בחי' מזבח הפנימי, ותולעת שני ה' אדום
 81 אדום היינו בחי' האהבה ברשפי אש שבבחי' השולחן
 82 כנ"ל, ושש הוא בד פשתן שעולה יחידה הוא האהבה
 83 מסותרת שאינה מורכבת בשום דבר להיות' למעלה
 84 מהשכל והוא בחי' המנורה אלא שהמנורה היינו כשבאתה
 85 לגילוי בלב באמצעות השכל אבל טרם גילוי' כמו שהיא
 86 בשרשה הוא בחי' הארון וכנ"ל שהחסדים המכוסים
 87 ביסוד אי' נק' אהבה מסותרת כו'. והנה האדם יש בו ג"כ
 88 מקיפים ופנימי' ובשניהם ימצא ד' בחי' הללו והענין כי
 89 עיקר האדם הם המדות שבו שהוא בחי' פנימיותו אבל
 90 כשהדבר אצלו רק בשכלו אבל מדותיו נוטים להיפוך ה"ז
 91 נק' בחי' מקיף לבד וכמו שנת' במצוה מ"ב בענין זרע
 92 בהמה שגם שישכיל גדולת ה' כ"ז שלא נגע ללבו ה"ז כמו

1 דרך אמונה לבד ע"ש פ"א וכמ"כ למעלה כי ז"א דאצי
2 הנק' אדם עיקרו הוא ו"ק אבל המוחי' הם בו בסוד תוספת
3 ולא בסוד שרש, ולכן הנה כשיתבונן המשכיל בגדולת ה'
4 הסוכ"ע וממכ"ע גם שיתפעל מאד בשכלו וימצא בשכלו
5 אז ד' בחי' הנ"ל שהזכרתי שהם חגת"ם שבשכל כידוע
6 שגם בשכל יש מדות כו' הרי הם בחי' מקיפים עליו ובוזה
7 יעורר אורות המקיפים דיריעות הנ"ל ולאחר שיצאו מן
8 ההעלם אל הגילוי בלב אז יהיו בפנימיותו ואז יעוררו
9 הכלים שבמקדש שהם בחי' אורות פנימי' שבכלים כנ"ל,
10 וזהו הטעם שביריעות הם משור שד' דברים הנ"ל שזורים
11 יחד והיו לאחדים משא"כ בכלים הם במקומות חלוקים
12 שולחן בצפון ומנורה בדרום וכו' כי המקיפים הם כלולים
13 כא' משא"כ בפנימי' הרי יש לכל א' כלי ומדור בפ"ע וכן
14 באדם חדוה ומרירות אהבה ויראה כשהם בפנימיותו ר"ל

15 בגילוי בלב יש לכל א' כלי מיוחד וא"א להיות שני הפכים
16 יחד ואם אוהב אינו ירא כו' אבל בשכלו הנה כשמתפעל
17 מדבר א' המושכל בשכלו שיש בו להתפעל לאהבה גם
18 ליראה הנה ישכנו שניהם יחד וז"ש ועת לכל חפץ תחת
19 השמים (קהלת ג' א') שמים הם בחי' מקיפים ותחתיהם
20 ר"ל בבחי' הפנימי' יש לכל חפץ עת וכלי מיוחד ע"ד הנ"ל
21 אבל בהמקיפים הכל כלולים יחד וזהו משור וד"ל, וז"ש
22 וידעת היום והשבות אל לבבך כי הוי' הוא האלקים
23 (דברים ד' ל"ט) כי ענין שהוי' הוא האלקים ז"ס מצות
24 היחוד שנצטוונו בו אנחנו בית ישראל כמ"ש במצוה הנ"ל
25 פ"ג והוא עיקר ויסוד ההתבוננות, והענין הזה צ"ל באדם
26 בבחי' ידיעה בשכל בחי' מקיפים כנ"ל וזהו וידעת ואח"כ
27 והשבות ענין ההשבה אל הלב בחי' פנימי' כי שניהם
28 כאחד טובים לעורר מקיפים ופנימי' הנ"ל דיריעות וכלים:

מצות בנין מקדש

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל תרל"א

1 **והנה** שייכות פי' מאמר זה ע"פ מה ידידות לפרשת לך
2 לך הוא, כי הנה אברהם נק' ג"כ ידיד ה' כמשארו"ל
3 במנחות דנ"ג ע"א יבא ידיד זה שלמה שנק' ידידיה בן
4 ידיד זה אברהם ויבנה ידיד זה בהמ"ק לידיד זה הקב"ה
5 כו' ע"ש, כי אברהם הי' לו אהבה בידידות לאלקות ורצה
6 להמשיך שם ה' בעולם כמ"ש ויקרא בשם ה' כו' ולכן אמר
7 לו ה' לך לך מארצך. ולהבין זה וגם מהו ב"פ לך לך,
8 הענין הוא דפי' לך לך היינו שיתגלה בו בחי' שרש נשמתו
9 שהיא גבוה מאד כי הנה ישראל עלו במח' וארו"ל
10 מחשבתן של ישראל קדמה לכולם, וענין מח' שלמעלה
11 הוא בחי' גבוה כמ"ש כי לא מחשבותי מחשבותיכם¹⁰ כו',
12 ולהבין מהו דוקא במחשבה נשתבח הקב"ה שאינו שוה
13 מחשבה שלמעלה למחשבת האדם ולא בשארי מדות,
14 הענין הוא דבמח' הוא ניכר יותר החילוק, כי באדם הנה
15 ממחשבתו אין נעשה דבר ואפי' יחשוב האדם כמה, רק
16 אח"כ ע"י דיבור ומעשה כו', ולמעלה הוא להיפוך ממש
17 במח' אחת ברא הקב"ה את כל העולמות כו', אפי' תה"מ,
18 הכל היו כלולי' במח' או כמ"ש בדבר ה' שמים נעשו ענין
19 עשרה מאמרות¹¹ הוא מפני שממחשבתו לא הי' יכול
20 להתהוות עולמות ונבראים בבחי' יש נפרד והי' רק בחי'
21 עלמין סתימין, ומהדבור נעשה עוה"ז הגשמי וכל הנבראי'
22 גשמי' כו', והנה ישראל עלו במח' והיינו ששרש נש"י

23 נמשכו מבחי' מח' ונק' מזל בחי' ונוזלים מן לבנון
24 וכמארו"ל מזליהו חזי, אבל הנשמה המלוכשת בגוף היא
25 בחי' אחרונה של הנשמה וירדה ע"י ד' מדרגות טהורה
26 בראת יצרת נפחת כו'.
27 וזהו שאמר הקב"ה לאברהם לך לך דהיינו שיתגלה בו
28 שרש נשמתו שהוא בחי' גבוה מאד כמבואר בכתבי
29 האריז"ל שגילוי זה דשרש נשמתו הוא גבוה אפי' מהשגת
30 רוח"ק וגילוי אלי¹², ולכן ב' לך לך דהיינו לעצמך לשרש
31 נשמתך, וענין הב' כפין דלך לך הוא בחי' ב' כתרם
32 שבמ"ת שקשר להם שני כתרם, כי כתר הוא מחבר אא"ס
33 עם העולמות ושני כתרם הוא מלמעלמ"ט ומלמטלמ"ע,
34 מארצך וממולדתך כו' כי בחו"ל הוא השפעת ע' שרים
35 שיניקתם ממל' דעשי' שנתלבש בו מל' דיצי' לא יותר וכדי
36 שיוכה אברהם לגילוי זה דשרש נשמתו הוצרך לעלות
37 מחו"ל לא"י שבא"י הוא גילוי מל' דבריאה כו'.
38 וזהו ענין שייכות מאמר הזה דרוחא דכל רוחין ע"פ
39 דמה ידידות וזהו שייכות לפ' לך לך, כי ענין רוחא
40 ורוחא דכל רוחין הוא כמו בחי' גילוי אלקות שבעולם
41 בתמידיות ובחי' גילוי אלקות שהי' במשכן שהי' גילוי
42 פנימי' אלקות, ואברהם הי' לו ג"כ גילוי פנימי' אלקות
43 ולכן נק' ידיד ג"כ, וזהו ג"כ ענין לך לך שיתגלה כל שרש
44 נשמתו שהוא גבוה מאד.

ד"ה בוה"ק כו' ר' יוסי פתח מה ידידות

תרכ"ז ע' רפב ואילך. [נובהנסמן שם בתחילת המאמר].
(12) שגילוי זה דשרש נשמתו הוא גבוה אפי' מהשגת רוח"ק וגילוי
אל"י: ראה בהנסמן ע"ז לעיל ע' מב.

(10) וענין מח' שלמעלה. כי לא מחשבותי מחשבותיכם: בהבא
לקמן ראה בארוכה לקו"ת שה"ש יז, סע"ג ואילך. וראה גם לקו"ת
ואתחנן ב. ב. סה"מ תרל"ד ע' רמ. ובכ"מ.
(11) במח' אחת ברא. ענין עשרה מאמרות: ראה בארוכה סה"מ

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס התפלה

מתפעל על עצם האלקות. והוא בחי' התפעלות עצמיות
שהלב מתפעל ממילא מצד עצמה על עצם האלקות מצד
ההרגש האלקי הנרגש בה כו'. וממילא יש קיום
להתפעלות זאת מאחר שהיא התפעלות עצמיות כו'. (ואל
יאמר האדם איך יבוא לכלל עבודה זו. הנה זהו כאשר לא
נסה עדיין לגשת לעבודה אמיתית זו נדמה אליו אשר
הדבר רחוק ונפלא ממנו (ויש בזה ג"כ תערוכות תחבולות
היצר שאינו רוצה בעבודה כזו ה"ה זורק בו טפה מרה
משפלות של שקר לאמר איך תבוא לעבודה גדולה שאינו
מעריך כלל ולמה תייגע על דבר נעלה מאתך) אבל באמת
לא נפלאות היא ולא רחוקה היא כלל אדרבה קרוב הדבר
לכל מי שיש לו מוח ולב שביכולתו להעמיק ולקשר א"ע
לאיזה ענין. ויש בכחו ויכולתו לקשר א"ע להעצם האלקות
המושג במוחו (ובפרט אשר בחסדו חסד עליון הנה הוא
ית' נדרש לכל הדורשים אותו באמת כו') וכשיקשר א"ע
בחוץ יבוא לבחי' הרגש והתפעלות הנ"ל במוחו ולבו כו'.
ובודאי צריכים לזה יגיעה רבה. אבל לא נפלאות היא ממנו
כלל וכלל. רק שלא יתירשל לייגע א"ע ביגיעת המוח להבין
ולקשר א"ע כו' (וידוע הוא דיגיעת המוח הוא בנקל הרבה
יותר מיגיעת הלב, דכאו"א מוחו ברשותו כו' כמ"ש
בסש"ב. ומשו"ז בנקל יותר אופן עבודה זו והוא
ההתקשרות בעצם האלקות המושג כו') וע"י יגיעה בנקל
לו לבוא לזה וכמא' יגעת ומצאת תאמין כו') והעצה לזה
שיהי' לו בנקל בתפלה להתבונן ע"ד הנ"ל. הוא שירגיל
האדם א"ע לעסוק בעיון באיזה ענין גם בשאר היום. והיינו
שיעשה לו עת וזמן להתבודד ולהעמיק דעתו היטב באיזה
ענין בדא"ח כשעה או שתיים. ובריבוי ההרגל במשך זמן
יבוא לו בנקל בשעת התפלה להאריך ולהעמיק בהתבוננות
ע"ד הנ"ל שיאיר האור במוחו ולבו כנ"ל ולפעול ישועות
בנפשו כו' כמשי"ת.

קיצור: יבאר שישינה התפעלות הלב הבאה רק מן הבכך.
ואיננה בעומק ונפסקת מהרה. והעיקר הוא אשר
עצם אור האלקי מאיר במוחו, וזה בא ע"י יגיעה. והעצה
להרגיל עצמו להתעסק בלמוד בעיון רב.

1. (וביאור הענין הוא כי הנה יש התפעלות הלב הבאה
רק מהבכך של ההתבוננות שבמוח והוא
כאמור התקשרות הדעת שבמוח אינו בעצם האלקות
המושג כ"א בהשגה לבד. ואין עצם האור האלקי מאיר
בגילוי במוחו כ"א בחי' לבושי ההשגה לבד. ולכן אין בכח
ההשגה והתבוננות זו להתפשט ולימשך בלב שגם הלב
יתפעל מעצם ההתבוננות שבמוח. אלא לאחר שמתקצר
ההשגה ונשאר רק הבכך לבד מההשגה. והוא שאלקות הוא
טוב ונפלא. שזהו הבכך הנשאר מההתבוננו' בגדולת
והפלאות אוא"ס ב"ה. ומזה נתפעל בלבו באהבה כו'.
והתפעלות הזאת אינה התפעלות עצמיות. שאין הלב
בעצם מצ"ע מתפעל על האלקות כ"א שפועלי' עלי'
שתתפעל כו' (וממילא אין ההתפעלות בעומק כ"כ כ"א
בבחי' חיצוניות לבד כי בחיצוניות הלב גופא יש ג"כ
פנימיות וחיצוניות) לפי שאין הענין האלקי נרגש בלבו.
ואף גם ההתבוננו' וההשגה שבו אינו נרגש בלב. ויש כאן
הפסק בין התפעלות המוח להתפעלות הלב שאחר
שמתפעל במוחו אז כשמתקצר ההתבוננו' בהבכך מתפעל
בלבו ע"ז. ובעת התפעלות הלב כבר נתעלם ונסתלק
ההתבוננו' שבמוח. וממילא התפעלות הלב היא בקטנות
(ואין הכוונה כמו הקטנות שבהתבוננות בדרך כללית כי
שם באמת אין התפעלות המדות כלל רק דמיון שוא ואין
זה עבודה כלל כנ"ל. אבל בכאן ה"ה מתפעל ממש במדות
שבלב. והיא עבודה שבלב באהוי"ר הן מצ"ע ומצד קיום
המצות שנותן בהם חיות וכן בכירור הנה"ב כו'. אלא
שבכללותה היא בבחי' קטנות וחיצוניות. מפני שאינו מאיר
האור האלקי וההתבוננות בלב כו' כנ"ל) ובמהרה נפסקת
ההתפעלות כו'. וכ"ז הוא מפני שבמוחו ג"כ אינו מאיר
האור האלקי בעצמו. משא"כ כשהתקשרות במוחו הוא
בעצם האלקות המושג ומאיר האור האלקי עצמו במוחו.
עם היות שהוא ג"כ מלוכב בלבושי השגה. אבל הלבוישים
הן כעין מעבר והעיקר נרגש אצלו האור האלקי אז האור
נמשך ומתפשט ממילא גם בלב. והיינו שהעצם האלקות
המושג במוח נרגש כמו שהוא בלבו ג"כ. ואז ממילא הלב

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים ה'תש"ב

כחות מקיפים: "חיה" מדריגת החכמה – ראייה וביטול עצמי, "יחידה" היא עצם הנשמה המיוחדת בעצמות א"ס. נר"ן היא עבודת האדם, ואח"כ מקבל מדרגות ח", מתנה מלמעלה.

שחונן לעצמו, דחכמה היא בחינת בטול בעצם ועל כן
הבטול הוא שבא בדרך ממילא, ומכל מקום הנה בטול
דחכמה הוא שיש מה שבטול, דבאשר לא יש דבר כלל אינו
שיך בטול גם כן, ומאחר שבטול הרי יש דבר המתבטל, וגם
שהבטול הוא על ידי הראייה, אם כן הוא על ידי דבר הגורם
את הבטול, והינו ד"והחכמה מאין תמצא", שהחכמה הוא
גם כן אין, ומכל מקום אין זה בחינת אין עצמי, כי אם
שנמשך מהאין לבטל את היש, ומאחר שזהו בחינת האין
שלבטל את היש הרי יש לו שכינות אל היש, שזהו ענין
הבורים שהם בבחינת "מה" דחכמה, שזהו מה שבא לברר
את היש, וכמאמר "בחכמה אתברירו", דהעקר הוא
בבחינת ראייה דחכמה. והמשל בזה, הנה חכם גדול
כשעוסק באיזה דבר משפל עמק, הנה לאחר עיון הטוב
בהמשל בכל פרטי ענינו שהמשל מצטייר אצלו, הרי הוא
רואה אחר כך בעין שכלו אם הוא אמת, פרוש אם כל פרטי
ענינו ההשגה מתאימים עם נקדת המשל ההוא, דכל נקדה
מתקבלת בכמה אפני השגה, וכל אפן יש לו פרטים מיוחדים
השייכים לאפן ההוא, ובכל פרט יש בו גם חלק מתחום
לפרט דאפן אחר, הנה הראייה הוא ראית עין השכל בבקור
אמתת הפרטים עם נקדת ההשפלה באפן ההוא. והמשל
בזה, על דרך אמן גדול העושה כלי על פי כל חקי המלאכה
או מציר ציור שהוא על פי כל חקי הציור, ואחר שגומר
מלאכתו הוא מביט על הכלי או הציור אם הוא בטוב כראוי,
והינו אם יש בו הטוב טעם האמת, ער קוקט זיך צו און
פארטיפט זיך אין דעם געשמאק ש'ל המלאכה של הכלי
או הציור, אם יש בהם אותו היפי שצריך להיות בהם כפי
מהלך נפשו ועמק חקמתו במלאכות ההם, וכן הוא בלח
החכמה דחכם גדול שהמשל מצטייר אצלו בכל ענינו
ורואה ומביט בו בעין שכלו, וכמו כן הוא בראייה דחכמה
שזה מברר ומאמת אמתת הדבר, אבל הוא האין המברר את
היש. אמנם בחינת יחידה הוא בחינת אין דנשמה שהוא
בבחינת אין ממש, והוא עצם הנשמה שקשורה ומיוחדת
ממש בבחינת עצמות אין סוף, וכמאמר "חבוקה ודבוקה כן
כו' יחידה ליחדך", וכמו שאמר רבי שמעון פר יוחאי, "בחד
קטירא אתקשרנא, ביה אחידא ביה להיטא", דבחינת חיה
יחידה הוא שנותנים מלמעלה, דבחינת נפש-רוח-נשמה

אמנם כל זה הוא נפש-רוח-נשמה שהם אורות פנימיים,
כחות המתלבשים בכלים, אבל בחינת חיה יחידה
שבנשמה הן אורות מקיפים שבנפש, והוא בחינת אין
שבנשמה. חכמה היא בחינת חיה, וכמו שכתוב "והחכמה
תחיה", וידוע דחכמה הוא בחינת ראייה, והוא כח הראייה
וההסתכלות שבנשמה לראות בעין השכל באלקות, וכמו
שכתוב "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", ויוכן הענין
דראייה זו מלח ההפך שבנפש שהוא הברת הענין, דהנה
השגה היא ידיעה מה שחונן לעצמו, והינו שידע את הענין
מצד השכל והסברא, והינו לא שהוא בעצמו יודע את
הדבר, רק מה שהשכל מחיב שהוא כך, ולכן נקראת הבינה
שמיצה, דשמיצה היא ששומע מהזולת, לא שהוא עצמו
יודע ומכיר את הדבר רק מה שזולתו אומר לו, כמו כן ענין
ההשגה הוא אינו מה שהוא עצמו יודע כי אם רק מה
שהשכל מחיב כן, ומאחר שזהו ידיעה מה שחונן לעצמו
הרי אין זה תופס בהעצם כי אם רק במציאות הדבר, אבל
הכרה הוא שהוא בעצמו מכיר שהענין הוא כך שזהו הכרת
הענין, שידע ומכיר בעצמו את הענין שהוא כך, ולכן עקר
התקף הוא בדעת הנקרא "דעת חזק", דבהשגה יכול להיות
השתנות, והוא שמסבירים את השכל וההשגה באפן אחר,
ויש בו ספקות, מה שאין כן בדעת לא ישתנה, והינו מפני
שבדעת הוא בעצמו מכיר שהוא כך, הרי זה אצלו
בהתאמתות גדולה ולא ישתנה משום דבר, וההפך היא
בעצם הדבר. וכמו כן יוכן ביותר ענין ההתאמתות והנחה
שכלית, דער לייג אין שכל מהראייה דחכמה, והינו שרואה
בעין שכלו את הענין שהוא כך וכך, והראייה הוא בעצם
הדבר ועל כן הוא בהתאמתות גדולה, וידוע דכל השגה
הכרה וראייה מביא בטול לפי מעלת ענין מהותו, ואינו דומה
הבטול דהשגה להבטול דהכרה, ויותר מזה הוא הבטול
דראייה, דהבטול דראייה הוא בבחינת בטול עצמי, דלהיות
שזהו הראייה בעצם הדבר מתבטל בזה בכל עצמו לגמרי,
וכמו שאנו רואים במוחש בראית ציור נאה או בנן מפאר
שנמשך לזה בכל עצמו, והבטול וההמשכה הוא בדרך
ממילא, דבהשגה צריך להביא את ההתפעלות מפני
שההשגה היא חוץ לעצמו, וההתפעלות היא חוץ לעצמות
ההשגה, אבל בראייה הנה הבטול וההתפעלות אינו דבר

1 דְּנִשְׁמָה הוּא שְׂפָכְתָּ הָאָדָם לְעוֹרָר בְּעֶצְמוֹ, מֶה שְּׁאִין בֶּן
2 בְּחִינַת חַיָּה יְחִידָה אֵין זֶה בְּכַח הָאָדָם עֲצָמוֹ, וְהִינוּ מִפְּנֵי
3 שְׁהַגּוּף מְעַרְב טוֹב וָרָע, עַל כֵּן אֵי אֶפְשָׁר שְׂיִהְיֶה בּוֹ בְּחִינַת

4 חַיָּה יְחִידָה בְּבְחִינַת הַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִי, וְעַל כֵּן אֵין זֶה בְּכַח
5 הָאָדָם מְעֶעְצְמוֹ כִּי אִם מֶה שְּׁנוֹתְנִים לוֹ מְלַמְעֵלָה, אֵין הוּא עַל
6 יְדֵי הַקְדָּמַת הָעֲבוּדָה בְּהַפְחֹת פְּנִימִיִּים דְּנִפְשֵׁי רֵיחַ-נִשְׁמָה.

ד"ה והיה כאשר ידים ידו

פורים בסעודה, תוצ"ד, רינה

לקוטי דיבורים

1 הַיּוֹם, י"ח אֱלוֹל, הוּא יוֹם הַזְכָּרוֹן הַמֵּאֲתִים אַרְבָּעִים
2 וּשְׁלֹשָׁה, לַיּוֹם הַיְּהוּדִי הַכִּלְלִי הַקָּדוֹשׁ וּמֵלֵא הָאוֹר,
3 שֶׁהִשִּׁי"ת הֶעֱנִיק לַעֲצָמוֹ וּלְכָלל יִשְׂרָאֵל אֶת הַנַּח"ת הַגְּדוֹל,
4 בְּזִכְרוֹתוֹ אֶת הָעוֹלָם הַיְּהוּדִי בַּעֲמוּד הָאוֹר וּבַעֲמוּד הָאֵשׁ,
5 בְּנִשְׁמַתוֹ הַגְּדוֹלָה וְהַקְדוּשָׁה שֶׁל מוֹרְנוּ אִישׁ הָאֱלֻקִּים כְּבוֹד
6 קְדוּשַׁת שֵׁם תַּפְאֲרָתוֹ מְרִנָּה וְרִנָּה יִשְׂרָאֵל ב"ר אֱלִיעֶזֶר
7 נ"ע - בַּעַל שֵׁם טוֹב.

8 בִּשְׁנַת תנ"ח - הַמְצוּיִן בַּעֲמוּם הַחֲסִידִי הַכִּלְלִי בַּמִּלָּה
9 "נח"ת" - י"ח בֵּאלוֹל, הוּא ה"יהי אור" הַיְּהוּדִי הַכִּלְלִי, יוֹם
10 הַוּלְדָתוֹ שֶׁל מוֹרְנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב.

11 י"ח אֱלוֹל הוּא מֵלֵא שֶׁל גִּימְטְרִיָּה שְׂכוֹלָם מַחֲבִיבִים
12 אוֹתוֹ. גַּם אֱלֹהִים שֶׁהֵם נֶגֶד רֵאשִׁי תִּיבּוֹת וְגִימְטְרִיָּאוֹת,
13 מַחֲבִיבִים אֶת הַגִּימְטְרִיָּה שֶׁל י"ח, שֶׁהִיא ח"י - חַיִּים - .
14 אֲלֵא שֶׁכָּל אֶחָד מִשְׁתַּמֵּשׁ בַּח"י-חַיִּים זֶה בַּהֲתָאֵם לַהֲשִׁגְתּוֹ.
15 מוֹרְנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב נוֹלַד בִּישׁוּב הַסֵּפֶר הַקָּטָן אֱקוֹפ,
16 בֵּין טַעֲרֵקִי לוֹוֵאלֵאחִיעִי.

17 לֹא כֹאֵן הַמִּקּוֹם וְלֹא כַּעַת הוּא הַזְמָן לְמַסּוֹר אֶת
18 הַסִּפּוּר הַמֵּלֵא עַל תּוֹלְדוֹת מוֹרְנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וּפְעֻלּוֹ
19 בַּעֲמוּם הַיְּהוּדִי.

20 אֲלֵא, לְכַבּוֹד חֲתָן הַיּוֹבֵל הַקָּדוֹשׁ מוֹרְנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב,
21 וּבִגְלַל הַזְכוּת הַגְּדוֹלָה שִׁישׁ לָנוּ לַהֲשִׁתַּף בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה
22 זֶה, שְׁנִשְׁמַתוֹ הַקְדוּשָׁה שֶׁל מוֹרְנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב פְּעֻלָּה
23 בַּעֲמוּם, בַּהֶעֱנִיקוּ לָנוּ, כָּל הַחֲסִידִים עַל פְּנֵי הָעוֹלָם כּוֹלּוֹ -
24 הַמַּהוּוִּים חֶלֶק גְּדוֹל מֵעַם יִשְׂרָאֵל ה' עֲלֵיהֶם יַחֲיוּ - אֶת
25 תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת וְדַרְכֵי הַחֲסִידוֹת.

26 - מוֹרְנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב יִסַּד וּבִיסַס אֶת תּוֹרָתוֹ עַל שְׁנֵי
27 הַיְּסוּדוֹת - יָדִיעַת הַבּוֹרָא וְהַאֲהַבַת יִשְׂרָאֵל, וְהַתְאִמָּם גַּם
28 בְּשִׁבִּיל אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים - הָרִי, בַּחֲגִיגָה גְּדוֹלָה וְקְדוּשָׁה זֹה
29 אֶסְקוֹר בַּקְצָרָה כָּל הַתְּקוּפּוֹת בַּחֲיִינוּ הַחֲסִידִיִּים, הַקְּשׁוּרִים
30 בַּעֲבוּדָה הַכִּלְלִית שֶׁנַּעֲשֶׂתָה בַּתְּקוּפָה שֶׁל כְּמַעַט חֲמִשָּׁה
31 יוֹבֵלוֹת.

*

32 בַּהֲיִיתוֹ בֶּן חֲמֵשׁ, נִשְׁאָר מוֹרְנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב יְתוּם

33 מֵאֲבוֹי הַקָּדוֹשׁ, שֶׁנִּפְטָר בַּהֲשִׁאֲרוֹ לוֹ הַצּוּאָה הַקְצָרָה
34 הַבְּאֵה:

35 בְּנִי! - כֵּךְ אָמַר הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק הַיִּשּׁוּשׁ ר' אֱלִיעֶזֶר,
36 בְּשִׁכְבוֹ עַל מִטַּת חֲלוֹי, בְּרַגְעִים הָאֲחֵרוֹנִים לַחַיּוֹ בַּעֲמוּם
37 זֶה, אֵל בְּנֵי יַחֲידוֹ בֶּן הַחֲמֵשׁ - אֵל תִּירָא מֵאֵף אֶחָד וּמִשּׁוֹם
38 דְּבַר בַּעֲמוּם, כִּי אִם מִהַקְבָּ"ה בְּלִבְדּוֹ, אֲהוּב בְּכָל עוֹמֵק
39 לִבְךָ וּבְלִהַב נִשְׁמַתְךָ, כָּל יְהוּדִי, בְּלִי הַבְּדֵל מִי הוּא וְאֵיךְ
40 הוּא.

41 בַּצּוּאָה קְצָרָה זֹה, מִסֵּר הָאֵב הַקָּדוֹשׁ לְבָנוּ יַחֲידוֹ בֶּן
42 הַחֲמֵשׁ, אֶת ה"צִידָה לְדֶרֶךְ" לְכָל הַחַיִּים.

43 צּוּאָתוֹ הַקְצָרָה שֶׁל אֲבוֹי, שֶׁתִּכְנֶה יִרְאֵת הַשֵּׁם וְהַאֲהַבַת
44 יִשְׂרָאֵל, מֵהוּוֹה אֲצֵל מוֹרְנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, שְׁנֵי לוֹחֹת
45 הַבְּרִית וְעַץ הַחַיִּים וְעַץ הַדַּעַת שֶׁל חַיִּי הַקְדוּשִׁים. תְּמִיד,
46 בְּכָל זְמַן וּבְכָל מְקוֹם, מֵאִיר לוֹ עֲמוּד הָאוֹר שֶׁל "שׁוּיַתִּי ה'
47 לְנִגְדִי תְּמִיד"¹, וּבּוֹעֵר בּוֹ עֲמוּד הָאֵשׁ שֶׁל אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל.

48 מוֹרְנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הוּא ה"זֶה יִנְחַמְנוּ"² שֶׁל תְּקוּפַת
49 עֲקֻבֹת מִשִּׁיחָא. הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הוּא מִנְחָמוֹ וּמַעֲדוּדוֹ שֶׁל
50 עַם יִשְׂרָאֵל בַּתְּקוּפָה הַקְּשָׁה שֶׁל הַגְּלוּת הַמְרָה, מִזְמָנוֹ עַד
51 הַיּוֹם הַמֵּאוֹשֵׁר שֶׁל בִּיאַת הַמִּשְׁחָה.

52 בַּהֲיִיתוֹ בֶּן י"ד שָׁנָה, נִכְנַס מוֹרְנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב
53 ל"מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל" שֶׁל הַצַּדִּיקִים הַנִּסְתָּרִים. הִיָּה זֶה
54 בַּתְּקוּפַת מִנְהִיגוֹתוֹ שֶׁל הַבַּעַל שֵׁם הַקָּדוֹשׁ, הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק
55 ר' אָדָם מֵרֵאשִׁיטֵץ, תִּלְמִידוֹ הַמּוֹבֵהֵק וּמִמְשִׁיךְ דַּרְכּוֹ שֶׁל
56 הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק ר' יוֹאֵל בַּעַל שֵׁם מִזְמָנוֹשֶׁשׁ, תִּלְמִידוֹ
57 הַמּוֹבֵהֵק וּמִמְשִׁיךְ דַּרְכּוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק ר' אֱלִיהוּ בַּעַל
58 שֵׁם מוֹוִירְמִיזָא.

*

59 אֱלֹהִים שֶׁלֹּא מוֹכְרִים לָהֶם דְּבָרֵי יְמֵי הַחֲסִידוֹת הַכִּלְלִית
60 כְּמוֹ גַּם דְּבָרֵי יְמֵי חֲסִידוֹת חב"ד, סוֹבְרִים שֶׁקְּבִלָּה
61 וְחֲסִידוֹת הֵם דְּבַר אֶחָד הַמִּתְבַּטָּאוֹת בְּצוּרוֹת שׁוֹנוֹת.
62 מוֹכְרָחִנִי לִכֵּן לַהֲבִיֵּר אֶת הַדְּבַר בְּמִלִּים קְצָרוֹת.

63 תּוֹרַת הַקְּבִלָּה הִיא לִימוּד ה"נִסְתָּר" שֶׁבְּכָל הָעֲנִינִים
64 הַנִּעְלִים שֶׁל בּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא, תּוֹרָה, בְּרִיאַת הָעוֹלָם,

1 נשמות ומלאכים והדומה. תורת הקבלה נמסרת מדור
2 לדור, משה רבנו, הנביאים, חכמי המשנה, חכמי
3 התלמוד, הגאונים ויחידי סגולה שבכל דור.
4 בתשובות הגאונים ישנן, בין השאלות השונות
5 שנשאלו ממדינות שונות, שאלות ותשובות בעניני קבלה,
6 על פירוש שמותיו של הקב"ה, על י"ג מדות הרחמים, על
7 עשר הספירות ועל עוד ענינים שונים בתורת הקבלה.
8 רש"י - ר' שלמה יצחקי - בפירושו על תורה נביאים
9 וכתובים וכן על אגדות הגמרא, אם כי דבריו הם הפירוש
10 הפשוט והברור של הענינים - גלום בהם באופן פלאי
11 פירושים של תורת הקבלה.
12 הרמב"ם - רבנו משה בן מיימון - מתחיל את ספרו "יד
13 החזקה" בארבעת המלים "יסוד היסודות ועמוד החכמות",
14 שהר"ת שלהן הוא השם הקדוש בן ארבע האותיות. גם
15 בפירושו של הראב"ע - ר' אברהם ׳ עזרא - מוצנעים
16 פירושים של תורת הקבלה. הרמב"ן - ר' משה בן נחמן -
17 וה"בחיי" - רבנו בחיי בר אשר - כותבים בספריהם
18 פירושים על החומש לפי דרך הקבלה - וכך נלמדת תורת
19 הקבלה ונמסרת מדור לדור ליחידי סגולה שבדור.

*

20 בתחילת חמשת אלפים לבריאת העולם, נלמדת תורת
21 הקבלה במשך מאתים וחמשים שנה בין קבוצות
22 מסוימות של בני תורה בספרד ובפורטוגל - ואם אמנם
23 בצורה מוצנעת.
24 גלות ספרד ופורטוגל - בשנים חמשת אלפים ר"נ-
25 רנ"ח - עזרה רבות להתפשטות לימוד תורת הקבלה בכל
26 המדינות אליהן הגיעו גולי ספרד ופורטוגל.
27 בעיר פראג השתקע אחד מגדולי המקובלים שבין
28 גולי ספרד, ר' יוסף יוזפא, שלעת זקנותו נולד לו בן בשם
29 ר' אליהו.
30 בשנת שלש מאות וחמשים - השתקע הגאון הצדיק
31 ר' אליהו ב"ר יוסף יוזפא, בעיר ווירמייזא - בעיר בה
32 קיים רש"י בשעתו את ישיבתו המפורסמת - ויסד בה
33 ישיבה גדולה מיוחדת לגדולי תלמידי החכמים, ולמד
34 שיעור בקבלה.
35 הגאון הצדיק ר' אליהו, הביא בתפלתו בכוונה מרפא
36 להרבה שבורי לב ממחלות מסוכנות, חשוכי בנים
37 והדומה, והוכתר בשם "בעל שם".
38 כעבור כמה שנים, מייסד הגאון ר' אליהו בעל שם
39 מווירמייזא את מחנה הצדיקים הנסתרים, קבוצת
40 תלמידים שעבודתם היתה להפיץ את לימוד הקבלה
41 בקהילות השונות.
42 כך עברה תקופה של קרוב למאה שנה, ולימוד
43 הקבלה עבר בזמן זה תקופות שונות של עוזרים ומנגדים.

44 ברם, בתקופה זו היה לימוד הקבלה ללימוד של רבים,
45 שבכללות הלימוד אין לו השפעה רבה בכיוון הטבת
46 הפועל והמדות.
47 בשנות נשיאותו האחרונות של הגאון הצדיק ר' יואל
48 בעל שם ועשרות שנות נשיאותו הראשונות של הגאון
49 הצדיק ר' אדם בעל שם - באה לידי ביצוע, על ידי
50 תלמידיהם, מחנה הצדיקים הנסתרים, דרך חדשה לקרב
51 את פשוטי העם על ידי סיפורי התורה והאגדה.
52 בשנת תע"ו, כשהגיע מורנו הבעל שם טוב לשנתו
53 הי"ח, הוא מציע דרך חדשה בעבודת הנסתרים -
54 להתעסק בעניני חינוך ולדאוג להושיב מלמדים בכל
55 הישובים היהודיים.
56 הדרך החדשה שהציע מורנו הבעל שם טוב שמחנה
57 הצדיקים הנסתרים יקבלו על עצמם את האחריות
58 לחינוך בני ובנות ישראל - מתקבלת במחנה הצדיקים
59 הנסתרים, ובמקום שחסר מלמד, ממלאים הם את
60 מקומו.

*

61 מורנו הבעל שם טוב מקיים את המאמר³ "קריינא
62 דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא" (קריין האגרת יהיה
63 מוליכה-מבצעה).
64 מורנו הבעל שם טוב נהיה עוזר למלמד, מוביל ילדים
65 קטנים ל"חדר", אומר אתם ברכות, מברך אתם על
66 הציצית, אומר אתם "שמע ישראל" ו"תורה צוה", משחק
67 אתם, מספר להם אודות משה רבנו ומתן תורה, מוביל
68 אותם מה"חדר" לבית הוריהם, קורא אתם קריאת שמע
69 ו"בידך אפקיד רוחי".
70 מורנו הבעל שם טוב מספר לתלמידיו הקדושים
71 שהנחת רוח הגדולה ביותר בכל ימי חייו, היתה לו בשעה
72 שאמר עם הילדים - הבל שאין בו חטא - "מודה אני"
73 ו"שמע ישראל" וחזר אתם קמץ אלף א, קמץ בית בא.
74 הרגשתי - אמר מורנו הבעל שם טוב - את נחת
75 הרוח הגדולה שבשמים ואת הקנאה הגדולה שמלאכי
76 מעלה קינאו בצאן הקדשים.
77 מורנו הבעל שם טוב בנה את עדת ישראל מלמטה
78 למעלה, כפי שבונים בנין, בתחילה מניחים את יסוד
79 הבנין וכשהיסוד בריא גם הבנין חזק.
80 בנין עם ישראל יש לו יסוד עליו עומד כל הבנין
81 היהודי, והוא חינוך תינוקות של בית רבן.
82 החדרים ותלמודי התורה האמיתיים בדורות
83 הקודמים, עם המלמדים יראי השם הנוטעים בלבבות
84 הילדים, אמונה, חיבת התורה והמצוה ויראת שמים -
85 הצילו ב"ה את שארית הפליטה מצפרי הרוצחים
86 הרוחניים, הפוקרים מחריבי עם ישראל.

- 1 בהזדמנות זו פונה אני אל הורי הילדים במדינה זו:
2 יהודים! אחים ואחיות! ריחמו על עצמכם ועל
3 ילדיכם, ואל נא תשליכו את ילדיכם האהובים בתיבות
4 האשפה, באשפות.
5 במלה אשפות, תיבות אשפה, הריני מתכוון לאותם
6 תלמודי תורה במדינה זו, בהם המנהלים, המלמדים
7 והמלמדות הם פוקרים שאינם שומרי שבת, אינם
8 מניחים תפילין, אינם לובשים ציצית, אוכלים ושותים
9 בלי ברכה.
10 הרחוב היהודי מן ההכרח שיזדעזע מרציחה זו, של
11 העמדת אנשים בלתי אחראים כאלה בתלמודי התורה,
12 ובידי רוצחים רוחניים אלה מוסרים גורלם של ילדי
13 ישראל.
14 בגלל חינוך כזה ותלמודי תורה לא כשרים כאלה
- 15 עזבו ילדי ישראל את דת משה וישראל, אותם מנהלים
16 ומורים ממיתים את הרגש היהודי.
17 בגלל חינוך כזה ותלמודי תורה לא כשרים כאלה,
18 מתנתקים ילדי ישראל מהעם היהודי ונקלטים בבתי
19 שמד ר"ל, והחלק הגדול מהם לוחמים בעם היהודי מתוך
20 שנאה ומשטמה הגדולה ביותר.
21 יהודים, אחים ואחיות!
22 שימרו על טהרת המשפחה במקואות כשרות -
23 ויצליח לכם השי"ת האהוב בילדים טובים ובראים.
24 מיסרו את ילדיכם לחינוך של אותם תלמודי תורה
25 שמנהליהם ומוריהם הם יראי שמים ואנשים אחראים
26 השומרים על מצוות התורה כציווי של הקב"ה - אז
27 תהיו אתם וילדיכם מאושרים ברוח ובגשם.

ז"י אלול תש"א

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ל"ג - אב ובנו

- 1 כעבור זמן רב נודעו לדוד לייב פרטים נוספים אודות "הכהן הצהוב", שהיה מבקר תכופות
2 באטינקה והתחבר עם שמרל. "הכהן הצהוב" היה יהודי בשם ר' סנדר, ששימש שנים רבות כמלמד
3 בקליסק, שם היה מפורסם בלמדנותו וצדקנותו. לפתע עזב את עבודתו כמלמד והחל לנדוד על פני
4 ערים ועיירות יהודיות במטרה ללמד את ילדי ישראל מידות טובות ולעוררם לעבודת הבורא.
5 דוד לייב המשיך לגור באטינקה עד שכנו, אברהם יצחק, הגיע לגיל תשע שנים. עתה חש דוד
6 לייב בנחיצות לעבור לדור בעיר גדולה יותר, כדי לחנך את בנו באחת מהישיבות. כך העביר דוד לייב
7 מיד לאחר הסוכות את מגוריו לקליסק, ושלח את בנו לישיבה שבראשה עמד ר' נפתלי. במשך שנתיים
8 למד אברהם יצחק באותה ישיבה, ובשעות הערב למד אצל אביו.
9 רושם רב עשתה על אברהם יצחק התמסרותו של אביו לטיפול באלמנות ויתומים. דוד לייב ראה
10 לעצמו בקליסק תפקיד מיוחד לסייע לאנשים עניים ואומללים. כשראה ילד עני מתהלך יחף או בנעליים
11 קרועות - היה מתקין עבורו זוג נעליים ושולח אותו בלילה ביד אברהם יצחק על-מנת שישאירו באין
12 רואים ליד דלת ביתו של הנצרך. פעמים רבות אירע שדוד לייב, שהוא עצמו היה עני, שלח ביד בנו
13 לחם ומזון אחר לאלמנות, יולדות וחולים עניים שהיו מוטלים על ערש דווי מבלי שאיש ישים עין
14 עליהם.
15 אברהם יצחק ידע היטב עד היכן מגיעה צדקנותו של אביו, אך היה מזהר לא לגלות דבר לאיש.
16 ברם, בה בשעה שאיש בקליסק לא ידע על מהותו של דוד לייב הסנדלר - הבחינו רבים בכך שילדו
17 הוא ילד מצטיין. "ראו נא" - היו אנשים מצביעים לעברו - "בסך הכול בנו של סנדלר פשוט ובכל
18 זאת ילד מצוין".
19 הדברים שהגיעו לאוזני אברהם יצחק העיקו עליו מאוד. בסתר היה בוכה על כך שאין מעריכים
20 כראוי את אביו, שאת טיבו הכיר יפה. לא אחת השתוקק להכריז לפני הבריות שאין אביו סנדלר פשוט
21 כפי שהם חושבים, אך התאפק מכך בשומו אל ליבו פקודת אביו לשמור בסוד את הידוע לו עליו.

1 תשע שנים למד אברהם יצחק בהתמדה גדולה בישיבתו של ר' נפתלי. לאחר מכן שלחו אביו
2 לסמרגון, שם נמצאה אחת הישיבות הגדולות באותה תקופה. בישיבת סמרגון למד אברהם יצחק שלש
3 שנים. כשחזר משם היה מצויד בסמיכה לרבנות ובמכתבים מראשי הישיבה המהללים אותו מאד על
4 למדנותו ומידותיו הטובות.

5 במשך הזמן גדל והתעלה דוד לייב עצמו בלמדנות ובצדקנות. הוא היה עתה לאחד האישים
6 הבולטים בין הצדיקים הנסתרים הנודדים. כאשר היו באים לקליסק, בשליחויותיהם הסודיות, היו
7 מתארחים בביתו, אך לא עלה על דעת איש בקליסק שדוד לייב הוא יותר מאשר סנדלר פשוט.

8 אברהם יצחק ישב בינתיים בבית אביו והמשיך ללמוד. לאביו לא חסרה אז פרנסה, כיוון שהיתה
9 לו עבודה מספקת כדי להתפרנס. דוד לייב, מתוך מגעיו עם הנסתרים, הכיר גם את ר' זלמן חיים,
10 השמש של בית הכנסת בשוק ינוביטש, והלה יחד עם ר' סנדר "הכהן הצהוב" שימשו שדכנים לאברהם
11 יצחק. הם ניצלו לצורך זה את קשריהם בשורת ערים ועיירות, וכפי שידוע לנו שידכוהו עם בִּיתו של
12 מרדכי הטוחן. אברהם יצחק מילא במידה מעשית את מקומו של ר' זלמן חיים, כאשר שמש מופלא
13 זה נעלם משם.

14 ברם, ממלא המקום האמיתי של ר' זלמן חיים היה יהודי נודד בשם ר' יוסף משה שהגיע לינוביטש
15 מבלי שאיש ידע מנין ולאיוזו מטרה. איש לא ידע על טיב הקשרים בין ר' זלמן חיים לבין ר' יוסף
16 משה, אך ר' לייב, "פרוש" זקן שהיה לומד ולן בבית המדרש בו כיהן ר' זלמן חיים כשמש, סיפר
17 שמיד עם הגיע ר' יוסף משה לינוביטש החל ר' זלמן חיים להתכונן לעזיבת עבודתו.

18 עוד נודע מפי אותו פרוש שבמשך שנה התחבר מאד ר' זלמן חיים עם פרוש אחר בשם ר' זונדל
19 וולף, שיחד למדו בהסתר. תוכן לימודיהם לא היה ידוע לאיש, אך באותו זמן שר' זלמן חיים מסר את
20 עבודת השמשות לר' יוסף משה, בעמדו לעזוב את ינוביטש - הודיע גם ר' זונדל וולף הפרוש שאף
21 הוא עוזב את ינוביטש, וכי הוא מצטרף לר' זלמן חיים. הובן מדבריהם כינס לבין עצמם שהם נודדים
22 לעיר רחוקה שם נמצא גאון גדול המוקף בתלמידי חכמים רבים.

23 עתה כשנודע לברוך עברו של אברהם יצחק - התבהרה לו יותר גם דמותו של ר' זלמן חיים
24 השמש, אותו חשב לפגוש בינוביטש אלא שלא מצאו שם. שוב לא היה לברוך מה לעשות בינוביטש,
25 ולכן יצא לבקר בעיירות נוספות בהן בילה בשנים קודמות, ובמיוחד בדוברומיסל.

26 היה זה יום של שמש, אך הדרך היתה בוצית. זה עתה נמס השלג וכרגיל בערב פסח היתה הקרקע
27 בוצית-טובענית. לפיכך לא היה כלל קל לברוך ללכת ברגל את הדרך הגדולה שבין ינוביטש
28 לדוברומיסל. ברם, הוא היה כה שקוע בהרהוריו עד שכמעט ולא חש את קושי הדרך. בכל זאת, הרי
29 כעבור מספר שעות של הליכה התעייף קמעה ובהגיעו ליער קטן חיפש ומצא אילן מושלך בצד הדרך
30 שעליו ישב לנוח.

31 זמן לא רב המשיך ברוך לשבת על העץ העקור. עגלה שבה נהג איכר מכפרי הסביבה עברה
32 במקום, והאיכר הזמין את ברוך לעלות לעגלה. "לא הרחק מכאן" - אמר לו האיכר - "נמצא הכפר
33 יוטינה שבה גר יהודי שאצלו תוכל ללון. אני נוסע לזוויקנה ואוליך אותך עד לפרשת הדרכים
34 המסתעפת לשני כפרים אלה".

35 בהגיע העגלה לאותה פרשת דרכים ירד ממנה ברוך, והמשיך בדרכו לכיוון הדרוש. למרות המנוחה
36 הקצרה היה ברוך עדיין די עייף ולכן התנהל לאיטו. הוא לא הספיק לעבור כברת דרך ניכרת, והנה
37 מופיע אברך לקראתו במרוצה. האברך קידמו ב"שלום עליכם" ידידותי, והזמינו להיכנס לפונדק סמוך.

1 אגב, סיפר לו שתפקידו להנחות עוברי אורח לאכסנייתם, כיוון שהנהר, הנמצא במרחק חמישה מיל
2 מכאן, עלה על גדותיו וסחף את הגשר שעליו. אותה שעה - כך סיפר האברך - היו על הגשר שלש
3 עגלות נהוגות בידי איכרים וכולם טבעו עקב השיטפון. עתה - ממשיך האברך - מוצפת כל הסביבה,
4 ועשויים לעבור כמה ימים עד שהמים ישובו לזרימתם הרגילה והגשר יתוקן. משום כך הטיל עליו
5 חותנו לעמוד על אם הדרך ולהפנות את כל עוברי האורח לאכסנייתם.

6 ברוך נוכח לדעת כי האברך הוא בן-תורה. גם האברך הבחין בלמדנותו של ברוך, ועוד בטרם
7 הגיעו לפונדק היו שקועים בשיחה ידידותית בדברי תורה. לברוך נודע כי שם האברך, חתנו של בעל
8 הפונדק, הוא נתן שלמה, וכי בכפר מצויות מספר משפחות יהודיות. יש ביניהם שיעור יומי קבוע
9 בגמרא, ועתה הם עסוקים בסוגיא "שבועה שלא אוכלנה, ואכלה", במסכת שבועות (כ"ז, ב').

10 באכסניה פגש ברוך מספר ניכר של אורחים, שהתעכבו שם בגלל השיטפון, וכולם קידמוהו
11 ב"שלום עליכם" ידידותי. שלש יממות נאלץ ברוך לשהות בפונדק עד שיכל להמשיך בדרכו. בעל
12 הפונדק היה יהודי בגיל חמישים שנה בערך ושמו ר' נחמן ישראל. ניכר עליו שהוא בן תורה. היו לו
13 שני חתנים שאכלו "מזונות" על שולחנו ועסקו בתורה. גם בנו הבכור ישב בכית ועסק בתורה עם
14 גיסיו. הבנים הצעירים למדו בישיבות.

15 ר' נחמן ישראל החזיק את האכסניה בחכירה, וכן היה חוכר של טחנת הקמח ושל הדיג בנהר.
16 את הזכות לדוג דגים מסר ר' נחמן ליהודים ממכיריו, בני תורה. כך נוצר מסביב לאכסניה ישוב יהודי
17 קטן שהיה לו גם בית-מדרש משלו.

18 בבית-מדרש זה היה נהוג שמידי יום יאמר אדם אחר את השיעור הקבוע בגמרא, לפי התור. באותם
19 ימים בהם התעכבו באכסניה מספר ניכר של אורחים, עקב השיטפונות, כובדו האורחים באמירת
20 השיעור בתורנות. תורו של ברוך הגיע להשמיע את השיעור בקושיות התוספות על רש"י בפירוש דברי
21 רבא בעניין "שבועה שלא אוכל כיכר זו אם אוכל זו". שומעי השיעור התפלפלו במרץ בנושא. היו
22 מהאורחים שניסו לתרץ את קושיות התוספות על רש"י, וברוך הסביר את הדברים על-פי דברי רבנו
23 תם בנידון.

24 במשך שלש היממות בהן שהה ברוך באכסניה הכיר מקרוב את חתניו של ר' נחמן ישראל: נתן
25 שלמה, אותו פגש בראשונה, ואריה יהודה. שניהם סיפרו לו על מוצאם ועל הישיבות בהן למדו. מהם
26 נודע לברוך על תולדותיו של חותנם, שעניינו מאד את ברוך ולמד מהם הרבה. ר' נחמן ישראל בילה
27 את נעוריו בישיבות הגדולות וקנה לו שם בלמדנותו. מאוחר יותר נעשה לחתנו של יהודי נגיד בזלובין
28 והיה סמוך על שולחנו ("מזונות") עשרים שנה, בהן ישב ועסק בתורה. במשך הזמן הכיר ר' נחמן
29 ישראל את ר' עזריאל יעקב הנסתר, שהיה נודד על פני הישובים מבלי שאיש ידע לאיזו מטרה.

30 יום אחד קם ר' נחמן ישראל ויצא עם הנסתר האמור "לערוך גלות". ר' נחמן ישראל לא ידע
31 תחילה לאן מועדות פניהם, וכששב, מאוחר יותר, לא גילה לאיש היכן היה.

32 כשנסתיימו שנות ה"מזונות" של ר' נחמן ישראל הביע חתנו את רצונו להמשיך ולהחזיקו, אך ר'
33 נחמן ישראל סירב. הוא החליט לתור בעצמו אחר פרנסה, וכך הגיע לחכירת האכסניה והטחנה מהפריץ.
34 יחד עם זאת שכנע אברכים אחרים להשתקע איתו באחוזת הפריץ, וכולם הצליחו בפרנסתם.

35 מפי חתניו של בעל האכסניה שמע ברוך לראשונה את שמו של הבעל-שם-טוב הקדוש. התברר
36 שכאשר נדד חותנם עם ר' עזריאל יעקב הנסתר - הלכו לבקר את הבעל-שם-טוב בפודוליה. ר' עזריאל
37 יעקב היה תלמידו של הבעל-שם-טוב אשר בנדודיו הפיץ את תורת הבעל-שם-טוב, תורת החסידות.

- 1 ר' נחמן ישראל גילה מאוחר יותר שהבעל-שם-טוב הוא שהורה לו לעזוב את בית חותנו ולעבור לשוב
- 2 כפרי. כשהצליח הדבר בידו ועל-ידי כך נוצר ישוב יהודי חדש - תלה זאת בכוחו של הבעל-שם-טוב.
- 3 האברכים, חתני ר' נחמן ישראל, היו מעוניינים מאד שברוך יישאר איתם זמן ממושך. כנראה היה
- 4 להם הרבה מה לשוחח איתו. ברם, ברוך - אם מפני שלא הבחין בחשיבות הדברים שבפיהם ואם
- 5 משום שנחפז לדרכו - עזב את האכסניה כדי להגיע בעוד מועד למגמת פניו, דוברומיסל.

אגרות קודש

ב"ה ג' ט' שבט תרפ"ח

ריגא

ידידי ווי"ח אי"א מוה"ר שמואל שי

שלום וברכה.

במענה על מכתבו, הנה עיקר ושוש החסידות היא העבודה בפועל, והיינו שהפועל ממש של תפלה בכוונה (בכל אחד לפי ערכו, בידיעת פירוש המלות ובעריכות הלב, ולא לילך בגדולות ובנפלאות, כי אם לאט לאט לעלות בסולם המוצב ארצה כו') יהי כפי תורת החסידות וכן בתיקון המדות ובירורם וזיכוכם, בפועל ממש, ולא רק באמירה או בידיעה לבד.

וזה כל האדם באנ"ש ותלמידי התמימים יחיו, כי יהי לו קביעות ללמוד דא"ח, (והקרוב קרוב אל האמת יותר, ילמוד עניי עבודה בדרושים הבלתי כבדים כל כך) וכל מה שלומדים יהי שגור בו עד אשר ידע את הענין לחשוב בו, כמו שחושבים בענין גשמי הנוגע לעצמו, כי זהו העיקר של לימוד דא"ח, שצריכים להתאחד עם זה מה שלומדים, עס דארף ווערין איין זאך, חסיד וחסידות, כשם שאי אפשר לחסידות בלא חסיד כך אי אפשר לחסיד בלי חסידות.

תורת החסידות הוא שכל אלקי המתיישב ושורה בשכל אנושי, כלומר מה שהשכל אנושי יכול לקבלו, ובשקידה נכונה לאט לאט בסדר ומשטר שהוא ענין הדביקות שנדבק בהענין הנה אחרי כן בהתבוננות טובה בהענינים שהוא ענין ההתקשרות שמרגיל את כלי מוחו להתקשר עם כלי השכל הנה אז מוחו נבנה בבנין חזק שיכול להאיר בידיעה זו.

והסדר בזה הוא, בכל מה שלומד, פרק תניא, סעיף לקוטי תורה, מאמר נדפס או כתוב, אל ילמוד אותו בעיון גדול לדקדק באותיות ולפלפל בהם, כי אם ילמדו כמו שלומדים גמרא עם פרש"י להבין הענין על סדרו.

כל סוגיא וסוגיא אפשר ללמוד בשתי אופנים, (א) הלימוד בעיון רב, לדקדק דקדוק רב, עד אשר לאחר שילמוד הסוגיא כולה עם כל נושאי כלי רש"י תוספות רא"ש אלפס והפוסקים, הרי בלמדו אח"כ את הענין ההוא בגמרא יכול

הוא לכתחלה ללמוד באופן שלומדה הרשב"א והרא"ש (וע"ד דלאחר שלומדים את הגמרא באריכות בפלפול, יכולים ללמוד לכתחלה את המשנה באופן כך). (ב) הלימוד שלומד רק ידיעת הענין (גם עם פרטיו) אבל יודע הוא הענין על סדרו.

אחר שלמד הענין הזה (ואל ירבה ללמוד הרבה, אפלערנען א ריבוי, כי אם לפי ערך יכולת קבלתו, ויפיל ער קאן צונעמין, אז ער זאל זיין בכח קאנען איבער טראכטען דעם ענין). יחשוב בו כמו ע"ד שחושבים מימרא של תנא או אמורא, ואז מתחיל להרגיש בו נועם של אור, עס ווערט אים עפעס ליכטיקער בכלל.

והוא התחלת התגלות הנפש, ער לעבט זיך אפ, כמו המתעורר מהתעלפות, ר"ל, דכשם דלחם לבב אנוש יסעד (אנוש הוא חלישות וע"י הלחם מתחזק כחו) הנה כן הוא בדברי תורה שמחזקים את הנפש וסועדים אותה.

ואז צריך להעמיק מחשבתו בזה פעם ושתים ושלש, (ומבואר במ"א דהמחשבה בעת שהוא לבוש בטלית ותפילין הוא עוד מעלה נוספת כו') וענין מחשבתו אינו בפירוש וביאור הענין כ"א בהחיות והאור של הענין. וזהו הזריעה הנכונה אשר יש לקוות כי תהי' מזה, בעזרתו ית' צמיחה טובה.

וכתיב הזורעים בדמעה והוא ענין ההתעוררות רחמים רבים על נפשו, כמבואר ענינו בתניא פרק מ"ה.

המורם מכל האמור הוא, כי החסיד הוא הכלי לחסידות, פירוש שהוא המביא בפועל ממש את המובן מושג ומושכל בשכל אלקי.

ובאופן ההבאה, הוא ע"י העבודה בפועל, כי זהו מדרגת חסיד דעוסק במעשה הטוב בפועל ממש, הן בעצמו והן בזולתו בכל עניי עבודה בהג' קוין דתורה עבודה (תפלה) גמילות חסדים, דער בפועל ממש, אז עס זאל זעך טאן, און טאן מיט א חיות, דאס איז א חסיד.

חזק ואמץ לפעול ולעשות והשי"ת יהי' בעזרו בגו"ר...

הדו"ש ומברכך.

פ"ש מיוחד לר"ה שי מייטין

אגרות קודש

ב"ה, א' אדר, תשכ"א
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה מנחם
זאב שי' הלוי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"א שבט...

אקוה שימצא אותיות מתאימות איך להסביר הצווי של חז"ל משנכנס אדר מרבים בשמחה, שצווי התורה הרי זה נותן גם כח שיוכלו לקיים הצווי במדה המלאה - עניני שמחה ורגש הלב, ושיש ממה להיות בשמחה ועד שיהי' ג"כ ברגש הלב.

לכתבו אודות התלמידים שהיו כאן ובקשר עם התוועדות דיו"ד שבט, והשאלה איך לפעול נח"ר ותענוג.

מוכרחני לאמר שלא שיערתי שעל זה צריך לשאול במדינה אחרת מעבר לגבול, בה בשעה שזהו - תוכן התומ"צ. ובפרט ע"פ המבואר ומואר בתורת דא"ח החסידות, והנקודה אשר אין טוב אלא תורה, ובביאור יותר שטוב האמיתי הוא טוב לשמים וטוב לבריות וטוב העושה פירות, שצ"ל ג' הענינים, ובהוספת ביאור ע"פ ב"י המאמר פנימיות אבא פנימיות עתיק, אשר פנימיות התענוג הוא בעצמו נעשה פנימיות החכמה, שזהו בפנימיות התורה, הבנה והשגה ועד לשכל דנה"ב, ביחוד עם היותם רזי דרזין דאורייתא, וע"פ המבואר שהתענוג הוא הפיך ואתהפכא דהצער - הנה דוקא בדרא דעקבתא דמשיחא, ודוקא בעניני מעשה בפועל וקב"ע שייך תענוג האמיתי עד שיבוא הזמן המאושר דתענוג הפשוט שאינו מורכב בשום ענין, שבת ומנוחה לחי העולמים.

ובנוגע לתלמידי תו"ת ביחוד, הרי בזה לכל לראש - שמירת סדרי הישיבה בדיוק, ובהוספה ע"ז בזמנים העומדים לרשותם, וכמובן וגם פשוט אשר וגם צריך להעשות זה מבלי לנגוע בבריאות הגוף, אשר היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא. גם די זמן פנוי לאח"ז להתעסק בהפצת המעיינות חוצה, לא רק בהחוצה דעצמו, אלא גם בהחוצה כפשוטו, ויהי רצון שישביר וישפיע כל הנ"ל לכל אלו ששאלוהו בהאמור ולכל אלו שישאלוהו בעתיד ואפילו לאלו שצריכים היו לשאול אלא ש"הנחות - בע"ב" מעכבתם מלשאול.

בברכה לבשו"ט בענינים הפרטים והכללים גם יחד, וכנ"ל באופן דמרבים בשמחה.

ב"ה, ד' אדר, תשכ"א
ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק נתקבל מכתבו מכ"ז שבט, ובהנוגע לשאלותיו :

א) בהנוגע להשתתף בארגוני תנועה מסוימת אשר בשעתה אסרה הרבנות לשתף פעולה עמהם, איך להתיחס להאמור.

הנה בכלל - כיון שרב מרא דאתרא פוסק בכח הסמיכות, ז. א. דעת תורה, מובן שהבא למקום האמור, צריך לשמור פסק האמור (מלבד באם ישנן כמה קהלות ולכל אחת רב במיוחד ואין בית דין

שמקשרם ומאחדם). אלא שכמובן שברשותו, ואולי גם מחובתו - לדבר עם הרבנים בשאלה הנ"ל, ולברר אצלם אם פס"ד האמור הוא גם בנוגע לבקשה מסוג זה שהופנית אליו או שזהו שונה.

(ב) לשאלתו האם ירשום עצמו לבחינה ביוניברסיטה.

כנראה ממכתבו אין השאלה האם ילמוד באוניברסיטה, כי נעשה זה בלא"ה, כי אם בהנוגע לבחינות - בכל אופן בכגון דא יש לבחון (לשער) תגובת הצבור על האמור, אם יתפרש זה כנתינת הכשר לענין בלתי רצוי, ובזה הרי יש לבחון המצב על אתר דוקא.

הדגשתי האמורה לעיל שאינו שואל בהנוגע ללימוד עצמו - מובנת ע"פ היחס המפורסם בהנוגע ללימודי חול, וק"ל.

(ג) בהנוגע להצעה לחתוך את כל בשר החניכיים כו', ר"ל.

בכלל הצעה מוזרה היא, ובפרט שהחיתוך הוא על מנת שיקום בשר חדש וכו', ז. א.

ענין שאי אפשר להיות בטוח (במאה אחוז?) שכן יהי' במילואו. בכל זה כיון שכותב שקבל הצעת מומחה, יש לפנות למומחה אחר ולדעת דעתו בזה, ובמקום ספק ובכלל - הרי שב ואל תעשה עדיף.

ינעם לי להתבשר טוב מהכינוס אודותו כותב ובפרטיות, וכבר הודיעו לנו חז"ל מהו טוב האמיתי, טוב לשמים טוב לבריות וטוב העושה פירות, והרי דברים היוצאים מן הלב והובטחנו שנכנסים ללב השומע.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

מ. שניאורסאהן

נ. ב.

בטח השתתף בהתועדות דיום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל - עשירי בשבט - ולקח מההתעוררות על כל השנה כולה, שזהו מטרת התועדות חסידותית.

[ג' אדר, תשכ"א]

במענה למכתבה ממוצש"ק מברכים חודש אדר, בו שואלת ע"ד התעסקותה בעתיד הקרוב,

כיון שנמצאת בקירוב והכנה לכל משך ימי החיים, ז. א. לעשירות שנים, ורואים במוחש אשר הוספת יום וחודש ושנה להכנה מוסיפה פי כמה וכמה בביסוס המעמד וההסתדרות בחיים בעתיד, יש לעשות כל האפשרויות שביכולתה שתמשיך לימודי' בשנה הבע"ל, למען תשתלם ככל הדרוש.

ובטח, מיוסד על אהבת הורים לילדים, שהורי' שי' ישבעו רצון מההחלטה האמורה, ואשר גם עוד יעודדוה ויעזרוה ככל התלוי בהם, וההוספה ונח"ר שתגרום להם ע"י השלמה בהכנה - תשלם פי כמה העזר וההשתדלות ואפילו היגיעה של הורי' בהנ"ל.

מן הסתם עוסקת בהפצת תורתנו תורת חיים ומצותי' עליהן נאמר וחי בהם.

בברכה לבשורות טובות.

ב"ה, כ"ט שבט, תשכ"א
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה
שלום שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק נתקבל מכתבו ממוצש"ק עם המצורף אליו.

ובהיותי היום ערב ראש חדש מרבין בשמחה על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הזכרתי את בנו שי לרפ"ש. ויהי רצון שביחד עם זוגתו יגדלוהו עם כל ילידי שי לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

בנועם קראתי מפעולותיו, אבל מתאים לפתגם רבותינו נשיאינו, שגם פתגמיהם תורה היא, גוט איז גוט און בעסער איז בעסער, ומעתיק הנני לשון הכתוב, שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי, ז. א. שאף שגם התורה אומרת שכרם הוא, וצריך לשמור אותו, אין זה בערך לנטירת כרמי שלי.

וכמבואר כ"פ איך שהכל נרמז גם בנגלה דתורה ועד להלכה למעשה, הרי גם בזה כן הוא - שמוכן גודל החילוק בהנ"ל - מפסק הדין אפילו כל חפצי שמים, ז. א. מצות, לא ישוו בה לדבר אחד מדברי תורה, אבל במצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים (כרמי שלי) לא רק ישוו בה (מו"ק ט' סוף ע"א) אלא שגם מבטלין ת"ת ועוסק במצוה (עיי"ש ברש"י ותוספת).

ופשיטא שכוונתי בזה לתורת החסידות ועניני הדרכותי והנהגותי, וכיון שנצטוינו על הנ"ל בודאי שישנה אפשריות מלאה, שהרי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ואין הדבר תלוי אלא ברצון.

לכתבו אודות הרמב"ם וחכמת הקבלה - עיין בזה ספר השיחות קיץ ת"ש עמוד מ"א ובהערה.

לכתבו בשאלתו באמירת סלח לנו, אף שלא שמעתי בזה, אבל מהענין נראה דתלוי רק בזמן אמירת סלח לנו, לא מה שיהי לאחר זה.

בברכה בבשו"ט בכל האמור.

מ. שניאורסאהן

מספר התיבות בועל הנסים - ראה סי' היעב"ץ: דחנוכה - ק"ח כו' (והוא - כנוסח אדה"ז) דפורים - ס"ח. והמובא מכלבו וכו' קכ"ד-קכ"ה י"ל שתלוי בשתי הדיעות שבשו"ע סו"ס תרפ"ב. וראה שה"ג להג' מרדכי פ"ב דשבת: בעה"נ יש קכ"ד תיבות כו' עם החתימה כשם שעשית כו'.

בהמצו"ב למכתבו: במאמרו ע"ד חיוב ת"ת כולל אנשים ונשים מבלי כל חילוק גם ברמז! ולא עוד אלא שחותם בלי הרמב"ם בזה! ולהעיר גם מהלי ת"ת לאדה"ז ספ"א.

ציורי הלוחות - כרגיל ב"עולם" - מעוגל למעלה! ומעולם נפלאתי ע"ז, דמלי הש"ס משמע שהיו מעוקבים. ומוכרח הוא ע"פ דרז"ל עה"כ מזה ומזה הם כתובים. - ומדויק הוא בשער ה"שמועסין".

א ומליל יי עם משה למימר:
 ב מליל עם בני ישראל ויפרשון
 קדמי אפרשותא מן כל גבר
 דיתרעה לבה תסבון ית
 אפרשותי: ג ודא אפרשותא
 דתסבון מנהון דהבא וכספא
 ונחשא: ד ותכלא וארגנא וצבע
 זהורי ובוץ ומעזי: ה ומשכי
 דדכרי מסמקי ומשכי ססגונא
 ואצי שטין: ו משחא לאנהרותא
 בוסמיא למשחא דרבותא
 ולקטרת בוסמיא: ז אבני בורלא
 ואבני אשלמותא לשקעא
 באפודא ובחושנא: ח ויעבדון
 קדמי מקדשא ואשרי שכתתי
 ביניהון: ט ככל די אנא מחזי

כה א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ב דבר
 אל-בני ישראל ויקחו-לי תרומה מאת כל-
 איש אשר ידבנו לבו תקחו את-תרומתי כספי:
 ג וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב
 וכסף ונחשת כספי: ד ותכלת וארגמן ותולעת
 שני ושש ועזים כספי: ה ועלת אילם מאדמים
 וערת תחשים ועצי שפים כספי: ו שמן
 למאור בשמים לשמן המשחה ולקטרת
 הסמים כספי: ז אבני-שהם ואבני מלאים לאפד
 ולחשן כספי: ח ועשו לי מקדש ושכנתי
 בתוכם כספי: ט ככל אשר אני מראה אותך את

רש"י

צבועות היו אדם לאחר עבדון: תחשים. (שבת כח)
 מין חיה, ולא היתה אלא לשעה, והרבה גונים היו
 לה, לכך מתרגם ססגונא, ששש ומתפאר בגונים
 שלו: ועצי שפים. ומאין היו להם במדבר? פרש
 רבי תנחומא: יעקב אבינו צפה ברוח הקדש
 שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא
 ארזים למצרים ונטעם וצוה לבניו לטלם עמקם
 כשיצאו ממצרים: (ו) שמן למאור. שמן זית וזך
 להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה.
 שנעשה למשח כלי המשכן והמשכן לקדשו,
 והוצרכו לו בשמים, כמו שמפרש ב"כ תשא:
 ולקטרת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב ובקר,
 כמו שמפרש ב"ב ואתה תצוה. ולשון קטרת,
 העלאת קיטור ותמרות עשן: (ז) אבני-שהם.
 שתיים הוצרכו שם לצרף האפוד, האמור ב"ב ואתה
 תצוה: מלאים. על שם שעושין להם בזהב מושב
 כמין גמא, ונותנין האבן שם למלאות הגמא,
 קרויים אבני מלאים, ומקום המושב קרוי
 משבצות: לאפד ולחשן. אבני השהם לאפד ואבני
 המלאים לחשן. וחשן ואפוד מפרשים ב"ב ואתה
 תצוה, והם מיני תכשיט: (ח) ועשו לי מקדש.
 ועשו לשמי בית קדשה: (ט) ככל אשר אני

(ב) ויקחו-לי תרומה. לי, לשמי: תרומה.
 הפרשה. יפרישו לי מממונם נדבה: ידבנו לבו.
 לשון נדבה והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט
 בלע"ז: תקחו את-תרומתי. אמרו רבותינו: ג'
 תרומות אמורות כאן: אחת, תרומת בקע לגלגלת,
 שנעשו מהם האדנים, כמו שמפרש ב"ב אלה
 פקודי, ואחת, תרומת המזבח בקע לגלגלת
 לקפות, לקנות מהן קרפנות צבור, ואחת, תרומת
 המשכן, נדבת כל אחד ואחד. י"ג דברים האמורים
 בענין, כלם הוצרכו למלאכת המשכן, או לבגדי
 כהנה, כשתדקדק בהם: (ג) זהב וכסף ונחשת
 וגו'. כלם באו בנדבה, איש איש מה שנדבו לבו,
 חוץ מן הכסף שבא בשוה, מחצית השקל לכל
 אחד. ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהצריך שם
 כסף יותר, שנאמר: (לקמן לח) "וכסף פקודי העדה
 וגו' בקע לגלגלת וגו'". ושאר הכסף הפא שם
 בנדבה, עשאוה לכלי שרת: (ד) ותכלת. צמר
 צבוע בדם חלזון וצבעו ירק (יבמות ד. מנחות מד):
 וארגמן. צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן:
 ושש. הוא פשתן: ועזים. נוצה של עזים, לכך
 תרגם אונקלוס: ומעזי, הפא מן העזים ולא עזים
 עצמן, שתרגום של עזים עזיא: (ה) מאדמים.

תִּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תִּבְנִית כָּל־כֵּלָיו וְכֵן
 תַּעֲשׂוּ כִּסְ"י: ס (ישראל) וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים
 אֲמָתִים וַחֲצֵי אַרְכּוֹ וְאִמָּה וַחֲצֵי רַחְבּוֹ וְאִמָּה
 וַחֲצֵי קִמְתּוֹ כִּסְ"י: יא וְצִפִּית אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר
 מִבֵּית וּמִחוּץ תִּצְפֹּנוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זָר וְזָהָב
 סָבִיב כִּסְ"י: יב וְיִצְקָתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲת וְזָהָב
 וְנִתְּתָה עַל אַרְבַּע פַּעֲמָתָיו וְשִׁתִּי טַבַּעֲת
 עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וְשִׁתִּי טַבַּעֲת עַל־צִלְעוֹ
 הַשֵּׁנִית כִּסְ"י: יג וְעָשִׂיתָ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּית
 אֹתָם זָהָב כִּסְ"י: יד וְהִבַּאתָ אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבַּעֲת
 עַל צִלְעַת הָאָרוֹן לְשֵׂאת אֶת־הָאָרוֹן בָּהֶם:
 טו בַּטַּבַּעֲת הָאָרוֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ

יִתֵּךְ יֵת דְּמוֹת מִשְׁכָּנָא וְיֵת דְּמוֹת
 כָּל מְנוּחֵי וְכֵן תַּעֲבֹדוּן:
 י וַיַּעֲבֹדוּן אֲרוֹנָא דְּעָצֵי שִׁטִּין
 תְּרִיתִין אַמִּין וּפְלָגָא אַרְבַּה וְאִמָּתָא
 וּפְלָגָא פְּתִיָּה וְאִמָּתָא וּפְלָגָא
 רוּמָה: יא וְתַחֲפִי יִתָּה דְּהַב דְּכִי
 מִגּוֹ וּמִבְּרָא תַחֲפִיָּה וְתַעֲבֹד עֲלוּהִי
 זִיר דְּדִהַב סָחור סָחור: יב וְתַחֲפִי
 לָה אַרְבַּע עֲזָקָן דְּדִהַב וְתַתֵּן עַל
 אַרְבַּע זְוִיתָה וְתַרְתִּין עֲזָקָן עַל
 סְטֵרָה חַד וְתַרְתִּין עֲזָקָן עַל סְטֵרָה
 תְּנִיתָא: יג וְתַעֲבֹד אֲרִיחֵי דְּעָצֵי
 שִׁטִּין וְתַחֲפִי יִתָּהוֹן דְּהַבָּא:
 יד וְתַעֲלֵל יֵת אֲרִיחָא בְּעִזְקָתָא עַל
 סְטֵרֵי אֲרוֹנָא לְמַטֵּל יֵת אֲרוֹנָא
 בְּהוֹן: טו בְּעִזְקָתָא דְּאֲרוֹנָא יִהוֹן

רש"י

זָהָב. כִּמִּין כְּתוּר מִקֵּץ לֹא סָבִיב לְמַעַלָּה מִשְׁפָּתוֹ,
 שְׁעֵשֶׂה הָאָרוֹן הַחִיצוֹן גְּבוּה מִן הַפְּנִימִי, עַד שְׁעֵלָה
 לְמוֹל עֲבֵי הַכִּפְּרֶת וּלְמַעַלָּה הֵימָנוּ מִשְׁהוּ.
 וְכִשְׁהַכִּפְּרֶת שׁוֹכֵב עַל עֲבֵי הַכְּתָלִים, עוֹלָה הַזֶּר
 לְמַעַלָּה מִכָּל עֲבֵי הַכִּפְּרֶת כָּל שְׁהוּא, וְהוּא סִמָּן
 לְכַתֵּר תּוֹרָה: (יב) וְיִצְקָתָ. לְשׁוֹן הַתְּכָה, כְּתַרְגוּמוֹ:
 פַּעֲמָתָיו. כְּתַרְגוּמוֹ: זְוִיתָה, וּבְזוּיּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת
 סְמוּךְ לַכִּפְּרֶת, הֵיוּ נְתוּנִים שְׁתֵּים מִכָּאן וּשְׁתֵּים
 מִכָּאן לְרַחְבּוֹ שֶׁל אֲרוֹן, וְהַבָּדִים נְתוּנִים בָּהֶם,
 וְאַרְכּוֹ שֶׁל אֲרוֹן מִפְּסִיק בֵּין הַבָּדִים אֲמָתִים וַחֲצֵי
 בֵּין בֶּד לְבֶד, שִׁיְהִיו שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם הַנוֹשְׂאִים אֶת
 הָאָרוֹן מִהִלְכִּין בֵּינֵיהֶם, וְכֵן מִפְּרָשׁ בַּמִּנְחוֹת בְּפָרָק
 "שְׁתֵּי הַלָּחֶם": וְשִׁתִּי טַבַּעֲת עַל צִלְעוֹ הָאֶחָת. הֵן
 הֵן הַד' טַבַּעוֹת שֶׁבְּתַחֲלֵל הַמִּקְרָא, וּפִרְשׁ לָךְ הֵיכָן
 הֵיוּ, וְהֵנִי"ו זֶה יִתְּרָה הִיא, וּפִתְרוּנוֹ כִּמוֹ "שְׁתֵּי
 טַבַּעוֹת", וַיֵּשׁ לָךְ לִשְׁבָּה כֵּן: וְשִׁתִּי מִן הַטַּבַּעוֹת
 הָאֵלּוּ עַל צִלְעוֹ הָאֶחָת: צִלְעוֹ. צִדּוֹ: (יג) בְּדֵי.
 מוֹטוֹת: (טו) לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ. (יומָא שם) לְעוֹלָם:

מִרְאָה אוֹתָךְ. (מִנְחוֹת כט) כָּאן אֶת תִּבְנִית הַמִּשְׁכָּן.
 הַמִּקְרָא הַזֶּה מִחֲבֵר לְמִקְרָא שֶׁלְּמַעַלָּה הֵימָנוּ:
 "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מִרְאָה אוֹתָךְ": וְכֵן
 תַּעֲשׂוּ. (סִנְהֶדְרִין טז. שְׁבוּעוֹת יד) לְדוֹרוֹת, אִם יֵאבֹד
 אֶחָד מִן הַכְּתָלִים, אוֹ כִּשְׁתַּעֲשׂוּ לִי כָּלִי בֵּית עוֹלָמִים,
 כְּגוֹן שֶׁלְּחֻנוֹת וּמִנּוֹרוֹת וְכִיּוֹרוֹת וּמִכּוֹנוֹת שְׁעֵשֶׂה
 שְׁלֹמָה, כְּתִבְנִית אֵלּוּ תַעֲשׂוּ אוֹתָם. (תּוֹסֵפְתָא. שְׁבַת
 צח) וְאִם לֹא הָיָה הַמִּקְרָא מִחֲבֵר לְמִקְרָא שֶׁלְּמַעַלָּה
 הֵימָנוּ, לֹא הָיָה לוֹ לְכַתֵּב "וְכֵן תַּעֲשׂוּ", אֲלֵא 'כֵּן
 תַּעֲשׂוּ', וְהָיָה מִדְּבַר עַל עֲשִׂית אֲהֵל מוֹעֵד וְכִלְיוֹ:
 (י) וַעֲשׂוּ אֲרוֹן. כִּמִּין אֲרוֹנוֹת שְׁעוֹשִׂים בְּלֹא
 רִגְלִים, עֲשׂוּיִים כִּמִּין אֲרָגוֹ, שְׁקוֹרִין אִישְׁקִרִי"ן,
 יוֹשֵׁב עַל שׁוּלְיוֹ: (יא) מִבֵּית וּמִחוּץ תִּצְפֹּנוּ. (יומָא
 עב) שְׁלֹשָׁה אֲרוֹנוֹת עָשָׂה בְּצִלְאֵל: ב' שֶׁל זָהָב וְא'
 שֶׁל עֵץ, וְד' כְּתָלִים וְשׁוּלִים לְכָל אֶחָד, וּפִתּוּחִים
 מִלְּמַעַלָּה. נִתֵּן שֶׁל עֵץ בְּתוֹךְ שֶׁל זָהָב וְשֶׁל זָהָב
 בְּתוֹךְ שֶׁל עֵץ, וְחִפָּה שֶׁפָּתוֹ הָעֲלִיּוֹנָה בְּזָהָב. נִמְצָא
 מִצָּפָה מִבֵּית וּמִחוּץ (שם תְּנַחֲמוּא. שְׁמוֹת רבָּה): זֶר

מִמֶּנּוּ כִּסִּי: טז וְנָתַתְּ אֶל־הָאָרֶץ אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר
 אָתָּן אֱלֹהֶיךָ כִּסִּי: (ע"ב בחול) שְׁנֵי יוֹ יַעֲשִׂיתָ כַּפֶּרֶת זֶה־ב
 טָהוֹר אֲמַתִּים וְחֲצִי אֲרָכָה וְאִמָּה וְחֲצִי
 רַחְבָּה כִּסִּי: יח וְעֲשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרוֹבִים זֶה־ב־מִקְשָׁה
 תַּעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֶּרֶת כִּסִּי:
 יט וְעֲשֶׂה כְרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוֹב־אֶחָד
 מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפֶּרֶת תַּעֲשֶׂוּ אֶת־הַכְּרוֹבִים
 עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו כִּסִּי: כ וְהָיוּ הַכְּרוֹבִים פְּרָשִׁי
 כְּנָפִים לְמַעַלָּה סִכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֶּרֶת
 וּפְנִיָהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֶּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי
 הַכְּרוֹבִים כִּסִּי: כא וְנָתַתְּ אֶת־הַכַּפֶּרֶת עַל־הָאָרֶץ
 מִלְּמַעַלָּה וְאֶל־הָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֲשֶׁר
 אָתָּן אֱלֹהֶיךָ כִּסִּי: כב וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדַבַּרְתִּי

רש"י

לְכַף הוֹצֵרָךְ לְפָרֶשׁ: "כְּרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה": מִן
 הַכַּפֶּרֶת. עֲצָמָה תַּעֲשֶׂה אֶת הַכְּרוֹבִים, זֶהוּ פְּרוּשׁוֹ
 שֶׁל "מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אוֹתָם", שֶׁלֹּא תַּעֲשֶׂם בְּפָנֵי
 עֲצָמָם וּתְחַבְּרֵם לַכַּפֶּרֶת: (כ) פְּרָשִׁי כְּנָפִים. שֶׁלֹּא
 תַּעֲשֶׂה כְּנָפֵיהֶם שׁוֹכְכִים, אֲלָא פְּרוּשִׁים וּגְבֵהִים
 לְמַעַלָּה אֲצֵל רִאשֵׁיהֶם, שֶׁיִּהְיֶה י' טַפְחִים בְּחָלָל
 שְׁבִין הַכְּנָפִים לַכַּפֶּרֶת, כְּדֵאִיתָא בְּסִפְּהָ (דף ה):
 (כא) וְאֶל הָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת הָעֵדֻת. לֹא יִדְעָתִי לָמָּה
 נִכְפַּל, שֶׁהָרִי כָּבֵד נֶאֱמַר: "וְנָתַתְּ אֶל הָאָרֶץ אֶת
 הָעֵדֻת"? וַיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁבֹא לְלַמֵּד שֶׁבְּעוֹדוֹ אָרוֹן לְבָדוֹ
 בְּלֹא כַּפֶּרֶת, יִתֵּן תַּחֲלָה אֶת הָעֵדֻת לְתוֹכוֹ, וְאַחֵר כֶּף
 יִתֵּן אֶת הַכַּפֶּרֶת עָלָיו. וְכֵן מְצִינוּ, כְּשֶׁהִקִּים אֶת
 הַמִּשְׁכָּן נֶאֱמַר: (לִקְמֹן מ) "וַיִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת אֶל
 הָאָרוֹן", וְאַחֵר כֶּף: "וַיִּתֵּן אֶת הַכַּפֶּרֶת עַל הָאָרוֹן
 מִלְּמַעַלָּה": (כב) וְנוֹעַדְתִּי. כְּשֶׁאֶקְבַּע מוֹעֵד לָךְ
 לְדַבֵּר עִמָּךְ, אוֹתוֹ מְקוֹם אֶקְבַּע לְמוֹעֵד שֶׁאֲבֹא שָׁם
 לְדַבֵּר אֵלֶיךָ: וְדַבַּרְתִּי אִתָּךְ מֵעַל הַכַּפֶּרֶת. וּבְמָקוֹם

אֲרִיחָיָא לֹא יַעֲדוּן מִזֶּה: טז וְתִתֵּן
 בְּאֶרְוֶנָּא יֵת סְהִדוּתָא דִּי אָתָּן לָךְ:
 יז וְתַעֲבֹד בַּכַּפֶּרֶת דְּדָהֵב דְּכִי
 תִּתֵּן אֲמִין וּפְלָגָא אֲרָכָה וְאִמָּתָא
 וּפְלָגָא פְּתִיָּה: יח וְתַעֲבֹד תִּרִין
 כְּרוֹבִין דְּדָהֵב נְגִיד תַּעֲבֹד יִתְהוֹן
 מִתִּרִין סְטָרִי בַּכַּפֶּרֶת: יט וְעַבְד
 כְּרוֹבָא חַד מִסְטָרָא מְכָא וְכְרוֹבָא
 חַד מִסְטָרָא מְכָא מִן בַּכַּפֶּרֶת
 תַּעֲבֹדוּן יֵת כְּרוֹבִיָּא עַל תִּרִין
 סְטָרוּהִי: כ וְיִהוֹן כְּרוֹבִיָּא פְּרִיסָן
 גְּדַפְיָהוֹן לְעֵלָּא מְטָלִין בְּגַדְפִּיָּהוֹן
 עַל בַּכַּפֶּרֶת וְאַפִּיָּהוֹן חַד לְקַבֵּל
 חַד לְקַבֵּל בַּכַּפֶּרֶת יִהוֹן אִפִּי
 כְּרוֹבִיָּא: כא וְתִתֵּן יֵת בַּכַּפֶּרֶת עַל
 אֶרְוֶנָּא מִלְּעֵלָּא וּבְאֶרְוֶנָּא תִּתֵּן יֵת
 סְהִדוּתָא דִּי אָתָּן לָךְ: כב וְאַזְמִין
 מִימָרִי לָךְ תִּתֵּן וְאַמְלִל עִמָּךְ
 מֵעַלִּי בַּכַּפֶּרֶת מִבִּין תִּרִין כְּרוֹבִיָּא

(טז) וְנָתַתְּ אֶל־הָאָרֶץ. כְּמוֹ: בְּאֶרְוֶן: הָעֵדֻת.
 הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא לְעֵדוּת בִּינִי וּבִינֵיכֶם, שְׁצוּיָתִי אֶתְכֶם
 מִצְוֹת הַכְּתוּבוֹת בָּה: (יז) כַּפֶּרֶת. כְּסוּי עַל הָאָרוֹן,
 שֶׁהִיא פְּתוּחַ מִלְּמַעַלָּה וּמִנִּיחוֹ עָלָיו כְּמִין דָּף:
 אֲמַתִּים וְחֲצִי אֲרָכָה. כְּאֶרְכּוֹ שֶׁל אָרוֹן, וְרַחְבָּה
 כְּרַחְבּוֹ שֶׁל אָרוֹן, וּמִנְחַת עַל עֲבֵי הַכְּתָלִים
 אֲרַבְעָתָם. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן שְׁעוֹר לְעֵבְיָה, פָּרְשׁוֹ
 רְבוּתֵינוּ שֶׁהִיא עֲבִיָּה טַפַּח (סוּכָה ה): (יח) כְּרוֹבִים.
 דְּמוֹת פְּרָצוֹף תִּינוֹק לָהֶם: מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה. שֶׁלֹּא
 תַּעֲשֶׂם בְּפָנֵי עֲצָמָם וּתְחַבְּרֵם בְּרֹאשֵׁי הַכַּפֶּרֶת לְאַחֵר
 עֲשִׂיתָם כְּמַעֲשֶׂה צוּרִפִּים, שְׁקוֹרִין שׁוֹלְדֵרִי"ץ, אֲלָא
 הִטַּל זֶה־ב־הַרְבֵּה בְּתַחֲלַת עֲשִׂית הַכַּפֶּרֶת וְהִפֵּה
 בְּפִטְשִׁשׁ וּבְקֶרֶס בְּאַמְצַע, וְרֹאשִׁין בּוֹלְטִין לְמַעַלָּה,
 וְצִיר הַכְּרוֹבִים בְּכִלְיֹת קְצוֹתָיו: מִקְשָׁה. בְּטִדְי"ץ
 בְּלַע"ז, כְּמוֹ (דְּנִיאל ה' ו') "דָּא לָדָא נְקָשׁוֹן": קְצוֹת
 הַכַּפֶּרֶת. רֹאשֵׁי הַכַּפֶּרֶת: (יט) וְעֲשֶׂה כְרוֹב אֶחָד
 מִקְצֵה. שֶׁלֹּא תֹאמַר שְׁנֵי כְּרוֹבִים לְכָל קְצֵה וְקְצֵה.

די על אַרונא דסֵהדוּתא ית כָּל די
 אַפֿקֵד יתך לֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 כג וְתַעֲבֹד פְּתוּרָא דְאָעִי שְׁטִין
 תִּרְתִּין אֲמִין אֶרְפָּה וְאַמְתָּא פְתִיָּה
 וְאַמְתָּא וּפְלָגָא רומָה: כד וְתַחֲפִי
 יתָה דֵּהב דְּכִי וְתַעֲבֹד לָה זִיר
 דְּדֵהב סְחור סְחור: כה וְתַעֲבֹד
 לָה גְדִנְפָא רומָה פֶּשְׁכָּא סְחור
 סְחור וְתַעֲבֹד זִיר דְּדֵהב לְגְדִנְפָה
 סְחור סְחור: כו וְתַעֲבֹד לָה
 אֶרְבַּע עֶזְקֹן דְּדֵהב וְתַתֵּן ית
 עֶזְקָתָא עַל אֶרְבַּע זְוִיָּתָא דִּי
 לְאֶרְבַּע רִגְלוּהִי: כז לִקְבֹּל גְּדִנְפָא
 יְהוּזִין עֶזְקָתָא לְאַתְרָא לְאַרִיחָא
 לְמַטְל ית פְּתוּרָא: כח וְתַעֲבֹד ית
 אֶרִיחָא דְאָעִי שְׁטִין וְתַחֲפִי יתְהוּזִין
 דְּהִבָּא וְיִהוּזִין נְטִלִין בְּהוּזִין ית
 פְּתוּרָא: כט וְתַעֲבֹד מְגִיסוּהִי
 וּבְזוּהִי וּמְסוּתָהּ וּמְכִילָתָהּ
 דִּיתַנְסֹף בְּהוּזִין דֵּהב דְּכִי תַעֲבֹד

פִּתְּרוּמוֹ: גִּדְנָפָא, וְנַחֲלִיקוּ חֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר. יֵשׁ
 אוֹמְרִים: לְמַעַל הָיְתָה, סָבִיב לְשִׁלְחֹן, כְּמוֹ
 לְבַזְבִּזִּין שְׂבִשְׁפַת שִׁלְחֹן שָׁרִים, וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְמַטָּה
 הָיְתָה תְּקוּעָה מִרְגָּל לְרִגְלָא, בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַשִּׁלְחֹן,
 וְדָף הַשִּׁלְחֹן שׁוֹכֵב עַל אוֹתָהּ מִסְגֶּרֶת: וְעֵשִׂית
 זִרְזָהּ לְמִסְגֶּרֶתוֹ. הוּא זֶר הָאֹמֵר לְמַעַל, וּפִרְשׁ
 לָךְ כָּאֵן שְׁעַל הַמִּסְגֶּרֶת הָיְתָה: (כז) לְעֻמַּת
 הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶינָה הַטְּבַעֲתָא. בְּרִגְלִים תְּקוּעוֹת פְּגִגָּה
 רֵאשֵׁי הַמִּסְגֶּרֶת: לְבָתִּים לְבָתִּים. אוֹתָן טְבַעוֹת יְהִי
 בָתִּים לְהִכְנִיס בָּהֶן הַבָּדִים: לְבָתִּים. לְצִרְךָ בָתִּים:
 לְבָדִים. פִּתְּרוּמוֹ: לְאַתְרָא לְאַרְיִחְיָא: (כח) וְנִשְׂא־
 בָם. לְשׁוֹן נִפְעַל, יְהִיָּה נִשְׂא בָם אֶת הַשִּׁלְחֹן:
 (כט) וְעֵשִׂית קַעֲרִיתִי וְכַפְתִּיו. קַעֲרוֹתָיו, זֶה
 הַדְּפּוֹס, שֶׁהִיָּה עֲשׂוּי כְּדִפּוֹס הַלֶּחֶם, וְהַלֶּחֶם הִיָּה
 עֲשׂוּי כְּמִין תְּבַח פְּרוּצָה מִשְׁתֵּי רוּחוֹתֶיהָ. שׁוֹלִים לוֹ

אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן זֶהב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם רס"י:
וְנָתַתָּ עַל־הַשְּׁלֶחַן לֶחֶם פָּנִים לְפָנָי
תָּמִיד רס"י: פ' שלישי לא יַעֲשִׂיתָ מִנֶּרֶת זֶהב טָהוֹר
מִקֶּשֶׁה תַּיַעֲשֶׂה הַמְּנוֹרָה יִרְכָּה וְקָנָה גְּבִיעִיָּה

רש"י

עליו כמין סכך וכסוי. וכן במקום אחר הוא אומר:
(במדבר ד) "ואת קשות הנסך", וזה וזה, יסך והנסך,
לשון סכך וכסוי הם: (ל) לֶחֶם פָּנִים. שיש לו
פנים כמו שפרשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו
מפרשים ב"אמר אל הכהנים": (לא) מִקֶּשֶׁה
תַּיַעֲשֶׂה הַמְּנוֹרָה. שלא יעשנה חוליות ולא יעשה
קנייה ונרותיה אברים אברים, ואחר כך ידביקם
בדרך הצורפין שקורין שולדרי"ץ, אלא בלה באה
מחתיכה אחת, ומקיש בקרנס וחיתוף בכלי האמנות
ומפריד הקנים אילך ואילך: מקשה. תרגומו נגיד,
לשון המשכה, שממשיך את האברים מן העשת
לכאן ולכאן בהקשת הקרנס. ולשון מקשה, מפת
קרנס, בטדי"ץ בלע"ז, כמו: (דניאל ה) "דא לדא
נקשן": תַּיַעֲשֶׂה הַמְּנוֹרָה. (תנחומא) מאליה, לפי
שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקדוש ברוך
הוא: השלך את הפכר לאור, והיא נעשית מאליה.
לכך לא נכתב 'תעשה' (מנחות כט): יִרְכָּה. הוא
הרגל של מטה העשוי כמין תכה, ושלשה הרגלים
יוצאין הימנה ולמטה: וְקָנָה. הקנה האמצעי שלה
העולה באמצע הדרך, זקוף כלפי מעלה ועליו גר
האמצעי עשוי כמין בזך, לציוק השמן לתוכו ולתת
הפתילה: גְּבִיעִיָּה. הן כמין כוסות שעושין
מזכוכית, ארזים וקצרים, וקורין להם מדירג"ס,
ואלו עשוין מזהב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה
כמנין שנתן בהם הכתוב, ולא היו בה אלא לנוי:
כַּפְתָּרִיָּה. כמין תפוחים, עגלים סביב, בולטין
סביבות הקנה האמצעי בדרך שעושין למנורות
שלפני השרים, וקורין להם פמל"ש, ומנין שלהם
כתוב בפרשה: כֹּמֶה כַּפְתָּרִים בולטין ממנה וכמה
חלק שפין כפתור לכפתור: וּפְרָחִיָּה. ציורין
עשוין בה כמין פרחים: מִמָּנָה יְהִיו. הכל מקשה,

יתהון: ל ותתן על פתורא לחם
אפיא קדמי תדירא: לא ותעבד
מנרתא דדהב דכי נגיד תתעבד
מנרתא שדה וקנה פלידהא
חזורהא ושושנהא מנה יהון:

למטה וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין
כתלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים
רואין לכאן ולכאן, לצדי הבית מזה ומזה, נותן
ארפו לרחבו של שלחן וכתליו וקופים כנגד שפת
השלחן, והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל.
בשל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן הפנור, נותנו
בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן,
ואותו דפוס קרוי קערה: וכפתייו: הן בזיכין
שנותנין בהם לבונה. ושפתים היו לשני קומצי
לבונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר: (ויקרא
כה) "ונתת על המערכת לבונה זפה": וקשותיו. הן
כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן. יוגמתן
עשה של זהב ומסדר שלשה על ראש כל לחם
שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומבדילין
בין לחם ללחם, כדי שתכנס הרוח ביניהם ולא
יתעפשו. ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"א:
ומנקיתיו. תרגומו: ומכילתה, הן סניפים כמין
יתדות זהב עומדין בארץ וגבוהים עד למעלה מן
השלחן הרבה, כנגד גבה מערכת הלחם, ומפצלים
ששה (הרא"ם גורס חמשה) פצולים זה למעלה מזה,
וראשי הקנים שפין לחם ללחם, סמוכין על אותן
פצולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על
התחתונים וישברו. ולשון מכילתה, סבלותיו,
כמו: "נלאיתי הכיל", אבל לשון מנקיות, איני
יודע איך נופל על סניפין. ויש מחכמי ישראל
אומרים (מנחות צו): קשותיו, אלו סניפין שמקשין
אותו ומחזיקים אותו שלא ישבר. ומנקיתיו, אלו
הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש, אבל אונקלוס
שתרגם: מכילתה, היה שונה כדברי האומר:
מנקיות הן סניפין: אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן. אשר יכסה
בהן, ועל קשותיו הוא אומר: "אשר יסוף", שהיו

לב וּשְׁתָּא קִנְיָן נְפָקִין מִסְטֵרָה
תִּלְתָּא קִנְיָ מְנִרְתָּא מִסְטֵרָה חַד
וּתִלְתָּא קִנְיָ מְנִרְתָּא מִסְטֵרָה
תְּנִינָא: לג תִּלְתָּא כְּלִידִין מְצִירִין
בְּקִנְיָ חַד חֲזוֹר וְשׁוֹשֵׁן וּתִלְתָּא
כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָ חַד חֲזוֹר
וְשׁוֹשֵׁן כּוֹ לְשִׁתָּא קִנְיָן דְּנִפְקִין מִן
מְנִרְתָּא: לד וּבְמְנִרְתָּא אֲרַבְעָא
כְּלִידִין מְצִירִין חֲזוֹרָה
וְשׁוֹשֻׁנָּה: לה וְחֲזוֹר תַּחֲתֵּי תְרִין
קִנְיָן מִנֵּה וְחֲזוֹר תַּחֲתֵּי תְרִין קִנְיָן
מִנֵּה וְחֲזוֹר תַּחֲתֵּי תְרִין קִנְיָן מִנֵּה
לְשִׁתָּא קִנְיָן דְּנִפְקִין מִן מְנִרְתָּא:

תַּחֲתֵּי שְׁנֵי הַקְּנִיָּם מִמֵּנָה לְשִׁשֶּׁת

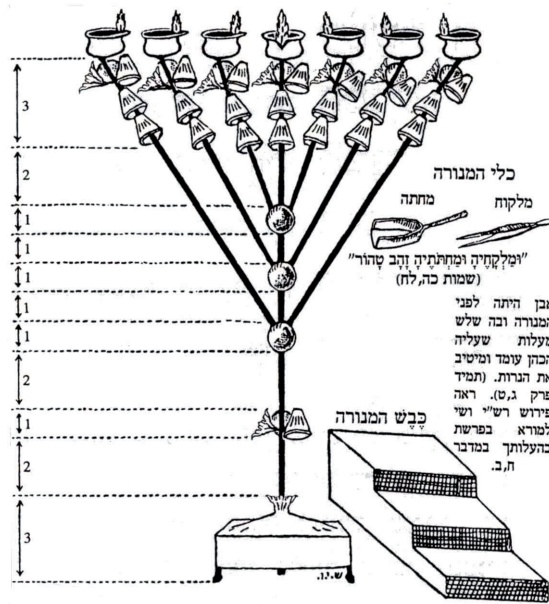
כְּפִתְרִיָּה וּפְרָחִיָּה מִמֵּנָה יִהְיוּ כִּשְׁ"י: לב וּשְׁלֹשָׁה
קִנְיָן יֵצְאִים מִצְדִּיָּה שְׁלֹשָׁה | קִנְיָן מְנִרְתָּא
מִצְדִּיָּה הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קִנְיָן מְנִרְתָּא מִצְדִּיָּה
הַשֵּׁנִי כִּשְׁ"י: לג שְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקְדִּים בְּקִנְיָה
הָאֶחָד כְּפִתֹר וּפְרָחַ וּשְׁלֹשָׁה גְבָעִים מְשֻׁקְדִּים
בְּקִנְיָה הָאֶחָד כְּפִתֹר וּפְרָח כֵּן לְשִׁשֶּׁת הַקְּנִיָּם
הַיֵּצְאִים מִן־הַמְּנִרְתָּא כִּשְׁ"י: לד וּבְמְנִרְתָּא אֲרַבְעָה
גְבָעִים מְשֻׁקְדִּים כְּפִתְרִיָּה וּפְרָחִיָּה כִּשְׁ"י:
לה וּכְפִתֹר תַּחֲתֵּי שְׁנֵי הַקְּנִיָּם מִמֵּנָה וּכְפִתֹר
תַּחֲתֵּי שְׁנֵי הַקְּנִיָּם מִמֵּנָה וּכְפִתֹר תַּחֲתֵּי שְׁנֵי

כִּשְׁ"י

יֵצְא מִתּוֹךְ חֲתִיכַת הָעֶשֶׂת, וְלֹא יַעֲשֶׂם לְבָדָם
וְיִדְבִּיקֵם: (לב) יֵצְאִים מִצְדִּיָּה. לְכָאן וּלְכָאן,
בְּאַלְכֶסוֹן נִמְשָׁכִים וְעוֹלִין עַד כְּנֶגֶד גְּבֻהָה שֶׁל
מְנוּרָה, שֶׁהוּא קִנְיָה הָאֲמֻצְעִי, וְיֵצְאִין מִתּוֹךְ קִנְיָה
הָאֲמֻצְעִי, זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה: הַתַּחֲתוֹן אַרְבֵּי וְשֶׁל
מַעַלָּה קָצֵר הֵימָנוּ וְהָעֲלִיּוֹן קָצֵר הֵימָנוּ, לְפִי שֶׁהִיָּה
גְּבוּהָ רְאשִׁיָּהּ שׁוּהָ לְגֻבְהוֹ שֶׁל קִנְיָה הָאֲמֻצְעִי
הַשְּׂבִיעִי, שֶׁמִּמֶּנּוּ יֵצְאִים הַשֵּׁשֶׁת קִנְיָם:
(לג) מְשֻׁקְדִּים. כְּתִרְגוּמוֹ: מְצִירִים הִיוּ, כְּדִרְךְ
שְׁעוֹשִׁין לְכָלִי כֶּסֶף וְזָהָב, שְׁקוֹרִין נִיאל"ר: וּשְׁלֹשָׁה
גְבָעִים. בּוֹלֵטִין מִכָּל קִנְיָה וְקִנְיָה: כְּפִתֹר וּפְרָח. הִיָּה
לְכָל קִנְיָה וְקִנְיָה: (לד) וּבְמְנִרְתָּא אֲרַבְעָה גְבָעִים.
בְּגוּפָהּ שֶׁל מְנוּרָה הִיוּ אֲרַבְעָה גְבָעִים: אֶחָד בּוֹלֵט
כֶּה לְמִטָּה מִן הַקְּנִיָּם, וְהַג' לְמַעַלָּה מִן יֵצִיאַת
הַקְּנִיָּם הַיֵּצְאִים מִצְדִּיָּה: מְשֻׁקְדִּים כְּפִתְרִיָּה
וּפְרָחִיָּה. (יומא נב) זֶה אֶחָד מִחֻמְשָׁה מְקִרְאוֹת שְׁאִין
לָהֶם הַכְּרַע: אֵין יָדוּעַ אִם גְּבָעִים מְשֻׁקְדִּים, אוֹ
מְשֻׁקְדִּים כְּפִתְרִיָּה וּפְרָחִיָּה: (לה) וּכְפִתֹר תַּחֲתֵּי
שְׁנֵי הַקְּנִיָּם. מִתּוֹךְ הַכְּפִתֹר הִיוּ הַקְּנִיָּם נִמְשָׁכִים
מִשְׁנֵי צִדִּיָּה אֵילָף וְאֵילָף, כֹּף שְׁנִינּוּ בְּמִלְאֶכְתָּ
הַמְשָׁכָן: (מנחות כט) גְּבֻהָה שֶׁל מְנוּרָה י"ח טְפָחִים,

הַרְגֵּלִים וְהַפְּרָח ג' טְפָחִים, הוּא הַפְּרָח הָאֶמּוֹר
כִּירָף, שְׁנֵאֲמַר: (במדבר ח) "עַד יִרְכָּה עַד פְּרָחָה",
וְטְפָחִים חֶלֶק, וְטְפַח שָׁבוּ גְבִיעַ מִהָאֲרַבְעָה גְבָעִים
וּכְפִתֹר וּפְרָח מִשְׁנֵי כְּפִתֹרִים וּשְׁנֵי פְרָחִים
הָאֶמּוֹרִים בְּמְנוּרָה עֲצֻמָּה, שְׁנֵאֲמַר: "מְשֻׁקְדִּים
כְּפִתְרִיָּה וּפְרָחִיָּה". לְמִדְּנוּ, שֶׁהִיוּ בְּקִנְיָה שְׁנֵי
כְּפִתֹרִים וּשְׁנֵי פְרָחִים, לְבַד מִן הַג' כְּפִתֹרִים
שֶׁהִקְנִיָּם נִמְשָׁכִין מִתּוֹכָן, שְׁנֵאֲמַר: "וּכְפִתֹר תַּחֲתֵּי
שְׁנֵי הַקְּנִיָּם וְגו'", וְטְפָחִים חֶלֶק, וְטְפַח כְּפִתֹר וּשְׁנֵי
קִנְיָם יֵצְאִים מִמֶּנּוּ אֵילָף וְאֵילָף, נִמְשָׁכִים וְעוֹלִים
כְּנֶגֶד גְּבֻהָה שֶׁל מְנוּרָה טְפַח חֶלֶק וְטְפַח כְּפִתֹר
וּשְׁנֵי קִנְיָם יֵצְאִים מִמֶּנּוּ, וְטְפַח חֶלֶק וְטְפַח כְּפִתֹר
וּשְׁנֵי קִנְיָם יֵצְאִים מִמֶּנּוּ, וְנִמְשָׁכִים וְעוֹלִין כְּנֶגֶד
גְּבֻהָה שֶׁל מְנוּרָה וְטְפָחִים חֶלֶק. נִשְׁתַּרְיוּ שֵׁם ג'
טְפָחִים שְׂבָהֶם ג' גְּבָעִים וּכְפִתֹר וּפְרָח. נִמְצָאוּ
גְּבָעִים כ"ב: י"ח לְשִׁשֶּׁת קִנְיָם, ג' לְכָל אֶחָד וְאֶחָד,
וְאֲרַבְעָה בְּגוּפָהּ שֶׁל מְנוּרָה, הִרִי כ"ב, וְאֶחָד עֶשֶׂר
כְּפִתֹרִים: ו' בְּשִׁשֶּׁת הַקְּנִיָּם וְג' בְּגוּפָהּ שֶׁל מְנוּרָה
שֶׁהִקְנִיָּם יֵצְאִים מֵהֶם, וּשְׁנֵים עוֹד נִצְמָרוּ בְּמְנוּרָה,
שְׁנֵאֲמַר: "מְשֻׁקְדִּים כְּפִתְרִיָּה", וּמַעוֹט כְּפִתְרִים,
שְׁנֵים: הָאֶחָד, לְמִטָּה אֲצֵל הִירָף, וְהָאֶחָד, בְּג'

ציור מעשה המנורה לפי שיטת רש"י בפירושו כאן ובמסכת מנחות וכפי שביארו הגאון המקובל רבי עמנואל חי ריקי בספרו "מעשה חושב" וכן הוא לפי ביאור הרמב"ם בפירושו למסכת מנחות



וזה לשון הרמב"ם ז"ל במסכת מנחות פרק ג' משנה ז', ראיתי לצייר בכאן צורת המנורה שלימה. וקודם הציור אני אומר שמסורה בדינו שגובהה שמונה עשר טפחים. ועמוד המנורה עצמה היו בו ארבעה גביעים ושני כפתורים ושלשה פרחים. ונאמר בתורה ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופריה, ומיעוט רבים שנים, לפיכך התבאר שיש בה שני כפתורים ושני פרחים. והפרח השלישי הוא סמוך לשולי המנורה, והוא מה שנאמר עד יריכה עד פריה, רצה לומר היסוד שקרא אותו ירך והפרח הסמוך לו¹. והיו לה שלש רגלים.

והגביע הוא צורת כוס עשוי מקשה שהוא מלמטה צר, ואם תרצה לומר שהוא מחודד כאסטונא הוא כראש אסטונא שניטל ממנו דבר מועט מלמעלה, הכפתור היא דמות כדור שאינו עגול מכל וכל רק שיש בה אורך מעט קרוב לצורת ביצת העוף². ופרח צורת שושן.

ואני מצייר עכשיו הצורה הזאת שהגביעים צורת דבר משולש, והכפתור עגולה, והפרח חצי עגולה, כדי שיהיה קל להצטייר, שאין הכוונה בצורה הזאת להודיע בה צורת הגביע על אמתתו לפי שכבר בארתי אותו לך, אבל הכוונה להודיע בה מספר הגביעים והכפתורים והפרחים ומקומותם והשיעור הנשאר מעמוד המנורה שאין בו שום דבר והמקומות שהיו בהן הפרחים והכפתורים, וכולה איך היתה.

וזו היא צורת כל זה, (ראה הציור ...) ודע שכל הכפתורים שיעור אחד לכולן. וכן הגביעים כולן שוין. והפרחים גם כן.

ונתבאר לך מהצורה הזאת שמספר הגביעים עשרים ושנים, ומספר הפרחים תשעה. ומספר הכפתורים אחד עשר. אמרו, גביעים עשרים ושנים כפתורים אחד עשר פרחים תשעה מעכבין זה את זה. ואמרו בשיעור גובהה, גובהה של מנורה שמונה עשר טפחים, הרגלים והפרח שלשה, וטפחיים חלק, וטפח שבו³ גביע כפתור ופרח, וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אחד לכאן ואחד לכאן⁴ ונמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה⁵, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו נמשכים כנגד גובהה של מנורה, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו נמשכים כנגד גובהה של מנורה. וטפחיים חלק, נשתירו שם ג' טפחים שבהן גביעים כפתורים ופרחים⁶. ומאשר ציירנו התבאר לך כל הענין הזה. ומה שנאמר בתורה משוקדים פירושו מעשה שקדים והוא מלאכה ידועה אצל אומני הנחושת שהן מכין בפטיש העשת עד שיהיה כולו שקדים שקדים והוא מעשה מפורסם אין צריך לבאר. (עד כאן לשון הרמב"ם). (וראה בטור וב"שלחן ערוך יורה דעה" סימן קמ"א ובקש"ע סימן קס"ח ה"ו על דבר איסור עשיית מנורה של שבעה קנים).

הכפתורים וכו' שיעור אחד לכולם. ולא יקשה איך יתכן שהכפתור היה טפח, ולעומת זאת היו בטפח אחד גביע וכפתור ופרח.

(4) כתב בספר "מעשה חושב" (הוצאת יפה נוף ירושלים תשכ"ה עמוד 123) וזה לשונו, מוכח שהקנים יוצאים על הכפתורים ולא באמצע (כמו שציירו המציירים) וכו', ומקרא נמי מסייענו דכתיב (שמות כה, לה) וכפתור תחת שני הקנים וגו', ולא כתב נגד שני הקנים וכו'.

(5) ב"מעשה חושב" כתב, "ונמשכים בעיגול", אבל הרמב"ם צייר הציור בשיפועים, וכן כתב רש"י כאן בפסוק ל"ב באלכסון נמשכים ועולים עד כנגד גובהה של מנורה.

(6) וב"חנוכת הבית" (לרבי משה חפץ) הוכיח שהגביעים שבששת הקנים לא היו מפוזרים באורך הקנים, אלא היו זה אצל זה למעלה, כולם בשווה עם האמצע.

(1) ולשון רש"י, יריכה הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה.

(2) ובפרק ג' מהלכות בית הבחירה כתב הרמב"ם, כביצה ששני ראשיה כדן. (עד כאן). ולפירוש מלת "כדן", כתב רש"י במסכת חולין דף ס"ד, פלוט"א בלע"ז, שאינו חד אלא ככדור.

(3) וזה לשון רש"י במנחות דף כח, ב, וטפח שבו מצד אחד של מנורה גביע, ומצד שני כפתור (פומ"ל בלע"ז), ומצד שלישי פרח. (עד כאן). וכתב עליו ב"מעשה חושב" וזה לשונו, ולדבריו אלו אומר אני, שאף הגביע העליון מהשלושה גביעים והכפתור והפרח היו בטפח העליון בענין זה, והשני-גביעים האחרים היו בשני הטפחים האחרים זה למעלה מזה וכל אחד מהם מקיף את הקנה סביב.

וכאן מקום להעיר שלפי שיטת רש"י מתאים מה שכתב הרמב"ם שכל

לו תזוּרִיהוֹן וְקִנְיֹהוֹן מִנָּהּ יְהוֹן
כְּלָה נְגִידָא תְּדָא דְדִהֵב דְּכִי:
לו וְתַעֲבֹד יָת בּוֹצִינְהָא שְׂבַעָא
וְתִדְלַק יָת בּוֹצִינְהָא וְיִהוֹן מִנְהִרִין
עַל קָבֵל אִפְהָא: לֹח וְצִבְתָּהָ
וּמַחְתִּיתָהָ דְדִהֵב דְּכִי: לט כִּפְרָא
דְדִהֵב דְּכִי יַעֲבֹד יְתָהּ יָת כָּל מְנִיָּא
הָאֵלִין: מ וְחֲזִי וְעַבֵּד כְּדִמוּתֵיהוֹן
דְּאֵת מַתְחִזִי בְּטוּרָא: א וְיָת
מִשְׁכָּנָא תַּעֲבֹד עֶשֶׂר יְרִיעֵן דְּבוּץ
שְׁזִיר וְתַכְלָא וְאַרְגָּנָא וְצַבַּע

הַקָּנִים הַיִּצְאִים מִן־הַמִּנְהָ כִּסִּי: לו כִּפְתֹּרִיהֶם
וְקִנְתֶּם מִמֶּנָּה יִהְיוּ כְּלָה מְקֻשָּׁה אַחַת זֶה־בִּ
טָהוֹר: לא וַעֲשִׂיתָ אֶת־נִרְתִּיהָ שְׂבָעָה וְהַעֲלֵה
אֶת־נִרְתִּיהָ וְהָאִיר עַל־עֵבֶר פָּנֶיהָ כִּסִּי:
לח וּמִלְקָחֶיהָ וּמַחְתִּיתָּהָ זֶה־בִּ טָהוֹר כִּסִּי: לט כִּכָּר
זֶה־בִּ טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֶתָּה אֶת כָּל־הַכֵּלִים
הָאֵלֶּה כִּסִּי: מ וְרָאָה וַעֲשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־
אָתָּה מֵרָאָה בָּהֶר כִּסִּי: ס כו א וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן

תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתִלְעַת שְׁנֵי כִּרְבִּים

רש"י

פחות ולא יותר, והפך של חול ששים מנה, ושל
קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא
ששוקלין בה כסף למשקל קולונג"א, והם ק'
זהובים, כ"ה סלעים והסלע ארבעה זהובים:
(מ) ויראה ועשה. ראה כאן בהר תבנית שאני
מראה אותך. מגיד שנתקשה משה במעשה
המנורה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מנורה
של אש: אשר־אתה מראה. כתרגומו: 'דאת
מתחזי בטורא'. אלו היה נקוד מראה בפת"ח, היה
פתרונו: אתה מראה לאחרים. עכשו שנקוד חטף
קמץ, פתרונו 'דאת מתחזי', שאחרים מראים לך
(שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה): (א) ואת־
המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג
ולמחצות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות
מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן
ותלעת שני. הרי ארבעה מינין יחד בכל חוט
וחוט, א' של פשתים וג' של צמר, וכל חוט וחוט
כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שזורין יחד, כ"ד
כפלים לחוט (כרייתא דמלאכת המשכן): כרבים
מעשה חשב. כרובים היו מצירין בהם באריגתן,
ולא ברקימה שהוא מעשה מחט, אלא באריגה
בשני כתלים, פרצוף אחד מכאן ופרצוף אחד
מכאן: ארי מצד זה ונשר מצד זה, כמו שאורגין

טפחים העליונים עם ג' הגביעים. ותשעה פרחים
היו לה: ו' לששת הקנים, שנאמר: "בקנה האחד
כפתור ופרח", וג' למנורה, שנאמר: "משקדים
כפתוריה ופרחיה", ומעוט פרחים, שנים, ואחד
האמור בפרשת "בהעלותך": "עד ירכה עד
פרחה". ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה,
תמצאם כמינים איש איש במקומו: (לו) את־
נרתיה. כמין בזיכין שנותנין בתוכן השמן
והפתילות: והאיר על־עבר פניה. עשה פי ששת
הנרות שבראשי הקנים היצאים מצדיה, מוסבים
כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשפתדליקם
מאירים "אל עבר פניה", מוסב אורם אל צד פני
הקנה האמצעי, שהוא גוף המנורה:
(לח) ומלקחיה. הם הצבתים העשויין ליקח
בהם הפתילה מתוף השמן, לישכן ולמשכן בפי
הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים,
וצביתתהא שתרגם אונקלוס, לשון צבת, טולייש
בלע"ז: ומחתתיה. הם כמין בזיכין קטנים שחותה
בהן את האפר שבנר בבקר בבקר, כשהוא מטיב
את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו,
ולשון מחתה, פוישדי"א בלע"ז, כמו: (ישעיה ל)
"לחתות אש מיקוד": (לט) כפר זהב טהור.
שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא כפר, לא

זְהוּרֵי צוּרַת כְּרוּבִין עוֹבֵד אֶמֶן
תַּעֲבֹד יְתָהוּן: ב אֲרָפָא דִּירִיעָתָא
חָדָא עֲשָׂרִין וְתִמְנֵי אֲמִין וּפּוֹתִיא
אַרְבַּע אֲמִין דִּירִיעָתָא חָדָא
מִשְׁחָתָא חָדָא לְכָל יְרִיעָתָא:
ג חֲמֵשׁ יְרִיעָן יְהוּנָן מִלְּפָנֵן חָדָא
עִם חָדָא וְחֲמֵשׁ יְרִיעָן מִלְּפָנֵן
חָדָא עִם חָדָא: ד וְתַעֲבֹד עֲנוּבִין
דְּתַכְלָא עַל שְׁפָתָא דִּירִיעָתָא חָדָא
מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי וְכֵן תַּעֲבֹד
בְּשִׁפְתָא דִּירִיעָתָא בְּסִטְרָא דְּבֵית
לֹפִי תִנְיָתָא: ה חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין
תַּעֲבֹד בִּירִיעָתָא חָדָא וְחֲמִשִּׁין
עֲנוּבִין תַּעֲבֹד בְּסִטְרָא דִּירִיעָתָא
דְּבֵית לֹפִי תִנְיָנָא מְכוּנָן עֲנוּבִיא

מַעֲשֵׂה חֶשֶׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם כִּשִׁי: ב אֲרָךְ |
הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאֲמָה וְרֹחַב
אַרְבַּע בָּאֲמָה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדֶּה אֶחָת
לְכָל־הִירִיעָת: ג חֲמֵשׁ הִירִיעָת תִּהְיֶינָן חִבְרוֹת
אִשָּׁה אֶל־אַחֶתָהּ וְחֲמֵשׁ יְרִיעָת חִבְרוֹת אִשָּׁה
אֶל־אַחֶתָהּ כִּשִׁי: ד וְעֲשִׂיתָ לָלֶאֱת תַּכְלֵת עַל
שְׁפַת הִירִיעָה הָאֶחָת מִקְצֶה בַּחֲבֵרַת וְכֵן
תַּעֲשֶׂה בְּשִׁפַּת הִירִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֵּרַת
הַשְּׁנִית כִּשִׁי: ה חֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בִּירִיעָה
הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת תַּעֲשֶׂה בַּקֶּצֶה

רש"י

תְּגוּרוֹת שֶׁל מָשִׁי, שְׁקוֹרִין בְּלַע"ז פִּישִׁישׁ"א:
(ג) תִּהְיֶינָן חִבְרוֹת. תוֹפְרָן בְּמַחַט זֶה בְּצַד זֶה, חֲמֵשׁ
לְבַד וְחֲמֵשׁ לְבַד: אִשָּׁה אֶל־אַחֶתָהּ. כָּךְ דֶּרֶךְ
הַמִּקְרָא לְדַבֵּר בְּדָבָר שֶׁהוּא לְשׁוֹן נִקְבָּה, וּבְדָבָר
שֶׁהוּא לְשׁוֹן זָכָר, אוֹמֵר: "אִישׁ אֶל אַחִיו", כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר בְּכְרוּכִים: (לַעִיל כה) "וּפְנִיָּהֶם אִישׁ אֶל
אַחִיו": (ד) לָלֶאֱת. לַצוּל"ש בְּלַע"ז, וְכֵן תִּרְגֹּם
אוֹנְקֵלוֹס: עֲנוּבִין, לְשׁוֹן עֲנִיכָה: מִקְצֶה בַּחֲבֵרַת.
בְּאוֹתָהּ יְרִיעָה שֶׁבְּסוֹף הַחֲבֹר. קְבוּצַת חֲמִשַּׁת
הִירִיעוֹת קְרוּיָה חוֹבְרַת: וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁפַּת
הִירִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֵּרַת הַשְּׁנִית. בְּאוֹתָהּ יְרִיעָה
שֶׁהִיא קִיצוֹנָה, לְשׁוֹן קֶצֶה, כְּלוֹמֵר: לְסוֹף הַחוֹבְרַת:
(ה) מִקְבִּילַת הַלָּלֶאֱת אִשָּׁה אֶל אַחֶתָהּ. שֶׁמֶר
שֶׁתַּעֲשֶׂה הַלָּלֶאֱת בְּמִדֶּה אֶחָת, מְכוּנָת הַבְּדִלְתָּן זֶה
מִזֶּה, וּבְמִדְתָּן בִּירִיעָה זֶה כֵּן יִהְיֶה בַּחֲבִירָתָהּ,
כְּשֶׁתִּפְרֹשׁ חוֹבְרַת אֶצֶל חוֹבְרַת, יִהְיֶה הַלָּלֶאֱת שֶׁל
יְרִיעָה זֶה מְכוּנָת כְּנֶגֶד לולֵאֲוֹת שֶׁל זֶה, וְזֶהוּ לְשׁוֹן
מִקְבִּילוֹת, זֶה כְּנֶגֶד זֶה, תִּרְגֹּמוּ שֶׁל כְּנֶגֶד לְקַבֵּל.
הִירִיעוֹת אֲרָפָן כ"ח וְרַחֲבָן אַרְבַּע, וּכְשֶׁחֲבַר חֲמֵשׁ
יְרִיעוֹת יַחַד, נִמְצָא רַחֲבָן כ' וְכֵן הַחוֹבְרַת הַשְּׁנִית.
וְהַמִּשְׁכָּן, אֲרָכּוֹ שְׁלֹשִׁים מִן הַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב,

שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲשָׂרִים קָרָשִׁים לִפְתָּא נִגְבַּ תִּמְנֶה" וְכֵן
לַצִּפּוֹן. וְכָל קָרֶשׁ אֲמָה וַחֲצִי הָאֲמָה, הָרִי שְׁלֹשִׁים
מִן הַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב. רֹחַב הַמִּשְׁכָּן מִן הַצִּפּוֹן לְדָרוֹם
עֶשֶׂר אַמּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּלִירְכָתִי הַמִּשְׁכָּן יִמָּה וְגו'"
וּשְׁנֵי קָרָשִׁים לַמִּקְצָעוֹת, הָרִי עֶשֶׂר. וּבְמִקְוָם
אַפְרָשִׁם לַמִּקְרָאוֹת הָלָלוּ. נוֹתֵן הִירִיעוֹת, אֲרָפָן
לְרַחְבּוֹ שֶׁל מִשְׁכָּן: עֶשֶׂר אַמּוֹת אֲמִצְעִיוֹת לִגְג חָלָל
רֹחַב הַמִּשְׁכָּן, וְאַמָּה מִכָּאן וְאַמָּה מִכָּאן לְעִבֵּי רֹאשֵׁי
הַקָּרָשִׁים, שְׁעָבִים אֲמָה. נִשְׁתִּירוּ ט"ז אֲמָה: ח'
לַצִּפּוֹן וְח' לְדָרוֹם מְכַסּוֹת קוֹמַת הַקָּרָשִׁים שֶׁנִּבְחָן
עֶשֶׂר. נִמְצְאוּ שְׁתֵּי אַמּוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת מְגֻלוֹת. רַחֲבָן
שֶׁל יְרִיעוֹת אַרְבָּעִים אֲמָה, כְּשֶׁהֵן מַחְבְּרוֹת עֲשָׂרִים
אֲמָה לַחוֹבְרַת. שְׁלֹשִׁים מִהֵן לִגְג חָלָל הַמִּשְׁכָּן
לְאַרְכּוֹ, וְאַמָּה כְּנֶגֶד עִבֵּי רֹאשֵׁי הַקָּרָשִׁים שֶׁבַּמַּעֲרָב,
וְאַמָּה לְכַסּוֹת עִבֵּי הָעַמּוּדִים שֶׁבַּמִּזְרָח, שֶׁלֹּא הָיוּ
קָרָשִׁים בַּמִּזְרָח אֲלָא ד' (בְּרַשִׁי יֶשֶׁן: חֲמִשָּׁה)
עַמּוּדִים, שֶׁהִמָּסַךְ פָּרוֹשׁ וְתִלּוּי כְּוִיִּן שֶׁבָּהֶן כְּמִין
וִילּוֹן. נִשְׁתִּירוּ ח' אַמּוֹת הַתִּלּוּיִין עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן
שֶׁבַּמַּעֲרָב וּשְׁתֵּי אַמּוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת מְגֻלוֹת. זֶה מִצְאָתִי
בְּבִרְיָתָא דְּמַסְכַּת מְדוֹת. אֲבָל בְּמַסְכַּת שְׁבַת (פֶּרֶק
הַזֹּרֵק): אֵין הִירִיעוֹת מְכַסּוֹת אֶת עַמּוּדֵי הַמִּזְרָח וְט'

חֲדָא לְקַבֵּל חֲדָא: ו וְתַעֲבֹד
חֲמִשִּׁין פּוּרְפִין דְּדִהֵב וְתִלְפֹף ית
יִרְעֵתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפּוּרְפִיא
וְיִהִי מִשְׁכָּנָא חֲדָא: ז וְתַעֲבֹד יִרְעֵן
מְעִזִי לְפָרְסָא עַל מִשְׁכָּנָא חֲדָא
עֶסְרִי יִרְעֵן תַּעֲבֹד יְתֵהוּן:
ח אֲרָכָא דִירְעֵתָא חֲדָא תִּלְתִּין
אֲמִין וּפּוּרְפִיא אַרְבַּע אֲמִין
דִירְעֵתָא חֲדָא מִשְׁתַּתָּא חֲדָא
לְחֲדָא עֶסְרִי יִרְעֵן: ט וְתִלְפֹף ית
חֲמִשׁ יִרְעֵן לְחוּד וְיֵת שֵׁית יִרְעֵן
לְחוּד וְתִיעוּף ית יִרְעֵתָא
שְׁתִּיתָא לְקַבֵּל אִפִּי מִשְׁכָּנָא:
י וְתַעֲבֹד חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל
שְׁתַּתָּא דִירְעֵתָא חֲדָא בְּסִטְרָא
בֵּית לּוּפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַל
שְׁתַּתָּא דִירְעֵתָא דְּבֵית לּוּפִי
תִּנְיָתָא: יא וְתַעֲבֹד פּוּרְפִין
דְּנִחְשָׂא חֲמִשִּׁין וְתַעֲלִיל ית פּוּרְפִיא
בְּעֲנוּבִיא וְתִלְפֹף ית מִשְׁכָּנָא וְיִהִי
חֲדָא: יב וְסִרְחָא דִּיתִירָא בִירְעֵת
מִשְׁכָּנָא פְּלָגוֹת יִרְעֵתָא דִּיתִירָא

בְּלִלְאָת וְחִבְרַת אֶת־הָאֵהָל וְהָיָה אֶחָד: יג וְסִרְחָא הָעֵדֹף בִּירְעֵת הָאֵהָל

רע"י

וְהָאֵמָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל קָרֶשׁ, שְׁאִין הִירְעָה מְכֻסָּה
אוֹתָהּ, הִיא הָאֵמָה הַתַּחֲבֹכָה בְּנֻקַּב הָאֵדֶן, שֶׁהָאֵדֶן
גָּבְהָן אֵמָה: (ט) וְכַפְלֵת אֶת־הִירְעָה הַשְּׁשִׁית.
הָעוֹדֶפֶת בָּאֵלוּ הָעֲלִיוֹנוֹת יוֹתֵר מִן הַתַּחְתּוֹנוֹת:
אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֵהָל. חֲצִי רַחְבָּהּ הָיָה תְּלוּי וְכַפּוּל
עַל הַמִּסָּף שֶׁבְּמִזְרַח כְּנֶגֶד הַפֶּתַח, דּוּמָה לְכֻלָּהּ
צְנוּעָה הַמְכֻסָּה בְּצַעֲיָהּ עַל פְּנִיָּה: (יב) וְסִרְחָא
הָעֵדֹף בִּירְעֵת הָאֵהָל. עַל יִרְעוֹת הַמִּשְׁכָּן. יִרְעוֹת
הָאֵהָל הֵן הָעֲלִיוֹנוֹת שֶׁל עֲזִים, שֶׁקְרוּיִם אֵהָל, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן: "לְאֵהָל עַל הַמִּשְׁכָּן". וְכָל אֵהָל
הָאֵמֹר כָּאֵן אֵינוֹ אֵלָּא לְשׁוֹן גִּג, שֶׁמֵּאֲהִילוֹת
וּמִסְכּוֹת עַל הַתַּחְתּוֹנוֹת, וְהֵן הָיוּ עוֹדֶפוֹת עַל

אֲמוֹת תְּלוּיוֹת אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן. וְהַכְּתוּב בְּפָרָשָׁה זוֹ
מְסִיעֵנוּ: "וְנָתַתָּ אֶת הַפָּרֶכֶת תַּחַת הַקָּרְסִים". וְאִם
כְּדִבְרֵי הַבְּרִיתָא הַזֹּאת, נִמְצְאָת פָּרֶכֶת מְשׁוּכָה מִן
הַקָּרְסִים וְלִמְעַרְב אֵמָה: (ו) קָרְסִי זָהֵב.
פִּירְמִיל"ש בְּלַע"ז, וּמִכְנִיסִין רֹאשֶׁן אֶחָד בְּלוּלָאוֹת
שֶׁבְּחֻבְרַת זוֹ וְרֹאשֶׁן אֶחָד בְּלוּלָאוֹת שֶׁבְּחֻבְרַת זוֹ,
וּמִחְבְּרֵן בָּהֶן: (ז) יִרְעֵת עֲזִים. מְנוּצָה שֶׁל עֲזִים:
לְאֵהָל עַל־הַמִּשְׁכָּן. לְפָרֶשׁ אוֹתָן עַל הִירְעוֹת
הַתַּחְתּוֹנוֹת: (ח) שְׁלֹשִׁים בָּאֵמָה. שֶׁכְּשֹׁנוֹתֵן אַרְבֵּן
לְרַחֵב הַמִּשְׁכָּן כְּמוֹ שֶׁנָּתַן אֶת הָרֹאשׁוֹנוֹת, נִמְצְאוּ
אֵלוּ עוֹדֶפוֹת אֵמָה מִכָּאֵן וְאֵמָה מִכָּאֵן, לְכַסּוֹת אַחַת
מִהֶשְׁתִּי אֲמוֹת שֶׁנִּשְׁאָרוּ מִגְּלוֹת מִן הַקָּרְשִׁים.

תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי מִשְׁכָּנָא: יג וְאַמְתָּא מִכָּא וְאַמְתָּא מִכָּא בְּדִיתִירָא בְּאַרְכָּא יִרְיעַתָּא דְּמִשְׁכָּנָא יְהִי סְרִיחַ עַל סְטְרֵי מִשְׁכָּנָא מִכָּא וּמִכָּא לְכַסְיוֹתָהּ: יד וְתַעֲבֹד חוּפָּאָה לְפָרְסָא מִשְׁכֵּי דְּדִכְרֵי מִסְמָקֵי וְחוּפָּאָה מִשְׁכֵּי דְּסִסְגוּנָא מְלַעְלָא: טו וְתַעֲבֹד יֵת דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּנָא דְּאֻעֵי שְׁטִין קִימִין: טז עֶשֶׂר אַמִּין אַרְכָּא דְּדִפָּא וְאַמְתָּא וּפְלָגוֹת אַמְתָּא פּוֹתִיָּא דְּדִפָּא חָד: יז תִּתִּין צִירִין לְדִפָּא חָד מִשְׁלָבִין חָדָא לְקַבֵּל חָדָא כֵּן תַּעֲבֹד לְכָל דְּפִי

חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן כִּסְ"י: יג וְהָאִמָּה מִזָּה וְהָאִמָּה מִזָּה בְּעֹדֶף בְּאַרְךְ יִרְיעַת הָאֹהֶל יִהְיֶה סְרוּחַ עַל-צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזָּה וּמִזָּה לְכַסְתּוֹ כִּסְ"י: יד וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לָאֹהֶל עֲרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וּמִכְסֵּה עֲרֹת תַּחֲשִׁים מְלֻמָּעָה כִּסְ"י: טו וְעָשִׂיתָ אֶת-הַקֶּרְשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים כִּסְ"י: טז עֶשֶׂר אַמּוֹת אַרְךְ הַקֶּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאִמָּה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד כִּסְ"י: יז שְׁתֵּי יָדוֹת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד מִשְׁלָבֹת אִשָּׁה אֶל-אַחֲתָהּ

רע"י

הַתַּחְתּוֹנוֹת חֲצִי הַיְרִיעָה לַמַּעֲרָב, שֶׁהַחֲצִי שֶׁל יְרִיעָה אַחַת עֲשָׂרָה הִיתְרָה, הִיָּה נִכְפַּל אֶל מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל. נִשְׁאָרוּ שְׁתֵּי אַמּוֹת רֹחַב חֲצִיָּה עוֹדֶף עַל רֹחַב הַתַּחְתּוֹנוֹת: תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן. לְכַסּוֹת שְׁתֵּי אַמּוֹת שֶׁהָיוּ מְגֻלּוֹת בְּקֶרְשִׁים: אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן. הוּא צַד מַעֲרָבִי, לְפִי שֶׁהִפְתַּח בַּמִּזְרָח שֶׁהָיוּ פְּנֵיו, וְצִפּוֹן וְדָרוֹם קְרוּיִין צִדִּין לְיָמִין וְלִשְׂמָאל: (יג) וְהָאִמָּה מִזָּה וְהָאִמָּה מִזָּה. לְצִפּוֹן וְלָדָרוֹם: בְּעֹדֶף בְּאַרְךְ יִרְיעַת הָאֹהֶל. שֶׁהָיוּ עוֹדֶפֶת עַל אַרְךְ יִרְיעוֹת הַמִּשְׁכָּן שְׁתֵּי אַמּוֹת: יְהִיָּה סְרוּחַ עַל-צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן. לְצִפּוֹן וְלָדָרוֹם, כְּמוֹ שֶׁפָּרִשְׁתִּי לְמַעַלָּה. לְמַדָּה תוֹרָה דָּרָךְ אַרְצִי: שְׁיִהָא אָדָם חָס עַל הִיפָּה: (יד) מִכְסֵּה לָאֹהֶל. לְאוֹתוֹ גִּג שֶׁל יְרִיעוֹת עֲזִים, עָשָׂה עוֹד מִכְסֵּה אֶחָד שֶׁל עוֹרוֹת אֵילִים מְאָדָּמִים, וְעוֹד לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ מִכְסֵּה עוֹרוֹת תַּחֲשִׁים, וְאוֹתָן מִכְסָּאוֹת לֹא הָיוּ מְכַסִּין אֶלָּא אֶת הַגִּג: אַרְכָּן לִי וְרַחֲבָן י', אֵלּוּ דִּכְרֵי רַבִּי נַחֲמָיָה, וְלִדְבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה: מִכְסֵּה אֶחָד הָיָה. חֲצִיו שֶׁל עוֹרוֹת אֵילִים מְאָדָּמִים וְחֲצִיו שֶׁל עוֹרוֹת תַּחֲשִׁים: (טו) וְעָשִׂיתָ אֶת-הַקֶּרְשִׁים. הִיָּה לוֹ לומר: וְעָשִׂיתָ קֶרֶשִׁים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָל דִּבְרַר וְדִבְרַר. מֵהוּ הַקֶּרְשִׁים? מֵאוֹתָן

הָעוֹמְדִין וּמִיִּחְדִּין לָכֵךְ. יַעֲקֹב אָבִינוּ נָטַע אֲרָזִים בְּמִצְרַיִם, וּכְשֶׁמָּת צִוָּה לְבָנָיו לְהַעֲלוֹתָם עִמָּהֶם כְּשִׁיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם, וְאָמַר לָהֶם, שֶׁעָתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְצוּוֹת אוֹתָן לַעֲשׂוֹת מִשְׁכָּן בַּמִּדְבָּר מַעֲצֵי שִׁטִּים: רְאוּ, שֶׁהָיוּ מְזֻמְנִים בְּיָדְכֶם! הוּא שִׁסְדַּת הַבְּבִלִי בַּפִּיּוֹט שֶׁלֹּ: טס מִטַּע מְזֻרְזִים, קוֹרוֹת בְּתִינוּ אֲרָזִים, שֶׁנִּזְדָּרְזוּ לְהִיּוֹת מוֹכְנִים בִּידָם מִקֶּדֶם לְכֵן: עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים. אִישׁטִנְבִּי"ש בְּלַע"ז, שְׁיִהָא אַרְךְ הַקֶּרֶשִׁים זָקוּף לְמַעַלָּה בְּקִירוֹת הַמִּשְׁכָּן, וְלֹא תַעֲשֶׂה הַפְּתָלִים בְּקֶרְשִׁים שׁוֹכְבִים, לְהִיּוֹת רֹחַב הַקֶּרֶשִׁים לְגִבָּה הַפְּתָלִים, קֶרֶשׁ עַל קֶרֶשׁ: (טז) עֶשֶׂר אַמּוֹת אַרְךְ הַקֶּרֶשׁ. לְמַדְנוּ: גִּבָּהוּ שֶׁל מִשְׁכָּן עֶשֶׂר אַמּוֹת: וְאַמָּה וַחֲצִי הָאִמָּה רֹחַב. לְמַדְנוּ: אֲרָכּוֹ שֶׁל מִשְׁכָּן לְעֶשְׂרִים קֶרֶשִׁים, שֶׁהָיוּ בְּצִפּוֹן וּבְדָרוֹם, מִן הַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב, לִי אַמָּה: (יז) שְׁתֵּי יָדוֹת לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד. הִיָּה חוֹרֵץ אֶת הַקֶּרֶשׁ מִלְּמַטָּה בְּאִמְצָעוֹ בְּגִבָּה אַמָּה, וּמִנִּיחַ רַבִּיעַ רֹחַבוֹ מִכָּאן וּרַבִּיעַ רֹחַבוֹ מִכָּאן, וְהָיוּ חוֹרֵץ, חֲצִי רֹחַב הַקֶּרֶשׁ בְּאִמְצָע, (רוֹצֵה לומר: קֶרֶשׁ, נִקְרָא מֵה שֶׁנִּשְׁאָר לְאַחַר שֶׁחָרַץ מִכָּאן וּמִכָּאן, וְאִזּוֹ נִשְׁאָר רֹחַב אַמָּה. נִמְצָא, חֲצִי רֹחַב הַקֶּרֶשׁ

בֶּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן כִּסִּי: יח וְעָשִׂיתָ
 אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲשָׂרִים קְרָשׁ לַפֶּאֶת
 נִגְבָּה תִּימָנָה כִּסִּי: יט וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵי־כֶסֶף
 תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקְּרָשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים
 תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשֵׁתִי יִדְתָּיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים
 תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשֵׁתִי יִדְתָּיו: כ וּלְצֹלַע
 הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לַפֶּאֶת צָפוֹן עֲשָׂרִים קְרָשׁ:
 כא וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת
 הַקְּרָשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ
 הָאֶחָד: כב וּלְיִרְכְּתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָה תַּעֲשֶׂה שֵׁשָׁה
 קְרָשִׁים כִּסִּי: כג וּשְׁנֵי קְרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לַמִּקְצָעַת
 הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיִם כִּסִּי: כד וַיְהִיו תְּאֻמֹּם מְלֻמָּטָה

מִשְׁכָּנָא: יח וְתַעֲבֹד יָת דְּפִיָּא
 לַמִּשְׁכָּנָא עֲסָרִין דְּפִין לְרוּחַ עֶבֶר
 דְּרוּמָא: יט וְאַרְבָּעִין סַמְכִין
 דְּכֶסֶף תַּעֲבֹד תַּחוּת עֲסָרִין דְּפִין
 תַּרְיִן סַמְכִין תַּחוּת דְּפָא חַד לַתְּרִין
 צִידוּהֵי וְתַרְיִן סַמְכִין תַּחוּת דְּפָא
 חַד לַתְּרִין צִידוּהֵי: כ וּלְסִטְר
 מִשְׁכָּנָא תְּנִיתָא לְרוּחַ צְפוֹנָא
 עֲסָרִין דְּפִין: כא וְאַרְבָּעִין
 סַמְכִיהוֹן דְּכֶסֶף תַּרְיִן סַמְכִין
 תַּחוּת דְּפָא חַד וְתַרְיִן סַמְכִין
 תַּחוּת דְּפָא חַד: כב וּלְסִיפֵי
 מִשְׁכָּנָא מַעֲרָבָא תַּעֲבֹד שְׁתָּא
 דְּפִין: כג וְתַרְיִן דְּפִין תַּעֲבֹד
 לְזִנִּית מִשְׁכָּנָא בְּסוּפִיהוֹן:
 כד וַיְהוֹן מְכוּנִין מְלָרַע וּבְחֻדָּא
 יְהוֹן מְכוּנִין עַל רִישָׁה לְעִזְקָתָא

רש"י

זו כְּמִדַּת זו, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה שְׁתֵּי יָדוֹת זֶה מְשׁוּכָה
 לְצַד פָּנִים וְזֶה מְשׁוּכָה לְצַד חוּץ בְּעֵבֵי הַקְּרָשׁ שֶׁהוּא
 אִמָּה, וְתַרְגּוּם שֶׁל יָדוֹת צִירִין, לְפִי שְׁדוּמוֹת לְצִירֵי
 הַדֶּלֶת הַנִּכְנָסִים בְּחוּרֵי הַמִּפְתָּן: (יח) לַפֶּאֶת נִגְבָּה
 תִּימָנָה. אֵין פֶּאֶה זֶה לְשׁוֹן מְקֻצָּע, אֲלֵא כָּל הָרוּחַ
 קְרוּיָה פֶּאֶה, כְּתַרְגּוּמוֹ: 'לְרוּחַ עֶבֶר דְּרוּמָא':
 (כב) וּלְיִרְכְּתֵי. לְשׁוֹן סוּף, כְּתַרְגּוּמוֹ: 'וּלְסִיפֵי'.
 וּלְפִי שֶׁהִפְתַּח בַּמִּזְרָח, קְרוּי מִזְרָח פָּנִים וְהַמַּעֲרָב
 אַחוּרִים. וְזֶהוּ סוּף, שֶׁהַפָּנִים הוּא הָרֹאשׁ: תַּעֲשֶׂה
 שֵׁשָׁה קְרָשִׁים. הֵרִי ט' אֲמוֹת רֹחֵב: (כג) וּשְׁנֵי
 קְרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לַמִּקְצָעַת. אֶחָד לַמְּקֻצָּע צְפוֹנִית
 מַעֲרִבִית, וְאֶחָד לַמַּעֲרִבִית דְּרוּמִית. כָּל שְׁמוֹנָה
 קְרָשִׁים בְּסֹדֶר אֶחָד הֵן, אֲלֵא שְׁאֵלוּ הַשְּׁתֵּים אֵינָן
 בְּחִלָּל הַמִּשְׁכָּן אֲלֵא חֲצֵי אִמָּה מִזֶּה וְחֲצֵי אִמָּה מִזֶּה
 נִרְאוֹת בְּחִלָּל לְהִשְׁלִים רֹחֵבוֹ לְעֶשֶׂר, וְהָאִמָּה מִזֶּה
 וְהָאִמָּה מִזֶּה בָּאוֹת כִּנְגֹד אֲמוֹת עֵבֵי קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן
 הַצָּפוֹן וְהַדְּרוֹם, כְּדִי שִׁיְהֶא הַמְּקֻצָּע מִבְּחוּץ שָׁוֶה:
 (כד) וַיְהִיו תְּאֻמֹּם מְלֻמָּטָה. כָּל הַקְּרָשִׁים תּוֹאֲמִים

שְׁבָאֲמָצַע הוּא חֲצֵי אִמָּה. וְכֵן פֶּרֶשׁ רִש"י בְּהִדְיָא
 בְּפָרֶק "הַזֹּרוֹק", דָּף צ"ח, שֶׁהַחֲרִיץ בְּאֲמָצַע רֹחֵב
 חֲצֵי אִמָּה, וְהָיָה חֲרוּץ רְבִיעִית אִמָּה מִכָּל צֶדֶד, וְכָל
 יָד הָיָה רֹחֵב רְבִיעִית אִמָּה, וְכֵן כָּל שְׁפַת אֶדָן הָיָה
 רֹחֵב רְבִיעִית אִמָּה, וְדוּק הֵיטֵב. וְאִזְ סָרָה תְּלוּנָת
 הַרְמָב"ן וְתִמְיָהֶתוּ מְסֻלָּקָת. וְאוֹתָן הִידוֹת, מְכַנִּים
 בְּאֲדָנִים שֶׁהֵיוּ חֲלוּלִים, וְהָאֲדָנִים גִּבְהֵן אִמָּה
 וַיּוֹשְׁבִים רְצוּפִים אַרְבָּעִים זֶה אֶצֶל זֶה, וַיְדוֹת הַקְּרָשׁ
 הַנִּכְנָסוֹת בְּחִלָּל הָאֲדָנִים, חֲרוּצוֹת מְשֻׁלוּשָׁה צִדִּיהֶן,
 רֹחֵב הַחֲרִיץ כְּעֵבֵי שְׁפַת הָאֶדָן, שְׁיִכְסָה הַקְּרָשׁ אֶת
 כָּל רֹאשׁ הָאֶדָן, שְׂאֵם לֹא כֵּן, נִמְצָא רוּחַ בֵּין קְרָשׁ
 לְקְרָשׁ כְּעֵבֵי שְׁפַת שְׁנֵי הָאֲדָנִים שִׁיפְסִיקוּ בִּינֵיהֶם,
 וְזֶהוּ שְׁנֵאֲמַר: "וַיְהִיו תּוֹאֲמִים מְלֻמָּטָה" שֶׁיַּחֲרֹץ אֶת
 צִדֵּי הַיָּדוֹת, כְּדִי שֶׁיִּתְחַבְּרוּ הַקְּרָשִׁים זֶה אֶצֶל זֶה:
 מְשֻׁלָּבֶת. עֲשׂוּיוֹת כְּמִין שְׁלִיבוֹת סֵלֶם, מְכַדְלוֹת זֶה
 מִזֶּה וּמִשְׁפִּין רֹאשֵׁיהֶם לְהַכְנִס בְּתוֹךְ חִלָּל הָאֶדָן,
 כְּשִׁלְיָכָה הַנִּכְנָסֶת בְּנֻקֵּב עֲמוּדֵי הַסֵּלֶם: אִשָּׁה אֶל־
 אַחֲתָהּ. מְכוּנוֹת זֶה כִּנְגֹד זֶה, שִׁיְהִיו חֲרִיצֵיהֶם שְׁוִים

וַיַּחֲדוּ יְהוָה תַּמִּים עַל-רֹאשׁוֹ אֶל-הַטַּבַּעַת
הָאֶחָת בֶּן יִהְיֶה לְשִׁנֵּיהֶם לְשִׁנֵּי הַמִּקְצָעַת
יְהוָה כִּי: וַהֲיוּ שְׂמֹנֶה קָרָשִׁים וְאַדְנִיָּהֶם כֶּסֶף
שֵׁשֶׁה עֶשְׂרֵי אַדְנִים שְׁנֵי אַדְנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ
הָאֶחָד וְשְׁנֵי אַדְנִים תַּחַת הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד כִּי:
כּו וְעֵשִׂית בְּרִיחַם עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקָרְשֵׁי

רש"י

מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חצי
באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי
נראה שהגרסא 'כמין שני חוקין'), כמין שני
שליכות סלם המבדלות זו מזו ומשפות להכנס
בחלל האדן כשליכה הנכנסת בנקב עמודי הסלם,
והוא לשון "משלכות", עשויות כמין שליכה,
ומכניסן לתוך שני אדנים שנאמר: "שני אדנים,
שני אדנים", וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע
מכאן ואצבע מכאן, ונותן לתוך טבעת אחת של
זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר:
"ויהיו תאמם מלמטה וגו'". כך היא המשנה,
והפרוש שלה הצעתי למעלה, בסדר המקראות:
(כו) בריחם. כתרגומו: עברין, ובלע"ז אשפריש:
חמשה לקרשי צלע-המשכן. אלו ה', ג' הן, אלא
שהברית העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות:
זה מברית עד חצי הכתל, וזה מברית עד חצי
הכתל, זה נכנס בטבעת מצד זה, וזה נכנס בטבעת
מצד זה, עד שמגיעין זה לזה. נמצא, שעליון
ותחתון, שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארפו
כנגד כל הכתל ומברית מקצה הכתל ועד קצהו,
שנאמר: "והברית התיכון וגו' מברית מן-הקצה
אל-הקצה". שהעליונים והתחתונים היו להן
טבעות בקרשים להכנס לתוכן, שתי טבעות לכל
קרש, משלשים בתוך עשר אמות של גבה הקרש,
חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק
אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע
ארץ הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי
שיהיו כל הטבעות מכונות זו כנגד זו, אבל לברית

חדא בן יהי לתרויהון לתרין זוגין
יהון: כה ויהון תמניא דפיין
וסמכיהון דכסף שתא עשר
סמכין תרין סמכין תחות דפא
חד ותרין סמכין תחות דפא חד:
כו ותעבד עברי דאעי שטין
חמשא לדפי סטר משכנא חד:

זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עבי שפת שני
האדנים ביניהם, להרחיקן זו מזו, כמו שפרשתי,
שיהיו צירי הידות חרוצים מצדיהן, שיהא רחב
הקרש בולט לצדיו, חוץ לידי הקרש, לכסות את
שפת האדן, וכן הקרש שאצלו, ונמצאו תואמים
זה לזה, וקרש המקצוע שבסדר המערב חרוץ
לרחבו בעביו, כנגד חריץ של צד קרש הצפוני
והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם: ויחדו
יהיו תמים. כמו תאומים: על ראשו. של קרש:
אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ
מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כדי עבי
טבעת, ומכניסו בטבעת אחת. נמצא, מתאים
לקרש שאצלו, אבל אותן טבעות לא ידעתי, אם
קבועות הן, אם מטלטלות. ובקרש שבמקצע היתה
טבעת בעבי הקרש (נראה, כי מלות 'הדרומי
והצפוני' אלמטה קאי, ורוצה לומר שהדרומי
והצפוני וראש קרש וכו' נכנס לתוכו, ומה שכתב
היתה טבעת בעבי קרש, רוצה לומר בעבי קרש
המערבי. ודו"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש
המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו. נמצאו, שני
הפתלים מחברים: בן יהיה לשניהם. לשני
הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף צפון ולקרש
המערבי וכן לשני המקצעות: (כה) והיו שמונה
קרשים. הן האמורות למעלה: "תעשה ששה
קרשים, ושני קרשים תעשה למקצעת". נמצאו,
שמונה קרשים בסדר מערב. כך שנויה במשנה,
'מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן': היה
עושה את האדנים חלולים וחורץ את הקרש

כו וְחַמְשָׁא עֲבָרִין לְדַפִּי סָטֵר
מִשְׁכָּנָא תְּנִיתָא וְחַמְשָׁא עֲבָרִין
לְדַפִּי סָטֵר מִשְׁכָּנָא לְסוּפִיהוּן
מַעֲרָבָא: כח וְעֲבָרָא מְצִיעָאָה בְּגוּ
דְּפִיא מַעֲבַר מִן סִיפִי לְסִיפִי:
כט וְיֵת דְּפִיא תַּחְפִּי דְּהָבָא וְיֵת
עֲזָקְתָּהוּן תַּעֲבַד דְּהָבָא אֲתָרָא
לְעֲבָרִיא וְתַחְפִּי יֵת עֲבָרִיא דְּהָבָא:
ל וְתַקִּים יֵת מִשְׁכָּנָא כְּהִלְכָתָהּ דִּי
אֲתַחֲזִיתָא בְּטוֹרָא: לא וְתַעֲבַד
פְּרָכְתָּא תַּכְלָא וְאַרְגֻּנָּא וְצִבְע
זְהוּרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבֵד אֲמֵן יַעֲבַד

צִלַּע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד כס"י: כו וְחַמְשָׁה בְּרִיחִם
לְקִרְשֵׁי צִלַּע־הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית וְחַמְשָׁה בְּרִיחִם
לְקִרְשֵׁי צִלַּע הַמִּשְׁכָּן לִירְכָתִים יָמָה:
כח וְהַבְּרִיחַ הַתֵּיכֵן בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מִבֶּרֶחַ
מִן־הַקֶּצֶה אֶל־הַקֶּצֶה: כט וְאֶת־הַקִּרְשִׁים תַּצְפֶּה
זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵּיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים
לְבְּרִיחֵם וְצִפִּית אֶת־הַבְּרִיחִם זָהָב כס"י:
ל וְהִקְמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כַּמִּשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרְאִיתָ
בְּהָרֶךְ: ס חֲמִישִׁי לֹא וְעָשִׂיתָ פֶּרֶכֶת תַּכְלֶת

וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ

רע"י

הַתֵּיכֵן אֵין טַבַּעוֹת, אֲלֹא הַקִּרְשִׁים נְקוּבִין בְּעֶבְרִין,
וְהוּא נִכְנָס בָּהֶם דְּרֹךְ הַנִּקְבִּים שֶׁהֵם מְכַנְּוִין זֶה מוֹל
זֶה וְזֶהוּ שְׁנָאֵמַר: "בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים". הַבְּרִיחִים
הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים שֶׁבְּצַפּוֹן וּבְדָרוֹם אֲרֹךְ כָּל
אֶחָד ט"ו אַמָּה, וְהַתֵּיכֵן אֲרָכוֹ ל' אַמָּה, וְזֶהוּ: "מִן
הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה", מִן הַמִּזְרָח וְעַד הַמַּעֲרָב, וְזֶה
בְּרִיחִים שֶׁבְּמַעֲרָב, אֲרֹךְ הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים ו'
אַמּוֹת, וְהַתֵּיכֵן אֲרָכוֹ י"ב כַּנֶּגֶד רַחֲב ח' קִרְשִׁים. כֹּף
הִיא מַפְרָשֶׁת בְּמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן (שְׁכַת צח):
(כט) בָּתִּים לְבְּרִיחֵם. הַטַּבַּעוֹת שֶׁתַּעֲשֶׂה בָּהֶן יִהְיוּ
בָּתִּים לְהִכְנִיס בָּהֶן הַבְּרִיחִים: וְצִפִּית אֶת הַבְּרִיחִים
זָהָב. לֹא שֶׁהָיָה הַזָּהָב מְדַבֵּק עַל הַבְּרִיחִים, שְׂאִין
עֲלֵיהֶם שׁוֹם צְפוּי, אֲלֹא בְּקִרְשֵׁי הָיָה קוֹבֵעַ כַּמִּין שְׂתִי
פִּיפִיּוֹת שֶׁל זָהָב, כַּמִּין שְׂנִי סְדָקִי קִנָּה חֲלוּל וְקוֹבֵעֵן
אֲצֵל הַטַּבַּעוֹת לְכָאן וּלְכָאן, אֲרֹכֵן מִמֶּלֶא אֶת רַחֲב
הַקִּרְשֵׁי מִן הַטַּבַּעַת לְכָאן וּמִמֶּנָּה לְכָאן, וְהַבְּרִיחַ
נִכְנָס לְתוֹכוֹ, וּמִמֶּנּוּ לַטַּבַּעַת, וּמִן הַטַּבַּעַת לְפֶה
הַשְּׁנִי. נִמְצְאוּ הַבְּרִיחִים, מִצָּפִים זָהָב כִּשְׁהֵן תַּחֲבוּבִין
בְּקִרְשִׁים, וְהַבְּרִיחִים הִלְלוּ מִבְּחוּץ הָיוּ בּוֹלְטוֹת,
וְהַטַּבַּעוֹת וְהַפִּיפִיּוֹת לֹא הָיוּ נִרְאוֹת בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן,
אֲלֹא כָּל הַכְּתָל חָלַק מִבְּפָנִים: (ל) וְהִקְמַת אֶת

הַמִּשְׁכָּן. לְאַחַר שִׁיגְמַר, הִקְיִמָּהוּ: הָרְאִיתָ בְּהָרֶךְ.
קִדְּם לָכֵן, שְׂאֵנִי עֲתִיד לְלַמְּדֶךָ וּלְהִרְאוֹתְךָ סֵדֶר
הַקְּמָתוֹ: (לא) פֶּרֶכֶת. לְשׁוֹן מַחֲצָה הוּא, וּבִלְשׁוֹן
חֻקִּים: 'פְּרָגוּד', דְּבָר הַמְּבַדִּיל בֵּין הַמָּלָךְ וּבֵין
הָעָם: תַּכְלֶת וְאַרְגָּמָן. כָּל מִין וּמִין הָיָה כָּפוּל, בְּכָל
חוּט וְחוּט ו' חוּטִין: מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב. כָּכָר פְּרָשֶׁתִי
שְׁזוֹ הִיא אֲרִיגָה שֶׁל שְׂתִי קִירוֹת, וְהַצִּיּוּרִין שֶׁמִּשְׁנִי
עֲבָרֶיהָ אֵינֶן דּוֹמִין זֶה לָזֶה: פְּרָכִים. צִיּוּרִין שֶׁל
בְּרִיּוֹת יַעֲשֶׂה בָּהֶם: ד' עֲמוּדִים תְּקוּעִים בְּתוֹךְ ד'
אַדָּנִים וְאוֹנֵקְלִיּוֹת קְבוּעִין בָּהֶן עֲקָמִין לְמַעְלָה,
לְהוֹשִׁיב עֲלֵיהֶן כְּלוֹנָס, שְׂרָאשׁ הַפְּרָכֶת כְּרוּף בָּהֶם,
וְהַאוֹנֵקְלִיּוֹת הֵן הַנוּיִן, שֶׁהָיָה כַּמִּין וְוִין הֵן עֲשׂוּיִים,
וְהַפְּרָכֶת אֲרָכָה י' אַמּוֹת לְרַחְבּוֹ שֶׁל מִשְׁכָּן, וְרַחְבָּהּ
י' אַמּוֹת כַּנֶּגְבָּהֶן שֶׁל קִרְשִׁים, פְּרוּסָה בְּשִׁלִּישׁ שֶׁל
מִשְׁכָּן, שֶׁיִּהְיָ הִימָנָה וּלְפָנֶיהָ עֶשֶׂר אַמּוֹת וְהִימָנָה
וּלְחוּץ כ' אַמָּה. נִמְצָא, בֵּית קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים עֶשֶׂר
עַל עֶשֶׂר, שְׁנָאֵמַר: "וְנָתַתָּ אֶת הַפְּרָכֶת תַּחַת
הַקִּרְשִׁים" הַמַּחְבְּרִים אֶת שְׂתֵי חוֹבְרוֹת שֶׁל יָרִיעוֹת
הַמִּשְׁכָּן וְרַחֲב הַחוֹבְרוֹת כ' אַמָּה, וְכִשְׁפָּרָשֶׁם עַל גִּג
הַמִּשְׁכָּן מִן הַפֶּתַח לְמַעֲרָב, כִּלְתָּהּ בְּשִׁנֵּי שְׁלִישֵׁי
הַמִּשְׁכָּן, וְהַחוֹבְרֶת הַשְּׁנִיתָ כִּסְתָּהּ שְׁלִישׁוֹ שֶׁל מִשְׁכָּן

יתָה צוֹרֶת כְּרוּבִין: לב וְתַתֵּן יְתָה
עַל אֲרֻבָּא עֲמוּדֵי שְׁטִין מִחֻפֵּין
דְּהָבָא וְוִיהוֹן דְּהָבָא עַל אֲרֻבָּא
סִמְכֵי דְכֶסֶף: לג וְתַתֵּן יְתָה פִּרְכָּתָא
תַּחוּת פּוֹרְפָּא וְתַעַל תַּמָּן מְגוּ
לְפִרְכָּתָא יְתָה אֲרוֹנָא דְסִהְדוּתָא
וְתַפְרֵשׁ פִּרְכָּתָא לְכוּן בֵּין קוּדְשָׁא
וּבֵין קֹדֶשׁ קוּדְשִׁיא: לד וְתַתֵּן יְתָה
כְּפֹרֶתָא עַל אֲרוֹנָא דְסִהְדוּתָא
בְּקֹדֶשׁ קוּדְשִׁיא: לה וְתִשְׁוִי יְתָה
פְּתוּרָא מִפְּרָא לְפִרְכָּתָא וְיְתָה
מִנְרֵתָא לְקַבֵּל פְּתוּרָא עַל צִדָּא
דְּמִשְׁכָּנָא דְרוּמָא וּפְתוּרָא תַתֵּן עַל
סִטֵּר צְפוֹנָא: לו וְתַעֲבֹד פִּרְסָא
לְתַרְע מִשְׁכָּנָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּוָנָא
וְצִבְע זָהוּרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבֵד
צִיר: לו וְתַעֲבֹד לְפִרְסָא חֲמִשָּׁא
עֲמוּדֵי שְׁטִין וְתַחֲפִי יְתָהוֹן דְּהָבָא
וְוִיהוֹן דְּהָבָא וְתַתִּיד לְהוֹן חֲמִשָּׁא
סִמְכֵי נִחְשָׁא: א וְתַעֲבֹד יְתָה
מִדְּבַחָא דְאַעִי שְׁטִין חֲמִשׁ אֲמִין
אַרְבָּא וְחֲמִשׁ אֲמִין פּוֹתִיא מְרַבַּע
יְהִי מִדְּבַחָא וְתֵלֶת אֲמִין רוּמָה:

כְּרֻבִים כִּסִּי: לב וְנִתְּנָה אֹתָהּ עַל־אַרְבָּעָה
עֲמוּדֵי שְׁטִים מְצֻפִים זָהָב וְוִיהֶם זָהָב עַל־
אַרְבָּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף: לג וְנִתְּנָה אֶת־הַפִּרְכָּתָהּ
תַּחַת הַקְּרָסִים וְהִבֵּאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפִּרְכָּתָהּ
אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָהּ הַפִּרְכָּתָהּ לָכֶם בֵּין
הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים: לד וְנִתְּנָה אֶת־
הַכְּפֹרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים:
לה וְשִׁמַּתָּ אֶת־הַשְּׁלָחַן מִחוּץ לַפִּרְכָּתָהּ וְאֶת־
הַמִּנְרָה נֹכַח הַשְּׁלָחַן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה
וְהַשְּׁלָחַן תַּתֵּן עַל־צִלְע צָפוֹן כִּסִּי: לו וְעָשִׂיתָ
מִסָּד לִפְתַּח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה רֶקֶם כִּסִּי: לו וְעָשִׂיתָ
לְמִסָּד חֲמִשָּׁה עֲמוּדֵי שְׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב
וְוִיהֶם זָהָב וְיִצְקָתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנֵי
נִחְשָׁת: ס שְׁשִׁי כֹז א וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי
שִׁטִּים חֲמִשׁ אַמּוֹת אֶרְךָ וְחֲמִשׁ אַמּוֹת רָחֵב
רְבֹועַ יְהִי הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמְתוֹ כִּסִּי:

רש"י

כמו: (איוב א) "שָׁכַת בַּעֲדוֹ", לְשׁוֹן מַגִּין: מַעֲשֶׂה
רֶקֶם. הַצּוּרוֹת עֲשׂוּיֹת בּוֹ מַעֲשֶׂה מַחֲט, כְּפָרְצוֹף
שֶׁל עֶבֶר זֶה, כָּף פָּרְצוֹף שֶׁל עֶבֶר זֶה: רֶקֶם. שֵׁם
הָאֶמֶן וְלֹא שֵׁם הָאֶמְנוּת, וְתַרְגּוּמוֹ: עוֹבֵד צִיר, וְלֹא
עוֹבֵד צִיּוֹר. מִדַּת הַמִּסָּד כַּמִּדַּת הַפִּרְכָּתָהּ: י' אַמּוֹת
עַל י' אַמּוֹת: (א) וְעָשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְגו' וְשָׁלֹשׁ
אַמּוֹת קָמְתוֹ. (זבחים נט) דְּבָרִים כְּכַתְּבֹן, דְּבָרֵי רַבִּי
יְהוֹדָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: נֶאֱמַר כָּאֵן רְבֹועַ וְנֶאֱמַר
כַּפְּנִימִי רְבֹועַ. מֵה לְהֵלֶן גָּבְהוּ פִי שְׁנַיִם כְּאַרְכּוֹ, אֵף
כָּאֵן גָּבְהוּ פִי שְׁנַיִם כְּאַרְכּוֹ, וְמֵה אֲנִי מְקַיֵּם: "שָׁלֹשׁ

וְהַמּוֹתָר תְּלוּי לְאַחוּרֵיו, לְכַסּוֹת אֶת הַקְּרָשִׁים:
(לה) וְשִׁמַּתָּ אֶת הַשְּׁלָחַן. שְׁלָחַן בְּצָפוֹן, מִשְׁוֹף מִן
הַכֶּתֶל הַצָּפוֹנִי שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמִחֻצָּה, וּמִגּוֹרָה בְּדָרוֹם,
מִשׁוּבָה מִן הַכֶּתֶל הַדְּרוֹמִי שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמִחֻצָּה,
וּמִזְבֵּחַ הַזֶּהָב נִתּוֹן כְּנֶגֶד אוֹרֵי שְׁבִין שְׁלָחַן לְמִנְרָה,
מִשְׁוֹף קִמְעָא כְּלָפִי הַמִּזְרָח, וְכֵלָם נִתּוּנִים מִן חֲצִי
הַמִּשְׁכָּן וּלְפָנִים, כִּיצַד? אֶרְךְ הַמִּשְׁכָּן מִן הַפֶּתַח
לְפִרְכָּתָהּ עֶשְׂרִים אַמָּה. הַמִּזְבֵּחַ וְהַשְּׁלָחַן וְהַמִּנְרָה
מִשְׁוִכִּים מִן הַפֶּתַח לְצַד מַעְרָב עֶשְׂרֵי אַמּוֹת:
(לו) וְעָשִׂיתָ מִסָּד. וְלֹחַן שֶׁהוּא מִסָּד כְּנֶגֶד הַפֶּתַח,

ב ותעבד קרנוהי על ארבע
 זויתה מנה תהוין קרנוהי ותחפי
 יתה נחשא: ג ותעבד פסכתרתה
 למספי קטמה ומגרופתה
 ומזרקתה וצנוירתה ומחלתה
 לכל מנוהי תעבד נחשא:
 ד ותעבד לה סרדא עובד
 מצדתא דנחשא ותעבד על
 מצדתא ארבע עזקן דנחשא על
 ארבע סטרוהי: ה ותתן יתה
 תחות סוכבי מדבחא מלרע ותחי
 מצדתא עד פלגות מדבחא:

ב ועשית קרנתיו על ארבע פנתיו ממנו תהיין
 קרנתיו וצפית אתו נחשת כס"י: ג ועשית
 סירתיו לדשנו ויעיו ומזרקתיו ומזלגתיו
 ומחתתיו לכלכליו תעשה נחשת כס"י:
 ד ועשית לו מכבר מעשה רשת נחשת
 ועשית על-הרשת ארבע טבעת נחשת על
 ארבע קצותיו כס"י: ה ונתתה אתה תחת ברב
 המזבח מלמטה והיתה הרשת עד חצי

רש"י

אמות קמתו? משפת סוכב ולמעלה: (ב) ממנו
 תהיין קרנתיו. שלא יעשם לבדם ויחפרם בו:
 וצפית אתו נחשת. לכפר על עזות מצח, שנאמר:
 (ישעיה מח) "ומצחק נחושה": (ג) סירתיו. כמין
 יורות: לדשנו. להסיר דשנו לתוכה, והוא שתרגם
 אונקלוס: למספי קטמה, לספות הדשן לתוכם, כי
 יש מלות בלשון עברית - מלה אחת מתחלפת
 בפתרון לשמש בגין וסתירה, כמו: (תהלים פ)
 "ותשרש שרשיה", (איוב ה) "אזיל משריש",
 וחלופו: (שם לא) "ובכל-תבואתי תשרש". וכמוהו:
 (ישעיה יז) "בסעפיה פריה" וחלופו: (שם י) "מסעף
 פארה", מפשח סעיפיה, וכמוהו: (ירמיה נ) "וזה
 האחרון עצמו" שבר עצמותיו, וכמוהו: (מלכים א
 כא) "ויסקלוהו באבנים" וחלופו: (ישעיה סב) "סקלו
 מאבן", הסירו אבניה, וכן: (שם ה) "ויעזקהו
 ויסקלוהו". אף כאן לדשנו, להסיר דשנו, ובלע"ז
 אדשנדר"ר: ויעיו. פתרגומו: מגרפות שנוטל
 בהם את הדשן, והן כמין כסוי הקדרה של מתכת
 דק ולו בית זד, ובלע"ז וודי"ל: ומזרקתיו. לקבל
 בהם דם הזבחים: ומזלגתיו. כמין אונקליות
 כפופים, ומכה בהם בכשר ונתחבים בהם,
 ומתהפכין בהן על גחלי המערכה שיהא ממנה
 שרפתן, ובלע"ז קרוצינ"ש, ובלשון חכמים
 צנוניות: ומחתתיו. בית קבול יש להם לטל בהן

גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי
 לקטרת, ועל שם חתיתן קרויים מחתות, כמו:
 (ישעיה ל) "לחתת אש מיקוד", לשון שאיבת אש
 ממקומה, וכן: (משלי ו) "היחיתה איש אש
 בחיקו?": לכלכליו. כמו: כלכל כליו:
 (ד) מכבר. לשון כברה, שקורין קריבל"ש, כמין
 לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין
 רשת, ומקרא זה מסרס וכה פתרונו: ועשית לו
 מכבר נחשת מעשה רשת: (ה) ברב המזבח.
 סוכב. כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי ברבב,
 כמו ששנינו ב"הכל שוחטין": 'אלו הן גלמי כלי
 עץ: כל שעתיד לשוף... ולברבב', והוא כמו
 שעושין חריצין עגלין בקרשי דפני התבות וספסלי
 העץ. אף למזבח עשה חריץ סביבו, והיה רחבו
 אמה בדפנו לנוי והוא לסוף שלש (ספרים אחרים
 שש) אמות של גבהו, כדברי האומר: 'גבהו פי
 שנים כארכו'. הא, מה אני מקים: "ושלש אמות
 קמתו"? משפת סוכב ולמעלה, אבל סוכב להלוף
 הפהנים לא היה למזבח הנחשת, אלא על ראשו
 לפנים מקרנותיו וכן שנינו בזבחים: 'איזהו
 כרכוב? בין קרן לקרן, והיה רחב אמה, ולפנים
 מהן אמה של הלוף רגלי הפהנים, ושתי אמות
 הללו קרויים ברבב. ודקדקנו שם והפתיב: "תחת
 ברבב המזבח מלמטה" למדנו, שהכרכב בדפנו

הַמִּזְבֵּחַ כִּסִּי: וְעָשִׂיתָ בָּדִים לַמִּזְבֵּחַ בָּדִי עֲצֵי
 שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת: וְהוּבֹא אֶת־בָּרִיו
 בַּטֶּבַעַת וְהָיוּ הַבָּדִים עַל־שְׁתֵּי צִלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ
 בַּשָּׂאת אֹתוֹ כִּסִּי: ח נָבוֹב לָחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ
 כַּאֲשֶׁר הִרְאָה אֹתְךָ בְּהָר בֵּן יַעֲשׂוֹ כִּסִּי: ט שְׁבִיעִי
 וְעָשִׂיתָ אֶת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לַפֶּאֶת נֹגֵב־תִּימָנָה
 קָלָעִים לַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מֵאָה בָּאֶמָּה אַרְבֶּה
 לַפֶּאֶה הָאַחַת כִּסִּי: י וְעֲמֻדָיו עֲשׂוּיִם וְאֲדָנֵיהֶם
 עֲשׂוּיִם נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעֲמֻדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם
 כֶּסֶף כִּסִּי: יא וְכֵן לַפֶּאֶת צִפּוֹן בְּאַרְבֶּה קָלָעִים

ו ותעבד אריחא למדבחה
 אריחי דאעי שטין ותחפי יתהון
 נחשא: ז ויעל ית אריחיה
 בעזקתא ויהון אריחא על תרין
 סטרי מדבחה במטל יתה:
 ח חליל לוחי תעבד יתה כמא די
 אחזי יתך בטורא בן יעבדון:
 ט ותעבד ית דרת משכנא לרוח
 עבר דרומא סרדין לדרתא דבוץ
 שזיר מאה באמין ארפא לעבר
 חד: י ועמודיה עשרין
 וסמכיהון עשרין נחשא ווי
 עמודיא וכבושיהון כסף: יא וכן
 לרוח צפונא בארפא סרדין מאה
 ארפא ועמודיה עשרין

רש"י

(ח) נבוב לחת. כתרגומו: חליל לוחי. לוחות
 עצי שטים מכל צד, והחלל באמצע, ולא יהא כלו
 עץ אחד, שיהא עביו ה' אמות על ה' אמות כמין
 סדן: (ט) קלעים. עשוין כמין קלעי ספינה,
 נקבים ונקבים, מעשה קליעה ולא מעשה אורג,
 ותרגומו סרדין כתרגום של מכבר, המתרגם סרדא,
 לפי שהן מנקבין ככברה: לפאה האחת. כל הרוח
 קרוי פאה: (י) ועמדי עשרים. חמש אמות בין
 עמוד לעמוד: ואדניהם. של העמודים נחשת.
 האדנים יושבים על הארץ והעמודים תקועין
 לתוכן. הנה עושה כמין קנדסין שקורין פלא"ש,
 ארפן ו' טפחים ורחבן ג' וטבעת נחשת קבועה בו
 באמצעו, וכורף שפת הקלע סביביו במיתרים כנגד
 כל עמוד ועמוד, ותולה הקנדס דרך טבעתו
 באונקליות שבועמוד העשוי כמין וי"ו, ראשו זקוף
 למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושים
 להציב דלתות, שקורין גונזי"ש, ורחב הקלע תלוי
 מלמטה והיא קומת מחצות החצר: ווי העמדים.
 הם האונקליות: וחשקיהם. מקפין היו העמודים
 בחוטי כסף סביב, ואיני יודע, אם על פני כלן, אם
 בראשם ואם באמצעם, אף יודע אני שחשוק לשון

הוא ולבוש המכבר תחפיו? ותרגן המתרגם: תרי
 הוו, חד לנוי וחד לכהנים דלא ישתרגו. זה
 שבדפן לנוי הנה, ומתחתיו הלבשו המכבר והגיע
 רחבו עד חצי המזבח. נמצא, שהמכבר רחב אמה,
 והוא הנה סימן לחצי גבהו, להבדיל בין דמים
 העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשוי למזבח
 בית עולמים דגמת חוט הסקרא באמצעו, וכבש
 שהיו עולין בו. אף על פי שלא פרושו בענין זה,
 כבר שמענו בפרשת "מזבח אדמה תעשה לי"
 "ולא תעלה במעלות", לא תעשה לו מעלות בכבש
 שלו, אלא כבש חלק. למדנו, שהיה לו כבש, כף
 שנינו במכילתא. ומזבח אדמה, הוא מזבח הנחשת
 שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנינתו, והכבש
 היה בדרום המזבח, מבדל מן המזבח מלא חוט
 השערה ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר
 שבדרום, כדברי האומר י' אמות קומתו, וילדברי
 האומר: דברים ככתבן: "ושלש אמות קומתו", לא
 היה ארבע הכבש אלא י' אמות, כן מצאתי במשנת
 מ"ט מדות, וזה שהיה מבדל מן המזבח מלא
 החוט, במסכת זבחים למדנוה מן המקרא:
 (ז) בטבעת. בארבע טבעות שנעשו למכבר:

וסמכיהון עשרין נחשא ווי
 עמודיא וכבושיהון דכסף:
 יב ופותיא דדרתא לרוח מערבא
 סרדין חמשין אמין עמודיהון
 עשרא וסמכיהון עשרא:
 יג ופותיא דדרתא לרוח קדומא
 מדינחא חמשין אמין: יד וחמש
 עשרי אמין סרדין לעברא
 עמודיהון תלתא וסמכיהון
 תלתא: טו ולעברא תנינא חמש
 עשרי סרדין עמודיהון תלתא
 וסמכיהון תלתא: טז ולתרע
 דרתא פרסא עשרין אמין תכלא
 וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר
 עובד ציר עמודיהון ארבעא
 וסמכיהון ארבעא יז כל עמודי
 דרתא סחור סחור מכבשין כסף
 וניהון כסף וסמכיהון נחשא:
 יח ארפא דדרתא מאה באמין
 ופותיא חמשין בחמשין ורומא

מאה ארץ כתיב ועמדו קרי ועמודיו עשרים
 ואדניהם עשרים נחשת ווי העמרים
 וחשקיהם כסף: יב ורחב החצר לפאתיהם
 קלעים חמשים אמה עמדיהם עשרה
 ואדניהם עשרה: יג ורחב החצר לפאת קדמה
 מזרחה חמשים אמה כס"י: יד ונחמש עשרה
 אמה קלעים לבתף עמדיהם שלשה
 ואדניהם שלשה כס"י: טו ולבתף השנית חמש
 עשרה קלעים עמדיהם שלשה ואדניהם
 שלשה: טז ולשער החצר מסך | עשרים אמה
 תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור
 מעשה רקם עמדיהם ארבעה ואדניהם
 ארבעה: מפטיר יז כל-עמודי החצר סביב
 מחשקים כסף וויהם כסף ואדניהם
 נחשת כס"י: יח ארץ החצר מאה באמה ורחב | חמשים בחמשים וקמה

רש"י

לעמוד, בין עמוד שבראש הדרום העומד במקצוע
 דרומית מזרחית עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח
 ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני
 לשלישי חמש אמות, וכן לבתף השנית, וארבעה
 עמודים למסך, הרי י' עמודים למזרח כנגד י'
 למערב: (יז) כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי
 שלא פרש ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא לצפון
 ולדרום, אבל למזרח ולמערב לא נאמר ווין,
 וחשוקים ואדני נחשת. לכה, בא ולמד כאן:
 (יח) ארץ החצר. הצפון והדרום, שמן המזרח
 למערב מאה באמה: ורחב חמשים בחמשים.
 חצר שבמזרח היתה מרבעת חמשים על חמשים,
 שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר. העמיד מזרח

הגורה, שכה מצינו בפלגש בגבעה: (שופטים יט)
 "ועמו צמד חמורים חבושים", תרגומו: חשוקים:
 (יג) לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי
 קדם, לשון פנים. אחר, לשון אחרים. לפיכך,
 המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחר
 כמה דאף אמר: (דברים יא) "הים האחרון", ימא
 מערבא: חמשים אמה. אותן חמשים אמה לא היו
 סתומים כלם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו
 אמה קלעים לבתף הפתח מכאן וכן לבתף השנית.
 נשאר רחב חלל הפתח בנתיים כ' אמה, וזהו
 שנאמר: "ולשער החצר מסך עשרים אמה", וילון
 למסך כנגד הפתח כ' אמה ארץ, ברחב הפתח:
 (יד) עמדיהם שלשה. חמש אמות בין עמוד

חֲמִשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשּׁוֹר וְאַדְנִיָּהֶם נְחֹשֶׁת כִּסִּי:
 לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יִתְדֹתָיו
 וְכָל־יִתְדֹת הַחֹצֵר נְחֹשֶׁת כִּסִּי:
 כִּסִּי פְסוּקִים, יַעֲרִי סִמָּן.

חמש אמה דבון שזיר וסמכיהון
 נחשא: יט לכל מאני משפנא
 בכל פלחנה וכל סכוהי וכל סמי
 דדרתא נחשא: ס ס ס

רע"י

נראה בעיני, שלכך חזר ושנאן: (יט) לכל כלי
 המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון:
 מקבות לתקע יתדות ועמודים: יתדת. כמין נגרי
 נחשת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר,
 קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן, כדי
 שלא תהא הרוח מגביהתן. ואני יודע אם תחובין
 בארץ, או קשורין ותלוין וכבדן מכביד שפולי
 היריעות שלא ינועו ברוח. ואומר אני, ששמן
 מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ, לכך נקראו
 יתדות, ומקרא זה מסייעני (ישעיה לג) "אהל
 בלי יציען בלי יסע יתדותיו לנצח":

חסלת פרשת תרומה

פתחו בשפת חמשים החיצונים של ארץ החצר.
 נמצא, כלו בחמשים הפנמיים, וכלה ארכו לסוף
 ל'. נמצאו, כ' אמה רוח לאחוריו בין הקלעים
 שבמערב ליריעות של אחורי המשכן, ורחב
 המשכן עשר אמות באמצע רחב החצר. נמצאו
 לו, עשרים אמה רוח לצפון ולדרום מן קלעי
 החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על
 חמשים, חצר לפניו (עירובין כג): וקמה חמש
 אמות. גבה מחצות החצר, והוא רחב הקלעים:
 ואדניהם נחשת. להביא אדני המסך, שלא
 תאמר: לא נאמרו אדני נחשת אלא לעמודי
 הקלעים, אבל אדני המסך של מין אחר היו, כך

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
 שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
 ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
 מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עֲרִי־חִיִּים הִיא לְמַחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכָּהּ דְּרַב־יָנֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֵלָהּ
 עֶשֶׂר וְכַבּוֹד. וְיִ חֲפִץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וְיִאֲדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת
 שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
 היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
 הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
 וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמַת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות
 אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות
 מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

הפטרה לפרשת תרומה במלכים א פרק ה

ה כו ויהיה נתן חכמה לשלמה כאשר דבר-לו ויהי שלם בין חירם ובין שלמה ויכרתו ברית שניהם: כז ויעל המלך שלמה מם מפל-ישראל ויהי המם שלשים אלף איש: כח וישלחם לבנונה עשרת אלפים בחדש חליפות חדש יהיו בלבנון שנים חדשים בביתו ואדנירם על-המם: כט ויהי לשלמה שבעים אלף נשא סבל ושמונים אלף חצב פהר: ל לבד משרי הנצבים לשלמה אשר על-המלאכה שלשת אלפים ושלש מאות הודים בעם העשים במלאכה: לא ויצו המלך ויסעו אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית אבני גזית: לב ויפסלו בני שלמה ובני חירום והגבלים ויכינו העצים והאבנים לבנות הבית: לז ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני-ישראל מארץ-מצרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה על-ישראל ויבן הבית ליהוה: לד והבית אשר בנה המלך שלמה ליהוה ששים-אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו: לה והאולם על-פני היכל הבית עשרים אמה ארכו על-פני רחב הבית עשר באמה רחבו על-פני הבית: לו ויעש לבית חלוני שקפים אטמים: לז ויבן על-קיר הבית יציע סביב את-קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב: לח ותיציע התחתנה חמש באמה רחבה והתיכנה שש באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה לבלתי אחז בקירות הבית: לט והבית בהפנתו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות והגרזן כל-כלי ברזל לא-נשמע בבית בהפנתו: מ פתח הצלע התיכנה אל-פתח הבית הימנית וכלולים יעלו על-התיכנה ומן-התיכנה אל-השלשים: מו ויבן את-הבית ויכלהו ויספן את-הבית גבים ושדרת בארזים: מז ויבן את-היציע על-כל-הבית חמש אמות קומתו ויאחז את-הבית בעצי ארזים: מח ויהי דבר-יהוה אל-שלמה לאמר: מט הבית הזה אשר-אתה בנה אם-תלך בחקתי ואת-משפטי תעשה ושמרת את-כל-מצותי ללכת בהם והקמתי את-דברי אתך אשר דברתי אל-דוד אביך: נ וישכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזב את-עמי ישראל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך

אַחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל
הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוּבת נפש תושיע ותשמח במהרה
בְיָמֵינוּ. ברוך אתה יי. מְשַׁמַּח ציון בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ,
בְּמַהְרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
ברוך אתה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: ברוך אתה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח שבט, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ג שבט והקודמו.

בהיותי אתמול על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, כנוהג לפני כל ראש
חדש, הזכרתי העניינים אודותם כותב וכן את זוגי תי'.

ויהי רצון שיבשר טוב בטוב הנראה והנגלה בכל מה שכותב.

ובפרט אשר מתקרבים לחודש אדר, חודש ההצלחה לבני ישראל וענייניהם בטוב הנראה והנגלה,
וכידוע המעלה דפורים לגבי חנוכה (ראה ט"ז לשו"ע או"ח סי' עת"ר סק"ג והקדמה לשערי אורה), הרי גם
בהנ"ל יהי למטה מעשרה טפחים מנפש ועד בשר.

וזכות התעסקותו בחנוך על טהרת הקודש בודאי שתעמוד לו.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש מתוך שמחה וטוב לבב ולבשו"ט בכל האמור.

לוח זמנים לשבוע פרשת תרומה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	06:06	06:12	08:25	08:29	09:01	08:58	09:59	09:56	17:37	17:41	18:01	18:05	17:23	18:14
חיפה (ח)	06:06	06:13	08:25	08:29	09:01	08:57	09:59	09:56	17:35	17:40	17:59	18:04	17:09	18:13
ירושלים (ח)	06:03	06:09	08:24	08:28	08:59	08:55	09:57	09:54	17:36	17:41	18:00	18:05	17:00	18:13
תל אביב (ח)	06:07	06:14	08:26	08:30	09:02	08:58	10:00	09:57	17:36	17:40	18:00	18:04	17:21	18:14
אוסטריה וינה (ח)	06:34	06:45	08:47	08:53	09:25	09:19	10:19	10:15	17:32	17:41	18:01	18:11	17:11	18:13
אוסטרליה מלבורן (ח)	05:54	06:00	08:39	08:42	09:11	09:14	10:19	10:20	19:13	19:05	19:39	19:31	18:47	19:42
אוקראינה אודסה (ח)	06:36	06:46	08:48	08:54	09:27	09:21	10:21	10:17	17:35	17:44	18:04	18:13	17:25	18:17
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	06:22	06:34	08:39	08:33	09:12	09:06	10:06	10:01	17:14	17:24	17:44	17:53	17:06	17:59
אוק. ז'יטומיר (ח)	06:49	07:01	09:05	08:59	09:38	09:32	10:32	10:27	17:38	17:48	18:08	18:18	17:28	18:22
אוקראינה קייב (ח)	06:40	06:53	08:58	08:52	09:30	09:24	10:24	10:19	17:31	17:41	18:02	18:12	17:22	18:16
אוקראינה דונייצק (ח)	06:08	06:20	08:27	08:21	08:59	08:53	09:54	09:49	17:06	17:15	17:35	17:44	16:56	17:48
איטליה מילאנו (ח)	07:00	07:11	09:20	09:14	09:52	09:46	10:47	10:43	18:04	18:12	18:32	18:40	17:53	18:53
אקוואדור קיטו (ח)	06:15	06:16	08:50	08:49	09:20	09:19	10:22	10:21	18:39	18:37	19:00	18:58	18:20	19:02
ארגנטינה ב. איירס (ח)	06:38	06:32	09:15	09:17	09:48	09:50	10:54	10:55	19:41	19:34	20:06	19:58	19:17	20:09
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	07:20	07:12	10:05	10:02	10:33	10:36	11:42	11:43	20:44	20:35	21:11	21:01	19:55	21:05
ארה"ב בולטימור (ח)	06:38	06:46	08:59	08:54	09:31	09:27	10:28	10:24	17:54	18:01	18:20	18:26	17:41	18:30
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	06:28	06:36	08:49	08:44	09:21	09:16	10:17	10:14	17:43	17:50	18:10	18:16	17:31	18:27
ארה"ב ג'רסי (ח)	06:28	06:37	08:49	08:44	09:22	09:17	10:18	10:14	17:43	17:50	18:09	18:16	17:30	18:27
ארה"ב דטרויט (ח)	07:05	07:14	09:26	09:21	09:58	09:53	10:54	10:50	18:18	18:25	18:45	18:52	18:06	19:03
ארה"ב היוסטן (ח)	06:45	06:51	09:09	09:05	09:41	09:38	10:39	10:36	18:19	18:23	18:42	18:47	18:04	18:56
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	06:19	06:26	08:42	08:38	09:14	09:10	10:12	10:09	17:47	17:53	18:12	18:17	17:34	18:26
ארה"ב מיאמי (ח)	06:42	06:48	09:06	09:03	09:39	09:36	10:38	10:35	18:21	18:25	18:44	18:47	18:06	18:56
ארה"ב ניו הייבן (ח)	06:25	06:34	08:45	08:40	09:18	09:13	10:14	10:10	17:37	17:44	18:03	18:10	17:25	18:23
ארה"ב שיקאגו (ח)	06:22	06:31	08:44	08:39	09:16	09:11	10:12	10:08	17:37	17:45	18:04	18:11	17:26	18:21
בוליביה לה פאס (ח)	06:23	06:21	09:02	09:03	09:31	09:32	10:36	10:36	19:11	19:08	19:33	19:29	18:50	19:33
בלגיה אנטוורפן (ח)	07:27	07:39	09:43	09:36	10:16	10:09	11:09	11:05	18:13	18:24	18:44	18:55	18:04	19:11
בלגיה בריסל (ח)	07:26	07:38	09:43	09:36	10:15	10:09	11:09	11:04	18:15	18:26	18:46	18:56	18:06	19:11
בלרוס ליובאוויטש (ח)	06:45	06:59	09:00	08:53	09:32	09:25	10:25	10:20	17:21	17:33	17:55	18:07	17:13	18:11
ברזיל ס. פאולו (ח)	05:57	05:54	08:33	08:34	09:05	09:06	10:10	10:10	18:46	18:41	19:09	19:03	18:24	19:10
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	05:43	05:40	08:20	08:21	08:51	08:52	09:56	09:57	18:32	18:27	18:54	18:49	18:10	18:56
בריטניה לונדון (ח)	06:44	06:56	09:01	08:55	09:33	09:27	10:27	10:22	17:32	17:43	18:04	18:14	17:23	18:29
בריטניה מנצ'סטר (ח)	06:56	07:09	09:12	09:05	09:44	09:37	10:37	10:32	17:37	17:48	18:10	18:21	17:29	18:37
גרמניה ברלין (ח)	06:52	07:05	09:08	09:01	09:41	09:34	10:34	10:29	17:36	17:47	18:08	18:19	17:27	18:23
גרמניה פרנקפורט (ח)	07:06	07:18	09:25	09:19	09:57	09:50	10:51	10:46	18:00	18:10	18:31	18:40	17:50	18:44
הודו בומביי (ח)	06:57	07:01	09:22	09:19	09:55	09:52	10:54	10:52	18:44	18:46	19:06	19:08	18:28	19:12
הודו פונה (ח)	06:51	06:55	09:17	09:15	09:49	09:47	10:49	10:47	18:42	18:44	19:04	19:06	18:26	19:10
הונגריה בודפשט (ח)	06:23	06:34	08:42	08:36	09:14	09:08	10:08	10:04	17:21	17:30	17:50	17:59	17:11	18:03
טורקיה איסטמבול (ח)	06:37	06:46	08:58	08:53	09:30	09:25	10:26	10:22	17:50	17:57	18:16	18:23	17:38	18:27
יוון אתונה (ח)	06:55	07:03	09:17	09:12	09:49	09:45	10:46	10:42	18:14	18:20	18:40	18:46	18:01	18:50
מולדובה קישינב (ח)	06:44	06:55	09:02	08:56	09:35	09:29	10:29	10:25	17:42	17:51	18:11	18:19	17:31	18:23

לוח זמנים לשבוע פרשת תרומה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	06:53	06:49	09:20	09:17	09:50	09:47	10:50	10:48	18:47	18:49	19:09	19:11	18:31	19:15
ניו-זיילנד קרייסטצ'רץ' (ח)	05:57	06:05	08:45	08:48	09:18	09:21	10:26	10:28	19:29	19:19	19:57	19:46	19:02	19:50
נפאל קטמנדו (ח)	06:29	06:24	08:50	08:47	09:21	09:18	10:20	10:18	18:06	18:09	18:29	18:33	17:51	18:37
סינגפור סינגפור (ח)	07:13	07:12	09:41	09:40	10:14	10:12	11:15	11:14	19:23	19:23	19:44	19:44	19:05	19:48
פולין ורשא (ח)	06:33	06:20	08:38	08:31	09:09	09:03	10:03	09:58	17:07	17:18	17:39	17:49	16:58	17:53
פרו לימה (ח)	06:07	06:08	08:40	08:40	09:12	09:13	10:16	10:15	18:36	18:33	18:57	18:54	18:15	18:58
צרפת ליאון (ח)	07:28	07:17	09:37	09:31	10:09	10:03	11:04	11:00	18:21	18:30	18:50	18:58	18:10	19:10
צרפת פריז (ח)	07:42	07:31	09:49	09:43	10:21	10:15	11:16	11:11	18:27	18:36	18:57	19:06	18:17	19:20
קולומביה בוגוטה (ח)	06:02	06:00	08:34	08:32	09:04	09:03	10:06	10:05	18:18	18:17	18:39	18:38	18:00	18:42
קנדה טורונטו (ח)	07:01	06:52	09:12	09:07	09:44	09:39	10:40	10:36	18:01	18:09	18:29	18:36	17:50	18:48
קנדה מונטריאול (ח)	06:41	06:31	08:50	08:45	09:22	09:17	10:18	10:14	17:35	17:44	18:04	18:12	17:24	18:24
קפריסין לרנקה (ח)	06:22	06:15	08:36	08:31	09:09	09:05	10:06	10:03	17:36	17:41	18:01	18:06	17:22	18:10
רוסיה מוסקבה (ח)	07:33	07:18	09:35	09:27	10:06	09:58	10:59	10:53	17:55	18:07	18:29	18:41	17:47	18:57
רוסיה רוסטוב(נא-דון) (ח)	07:12	07:01	09:19	09:13	09:51	09:45	10:46	10:42	17:58	18:07	18:27	18:36	17:48	18:40
שווייץ ציריך (ח)	07:14	07:03	09:24	09:18	09:55	09:49	10:50	10:46	18:05	18:14	18:34	18:43	17:55	18:55
תאילנד בנקוק (ח)	06:36	06:32	08:59	08:57	09:32	09:29	10:32	10:30	18:28	18:29	18:49	18:50	18:11	18:54

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606761

ת.ד. 2 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00153
22/02/2009